విషయసూచిక

ఆరణ్యపర్వము, సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

కీర్తిశ్రీవల్లభ
లోకజనస్తుత్య సర్వలోకాశ్రయ ర
త్నాకరపరివృతసకలధ
రాకాంత జితారి రాజరాజనరేంద్రా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నిజాయుధంబులు ధరియించి కృష్ణాసహితులై [1]యుత్తరమించి యరిగిన నింద్రసేనాదులైన మూలభృత్యులు పదునాలుగువేలరథంబులతోడ సుభద్రాభిమన్యుప్రతివింధ్యాదులం దోడ్కొని వారిపిఱుందన యరిగి రంత నప్పాండవులం జూచి పౌరులెల్లఁ బరమదుఃఖితులై. 2

క. చనునె యధర్మద్యూతంబున నిట్టుల పాండురాజపుత్త్రులఁ బ్రభులన్
వనగతులఁ జేయ దుర్యోధన ధృతరాష్ట్రులకు విగతదయహృదయులకున్. 3

క. క్రూరతరధార్తరాష్ట్రుని, కారము వారింపరైరి గాంగేయుఁడు న
బ్భారద్వాజుఁడు గృపుఁడు ను,దారుఁడు విదురుండు నేమి దలఁచిరో బుద్ధిన్.

సీ. కర్ణజయద్రథగాంధారు లాప్తులై, యుండంగ లోభి దుర్యోధనుండు
రాజుఁ గానీతని రాజ్యంబునం దెట్టు, లుండఁగ నేర్తు మీయుర్వి నింక
నేది ధర్మువు ప్రజ లెవ్వరు గాతురు, పరమధార్మికులైన పాండుసుతుల
యడిగినచోటికి యరుగుద మని వారి,పిఱుఁదన చని [2]పాపభీతమతులు

ఆ. వీరులార మమ్ము విడిచి మీ కరుగంగఁ, జనునె మాకు నొండు శరణ మెద్ది
సాధులకు నసాధుసహవాసమునఁ బాప, సంప్రయోగ మగుట సందియంబె. 5

1. 'ఉత్తరమించి' యనుటకుఁ జూడు 'ఏఁగె నుత్తరమించి తమ్ములతో' (ఆరణ్య, ౪-౨) ఇది 'తీర్థమించు' వంటిది. క. యుత్తరించి. ఆ. యుత్తరం బధిగమించి, 2. గ. పాపభీతులార,

క. తిలలును నీళ్ళును వస్త్రం,బులుఁ బుష్పసుగంధవాసనమున సౌరభముం
బొలుపెసఁగఁ దాల్చుఁ గావున, నలయక సత్సంగమమున * నగుసద్గు

వ. సాధుసమ్మతంబు లైనగుణంబుల నొప్పి జన్మవిద్యాకర్మంబులం బ్రశస్త
ర్యవృత్తుల రైనమీసహవాసంబున నుండి ధర్మవిదులముఁ గృతార్థులవ
దుష్కృతంబులయం దనారంభు లయ్యును జనులు దుర్జనదర్శనస్పర్శనస
సహాసనంబులం జేసి ధర్మవిహీను లగుదురు గావున నేము దుర్యోధ
బున నుండనోపము మాయనుగమనంబున కొడంబడవలయునని కృ
లైన నప్పౌరులం జూచి ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

క. మాయందు లేనిగుణములు, మీయనురాగమునఁ జేసి * మిగిలి వెలింగె
మీయనుగతి మాకు నభి,ప్రాయము వనవాసదుఃఖ*భర మోపుదురే.

తే. వలవ దుడుగుండు మీరని * వారి నెల్లఁ, గరుణఁ బాండవజ్యేష్ఠుండు * గ్రవ
బౌరు లట్లు నివర్తింపఁ * బడి నిరంత,రార్తనాదులై యరిగి * హస్తిపురికి

వ. ఇట్లు [1]పాండవులు కృతప్రస్థానులై గంగాతీరంబునం బ్రమాణాఖ్య
విడిసి గంగాస్నానంబు సేసి నాఁటి పగలును రాత్రియు నంద యుం
బ్రభాతసమయంబున.

చ. పరువడి నగ్నిహోత్రములు * బంధులు శిష్యులుఁ దోడ రామహీ
సురవరు లెల్లఁ బాండునృప * సూనుఁ యొద్దకుఁ బ్రీతి నేగుదెం
చిరి బహువేదఘోషములఁ * జేసి నిరస్తసమస్తకిల్బిషో
త్కరులగుచున్న ధన్యులు జగ*త్పరిపూజ్యులు బ్రహ్మసమ్మితుల్.

వ. ఇట్లు దమతోడన వనవాసంబు సేయ నిశ్చయించి వచ్చినవిప్రుల నతిప్రీ
బున నర్చించి తదాశీర్వాదంబుల నభినందితుండై ధర్మతనయుండు వారల

క. అపహృతసర్వస్వుల మై, సపత్నులనికారమునఁ బ్ర*చండాటవిలో
విపులఫలశాక మూలము, లుపయోగించుచును నిష్ఠ * నుండెదము మాత్రో

క. రానేల వచ్చి నవయం,గా నేల నివాసములకుఁ * గ్రమ్మఱి చనుఁ డు
గ్రానేకప శార్దూలభ,యానకవనవాస మర్హ*మగునే మీకున్.

వ. అనిన విని బ్రాహ్మణులు పరమదుఃఖితులై మీరు కాని మాకు నొండ
మమ్ము ననన్యశరణ్యుల విడుచుట ధర్మంబు గాదు.

ఆ. ఆశ్రితులను భక్త * [2]లగువారి నెప్పుడు, నన్యులైన విడువ*రట్టె విప్ర
వరుల భక్తిపరుల * వసుధేశ మీయట్టి, ధార్మికులకు విడువఁ * దగునె

1. అ. దమతోడవనవాసంబు సేయ వచ్చువారల నిలిపి పాండవులు. 2. క. లైనవారి భక్త జాలరట్టె, జ. అగువారి నన్యుల నైన విడువఁజాలరట్టె.

వ. అస్మదీయాన్వేషణోపాయచింత సేయవలదు వన్యమూలఫలంబుల నేము తెచ్చికొని యుపయోగించుచు జపహోమాదిపుణ్యక్రియల మీకుం బ్రియంబు సేయుచు నుండెద మధర్మవర్తి యయి మీ కపకారంబుసేసిన ధార్తరాష్ట్రులరాష్ట్రంబున నుండ నోప మనిన వారలరాక కొడంబడి. 17

తే. ఇష్టమృష్టాన్నములఁ దొల్లి యెల్లప్రొద్దుఁ, దృప్తులగు చున్నవసుమతీదేవవరులఁ
గానలందు శాకాశనులఁగాఁగ నెట్లు, సూడనోపుదు నని ధర్మసూనుఁడపుడు.

—* శౌనకుఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మంబులు సెప్పుట. *—

వ. శోకమూర్ఛితుండై మహీతలంబుపయిం బడిన నాతని నాశ్వాసించి శౌనకుం డను బ్రహ్మఋషి దొల్లి యాత్మన్యవస్థానార్థంబు జనకగీతంబులయిన శ్లోకంబుల యర్థంబులు యుధిష్ఠిరున కిట్లనియె. 19

క. శోకభయస్థానంబు ల, నేకంబులు గలిగినను విహీనవివేకుం
డాకులతఁ బొందు నట్లు వి, వేకము గలవాఁడు [1]బుద్ధివిగతుం డగునే. 20

క. శారీరమానసమహా, దారుణదుఃఖములఁ జేసి తఱిఁగి శరీరుల్
క్రూరతరబాధఁ బొందుదు, రారెంటిని జెఱుతు రార్యు లమలినబుద్ధిన్. 21

వ. వ్యాధి శ్రమానిష్టసంస్పర్శ నేష్టవివర్జనంబు లనునాల్గింటం బుట్టి శారీరదుఃఖంబు లాశుక్రియాదిప్రతియోగంబుల నుపశమిల్లు మఱి స్నేహజంబులయిన మానసదుఃఖంబులు జలంబుల నగ్ని యుపశమిల్లునట్లు విమలజ్ఞానంబునం జేసి యుపశమంబునుం బొందు. 22

క. స్నేహార్ణవమగ్నుం డయి, దేహి మహాదుఃఖముల నధృతిఁ బొందును దుః
ఖాహతుఁడు శోకతాప వి, మోహియగున్ స్నేహమూలములు రాగాదుల్. 23

వ. కావున బంధుమిత్రధనసంచయంబులవలని స్నేహంబు విడుచునది పద్మపత్రంబు [2]నీరం బొందనియట్లు తెలివిగలవారి నెట్టియెడలను స్నేహంబు వొందదు స్నేహంబున రాగంబును రాగంబునం గామంబును గామంబునం గ్రోధంబును గ్రోధంబునం దృష్ణయు వర్తిల్లు. 24

క. అది సర్వదోషముల కా, స్పద మది దురితక్రియానుబంధంబులకున్
మొదలు నిరంతరదుఃఖ, ప్రదమని మది నెఱిఁగి తృష్ణఁ బాతురు సుమతుల్.

వ. మఱియుఁ దృష్ణాతురుం డర్థలోభంబునఁ గోటరస్థంబయిన యనలంబునం జేసి దగ్ధంబగు వృక్షంబునుంబోలె వినాశంబునుం బొందు నట్ల యర్థాసక్తుండైనవాఁడు శుభంబులు వడయ నోపండు మృత్యువువలనం బ్రాణులకు భయంబు గలుగున ట్లర్థవంతులకు రాజ చోర స్వజన జలానలంబులవలన భయంబు నియతంబు. 26

తే. జలములందు మత్స్యంబులు చదలఁ బక్షు, లామిషం బెట్లు భక్షింపు నట్లు దివిరి

1. క. బుద్ధివికలుం. 2. క. జ. నీరం బొరయనియట్లు

యెల్లవారును జేరి యనేకవిధుల, ననుదినంబును భక్షింతు రర్థవంతు. 27

క. అర్థమ యనర్థమూలం, బర్థమ మాయావిమోహనావహము నరుం
డర్థార్జనదుఃఖమున న, పార్థీకృతజన్ముఁ డగుట పరమార్థ మిలన్. 28

వ. అట్టియర్థంబువలన దర్పకార్పణ్య మాన భయోద్వేగంబులు పుట్టుఁగావున[1] నర్థోపార్జనచింత సేయవలదు రూప యౌవన ధన విభవప్రియసంవాసంబు లనిత్యంబు లగుట నందు బుద్ధిమంతులు విమోహింప రనిన నమ్మునివరునకు ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 29

సీ. ఆత్మోపభోగార్థ మర్థలాభేచ్ఛ నా, కెన్నండు లేదు మహీసురాగ్ర
గణ్యుల నత్యుగ్ర కాననాంతరమున, నెవ్విధంబున భరియింతునొకో
యని యిప్డు వగచెద ననవద్యగుణయుక్తి, ననఘ మాయట్టి గృహస్థతతికిఁ
బోష్యుల నెయ్యెడఁ బ్రోవక యుండను, విప్రుల నతిథుల వృథయపుచ్చఁ

ఆ. జనునె నిజధనంబు సంవిభాగించి యీ, వలయు సాధురక్ష వలయుఁ జేయ
నభిమతాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబ కాదె యుత్తమంబు వినఁగ. 30

వ. [2]మఱి యార్తునకు శయనంబును భీతునకభయంబును దృషితునకు జలంబును బుభుక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు నాసనంబును నిచ్చుట సనాతనం బైన యుత్తమగృహస్థధర్మంబు తృణభూమ్యుదక ప్రియవచ నాదరదానం బెల్లవారికి [3]నశ్రమంబ యాత్మార్థంబుగా నన్నపాకంబును నసాక్షికభోజనంబును వృథాపశుఘాతంబును బాపహేతువు లగ్నిహోత్రంబులు ననడ్వాహంబులు నతిథి బాంధవ విద్వజ్జన గురు మిత్త్రి భామినీ నివహంబు లపూజితంబులై యెగ్గుసేయునుగావున గృహస్థుండు సర్వసంతర్పకుండు గావలయుం గావునం బ్రతిదినంబును బక్షిశునకశ్వాపదార్థంబు సాయంప్రాతలయందు వైశ్వదేవంబుసేసి యమృతాశియు విఘసాశియుఁ గావలయు యజ్ఞశేషం బమృతంబు నాఁ బరఁగు [4]నతిథిభుక్తశేషంబు విఘసంబు నాఁబడు నట్టివృత్తి వర్తిల్లువాఁ డుత్తమగృహస్థుండనిన ధర్మరాజునకు శౌనకుం డి ట్లనియె. 31

క. హారివిషయాభిలాషము, గారణముగ నెంతయెఱుక గలవారును దు
ర్వారవికారముఁ బొందెదు, వారు నిజేంద్రియము లవి యవశ్యములగుటన్. 32

వ. సంకల్పజంబైన కామంబునం గలిగినమనస్సుచేతం బ్రేరితం బై శ్రోత్రాదీంద్రియంబులు శబ్దాదివిషయంబులం బరిభ్రమించుటం జేసి విషయాభిలాషవిశిఖవిద్ధులై దేహులు తేజోలుబ్ధంబులైన శలభంబులుంబోలె శోకానలంబునం బడి తమ్మెఱుంగక యవిద్యాకర్మతృష్ణలం జేసి సంసారచక్రంబునందుఁ బ్రవర్తిల్లుదు రట్టి

1. అ. నర్థత్యాగంబు సేయవలయు రూప. 2. క. మఱి యార్తభీతుల కభయంబును, 'మఱి తృషితునకు జలంబును బుభుక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు శయనంబును నిచ్చుట' అని పైత్ప్రతులపాఠము. 3. అ. నశశ్వంబ. 4. గ. భోమ్యభుక్త.

బ్రహ్మాదితృణపర్యంతభూతప్రవృత్తియందు రాగద్వేషవిముక్తులై యభిమాన మత్సరంబులు విడిచి వేదచోదితంబైన సమ్యక్సంకల్పసంబంధం బింద్రియనిగ్రహంబు వ్రతవిశేషంబు గురుసేవనం బాహారయోగం బధ్యయనాగమంబు కర్మసన్న్యాసంబు చిత్తనిరోధం బను నెనిమిదింటను ధర్మానుష్ఠానంబు సేసిన మహాత్ములు దమతమతపోమహత్త్వంబునం జేసి సంసారంబు జయింతురు నీవును శుశ్రూషాశ్రవణగ్రహణ[1]ధారణోహాపోహార్థవిజ్ఞానతత్త్వజ్ఞాన [2]సమన్వితుండవు నీచేతం [3]బ్రారబ్ధంబు లైనయవి సర్వంబులును సంపన్నంబులగు. 33

క. వసు రుద్రాదిత్యాదులు, వసుధేశ దపంబుగౌరవంబున నైశ్వ
ర్యసమృద్ధు లైరి తపమునఁ, బ్రసిద్ధముగ నిష్టసిద్ధి వడయుము నీవున్. 34

వ. తపస్సిద్ధు లైనవారు దమతలంచినదాని నశ్రమంబునం బడయుదురు కావున నీవు నుపశమవంతుండవై తపంబుసేసి యోగార్థసిద్ధి వడసి బ్రాహ్మణుల[4]ననుచరించుచు నీమనోరథంబు సఫలంబు సేయు మనిన శౌనకువచనంబు సేకొని భ్రాతృమధ్యగతుం డైనధర్మతనయుండు ధౌమ్యునకు నమస్కరించి యి ట్లనియె. 35

తే. వనమునకువచ్చినప్పుడు వలవదనఁగఁ, డనిననునుఁ గికమిత్రోన్నయముగు దెంతు
మనిరిబ్రాహ్మణుల్ వీరికాహారమేయు, పాయమున నుగ్రవనమునఁ బడయనేర్తు.

వ. వీరల విడువనోప నేమి సేయుదు ననిన విని ధౌమ్యుండు పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 37

ఆ. భూతరాశి తొల్లి పుట్టి బుభుక్షాభి, తప్తమయినఁ జూచి తద్భయంబు
నపనయింపఁ గడఁగి యదితిసుతాగ్రణి, కమలబాంధవుండు గరుణతోడ. 38

వ. ఉత్తరాయణగతుం డై యుర్వీరసంబు పరిగ్రహించి దక్షిణాయనగతిం బర్జన్యభూతుం డై యోషధులం బడసి రాత్రులయందుఁ జంద్రకిరణామృతంబునం జేసి వానిం దడుపుచు వర్ధించి యం దన్నంబు పుట్టించి [5]ప్రజాప్రాణధారణంబుసేయుటం జేసి యన్నం బాదిత్యమయం బని యెఱింగి తొల్లి భీమ వైన్య కార్తవీర్య నహుషాదులు యోగసమాధిస్థితులై సూర్యభజనంబున నన్నంబుఁ బడసి యాపదలవలనం బ్రజల సముద్ధరించిరి కావున. 39

లయగ్రాహి.
వారిరుహమిత్త్రు నమరోరగమునిద్యుచరచారణగణప్రణుతుఁ జారుగుణు భూతా
ధారు నఖిలశ్రుతిశరీరు హరి శంకర సరోరుహభవప్రతిము దారుణతమిస్రా
దారణమరీచిపరిపూరితదిగంతరు నఘారి నతికారుణికు సూరుఁ ద్రిజగద్ర
తౌరతు సహస్రకరుఁ గోరి భజియింపుము మనోరథఫలంబు లగు భూరిభుజ నీకున్.

వ. అని ధౌమ్యుండు విశుద్ధాత్ముం డైన ధర్మరాజునకు సూర్యుం డర్యముండు భగుం

1. గ. ధారణరుచివిజ్ఞాన. 2. జ. సంబంధితుండవు. 3. గ. ప్రారంభితం బైన. 4. క. భరింపుచు నీ మనోరథంబు సఫలం బగు ననిన. 5. గ. ప్రజా[illegible]ణంబు.

డనునివి మొదలుగాఁగలనామంబుల యష్టోత్తరశతంబు నభీష్టసిద్ధిప్రదంబయినదాని విస్పష్టార్థవర్ణోచ్చారణంబును విధియుక్తంబునుగా నుపదేశించి దీనిం దొల్లి యింద్రువలన [నారదుండు వడసె నారదువలన (వసు వసురాజు వడసె నాతని వలన) నేను బడసితి] నేను నీ కిచ్చితి నిది దేవనిర్మితంబు దీన నాదిత్యు నతి భక్తి నారాధింపు మనిన. 41

— * ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబు గొనుట. * —

సీ. హితుఁ డైనతనపురోహితునుపదేశంబుఁ, జేర్మితోఁ జేకొని ధర్మసుతుఁడు
నెమ్మిఁ బుష్పోపహారమ్ముల నాదిత్యుఁ, బూజించి భాగీరథీజలంబు
లం దుండి విషయంబులం దింద్రియంబుల, [1]ననవరతావధానమున నొడిచి
వాయుభోజనుఁడుఁ బ్రాణాయామపరుఁడు నై, సూర్యాదినామముల్ సూర్యుఁ గుఱిచి
ఆ. జపముసేయుచున్నఁ దపనుఁ డాతనికిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె త్రిలోకచక్షుఁ డమర
వరుఁడు దురితహరుఁడు తరణి త్రయీమూర్తి, వనజమిత్త్రుఁ డిట్టులనియెఁ గరుణ.

వ. నీతపమునకు మెచ్చితి నీ(వరణ్యమున నుండఁగల) పండ్రెండేండ్లును వన్యఫలమూల కంబులు నీమహానసంబున ద్రుపద రాజపుత్త్రిచేత సాధితంబు లై యక్షయంబు లైన చతుర్విధాహారంబు లగు నని వరం బిచ్చి వనజహితుం డంతర్హితుం డైన.

చ. అడరఁగ ధర్మనందనుఁ డహర్పతిచేత వరంబు పేర్మితోఁ
బడసి మహీసురోత్తముల భవ్యులఁ బల్వుర నిర్వహించె న
ప్పుడు ద్రుపదాధిరాజసుత పొల్పుగ వండినశాకమూలముల్
గడురుచి నిష్టభోజనసుఖంబును దృప్తియుఁ జేయుచుండఁగన్. 44

వ. ఇట్లనేకసహస్రమహీసురవరుల ననుదినంబును నభిమతభోజనంబులం దనిపి విఘసామృతభోజనంబులం దృప్తులైన [2]తనపతులభుక్తశేషంబు ద్రుపదపుత్త్రిక యుపయోగించుచుండం గొన్నిదినంబు లంద యుండి పాండవులు బ్రాహ్మణులచేతం గృతస్వస్త్యయను లై బ్రహ్మర్షిసంఘంబులతోఁ గామ్యకవనంబున కరిగి రంత నిట ధృతరాష్ట్రుండు విదురుం బిలిపించి నీవు భార్గవుకంటె బుద్ధిమంతుడవు పాండవకౌరవులకు సముండవు సమ్మతుండవుఁ జెప్పుమింక నప్పాండవు లేమి సేయువా రనిన విదురుం డి ట్లనియె. 45

మత్తకోకిలము. దేవమూర్తులు పాండుపుత్త్రులు ధీరచిత్తులు వారి పెం
పే వెఱుంగనివాఁడవే ధరణీశ వాయుసుతుండు గాం
డీవియుం భుజవిక్రమప్రకటీకృతుల్ వివిధాస్త్రవి
ద్యావిశేషులు వైరివీరులఁ దక్క నిత్తురె పోరులన్. 46

క. కదిసి యధర్మద్యూతం,బున భేదము పుట్టెఁ బాండుపుత్త్రులకును నీ
తనయుల కని మును చెప్పిన, విన నొల్లక కొఱకుపలుకులవింటిని కడఁకన్. 47

1. గ. ననవరతానుధ్యానమున నొడిచి. 2. పొమ్మ భుక్త.

వ. ఇంక నయినను వారి రావించి తొల్లి నీచేతం బడయంబడిన రాజ్యంబునందుఁ బ్రతిష్ఠించి కీర్తియు ధర్మంబును నిలుపుము రాజ్యంబును ద్రివర్గంబును ధర్మమూలంబులు గావున నందవర్తిల్లు మధర్మవర్తి యయి కర్ణశకునిదుశ్శాసనశిక్షితుండైన దుర్యోధను దుశ్చేష్టితంబుల కొడంబడ వలవదు. 48

తే. వీనిఁ బుట్టినపాపంపువేళఁ బెక్కు, దుర్నిమిత్తముల్ పుట్టిన నిర్ణయించి
యేను జెప్పితిఁ దొల్లియు వీనిచేత, నెట్టుఁ గౌరవులకు నెగ్గు పుట్టు ననియు.

వ. కులదూషకు దూషించి కులంబు రక్షించుట ధర్మువు ధర్మరాజు నఖిలమహీరాజ్యరక్షకుం జేసి పుత్త్రపౌత్త్రమిత్రామాత్యబంధువర్గంబుల నెల్ల రక్షింపుము సభామధ్యంబునందు ద్రౌపదీభీమసేనులం బ్రార్థింప దుశ్శాసనుం బంపుము. 50

చ. అతిశయతామరోత్తముఁ డహార్వతితేజుఁ డజాతశత్రుఁ డూ
ర్జితుఁ డజితుండు నీసుతులు సేసినయెగ్గు దలంపఁ డాతనిన్
ధృతి ననునీతుఁ జేయుము ప్రతీపకులోత్తమ యిట్లయైన నీ
[1]కృతమునఁ గౌరవాన్వయ మకిల్బిషకీర్తిఁ బ్రకాశితం బగున్. 51

వ. అని పలికిన విదురుపలుకులు విని కడు నలిగి ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 52

క. నాదేహంబునఁ బుట్టిన, యాదిసుతుల్ విడువ నెట్టు లగు నాత్మజులం
గా దనక విఘాతించు ద, యాదూరులు గలరె యిట్టు లన నీ కగునే. 53

వ. నీవు నాకొడుకులయున్నతి కెన్నండు సహింపవు నీసహాయత్వంబు నే నొల్లఁ బాండవులకడ కేనియు నొండుగడ కేనియు నీకిష్టం బైనచోటికి నరుగు మనిన నాక్షణంబ విదురుండు మనోజవైకరథారూఢుండై పాండవులకడకుం గామ్యకవనంబున కరిగె నంత నతనిరాక దవ్వులం గని ధర్మరాజు భీమసేనున కి ట్లనియె. 54

సీ. గాండీవ మాదిగాఁ గలయాయుధావలు, లుక్కివంబున నప్పు డొడిచికొనఁగ
మఱచినవాఁ డయ్యు మందాత్ముఁ డాధార్త, రాష్ట్రుండు గాంధారరాజతనయు
వచనముల్ విని యక్షవతి నెపంబున వానిఁ, గష్టుఁ డైకొని సమకట్టి మనల
మగిడింపఁగా దుష్టమతిఁ జేసి విదురుఁ బు, త్తెంచెఁగా కున్న నే తేరఁ డితఁడు

ఆ. నింక జూద మాడ నే నోప నిది పని, గాఁగ వచ్చు నొక్కొ కడఁగి విదురుఁ
డేమి సేయువార మితని నియోగంబు, మనకుఁ జేయ కునికి మానుషంబె. 55

వ. అని తమలోఁ బలుకుచున్నసమయంబున విదురుం డేతెంచిన నతనికిఁ బ్రత్యుద్గతు లై వినయప్రియసత్కారంబుల సంతుష్టుం జేసి తదాగమననిమిత్తం బడిగిన వారికి విదురుం డి ట్లనియె. 56

క. మతి వారికి మాకును గడు, హితుఁడవు చెప్పుమయ్య యింక నెయ్యది కార్య
స్థితి యని ధృతరాష్ట్రుం డే, కత మిష్టం బైనకార్యగతి న న్నడుగన్. 57

వ. ఏ నుభయపక్షంబులవారికి జగంబునకు లగ్గుగ హితం బైనవిధంబు సెప్పిన నది

1. క: కతమున,..మకల్మషకీర్తిఁ.

సర్వజనరుచికరం బైన యాహారంబు రోగాతురునకు నరుచికరం బైనయట్లయత
నికి రుచియింపదయ్యె. 58

ఆ. కార్యగతుల తెఱఁగు కలరూపు సెప్పిన, నధికమతులు దానిఁ[1]నాదరింతు
రల్పకార్యబుద్ధు లగువారలకు నది, విరసకారణంబు విషముపోలె. 59

వ. దానఁ జేసి ధృతరాష్ట్రుండు న న్నొల్లక యెగ్గులు పలికి నీవు విపరీతచేతస్కుండ
వై యుండ వలవదు పాండవులకడకుం బొమ్మనిన వచ్చితి రూపలావణ్యవతియై
వృద్ధశ్రోత్రియునిచేతం బరిణీత యైన తరుణియుంబోలె రాజ్యలక్ష్మి యద్దురాత్ము
నందు విరక్తయ కాని ప్రీతిఁ బుట్టింపదు. 60

ఆ. ధర్మరహితు లైనధార్తరాష్ట్రులకు భూ,రాజ్యలక్ష్మి సుస్థిరంబు గాదు
ధర్మతనయ నిన్నుఁ దద్రాజ్యసంపదల్, వలచి తమకుఁ దామ వచ్చి పొందు.

వ. నావచనంబున నెగడునది యనిన ధర్మరాజు నట్ల చేయుదు నని యున్నంత నిట
ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులయొద్ద విదురునునికి యెఱింగి ధృతిహీనుండై తన
హృదయంబును దృష్టియుంబోని విదురుం బాసి నిమిషంబేని నిర్వహింప
నోపక సంజయున కిట్లనియె. 62

క. నెమ్మిగలవాని నాచి, త్తమ్మెఱిఁగెడువాని విదురు ధర్మప్రియు నా
తమ్ము నిట వేగఁ దోడ్కొని, ర మ్మరుగుము కామ్యకాఖ్యరమ్యాటవికిన్. 63

వ. అని పంచిన నప్పుడ సంజయుం డతిత్వరితగతిం గామ్యకవనంబున కరిగి. 64

మ. ధరణీదేవసహస్రసంకులముతో ధౌమ్యుండు ధర్మక్షమా
భరణుల్ నల్వురు దమ్ములున్ విదురుఁడుం బాంచాలియుం బ్రీతిబం
ధురు లై [2]కొల్చుచు నుండ నున్నబుధమిత్రస్తుత్యున్ ధర్మరాజుం బ్రభా
స్వరతేజుం బ్రభుఁ గాంచి సంజయుఁడు సంజాత ప్రమోదాత్ముఁ డై. 65

క. వనవాసము సేసియుఁ బ్రభు,వనరాజ్యము సేయునట్టివడువున సంతో
షనిబద్ధబుద్ధి యగు యమ, తనూజునకు భక్తి నెఱఁగి తా నిట్లనియెన్. 66

వ. మిమ్ము ధర్మార్థవిదుం డైనవిదురునిం గౌరవేంద్రుం డెప్పుడుం దలంచుచుండు
మీయనుమతంబునఁ దనయనుజుం దోడ్కొని తేర నన్నుఁ బుత్తెంచె ననిన విని
ధర్మరాజు విదురున కిట్లనియె. 67

తే. సర్వజనులును ధృతరాష్ట్రశాసనంబు, సేయుచున్నచో మనకు విశేషభక్తిఁ
జేయవలయుఁగావున నెడసేయ కరుగు, మనిన విదురుండు గజపురి కరిగెనంత.

వ. ధృతరాష్ట్రుండును వినయవినమితోత్తమాంగుం డైన విదురు నతిస్నేహంబునం
గౌఁగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి నీవు నిత్యక్షమానిరతుండవు నాబుద్ధి
లేమికి క్షమియింపు మనిన విదురుం డి ట్లనియె, 69

1. క. ననుచరింతు. 2. గ. కొల్వఁగ నొప్పుచున్నబుధబంధురున్

ఆ. నీవు నీ సుతుండు ✽ నెఱిఁ దప్పి పలికినఁ, బథ్యమయినపలుక ✽ పలుక వలయు
వీరు లయిన పాండ✽వేయులతో విగ్ర, హంబు సేయు టిది న✽యంబుగాదు. 70

వ. అనుచు నెప్పటియట్ల కార్యసహాయుం డై విదురుండు ధృతరాష్ట్రునొద్ద నున్న నయ్యుద్ధప్రసంగమంబునకు శంకించి దుర్యోధనుండు కర్ణశకునిదుశ్శాసనులతో ని ట్లనియె. 71

క. పాండవహితుఁ డగువిదురుఁడు, వెండియుఁ జనుదెంచి కార్య✽విధులందు సహా
యుం డయ్యెనతనితోడ హి, తుండయి మంతనముసేయఁ✽దొడఁగెఁ గావిభుఁడున్.

వ. వీర లింకఁ బాండవుల నిందులకు రావించువార లయిన నగ్నివిషజలంబులు ప్రయోగించి వారల కపాయంబు సేయుద మనినవిని శకుని దుర్యోధనుం జూచి యిట్లేల బాలిశం బైనమతిఁదలంచితివి విదురధృతరాష్ట్రులువిపరీతమతులై రావించినను నిత్యసత్యనిరతు లైన యప్పాండవులు దముచేసిన సమయంబు సలుపక యేల వచ్చువా రగుదు రనిన శకునిదుర్యోధనులకుఁ గర్ణుం డి ట్లనియె. 73

ఉ॥ ఇ త్తఱిఁ బన్నిపోయి పయి ✽ నె త్తి రణం బొనరించి వారలన్
మి త్తికి నంపి ధాత్రి నిర ✽ మిత్రముఁ జేయుద మిట్టులైనఁ ద
ద్వృత్తులు నీక దక్కుఁ గురు ✽ వీర కడంగుము నావుడున్ మదో
న్మత్తుఁడు కౌరవుం డతని ✽ మాటకు సంతస మంది చెచ్చెరన్. 74

వ. సమరసన్నద్ధుఁడై సమస్తబలంబును సమకట్టి వెలువడినం దన దివ్యదృష్టి నంతయు నెఱింగి కృష్ణద్వైపాయనుండు వచ్చి యిది ధర్మంబుగా దుడుగు మని దుర్యోధనుని వారించి ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 75

క. పుడమియు రాజ్యముఁ గోల్పడి, యడవుల నేకతమ యున్న✽యప్పాండవులం
గడఁగి వధియింపఁగా నీ,కొడు కరిగెడు నిట్లు తలఁపఁ ✽ గూడునె బుద్ధిన్. 76

క. ధృతియుతు లై [1]సత్యవ్రత, రతులయి పదమూఁడు వత్స✽రంబులు ధర్మ
స్థితి సలిపి వార కడఁగెద, రతులపరాక్రములు మీఁద✽నాహవమునకున్. 77

క. వనగతులని వారలపైఁ, జని భంగముఁ బొంది రాఁగ ✽ సమకట్టెడు నీ
తనయుఁడు గావున నీ వా, తని వారింపు మది యనుచి✽తంబని నెమ్మిన్. 78

క. విను [2]నీవును, గురుఁడును శాం,తనవుఁడు విదురుండు నుండి ✽ తగునె యధర్మం
[3]బున నీ. యుపేక్ష నవయం, బును బాండవవిగ్రహంబు ✽ పుట్టుట లగ్గే. 79

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు దుఃఖితుం డై నాకును గాంధారికిని భీష్మవిదురకృపద్రోణులకు ననిష్టంబైనదుష్టద్యూతంబు [4]ప్రవర్తించి దుర్బుద్ధి యైన దుర్యోధనుం బుత్త్రస్నేహంబున విడువనోప (నేమిసేయుదు) ననిన ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణద్వైపాయనుం డి ట్లనియె. 80

1. గ. యురుసత్యవ్రతు లై. 2. అ. మేను నీవు గురుశాంతనవులు, 3. జ. బు నుపేక్షింపఁగఁగ నవయంబునఁ. 4. ఇది ప్రేరణార్థకము.

—♦ ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రసురభిసంవాదంబు సెప్పుట. ✱—

ఆ. ఎల్ల సెయ్యములకుఁ దల్లిదండ్రులయందు, సుతులవలని సెయ్య మతిశయంబు
ధనము లెంత గలిగినను సుతరహితుల, కెమ్మెయిని మనఃప్రియమ్ము లేదు.

వ. తొల్లి సకలగోమాత యయినసురభి సురరాజుకడకుంబోయి కరుణంబుగా నేడ్చిన
దానిం జూచి సురపతి విస్మితుండై యిట్లేల రోదనాకులితలోచనవయి యున్న
దాన వెల్లవారికి లగ్గ కదా యనిన నింద్రునకు సురభి యి ట్లనియె. 82

క. నీ వజ్రము రక్షింపఁగ, నా వారికిఁ దక్కఁ ద్రిభువనంబులఁ గల భూ
తావలి కెల్లను గుశలము, దేవేంద్ర జగత్త్రియప్రదీప మహాత్మా! 83

వ. దీనిం జిత్తగింపుము బలంబు గలబలీవర్దంబులతో బలహీనంబు లయినవానిం
బూన్చిన నవి దుర్వహాభార వహనమహా లాంగలాకర్షణంబులయం దసమర్థంబు
లైన నడచియుం బొడిచియు ములుకోలలం గుట్టియుఁ దిట్టియు దుర్బలబలీవర్దంబుల
జనులు బాధింపం జూచి యేను దానికి దుఃఖించెద ననిన సురభికి సురపతి
యిట్లనియె. 84

క. నీకు నపత్యశతంబు ల,నేకంబులు గలవు వాని కేకాకృతి దుః
ఖాకులత సంభవింపదు, శోకింపకు మనిన సురభి సురపతి కనియెన్. 83

వ. దేవా! దీనాననంబులయి దుర్బలంబులయిన యపత్యంబులదుఃఖం జే నెట్లు
చూడ నోపుదు ననిన నగి యింద్రుండు దానికిం గరుణించి వర్షంబునఁ దృణవర్ధ
నంబు సేసి దుర్బలబలీవర్దంబులకు బలంబు గావించె నని యింద్రసురభిసంవా
దంబు (వేదంబులందు) వినంబడుఁగావున నీకుం బుత్త్రస్నేహంబుసామాన్యంబు
గా దైనను దీనులై వనంబున నవయుచున్న యప్పాండవులకుదయాళుండవగుము.

తే. నీవుఁ బాండుండు విదురుండు నెమ్మినాకు
నొక్కరూపైనయట్లు నీ కుదితయశులు
నీ సుతులు నూర్వురును బాండునృపతనూజు
లేవురును నొక్కరూపకా నెఱుఁగవలయు. 87

క. సుజనుల సహవాసంబున, గుజనులు సద్ధర్మమతు లగుట నిక్కము ధ
ర్మజు నొద్దనుండి నీ యా, త్మజుఁడు ప్రశాంతుండు ధర్మమార్గుండునగున్. 88

వ. రాజర్షియైన ధర్మరాజుతోడి సహవాసంబు సర్వజనహితంబు గావున నాతనినుపా
సించి దుర్యోధనుం (డతనియొద్ద) గొండొక కాలం బుండునట్లుగాఁ బనుపుమట్ల
యిన నుభయపక్షంబులకు లగ్గగు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు గృతాంజలియయి
మునీంద్రా దుర్యోధనుండు నా పలుకులు వినండు కురుకులంబు రక్షించునట్టి
బుద్ధిగల దేని వాని మీర శిక్షింపుం డని మ్రొక్కిన.

క. అనఘుఁడు మైత్రేయుం డను, మునినాథుఁడు వచ్చి ధర్మమున నాతనిఁ దా
ననుశాసించుఁ దిరంబుగ, నని చెప్పుచు నప్పరాశరాత్మజుఁ డరిగెన్. 90

వ. అంత. 91

ఉ. న్యాయవిదుండు కామ్యకవనంబున ధర్మజునొద్దనుండి మై
త్రేయుఁడు ధీయుతుం డరుగుదెంచిన నప్పుడ యమ్మునీంద్రు నిం
ద్రాయితుఁ డాంబికేయుఁ డుచితస్థితిఁ బూజితుఁ జేసి నాత్మ ని
శ్శ్రేయసలాలసుం డయి విశేషసపర్యలఁ జేసి భక్తితోన్. 92

వ. ఇట్లు దనచేతం బూజితుం డై సుఖవిశ్రాంతుం డైన మునివరునకు ధృతరాష్ట్రుండు ముకుళితహస్తుం డై భట్టారకా యెందుండి వచ్చితి రని యడిగిన నతనికి మైత్రేయుం డి ట్లనియె. 93

చ. అలఘుతపోభరంబున జటాజినముల్ ధరియించి రూక్షవ
ల్కలములు గట్టి కూరలును గాయలుఁ బండ్లు భోజనంబుగా
నలయక కామ్యకం బనుమహావిపినంబున నున్న పాండవే
యులకడనుండి వచ్చితిఁ గురూత్తమ నీసుతు నిన్నుఁ జూడఁగన్ 94

వ. ఏ నఖిలతీర్థదర్శనార్థంబు పరిభ్రమించుచుఁ గురుజాంగలంబున కరిగి యందుఁ గురుకులోత్తము లైన పాండుపుత్త్రులం జూచితి. 95

ఆ. అనిన నవనతాస్యుఁడయి ధృతరాష్ట్రుఁడి, ట్లనియె నెట్లు సెప్పెఁడయ్య యందు
పాండవులకు సత్యభాషణులకుఁ గుశ,లంబె వార లిటఁ దలంతురొక్కొ. 96

క. అమితభుజశక్తి నంతక,సము లప్పాండుసుతు లిందు సౌభ్రాత్రస్నే
హమునకు విచ్ఛేదముగా, సమయాతిక్రమము సేయ సమకట్టరుగా. 97

వ. అనిన మైత్రేయుం డి ట్లనియె. 98

క. చనుదెంచి మహామునివరు, లనవరతము వారలకుఁ బ్రియం బొనరఁగ దీ
వన లీఁగఁ జేసి కుశలము, మనుజేశ్వర వారు ధర్మమతియుతు లగుటన్. 99

క. వారలు సమయము దప్పిన, వారిజరిపుహితులగతు లవశ్యముఁ దప్పం
వారికి నకారణంబ ని,కారము నీకొడుకు సేసెఁ గడు నహితుం డై. 100

వ. అని దుర్యోధనుం జూచి యయ్యా నీవు బుద్ధి గలవేనిఁ బాండవులతో విరోధంబుడుగు మట్లయిన నీకును వారికిం గురుకులంబునకు లగ్గగు నాపలుకుఁ జేకొనుము.

సీ. వజ్రసంహనను లవార్యపరాక్రముల్, పాండుకుమారు లాఖండలాభు
లందఱు నాగశతాయుతప్రాణు లు,గ్రాహవకాంక్షు లుత్సాహపరులు
వారలలో బలవంతుఁడు బకహిడిం,బాసురు లనువారి [2]నాసురమునఁ
జంపె నాగాయుతసత్త్వు జరాసంధు, నెక్కటి యోర్చె నయక్కజుండు

తే. ఘోరవనమున వీరుఁ గిమ్మీరుఁ డనుసు, రారి [3]నిశ్చలఘనభీకరాంగుఁ బట్టి
పోర వధియించినట్టి సమీరజునకు, భూరిభుజునకు మార్కొనువారుఁ గలరె.

1. అ. నాహాతమున. 2. క. ఘోరరణమున. 3. అ. నిశ్చలభీకరాంగారు.

—* మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపించుట *—

వ. వారికి వాసుదేవధృష్టద్యుమ్నులు సంబంధసహాయులు జరామరణవంతు లైన
మనుజులు వారిం జెనకి యెట్లు జీవింతురు నీవు వారితోఁ జోడంబడి యుండుమిది
కార్యం బనిన మైత్రేయుపలుకు లాదరింపక పాదాంగుష్ఠంబున నేల వ్రాయుచు
బాహువు లెత్తి తొడలు సఱచి నగుచున్నయాదుర్యోధనుం జూచి మైత్రేయుం
డలిగి యీయపరాధంబున నాహవం బగు నందు భీముగదాఘాతంబుననీయూ
రుయుగళంబు భగ్నం బయ్యెడుమని శాపం బిచ్చిన వెఱచి ధృతరాష్ట్రుండు
మునీంద్రా యట్లు గాకుండం బ్రసాదింపు మనిన నమ్మునివరుం డి ట్లనియె. 103

తే. కడఁగి సమబుద్ధి వీనికిఁ గలిగెనేనిఁ, గాదు శాపఫలం బట్లు గాక బుద్ధి
హీనుఁ డై గర్వితుం డగునేని శాప,హవ్యవాహఫలంబు వీఁ డనుభవించు.

వ. అని ప్రసన్నుం డైన మైత్రేయునకు నాంబికేయుం డి ట్లనియె. 105

క. కిమ్మీరుం డనురక్కసుఁ, డమ్మారుతతనయుచేత నత్యుగ్రవనాం
తమ్మున నిహతుం డయినవి,ధ మ్మెట్టులు సెప్పు మద్భుతం బిది యనినన్. 106

వ. నాపలుకులు నీకొడుకు వినఁడ యేనేల చెప్పెద దీనిం బాండవసహాయు లైన
విప్రులచేత విదురుం డిమ్మగా నెఱింగినవాఁ డతనివలన విను మని చెప్పి మైత్రే
యుండరిగినం గిమ్మీరవధకథాశ్రవణ[1]పరుండై తన్నడిగినధృతరాష్ట్రునకు విదురుం
డిట్లనియె నిందుండి చని పాండవులు మూఁడహోరాత్రంబులు నిరంతర
ప్రయాణంబు సేసి కామ్యకవనంబుఁ జొచ్చువా రొక్కనాఁటియర్ధరాత్రంబున
రాక్షసప్రచారవేళ యందుఁ బరిభ్రమించుచు రాక్షసమాయ గావించుచున్న
వాని నతినిశితదంష్ట్రాకరాళుం బైనతనవదనగహ్వరంబుఁ దెఱచి గ్రుడ్లు మెఱవ
బభ్రుకేశంబులు దూల బాలార్కరశ్మియుతం బయినబలాహకంబునుంబోలె
సకల ప్రాణిభయజనకంబుగా గర్జిల్లుచున్నవాని [2]నిజపాదఘట్టితమహీతల ప్రచ
లనవేగ వేల్లితవల్లీపల్లవబాహుపరిరంభణసుఖంబుఁ బాదపంబుల కాపాదించు
చున్నవాని నెదుర నొక్కరక్కసుని గనిరంత వాఁడును బ్రాహ్మణసంఘంబు
ముందటఁ గృష్ణాజినావృతులై వచ్చుపాండవుల దవ్వులం గని మార్గనిరోధి యై
మహాపర్వతంబునుంబోలె నున్న నదృష్టపూర్వప్రమాణం బైనవాని దేహంబుఁ
జూచి నిమీలితనయనయయి దుశ్శాసన కరాకృష్టవికీర్ణ వేణీభరంబు వెనువెంట
నొలయం బాంచాలి పంచపర్వతంబులనడిమినదియుంబోలెఁ బతులనడుమ భయ
వ్యాకులచిత్తయైన నింద్రియంబులు విషయరతిం బరిగ్రహించునట్లు లేవురు
నక్కోమలిం బట్టుకొని భయపడకుండ నాశ్వాసించుచున్నంత. 107

క. రక్షోఘ్నమంత్రముల నా,రాక్షసమాయాపరిస్ఫురణఁ జెఱిచెఁ గ్రియా
దక్షుఁడు ధౌమ్యుఁడు పాండవు, లీక్షించుచు నుండఁగా నష్టహీన ప్రతిభన్. 108

1. క. కౌతూహలుం డై. 2. క. ఘ. నిజపాద ఘట్టన మహీతల ప్రచార వెల్లిత వల్లీ పల్లవ.

వ. అంత. 109

క. ప్రతివిహితమాయు నత్యా, యతభుజయుగుఁ గోపఘూర్ణితారుణవిస్ఫా
రితనేత్రు నసురఁ జూచి భ, రతకులనందనుఁడు ధర్మరా జిట్లనియెన్. 110

వ. నీ వెవ్వరివాఁడ వెవ్వండ వీవనంబున నేల యున్నవాఁడ వనిన వాఁ డి ట్లనియె.

క. ఏను బకాసురునసుజుఁడఁ, గినాశుఁడ మానవులకుఁ గిమ్మీరుఁ డనం
గా నెగడుదు నీకామ్యక, కాననమున సర్వసత్త్వఖాదనబుద్ధిన్. 112

క. పాయక యుండుదు రాక్షస, మాయల సమరంబు సేసి మనుజుల విగతో
పాయులఁ జంపుచు భక్షణ, సేయుదు నమరాదులకు నజేయుఁడఁ బోరన్. 113

వ. నాకు వెఱచి యెల్లవారును నతిదూరంబున దీనిం బరిహరింతురు మీ రెవ్వరిం
దుల కేల వచ్చితిరి మి మ్మందఱ వధియించి యిపుడ భక్షించెద ననిన వానికి
యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 114

ఆ. ఏను ధర్మసుతుఁడ నీతఁడు భీముండు, వాఁడు విజయుఁ డల్లవారు గవలు
[1]పాండవేయుల మనుప్రథ వనవాసంబు, సేయవచ్చితిమి విశేషయుక్తి. 115

సీ. అనవుడు రాక్షసు లట్టహాసంబుతో, నెట్టు భీముండె యీతఁ డేమి
పుణ్యమో వీని నెప్పుడు సంపఁ గాంతునో, యనియున్నచోఁ దానయయరుగుదెంచె
నధిక మాయన్న బకాసురు నాయిష్ట, సఖు హిడింబాసురుఁ జంపి యున్న
ఖలు మ్రింగి జీర్ణంబు గావింతు వాతాపిఁ, దడయక మ్రింగినతపసియట్ల

ఆ. యనిన రక్కసునకు [2]నదిగిన యగ్రజు, నలుక యెఱిఁగి వీరుఁ డర్జునుండు
మొనసి గాండివంబు మోపెట్టె నవశిత, ఖడ్గపాణులైరి కవలు నంత. 116

—♦ కిమ్మీరుం డను రాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట. ♦—

ఉ. ఘోరపరాక్రముల్ ప్రబలకోపవరుల్ పృథుసారభూరి భూ
మీరుహపాణు లుద్ధతు లమిత్రవిఘాతులు వీరబృందబృం
దారకు లార్చు చొండొరులఁ దాఁకిరి దారుణభంగిఁ బొంగి కి
మ్మీర సమీర సూనులు సమీరవిధూతపయోధులట్టిరై. 117

తరలము. పొరిని వారలచేతియున్నత[3]భూరుహాయుధముల్ పర
స్పరకఠోరశిరస్స్థలంబులపై వడిం బడి మత్తకుం
జరశిరఃపతితంబు లైన లసన్మృణాళములట్ల జ
ర్జరిత మయ్యెఁ దదారవ ప్రతిశబ్ద మొప్ప [4]నగంబులన్. 118

వ. ఇట్లొక్కముహూర్తంబు వృక్షయుద్ధంబు సేసి యాసన్నమహీరుహంబులు సమ-
సిన నయ్యిద్దఱు శిలాయుద్ధంబునకుఁ దొడంగి చేయునెడం బవనజనిక్షిప్తనిష్ఠుర
శిలాహతహృదయుండై భానుం బట్టుకొనుస్వర్భానుండునుం బోలెఁగిమ్మీరుండు

1. అ. పాండవులము సమయపడి వన 2. నలిగిన. 3. భూరిభూరుహముల్. జ. భూరుహా యుతమౌల్. 4. ఖ. అ. నఖంబునన్.

భీముం బట్టుకొనిన భీముండు వాని హీనబలుంగా నెఱింగి కృతాంతదండానుకారంబులయిన తనబాహుదండంబుల నమ్మనుజకంటకు కటికింత ప్రదేశంబులు పట్టుకొని నేలం బెట్టి దేహయష్టి విఱిచి బకుం జంపినవిధంబునఁ గిమ్మీరు విగతప్రాణుం జేసి. 119

తే. బకహిడింబులు హతులైనఁ బనవి పనవి, యఱచిశోకింపఁగానక యమపురమున
కరిగి తక్కట రాక్షస యనుచుఁ దెరువు,వాయఁ బావనిదత్కళేబరము వైచె.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజువచనంబునఁ గిమ్మీరు నశ్రమంబున వధియించి తద్వనవాసులకు రాక్షసభయం బుడిపినమహావీరునమ్మారుతాత్మజుధర్మార్జుననకులసహదేవులును ధౌమ్యాదిమహీసురవరులును బ్రశంసించి రని విదురుండు గిమ్మీరువధ సెప్పిన విని ధార్తరాష్ట్రులకు హృదయదలనం బయ్యెనిటఁ బాండవులు కామ్యకవనంబున నుండునంత. 121

—* యాదవపాంచాలాదులు పాండవులకడ కేతెంచుట. *—

సీ. వసుమతీరాజ్యంబువలన నిరస్తులై, మునివృత్తి నత్యుగ్రవనములోన
నవయుచుఁ బాండుభూనాథనందను లున్న,వారని విని యతిక్రూరమతుల
ధృతరాష్ట్రసుతుల నిందించుచుఁ బాంచాల, యాదవవృష్ణిభోజాంధు లెల్ల
నచ్యుత ప్రముఖులై యప్పాండవులకడ, కేతెంచి శోకపరీతు లగుచు

ఆ. నున్న నధికధర్మయుక్తుఁ డుపేంద్రుండు, నికృతిఁ జేసె పాపనియతబుద్ధిఁ
బాండవులకు నట్లపాయంబు సేసిన, ధార్తరాష్ట్రులకును దద్ద యలిగి. 122

క. అనిఁ గర్ణశకునిదుర్యో,ధనదుశ్శాసన నవాస్త్రధారాపాతం
బునఁ దృప్తి వొందు వసుధాం,గన రాక్షసకాకగృధ్రగణములతోడన్. 123

క. అవినీతుల వధ్యులఁ గౌ,రవపాంసులఁ జంపి ధర్మరాజునకుఁ గురు
ప్రవరున కొనరింతమ యీ,యవనీరాజ్యాభిషేక [1]మవిజితశక్తిన్. 124

వ. అని యుగాంతకాలకుపిత కృతాంతాకృతి నున్నజగన్నాథు జనార్దనుం బ్రశాంతచిత్తుం జేసి యర్జునుం డతని నిట్లని కీర్తించె. 125

ఆ. పూజ్యుఁడవు పురాణపురుషుండ వీవుండ, వప్రమేయుఁడవు చరాచరంబు
లయిన భూతరాసు లచ్యుత నీయంద, పుట్టు నిలుచు లయముఁ బొందుచుండు.

వ. నీవు దొల్లి గంధమాదనంబునం గందమూలఫలాశనుండవై పదివేలేండ్లు తపంబు సేసి పుష్కరంబున నేకాదశసహస్రవర్షంబులు జలంబుల యాహారంబుగా నుండి ప్రభాసంబను తీర్థంబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లేకపాదస్థితుండవయి యుండిబదరీవనంబునం [2]బవనంబు భక్షించుచు నూర్ధ్వబాహుండవయి యేకపాదంబున ననేకసహస్రవర్షంబులు నిలిచి సరస్వతీసత్త్రంబున [3]నవకృష్టోత్తరాసంగుండవై నియమకృశీకృతశరీరంబుతోఁ బంద్రెండువర్షంబు లశేష వ్రతంబులు సలిపిననతపో

1. గ. మనహితబుద్ధిన్. 2. జ. దళ్ఫలంబులు. 3. గ. నవకృష్టోత్తరా,

నిధానంబవు నిఖిలలోకజైత్రుండ వయి చైత్రరథంబున నుత్తమక్రతువు లనేకం
బులు సేసియొక్కొక్క క్రతువునకు నూఱు నేసిలక్షలు సువర్ణంబులుదక్షిణలిచ్చిన
యజ్ఞపురుషుండవు తపోయజ్ఞంబులు రెంటను సమృద్ధతేజుండ వయి దైత్యదాన
వేంద్రుల వధియించి యింద్రున కింద్రత్వం బేకాధిష్ఠితంబు సేసిన లోకప్రభుండ
వదితికిం గశ్యపునకు నుదయించి యింద్రానుజుండవై త్రివిక్రమంబులం ద్రిజగం
బుల నభివ్యాపించిన విశ్వరూపధరుండవు. 127

క. నరకశిశుపాలు రాదిగ, ధరణీకంటకుల నధిక తరదర్పులు బ
ల్వీర వధియింపఁగ మహి నవ, తరించినమహాత్ముఁడవు సుస్థిరశక్తిన్. 128

క. అనృతము మదమును మత్సర, మును గ్రోధము[1]ననువికార ములు వొరయునె ని
న్ననుపమగుణముల నీకొరు, లెన వోల్పఁగఁ గలరె సురముకసీంద్ర ప్రణుతా. 129

వ. అని కృతాంజలి యయిన ధనంజయుం జూచి దనుజభంజనుం డిట్లనియె. 130

తే. నరుఁడు నారాయణుండునాఁబరగు నాది,మునుల మిద్దఱమందునీవనఘ నరుఁడ
వేను నారాయణండ నకనూనశక్తి, యతులమై మర్త్యయోనిఁ బుట్టితిమి పేర్మి.

తరువోజ. నిరతంబుగా నేను నీ వనుభేదనియమంబు లే [2]దైక్యనిష్ఠయ మనకు
నిరువురకును నీకు నిష్టుండ నాకు నిష్టుండు మఱి నీ కనిష్టుండ నాకుఁ
గర మనిష్టుం డట్లుగా నమ్ముమనుచు ఘనభుజుల్ భువనోపకారైకమతులు
హరియునర్జునుఁడు బ్రియముతోడఁదగిలియన్యోన్యహితభాషు లగుచుండునంత.

— ♦ ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితోఁ దనపరిభవంబు సెప్పి దుఃఖించుట ♦ —

వ. అఖిలరాజలోకపరివృతుం డయియున్న నారాయణునొద్దకు వచ్చి ద్రుపదరాజ
పుత్త్రి ముకుళితకరాంబుజ యయి నిన్ను నాది ప్రజాసర్గంబునఁ బ్రజాపతి వనియసి
తుం డయినదేవలుండును సత్యంబువలన యజ్ఞం బుద్ధరించుటంజేసి నిత్యసత్య
మయుండ వయినయజ్ఞపురుషుండవని కశ్యపుండును శిరంబున దివంబును బాదం
బుల మేదినియును లోచనంబుల సూర్యుండును నవయవంబుల లోకంబులు నభి
వ్యాపించుటంజేసి సర్వమయుండ వని నారదుండును నక్షయజ్ఞాననిధి వని సర్వ
మునిముఖ్యులును జెప్పిరి. 133

మధ్యాక్కర. అని నివృత్తు లై పుణ్యచరితు లైయాత్మప్రబోధ
వినిహితచిత్తు లై సర్వధర్మార్థ విదు లయి తృప్తిఁ
దన రెడు రాజర్షి వరులకును యోగ ధరులకు సాధు
జనులకు గతి నీవ నిత్యకారుణ్య సర్వశరణ్య. 134

వ. నీయంతఃకరణ ప్రవృత్తి కగోచరం బెద్దియు లేదయినను నావడినపరాభవం బెఱిం
గించెద. 135

సీ. పార్థివప్రభుఁడై నపాండుమహీపతి, కోడల నయి యుద్ధకుశలు లయిన

1. క. నిర్విచారమును. జ. దుర్వికారమును. 2. అ. కున్కి నిక్కము మనకు.

పాండుతనూజులకు భార్యనై ప్రఖ్యాతుఁడ, వైనసీసఖుండును నై యధికశక్తిం
బరఁగుధృష్టద్యుమ్నునకు భగినినై ధృతరాష్ట్రుపట్టిచే సభఁ దలపట్టి యీడ్వఁ
బడి పాపకర్ముచే బరిధాన మొలువఁగంగఁబడి దారుణం బైన పరిభవంబు

ఆ. పడితి నట్టినన్నుఁ బాండవుల్ సూచుచు, నుండి రౌరులపోలె నుక్కు దక్కి
యాపగాతనూజుఁ డాది గాఁగల వృద్ధ, బంధుజనులుఁ జూచి పలుక రయిరి.

క. శరణనినవారిఁ గరుణా, కరు లయి రక్షించుపురుషకారాన్వితులే
శర ణనియడిచిన నాలిం,పర భీమార్జునులబాహుబల మేమిటికిన్. 134

వ. భ్రాతృపుత్త్రబంధుజనంబులు నాకుం గలిగియు లేని వారయి రట్టియెడం గర్ణుండు
నన్నుం జూచి నగియె. 138

ఆ. కర్ణునగవు లోకకర్ణితుం డగుమన్న, నేనుచెయిదికంటె శిఖయపోలె
నడరి నామనంబు నతిదారుణక్రియ, నేర్చు చున్నయది మహీధరుండ. 139

వ. తొల్లి వేదాధ్యయనంబు సేయుచు బాలకేళివినోదంబుననున్న కాలంబునఁ బ్రమా
ణకోటియందు సుప్తుండయిన భీమసేను నంటఁగట్టి గంగమడుపునం ద్రోపించియు
విషంబుఁ బెట్టియు విషసర్పంబులం గఱపించియు [1]జననీసహితు లైనయేవురను
వారణావతంబున లక్కయిల్లుసొచ్చి యందు దహనంబుఁ బ్రయోగింపంబంచియు
ననేకంబులైన యపకారంబులు సేసి యిప్పుడు దుర్యోధనుం డధర్మద్యూతంబున
రాజ్యంబు నపహరించి రాజలోకసమక్షంబునం దమ్ము నిరాకృతులం జేసినను
బరాక్రమపరాఙ్ముఖు లైనపాండవులు నాపరిభవంబు నెట్లు దలఁచెదరని బాష్ప
ధారాస్నపితపయోధరయయి పాణిపల్లవంబుల నయనసమార్జనంబు సేయుచున్న
పాంచాలిం జూచి వాసుదేవుం డిట్లనియె. 140

చ. తనుకుచు నున్ననీహృదయతాపనిమిత్తమునన్ సురేంద్రనం
దనుపటుబాణపాతహతిఁ దద్ధృతరాష్ట్రబలంబు మృత్యుసా
దనమున కేఁగు జుమ్మిదియతథ్యము నా వచనంబు దప్ప ది
వ్యనిధు లేఁడు నింకిన దివంబును రాత్రియు సంచలించినన్. 191

వ. అనిన నర్జునుండు ద్రౌపదిం జూచి యిట్లనియె. 142

ఉ. ఈ పురుషోత్తముండు మనకుం దడకుం గుశలంబు సేయుచుం
బాపకలంక పంకములఁ [2]బాయఁగఁ జేయుటఁజేసి దుర్మదో
ద్దీపితశత్రుసంహతి హతిం బరమార్థమ పొందు నేల సం
తాపము నీకుఁ జేయఁగఁ [4]దిగ్ధామజయోన్నతి గల్గి యుండఁగన్. 143

1. 'లాక్షాగృహంబున నుండి బనిచి యెవ్వ రెఱుంగకుండ ఘోరానలంబు దరికొలుప బనిచియున్నట్టిదుర్యోధనుం డిప్పు డధర్మద్యూతంబున' నని యొక్క ప్రతి. 2. గ. బాపుచు నుండుటఁజేసి. 3. గ. చ. జ. శత్రులోకవితతిం బరిమారుతు మల్ల మేల సంతాపముఁ బొందఁ జేయఁగఁ. 4. ఖ. విధాతృనియోగము; జ. వృథావిజయోన్నతి.

వ. అనిన ధృష్టద్యుమ్నుండు (సక్రోధుం డయి) యి ట్లనియె. 144

క. వినయవిహీనుల దుర్యో,ధనదుశ్శాసనులఁ బవన § తనయుఁడు రాధా
తనయుని నరుఁ డేఁ గుంభజు, నని జంపుదు మేల వగవ § నంబుజనేత్రా. 145

వ. అని యందఱు ద్రుపదరాజపుత్త్రి నాశ్వాసించి రంత నచ్యుతుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 146

తే. ద్వారవతినుండియే యుయు§ధానువలన, ధారుణీశ యింతయు విని § తత్క్షణంబ
యరుగుదెంచి యాపన్నుఁ§డవైన నిన్నుఁ, జూచి దుఃఖోపహతమన§స్కుఁడ నైతి.

వ. అయ్యవసరంబున నేను మీయొద్ద నుండమిం జేసి యిట్టి దుర్వ్యసనంబు సంభవిల్లెఁ గామజంబులైన స్త్రీద్యూత మృగయా పానంబులను నాలుగు దుర్వ్యసనంబులం బ్రవర్తిల్లకుండఁ బ్రతిపాదింపవలయు నందును విశేషంబుగా ననర్థమూలంబయిన ద్యూతంబుఁ బరిహరింపనినాఁడు పాపంబగు నని హేతుదృష్టాంతంబులు సూపి కృపద్రోణవిదురగాంగేయులం దోడుచేసికొని యాంబికేయు నొడంబఱిచి దుష్టద్యూతంబు సర్వప్రకారంబుల వారింతు. 148

క. వలచి హితంబునఁ బథ్యముఁ, బలికినఁ జేకొననిధర్మ§బాహ్యుల నవివే
కుల నిగ్రహింతు మీకె,గ్గులు [1]మత్సాన్నిధ్యమున న§గు నెయ్యెడలన్. 149

—◆ శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌంభకాఖ్యానంబు సెప్పుట. ◆—

వ. ఏను సముద్రతీరంబున సాల్వుతోడం బదినెలలు యుద్ధంబుసేసి వాని వధియించుచుండి యక్కడ మసలితి నది కారణంబుగా మీకు దుర్వ్యసనావసరంబున నలబ్ధసన్నిధానుండ నయితి ననిన నది యెట్లని యుధిష్ఠిరుం డడిగిన నాతనికి సౌంభకాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగాఁ గృష్ణుం డిట్లని చెప్పె నీ యజ్ఞంబున నర్ఘ్యనిమిత్తంబున నసహిష్ణుం డయిన శిశుపాలుండు నాచేత నిహతుం డగుట విని వాని తమ్ముండు సాల్వుం డనువాఁడు తద్వ్యథప్రవర్తితక్రోధుండయి కామగమనంబయిన తన సౌంభకం బను నగరంబుతో సన్నద్ధుండయివచ్చి ద్వారవతీపురంబు నవరోధించి.

చ. ప్రతినరపాలకాలు శిశు § పాలు బలాధికుఁ జంపి దర్పసం
హితుఁ డగుచున్న వృష్ణిఖలుఁ § డెక్కడ [2]నెక్కడ నాతనిన్ జయో
న్నతి వెలయంగఁ జంపెద ర§ణంబున నంచు నలంఘ్యవిక్రమో
ర్జితుఁ డయి దానిచుట్టు విడి§సెం జతురంగ మహాబలంబుతోన్. 151

క. మేలగు తత్పురబాహ్యవి,శాలోద్యానములఁ దాల§సాలసరళహిం
తాల తమాలావళి ని,ర్మూలితముగఁ జేసెఁ దచ్చ§మూసామజముల్. 152

వ. మఱి తృణజల ధాన్యసమిత్సమృద్ధంబయి శతఘ్నీప్రముఖానేకయంత్రంబులనలంఘ్యపరిఘాప్రాకారంబులను నపారబలరక్షితఘనకవాటచతుర్గోపురంబులను లబ్ధ

1. గ. సేసినధార్తరాష్ట్రకుల నెయ్యెడలన్, 2. జ. ఁబో నగు

ప్రభూతవేతన ప్రహృష్టపుష్ట ధృష్ట వీరసుభట సంకులంబులను నపరిమితగజతు
రంగ శతాంగంబులను [1] ప్రదీప్తాలాతశాతశరచక్రతోమర పరశుపాశాంకుశకూ
టంబులను [2]వీరయోధారూఢవిశాలాట్టాలకంబులను నొప్పి పరుల కసాధ్యం
బయిన ద్వారవతి భేదింపనేరక దాని వెలిం బ్రపాచైత్య దేవాయతన వల్మీకంబులు
వర్జించి సమతల ప్రదేశంబున నిబిడంబుగా శిబిరసన్నివేశంబు సేసి నిత్యంబు నుప
ద్రవంబు సేయుచున్న సౌంభకవిజృంభణంబునకు సహింపక సమరసంరంభంబున
సర్వాయుధసన్నద్ధులయి. 153

క. ఉద్యద్బలులు కుమారులు, విద్యాధరసములు పురము వెలువడిరి రణై
కోద్యములు చారుదేష్ణుఁడు, ప్రద్యుమ్నుఁడు సాంబుఁడును విపక్షజిఘాంసన్. 154

మణిభూషణము. రామవిక్రముఁ డజేయుఁ డరాతిగజావలి
సామజాహితుఁడు సాంబుఁడు సాల్వచమూపతికిన్
క్షేమవృద్ధి యనువాని నకృత్రిమసాహసో
ద్దాముఁ దాఁకె శరధారల [3]ధారుణిఁ గప్పుచున్. 155

క. జాంబవతేయు బృహద్విశిఖంబులకుఁ బెదర కెదిరి ఘనుఁ డేసె రణా
గ్రంబున నాతనిపై నవిలంబితుఁడై క్షేమవృద్ధి లక్షశరంబుల్. 156

వ. వాని యేయు నేర్పునకు సహింపక సాంబుండు జాంబూనదపుంఖంబులయిన విశిఖం
బులం దదీయరథాశ్వమర్మంబుల నేసిన నవి మర్మభేదవేదనలం దలరి యతివేగం
బున [4]రణభూమి వెలువడ రథం బీడ్చుకొని సారథికి వశంబు గాక పఱచె నట్లు
సాల్వచమూపతి సమరవిముఖుం డయిన. 157

స్వాగతము. వేగవంతుఁ డనువీరుఁడు సాంబున్, వేగవంతుఁడయి వీఁకను దాఁకెన్
వేగబాణపదవీతతులన్ దిగ్భాగముల్ విశిఖపంజరముల్ గాన్. 158

ఆ. సాంబుఁ డాయుమనుచుఁ జారుదేష్ణుం డల్గి, వేగవంతుఁ దాఁకి వీఁకతోడ
వానిమస్తకంబు వ్రయ్యంగ వడి గదం, బొడిచె రుధిరవారిపూరమొలుక. 159

వ. ఇట్లు చారుదేష్ణు నిష్ఠురగదాఘాతంబున వేగవంతుండు విగతజీవుం డయి నిర్ఘాత
పాతభిన్నోన్నతగిరిశిఖరంబునుంబోలె నేలఁ ద్రెళ్ళినం జూచి విచింత్యుం డనువాఁ
డవిచింత్య విక్రముం డయి. 160

తే. చారుదేష్ణుపైఁ గడువాఁడిశరము లేసె, నతఁడు కార్ముకహస్తుఁడై యాక్షణంబ
వానిపై నభిమంత్రించి వహ్నిబాణ, మేసె నుగ్రస్ఫులింగంబు లెసఁగఁ జదల.

క. అనలాస్త్ర మట్లువక్షము, గొనిన విచింత్యుండు గూలెఁ గుతలం బదరన్
ఘను వానిఁ జూచి హాహా, స్వనము లెసఁగ సాల్వసేనసంక్షోభించెన్. 162

వ. సాల్వుండు నిజసేనాసంక్షోభం బుడిపి సర్వాయుధసనాథం బయినరథం బెక్కి—

1. జ. ప్రబలపాలితనిశాత. 2. గ. విహారద్యోధారూఢ. 3. గ. జ. దప్పక. 4. జ. రణంబు వెలువడ,

యాదవకుమారవాహినిపయి నెత్తి యేయుచు వ్రేయుచుం బొడుచుచుఁ బ్రతి
బలంబు నెల్ల నాయుధమయంబుగాఁ జేయుచున్న వాని కలిగి. 163

సీ. హంసవర్ణోత్తమహయములఁ బూన్చిన, రథ మెక్కి కాంచనరమ్యయష్టి
సంభృతమకరధ్వజం బొప్ప బద్ధగో, ధాంగుళిత్రాణుఁ డై యతులశాత
సాయకావలిఁ జేసి సాల్వుఁ బిల్చుచు వాని, మీఁదఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డమేయబాణ
వర్షంబు గురిసిన వాఁడును వానిపై, గడువాఁడిబాణముల్ గడఁగి యేసె
ఆ. నధికవీరు లయిన యయ్యిద్దఱకు నస్త్ర, కోవిదులకుఁ బోరు ఘోర మయ్యెఁ
దద్ద భయము వొంది తద్ద్వారకాపురి, సౌంభకమున జనులు సంభ్రమింప.

క. అనిమొన సాల్వుఁడు ప్రద్యు, మ్నునిశాతశరాలివిద్ధమర్ముం డయి పె
ల్చన మూర్ఛవోయి పడియెం, దనరథముపయిన్ ధరిత్రి దల్లడపడఁగన్. 165

ఉ. అంతన మూర్ఛ దేఱి కలుషానలదీప్తముఖుండు సౌంభకుం
డంతకదండదారుణము లైనశరంబుల రొమ్మి నేయు ది
ద్దంతిబలాఢ్యు నేయుడు నతండును మూర్ఛితుఁ డయ్యె వాని సం
భ్రాంతిఁ దదీయ సారధి యపాస్తరణాంతరుఁ జేసెఁ జెచ్చెరన్. 166

వ. ఇట్లు మూర్ఛితుం డయిన ప్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని చని రణంబునకు దూరంబుగా
నరదంబు నిలిపికొని దారుకసుతుం డున్నంత నొక్కింతప్రొద్దునకు మూర్ఛ దేఱి
ప్రద్యుమ్నుండు సూతున కిట్లనియె 167

క. ఘోరాహవరంగమునకు, దూరముగా నన్ను నిట్లు దోడ్కొని తేరన్
దారుకసుత నీ కుచితమె, వీరారంభంబు సూచి వెఱచితె చెపుమా. 168

వ. (మఱియు సారథిం జూచి విహ్వలమానసుం డయి యిట్లనియె,) 169

క. సమరవిముఖత్వమును రణ, విముఖులఁ జంపుటయు శరణు వేఁడిన రక్షిం
పమియును యాదవవంశో, [1]త్తములకుఁ గల దయినఁ గలవె దారుకతనయా.

క. విక్రమము విడిచి సమరా, పక్రాంతుఁడ నయిన నన్ను బలదేవుఁడునుం
జక్రధరసుతులు ననుజులు, నక్రూరాదులును నేమి యని నగరె సభన్. 171

వ. చెట్ట నేసి తింక నయినఁ జెచ్చెర సాంబ చారుదేష్ణు లున్నచోటికి సాల్వాభిముఖం
బుగా రథంబు వఱపు మనిన సారథి యిట్లనియె. 172

క. రథి కిమ్ముగానియెడ సా, రథి [2]ధృతిమెయిఁ గావ వలయు రథియును దత్సా
రథిఁ గావ వలయు రథిసా, రథులు పరస్పరశరీరరక్షకు లగుటన్. 173

ఆ. సాల్వబాణవిగత[3]సంజ్ఞుఁడ వైనని, న్నిట్లు దెచ్చితిని సహింప వలయు
నా రథాశ్వములమనస్స్యదమును నిదె, చూడు మనుచు సూతసూనుఁ డపుడు.

వ. సవ్యాపసవ్యచిత్రమండలగతుల నాక్షణంబ సాల్వునకు ప్రదక్షిణంబుగా రథంబు
వఱపిన దాని సహింపక సాల్వుండు మూఁడమ్ముల సారథి నేసి మఱియు రాక్షస

1. క. ఖ. త్తములం దవి గలదె చెపుము. 2. అ. శ్రద్ధతో. 3. సత్త్వుఁడ.

మాయ ననేకశరంబులు ప్రద్యుమ్నుపై నేసిన. 175

క. ఆ మాయామయశరములు భగ్నములు గాఁ జేసి తన్ముఖమ్మునఁ దద్వ
క్షమ్మున నొక్కట బ్రహ్మాస్త్రమ్మును బ్రద్యుమ్నుఁ డేసె దారుణభంగిన్.

వ. ఇట్లు బ్రహ్మాస్త్రపీడితుం డయి సాల్వుండు మూర్ఛపోయి రథంబుపయిం బడిన వాని వెండియు నొక్కదివ్యబాణంబున నేయ సమకట్టిన నంతరిక్షంబున హాహా రవంబు లెసఁగె నంత దేవగణప్రేరితు లయిన నారదమారుతులు ప్రద్యుమ్ను పాలికి వచ్చి యి ట్లనిరి. 177

తే. వీఁడు నీచేత వధ్యుండు గాఁడు మిన్న
కేయ కుండుము వీని నారాయణుండు
మొనసి వధియించు నని పల్కి వనజగర్భుఁ
డనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డేయక యనఘుఁ డుండె. 178

—♦ సాల్వుఁడు ప్రద్యుమ్నుచే బాధితుఁడై మరలి పోవుట ♦—

వ. అంత సాల్వుండు నివృత్తుం డయి ద్వారకాపురియవరోధం బుడిగి తనసౌభకం బెక్కి క్రమ్మఱి చనియె నంత నీయజ్ఞంబు నిర్వృత్తం బయిన నే నరిగి బలభగ్నీకృతపాదపవనంబులదాని ననభిజ్ఞాతద్వారదేశంబులదాని నస్వాధ్యాయ స్వాహాకారస్వధాకారమహీసురాగారం బయినదాని నపేతభూషణయోషిజ్జనంబులదాని ద్వారవతిం జూచి యాహుకాత్మజువలన నంతవృత్తాంతంబును నెఱింగి సాల్వుం జంపి కాని యిప్పురంబు సొర నొల్ల నని నిశ్చయించి దీని నప్రమాదుల రై రక్షించుకొని యుండుం డని బలదేవాదులం బంచి యప్పుడ ప్రయాణభేరి వేయించి కృతస్వస్తివచను లయిన పురోహితప్రముఖబ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి శైబ్యసుగ్రీవంబు లనువాహంబులం బూన్చినదివ్యరథం బెక్కి. 179

ఆ. పాంచజన్యరవముఁ బంచమహాశబ్ద, రవముఁ జెలఁగె దిశలు చెవుడువడఁగ
నొలసి జనులదీవనలు మించె రమ్యమై, గరుడకేతనంబు గ్రాలెఁ జదల. 180

వ. అట్లసంఖ్యాత చతురంగసైన్యంబులతో నరిగి గిరి వన సరోవర సరిద్దేశంబులు గడచి మార్తికావతదేశంబున కరుగునంతకు ముందర సాల్వుండు సౌభకారూఢుం డయి సముద్రకుక్షిదేశంబునకుం బోయిన. 181

క. ఏనును వానిపిఱుందన, మానక చని తచ్చమూసమాజముతోడన్
భూనాథ రణము సేసితి, నానానిశితాస్త్రవర్షణ[1]వ్యాప్తముగన్. 182

క. వీరు లగుసాల్వయోధుల, నారాచావళులు [2]గప్పి నారథముపయిన్
నారథిమీఁదఁ దురంగము, చారుధ్వజతతులపయి నహస్రసంఖ్యాకముగన్. 183

వ. (తోఁగిన) వాని నెల్ల నస్మదీయగోచరంబులు గాకుండ ననేకాయుతశరంబు లేసి సాల్వసైన్యంబుతో మహాయుద్ధంబు సేసిన, 184

1. గ. వ్యాళమునన్. 2. క. గ. గప్పి...షట్సంఖ్యాతముగన్...వాని నెల్ల.

మ. అవనీనాథ తదాహవాంతరమునం దస్మత్కరాకృష్ట శా
ర్ఙ్గవినిర్ముక్తనిశాతసాయకశతవ్యగ్రచ్ఛిన్నమై దైత్యదా
నవదేహప్రకరంబు వాత[1]విధుతార్ణఃపూరసంఘూర్ణితా
ర్ణవకుక్షిం బడియెం గపిప్రవరసైన్యక్షిప్తశైలాకృతిన్. 185

చ. ఘనతరదైత్యదానవనికాయకళేబరపాతఘట్టనం
దనరి యుగాంత్యకాలచలితంబునుబోలెఁ బయోధి మ్రోసె న
వ్వనధిరవంబుకంటె ననివారితమై చెలఁగెన్ మదీయవా
హిని భటసింహనాద హయహేషిత సింధురబృంహిత ధ్వనుల్. 186

వ. అట్టిమదీయసేనోత్సాహంబును నిజసేనాక్షీణతయుం జూచి సహింపక సాల్వుండు వెండియు సౌంభకారూఢుం డయి నాతో మాయాయుద్ధంబు సేయ సమకట్టి.

సీ. పరశుపాశాంకుశకరవాలశూలముద్గరములు నామీఁదఁ దెరలఁ గురిసె
[2]నేను గడఁగి యద్దానవశస్త్రముల్, వాయంగఁ జేసితి మాయఁ జేసి
వెఱవక సాల్వుండు వెండియు నామీఁదఁ, బరుషశిలావృష్టిఁ గురిసె వరుస
నమరఁ దమఃప్రకాశములతో దుర్దిన, సుదినశీతోష్ణముల్ గదియఁ జేసి

ఆ. దితిసుతాధముండు శతసూర్యశతచంద్ర, శతసహస్రవిద్యుత్తతులు వెలుఁగ
గగనతలము సేసెఁ బగ లిది రే యిది, యని యెఱుఁగనయితి మనములోన.

క. మనుజేంద్ర సర్వమాయా,పనోదనం బయినయగ్నిబాణంబున [3]న
ద్దనుజవినిర్మితమాయా,వినివర్తనఁ జేసితిని [4]సవిస్మయమతి నై. 189

వ. అట్టియవసరంబున ద్వారవతినుండి యాహుకప్రేషితుం డయి యొక్కరుం డతి త్వరితగతిం బఱతెంచి సాల్వుచేత నక్కడ వసుదేవుండు పట్టువడియె నీ వెవ్వని తోడం గయ్యంబు సేసెదు క్రమ్మఱి చని పురంబు రక్షించుకొను మనిన విని యుదరిపడి మహాబలపరాక్రము లయినబలదేవాదులు రక్షించుకొని యుండ వసుదేవుఁ డేల పట్టువడు నిది పోల దని సంశయించుచు విమనస్కుండ నయి యుండునంత. 190

సీ. పుణ్యకర్మంబులు వోలిసిన నుర్వికి, నేతెంచునట్టి యయాతివోలె
భూషణదీప్తులు పొలియంగ వివృతకే,శాంబరుం డయి సౌంభకంబువలనఁ
బడుదెంచు వసుదేవుఁ బాపనిశాచర,బలపీడ్యమాను దవ్వులన గాంచి
యత్యంతమోహశోకాంధుండ నయిననా,హస్తంబువలన విస్రస్త మయ్యె

ఆ. శార్ఙ్గ మప్రియావసన్న దేహుండ నై, యుడిగి రథముమీఁదఁ బడితి నేను
దానిఁ జూచి భయము దగిలి మత్సైన్యంబు, దల్లడిల్లి యులిసెఁ బెల్లురేఁగి.

---

1. జ. విహాతా. 2. గ. నస్త్రిముల్ నేనును నడరించి దానవుఁ బాయంగ. 3. అ. నద్దనుజాని నిర్మితమాయావినివర్తనఁ 4. క. గ. సుమతి స్తిరమతి నై.

వ. అంత నెంతయుం బ్రొద్దునకుఁ దెలిసి సాల్వుసౌంభకంబున వసుదేవుం గానక దాని
మాయఁగా నెఱింగి పదంపడి మాయావి యయినసాల్వుం జూచి వానిపయి
నలిగి యే నేసిన నయ్యసురయు సౌంభకంబు నదృశ్యం బగుటయు. 192

క. అసురులయాక్రోశధ్వను, లెసఁగెం బదిదిశల నంత నేనును తద్రా
క్షసుల గతాసులఁ జేసితిఁ, బ్రసభంబున శబ్దభేదిబాణప్రతతిన్. 193

వ. అంత సాల్వుండును దనసౌంభకంబుఁ బ్రాగ్జ్యోతిషంబుఁ జేసి తానును మానవుం
డయి పర్వతవర్షంబు నాపయిం గురిసిన. 194

ఆ. పరుషవిషమభూరిపాషాణభీషణ,గిరులు వచ్చి నన్నుఁ దెరలఁగప్ప
వజ్రబాణ మేసి వాని నన్నింటిని, బాచి యున్ననన్నుఁ జూచి యపుడు. 195

క. దారుకుఁ డిట్లనియె మహా,వీరు నుపేక్షింపఁ దగునె వీనిని మాయా
ప్రారంభు నుపేక్షింప ర,పారపరాక్రములు పోరఁ బ్రాకృతు నయినన్. 196

వ. అనిన వానిపలుకులు విని యలిగి యనలజ్వాలాకరాళం బయి ప్రతికూలరాక్షస
యక్ష గంధర్వ దైత్య దానవ భస్మసాత్కరణదారుణం బయినచక్రంబునభిమం
త్రించి సౌంభకంబుపయి వైచిన నది యుగాంతకాలపరివేషభీషణం బయిన
రవిమండలంబుంబోలె గగనంబునం బఱచి సౌంభకమధ్యంబునం బడిన. 197

చ. తడయక ఘోరదర్శనసుదర్శనపావకుచే దహింపఁగాఁ
బడి పరమేశ్వరోగ్రశరపావకదగ్ధపురత్రయాభ మై
యెడరి ధరిత్రిమీఁదఁ బడియెం జెడి సౌంభక మంత సాల్వుఁడుం
బడియె మదీయచక్రపటుపాతరయంబున రెండువ్రయ్యలై. 198

—♦ పాండవులు ద్వైతవనంబునకు వచ్చి యుండుట ♦—

వ. అని యిట్లు సాల్వుం దనచంపినవిధంబు సెప్పి చక్రధరుండు పాండవులవీడ్కొని సుభద్రాభిమన్యులం గాంచనరథం బెక్కించుకొని తోడ్కొని ద్వారవతి కరిగె ధృష్టద్యుమ్నుండును బ్రతివింధ్యాదు లయినద్రౌపదేయులం దోడ్కొని ద్రుపదుపురంబునకుం జనియె నిట పాండవులును రథంబు లెక్కి యాయుధంబులు ధరియించి యింద్రసేనాదిమూలభృత్యు లిరువదుండ్రు ముందట రా ననేకసహస్రబ్రాహ్మణవరులతో ద్వైతవనంబున కరిగి రంత ధర్మరాజు తమ్ముల కి ట్లనియె.

మధ్యాక్కర. ఇది మహోగ్రాటవి సింహశరభోరగేంద్రశార్దూల
మదగజాకీర్ణంబు దీనిలోన నేమఱ కుండవలయు
నదియునుం గాక పరప్రయోగమాయలు గల వెఱిఁగి
మది నుండునది యన్న నన్న కి ట్లను మఘవనందనుఁడు. 200

వ. బ్రహ్మవిదులయిన(తపోధన)బ్రాహ్మణులును వృద్ధులు నఖిలలోకద్వారంబులనప్రతిహతులయిన నారదద్వైపాయనాదిమునివరులు నీచేత నుపాసితు లయి నీకుశ

లంబ కోరుచుండుదురు భవత్ప్రతాపం [1]బెల్ల వారికి రక్షణీయుం బివ్వనంబు సకల కాలకుసుమఫల భరితవనస్పతిశాఖాశిఖారూఢ మయూరకీరకోకిలాలాపమధురం బును బక బలాక కోక కారండవ సారస రమ్య మధుకరసౌమ్యసరోవర సంకు లంబును విమలశీతలజలప్రవాహానదీశోభితంబును మహర్షిగణసేవితంబును నై యొప్పుచున్నయది యిం దుండుద మని లలిత లతా వితానాదిరమణీయంబు లయినవృక్షమూలంబుల నేవురు వేఱువేఱ నివాసంబులు సేసి నియతాత్ము లయి యిష్టంబున దేవపితృకార్యంబులు సేయుచుం దమ్ముఁ జూడ వచ్చినమహామును లకు బ్రాహ్మణులకు మనఃప్రియంబు లయినయాహారంబులు వెట్టుచు ద్వైతవనం బున నుండునంత. 201

క. పాండవులకడకు ధర్మవిదుండు తపోదహనదగ్ధదురితౌఘుఁడు మా
ర్కండేయుం డనుమునినాథుం డంతేవాసిగణముతోఁ జనుదెంచెన్. 202

వ. ఇట్లు వచ్చి వారలచే నర్చితుం డయి వనవాసక్లేశదుఃఖితు లయినపాండవులను ద్రౌపదిం జూచి యమ్మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 203

సీ. పితృనిదేశమ్మునఁ బృథివీశ్వరత్వంబు, విడిచి సానుజుఁ డై పవిత్రచరిత
జానకిఁ దోడ్కొని చని వనంబున నున్న, రఘుకులనందను రాముఁ దొల్లి
జూచితి నిపుడు భూసురవంశపోషకు, సాధుజనస్తుత్యు సత్యధర్మ
నిత్యు [2]ధర్మజు రమణీయకీర్తిప్రియు, శమవంతుఁ జూచితి సగర భరత

ఆ. నల యయాతి వైన్య నాభాగు లాదిగ, నాదిరాజు లెల్ల నధికధర్మ
సత్యయుక్తిఁ జేసి సకలలోకంబులు, వడసి భాగధేయ భాగు లయిరి. 204

వ. పాపసౌబలప్రయుక్తుం డయినధార్తరాష్ట్రునట్లు ధర్మువు దప్పినవా రెవ్వరును లేరు మీరు ధర్మనిత్యులరు సత్యవ్రతులరు గావున మీ కిష్టసిద్ధి యగు నని మార్కం డేయుం డరిగిన నపరసంధ్యోపాసనాసీనుం డయిన ధర్మరాజును సాయంహో మార్థప్రజ్వలితజ్వలనంబు లయినయనేకసహస్రబ్రాహ్మణాగ్నిహోత్రంబులంజూచి బకదాల్భ్యుం డనుమహాముని యి ట్లనియె. 205

ఉ. భూమిసురోత్తముల్ ప్రకృతి [3]పుణ్యవిధాయులు వీరు ఋగ్యజు
స్సామపరాయణుల్ పరమసాధుచరిత్రులు మీకు సంతత
ప్రేమమునన్ శుభోన్నతులు పెంచుచు నుండుటఁ జేసి సద్గుణో
ద్దామ యరణ్యవాస మిది దద్దయు నొప్పెడు మాకుఁ జూడఁగన్. 206

వ. బ్రాహ్మణానుగ్రహంబునం జేసి తొల్లి వైరోచనాదు లనేకకాలంబు లక్షయలక్ష్మీ విభవు లయి సముద్రనేమిభూచక్రంబు రక్షించి యనిలసహాయుం డయినయగ్ని దేవుం డరణ్యంబు దహించునట్లు బ్రాహ్మణసహాయుం డయినమహీశుండు శత్రు

1. గ. బెల్లవారిని రక్షించు నివ్వనంబు, 2. ధర్మాత్మజు నిన్నుఁగీర్తి. 3. గ. పుణ్యాభిధేయులు,

వర్గంబు నిశ్శేషంబుసేయు నీహితుం డయి విప్రులచేత [1]ననుశాసితుం డయినరాజు
నకు [2]నలబ్ధలాభాదిత్రితయంబు సంపన్నం బగు బ్రాహ్మణహితుం డయి ధర్మ
హీనుం డయినరాజును బజ వలవదు ప్రజానురాగంబు లేనివారికి రాజ్యంబు
సుస్థిరంబు గానేరదు మీరు బ్రాహ్మణప్రియులరు ధర్మనిత్యుల రెప్పుడును మీ
కభ్యుదయం బగు నని బకదాల్భ్యుం డరిగినం బాండవులుం దమయిష్టంబున
నుండి దుఃఖోపశమనంబు లయినకథలు సెప్పుకొనుచున్నయవసరంబున ద్రౌపది
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 207

— * ద్రౌపదీ ధర్మరాజులసంవాదము * —

ఆ. వృద్ధు కొడుకుపలుకు విని క్రూరుండై పాపబుద్ధిఁ జేసిమిమ్ము § భూతలంబు
వెలువరించి రాజ్యవిభవంబుగొనియిప్డు, డలుక సెడి సుచిత్తుఁ డయ్యెనొక్కొ.

ఆ. అద్దురాత్మహృదయ § [3]మది యయఃపాషాణనిష్ఠురంబు ధర్మవిధుల మిమ్ము
నట్లు గొడుకు లెగ్గు § లాడంగఁబోయిన, వల దనండ కలహవాంఛఁ జేసి. 209

సీ. విమలహర్మ్యంబుల § విహరించువారలఁ, బ్రియమహాస్థానశయనరతులఁ
జందనాగురులిప్తచారుసర్వాంగుల, నతనరనాథసేవితుల మిమ్ము
వనమునఁ గుమ్మరువారిఁగాఁ గుశబృసీ,శయనాభిరతులఁగా § నియతరూక్ష
భూరేణుధూసరీభూతవిగ్రహులఁ గా, దుతవన్యమృగనిషేవితులఁ గాఁగ

ఆ. నిట్లు సూచి చూచి § యే నెట్లు చిత్తోప, శాంతి సేయుదాన § సకలభోగ
విషయవిరతిఁ జేసి § విధియును ధృతరాష్ట్రు, నట్లు మీకునహితుఁడయ్యెనొక్కొ.

క. భవదాజ్ఞానిగళంబునఁ, దవిలి పరాక్రమము విడిచి § ధరణీశ్వర నీ
యవరజు లిడుమలఁ బడి కడుఁ, జివికిరి చెఱఁ బడినసింహశిశువులభంగిన్. 211

ఆ. పరనరేంద్రమకుటపద్మరాగద్యుతి, నరుణమగు భవత్పదాబ్జయుగము
పరుషదారుశిలలపై నిప్పుడరుగుట, నరుణమయ్యెఁ బర్వతాంతరములు. 212

క. అనవరతసౌఖ్యసంపద, బెను పొందుచు నుండుమీకు § భీకరకాంతా
రనివాసాయాసంబుల, ననఘా యిబ్భంగి నవయు § నలమట వొడమెన్. 213

వ. నిత్యంబునుం బదివేవురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మవిదులు [4]పసిండితళిగల నిష్టాన్నం
బులు గుడిచి తృప్తు లయినం దద్భుక్తశేషం బుపయోగించుచున్న నీకు వన్య
మూలఫలాశనంబు లుపయోగించుచు నన్యులయందుఁ గ్రోధంబు విడిచి యునికి
యుచితంబు గాదు. 214

సీ. పదివేలగజములబలమున విలసిల్లు, ననిలసుతుండు గాడ్పడవిలోనఁ
గుమ్మరి కాయలుఁ § గూరలుఁ దిని పేద, వడినఁ జూచియు దీర్ఘబాహుయుగళు.

1. గ. జ. నధిష్ఠింతుం డయిన. ఖ. ననుష్ఠితుం డయిన. 2. క. నలబ్ధలాభాదిచతుష్టయంబు; గ. వర్గచతుష్టయంబు. 3. మరయంగ నాయసనిష్ఠు 4. క. పసిండిపళ్లెరంబుల.

డయ్యును బాహుస ♦ హస్రంబు గలిగిన, యర్జునుకంటె బ ♦ లాఢ్యుఁడగుచు
నేకవేగంబున ♦ సేనమ్ము లొక్కయు, మేమ్మసినవిధమున ♦ సేయ నేర్చు

ఆ. నర్జునుండు ననమ్ము ♦ గావలెఁ గలసి యి ట్లున్నఁ జూచియును సుఖోచితాత్ము
లైన కవలు దీను ♦ లై యున్నఁజూచియు, నుపశమంబుఁదాల్చి ♦ యుండఁదగునె.

వ. క్షమయును దేజంబును నయ్యయికాలంబులఁ బ్రయోగింప నేరనిరాజునకుం బ్రజానురాగ ప్రతాపంబులు లే వను నీయర్థం బితిహాసంబున వినంబడుఁ క్షమాతేజంబులలోన నెయ్యది విశేషంబు దాని నిర్ణయించి చెప్పుమని బలీంద్రుండు దొల్లి తనపితామహుం డయిన ప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కిట్లనియె. 216

ఆ. క్షమయ తాల్చి యుండఁ ♦ జన దెల్లప్రొద్దుఁ దే, జంబ తాల్చి యుండఁ ♦ జనదు పతికి
సంతతక్షముండు ♦ సంతత తేజుండు, నగుట దోష మందు ♦ రనఘమతులు. 217

వ. ఎట్లనిన నిత్యక్షమాన్వితుం డయినవానికి భృత్యులు వెఱవక యవమానంబు సేయుదు రర్థంబులకుం దధికృతు లయినవారలు ధనంబు లపహరించి దర్పంబు సూపుదురు మఱి నిత్య తేజోధికుం డైనవాఁ డతిక్రూర దండంబున సర్వజనసంతాపంబు సేయుచు గృహాగతం బైనసర్పంబునుంబోలె నెప్పుడు నుద్వేగకరుండగుం గావునఁ గాలోచితంబులుగా క్షమాతేజంబులు గల్పించునది యథాకాలకల్పిత క్షమాతేజుం డైనవానికి నుభయలోక సిద్ధియగు నని బలీంద్రప్రహ్లాదసంవాదంబు సెప్పి వెండియు ద్రౌపది యి ట్లనియె. 218

తే. [1]ఆది నపరాధ మొక్కటి ♦ యైన నదియు
నల్ప మైనను క్షమియించు ♦ నదియుఁ గాక
చెనసి యపరాధములు పెక్కు ♦ సేయుచున్న
పాపకౌరవ్యులకు సహిం ♦ పంగ నేల. 219

క. ఇది తేజంబున కవసర, ముదితక్రోధుండ వగుమ ♦ యొక్కించుక దు
ర్మదు లగు సుయోధనాదుల, నదయుల వధియింతు రుగ్రులై నీ తమ్ముల్. 220

వ. అనిన ధర్మరాజి ట్లనియె. 221

సీ. క్రోధంబు పాపంబు ♦ క్రోధంబునన చేసి, యగుఁ జువ్వె ధర్మకా ♦ మార్థహాని
గడుఁగ్రోధి కర్జంబు ♦ గానండు క్రుద్ధుండు, గురు నైన నిందించుఁ ♦ గ్రుద్ధుఁ డైన
వాఁడవధ్యులనైన ♦ వధియించు మఱి యాత్మ, ఘాతంబు సేయంగఁ ♦ గడఁగుఁ గ్రుద్ధుఁ
డస్మాదృశులకు ధ ♦ ర్మానుబంధుల కిట్టి, క్రోధంబు దాల్చుట ♦ గుణమె చెపుమ

ఆ. యెఱుక గలమహాత్ముఁ ♦ డెఱుక యన్జలముల, నార్చుఁ గ్రోధమనుమ ♦ హానలంబుఁ
గ్రోధవర్జితుండు ♦ గుఱుకొని తేజంబుఁ, దాల్చు దేశకాల ♦ తత్త్వమెఱిఁగి. 222

క. క్షమ గలవానికిఁ బృథ్వీ, సమునకు నిత్యంబు విజయ ♦ సంసిద్ధి [2]యగున్

1. గ. అరయ నపకార మొకఁడైన ♦ నదియు నల్ప,మైన క్షమియించు నదిగాక ♦ యలయ కెపుడుఁ జెనసి. 2. ధృతక్షముఁ డైనవాని.

క్షమి యైనవానిభుజవి, క్రమము గడున్ వెలయు సర్వకార్యక్షము డై. 223

వ. తేజఃప్రభవంబు లైన యమర్ష దాక్షిణ్య శౌర్య శీఘ్రత్వంబు లనునాలుగుగుణం బులు క్షమావంతునంద వీర్యవంతంబు లగుఁ దొల్లి కశ్యపగీత లైన గాథలయం దీయర్థంబు వినంబడు వినుము వేదంబులు యజ్ఞంబులు శౌచంబును సత్యంబును విద్యయు ధర్మువు సచరాచరం బయినజగ మంతయు క్షమయంద నిలిచినవి తప స్స్వాధ్యాయయజ్ఞకర్తలయు బ్రహ్మవిదులయుంబడయుపుణ్యగతులుక్షమావంతులు వడయుదు రదియునుంగాక కృష్ణద్వైపాయన భీష్మ విదుర కృపద్రోణసంజయప్ర భృతులు నాయుపశమంబ కీర్తింతు రుపశమ హీనుండయినదుర్యోధను కారణం బున ధార్తరాష్ట్రుల కెల్లం బ్రళయం బగు ననిన ద్రౌపది వెండియు ని ట్లనియె.

మధ్యాక్కర. క్షమయంద చిత్తంబు నిల్పి నిర్గత । కల్మషబుద్ధిఁ
గ్రమమున ధర్మువు[1]నంద వర్తిల్లు । కరుణాత్మ నిన్ను
నమరంగ ధర్మువు రక్షించుఁ బ్రీతి । నని శత్రులందు
శమబుద్ధి సేయంగఁ జనునె నీకు న । జాత శత్రుండ. 225

ఆ. ధర్మదూరు లైన ధార్తరాష్ట్రులయందు, ధర్మ వేమి సేయు । ధరణినాథ
నికృతిపరులయందు । నికృతి సేయనివారు, వారినికృతిఁ జేసి । వధ్యులండ్రు. 226

క. ఆర్యులకు విహీనతయు న్ననార్యుల కున్నతియుఁ జేసి । యవినీతుఁడ వై
కార్యము దప్పితి నీకు న, నార్యులు చుట్టములె యార్య । లరులె విధాతా. 227

వ. అని విధాతృని ధర్మువు నాక్షేపించుద్రౌపదిం జూచి ధర్మరాజిట్లనియె. నాస్తికుల యట్లు [2]ధర్మాభిశంకిని వై దైవదూషణంబు సేసెదు శిష్టచరితంబయినధర్మంబునధి క్షేపించుచున్న దుర్మతికిం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు ధర్మువుదప్పక నిత్యులై జీవించు చున్న మైత్రేయ మార్కండేయ వ్యాస వసిష్ఠ నారద ప్రభృతులం బరమయోగ ధరులం బ్రత్యక్షంబ చూచెదము వీ రెల్ల నన్ను ధర్మపరుం డని మన్నింతు రన్య లన్యాయంబు సేసి రనియు నే నేల ధర్మువు దప్పుదు. 228

క. ధీరమతియుక్తిఁ జేసి వి, చారింపఁగ నిశ్చవంబు । సర్వజనస్వ
ర్గారోహణసోపానం, బారఁగ ధర్మంబ చూవె । యతిరమ్యం బై. 229

వ. తపస్స్వాధ్యాయ బ్రహ్మచర్య(దానధర్మ) యజ్ఞంబులనుపుణ్యకర్మంబు లఫలంబు లగునేని వీని నేల[3]ఋషిగణంబులు సేవింతురు నీజన్మంబునుధృష్టద్యుమ్నుజన్మం బును బుణ్యకర్మఫల సద్భావంబునకు నిదర్శనంబులుగావె మఱిపుణ్యఫలంబులుగల యట్ల పాపఫలంబులును గలవు తొల్లి బ్రహ్మదనపుత్త్రులకుంగర్మఫలసద్భావంబు సెప్పె నందుఁ గశ్యపుండు ధర్మప్రబోధనంబునం జేసి పుణ్యఫలప్రాప్తుం డయ్యె

1. గ. రక్షించుచున్న. 2. జ. ట్లధర్మశంసిని వై...నతిక్రమించుచున్న దుర్మతికిని. 3. గ. జ. దేవర్షి గంధర్వగణంబులు.

విధాతృనియోగంబునం బుణ్యపాపఫలంబు సంప్రాప్తం బగు విధాతృననుగ్ర
హంబుననకాదె పుణ్యకర్మంబులు ప్రవర్తించి [1]మర్త్యులమర్త్యత్వంబును బొం
దుదు రనిన విని ద్రౌపది యిట్లనియె. 230

ఆ. కర్మఫలము [2]లేదు | కర్మఫలాప్తికిఁ, గారణంబు విధియుఁ | గా దనంగ
నంతయెఱుక లేనె | యార్తనై విధిచెద్ది, కలసి పలికితిం బ్రియంబు దప్పి.

ఆ. వేదశాస్త్రములును | విధివిధానములును, నప్రమాణ మనుదు | రాత్మకులకుఁ
బుణ్యగతులు లేమి | భూనాథ యెఱుఁగని, దానఁ గాను ధర్మ | తత్త్వయుక్తి.

వ. తొల్లి నీతిమంతు లయినబ్రాహ్మణులు మదీయజనకునకుం జెప్పంగ వింటి నెఱుక
గలవారికిం గర్మంబు గర్తవ్యంబు గర్మరహితు లయి స్థావరంబులయట్లు జనులు
జీవింప నేర రల్పఫలంబు నైనను గర్మంబుఁ బ్రవర్తించుచున్నవారిం జూచె
దము దైవమానుషంబులు గర్మఫలప్రాప్తికి నిమిత్తంబులు పురుషుండు మనం
బున నర్థసిద్ధి నిశ్చయించి కర్మంబునందుఁ గృతోత్సాహుండు గావలయు నట్టి
వానికి దైవంబు సహాయం బయి కర్మసిద్ధి గావించు. 233

మధ్యాక్కర. తిలలందుఁ దైలంబు కాష్ఠములయందుఁ | దిరముగా నగ్ని
గలుగు టెఱిఁగి యుపాయపూర్వమునఁ | గడఁగి తత్సిద్ధి
యలమక యుత్సాహవంతుఁడు వడయు | నట్లనుత్సాహ
మొలసి దైవపరుఁ డది వడయంగను | నోపునె యెందు. 234

మధ్యాక్కర. కడు నిమ్ముగా దున్ని బీజములు సల్లి | కర్షకుం డున్నఁ
దడయక వర్షంబు గురిసి కావించుఁ | దత్ఫలసిద్ధి
నడుమఁ బర్జన్యు డనుగ్రహింపని | నాఁ డేమి సేయుఁ
గడఁగి చేయం గలదానికిఁ జేయును | గాక కర్షకుఁడు. 235

వ. కర్మఫలంబులు దైవమానుషసిద్ధంబు లయినను బురుషోత్సాహసముపార్జితంబు
లయిన నవి సుస్థిరంబు లయి సురక్షితంబు లయి వర్తిల్లు [3]ననీహమానుం డయి
దైవపరుం డయినవాఁడు నీరిలోనియామపాత్రంబునుంబోలె నవసన్నుం డగుం
గావునఁ గర్మఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహవంతుండ వయి నీయనుజులపరా
క్రమంబునం బరుల జయించి మనయందలియర్థకృశత్వం బపనయింపు మనిన
యాజ్ఞసేనివచనంబుల కనుగుణంబుగా భీమసేనుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 236

—♦ భీమసేన ధర్మరాజుల సంవాదము ♦—

మ. పితృపైతామహ మైనరాజ్య మరివి | చ్ఛేద్యంబు గాండీవిచే
నతిగుప్తంబు బలారి కైనను నవా | ర్యం బిట్టిదానిన్ సుదు
ర్మతి నన్యార్థము సేసినీకుఁ జను నే | మత్త్యైశ యుగ్రాటవీ
వ్రతముల్ సల్పుచు ధర్మలేశచరణ | వ్యాసక్తి నిట్లుండఁగన్. 237

1. గ. మహాత్ము లమర్త్యత్వంబుఁ బొంది రనిన. 2. క. లందు. 3. గ. ఙ. నమానుష్యం.

క. ఆమిషము సింహములచే, గోమాయువు గొన్నయట్లు | కువలయరాజ్య
శ్రీ మనచేఁ గొని కౌరవుఁ, డే మని తలఁచునొకో బుద్ధి | నిష్ఠురుఁ డానున్.

క. దుర్మతులను దుర్జనులను, ధర్మస్థితి నోర్వఁ దగునె | ధరణీశ్వర దు
ష్కర్ము లగుధార్తరాష్ట్రుల, పెర్మి యడంగింపఁ గడఁగు | పృథుభుజశక్తిన్.

వ. ధర్మకామప్రభవం బయి సర్వార్థసాధనం బయిన యర్థంబు విడిచి మిత్రుల కప్రియంబు నమిత్రులకు హర్షంబునుంగా మునివృత్తిం జేకొని ధర్మువు ధర్మమనుచు ధర్మువునందు బుద్ధి నిలిపి దుర్మనుజునట్లు నిర్వేదింపం దగునె. 240

ఆ. బాహుబలము మెఱసి | పరులసంపదలు సే,కొనక లావు లేని | కుత్సితుండు
నియతదుఃఖవృత్తి | నిర్వేదపడుఁ దగుఁ,గాక నీకుఁ దగునె | కౌరవేంద్ర. 241

చ. నరనుత నీయనుజ్ఞఁ గొని | నాఁడ విరోధుల నెల్లఁబోరిలో
సరభసవృత్తి నుక్కడఁగ | జంపితిమేని మహోగ్రకాననాం
తరముల నుండకుండ నతి|దారుణదుర్మృగసంగమంబునం
బొరయక యుండఁగా [1]మనకుఁ | బోలు సమందమనఃప్రియంబుగన్. 242

క. సమయాతిక్రమభీతిని, క్షమాయుతుల మైనమనలఁ | గౌరవులు పరా
క్రమహీనులుగాఁ దలఁతురు, సమరోత్సాహంబు విడిచి | జడమతి నున్నన్.

తే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంత|ధర్మనిరతుఁ, డగుట యుక్తమె పురుషున | కట్టివాని
వెలయధర్మకామంబులు|విడుచుఁబ్రాణ,విగతుసుఖదుఃఖములు రెండు|విడుచునట్లు

సీ. ధర్మకామంబులు | తఱుఁగంగ నర్థార్థి, యగువాఁడు పతితుఁ డౌ | నర్థసేవ
నర్థార్థముగఁ జేయు|నతఁ డుగ్రవనములో గోరక్ష [2] సేయు|నసక్కమతిఁ బోలు
నర్థధర్మములకు | హానిగా గామార్థి, యగునాతఁ డల్ప జ|లాశయమున
జలచరం బెట్టు లజ్జలములతోఁ జెడు, నట్లుకామంబుతో|హానిఁ బొందు

ఆ. నర్థధర్మములు మ|హాబ్ధిమేఘములట్టు, లుభయమును బరస్ప|రోదయమ్ము
లిట్లు గాఁ ద్రివర్గ | మెఱిఁగి [3]సామ్యమున సే,వించువాఁడు సర్వ|విత్తముండు.

వ. భవదాచరితం బైనయీధర్మం బర్థకామంబులక కాదు నీకును నీబాంధవులకును బాధాకరంబు దానయజ్ఞసత్పూజలు గావింప నర్థహీనున కశక్యంబు జగంబులు ధర్మమయంబులు ధర్మువునకు మిక్కిలి యొం డెద్దియు లే దయినను నర్థార్థంబు [4]గానిధర్మువు క్షత్త్రియుల కయుక్తంబు. 246

ఉ. శత్త్రుల నాజి నోర్చుటయు | సర్వభయంబులఁ బొందకుండఁగా
ధాత్త్రిఁ బరిగ్రహించి యుచి|తస్థితిఁ గాంచుటయుం బ్రియంబుతోఁ
బాత్త్రులకర్థ మీగియును | బ్రాహ్మణపూజయుఁ జువ్వె యుత్తమ
క్షత్త్రియధర్మముల్ సుగతి|కారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 247

1. జ. గలుగఁ | బోలునె వైరిమనఃప్రియం బొగిన్. 2. చ. సేయని|కుమతిఁ 3. గ. సౌఖ్యమున. 4. ఖ. గా. ధర్మువు క్షత్త్రియుల కుత్తమంబు.

వ. కేవలధర్మాచరణంబు శత్రుజయంబునకు సాధనంబు గాదు నికృతివలయుఁ బార్థ భ్రాత లైనయసురుల నమరులు నికృతిన కాదె నిర్జించిరి కావున నీవు సమయ ధర్మరక్షణవ్రతం బుడిగి శత్రువుల జయింప నుద్యోగింపుము. 248

క. జయశీలి వైననిను, బ్రియ మొప్పంగం గాంచి నన్నుఁ బృథుబాహులు ముదా శ్రయు లగుదురు సృంజయులు కే, కయులును యదువీరపాంచాలాదిసుహృదుల్.

తే. మిత్రసంపన్నుఁ డైనసమిత్రుమిత్త్రి, బలముతోడ భేదించినదోర్బలముఁ గలిగి [1]దేశబలంబునుఁ గాలబలముఁ, గలుగువాని కసాధ్యంబుఁ గలదె యెందు.

తే. బలముగలవానిఁ బలువురు బలవిహీను, లొక్కటైకూడి నిర్జింతు రుత్సహించి మధుపుఁ గొన నుత్సహించినమనుజుఁ బట్టి, కుట్టి నిర్జించుమధుకరకులమునట్లు

వ. [2]శూద్రాన్నంబునందలిమృష్టంబునుంబోలె దుర్యోధనురాజ్యంబు దూష్యంబగుటం బౌరజానపదబ్రాహ్మణ వరులును నినుఁ గర్తలయి ధనద్రాజ్యంబు వలచియుండుదురు దీని నేల యెడ సేసెదు సర్వాయుధసనాథం బైనరథం బెక్కి గజపురంబున కభి ముఖుండవై విజయ ప్రయాణంబు సేయుము. 252

మ. ప్రణుతక్షాత్త్రగుణంబు విక్రమము దర్పం బేర్పడన్ విక్రమ క్షణదానం బొనరింపు మీక్షణము విఖ్యాతంబుగా సంగరాం గణమధ్యంబునఁ జేయు మర్జునభుజాగాండీవనిర్ముక్తమా ర్గణధారావళి ధార్తరాష్ట్రకులికాంతారవిచ్ఛేదమున్. 253

క. బహురథగజవాహనభట,సహితులు బలవంతు లని విచారింపకు నీ యహితులు మద్బాహుగదా, నిహతికి మార్కొనఁగఁ బోరనిలువం గలరే.

క. అరివరుల నోర్చి సాగర,పరివృతభూచక్ర మెల్లఁ బాలింపు ప్రజా పరిపాలనంబు కంటెను, ధరణీశ విశేష మొండు ధర్మువు గలదే. 255

వ. రాజ్యపదస్థుం డైనక్షత్త్రియుండు భూరిదక్షిణంబు లైనయజ్ఞంబుల దేవబ్రాహ్మ ణులం దృప్తులం జేసి బ్రాహ్మణులకు నగ్రహారంబులు గోసహస్రంబులు నిచ్చి దురితంబులవలనం బాసి తమోవిముక్తుం డైనచంద్రుండునుంబోలె వెలుంగు ననిన భీమసేనునకు ధర్మరాజు ట్లనియె. 256

ఉ. నీవచనంబు ధర్మ్యము వినీతము నీతియుతంబు నిష్ఠసి ద్ధ్యావహ మత్యుదారమతి దయ్యెనను నిప్పు దలంపఁగా విచా [3]రావసరాప్తికిన్ విషయ మైనది కార్యఫలంబు లెల్ల స ద్భావమునన్ విచారసులభంబుల యందు విచారపారగుల్. 257

క. వనమునఁ బండ్రెం డేండ్లును, జనపదమున నెఱుఁగకుండ సరి నొక వర్షం బును జలుపఁ బూని సత్యము, దనరఁగఁ జేసితిఁ బ్రతిజ్ఞ దగ వృద్ధసభన్. 258

1. గ. దేశ బలముఁ గాలబలంబును ♦ బరగుఁబుద్ధి, 2. అ. శ్వదృతియందలి. 3. రావస రోత్సుకికిన్ విషయ ♦ మైనది.

చ. అలఘుగుణంబులం దధికుఁ డైనమహాత్ముఁడు గాగకోపమా
యలఁ బడి యక్షమావివశుఁ డై యచిరాంశులతావిలాసచం
చల మగులక్ష్మి గాసపడి సత్యము ధర్మువుఁ దప్పి సత్సభా
వలిఁ దగువారియొద్దఁ దగువాఁడయి [1]సద్విధి నుండ నేర్చునే. 259

వ. ఏ నెట్లును సత్యసమయం బతిక్రమింప నోప శుభోదయకాలంబుఁ బ్రతీక్షించి యుండుము రాజ్యంబులు బుత్త్రులును ధనంబును యశంబును సత్యంబునకు సమంబులు గా వనిన భీమసేనుం డి ట్లనియె. 260

ఆ. అంతకుండు జనుల కాసన్నుఁడై యుండ, నిమిషమాత్ర మేని నిశ్చయింపఁ
దగని జీవనంబు దద్ద సుస్థిరముగాఁ, జేసి కార్య మెడయఁ జేయఁ దగునె. 261

వ. శరీరికి మరణంబు నియతంబు మరణంబునకు ముందర వైరంబు దీర్పని వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు సకలరాజసమక్షంబునం బగులచేత నట్లు మనపడినపరిభవంబునకుం బ్రతీకారంబు సేయునంతకు రేయునుం బగలును నాహృదయంబు దపించుచుండు నాకంటె నర్జుననకులసహదేవులుం గుంతీదేవియు నంతస్తాపంబున నెంతయు సంతప్తు లగుచున్నవారు. 262

క. వీరలదుఃఖము దీర్పక, క్రూరనికారు లగురిపులకును ముదముగ న
గ్గారణ్యములో ధర్మువుఁ, గారుణ్యముఁ దాల్చి యునికి కార్యమె నీకున్. 263

వ. ఇది బ్రాహ్మణధర్మంబు గాని క్షత్త్రియధర్మంబు గాదు మనుప్రణీతంబు లైన రాజధర్మంబులు నీ వెఱుంగనియవి లేవు [2]శత్త్రుసంహారంబు సేయనినాఁ డత్యంతహాని యగు నట్లుం గాక. 264

తే. వనమునందుఁ బండ్రెండుసంవత్సరంబు, లుండ నేర్చితి మేనియు నొరు లెఱుంగ
కుండ నజ్ఞాతచర్య నొక్కదివస, మైన నుండంగ నేర మెట్లనిన వినుము.

వ. ఆబాలవృద్ధప్రసిద్ధుండ వై పార్థివసూర్యుండ వైననిన్నును సింహసదృశు లైననీ తమ్ములను నెఱుఁగనివారు లేరు మనగూఢభావంబు మేరువునిగూఢభావంబునుం బోలె నఘటమానం బిట్లని యిచ్చినవాసక్లేశం బెన్నఁడును మనకుఁ బాయ నేరదు మన మిప్పు డివ్వనమునఁ బదుమూఁడుమాసంబులు సలిపితిమి సంవత్సరప్రతినిధిగా మాసంబులు సేసికొనుట యొందునుం గలయదియ దీన ధర్మవిరోధంబు లేదు విజయారంభమున కిది యవసరం బనిన భీమసేనుపలుకులు విని నిశ్శ్వాసవ్యాకులితముఖుం డై పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె. 266

క. క్రమమునఁ బాండిత్యపరా, క్రమగర్వములందుఁ గడుఁ బ్రగల్భుండవు మ
ధ్యమ నీచెప్పినయది కా, ర్యమ యయినను ధీరబుద్ధి వై విను మనఘా. 267

వ. [4]అల్పోపాయం బైనకార్యంబు సాహసారబ్ధం బైనను దోషంబు లే దిది మహా

1. గ. సజ్జనుఁ డుండ. 2. గ. జ. శత్రువర్ధనంబున నత్యంతహాని. 3. జ. [illegible] మనము.
4. క. గ. అల్పోపాయం బైన.

కార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు సువిచారితంబై సిద్ధిం బొందు విచార పూర్వారబ్ధకార్యంబునకు దైవంబును ననుకూలం బగుం గావున నిమ్మెగా విచా రింప వలయు. 268

సీ. శూరులు ధృతరాష్ట్రసుతులు దుర్యోధనాదులు దురాధర్షు లంతదోడునుమనకు
నాతతాయులు మఱి § యంగభూవిభుఁడును, భూరిశ్రవుఁడు మద్రభూమిపతియు
నాదిగాఁ గలవీరు § లవిజేయవిక్రము, లొలసి తత్సుహృదులై § యున్నవారు
మనచేత జితులైనగమునుజేసు లెల్లను, జని సుయోధనుచేత § సత్కరింపఁ
ఆ. బడి కడంగి వానిపరిస్తవంబున నాజి, వేచి ప్రాణములను § విడువ నున్న
వారు వారలెల్ల § వసుధఁ బ్రసిద్ధులు, వినఁగ నస్త్రశస్త్రవిద్యలందు. 269

క. వినవయ్య కర్ణుగర్వం, బని నాతఁ డభేద్యకవచుఁ § డగుటయు విలునే
ర్పును నతనిబాహువిక్రమ,మును దలఁచిననాఁడు గన్ను § మూయుదు నాకున్.

వ. మఱియు భీష్మద్రోణకృపాచార్యులు సము లయ్యును వారియొద్దన యున్నవారు వార లపారదివ్యాస్త్రవిశారదులు వారల నోర్చికాని దుర్యోధను నిర్జింపం బోల దని విచారించుసమయంబున. 271

—♦ కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట ♦—

క. వారలపుణ్యోదయమున, వారిజభవనిభుఁడు లోక § వంద్యుఁడు వచ్చెం
బారాశర్యుఁడు ధర్మశ,రీరుఁడు కృష్ణాజినోత్తరీయుఁడు ప్రీతిన్. 272

వ. ఇట్లు వచ్చి పరమభక్తిపరులైనపాండవులచేతం బూజితుండై కృష్ణద్వైపాయ నుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 273

క. వీరు లగుభీష్మ కుంభజ, శారద్వత కర్ణు లమితసత్త్వులు § వారిం
బోర వధియించు టెంతయు, ఘోరం బని యున్ననీదు §[1] భర మెఱిఁగి మదిన్. 274

ఆ. దాని నపనయింపఁగా నిప్డు వచ్చితి, నధిక యోగలబ్ధ § మతిరహస్య
మీవిశేషవిద్య § సేవింపగాఁ బార్థుఁ, బనుపు మితఁడు దీనఁ § బడయుఁ సిద్ధి.

వ. అని ధర్మతనయు నేకాంతప్రదేశంబునకుం దోడ్కొని చని సత్యవతీసుతుండు విధి దృష్టవిధానంబునం బ్రతిస్మృతి యనువిద్య నుపదేశించి దీనిశక్తి నర్జునుం డధిక తపోవీర్యవిభవుం డై యింద్రయమవరుణకుబేరాదిదేవతలను నీశ్వరునిఁ బ్రత్య క్షంబు సేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి శత్రువుల జయించి మఱి యవ్వనంబు భవచ్చిరనివాసంబునం జేసి విరళఫలకుసుమపాదపం బై మృగకు లోపరోధియై యొప్పకున్నయది యొక్కచోటన పెద్ద కాలం బునికి యెవ్వరికిం బ్రీతిజనకంబు గాదు కావున నొండువనంబున కరుగునది యని చెప్పి యమ్మని వరుం డరిగినఁ దద్వాక్యముదితులై ద్వైతవనంబు పాసి పాండవులు బ్రాహ్మణ వరులతోన కామ్యకవనంబున కరిగిసరస్వతీతీరంబునందు నివాసంబుసేసి కొండొక

1. భయ.

కాలం బుంక నొక్కనాఁ డజాతశత్రుం డర్జునుఁ జూచి యిట్లనియె. 276

క. సాధితశాత్రవు లగుభీష్మకృపులయం దఖిలగతాశ్రయం బయ్యెఁ జతుః
పాదం బగుచున్న ధను, ర్వేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదముపోలెన్. 277

వ. [1]అయ్యాది మహాస్త్రచయం బయి దివ్యమంత్రకలితం బయి వారలకు సన్నిహితం
బగుఁ గావున. 278

క. వారలు సుయోధనుచే నారాధితు [2]లిప్తసత్క్రియులు సల్ప రణ
ప్రారంభ మయిన నెదిరెదు, వారు పరాక్రాంతులై యవశ్యము మనతోన్. 279

వ. దివ్యాస్త్రవిదులైనవారలనోర్చునట్టి యుపాయంబు కృష్ణద్వైపాయనుండు ప్రసా
దించి చెప్పె నీ కిద్ది నీవు ప్రతిగ్రహించి కవచకార్ముక[3]ప్రాసఖడ్గధరుండ వైయ
న్యుల కజేయుండ వై యుత్తరదిక్కున కరిగి తపోయోగబలంబున నింద్రుఁ బ్రత్య
క్షంబు సేయుము తొల్లి వృత్రునకు వెఱచి వేల్పులు తమయాయుధంబులు
నింద్రునందు సమర్పించి రవి యెల్ల నీకుఁ దత్ప్రసాదంబున నగు మఱి యింద్రు
నుపదేశంబున నీశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధి వడయు మని
వేదవ్యాసు నుపదేశం బని. 208

క. ధృతినియమవ్రతునకు దీక్షితునకుఁ బార్థునకు విగతకిల్బిషునకు ధ
ర్మతనూజుఁడు ప్రీతిఁ బ్రతిస్మృతి నుపదేశించెఁ దా నమిత్రజిగీషన్. 281

వ అర్జునుండును నయ్యోగవిద్యాగ్రహణప్రభావంబున నధిక తేజోమూర్తియై ది
వ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజుచేత ననుజ్ఞాతుం డై విధివిహితహోమసంతర్పితవీతి
హోత్రుండును బ్రాహ్మణకృతస్వస్త్యయనుండునునై ధౌమ్యాదిమహీసురవరు
లను భ్రాతృవరులను వీడ్కొని తపంబున కరుగ సమకట్టిన. 282

సీ. ఆతని గాండీవహస్తు నక్షయబాణ,తూణీరయుగళు నున్నతోత్తుంగభుజునిఁ
గనక వర్మావృతఘనతరతనుఁ జూచి, పొంగి యంతర్హితభూతములును
బ్రాహ్మణప్రవరులుఁ బార్థునిమనమునఁ, దలఁచినయర్థంబు దడయ కిష్ట
సంసిద్ధి యయ్యెడు సర్వవిఘ్నములును, శాంతిఁ బొందెడు మని సంతసమునఁ

ఆ. బలికి రంతఁ దరుణి పాంచాలి బీభత్సుఁ, గడకు నరుగుదెంచి కమలనేత్ర
యరిజయార్థ మరుగునాతని యుత్సాహ, మెఱిగి యిట్టు లనియె నిందువదన.

క. అవమానాసహ మగునీ, యవమతక్షత్రియకులంబునం దింకిట పు
ట్టువు గాకుండెడు సత్తమ, మువ్వుబ్రాహ్మణకులమునం దయ్యెడు నాకున్. 284

చ అరికృతదుష్పరాభవమహార్ణవమగ్నుల మమ్ము నందఱం
గరుణ సముద్ధరింపుము జగన్నుత యన్యులు పూనఁ గాని యీ
భరము వహింపఁ బూనిన యపారగుణాన్వితు నిన్ను దిక్కులుం
దరణియు సోముఁడుం నభము ధాత్రియు గాడ్పును గాచుచుండెడున్. 285

1. ఈవచనము పెక్కుప్రతులఁ గానిపింపదు. 2. ఙ. లిప్తసత్క్రియల నల్పరణ. 3. క. కాస్త్రఖడ్గ

వ. అని దీవించి పాంచాలరాజపుత్త్రి దనస్నేహాలాలస విలోలాపాంగవిలోకనంబులం
బార్థుఁ బరిగృహీతపాథేయుం జేయుచుఁ దద్వియోగతరళంబైన హృదయం
బెట్టకేనియు నొక్కింత నేసికొని యుండె మఱి పార్థుండునుం బూర్వోత్తరదిశాభి
ముఖుం డై యొక్కరుండ యరిగి యైంద్రయోగశక్తి నిఖిలభూతదుర్నిరీక్షుం
డగుచు హిమశైలగంధమాదనంబుల నతిక్రమించి. 286

ఉ. వీరుఁడు యోగవిద్యయును విల్లును దోడుగ నింద్రకీల మ
భూరినగంబుపైఁ గడఁగి పోవఁగఁ బోయినఁ బోవకుండు ము
గ్రారివిభేది నీ వను మహామధురధ్వని విన్చె వానికిన్
బోరననంతరిక్షమునఁ బొల్చెనిరంతర పుష్పవృష్టియున్. 287

వ. దానికి విస్మయం బంది చనువాఁడు ముందట నొక్కవృక్ష మూలంబున నున్నవృ
ద్ధబ్రాహ్మణు బ్రహ్మతేజోధికు నవిరతయమనియమకృశీభూతశరీరుం గని నమస్క
రించి తత్సమీపంబున విశ్రమించి యున్న సవ్యసాచిం జూచి బ్రాహ్మణుండిట్లనియె.

క. ఎందుండి వచ్చి తయ్యా యనిందితతేజుఁడవు ధర్మనియతుండవు నీ
కిం దుండ నేల సిద్ధిం, బొందితి చేకొను మభీష్టభూరిఫలంబుల్. 289

క. ఇది శాంతతపస్విల కా, స్పద మిందుఁ గృపాణకవచబాణాసనసం
పద దాల్చి యుండ నేటికి, విదితక్షత్త్రియకులుండవే నీ వనఘా. 290

వ. వీతహర్షక్రోధు లైనబ్రాహ్మణు లుండెడుపుణ్యనివాసంబున నాయుధంబులు ధరి
యించి యుండవలదు వీని విడువు మని [1]నిషేధించిన నవ్విప్రువచనంబులకు
సంచలింపక యున్నయాతని ధైర్యంబునకు మెచ్చి సహస్రాక్షుండు నిజరూపంబుఁ
జూపి యతని కి ట్లనియె. 291

ఆ. ఇష్ట మైనవరము లిచ్చెదఁ బ్రీతితో, వేఁడు మనిన నమర విభున కపుడు
కరముభక్తి మ్రొక్కి కరములు మొగిచి యి,ట్లనియెఁ బురుషవృషభుఁ డర్జునుండు.

వ. దేవా నా కిష్టం బైనవరంబు భవత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రలాభం బనిన నది
యేమిగహనంబు దానిన యిచ్చెదఁ బుణ్యలోకంబులు దేవత్వంబును సర్వకామం
బులు వేఁడు మనిన నర్జునుం డి ట్లనియె. 293

సీ. దివిజాధినాథ నా కవి యెల్ల నేటికిఁ, బరమాస్త్రలాభంబ కర మభీష్ట
మరులు సేసినమహాపరిభవక్లేశంబు, వాపంగ నోపక యేపుటడవి
నురుదుఃఖితుల సహోదరుల నందఱఁ బెట్టి, చనుదెంచి మిన్నక చనిన నన్నుఁ
దగువారు జగములోఁ దెగడరే నావుడు, సుతునకుఁ బ్రీతుఁడై శతముఖుండు

ఆ. గరుణ నిట్టు లనియెఁ బరమాస్త్రలాభంబు, నీకు నిష్టమేని లోకవంద్యు
గరళకంఠు నీశుఁ బరముఁ బ్రసన్నుఁగా, వేగ చేయు మధికయోగశక్తి. 294

వ. అట్లేని నిఖిలలోకపాలసహితుండై యీశ్వరుండు నీయభిమతం బొనరించు నని

1. గ. బోధించిన విఘ్నవచనంబులకు,

సహస్రలోచనుండు లోచనాగోచరుం డైన నర్జునుండును దద్వచనంబున సమాహితచిత్తుం డై హిమశైలశిఖరంబున కరిగి వివిధకుసుమఫలవృక్షంబులను విమలనిర్ఝరజలంబులను గమలకుముదకల్హారకలహంససంకులపంకజాకరంబులను రమ్యం బైన తపోవనంబునందుఁ బరమేశ్వరు నుద్దేశించి తపంబు సేయందొడంగిన. 295

క. సురదుందుభినాదంబులు, సురపాదపసంభవప్రసూనసుగంధో
త్కరవాహితపవనము వి, స్తరిల్లె నాతనికి హృదయసమ్మద మెసఁగన్. 296

వ. అందు మనోవాక్కాయకర్మనియతుం డై పరమేశ్వరుం దనచిత్తంబున నిలిపి నిరంతర త్రిరాత్రోపవాసంబుల నొకమాసంబు సలిపి ద్విగుణితత్రిరాత్రోపవాసంబుల రెండవమాసంబు జలిపి పక్షోపవాసంబుల మూఁడవమాసంబు సలిపి యూర్ధ్వబాహుం డై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి వాయుభోజనంబు సేయుచు నాలవమాసంబు సలిపి యిట్లతిఘోరతపంబు సేయుచున్న యర్జునుం జూచి యందలిఋషులు విస్మయం బరది యీశ్వరుపాలికిం జని యి ట్లనిరి. 297

ఉ. భూరిబలుండు పాండవుఁ డపూర్వతపం బొనరించుటం దదీ
యోరుతపః ప్రభావదహనోత్థితధూమచయంబు లంబుదా
కారము లై వనాంతరము గప్పె జగత్త్రయనాథ తత్తపో
భారము సర్వజీవుల కపారభయావహ మద్భుతం బిలన్. 298

వ. అతనియభిమతంబుఁ బ్రసాదించి తత్తపోభారంబు వారింపు మనిన వారలపలుకులు విని పరమేశ్వరుండు దరహసితవదనుం డగుచు వాని యభిప్రాయం బే నెఱుంగుదు నిష్టవరప్రసాదంబున వానికి మనఃప్రియంబుఁ జేసెద మీరు మీ యాశ్రమంబుల కరిగి సుఖం బుండుం డని యప్పుడు. 299

—♦ ఈశ్వరుండు కిరాతవేషంబున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట ♦—

సీ. కాంచనవర్ణాపఘనుఁ డై మహోన్నత, కార్ముకహస్తుఁ డై కాలకంఠుఁ
డెఱుకురా జయ్యె నగేంద్రతనూజయు, వనచరీభావంబు వఱలఁ దాల్చెఁ
గుఱుచచేతులు మిడిగ్రుడ్లును గడుకొన్న, [1]తలటులుమటి[2]చెంచుఁదలలు నమరఁ
దడవిండ్లు సేపట్టి తడయక యెఱుకు లై, యార్చుచు భూతము లాత్మసతుల
తే. నెఱుకుసతులఁ గావించి యయ్యెఱుకురాజు
ముందటం బక్కయల నొక్కమొగిన నిలిచి
రంత వేటనెపంబున నంధకారి
గదలెఁ దద్వన మెల్ల గ్రక్కదలు చుండ. 300

చ. అలుగుల మంది యందులమృగావలియుఁ విహగంబులుఁ భయా
కులగతిఁ బొంది మూఁగలును గుంటులుఁ జీకులు నైనయట్టు లై
యులియక యున్నచో నడఁగి యుండఁ గిరాతబలంబుతోడఁ బిం

1. క. తలవట్లు; గ. తలముట్లు, జ. తడలట్లు, 2. క. చుంచుతలలు. గ. చింకితలలు; ఆ. చెంచుఁధనము లమర

గలనయనుం డుమేశ్వరుఁడు ౹ గవ్వడి ఢాయఁగ వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 301
వ. అంత నీశ్వరచోదితుం డయి మూకుం డను దైత్యుం డు సూకరంబై భీకరాకారం
బున బీభత్సు వధియింప సమకట్టి పయిం బఱతెంచిన. 302
క. అనఘుండు దాని దవ్వులఁ, గని ఘనుఁ డయి పాండవుండు ౹ గాండీవగుణ
ధ్వని సేయుచుఁ డాసినఁ బెల్చనయేయఁ గడంగి నిలిచె ౹ సంరంభమునన్. 303
వ. అదియును నాక్షణంబ యేసినయమ్మునుంబోలె నతివేగంబున నాసన్నంబై నదాని
నేయ కేయకు మని యొఱుకురాజు వారించినను వానివచనం బాదరింపక. 304
చ. పటువిశిఖంబునం ద్రిదశరక్షపాలతనూజుఁడు పంది నేసె ము
న్నట పరమేశ్వరుండును రయంబున దానిని యేసె నిట్టు లో
[1]క్కోటఁ బడియెఁ హారార్జునులక్షఘోరశరంబులు పందిపైఁ గుభృ
త్తటముపయిఁ బడిం బడు నుక్రదగ్రమహాశనులట్ల మ్రోయుచున్. 305
క. హరుశరమును నరుశరమును, సరి నిరుపక్కియలు దాఁకి ౹ జవ మఱి శరసం
భరమునఁ దిరిగె వరాహము, శరనిధిమథనమునఁ దిరుగుశైలముపోలెన్. 306
వ. ఇట్లిద్దఱచేత శరవిద్ధుం డై మూకదైత్యుండు సూకరరూపంబు విడిచి నిజరూ
పంబుతోడ నదృశ్యుం డయ్యె నంత నర్జునుండు విస్మితుండై ముందట నత్యున్నత
చాపధరు మేరుశిఖరాకారు నపారకిరాతపదాతిసమేతు నభినవయౌవనవనచరీ
సహస్రపరివృతు నొక్కపురుషుం గని నీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గాని
యివ్వనంబునఁ బ్రియవనితానుగతుండ వయి యేల కుమ్మరియెదు మఱి నాయే
సినమృగంబున యేసి మృగయాధర్మవిరోధం బేల చేసితి నిన్ను నిప్పుడ నానిశిత
బాణజాలంబులపాలు సేసెద ననిన నగుచు నాతనికి నయ్యెఱుకు రా జిట్లనియె.
ఆ. ఏను నామృగంబు ౹ నేసితి నది మదీ,యాస్త్రనిహతమయ్యె ౹ [2]నది నెపముగఁ
జను నె నీకు లేనిశౌర్యసంపదఁ జెప్పి,కొనఁగ మదము వలుకఁ ౹ గుజనునట్లు. 308
క. పలుకుల నొప్పదు బీరము, గలవేని రణంబు సేయఁ ౹ గడఁగుము నీదో
ర్బల మిప్పుడ యుడిపెద నని, తలరక యేఁయుచుఁ బినాకి ౹ దాఁకె గిరీటిన్. 309
వ. అంత. 310
చ. ప్రతిబలదర్పభంజనుఁడు ౹ పార్థుఁడు దారుణబాణవర్షము
న్నతి నతివీరుఁ డై కురిసినం బరముండు మహాంబువృష్టిఁ బ
ర్వతము గ్రహించునట్లు బలవంతుఁడు దాని గ్రహించి పోర న
క్షతతనుఁ డయ్యె వాని నతిగర్వితుఁ బార్థుఁడు సూచి యాత్మలోన్. 311
చ. ఇతఁడు సురేంద్రుఁ డొండె పరమేశ్వరుఁ డొండె ధనేశుఁ డొండె గా
కతులబలప్రభావయుతుఁ ౹ డన్యుఁడు గాఁ డొరుఁ డైన మద్భుజా
వితతధనుర్విముక్తశరవేగము పోర సహించి యిట్టు ల

1. అ. క్కటఁ... గాఢశరంబులు. 2. గ. నదిశఅముగ, ఘ. నదరి నడుము.

క్షతుఁడు నమూర్ఛితుండు నయి § కంపముఁ బొందక యుండ నేర్చునే. 312

వ. నాయేసినయపారదుర్వారనారాచంబు లవివేకియందుఁ బ్రయుక్తంబు లయిన సుభాషితంబులుంబోలె వీనియందు నిష్ఫలంబు లగు చున్నయవి. 313

ఆ. ఎఱుకు నన్ను నుఱక § యేసినశరములు, నెఱుకు లాడి నాకు § నిశితదివ్య
విశిఖతతులయట్లు § వేదన గావించు, టిది యపూర్వ మీతఁ § డెవ్వఁడొక్కొ.

వ. ఇప్పర్వతంబు దైవనివాసంబు గావున నితండుకిరాతరూపప్రచ్ఛన్నుండై నయెవ్వ నియొక్కొ దివ్యపురుషుండు గావలయు నని యశనికల్పంబు లయినదివ్యశరంబు లయ్యెఱుకుపయినేసి యర్జునుం డక్షయబాణంబులైన తూణీరమ్ములయందమ్ములు గానక ఖాండవదహనంబునాఁ డగ్నిదేవుండు నా కిచ్చినయక్షయశరధు లిప్పుడు యుగాంతకాలరిక్తంబు లైనశరధులుంబోలె నున్నయవి యిది యేమి యద్భు తంబో యనుచు నలిగి గాండీవం బెత్తికొని యెఱుకుపయిం బఱచి. 315

క. అపహృతగాండీవుఁడు నై, యపరిమితక్రోధహృదయుఁ § డర్జునుఁడు పరం
తపుఁ డెఱుకుమస్తకంబునఁ, గృపాణపాతంబుఁ జేసెఁ § గిట్టి కడంకన్. 316

క. అదియు వృథ యైనఁ బార్థుఁడు, వదలక వృక్షముల రాల § వైచెను రణదు
ర్మదు వనచరు నవి యెల్లం, దదంగముల నడఁగె నద్భుతంబుగ నంతన్. 317

వ. (దానం గోపించి.) 318

క. హరుఁ బెనఁగి పట్టుకొని భీ,కరబలుఁ డర్జునుఁడు ముష్టిఘాతంబుల సం
గర మొనరించెను వనచర,వరు లాతనిశౌర్యగౌరవముఁ బొగడి రెదన్. 319

క. తనదివ్యగాత్రమున న,ర్జునగాత్రనిపీడఁ జేసె § శూలధరుం డం
తన మూర్ఛపోయి పీడిత,తనుఁ డై పార్థుండు ధరణితలమునఁ బడియెన్. 320

వ. అంత. 321

చ. వరదుఁడు పార్థశౌర్యవిభవంబున కాతనిధైర్యవృత్తిక
ష్టరుడుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ § డయ్యె జటామకుటేందురేఖయుం
గరమున శూలముం గరళకాలగళంబు బృహద్గజాజినాం
బరముఁ దృతీయలోచనముఁ § బన్నగహారము నొప్పుచుండఁగన్. 322

వ. ఇట్లు విరూపాక్షుండు నిజరూపంబుతో నర్జునునకు సన్నిహితుం డై క్షత్రియు లారు లెవ్వరు నీయట్టిశౌర్యధైర్యవంతులు లేరు నీతపఃశౌత్రగుణంబులకు మెచ్చితి నీకోర్కి సఫలంబు సేసెద సదేవాసురమానుషం బైనజగంబంతయు నీవజయింతు నాస్వరూపంబు నూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం జూచి పార్థుండుకృతార్థుండయి (పులకితుం డగుచు సర్వాంగాలింగితోర్వీతలంబగు) దండప్రణామంబు సేసి. 323

క. వరదు సురాసురవందితుఁ, గరుణాకరు హరుఁ బినాకకరుఁ గరిచర్మాం
బరు నీశ్వరు గిరిజాసుం,దరు నిట్లని ప్రస్తుతించెఁ § దద్దయు భక్తిన్. --324

—♦ అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని స్తోత్రము చేయుట ♦—

దండకము. శ్రీకంఠ లోకేశలోకోద్భవస్థానసంహారకారీ పురారీ మురారిప్రియా చం
ద్రధారీ మహేంద్రాదిబృందారకానందసందోహసంధాయి పుణ్యస్వరూపా విరూ
పాక్ష దక్షాధ్వరధ్వంసకా దేవ నీదైనతత్త్వంబు భేదించి బుద్ధిం బ్రధానంబు
గర్మంబు విజ్ఞాన మధ్యాత్మయోగంబు సత్క్రియాకారణం బంచు నానాప్రకా
రంబులన్ బుద్ధిమంతుల్ విచారించుచున్ నిన్ను భావింతు రీశాన సర్వేశ్వరా
శర్వ సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా నిర్వికల్పప్రభావా భవానీపతీ నీవు లోకత్రయావర్త
నంబున్ మహీవాయుఖాత్మాగ్నిసోమార్కతోయంబులం జేసి కావించి సంసార
చక్రక్రియాయంత్రవాహుండ వై తాదిదేవా మహాదేవ నిత్యంబు నత్యంత
యోగస్థితిన్ నిర్మలజ్ఞానదీపప్రభాజాలవిధ్వస్తనిస్సారసంసారమాయాంధకారుల్
జితక్రోధరాగాదిదోషుల్ యతాత్ముల్ యతీంద్రుల్ భవత్పాదపంకేరుహధ్యాన
డిండీరధారానుభూతిన్ సదాతృప్తులై నిత్యులై రవ్యయా భవ్య సేవ్యా భవా
భర్గ భట్టారకా భార్గవాగస్త్యకుత్సాదినానామునిస్తోత్రదత్తావధానా లలాటేక్ష
ణోగ్రాగ్నిభస్మీకృతానంగ భస్మానులిప్తాంగ గంగాధరా నీప్రసాదంబునన్ సర్వ
గీర్వాణగంధర్వులున్ సిద్ధసాధ్యోరగేంద్రాసురేంద్రాదులున్ శాశ్వతైశ్వర్యసం
ప్రాప్తులై రీశ్వరా విశ్వకర్తాసురాభ్యర్చితా నాకు నభ్యర్థితంబుల్ ప్రసాదింపు
కారుణ్యమూర్తీ త్రిలోకైకనాథా నమస్తే నమస్తే నమః. 325

వ. అని యిట్లు స్తుతియించి కృతాంజలి యై కిరీటి వెండియు నిట్లనియె. 326

క. ఎఱుకని యెఱుఁగక నిన్నున్, మఱకువ నెదిరితిని దీని ? మఱవుము నన్నుం
గఱకంఠా క్షమియింపుము, నెఱి నెవ్వరి కెఱుఁగ నగు నెఱసీచరితంబుల్. 327

వ. అనిన నప్పార్థుం గరుణారసప్రీతివిస్తారితవిలోకనామృతమ్మున సంతర్పితుం జేసి
నగుచు నీశ్వరుండు వానిచేయి పట్టుకొని ధనంజయా నిచేసిన వ్యతిక్రమంబు క్షమి
యించితి నతిమానుషంబైన నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చితిఁ బూర్వజన్మంబున
నీవు నరుండను దేవర్షివి నారాయణసఖుండవు నరనారాయణులనంగా మీ రిద్దఱు
బదరీవనంబున ననేకాయుతవర్షములు తపమ్ముఁ జేసినమహావీర్యవంతులరు మీ
తేజమ్మున జగమ్ములు రక్షితమ్ము లగుచున్నయవి యిగ్గాండీవమ్ము దొల్లి యనీయ
దియు దీననచేసి శక్రాభిషేకమ్మునాఁడసురుల జయించి తది యిప్పుడక్షయశరధుల
తోడ మదీయమాయాగ్రస్తం బయ్యెనీగాండీవమ్మును నక్షయశరధులు నీకిచ్చితిం
గొను మింక నీ కిష్టం బైనవరమ్ము వేఁడు మిచ్చెద ననిన నర్జునుం డిట్లనియె.

క. త్ర్యంబక నాకు నభీష్టవ,రంబు ప్రసాదించెదేని ? రౌద్రము దివ్యా
స్త్రం బనఁ బరఁగినపాశుప,తంబుఁ బ్రసాదింపు మిందుశేఖర దయతోడన్. 329

వ. అదియును బ్రహ్మశిరం బనున స్త్రంబును యుగాంత్యకాలంబునందుఁ బ్రయుక్తమ్ము
లై జగత్సంహారమ్ము సేయు వానివలన నభిమంత్రితమ్ములై యనేకశతసహస్ర

సంఖ్యలశూలంబులు గదలు నాళీకవిషంబులయట్టియమ్ములు నుద్భవిల్లునని విందు
నీ కారుణ్యమ్మున దీనిం బడసితి దైత్యదానవయక్షరాక్షసపిశాచోరగమ్ముల నతివీరు
లైన భీష్మద్రోణాదులను జయింతు సహజకవచకుండలుం డైన కర్ణుని వధియింతు
ననిన నీశ్వరుండునుం గరుణించి విశుద్ధాత్ముం డైన పార్థునకు మంత్రధ్యానజప
హోమపూర్వకంబుగా సంధానమోక్షణసంహారసహితంబుగాఁ బాశుపతాస్త్రం
బిచ్చి దీనికి నసాధ్యం బెద్దియును లే దల్పులయందుఁ బ్రయుక్తం బైన జగత్సం
హారము సేయు. 330

క. దీనివిధానం బెఱుఁగం, గా నింద్రకుబేరవరుణకాలాదులకుం
దా నతిగహనం బనినను, మానవులకు నెఱుఁగు టఘటమానము గాదే. 331

వ. ఈదివ్యబాణమ్మున నీ వఖిలలోకమ్ములు జయింతు వని కౌంతేయునకు వరం బిచ్చి
పురాంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత. 332

చ. అవిరళ సూర్యమండలసహస్రసమప్రభ మై ధనంజయ
ప్రవరుకరమ్మునం బెలుఁగుపాశుపతాస్త్రముఁ జూచి దైత్యదా
నవసురయక్షరాక్షసగణమ్ము గరమ్ము భయమ్ముఁ బొందె నం
దవనియు దిర్దిరం దిరిగె నద్రిశిలోచ్చయసంచయంబుతోన్. 333

క. త్రినయనగాత్రస్పర్శం, బున నిజగాత్రమును పవిత్రమును ముక్తాఘం
బును నతితేజోవీర్యం, బును నైనఁ బృథాసుతుండు ముదితుం డగుచున్.

క. మంటి హరుదేహ మంటం, గంటి నుమాధీశు [1]నమరకంటకహరు ము
క్కంటిఁ గఱకంఠుఁ జూడం, గంటిఁ గృతార్థుండ నైతిఁ గడు బుణ్యమునన్.

క. ఇమ్మెయి ధర్మజునకు జన,సమ్మతునకు రిపుజయంబు సకలమహీరా
జ్యమ్ము సమకూరె నేఁడు ఘ,నమ్ముగ సర్వప్రయోజనమ్ములతోడన్. 336

—* ఇంద్రుఁడు దేవగణంబులతో నర్జునునకుం బ్రత్యక్షం బగుట. *—

వ. అని సంతుష్టహృదయుం డై యున్నంత. 337

సీ. హరుచేత సంప్రాప్తవరుఁ డయ్యె నరుఁ డని, యెఱిఁగి యింద్రుండు ధనేశధర్మ
[2]వరుణేశ్వరులతోడ సురగణసహితుఁడై, దివ్యవిమానముల్ దివమునందు
వెలుఁగంగఁ గౌరవకులవీరుపాలికి, వరదుఁడై కరుణతో వచ్చునట్టి
యవసరమ్మున ఘనరవగభీరం బైన, మధురవాక్యమున ధర్మప్రభుండు

ఆ. ప్రీతి నిట్టు లనియె బీభత్సునకు ధర్మ,నిత్య పాండుపుత్త్ర నీకు మెచ్చి
వరము లిచ్చు వేడ్క వచ్చిరి నెయ్యురై, యమరనాథుఁ దొట్టి యమరు లెల్ల.

వ. వీరలం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చి నీవు నరుం డను పూర్వఋషివి బ్రహ్మ
నియోగంబున మనుష్యుండ వై యుత్తమక్షత్త్రియకులంబున నుద్భవిల్లితి మఱి
సూర్యాంశజుం డైన కర్ణుని దేవదైత్యదానవగంధర్వయక్షరాక్షసాంశజు లైన

1. అ. సమరకంటకు హరు. 2. వరుణాశ్వినులతోడ.

రాజులను వధియింతు నీ కక్షయకీర్తియగు నని దండధరుం డప్రతివారణం బైన
దండంబు విధియుక్తంబుగా నిచ్చిన. 339

క. ఘోరారివారణము లగు, వారుణపాశంబు లిచ్చె వరుణుఁడు మఱి కౌ
బేరాస్త్ర మర్థి నిచ్చెఁ గు,బేరుఁడు విజయునకు నహితభేదికిఁ బ్రీతిన్. 340

వ. ఇట్లు దివ్యపురుషుం డైనపార్థుండు లబ్ధదివ్యదృష్టి యై యమర్త్యరూపధరు లైన పితృదేవతలతోడం దనముందట నిలిచినమహానీలవర్ణుం డైన వైవస్వతుని వైడూర్యవర్ణుం డై యర్ణవనదీశైలసేవితుం డైనవరుణేశ్వరుఁ జాంబూనదవర్ణుం డై యక్షగణంబుతో నున్నకుబేరునిం జూచి వారివలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి వాక్పుష్పఫలజలంబుల నందఱం దృప్తులం జేసి వెండియు. 341

ఆ. అమరగణసమేతు నైరావతారూఢు, వజ్రధరుఁ ద్రిలోకవంద్యు నింద్రు
వృత్రశత్రు నమరవిభుఁ జూచి యెద నాది,మునివరుండు నరుఁడు ముదమునొందె.

ఉ. ఇందుధరప్రసాదమున నిష్టవరంబులు గాంచి బాంధవా
నందవిధాయి యైన నిజనందను మర్దితశత్రు సద్గుణా
నందితుఁ జూచి యప్డు నయనంబుల వేయును గన్నతత్ఫలం
బందెఁ బురందరుండు పరమాద్భుతసమ్మదపూరితాత్ముఁడై. 343

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుఁడు ధనంజయుం జూచి సంతోషిల్లి నీవు పరమేశ్వరువలనఁ బరమసిద్ధితో దేవత్వంబు వడసితివి దేవకార్యంబు దీర్ప నర్హుండవుగాన నారథంబుఁ బుత్తెంచెద నమరావతికి రమ్ము నీకు దివ్యాస్త్రంబు లంద యిచ్చెద నని దేవేంద్రుండు దేవగణంబులతో నమరావతికి నరిగె నర్జునుండును దద్రథాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచుండునంత. 344

సీ. వారిదమార్గంబు వలన మహానీల, వైజయంతీవిభవంబు వెలయ
నాబద్ధవివిధరత్నావళీప్రభఁ జేసి, రమ్యమై రోదోంతరంబు వెలుఁగ
నురునేమిరవమున నుర్వరాధరదరీ, ముఖములు ప్రతిశబ్దముఖరితంబు
లగు చుండ నానావిధాయుధంబులు దాల్చి, యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి

ఆ. తాభ్రసదృశమై మహాజవాశ్వయుత, వాహ్యమాన మైన వరరథంబు
మఘవులాజ్ఞఁ జేసి మాతలియుక్తమై, యింద్రతనయుఁ డున్నయెడకు వచ్చె.

వ. మాతలియు నర్జునుం జూచి సురాసురకిరీటతటఘటితరత్నప్రభాభాసురపదుం డైన మహేంద్రుండు మీయయ్య భవద్దర్శనం బపేక్షించి నిన్ను నమరావతికి రాఁ బనిచె రాజసూయాశ్వమేధశతంబులం జేసినవారి కైనను దుర్లభం బీరథంబు దీని నెక్కు మనిన నర్జునుండును గంగాస్నానపవిత్రీకృతగాత్రుం డై దేవ ఋషి పితృతర్పణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయుక్తం బైన యా దివ్యరథం బెక్కి. 346

—* అర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట *—

చ. అలఘుతపస్సమాధినియతాత్మలకుం బహుపుణ్యలోకకాం

జీలకు విశుద్ధమానసుల । కుఁ సతతంబును సంశ్రయంబ వై
లలిత నిలింప దంపతి విలాసవిహార మహోత్సవంబులుం
గలిగి వెలుంగురత్నమయ కందరసుందర మందరాచలా. 347

వ. నీయందలి పుణ్యతీర్థంబులు సేవించుచు గంగాంబు[1]చ్యోతస్థలీరుహవనస్పతిఫలంబు లుపయోగించుచు సుఖం బుండితి నమరావతికిం బోయి వచ్చెద నని మందర నగంబు వీడ్కొని పురందరనందనుండు దేవపథంబున కరిగి. 348

సీ. పరమధర్మస్థితిఁ । బ్రజఁగాచి యేలిన, రాజర్షులకు నుగ్ర । రణమునందుఁ
బతుల ప్రస్తవమునఁ । బ్రాణముల్ విడిచిన, వీరులకును యజ్ఞ । విధులఁ జేసి
సురలను వసుమతీసురులను దనిపిన, ధర్మాత్ములకు మహా । తాపసులకు
నిలయంబు లై రమ । ణీయంబు లగురత్న, హర్మ్యవిమానసం । హతులదాని

తే. సకలభువనంబులం గల । సత్పురముల, కెల్ల నుపమాన మై దహ । నేందురవుల
దీప్తి లేకున్నఁ దన దైన । దివ్యదీప్తి, విస్తరంబున నెప్పుడు । వెలుఁగుదాని. 349

వ. మఱియు ననాహితాగ్నులకు నతీర్థసేవకులకు ననృతవాదులకు వేదవిరుద్ధాచారులకు మాంసాహారులకు రణపరాఙ్ముఖులకు [2]నవిషయం బైనదాని నమరావతిం జొచ్చి తద్గోపురసమీపంబున ననవరతవిగళదవిరళ మదజలకుల్యాభిరామం బై నిరంతర నిర్ఝర నీహారనగంబునుంబోలె నొప్పుచున్న యైరావతంబుం జూచుచు సురసిద్ధసాధ్యగణంబుతో గంధర్వకిన్నరగీయమానుం డగుచుఁ జనునప్పుడు. 350

క. సకలర్తుకుసుమసౌరభ, సుకుమారోద్యానతరుల । సుడియుచుఁ బ్రణయో
త్సుకుఁ డై పవనుఁడు పాండుపు,నకు నభిముఖుఁ డయ్యెఁ దన్మనః ప్రియ మెసఁగన్.

క. నరుఁ డైనయాదిముని యని, హరిసుతుఁ డని హరిసహాయుఁ డని హరుచేతన్
వరములు వడసినవాఁ డని, సుర లెల్లను వచ్చి పార్థుఁ జూచిరి ప్రీతిన్. 352

వ. అర్జునుండు నయ్యమరావతీవిభవంబు సూచి హర్షించుచు నప్సరోగీయమాన మంగళగీతమహితమానసుం డగుచు సిద్ధమునిగణాశీర్వాదంబులు సేకొనుచుం జని మాతలినిర్దేశంబున దివ్యరథావతీర్ణుం డై. 353

క. శతమఖునకు భువనావన, రతశీలున కఖల దేవ । రాజర్షి సమ
న్వితునకు వజ్రాభీలో, న్నతపృథుభుజునకుఁ గృతప్రణాముం డయ్యెన్. 354

చ. అనిమిషనాథుఁడుం బ్రచలి । తాంగదతుంగభుజాయుగంబునం
దనయునిఁ గౌఁగిలించుకొని । తత్క్షణజాతనితాంతసమ్మదం
బునఁ బులకాంకితాంగుఁ డయి మున్ను నిజాంకతలస్థుఁ జేసి య
త్యనఘు నిజాసనార్ధమున । నాతని నుంచెఁ గరంబు నెమ్మితోన్. 355

క. లీలై రావతకుంభ, స్ఫాలనకర్కశకరములఁ । బలుమరును మరు
త్పాలకుఁ డంటుచు నుండె గు,ణాలంకృతుఁ డైన పార్థు నంగముఁ బ్రీతిన్. 356

1. గ. ఖాతస్థలీరుహ. 2. జ. నతిగహనం. 3. గ. జ. సకలర్తు సురభికుసుమిత.

వ. ఇట్లధికవిలాసంబుతో సురవిలాసినీ కరకలిత చారుచామీకర దండచామరసమీ
రాలోలకుంతలుం డగుచు సురరాజుతో నేకాసనంబున నున్నయప్పార్థుం బాక
శాసనుశాసనంబున దేవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరు లతిప్రీతి [1]నర్చించి రంత. 357

తే. [2](పాకశాసనుపనుపునఁ బార్థుఁ డొక్క, మణిమయంబైన మహనీయమందిరమున
నెలమి గంధర్వసంగీతహృద్యగోష్ఠి, నుండెఁ జెవులకు నుత్సవం బొందుచుండ.

వ. అంత సూర్యాస్తమయసమయంబునఁ జంద్రుం డుదయించి సాంద్రచంద్రికా
విలాసంబున దిగ్వనితల నలంకరించుచుండ నిలింపపతిపంపున సొంపార నూర్వశి
యర్జునసంగమకాంక్షం జేసి చంద్రికాధవళదుకూలంబు గట్టి మృగమదకర్పూర
కుంకుమోన్మిశ్రితసుగంధం బలఁది వివిధసురభికుసుమవిసరంబులు ముడిచి మణి
మయభూషణాలంకృత యై నిలుకడ వడసినక్రొమ్మెఱుంగుఁదీఁగయుంబోలె మణి
మయమంజీర ఝుళంఝుళ నినాదంబును గంకణఝణఝణత్కారంబును గటి
కలాపకింకిణీక్రేంకారంబునుమదనాజ్ఞావాద్యఘోషంబునుంబోలె మ్రోయుచుండ
మందగమనంబునఁ బురందరనందను మందిరంబున కరుగుదెంచిన నప్పురుషసత్త
ముండు భయభక్తిసంభ్రమంబులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబును దండప్రణామంబునుం
జేసి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 359

క. ననుఁ బుత్త్రిస్నేహంబున, మనమున మన్నించి శుభసమగ్రునిఁ జేయం
జనుదెంచితివి ముదమ్మున, జనయిత్రీ యేఁ గృతార్థజన్ముఁడ నైతిన్. 360

తే. అనిన నూర్వశి యిట్లను నాత్మనేత్ర, మధుపము లతనిసౌందర్యమధువు గ్రోలు
చుండఁ దమకంబు మీఱియు నూనధర్మ, నిపుణుఁడగు నర్జునునితోడ నెయ్యమొనర.

చ. అనుపమశౌర్య నీదుసముదగ్రగుణంబులు నారదాది స
న్మునివరు లెల్ల జెప్పఁగఁ బ్రమోదమునన్ భవదీయసంగమం
బనిశముఁ గోరుచుం దగఁ బ్రియంబున వచ్చితి నేను గోరఁగా
నను జనయిత్రి యంచు నొక నాయముఁ బల్కెదు వక్రభాషలన్. 362

తే. నీకు నేనాఁటితల్లిని నిజము సెపుమ, యమరలోకంబు వేశ్యలమైనమాకు
నిట్టి తగవులు నడవ వ హీనబాహు, వీర్య యిచ్చట వావియు వెదకఁ జను నె.

వ. ఈ లోకంబున వనితలుఁ బురుషులు విచ్చలవిడిఁ గ్రీడింతు రిచ్చటి కిది యనిం
దితం బైన యాచారంబు నీవును ద్రిదివంబునకు వచ్చినయప్పుడ దివ్యపురుషుం
డవు గావున నామనోరథంబు సఫలంబుగా మందారమంజరీమంజుల మకరందపాన
మత్త మధుకరగాన మనోహర స్థలంబులను మేరుశైలకందరంబులను మందపవ
నంబులు గలనందనాది వనంబులయందును నితాంతకాంత వికసితకనకారవింద

1. నర్చించి 2. ఈ కుండలీకరణములోని గ్రంథ మెల్ల ననఁగా 358 వ పద్యము మొదలుకొని 369-వ గద్యము వఱకుఁ గల యధికపాఠ మెల్లఁ బ్రాఁత వ్రాఁత ప్రతులనన్నిటఁ గానిపించదు. కాన యిది ప్రక్షిప్తము గానోపు.

సమధికసౌరభసంవాసితమహానందకందంబులైన మందాకినీతీరమణిమయవేదికల యందును జంద్రికాసుందరంబులైన సికతాతలంబులను మఱియు నిర్జరవిహార స్థానంబుల ననవరతసురతకేళీసౌఖ్యాంబుధి నోలలార్పు మనిన నిర్వికారధైర్య 'ధుర్యుండై యర్జునుం' డి ట్లనియె. 364

క. ఓహో యిమ్మెయి ధర్మ,ద్రోహోక్తులు వలుకఁ దగునె ♦ దోసం బది గా
దే హరి హరి మనమునఁ దగ, నూహింపక నన్నుఁ బలుకు ♦ టుచితమె నీకున్.

—♦ ఊర్వశి యర్జును నపుంసకునిఁగా శపించుట. ♦—

వ. జగంబులు వుట్టింపను మనుపను సమయింపను గర్తలైన దేవతలకు నెట్లు నడచిన నెగ్గు లేదు నేను గర్మభూమిని జనియించి కర్మరతుండ నైతి నాకునిచ్చటి యాచారం బుచితంబు గాదు మదీయవంశకర్త యైనపురూరవునకుఁ బత్ని వైన కారణంబునను బురందరునకుఁ బరిచర్య యొనర్చుటను నాకు జనని వగుట సందియంబు లేదు తల్లీ! నన్నుం బుత్త్రవాత్సల్యంబునం జూడు మనిన మదనబాణ పీడిత యై కోపారుణిత నయనంబుల నర్జునుం జూచి యూర్వశి యేను గామించి వచ్చిన నామనోరథంబు విఫలంబుఁ జేసినవాఁడవు నీవు మర్త్యలోకంబున మాన వర్జితుండ వై మానినీమధ్యంబున నపుంసకుండ వై యుండు మని శాపం బిచ్చి నిజగృహంబునకుఁ జనియె నంతఁ బ్రభాతసమయంబునఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు విని సురపతి కొడుకున కి ట్లనియె. 366

క. నీ యట్టి ధైర్యవంతుని, నేయుగముల నైనఁగాన ♦ మెన్నండును ధ
ర్మాయత్తమతివి మునులకు, నీ యింద్రియజయము గీర్తనీయము తండ్రీ. 367

తే. అనఘ యూర్వశి యిచ్చిన ♦ యట్టిశాప, మనుభవింపంగవలయు నీ ♦ కవనియందు
నింక మీఁద పదుమూఁడవ ♦ యేడు సత్య, సరణి నజ్ఞాతవాసంబు ♦ సలుపవలయు.

వ. అక్కాలంబున నీవు షండరూపంబునఁ బ్రచ్ఛన్నుండ వై రాజకన్యకలకునృత్యంబు గఱపుచుండి తదంత్యంబున శాపమోక్షంబు వడయు మని యనుగ్రహించె నీ యాఖ్యానంబు విన్న పుణ్యపురుషులు సకలదురిత విముక్తులగుదు రనిచెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె.) 369

సీ. వజ్రాస్త్ర మాదిగా ♦ [1]వరదుఁడై వివిధది, వ్యాస్త్రముల్ పార్థున ♦ కమర నిచ్చి
తత్ప్రయోగంబులుఁ ♦ దద్రహస్యంబులుఁ, దన్నివర్తనములుఁ ♦ దడయ కపుడు
దయ నుపదేశించి ♦ దారుణాహవములం, దవిజేయవీర్యుండ ♦ వగుము పేర్మి
నని మహోత్సాహుఁ ♦ డై చిత్రసేనుఁ డ, న్గంధర్వపతితోడ ♦ గారవమున

ఆ. వజ్రధరుఁడు గీత ♦ వాద్యనృత్యంబులు, గఱవఁ బంచెఁ బార్థుఁ ♦ గడఁగి యిట్టు
లమరనాథునొద్ద ♦ నర్జునుం డుండ నే, నేఁడు లరిగెనిట ♦ మ్మహీతలమున. 370

వ. అంత నొక్కనాఁడు రోమశుం డనుమహాముని యింద్రునొద్దకు వచ్చి సురగణ

1. గ. వరదుండు దివ్యాస్త్రములు పార్థునకు వేడ్క ♦ మెఱయ నిచ్చి.

పూజితుం డై సురేంద్రుతో నేకాసనంబున నున్నయర్జునుం జూచి యాశ్చర్యం
బంది యింద్రున కిట్లనియె. 371

క. కోరి యనేకయుగంబు ల,పారతపోయుక్తులై నశ్వరికిఁ బడయన్
దూరము నీసభ మఱి నీ,కారుణ్యం బింతకంటెఁ గడుద వ్వెందున్. 372

వ. అట్టియందు నీతో నొక్కట నేకాసనం బెక్కి నీ రెండవమూర్తియుంబోలె నున్న
యిమ్మనుజుం డెందులవాఁ డెవ్వఁ డనిన నమ్మునీంద్రునకు దేవేంద్రుం డిట్లనియె.

క. నరుఁ డనుమహర్షి యీతఁడు, నరలోకమునందుఁ బుట్టె నాయంశమునన్
[1]గురుమతిఁ గౌంతేయుఁడు భా,సురతేజుఁ డుపేంద్రసఖుఁడు సువ్వె మునీంద్రా.

తరలము. శివుఁడు వీనికిఁ బ్రీతుఁ డై దయ సేసెఁ బాశుపతాస్త్ర మీ
దివిజముఖ్యులతోడ నేనును దివ్యబాణము లిచ్చితిం
దివిరి యీతఁడు మత్ప్రియంబున దేవకార్యము దీర్పఁగా
సవినయస్థితి నున్నవాఁడు నిజప్రతాపబలోన్నతిన్. 375

వ. మఱియు వసుమతీఖాతగర్వితులైన సగరసుతులం దనదృష్టితీవ్రదహనంబునం జేసి
దహించినకపిలుం డనుమహాముని నారాయణుం డయ్యె నట్టినరనారాయణులు
జగదుపకారులు జగతీభారావతరణ [2]కారణులై దైత్యదానవవధార్థంబు మ
ర్త్యంబునం బుట్టినవారు గావున. 376

క. దేవతలకు నపకారము, గావించిన యన్నివాతకవచులఁ బాతా
ళావాసుల దానవుల మ,హావీరుఁడు వీఁ డభేద్యుఁ డై వధియించున్. 377

వ. అని తత్ప్రభావంబు సెప్పి యింద్రుండు రోమశున కిట్లనియె మునీంద్రా నీవు మర్త్య
లోకంబునకుం బోయి ధర్మజుం గని యతనికిం దత్సహోదరులకు సంతోషంబు
గా నాయొద్దం బార్థుం డున్నకుశలవార్త యెఱింగించి భీష్మద్రోణకర్ణాదివీరుల
నోర్చునట్టిదివ్యాస్త్రంబులు వడసె నతండు మీ యొద్దకు వేగంబ వచ్చు వగవ
కుండుం డని చెప్పి నావచనంబున ధర్మజు నఖిలతీర్థసేవ సేయం బంపు మట్లయిన
నపేతదురితుం డై యఖిలమహీరాజ్యంబు వడయు నతండు తీర్థాభిగమనంబు
సేయునపుడు నీ వాతనికి సహాయుండవు గ మ్మని యింద్రుండు రోమశుం బనిచె
నిట ధృతరాష్ట్రుం డర్జునుదివ్యాస్త్రలాభంబుఁ బారాశర్యువలన నెఱింగి పరమ
వ్యాకులహృదయుం డై సంజయున కిట్లనియె. 378

సీ. సురసమూహంబుతో సురరాజు నోడించి, ఖాండవం బెక్కటి గాల్చియున్న
వీరున కఖిలాబ్ధిపరివృతవసుంధరఁ గల, రాజుల నోర్చి పరాక్రమమున
నగ్రజు రాజసూయాధ్వర మునిచిన,యధికసమర్థున కర్జునునకుఁ
[3]బ్రబలసింహమునకుఁ బక్కెర వెట్టిన,యట్లు దేవతలు నెయ్యంబుతోడఁ
ఆ. బరముఁ దొట్టి పాశుపత మాదిగా దివ్య,శరము లిచ్చి రట్టిశౌర్య మెసఁగ

1. క. గురుమతి. 2. ఙ. కారణావతారులై. 3. గ. శార్ద సింహమునకు.

నట్టివరుఁడు యోధుఁ డై [1]యున్నపాండవ, వరులఁ జెనయునంతవారుఁగలరె.
క. వారికి ధర్మువు దప్పని, వారికి ఋతవచను లైన వారికి విమలా
చారుల కెద్దియుఁ బడయఁగ, దూరమె పాండవులఁ బోలువారె వీరు లోరుల్.
వ. వారలతో విగ్రహించి దుర్యోధనుండు దనకుఁ దనబాంధవులకు సుహృజ్జనంబులకు హాని సేసికొనియె. 381
ఆ. పర్వతములు వజ్ర[2]పాతాహతిని బోక, తక్క నేని నింద్రతనయుదివ్య
నిశితబాణతతులనిశ్శేష మగు [3]ననఁ, బరులసైన్య మెట్లు బ్రదుక నేర్చు. 382
వ. లయకాలోదిత సహస్రకరుకిరణంబులం జరాచరంబులు దప్తంబు లగునట్లు పార్థబాణంబులం జేసి దుర్యోధనాదులు దుస్సహతాపంబుఁ బొందుదు రని దుఃఖితుం డైన ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డి ట్లనియె. 383
క. ఈసున దుర్యోధనదు, శ్శాసను లా పాండవులకు సభలో నెగ్గుల్
సేసిన విని వారల నను, శాసింపఁగ వలవ దనఁగఁ జనదే నీకున్. 384
వ. నీయుపేక్షం జేసి దుర్యోధనదుర్ద్యూతపరాజితు లై రాజ్యంబు విడిచి పాండవు లరిగి కామ్యకవనంబున నున్నఁ గృష్ణుం డనేకరాజసమన్వితుం డై వారియొద్దకువచ్చి నీకొడుకులు సేసిన నికారంబునకుం గృష్ణాపరిభవంబునకుం దుఃఖితుం డై కడునలిగి మీకు నిట్లు సేసినదుర్యోధనాదుల దూషించి గజపురంబున ధర్మరాజు రాజ్యాభిషిక్తుం జేయుదు ననియుఁ రాజసూయంబు సేయునాఁ డింద్రప్రస్థంబున నైనవిభూతికంటె విశేషవిభూతి గావింతు ననియు ద్రుపద సృంజయ కేకయ ధృష్టద్యుమ్న బలదేవ సాంబసాత్యకిప్రభృతులసమక్షంబునం బలికిసత్యసమయు లైన పాండవుల చేత సంరంభనివారితుం డై పార్థసారథ్యంబునకుఁ బ్రార్థితుం డయ్యె నని వింటిమి.
క. పదుమూఁడేండ్లుం బోయినఁ, బదునా ల్గగు నేఁడు ఘనులు పాండవులు జగ
ద్విదితముగ నుత్సహింతురు, వదలక రణమునకుఁ గేశవపురస్కృతు లై. 386
క. వరములు వేల్పులచే దు,ష్కరతపమునఁ బడయుదురు జగంబున నొరు లీ
శ్వరుచే వరములు వడసెం, గరుణ ధనంజయుఁడు దనదుకార్ముకశక్తిన్. 387
వ. అయ్యర్జునుదివ్యశరసంఘాతంబును భీమసేను చిత్రగదాఘాతంబును నీయుపేక్షా నిర్ఘాతంబును గౌరవపరిక్షయంబునకుఁ గారణభూతంబు లనిన సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 388
క. వృద్ధని జాత్యంధుం డని, బుద్ధివిహీనుఁడని నన్నుఁ బుత్త్రుఁడు బలద
ర్పోద్ధతుఁ డై మెచ్చఁ డసం,బద్ధంబులె కాని వినఁడు పలికినపలుకుల్. 389
వ. దుర్యోధనుండు దుర్బుద్ధి యని యేమి సెప్పవలయు భీష్మద్రోణవిదురాదుల నాదరింపక కర్ణశకునుల నాప్తులం జేసికొని వారివచనంబుల నెగడు నే నేమిసేయుదు నని ధృతరాష్ట్రుండు మిన్నకుండె నిట పాండవులు పార్థుమసలుటకు దుఃఖితు లై

1. క. యుం…బాం…జెనయునట్టి 2. ఖ. పాతహతి. బడక. 3. గ. గాక…బ్రతుకుఁబోర.

ఉ. పాండవసింహ మర్జునుఁడు ♦ పాంసులయశంబు వెలుంగు చుండఁ గా
ఖండలుఁడొట్టి నిర్జరవి♦కారయునుచేత ఁకంబు గాంచి యె
న్నం డిట వచ్చునో కొ-సుజ♦నస్తుతు నాతనిఁ బ్రీతిఁ జూచి నె
న్నండొకో కాంతు మంచును మ♦నంబునఁ గోరుచు నుండి రెంతయున్. 381

వ. అట్టి యవసరంబున యుధిష్ఠిరునకు భీముం డి ట్లనియె. 392

మధ్యాక్కర. నీనిదేశంబున నరిగి పార్థుండు ♦నిష్ఠతోఁ దపము
మానుగాఁ జేయుచు నున్నవాఁ డేల ♦ మసలెనో రాక
వాని ధర్మస్థితుఁ బాసి యున్నయి ♦ వ్వర్షముల్ యుగస
మానంబు లైనవి మనకు నతని♦సమాగమకాంక్ష. 393

వ. మఱి పాండవపాంచాలయాదవవీరులజీవనంబు లాతనియంద నిలిచినవి తదీయ భుజాశ్రయబలంబునం బరుల జయించి ధరణీరాజ్యంబుఁ బరిగ్రహింత మని యున్నవారము గావునం గాలయాపనంబు సేయక యర్జునుం దోడ్కొని తేర జనార్దను రాఁ బనిచి నియోగింపుము. 394

మ. సమయాబ్దంబులకంటె ముందర మహో♦త్సాహంబునన్ బాహువి
క్రమ మొప్పన్ విజయుండు నేను నయి సం♦గ్రామంబులో నేకకా
లమునం దా ధృతరాష్ట్రజాధముల నె♦ల్లం జంపి భూచక్రరా
జ్యము సేకొందుము కౌరవేంద్ర మురజి♦త్సఖ్య ప్రసాదంబునన్. 395

వ. సత్యభంగభీతుండవు గావున నీ వింద యుండి పదమూఁడేండ్లుం జలిపి పదంపడి కరిపురంబునకు వచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుండ వగుము దుష్టద్యూతంబున మనరాజ్యం బపహరించినసుయోధనుండు సుచిర ప్రతిష్ఠితుండు గాకుండ నిప్పుడయద్దురాత్ము దూషింతుము నికృతిపరుల నికృతినచేసి నిర్జించినఁ బాపంబు లేదు సర్వప్రకారం బులను శత్రువుల జయించి రాజ్యంబు సేకొనుట రాజులకు విధిచోదితంబైనరాజ ధర్మంబ యనిన భీమసేనుమహారంభసంరంభంబునకు సంతోషించిధర్మనందనుం డాతనిం దనపైకిం దిగిచికొని మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి యిట్లనియె. 396

తే. అనలునకు గాడ్పు దోడైన♦యట్టులింద్ర,తనయునకు నీవుఁదోడైన♦ఁదగయకాజిఁ
బోర రిపులకు బ్రదుకంగఁ♦బోల దైన, నరయ నిది కోపమునకు న♦నవసరంబు.

క. పదమూఁడేండ్లుం బోయినఁ, బదపడి పార్థుండు నీవుఁ-♦ బరనృపతుల దు
ర్మదుల వధియించి విజయా,స్పదబాహుల రగుఁడు ధర్మ♦పరిరక్షకులై. 398

వ. ఏ నెట్లును సత్యభంగము సేయుట కొడంబడ నోప నని ధర్మతనయుం డనుజు ననునయించె నని జనమేజయునకు వైశంపాయనకథితం బైనపుణ్యకథ యతి రమణీయంబుగాను. 399

క. బిరుదాంక భీమ భీమే, శ్వరకృతనిత్యప్రసాద ♦ సౌజన్యగుణా

---

1. అ. త్సఖ్యాభియోగంబునన్.

భరణ పరగండభైరవ, పరనృపమణిమకుట ఘటిత ఽ పద విబుధనుతా. 400

ఉత్సాహము. రాజవంశరత్న రాజ ఽ రాజ సేవ నిత్యల
క్ష్మీజయాభిరామ ధర్మ ఽ మిత్ర మిత్రవిద్వదం
భోజవనపయోజమిత్ర ఽ భూరికీర్తికౌముదీ
రాజితత్రిలోక నిఖిల ఽ రాజలోకపూజితా. 401

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునం
దారణ్యపర్వంబునందుఁ బాండవ ప్రవేశంబును, గిమ్మీరవధయును, గృష్ణపాంచా
లాభిగమనంబును, సౌంభకాఖ్యానంబును, నింద్రకీలాభిగమనంబును, గైరాతం
బును, నర్జునతపశ్చరణంబును, నీశ్వరునితోడ యుద్ధంబును, బరమేశ్వరుచేతఁ
బాశుపతాస్త్రంబు వడయుటయును, లోకపాల సందర్శనంబును, స్వర్గగమనం
బును, నూర్వశీశాపంబును, దేవతలవలన దివ్యాస్త్రలాభంబును నన్నది ప్రథ
మాశ్వాసము. 402

శ్రీ

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

రమ్య ధర్మనిత్య
ప్రారంభవిభాసి రాజపరమేశ్వర ఘో
రారిమదకుంభికుంభవి
దారణదారుణకృపాణసదక్షిణహస్తా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు [1]శాంతవచనంబుల భీమ
సేనునకుం గోపాటోపోపశమనంబు సేయు చున్నధర్మరాజునొద్దకు బృహదశ్వుం
డనుమహాముని వచ్చి విధిదృష్టవిధానంబునం బూజితుం డయి విశ్రమించి యు
న్న నమ్మునివరునకు ధర్మతనయుం డధర్మపరు లయిన [2]పరులచేతం దనపడిన
నికార ప్రకారం బంతయు నెఱింగించి యి ట్లనియె. 2

క. పుడమియు రాజ్యము బంధుల, విడిచి మృగావలులఁ గలసి విపినంబులలోఁ
గడుకొని మాయట్టిడుములఁ, బడిన[3]నరులు గలరె యొరులు పరమమునీంద్రా.

వ. అనిన నయ్యుధిష్ఠిరునకు బృహదశ్వుం డి ట్లనియె. 4

క. దేవసము లైనయనుజుల,తో విప్రులతో రథాళితో వచ్చి యర
ణ్యావాసము సేసెదు ధర,ణీవల్లభ నీవు ధర్మనిష్ఠితబుద్ధిన్. 5

క. నరనుతుఁడు దొల్లి నలుఁ డను, ధరణీశుఁడు జూద మాడి తనవిభవము పు
ష్కరుచేత నోటువడి యొక్కరుఁడుఁ గరం బిడుమఁ బడఁడె కాననభూమిన్.

—♦ ధర్మరాజునకు బృహదశ్వుండు నలోపాఖ్యానంబు సెప్పుట. ♦—

వ. అనిన నది యెట్లని ధర్మనందనుం డడిగిన బృహదశ్వుం డి ట్లనియె నిషధేశ్వరుం
డయినవీరసేనునికొడుకు నలుం డనువాఁ డనేకాక్షౌహిణీపతియనవరతాక్షప్రియుం
డజేయం బైనతనతేజంబున నెల్లరాజుల జయించి బ్రహ్మణ్యుండయి బ్రహ్మోత్త
రంబుగాఁ బ్రజాపాలనంబు సేయు చుండ. 7

1. క. సాంత్వనవచనంబుల. 2. జ. కౌరవులచేతం. 3. జ. నృపులు.

సీ. అట విదర్భాధిపుఁ డైనభీముం డను, వాఁ డనపత్యుఁడై వ్రతము లొలిఁ
జలుపుచు దమనుఁ డన్నమ్మునిఁ బత్నియుఁ, దాను నుపాసించి తద్వరమున
దమయంతియనుకూఁతు దమదాంతదమనుల, న్సుతులను బడసె విశ్రుతగుణాఢ్యుఁ
డందుఁ గన్యారత్న మయినయాదమయంతి, యత్యంతకాంతిరూపాభిజాత్య
ఆ. విమలగుణసమృద్ధి వెలుఁగుచు సురసిద్ధ,సాధ్యకన్యలట్టిసఖులు నూర్వు
రొలసి తన్నుఁ గొలుచుచుండంగ మహి నొప్పు,చుండె నధికవిభవయుక్తిఁ జేసి.
వ. అంత. 9
క. నలుగుణములు దమయంతికి, నలునకు దమయంతిగుణగణంబులు జను లి
మ్ములఁ బొగడుట నిరువురకును, వెలసె మనోభవవికారవిభ్రమ మొదలన్. 10
వ. ఒక్కనాఁడు నలుఁడు దమయంతీగుణబద్ధచేతస్కుఁ డై మదనానలంబు[1] సహింప నోపక ప్రమదవనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డంతరిక్ష (శ్రీ) కాంతాహారావళియుం బోలె హంసావళి యవనీతలంబున నవతరించిన. 11
ఆ. వీరసేనసుతుఁడు వీరుండు హంసల, నడబెడంగుఁ జూచి నగుచు వాని
నెగచి యెగచి యందు నెగయకుండఁగ నొక్క,హంసఁ బట్టుకొనియె నతిరయమున.
ఆ. దాని విడిచి పోవఁగా నోప కఱచుచు, [2]నంతరిక్షమునను హంస లెల్లఁ
బిండు గట్టి తిరుగుచుండె వాతోద్ధూత,శారదాభ్రశకలచయముఁ బోలె. 13
వ. అదియును దన కమ్మనుజేశ్వరుఁ డపాయంబు సేయుం గా వగచి మనుష్యవాక్యంబుల నిట్లనియె నయ్యా యేను నీకుం బ్రియంబు సేసెద నీహృదయేశ్వరి యైనదమయంతిపాలికిం బోయి నీగుణంబులు దానికి వర్ణించి యక్కన్య యన్యుల నపేక్షింపక నీయంద బద్ధానురాగ యగునట్లుగాఁ జేసెద. 14
క. అనిన విని హంసపలుకులు, దనహృదయంబునకు నమృతధారాపాతం
బునుబోలె నైన నృపనం,దనుఁ డనురక్తుఁ డయి విడిచెఁ దడయక దానిన్.
వ. అంచపిండుతో నదియును విదర్భాపురంబున కరిగి యం దుపవనంబున సఖీజనపరివృతయై యున్నదమయంతియంతికంబునకు వచ్చి విహరించుచుండె నంత వానిం జూచి పరమకౌతుకమ్మున. 16
తే. ఒండొరులఁ గడవంగ నయ్యువిద లెల్లఁ, బఱచి యొక్కొక్క[3]కలహంసఁ బట్టికొనఁగఁ
జెలువముగ నందు దమయంతి చేతఁ బట్టు, వడియె నలుచేత విడువంగఁ బడినహంస.
క. దమయంతికి నలునకు సం,గమకారణదూత యైనకలహంసమనో
జ్ఞమనుష్యవాక్యముల న,ద్దమయంతికి హర్ష మెసఁగఁ దా నిట్లనియెన్. 18
వ. నీహృదయేశ్వరుం డైననలు నొద్దనుండి వచ్చితి నపారపారావార[4]పర్యంతానంతమహీతలంబునందు నాచూడని రాజు లెవ్వరును లేరు సర్వగుణసౌందర్యంబుల

1. గ. శమింప. 2. జ. నుండునంత నంతరిక్ష. 3. గ. హంసంబుఁ. 4. క. పర్యంతానంత సకలమహీతలంబునందు.

నెవ్వరు నలుం బోలరు. 19

తే. నీవు నలునకుఁ బేర్మిఁ దోడ్తో దేవివైనఁ, గాక నీ సముజ్జ్వలరూపకాంతి విభవ
నిత్యసౌభాగ్య భాగ్యాభిజాత్య[1]భద్ర,లక్షణావలు లవి సఫలంబు లగునె. 20

వ. నీవు నారీరత్నంబ వాతండు పురుషరత్నంబు గావున మీయుద్దఱసమాగమం
[2]బనోన్యశోభాకరం బగు ననిన విని సంప్రాప్తహృదయసమ్మదయై దమయంతి
దాని కిట్లనియె. 21

మధ్యాక్కర. ఆ రాజుగుణములు నా కెఱింగించి తట్టులు నన్ను
నా రాజునకు నెఱింగించి కరుణ నాయందుఁ గావింపు
మారంగ ననుడు నిషధవిషయమున కరిగి యాహంస
వీరసేనజునకు దాని గుణరూప విభవముల్ సెప్పె. 22

వ. అంత. 23

చ. నలదమయంతు లిద్దఱు మనఃప్రభవానలబాధ్యమానలై
సలిపిరి దీర్ఘవాసరనిశల్ విలసన్నవ నందనంబులన్
నలినదళంబులన్ మృదుమృణాళములన్ ఘనసారపాంసులం
దలిరులశయ్యలన్ సలిలధారలఁ జందనచారుచర్చలన్. 24

వ. ఇట్లిద్దఱు నన్యోన్యరూపగుణ శ్రవణసంజాతప్రీతులై యుండునంత నంతఃకరణ
సంతతమనోజాత సంతాప వివర్ణవదన యైన యా దమయంతింజూచిభయసంభ్ర
మాక్రాంతలై సఖీజను లెల్ల నక్కోమలివృత్తాంతం బంతయు భీమున కెఱిం
గించి యి ట్లనిరి. 25

సీ. కలహంస పలికినపలుకులు [3]గణియించు, నడి దానిపోయినత్రోవలనఁ జూచుఁ
బలుకదు సఖులతోఁ గలలితాంగి మిన్నక, యలయుచు నుండుఁ దానను దినంబుఁ
జారువిభూషణాహార విహారశ, య్యాసనభోగంబులందు విముఖి
యయి రేయుఁబవలు నిద్రయు[4]నోర్వ నెఱుఁగక, దమయంతి నలుఁడను ధరణినాథు

ఆ. నంద బుద్ధి నిలిపి కందర్పబాధిత, యగుచు నున్నయది ధరాధినాథ
ధరణిపతుల నొరుల నురుగుణాఢ్యుల విన, నొల్ల దెంతవిభవయుక్తులయిన. 26

వ. అనిన విని భీముం డేమి సేయుదు నెవ్విధంబున నమ్మహీపతి నిటరావింపనగునో
యని చింతించుచు సంప్రాప్తయౌవన యైనకూతుం జూచి యప్పుడు. 27

క. ఆ వైదర్భుఁడు నిఖిలధ, రావలయములోనఁ బరఁగు రాజన్యుల నా
నావిషయాధీశ్వరులను, రావించెం దత్స్వయంవర వ్యాజమునన్. 28

క. మనుజేశ్వరు లెల్లను బో, రన దమయంతీస్వయంవరమునకు నొప్పం
జనుదెంచిరి సైన్యస్యం, దనఘట్టన నవనితలము దల్లడపడఁగన్. 29

1. క. పుణ్య, లక్ష. 2. జ. బనోన్యసౌభాగ్యశోభనకరంబు. 3. క. గుణియించు.
4. జ. నొప్ప.

వ. ఆ సమయంబునఁ బర్వతనారదు లనుపురాణమునులు భూలోకం బెల్లం గ్రుమ్మరి
యింద్రలోకంబునకుం బోయిన నింద్రుండు వారిం బూజించి భూలోకంబునఁ
గుశలవార్త యడిగి యిది యెట్లు ధర్మపరిపాలనపరు లై వీరు లై రణనిహతు
లైనరాజు లక్షయలోకసుఖంబు లనుభవింప నతిథు లై యిందులకు నింతకాలం
బయ్యు రానికారణం బేమి యని యడిగిన నారదుం డి ట్లనియె. 30

క. ఖరసిద్ధసాధ్యవిద్యా,ధరసురకన్యకలకంటె ǂ దమయంతియ సుం
దరి దానిసుస్వయంవర, మరు దై వర్తిల్లుచున్నǂయది యిప్డు మహిన్. 31

క. అందులకు ధరణిఁ గలనృప,నందను లెల్లను ముదంబుǂనం బోయెదు వే
డ్కందమలోఁ [1]గలహంబును, గ్రందును లే కున్నవారు ǂ గడు నెయ్యమునన్.

వ. అనిననింద్రుండును లోకపాలవరులునుదదాలోకనకౌతుకంబునం(గనకరత్న)రమ్య
దివ్యవిమానారూఢులయి భూలోకంబునకువచ్చి దమయంతీస్వయంవరంబునకుం
బోయెడువాని నాదిత్యులలోన విష్ణుండునుంబోలెఁ దేజోధికుం డైనవాని ననన్య
సాధారణరూపవిభవంబున రెండవ మన్మథుండునుంబోనివాని నలుం గనియంత
రిక్షంబున విమానంబులు నిలిపి భూతలంబునకు వచ్చి వాని కి ట్లనిరి. 33

సీ. నిత్యసత్యవ్రత ǂ నిషధేశ నీవు మా, కమరంగ దూత వై ǂ యభిమతంబు
సేయుము నావుడుఁ ǂ జెచ్చెర నట్టుల, చేయుదు మఱి నాకుఁ ǂ జెప్పుడు మీర
లెవ్వార లేను మీ ǂ కిష్టంబుగా దూత, నై యేమి సేయుదుǂననిన నతని
కమరేశ్వరుం డిట్టు ǂ లనియె నే నింద్రుండ, వీరు దిక్పాలురుǂవిదితయశులు

ఆ. ధరణి నొప్పుచున్నǂదమయంతిసుస్వయం, వరముఁ జూచువేడ్క ǂ వచ్చియున్న
వార మీవు [2]మమ్ము ǂ వారిజాక్షికి నెఱిం,గింపు నామధేయǂకీర్తనముల. 34

వ. అట్లయిన నక్కోమలి మాయందుఁ దన వలచినవాని వరియించు ననిన నింద్రు
నకుఁ గృతాంజలియై నలుం డి ట్లనియె. 35

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి నన్ను ǂ [3]నేకార్థసముపేతుఁ, బాడియయ్యె యిట్టిǂ[4]పనికిఁబనుప
ననిన నుత్సుకుండǂవై యేన చేసెద, నంటి చేయకుండ ǂ నగునె యింక. 36

ఆ. నిన్ను నిత్యసత్యǂనిరతుఁగా నెఱిఁగి యి,క్కార్యమునకు వలనుǂగలుగు టెఱిఁగి
పనుప వలసె దూతǂభావమపేక్షించి, దేవహితము దీనిఁ ǂ దీర్పవలయు. 37

వ. ఆయుధీయ సురక్షితం బయినరాజగృహం బెట్లు సొర నగు నని శంకింప వలవదు
దమయంతీ నివేశంబు ప్రవేశించునపుడు నిన్నెవ్వరు వారింప నోడుదు రనినశక్ర
వచనంబుల నశంకితుండయి నలుం డప్పుడు విదర్భాపురంబునకుం బోయియొక్క-
రుండ దమయంతీగృహంబు సొచ్చి. 38

---

1. అ. గలహంబులు గ్రందుగ. 2. గ. పోయి...మా మదీయ•కీర్తనముల. జ. పోయి... మదభిధాన•కీర్తనములు. 3. జ. నేకార్థచిత్తుఁ. 4. గ. పనియుఁ.

—♦ నలుఁడు దమయంతియొద్దకు దేవదూతయై పోవుట. ♦—

సీ. హంసచేఁ దనవినిక నంతకంతెను రూప,విభవాతిశయమున [1]వెలయుదాని
సురకన్యకలయట్టి సురుచిరశతకన్య, కాళిచేఁ బరివృత యైనదాని
హృదయేశుఁ డైనత న్నెప్పుడు విను చున్కి, నలయ కాశ్వాసిత యైనదాని
దమయంతిఁ జూచి కంసదర్పశరావిద్ధుఁ, డయ్యె నలుం డంత నతనిఁ జూచి
ఆ. యితఁ డపూర్వమనుజుఁ డెందుండి వచ్చెనో, యనుచు నదరిపడి లతాంగు లెల్ల
నాసనములు డిగ్గి యప్పు డభ్యుద్గత, లైరి మనములందు హర్ష మెసఁగ. 39
వ. అంత. 40
క. దమయంతి మనోభవనిభు, నమరేంద్రప్రతిము దినకరాభు [2]సుధాభూ
సము వరుణసదృశు ధనదో,పము నశ్విసమాను నిషధపతిఁ జూచి నలున్. 41
క. వారిరుహనేత్ర మదన,ప్రేరిత యై లజ్జ యురివి భీతిల్లక బ్రం
దారకమూర్తికి రాజకు,మారున కిట్లనియె మందమందమృదూక్తిన్. 42
వ. నీవు మహానుభావుండ వెవ్వండ విందుల కేమికారణంబున నేకతంబ వచ్చితి విది యత్యుగ్రశాసనుండైన మదీయజనకుచేత సురక్షితం బగుట నెవ్వరికిఁ జొర నశక్యంబు దీని నెవ్వరు నెఱుంగకుండ నెవ్విధంబునం జొచ్చితివి నాకుమనోజవేదనావివర్ధనుండ వైనని తెఱం గెఱింగింపు మనిన దానికి నలుం డిట్లనియె. 43
ఆ. ఏను దేవదూత [3]నింతి నలుం డను,వాఁడ నింద్ర దహన వరుణ యములు
నీస్వయంవరంబు నెమ్మితోఁ జూడంగ, నరుగు దెంచి నన్ను నబల మున్న.
క. నీయొద్దకుఁ బుత్తెంచిరి, మాయం దొక్కరు నభీష్టమతి వరియింపం
దోయజముఖిఁ బ్రార్థింపుము, మాయందఱకును బ్రియం బమర్పుము ప్రీతిన్. 45
వ. అని పంచినఁ దత్ప్రభావంబున నన్యులచేత నలక్షితుండనై వచ్చితి నింద్రాదులకుఁ బ్రియంబు సేయు మనిన నవనీతవదనయై దమయంతి దొల్లి హంసచేత నలు విని వానియందు బద్ధానురాగ యై నవయుచున్నయది యవు డతని నలుంగా నెఱింగి తద్వచనశ్రవణదుఃఖాయమానమానస యగుచు ని ట్లనియె. 46
తరువోజ. [4]ఏ నేడ నింద్రాదు లేడ వారలకు నెప్పుడు మ్రొక్కుదు నేను నీధనమ
భూనాథ నీగుణంబులు హంసచేతఁ బొలుపుగా విని మనంబున నిల్పియున్న
దాన భవన్నిమిత్తమున ని ట్లఖిలధారుణీనాథసార్థంబు రావింపఁ
గా నిప్డు వలసె లోకఖ్యాతకీర్తి కరుణించి పతిబుద్ధిఁ గావింపు మిందు. 47
వ. నీవు దీని కొడంబడనినాఁడు రజ్జువిషాగ్నిజలంబులం బ్రాణపరిత్యాగంబు సేసి కొందు ననిన దానిం జూచి నలుం డి ట్లనియె. 48

1. జ. వెలుఁగుదాని; 2. గ. సుధాభృత్సము. ఆ. సుధారుక్సము 3. జ. నిం తేల నలుఁ, 4. 'ఏ నేల యింద్రాదు లేల' అనియే పెక్కుప్రతులు. 'ఏడకు' మాఱుగా 'ఏల' యనియే ప్రాచీనకవులు ప్రయోగించియున్నారు. ఏ. క. జ. గావింపు.

మత్తకోకిలము. భూరిసత్త్వులు సర్వలోకవిశ్రుతుల్ విభూతిసమృద్ధు లి
ద్ధోరుతేజులు నిన్నుఁ గోరుచు నున్నవారు సురోత్తముల్
వారిపాదరజంబుఁ బోలనివాని నన్ను మనుష్యు సం
సారిఁ గోరఁగఁ జన్నె నీకుఁ బ్రసన్నులై సుర లుండఁగాన్. 49

క. దేవతల కప్రియంబులు, గావించి మనుష్యు లధమగతు లగుదు రిలం
గావున వారి కభీష్టము, గావింపుము నన్నుఁ బ్రీతిఁ గావుము తరుణీ. 50

వ. అనిన దమయంతి నయనాంతర్గళిత బాష్పకణ కరాళకపోలయుగళ యగుచుం బెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి నీయభిప్రాయంబునకుం నిరపాయం బయినయుపాయంబు గంటి నింద్రాదులు నాస్వయంవరంబునకువచ్చెద రేని వారిసన్నిధిన నిన్ను వరియించెద నట్లయిననీకు నిర్దోష(త్వ)ం బగు ననిన నలుండు లోకపాలురపాలికిం బోయి దమయంతికిం దనపలికినవిధంబును దనకు దమయంతి పలికినవిధంబును జెప్పె నంత బుణ్యతిథినక్షత్రముహూర్తంబున దమయంతీస్వయంవరంబు ప్రవర్తిల్లిన.

ఆ. నలున కాని నలినదళనేత్ర వరియింప, దట్టి చూత మనుచు నమరవరులు
నలువురును గడంగి నలరూపమున వచ్చి, రాస్వయంవరమున కతిరయమున.

సీ. దమయంతి సితపుష్పదామాభిశోభిత,హస్తయై చనుదెంచి యంబుజాక్షి
యమ్మహోత్సవదర్శనాగతరాజన్య,నివహంబు నీక్షించి నెమ్మితోడ
నలువురు వేల్పులు నలుదొట్టి యప్పుడే,కాకారులై యున్న నందు నలుని
నేర్పరింపఁగ నేర నింద్రాదులను నలు, నెఱుఁగునుపాయ మింకెద్ది యొక్కొ

ఆ. యనుచు సంశయాకులాత్మయై సురలార, నలు నెఱుఁగువిధము నాకుఁ జేయు
డాత్మరూపధరుల రగుఁ, డని పరిదేవ,నంబు సేసె దనమనంబులోన. 53

వ. దేవతలు దానిపరిదేవనంబు విని కరుణించి యనిమిషలోచనంబులు నస్వేదగాత్రంబులు నొప్ప నవనీతలంబు ముట్టక యాసన్నులై నిలిచి రంత లోకపాలురను భూలోకంబునం గలరాజలోకంబు నవలోకించుచుండఁ బుణ్యశ్లోకుండయిన నలు ధర్మవిధానంబున వరియించి దమయంతి తదీయస్కంధంబున సుగంధికుసుమదామకంబు వెట్టిన. 54

క. దేవతల సాధువాదము,తో విప్రాశీరవంబుతో బహుతూర్యా
రావంబులు సెలఁగెను బా,రావారరవంబుఁబోలె ననివార్యములై. 55

— నలుండు స్వయంవరలబ్ధయైనదమయంతిం బెండ్లి యగుట —

వ. ఇట్లపూర్వస్వయంవరలబ్ధయైనదమయంతి నత్యంతవిలాసంబుతో వివాహంబైన యా నలునకు నింద్రుండు వానియజ్ఞంబులయందు నిజరూపంబుఁ జూపను నగ్నియు వరుణుండును వానివలచినచోటన యగ్నిజలంబు లుత్పాదింపను ధర్ముండు ధర్మంబునంద వానిబుద్ధి వర్తిల్లను వరంబు లిచ్చి దేవలోకంబున కరుగువా రెదుర ద్వాపరంబుతో వచ్చుకలిం గని యెందులకుం బోయెద వని యడిగిన నింద్రా

దులకుఁ గలి యి ట్లనియె. 56

తే. అవనిలో దమయంతీస్వ§యంవరంబు, విస్తరిల్లుట విని కడు § వేడ్కతోడ
నేను దమయంతిచే వరి§యింపఁబడుదు, నని తదర్థినై యఱిగె § నాసఁ జేసి. 57

వ. అనిన నందఱు నగి నీ వందుల కేలపోయె దది ముందఱ నిర్వృత్తం బయ్యె నక్కోమలి యొరుల నెవ్వరి మెచ్చక నలుం డనువాని వరియించె ననినం గలి కరం బలిగి యన్నలునకు దమయంతికి రాజ్యవిభవపరిత్యాగంబును బరస్పరవియోగంబునుం జేసెద నని నిశ్చయించి వాని నక్షరతుంగా నెఱింగి యక్షంబులం జొచ్చి యుండ ద్వాపరంబుం బనిచి నలుండు సేయు చున్నయశ్వమేధాదికానేకభూరిదక్షిణామహాక్రతువులయు జపహోమదానాదివివిధపుణ్యకర్మంబులయుఁ గారణంబునం జొర నవసరంబు గానక యంతరం బన్వేషించుచుఁ బెద్దకాలం బుండె నొక్కనాఁ డతండు కృతమూత్రుం డయి జలోపస్పర్శనానంతరంబునం బాదశౌచంబు సేయ మఱచి సంధ్యోపాసనంబు సేసిన నుపలబ్ధావసరుం డయి కలి నలునందుఁ బ్రవేశించి పుష్కరుం డనువానిపాలికిం బోయి త న్నెఱిఁగించి నీవు నలునితో జూదం బాడి వాని రాజ్యంబును సర్వస్వంబు నోడిచికొమ్మని చెప్పి తానును వానికి వృషం డనుసహాయుం డయి యక్షంబులు గొని పుష్కరుతో నొక్కటం జని నలుం గాంచి నీవు [1]నాతో జూదం బాడు మనిన. 58

క. ద్యూతార్థము తత్కితవా,హూతుండ నై జూద మాడ § కుండుట ధర్మా
పేతం బని యభిముఖుఁ డై, యాతనితో నలుఁడు జూద § మాడఁ గడంగెన్.

క. కలధనము లెల్ల నోడుచు, నలయక జూదమున విజితుఁ § డగు చుండె నిజా
ప్తులు వారించిన నుడుగక, నలుఁడు కలిప్రేరణంబు§నను హతమతి యై. 60

వ. ఇట్లనేకమాసంబులు దుర్వ్యసనాసక్తుం డయినయన్నలుండు వివిధవస్తువాహననివహంబు లొడ్డి పుష్కరునకోటువడం బోయిన నెఱింగి పౌరబ్రాహ్మణప్రధానవరులు దమయంతీపురస్కృతు లయి వచ్చి వారించి కలిసమావేశపరవశుం డైనయన్నలుచేతం బ్రతిహతులయి పలుకకుండి రంత దమయంతి చింతాక్రాంతచిత్తయై.

ఆ. ఎంతయోటువడిన § నంతియ జూదంబు,నందుఁ దగులుఁ జలము§నతిశయిల్లు
నేమి సేయుదాన § నిది యెగ్గునకు మూల, మని లతాంగి దుఃఖి§తాత్మయగుచు.

సీ. అక్షముల్ పుష్కరు§నందు వశ్యంబులై, యునికియు నలునియం§దొందువిధము
లగుటయు నెఱిఁగి ని§జాధీశ్వరున కపజయము గా లక్షించి § సరసిజాక్షి
భర్తయనుజ్ఞ ముఁ § బడసి వార్ష్ణేయుఁ డన్, సారథిఁ బిలిచి యా§స్యందనమున
నింద్రసేనుం డను§నికుమారకు నింద్ర,సేన యన్కూఁతుఁ § జెచ్చెరన తోడు

ఆ. కొని విదర్భ కరిగి § గుఱుకొని మద్బంధు,జనులయొద్దఁ బెట్టి § [2]చట్ట రమ్మ
యంచు నెమ్మిఁ బుచ్చె § నాప్తపురోహిత,మంత్రిబాంధవాభి§మతము [3]గాఁగ.

1. గ. నాతో. 2. అ. సరగ; ఛ. చక్క. 3. జ. గూడ.

క. నలుఁడును ధరణీరాజ్యము, [1]దలఁగఁగ సర్వంబు నపహృతం బైనఁ గడుం
దలరి దమయంతిఁ దోడ్కొని, వెలువడియె నశేషరాజ్యవిభవచ్యుతుఁ డై. 64

తే. పురము వెలి మూఁడహోరాత్రములు వసించి
యున్ననలుపాలి కెవ్వరు నోడి రరుగ
జనవిభుం డైనపుష్కరుశాసనమునఁ
గలికృతద్యూతవిద్వేషకారణమున. 65

వ. ఇట్లు సర్వజనసత్కారార్హుం డయ్యును నలుండు విధికృతంబున నెవ్వరివలనను సత్కారంబు గానక జలంబు లాహారంబుగాఁ దత్పురసమీపంబున దమయంతీద్వితీయుం డై యుండి బుభుక్షాపీడ సహింపనోపక హిరణ్యపక్షంబులతోఁ దమముందటఁ దిగుచున్న పక్షులం గని యవి భక్ష్యంబు లగు నని యప్పక్షులం బట్టికొన సమకట్టి తనకట్టిన పుట్టంబు వానిపై వైచిన నవి పుట్టంబుతోన గగనంబున కెగసి నగుచు విగతవస్త్రుం డైన నలుని కి ట్లనియె. 66

నలుఁడు దమయంతీసహితుం డై యడవికిఁ బోవుట

తే. నీధనంబును రాజ్యంబు నికృతిఁ గొన్న, యక్షముల మేము నీవస్త్ర మపహరింపఁ
బక్షిరూపుల మై వచ్చి పార్థివేంద్ర, యపహరించితి మని చెప్పి యరిగెఁ జదల.

వ. నలుండును వానిం జూచి విస్మయం బంది యీయక్షంబుల[2]ప్రకోపంబునం గాకేమి నా కిట్టి దయ్యె నందు దమయంతి కట్టినపుట్టంబుచెఱంగు [3]గట్టికొనియె న ట్లిద్దఱు నేకవస్త్రు లయి యొండొరుల మొగంబులు సూచి దుఃఖించుచో నలుండు దమయంతి కి ట్లనియె. 68

క. ఇది దక్షిణాపథంబున, కిదియు విదర్భాపురమున కిది కోసల కి
య్యది యుజ్జయినికిఁ దెరువులు, మది నిన్నిఁటిలోన నరుగ మన కెద్ది యగున్.

క. అడవులలో నాతోఁ గడు, నిడుమలు వడ నోప వరుగు మిందుముఖి యి
ప్పుడు నీబంధుజనంబుల, కడ కనవుడుఁ దరుణి శోకగద్గద యగుచున్.

ఆ. అతని కిట్టు లనియె నవనీశ నీవును, నేనుఁ జని విదర్భ నిష్టలీల
నుండుదము మృగాకులోగ్రవనంబుల, కరుగ నేల యిడుమ లంద నేల. 71

వ. అనిన విని నలుం డవనతాననుం డై నీచెప్పినట్ల విదర్భేశ్వరురాజ్యంబును మనరాజ్యంబ యేను దొల్లి యధికైశ్వర్యయుతుండ నై యందులకుం బోయి బంధుజనులకు హృదయానందంబు సేసి యిప్పు డివ్విధంబున సర్వస్వహీనుండ నై యెట్లు వోవ నేర్తు ననిన దమయంతి యి ట్లనియె. 72

తే. అధికదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు, సురుచిరంబుగ భార్యయ చూవె యెందు
నొనర భార్యాసమేతుఁ డై యున్నవాని, కెంత లయ్యును నాపద లెఱుకపడవు.

క. అలసినెడ డస్సినెడ నాఁకలి తృష్ణయు నైనయెడలఁ గడుకొని ధరణీ -

1. ఖ. తలఁకుఁగ. క. తలంకుగ. 2. అ. దోషంబునం. 3. గ. గప్పికొనియె.

తలనాథ పురుషునకు ని,మ్ముల భార్యయ పాచు జి త్తకమునదుఃఖంబుల్. 74

వ. కావున నిది [1]మ దనుజీవిత యనియు ననువ్రత యనియు ననుకంపనీయ యనియు నన్ను విడువక నా యనుగమనంబునకు ననుమతుండవు గ మ్మనినసట్లచేయుదుఁ బ్రాణసమానవై ననిన్నేల విడుతు నోడ కుండు మని నలుండు దనదేవి నా శ్వాసించుచు నొక్కటఁ జని విజనం బైనపిపినంబున నొక్కసభం గని యందు విశ్రమించి పరుషధూళిధూసరస్థలంబున శయనించి మార్గశ్రమనిమీలితనయ నుం డై దుఃఖంబునఁ గన్ను మొగుడ కున్న లేచి తనపాదంబులయంతికంబునఁ గ్లేశపరవశ యై నిద్రవోయెడుదమయంతిం జూచి. 75

సీ. ధరణి రాజ్యంబుతో ధన మెల్లఁ బరులచే, నపహృతంబగుటయు నా ప్తమిత్త్ర
బంధుజనంబులుఁ బ్రకృతిజనంబులు, విడుచుటయును మహావిపినభూమిఁ
బత్నితోఁదనపరిభ్రమియించుటయు నప్డు, దలఁచి శోకించి యి త్తరుణి దొల్లి
మృదుశయనంబున మెలఁతలుమెలపుతో,నడుగులొ త్తఁగ నిద్రయనుభవించు

ఆ. కోమలాంగియిపుడు గుఱుకొని పాంసుల, స్థలమునందు నిద్ర దగిలినదియుఁ
బంకజాక్షి నాకు భార్యయై యిట్టి దుః,ఖంబు నొందె దైవఘటనఁజేసి. 76

వ. ఏను దీనిదుఃఖంబుఁజూడ నోప నెటయేనియుం బోయెద నిది నన్నుఁ గానక తనబంధులయొద్దకుంబోయి దుఃఖంబులం బొరయ కుండునని విచారించి పోవ సనుకట్టి యకోఁమలి మేలుకొనకుండ మెల్లన దానివస్త్త్రంబునం దర్ధంబు చించి తనకుం బరిధానంబు సేసికొని వెలువడి కొండొక నేల పోయి దమయంతియందు ఘనం బైనతననెయ్యం బనుతీఁగం ద్రెంప నేరక క్రమ్మఱి వచ్చి. 77

చ. కలి దమయంతిఁ బాప సమకట్టు సతిం బతి వాయ నోపఁడా
ఉలన సుదీర్ణసౌహృదబలంబున నిట్టులు రెంటఁజేసి య
న్నలుఁడు విమోహరజ్జులఁ బెనంగి గతాగతకారి యైనయు
య్యెలయునుబోలె నూఁడక యెంతయుఁ బ్రొద్దు వినిశ్చితాత్ముఁడై. 78

తే. బాలనొక్కర్తునిక్కానపాలు సేసి, నిష్ఠురుండ నై యే నెట్లు నేర్తుఁ బోవ
ననక కలిచేతనాకృష్టుఁడై నలుఁడు, విగతకరుణుఁడై దమయంతివిడిచిచనియె.

వ. అంత దమయంతి మేలుకని తనపతిం గానక తనవస్త్రార్ధనికృంతనంబును జూచి లేచి నలుగడం బరికించి భయశోకవ్యాకులితచి త్తయయి. 80

సీ. హా మహారాజ మహామహీరక్షణ,దక్ష దక్షిణబాహుదండ దండి
తారాతి నిషధరాజాగ్రణి న న్నిట్లు, పీతదయుండ వై విడిచి చనఁగఁ
దగునె నీ వెన్నఁడు ధర్మువు దప్పని, వాఁడవు సూనృతవ్రతరతుండ
వాడకు మని నన్ను నూఱడఁ బలికిన,పలు కిట్లు మఱవంగఁ బాడి యగునె

1. క. మదధీనజీవిత, గ. మదనుజీవిక. 2. అ. యయ్యె.

ఆ. పొదలలోన డాఁగి[1]పొడసూప కిట్లేల, యున్నవాఁడ విట్టి యుగ్రభావ
మేలనీకు [2]వలసె [3]నెటవోదు నింకెట్లు, గాంతు నిన్ను నుగ్రకాననమున. 81

క. వగవఁగ సాంగోపాంగము, లగునాలుగువేదములయు నధ్యయనము పొ
ల్పుగ నొకసత్యముతో నెన, యగునే యెవ్వియును బోలవట సత్యంబున్. 82

వ. ప్రాణసమానురాల వయిన నిన్ను వర్జ్యంబును విడువ నని పలికితి సత్యప్రతిపాల
నంబు సేయు మని ప్రలాపించుచుం దనయేకాకిత్వంబునకు నబలాభావంబునకుఁ
బ్రతిపదన్యాసజాయమానకంటకమృగపన్నగభయంబునకు వగవక నిజనాథు
నసహాయత్వంబునకు దుస్సహక్షుత్పిపాసాశ్రమాకులత్వంబునకు వగచుచు. 83

క. అలయుచుఁ బులుఁగులయెలుఁగుల, కులుకుచు నుగ్రాతపమున గోపక వృక్షం
బులనీడల నిలుచుచు నెలుఁగులు బులులంజూచి భయముగొని వగ వగచున్.

క. ఏచినపొదలఁ [4]బొరలపడఁ, దోఁచుచు ముండ్లకును నల్లఁ దొలఁగుచు దిక్కుల్
నూచుచుఁ దొడరుచుఁ దెళ్ళుచు, లేచుచు లలితాంగి సంచరించుచు నరిగెన్.

వ. ఇట్లరుగుచున్నదమయంతి నంతికన్యస్తచరణయైనదాని నాహారార్థియయి
యొక్కయజగరంబు పట్టికొనిన నక్కోమలి మెదల నేరక. 86

ఆ. ఇంక నైన నన్ను నేల యాలింపవు, నాకు శరణ మగుము నాథయనుచు
నఱచు చున్నదానియాక్రందనధ్వని, వినుచు నొక్కయెఱుకు వేగవచ్చి 87

వ. తన [5]పట్టినసురియ నప్పెనుఁబాముపదనంబు వ్రయ్యం దఱిగిన రాహుముఖవి
ముక్తయైనచంద్రరేఖయుంబోలె నజగరముఖంబువలన వెలువడిన యా దమ
యంతి నాశ్వాసించితత్సమీపసరోవరస్నాతను వన్యస్వాదుఫలాహారనుంగాఁ జేసి
విగతశ్రమంగావించి నీ వెవ్వరిదాన విట్లేల యేకతంబ యివ్వనంబునకు వచ్చి
తని యడిగి మధురభాషిణియైనయమ్మగువవలన నంతవృత్తాంతంబు నెఱింగి. 88

కవిరాజవిరాజితము. రజనికరాననఁ బీనపయోధరరాజిత రాజసుతన్ విలస
ద్గజపతిగామినిఁ జందనగంధిఁ బ్రకాశితకాంతిసమన్వితఁ బం
కజదళలోచనఁ జూచి కిరాతుఁడు కామనిశాతశరాహతుఁడై
నిజహృదయం బెఱిఁగించె లతాంగి కనింద్యచరిత్రకు వేడుకతోన్. 89

ఆ. అగ్నిశిఖయుఁబోలె నంటను డాయను, జూడ [6]రానియట్టి శుభచరిత్ర
నెఱుక లేని కఱకుటెఱుక వేక్షించెఁ గా, దనక తనకు నాయువల్పమైన.

—♦ దమయంతి శాపంబునం గిరాతుండు చచ్చుట ♦—

వ. దమయంతియు వాని నలిగి చూచి యేను బతివ్రత నైతినేని నిద్దురాత్ముం
డైనకిరాతుం డిప్పుడ మృతుం డయ్యెడుమని శాపం బిచ్చిన వాఁ డప్పుడయగ్ని
దగ్ధం బైనవృక్షంబునుంబోలె విగతజీవుం డై పడియె నట్లుపరమపతివ్రతాగుణ

1. క. పొడయేల నూప. 2. అ. నయ్యె. 3. జ. నెట వోయి తిం కెట్లు. 4. జ. పొదలం బొడవడ. 5. గ. కట్టినసురియ. 6. గ. గాని.

ప్రభావంబున. 91

క. [1]బాల హృదయమున నృపశా, ర్దూలు నిజాధీశు నిలిపి ౯ దుష్టోరగశా
ర్దూలాభీలమ్మగు నావలి, కోలిన భయ మంద కరిగె ౯ నుగ్రాటవిలోన్. 92

వ. మఱియును. 93

సీ. సహకార మత్ప్రియు౯సహకారుఁ బున్నాగ, పున్నాగుఁ దిలక భూ౯భువతిలకుఁ
జందన బుధహారి౯చందనుఁ బుష్పితా,శోక సుహృజ్జన౯శోకదమను
వకుళ కులైక దీ౯పకు విభీతక భయో, పేతార్తిహరు నలుఁ ౯ బ్రీతితోడఁ
గానరే కానల౯లోన లోకోత్తరు, నని మ్రానిమ్రానికి ౯ నరిగి యరిగి

ఆ. యడుగు నడుగు లెండఁ౯[2]బొడవొడఁబొక్కి న,సిర్ఘ రాంతరముల౯నిలుచుఁబొలుచు
గిరులదరులయెడల౯[3]నురుగుహాగృహములఁ, దొంగితొంగిచూచుఁ౯దోయజాక్షి.

వ. ఇట్లు దమయంతి నిజనాథు నన్వేషించుచు భీమఘోరారణ్యంబునం దిరుగునది ముందట. 95

మత్తకోకిలము. వారిభక్షులు పర్ణభక్షులు ౯ వాయుభక్షులు శాకినీ
వారభక్షులు వృక్షమూలని౯వాసయుక్తులునై తపం
బారఁ జేయుమహామునీంద్రుల౯యాశ్రమం బెడఁ గాంచె నం
భోరుహాక్షి పురా సమార్జిత౯పుణ్యకర్మఫలంబునన్. 96

వ. ఇట్లు మృగవ్యాళ తస్కరకిరాతనిరంతరం బయిన కాంతారంబునం బుణ్యనదీతీరంబున నొక్క మునిపల్లియం గని యందు వసిష్ఠవామదేవవాలఖిల్యభృగునారదసదృశు లైన మహామునులం గని నమస్కరించి యున్న నమ్మునులు దమయంతిఁ జూచి యచ్చెరువడి యవ్వా నీవెవ్వరిదాన వివ్వన దేవతవో దేవభామినివో దివ్యంబైన తేజంబుతో నేల క్రుమ్మరియెద వనిన వారలకు దమయంతి యిట్లనియె. 97

క. వినుఁ డేఁ బుణ్యశ్లోకుం, డనఁగ సదాయజ్ఞ నిరతుఁ౯ డనఁగ ధరిత్రిం
దనరిన నలుభార్యను [4]సజ్జనసుత దమయంతి యనఁగ ౯ జరిగినదానన్. 98

వ. విధివశంబున నన్నుం బాసి హృదయేశ్వరుం డెట యేనియుంబోయినఁ దదన్వేషణాసక్తచిత్తనై విపినపరిభ్రమణంబు సేసెద మీతపోవనంబునకు వచ్చి నలుండు భవత్పాదాభివందనకృతార్థుం డయి యెక్కడికింబోయె నతనిపోయినవల నెఱుంగుదు రేని నానతిండు కొన్నిదినంబులలోనఁ దద్దర్శనంబు సంభవిల్లనినాఁడు దేహంబు విడుతునని యేడ్చుచున్నదానిం జూచి కరుణించి మును లిట్లనిరి. 99

క. వనజాయతాక్షి కతిపయ, దినములలోఁ జూడఁ గాంతుఁ ౯ దివిరి నలుని భూ
జనసుతు నెప్పటియట్టుల, తనపురమున రాజ్యలీలఁ ౯ దనరెడివానిన్. 100

వ. మేము మాతపోదృష్టిం జూచితిమి దుఃఖంప కుండు మని తాపసులు దమయన్తి

1. క. గ. జ. బాలకి మనమున. 2. బొడవడ. 3. అ. నురుగుహాంతరములఁ 4. అ. నేఁ బనుపడి...ఁ బరగినదానన్.

హోత్రంబులయు నపారఫలపుష్పతరునదీరమ్యతపోవనంబులయుఁ దోడ నదృ
శ్యులైనం జూచి దమయంతి యిది కలయో నిక్కువంబో యని విస్మయం
బందుచుం జని ముందట నొక్కచనుపం గని దానిం జొచ్చునప్పు డందలి
జనంబులు. 101

సీ. పాంసుజాలములు పై | బ్రాఁకినఁ గరము రూక్షము లగుమూర్ధాలకములదాని
నతిమలినం బైన | యర్ధవస్త్రంబుచే, నావృతం బగు దేహ | యష్టిదాని
నాఁకలి తృష నిద్ర | లనుపీని నెఱుఁగక, యున్మాదిని యుఁబోలె | నున్నదాని
దమయంతిఁ జూచి కొం | దఱు పిశాచం బని, పఱచిరి కొందఱు | భయము వొంది

ఆ. రందుఁ గొంద ఱధిక | హాస్యంబు సేసిరి, యడవి నేమి రోసె | దనిరి కొంద
ఱవ్వ నీవు వేల్ప | వగు దని కొందఱు, మొగిన కేలు మొగిచి | మ్రొక్కిరంత.

వ. దమయంతి సార్థవాహుం జూచి యిమ్మహాగహనంబున నిట్టిజనసంకులం బైన
సార్థంబు గానంబడియెడు నెట్టిపుణ్యంబో యని పల్కి మఱియు ని ట్లనియె 103

క. ఏను నలుభార్యఁ బుణ్యవిహీనతఁ బతిఁ బాసి నవసి | యేకాంతమ యీ
కాననఁ బరిభ్రమించెదఁ, గానరె మీ రమరసదృశుఁ | గరుణాత్ము నలున్.

వ. అనిన దానికి సార్థవాహుండు శుచి యనువాఁ డి ట్లనియె. 105

క. నలుఁ గాన మివ్వనంబున, గల వెప్పుడుఁ గాంతు ముగ్ర | కరులను సింహం
బుల ఋక్షంబుల నిది మర్త్యుల కవిషయ మాతపంబు | దూఱదు సేనన్. 106

వ. అనిన నిచ్చనుప యెట వోయెడు నని యడిగినఁ జేదిపతి యైనసుబాహుపురంబు
నకుం బోయెడు నని చెప్పిన నట్లేని మీతోడ వచ్చెద నని యప్పరమపతివ్రత
పతిదర్శనలాలసయై మునులపలుకులు దలఁచుచు సార్థంబుతో నరిగిన. 107

క. కడు నెండ యెక్కునంతకు, నుడుగక యచ్చనుప నడచి | యుగ్రాటవిలో
విడిసె బహుశీతజలముల, బెడఁ గగునొకచెఱువునొద్దఁ | బెద్దయు డప్పిన్. 108

వ. అంత. 109

సీ. అర్ధరాత్రమునప్పు | డందుల కేతెంచు, గజయూథములు జల | కాంక్షఁ జేసి
యంబుధి విమలతో | యంబు లాస్వాదింపఁ, జను దెంచు జలధర | సమితియట్ల
యచ్చనుపలోన ని | ద్రాసక్తులై నవా, రున్నతద్విపములు | యుగ్రపాద
హతిఁ జేసి మర్దితు | లైరి కొందఱు దంతి, హతిఁ జేసి భిన్నాంగు | లైరి కొంద

ఆ. ఱఱచి ప్రాణభీతిఁ | బఱచి మహీజంబు, లెక్కి రందుఁ గొంద | ఱక్కడంగి
చనుప యిట్టిపాటఁ | బెను పఱి యవినీతు, సిరియుఁబోలె నడఁగి | విరిసిచనియె.

వ. అట్టి సంక్షోభంబున మరణంబునకుఁ దప్పి దమయంతి యాత్మగతంబున. 111

ఆ. జీవితార్థులైన | జీవుల సుఖసుప్తు, లైనవారిఁ జంపె | నఱవ నఱవ
మరణకాంక్ష నున్న | మగువఁ జంపను నను, మఱచె విధి కరంబు | మందబుద్ధి.

సీ. ఇచ్చనుపతోఁ జని[redacted]యవ్వన క్లేశంబుఁ, దలఁగుదు నని బుద్ధిఁ | దలఁచి యున్న

నురుతరసార్థపరయోరాశి హస్తియూ, థాగస్స్యచేఁ బీత యమ్యో నదియుఁ
దోలుమేనఁ జేసినదుష్కృతశక్తియో, వగవక నాస్వాయంవరమునాఁడు
సురవరు లర్థులై చూచుచు నుండఁగ, నలు వరియించిననాఁటియొగ్గ
ఆ. దలఁచి యిట్టియాపదలు సేసిరో వేల్పు, లమరకోపమునన యయ్యెనాకు
నివ్వియోగదుఃఖ మిం కేమి సేయుదు, ననుచు వగచుచుండె నంబుజాక్షి.

—♦ దమయంతి సుబాహుపురంబు ప్రవేశించుట. ♦—

వ. ఇట్లు దుఃఖించుచు దమయంతి ప్రభాతంబ హతశేషు లైనవారలతో ననవరత ప్రయాణంబులం జేదిపతిపురంబు సొచ్చి జనసంకులం బైనరాజమార్గంబు దఱియ వచ్చుచున్నదాని దినకర ప్రభాపటలధూసరిత ప్రభాతచంద్రరేఖయుంబోలె దీప్తివిహీనయై డస్సియు రమ్యాకృతి యైనదానిఁ బ్రాసాదగతయైన రాజమాత దమయంతి దవ్వులం గని తనదాది కి ట్లనియె. 114

తే. జీర్ణమై కడు మాసినచీరగట్టి, ధూళిధూసరాలకములు దూలుచుండ
నబల యున్మత్తవేషిణి యైనలచ్చి, కరణి నిట వచ్చుచున్నది కంటె దాని.

వ. అక్కోమలియందు నాకతిస్నేహంబై యున్నయది దానిం దోడ్కొని రమ్మనిన నదియు దమయంతిం దోడ్కొని రాజమాతయొద్దకుం జనిన నారాజమాతయు దానిం జూచి నీ వెవ్వరిదాన విట్లేల దుఃఖావేశవివశ వై యున్నదానవు చెప్పుమనిన దమయంతి యి ట్లనియె. 116

మధ్యాక్కర జితవైరి మత్పతి జూద మాడి నిర్జితుఁ డయి చనినఁ
బతితోడ నీడయుఁబోలె నేనును బాయక యరిగి
యతిబుభుక్షాతురుం డై నపతిచేత నవ్వ దై వాను
మతిఁజేసి వంచిత నైతి నొక్కచో మఱచి నిద్రించి. 117

వ. అంతనుండియు నమ్మహానుభావు నేకవస్త్రునని కేతను నన్వేషించుచు సైరంధ్రివృత్తంబు సేకొని వియోగానలంబునం గంది కందమూలఫలంబుల యాహారంబుగాఁ బ్రొద్దువడినచోట నివాసంబుగా [1]మృగకులంబ సహవాసంబుగా వనంబులం బరిభ్రమించితి నని బాష్పజలంబులం బయోధరస్థలపరాగంబు పంకంబు సేయుచుఁ బలుక నేరకున్నయా దమయంతికి రాజమాత యి ట్లనియె. 118

క. నీ వుండుము నాకడ నిం,దీవరదళనేత్ర నీపతిని రోయఁగ భూ
దేవోత్తములం బంచెద, నావుడు నిట్లనియె భీమనందన నెమ్మిన్. 119

వ. నీను సైరంధ్రి నయి యుండియు నుచ్ఛిష్టంబు ముట్టను బదధావనంబు సేయను బరపురుషులతోఁ బలుక నోపఁ బతి నన్వేషించుపొంటె నరిగెడుబ్రాహ్మణులతో బలుకుదు నట్టయిన నీయొద్ద నుండుదు నొంపువిధం బైన నుండ నేర ననిన నీ కిష్టం బైనవిధంబున నాయొద్దన యుండు మని దాని నతిగౌరవంబునం జేకొని

1. క. మృగంబుల సహాయంబుగా.

యుండెఁ దనకూఁతు సునంద యనుదాని సమర్పించిన. 120

క. అలయక పుణ్యవ్రతములు, సలుపుచు సైరంధ్రి యనఁగఁ జైద్యేశుపురిన్
నలుదేవి యుండె నెదఁ బతిఁ, దలఁచుచు దుస్సహవియోగతాపార్దిత యై. 121

వ. అట నలుండు దమయంతిం బాసి దారుణారణ్యంబులో నరుగువాఁడు ముందట.

చ. అవిరళవిస్ఫులింగనివహంబుల నభ్రపథంబు నంటుచున్
దవదహనం బుదగ్రతరుదాహము సేయుచు నున్నఁ జూచి భూ
నవపతి దానియంతరమునందు వినియె [1]నరనాథ నన్ను గా
రవమునఁ గావ వేగ యిట రమ్మనునార్తమహానినాదమున్. 123

క. విని శంకింపక చెచ్చెర, ననఘుం డత్యుగ్రతరదవానలమధ్యం
బున కరిగి కనియె దీనా,నను మండలితాంగు నొక్కనాగకుమారున్. 124

వ. అన్నాగకుమారుండును నలునకుం గృతాంజలి యై యేను గర్కోటకుం డను వాఁడఁ గర్మవశంబున నొక్కబ్రహ్మఋషి నుపాలంభించి తచ్ఛాపంబున [2]నెక్కడం గదల నేర కున్నవాఁడ. 125

క. నాలుగుదిశలను దావ, [3]జ్వాలావలి గవిసె మ్రందెదఁ జావ నోప మహీ
పాలక నన్నొక సరసీ,కూలముఁ జేరంగ నెత్తికొని పొమ్ము దయన్. 126

—♦ నలుఁడు కర్కోటకునిచేత దష్టుం డగుట. ♦—

వ. నన్ను రక్షించిన నీకుం బ్రియంబు సేయ నోపుదు ననిన వాని నెత్తికొని పోవం జాలుక నై యంగుష్ఠప్రమాణదేహుం డై యున్న నెత్తికొని నలుం డతిత్వరితగతి నరిగి [4]తాపవర్జితం బైనయొక్కసరోవరంబుసమీపంబున విడువం బోయిన నింకను బదియడుగు లరుగుము నీకు శ్రేయఃప్రాప్తిఁ జేసెద ననిననడుగు లెన్నికొనుచు నరిగి పది యగు నడుగునప్పు డప్పాముచేత దష్టుం డై తనరూపంబు విడచి వికృతరూపంబుతో నున్న నన్నలునకుఁ గర్కోటకుం డాత్మరూపంబుచూపి యిట్లనియె నయ్యా నీవు నాచేత విషపీడితుండ నైతి నని దుఃఖింప వలదు నిన్నొరు లెఱింగిన నెగ్గగుం గావున వికృతశరీరుం జేసితి నెంతకాలంబు నీశరీరంబున నా విషం బుండు నంతకాలంబును నీకు విషోరగరాక్షసపిశాచశత్రునివహంబువలని భయంబు లేదు సర్వసంగ్రామజయంబును భార్యాసంగమంబును నెప్పటిరాజ్యవిభవంబును నగు నీ కెప్పుడేని నిజరూపంబు సేకొన నిష్టంబయ్యె నప్పుడ నన్నుం దలంపు మీవస్త్రంబు నీయొద్దకు వచ్చు దీని ధరియించుము నిజరూపప్రాప్తి యగు నని వరం బిచ్చి వెండియు ని ట్లనియె. 127

మధ్యాక్కర. ఇలఁ బ్రసిద్ధుఁడు ఋతుపర్ణుఁ డనెడుమహీశుఁ డిక్ష్వాకు
కులజుండు నీకు సేవ్యుం డగు నతనిఁ గొలిచి యం దుండు

1. జ. నళనాథ. 2. క. నొక్కెడఁ జలం 3. ఖ. గ. జ్వాలలు గవయంగ బోదఁగా, ♦ జన నోప. 4. చ. తాపవర్జితం.

నెలకొని యతనికి నశ్వహృదయ మశ్వవిద్య యిచ్చి
వెలయ నతనిచేత నక్షహృదయ మక్షవిద్యఁ జేకొనుము. 128

వ. మఱియు బాహుకుం డనునామంబుతో [1]సూపకారవృత్తి నుండు మని హితోపదేశంబు సేసి కర్కోటకుం డదృశ్యుం డైనఁ దద్వచనంబున నలుం డయోధ్యాపురంబునకుం జని ఋతుపర్ణుం గని యేను బాహుకుం డనువాఁడ నశ్వశిక్షయందుఁ గుశలుండ నన్నసంస్కారంబుల శిల్పంబులఁ బెక్కువిధంబుల రచియింప నేర్తు భవత్సేవార్థి నై వచ్చితి ననిన ఋతుపర్ణుం డి ట్లనియె. 129

క. నాయొద్ద నుండు మేని మదీయరథాశ్వములకును ద్రుతిని శీఘ్రముగాఁ
జేయుము నావుడు నట్టుల, చేయుదు నని నలుఁడు వాని । సేవించెఁ దగన్. 130

వ. ఇట్లు ఋతుపర్ణునొద్ద నశ్వాధ్యక్షుం డయి దుష్టాశ్వంబుల వశంబుఁ జేయుచు నశ్వారోహకుల నారోహణంబుల శిక్షించుచు రసవంతంబులుగ నన్నసంస్కారంబులు సేయుచు ఋతుపర్ణుచేత నియుక్తు లయినవార్ష్ణేయజీవలులు దనకు సహాయులుగాఁ బ్రచ్ఛన్నుం డై యుండి యొక్కనాఁడు. 131

సీ. ఇభరాజగమన నీ । వెందుల కరిగితి, తత్తరుకుచాభోగ యెం । దున్నదాన
వబల యెవ్వరిచేత । నడవులలోఁ బట్టువడి తశనాపేక్షఁ । బఱచు చున్న
యుగ్రమృగంబుల । యుదరంబులో నున్న, దానవే నీతల్లి । దండ్రిలొద్ద
ధృతి నున్నదానవే । దేశాంతరంబుల, నున్నదానవె యాచు । నుదితమదన

ఆ. హాతి విమోహితాత్ముఁ । డై హృదయేశ్వరిఁ, దలఁచి రాత్రులెల్లఁ । [2]దాపమునను
నిద్ర లేక వంది । నిట్టూర్పు లూర్చుచు,నుండె నలుఁడు శోక । ముత్కటముగ.

వ. అతని ప్రలాపంబు విని యొక్కనాఁడు జీవలుం డాత్మగతంబున. 133

క. [3]అఱపొఱడు కుఱుచచేతులు, నొఱవశరీరంబుఁ గలిగి । యొరులకుఁ జూడం
గొఱగా కుండియు మన్మథు, [4]నొఱపులఁ బడియెడు నితండు । [5]యువతీ ప్రీతిన్.

వ. వీనిచేతఁ దలంపంబడియెడువనిత వీనికంటె లెస్సది గాకున్నె యనుచు బాహుకు నొద్దకు వచ్చి నీతలంచు చున్నభార్యకు నీకు నేల వియోగం బయ్యె నని యడిగిన బాహుకుం డి ట్లనియె. 135

ఆ. నన్నుఁ జూచి నగరె । నలినాక్షి [6]లే నేడ, విప్రయోగ మేడ । వినవె తొల్లి
యేలయో యెఱుంగ । నేను మంద ప్రజ్ఞుఁ, డనుభటుండు దనల । తాంగిఁ బాసి 136

వ. దానినన్వేషించి యెందునుంగానక ప్రలాపించినం దత్ప్రలాపం బేను ననుకరించితి నని చెప్పి యి ట్లయోధ్యాపురంబున బాహుకనామంబుతో నలుం డుండె నంత

---

1. గ. జ. సూతవృత్తి. 2. ఘ. దామసమున. 3. గ. అఱగొఱలు: జ. అఱదొడలు, 4. క. గ. నొఱుపుల. 5. అ. యువతిప్రియుఁడై 6. లే నేల విప్రయోగమేల అని పెక్కుప్రతుల 'ఏడ' కు మాఱు 'ఏల' యని కనబడెడిని.

నిట విదర్భేశ్వరుండు నలురాజ్యభ్రంశంబు విని కూతురు నల్లుండు నెటవోయిరో యెం దున్నవారో యని శోకించి. 137

క. వారల రోయఁగఁ బంచె న,పారబలుం డిష్టు లైనబ్రాహ్మణుల సదా
చారుల విద్వాంసుల స,త్కారంబులఁ దనిపి వారిఁ గ్రగడు నెయ్యమునన్. 138

వ. మఱియు నలదమయంతు లున్నచో టెఱింగి వచ్చినవారికి వేయిగద్యాణంబు లిత్తు ననియు వారలం దోడ్కొని వచ్చినవారికి గోసహస్రంబులు నగ్రహారం బులు నిత్తు ననియుఁ బలికి పంచిన. 139

—♦ చేదిపురంబున సుదేవుఁ డనుబ్రాహ్మణుండు దమయంతి నెఱుంగుట ♦—

క. జగతీచక్రమునం గల,నగర మహాగ్రామ పక్కణంబులు గలయన్
జగతీదేవోత్తము లి,మ్ముగ రోసిరి నిఖిల దేశములఁ గదిగి వడిన్. 140

వ. అందు సుదేవుం డనుబ్రాహ్మణుండు చేదిపతియైన సుబాహుపురంబునకుం జనిపుణ్యాహంబు సేయింపం బోవుబ్రాహ్మణులతో రాజగృహంబుసొచ్చియంతఃపురంబున సునందాసహితయై యున్నదాని ధూమజాల[1]నిబద్ధం బైనయగ్నిప్రభయునుంబోలె నీలాభ్ర[2]సంవృతం బైనచంద్రరేఖయుంబోలె బహుపంక[3]నిమగ్నం బైనమృణాళి యుంబోలె నేర్పడ కున్ననుం దదీయభ్రూయుగమధ్యగతం బైనసూక్ష్మలక్షణం బిమ్ముగా నిరీక్షించి దానిదమయంతిఁగా నెఱింగియాత్మగతంబున నిదిపతివియుక్తయై శుష్కప్రవాహ యైననదియునుంబోలె శూన్యకమలయైన నళినియుంబోలె నపేత[4]భూజం బైన వనభూమియుంబోలె నొప్పకుండియుఁ దనపతివ్రతాగుణంబున నొప్పుచున్నయది. 141

తే. అనపహార్యంబు తేజోమయంబు సర్వ,గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియపరమమైన,భూషణం బిట్టివే పెఱభూషణములు. 142

వ. రోహిణికిఁ జంద్రసమాగంబునుంబోలె దీనికి భర్తృసమాగమం బెన్నండయ్యెడునో తుల్యశీలవయోరూపాభిజాత్యు లైన నలదమయంతు లొక్కట నుండం జూచి విదర్భేశ్వరుం డెన్నండు కృతార్థుం డయ్యెడునో యంచు నల్లనల్లన దమయంతి కిట్లనియె. 143

తే. అవ్వ నీతల్లిదండ్రుల కాత్మజులకు, బంధుజనులకుఁ గుశలంబు భామ నీదు
కుశలమెఱుఁగునంతకు వంతగూరివగచు,చున్నవారు వారికి వంతయుడుగునింక.

వ. దేవీ యేను భవద్భ్రాతృసఖుండ సుదేవుం డనుబ్రాహ్మణుండ విదర్భేశ్వరుండు నీయున్నచో టెఱుంగ బెక్కండ్రు బ్రాహ్మణులం బుచ్చిన నిందులకు వచ్చి నా పుణ్యంబున నిన్నుం గంటి ననిన దమయంతి వాని నెఱింగి తనపుత్త్రులఁ దల్లి దండ్రుల బాంధవులం బ్రత్యేకంబ యడిగి అశ్రుజలంబు లురుల నేడ్చు చున్నఁ

1. గ. జ. నిబద్ధ యైన, 2. క. సంవృతయైన. 3. క. గ. నిమగ్న యైన. 4. గ. జ. నపేత చూతం బైన వనంబుమంబోలె.

జూచి యేలకో యిప్పుడు సైరంధ్రి యేడ్చుచున్నయది యని సునంద తనజన
నికిం జెప్పి పుచ్చిన. 145

క. చనుదెంచె నంతిపురమున, వనితానివహంబుతోడ వారిజదళలో
చన రాజమాత నృపనందన యగుదమయంతికడకుఁ దద్దయు వేడ్కన్. 147

వ. ఇట్లు వచ్చి తమలో మాటలాడుచున్న బ్రాహ్మణుని దమయంతిం జూచి రాజ
మాత బ్రాహ్మణుని కిట్లనియె నయ్యా యిది యెవ్వనికూఁతు రెవ్వనిభార్య
యేమి కారణంబునం దనభర్తను బాంధవులనుం బాసి పుణ్యవ్రతంబులు సలుపు
చున్న యది నీ వెట్లెఱింగితి కోమలినామం బేమి యని యడిగిన సుదేవుం
డిట్లనియె 147

మధ్యాక్కర. నలినాక్షి యిది విదర్భేశతనయ పుణ్యశ్లోకుఁ డైన
నలుదేవి దమయంతి సుమ్ము విధికారణంబున రాజ్య
చలితుఁ డై నిజనాథుఁ డరిగినఁ దోనఁ జనియె నవ్వార్త
వెలయంగ విని వారి రోయఁ బంచె భూవిభుఁడు బ్రాహ్మణుల. 148

వ. ఏ నిందులకు వచ్చి మీచేత సురక్షిత నై యున్న యిక్కోమలిం జూచి దీని
భ్రూమధ్యంబునం బద్మప్రభం బై విభూత్యర్థంబుగా విధాతృనిర్మితం బైనపుణ్య
లక్ష్మంబు పాంసుపటలచ్ఛన్నం బై యున్న నుపలక్షించి మారాజుపుత్త్రింగా
నెఱింగితి ననిన సునంద శుద్ధోదకంబుల దానిభ్రూమధ్యంబు గడిగిన నది విస్ప
ష్టం బగుడు నందఱు నాశ్చర్యం బంది రంత. 149

సీ. ఆనందభరితాత్మ యై రాజమాత యక్కమలాక్షిఁ బ్రీతితోఁ గౌఁగిలించి
కొని తల్లి నీవు నాకూఁతుర వేను నీజననియుఁ బేర్మి దశార్ణ రాజ
తనయుల మదియు విదర్భేశపతి యయ్యె, నే వీరబాహున కింతి నైతి
ననిన నయ్యవ్వకు నతివినయంబుతో, నలుదేవి మ్రొక్కి సునంద నెత్తి

ఆ. కొని కరంబు నెమ్మిఁ గొన్నిదినంబు లం, దుండి యిట్టు లనియె నొక్కనాఁడు
దేవి యిదియు నదియు ధృతి నాకుఁ బుట్టిన, యిండ్ల కడుసుఖంబ యిందునందు.

వ. అయినను దల్లిదండ్రుల ననుజుల నాత్మజులం జూడ వేడుక యైనది విదర్భకుం
బోయెద నానతి మ్మని కృతాంజలి యైన దమయంతి నతిస్నేహంబున సుబాహు
జనని సుతప్రేషితబలంబుతో సువర్ణమణిమయవిమానోపమానయానంబున నునిచి
పుచ్చిన. 151

—* దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురంబు సేరుట. *—

ఉ. భామ విదర్భ కేఁగి తనబంధుజనంబులయొద్ద నుండియుం
గోమలి దేహసౌఖ్యములకుం వెలి యై మలినార్ధవస్త్రముం
భూమిరజంబు నంగమునఁ బొల్పగు చుండఁగ నుండె జీవిత
స్వామి [1]నలేశుఁ జూచుదివసంబులఁ గోరుచు సువ్రతంబుతోన్. 152

1. క. నిశేశు

వ. ఇట్లు భర్తృవియోగాతుర యై దమయంతి ప్రాణంబు ధరియింప నోపక యొక్కనాఁ డేకాంతంబునఁ దనజనని కి ట్లనియె. 154

క. శోకాపనోదిఁ బుణ్య,శ్లోకుని నలు రోయఁ బనుపు ♦ శుభచరితుఁ దదా
లోకనవిహీన నై పర,లోకకృతావాస నగుదు ♦ లోకం బెఱుఁగన్. 154

వ. అనిన నదియును గూఁతునభిప్రాయంబు భీమున కెఱింగించిన నాతండు నలుమార్గణంబున ఋజుమార్గు లయిన బ్రాహ్మణుల నియోగించినం దనపతి నన్వేషింప నరుగు బ్రాహ్మణులకు దమయంతి యి ట్లనియె. 155

ఆ. నైషధేశ్వరుండు ♦ నలుఁ డిప్డు డపమర్షుఁ, డగుటఁ జేసి తన్ను ♦ నన్యు లెఱుఁగ
కుండ నుండుఁ గాన ♦ [1]యును సభాంతరముల, [2]కరిగి యిట్టులనుడు ♦ వరుస మీరు.

సీ. [3]నిత్యసత్యుండవు ♦ నీసతి వంచించి, దానివస్త్రార్ధంబు ♦ దఱిగి నీకుఁ
బరిధానముగఁ జేసి ♦ పాడియే పోవంగ, భార్య భర్తవ్య నాఁ ♦ బరఁగుధర్మ
మది మిథ్య యయ్యె నీ♦యందు నీ కిట్టిని,ర్దయబుద్ధిఁ జేకొనఁ ♦ దగునె యట్టి
సాధ్వికిఁ గరుణఁ బ్ర♦సన్నుండ వగు మని, యెల్లచోఁ బలికిన ♦ నెవ్వఁడేనిఁ

ఆ. బలుకు వడఁగ నోడి ♦ ప్రతివచనం బిచ్చు, నతఁడు నలుఁడు గాఁ బ్రి♦యంబుతోడ
నెఱిఁగి నన్ను నతని ♦ కెఱిఁగించి తోడ్కొని, రండు రానినాఁడు ♦ రం డెఱింగి.

వ. అనిపంచినం బనిపూని బ్రాహ్మణులు దమయంతి కఱపినపలుకు లెల్ల సభలం బలికి యొండునుం గానక వచ్చి రందుఁ బర్ణాదుం డనుబ్రాహ్మణుండు దమయంతి కి ట్లనియె నే నయోధ్య కరిగి నీకఱపిన పలుకు లెల్ల ఋతుపర్ణుసభం బలికిన నొక్కపురుషుండు కుఱుచచేతులవాఁడు ఋతుపర్ణు[4]నొద్ద నూఱుగద్యాణంబుల జీవితంబువాఁడు శీఘ్రయానకుశలుండు సూదక్రియానిపుణుండు విరూపాంగుండు బాహుకుండను నశ్వశిక్షకుండు విని నన్ను నేకతంబ కనుంగొని వెలువెలనగుచు దీర్ఘ నిశ్వాసపురస్సరుం డై యి ట్లనియె. 158

ఆ. పురుషునందు దోష♦పుంజంబు గలిగిన, నెఱిఁగి యెద సహించు♦నేని భార్య
పురుషునం దభీష్ట♦భోగంబు దేహాంత,రంబునందు ధర్మ♦రతియుఁ బడయు. 159

వ. అని యొం డెద్దియుం బలుకక తననివాసంబునకుం బోయె నని చెప్పిన విని పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి నలుండు గానివాఁడు ప్రతివచనం బేల యిచ్చు నింకను వలను గలవారలం బంచి యాతని నిమ్ముగా నెఱుంగ వలయు నని నిజజనని యనుమతంబున సుదేవు రావించి వాని కి ట్లనియె. 160

క. న న్నెఱిఁగి తెచ్చినట్ల జ,గన్నుతు నలు నెఱిఁగి తెమ్ము ♦ కౌశలమున వి
[5]ద్వన్నుత సర్వసుగుణసం,పన్నుండవు నీవ బుద్ధిఁ ♦ బరికింపంగన్. 161

1. అ. యురు, 2. గ. కరిగి జరిగి యిట్టు లనుఁడు మీరు. 3. జ. సత్య నిత్యుండవు ♦ సతినిట్టు.
4. ఖ. నందు. జీవితం బేలువాఁడు. 5. గ. ద్వన్నాథ సర్వగుణ.

క. అరుగు మయోధ్యకు దేశాం,తరవిప్రుఁడ వై రవిప్రతాపోన్నతు ను
త్తరకోసలేశు భాంగా,సరినిం గను మనఘు నమరసము ఋతుపర్ణున్. 162

వ. మఱి విదర్భావిభుం డగుభీముండు నలు రోయం బంచి యెందునుం గానక యిం
కను దమయంతికిఁ బునస్స్వయంవరంబు రచియింపం బోయిన నందులకు భూవల
యంబునం గలరాజు లెల్లను బోయెద రని యతిత్వరితంబుగా ఋతుపర్ణునకుం
జెప్పుమని పంచిన సుదేవుం డయోధ్యానగరంబునకుం బోయి ఋతుపర్ణుం గాంచి
విదర్భాపురంబున దమయంతీస్వయంవరం బెల్లియో యెల్లుండియో యయ్యెడు
నని చెప్పిన విని ఋతుపర్ణుండు బాహుకుం జూచి నాకు దమయంతీస్వయంవరంబుఁ
జూడ నొక్కనాఁటన విదర్భకుం బో వలయు నీయశ్వనైపుణ్యంబుఁ బ్రకాశింపు
మనిన నట్లచేయుదు నని నలుండు దనమనంబున దుఃఖించి. 163

ఆ. అడవిఁ దన్నుఁ బాసి ఽ యరిగిన నలిగి కా,కున్నె యిట్లు సేయ ఽ నువిద గడఁగె
నెట్లయేనిఁ గూర్తు ఽ రింతులు మా కని, విశ్వసించువారు ఽ వెడఁగు లెందు.

ఆ. సాధ్వి నాకుఁ గూర్చు ఽ సంతతి గలయది, చెలువ యిట్టు లేల ఽ చేయు నైన
నెఱుఁగవలయు దీని ఽ నే ఋతుపర్ణుతోఁ, బోదు నని నలుండు ఽ బుద్ధి దలఁచి.

వ. తొల్లి వార్ష్ణేయుండు దెచ్చినతనరథంబునందు నిజహయంబుల నాలక్ష్యమాణ
శుభలక్షణంబులు మనోవాయువేగంబులు నైనవానిం బూన్చికొనివచ్చిన ఋతు
పర్ణుం డారథం బెక్కినపుడు హయంబులు మ్రొగ్గినం జూచి యిప్పేదగుఱ్ఱంబు
లతిదూరం బెట్లు పోవ నోపు నొండుగుఱ్ఱంబులం బూన్పు మనిన బాహుకుం
డి ట్లనియె. 166

క. అవనీశ యీ హయంబులు, పవనగతిం బఱచుఁ బ్రొద్దు ఽ వడ కుండఁగ నేఁ
డ విదర్భకు ననపుడు విని, కువలయపతి మెచ్చి బాహుకున కి ట్లనియెన్. 167

వ. అట్లయిన హయతత్త్వకౌశలం బెఱింగి నీకు నభిమతం బొనరింతు నని రథం
బెక్కి బాహుకవార్ష్ణేయసహితుం డయి యరుగువాఁడు. 168

మధ్యాక్కర. ఎదురను దవ్వులఁ జూచినపొడవు ఽ లెల్లఁ దత్క్షణము
కదియఁగా నవ్వి యెంతయును ద వ్వయి ఽ కనఁబడఁ బిఱుఁద
నిది దినేశ్వరురథమో యనూరుఁడో ఽ యిత్ఁ డంచు నపుడు
హృదయమునను గడు విస్మయం బందె ఽ నిక్ష్వాకుకులుఁడు. 169

వ. వార్ష్ణేయుండును బాహుకురథంబు గడపునేర్పున కచ్చెరువడి యాత్మగతంబున.

క. ఈతండు శాలిహోత్రుఁడో, మాతలియో నలుఁడొ యొరులు ఽ మానవులు జవో
పేతముగ నిట్లు రథహయ,నీతి యెఱుంగుదురె ధారుణీవలయమునన్. 171

వ. వయోవిద్యావైభవంబుల నితండు నలుం బోలియు వికృతరూపధరుం డయిన
కారణం బేమియొ మహాపురుషులు దేవయుక్తులై ప్రచ్ఛన్నవృత్తినుండుదురు

వారి నెఱుంగం బోలు నె యనుచుం జనునప్పుడు ఋతుపర్ణుండు దనయుత్తరీయంబు
జాఱి భూతలంబుపయిం బడిన మలంగి చూచి బాహుకా వార్ష్ణేయుండు వోయి
యుత్తరీయంబు దెచ్చునంతకు, రథగమనం బించుక మందంబు సేయు మనిన
బాహుకుండు నగి నీయుత్తరీయంబు వడినయెడ యచ్చోటికి నొక్కయోజనంబు
గలదు దాని వార్ష్ణేయుం డెట్లు దే నేర్చు నని రథగమనవేగమాహాత్మ్యంబు
సెప్పును ననేకదేశంబులు గడచి చని యొక్కయెడ నగణ్యపర్ణఫలశాఖాలంకృ
తం బయినవిభీతకవృక్షంబుం గని రంత ఋతుపర్ణుండు బాహుకున కిట్లనియె. 172

ఆ. ఎల్లవారు నెఱుఁగ రెల్లవానిని భిన్న, విషయు లెల్లవారు విద్యలందుఁ
దొలఁగ కే నెఱుంగుదును దృష్టిమాత్రన, సకల మైనవస్తుచయముసంఖ్య.

వ. ఇవ్విభీతకంబున ఫలపర్ణసముదాయసంఖ్యఁ జెప్పెద విను మీరెండుశాఖలంగల
పర్ణఫలంబులుపది వేలు నొక్కండు దక్కినశాఖలం గలయవి రెండువేలుందొంబ
దే ననినబాహుకుండు విని వీని నెన్ని కాని నిశ్చయింప నేర నని తనరథంబునిలిపి
యా వృక్షం బాక్షణంబ యురులంద్రోచి యయ్యేశాఖలం గలయాకులుం బండులు
నెన్నిన ఋతుపర్ణుండు సెప్పినయన్ని యయిన నచ్చెరువడి యివ్విద్య నాకు నుప
దేశింప వలయు నని యడిగిన ఋతుపర్ణుం డిట్లనియె. 175

క. ఇది యక్షహృదయ మనఁగా, విదితం బగువిద్య దీని విధ్యుక్తముగా
మది నెఱుఁగు నరుఁడు సంఖ్యా,విదుఁ డగు దుష్కృతకళంకవిముక్తుఁ డగున్.

చ. సకలగుణప్రసిద్ధుఁ డగు సర్వహితుం డగుఁ జూవె యందు బా
హుకునకుఁ బ్రీతితోడ విధియుక్తముగా నుపదేశ మిచ్చె న
త్యకుటిలబుద్ధి నక్షహృదయంబుఁ గరంబుఁ రయంబుతో విద
ర్భకుఁ జనువేడ్కఁ జేసి ఋతుపర్ణుఁడు పూర్ణమనఃప్రసన్నుఁడై. 176

వ. ఇట్లు నలుండు ఋతుపర్ణువలన నక్షహృదయంబు వడసి సంతుష్టుం డై నీకు నశ్వ
హృదయం బిచ్చెదఁ బరిగ్రహింపు మనిన ఋతుపర్ణుం డట్ల చేయుదు నది
యంతకు నీయంద యుండనిమ్ము నావలసినప్పుడు గొందు ననియె నంత నయ్యక్ష
హృదయసామర్థ్యంబున నప్పుడు. 177

—♦ నలుండు గలిచేత విముక్తుఁ డయి విదర్భకుఁ బోవుట. ♦—

క. నలుఁ దొల్లి యాక్రమించిన,కలి కర్కోటకవిషంబుఁ గ్రక్కుచు నొడలన్
వెలువడి నలునకు విహితాం,జలియై తన్నెఱుఁగఁ జెప్పెఁ జంచలుఁడగుచున్.

ఆ. వానిఁ జూచి నలుఁడు దా నల్గి శాప మీ, నున్నఁ గలి యెఱింగి నిన్నుఁ బొంది
యహివిషంబుచేత ననిశంబు దగ్ధుండ, నైతి నింక నాకు [1]నలుగ వలదు.

వ. నిన్నుం గీర్తించినజనంబులు నావలనిభయంబుఁ బొందరు నాకుం గరుణింపుమనిన

1. క. నై సహింపు

నలుండు గోపం బుడిగెఁ గలియు నవ్విభీతకవృక్షంబు నాశ్రయించె నది మొదలుగా విభీతకం బప్రశస్తం బయ్యె నట్లు నలుండు వికృతరూపమాత్రంబుదక్కఁ దక్కినదుష్కృతంబులవలన విముక్తుం డై రథం బెక్కి యతివేగంబున ఋతుపర్ణవార్ష్ణేయసహితుండై విదర్భకుం జనియె నంత నపరాహ్ణంబున. 180

క. మానుగ ఋతుపర్ణుఁడు భీ,మానుజ్ఞాతుఁ డయి చొచ్చె నాప్రోలు రథ
ధ్వానంబు మ్రోయుచుండఁగ, నానాదిఙ్ముఖములను ఘనధ్వనివోలెన్. 181

సీ. దమయంతి యారథధ్వని విని యిది నలు, రథఘోష మని యనురాగ మొంది
నలు నిషధేశుఁ బుణ్యశ్లోకు లోకోప, కారకుఁ జూడంగఁ గంటి ననుచు
ఘనభుజుఁ జూడంగఁ గాననినాఁడుఁ ద,ద్భుజపరిరంభణోద్భూతసుఖముఁ
బడయనినాఁడును బ్రాణముల్ విడుతు నే, నని తలంచుచుఁ గమలాయతాక్షి

ఆ. యా రథాధిరూఢుఁ డై వచ్చుఋతుపర్ణుఁ, జూచి యప్పు డధికశోకతప్త
యగుచు నుండె నంత నా ఋతుపర్ణుండు, భీముఁ గాన వచ్చెఁ బ్రియముతోడ.

వ. భీముండును వానిం బూజించి యొక్కరమ్యహర్మ్యంబున విడియించిన ఋతుపర్ణుం డప్పురంబున స్వయంవరం బనుశబ్దంబు మొదలుగా వినం గానక యాత్మగతంబున. 183

క. ధరణిఁ గలరాజు లిట యె,వ్వరు వచ్చినవారు లేరు వైదర్భి యొరుఁ
వరియింప నంతధర్మే,తరచరితయె యనుచు నుండెఁ దద్దయులజ్జన్. 184

వ. బాహుకుండును రథశాల రథాశ్వంబుల బంధించి రథసమీపంబున విశ్రమించి యుండె నంత దమయంతి బాహుకవార్ష్ణేయులతోడ వచ్చినఋతుపర్ణుం జూచి విఫలమనోరథ యై యుండ నోపక కేశిని యనుదానిం బిలిచి ఋతుపర్ణున యోధ్యాపతిం గా వార్ష్ణేయు సూతపుత్త్రుంగా నెఱింగితి బాహుకుం డనువాఁ

క. నలురథచోదకుఁ డతఁ డ,త్యలఘుఁడు వార్ష్ణేయనాముఁ డనవుడు వాఁ డ
న్నలభూపాలకుపోయిన, వల నొం డెఱుఁగునొకొ యనిన వాఁ డి ట్లనియెన్.

వ. వార్ష్ణేయుండును నలుపుత్త్రుల విదర్భేశ్వరునొద్దఁ బెట్టి పోయి నడుమ నలురాజ్య [1]భ్రంశంబు విని ఋతుపర్ణుం గొలిచి యుండె నాతండును నలు నెఱుంగఁడు.

క. నలుతో నొక్కట నరిగిన,నలినాయతనేత్ర భీమనందన యొండెన్
నలుఁ డొండె నెఱుఁగుఁగాక,న్నలు నొరులకు నెఱుఁగఁ గారణముగలదె మహిన్.

వ. అనిన విని కేశిని యిట్లనియె. 192

సీ. అడవిలో వస్త్రార్ధహారివై దయ లేక, ప్రాణేశ్వరుఁడు దనుఁ బాసి చనిన
నాఁటివస్త్రార్ధంబు నలినాక్షి యిప్పుడుఁ, బరిధానముగఁ బాంసుపటలమలిన
మగు చున్నతనువుతో నననయంబు జడగొన్న, యలకావలులతోడ నవనితలము
శయనంబు గా ధర్మచారిణి దమయంతి, యనఘవ్రతం బిట్టు లాచరించు

ఆ. చున్న దనిన నవిరళోద్గతబాష్పపూర్ణంబు లై నలోచనంబు లెఱుక
వడక యుండ వదనపద్మంబు వాంచితా, [2]నొండువలను సూచుచుండె నలుఁడు.

వ. కేశినియును బాహుకుబలుకులు నాకారంబునుదమయంతి కెఱింగించిన నది యాతని నలుం గా శంకించి యింకను వానికడ కేఁగుము వాఁడు ఋతుపర్ణువంటలవాఁడటె పచనసమయంబున వానిచరితం బిమ్ముగా నెఱింగి ర మ్మని పంచిన నప్పుడ చని కేశినియు బాహుకునందు దైవమానుషనిమిత్తాద్భుత క్రియలసూచి వచ్చి దమయంతి కి ట్లనియె. 194

—* కేశిని యనుదూతి దమయంతితో నలుగుణంబులు సెప్పుట. *—

క. అతనిచరితంబు సెప్పఁగ, నతిమానుష మపగత ప్రయాస మదృష్ట
శ్రుతపూర్వము పరమార్థము, యతనిని వే ల్వనఁగ వలయు నంబుజనేత్రా. 195

సీ. వినవమ్మ తృణముష్టిఁగొని వాఁడు వీచుడు, నం దగ్నియుదయించి యతనివంట
లమరునంతకు నింధనము లపేక్షింపక, యుడుగక మండుచు నుండు మఱియుఁ
గడఁకతో నంజుళ్లు గడుగంగ సమకట్టి, జల మపేక్షించుడు సంభవిల్లి
కుంభముల్ నిండి దివ్యాంభఃప్రవాహ మ,క్షయ మగుచుండుఁ దత్క్షణమ చూడ

ఆ. నతనికరతలద్వయీ[3]యామర్దితంబులై, కందియును మహాసుగంధకుసుమ
తతులు దొంటియట్ల తమకంపు విడువక, యుండు నతని తేజ మున్నతంబు.

వ. అనిన విని దమయంతి వెండియుఁ గేశినిం బంచి బాహుకువండిన నంజుళ్ళు దెప్పించి యాస్వాదించి బాహుకునందు నలులక్షణంబులు గలుగు టెఱింగియు నూఱడ నోపక వానిపాలికిఁ గొడుకునుం గూఁతునుం గేశినితోడం బుచ్చిన నక్కుమారులం జూచి. 197

1. క. భ్రష్టత్వంబు. 2. క. నొండుగడయుఁ జూచు. 3. ఖ. యామమర్దితను లై.

ఆ. వశముగాక బాష్పవారియొల్కుచునుండఁ, గొడుకుఁగూఁతు నెత్తికొనసలుండు హర్షపులకితంబు లయిననిజాంకంబు,లందు వారి నునిచి యాదరమున. 198

వ. అక్కేశినిం జూచి యిక్కుమారు లిద్దఱు నాకొడుకుం గూతునుం బోలిన వీరి నెత్తికొని దుఃఖించితి ననిత న్నేర్పడ కుండం బలికి దాని కి ట్లనియె. 199

క. నీ విట పలుమఱు వచ్చుచుఁ, బోవుచు నున్కి గని చిత్తములఁ నొండుగ సం భావింతు రితరజనములు, గావున రా వలవ దింకఁ గార్యార్థిని వై. 200

వ. ఏము దేశాంతరంబుననుండి వచ్చినయతిథులము నీకు మాతోడి దేమి యనినఁ గేశిని గ్రమ్మఱి వచ్చి బాహుకుమార్గం బంతయు దమయంతికినిఁజెప్పిన నది [1]సంతసించి నిజజనని కి ట్లనియె. 201

ఉ. సందియ మేల సర్వగుణసంపదఁ జూడఁగ బాహుకుండు భూ
వందితుఁ డైననైషధుఁ డవశ్యముఁ దా నగు నామనంబు నా
నందముఁ బొందు చున్నది ఘనంబుగఁ వాఁ డిట వచ్చువాఁడొ యే
నంపుల కేగుఁదాననొ [2]రయంబున నాతని నిశ్చయింపఁగన్. 202

వ. అనిన నది యప్పుడ భీమునసుమతంబున దమయంతియొద్దకు బాహుకు రావించిన

క. చనుదెంచి యందు దీనా,నన నవిరళపంకమలిన నతగాత్రఁ దప స్విని నతికృశ దమయంతిం, గనియె నలుం డుదితబాష్పకణకలితముఖున్. 204

క. దమయంతి నలునివికృతాం,గముఁ జూచియు నతని నన్యుఁగా వగవక నె య్యమునను లజ్జను [3]నతిసం,భ్రమమున వివశాత్మ యగుచుఁ బతి కి ట్లనియెన్.

వ. విజనం బైనవిపినంబునందు నలసి నిద్రపోయినదాని నబల నతిసాధ్వి ననువ్రత నగ్నిసన్నిధిఁ బాణిగ్రహణవిధిలబ్ధ యైనదానిం బాసి నలున ట్లొరులు నిర్దయులై యరిగినవారు లేరు. 206

క. సురవరుల నురివి తన్నుఁగ, వరియించిననన్నుఁ బుత్త్రవతి నేలొకో చె చ్చెర విడిచె నాతనికి నిష్కరుణుని కే నేమి యెగ్గు గావించితినో. 207

వ. నిన్ను విడువ నోడ కుండు మని పలికిన యప్పలుకు లేల మఱచెనో యని శోకతప్తం బైన తనహృదయంబు దడుపుచున్నదియునుంబోలె బాష్పధారలం గుచమండలంబు దడుపుచు నున్నదమయంతిం జూచి శోకాకులుం డై నలుం డి ట్లనియె.

తే. కలిసమావిష్టమతి నయి కష్టవృత్తి, నట్టియిడుమలఁ బడితి నే నవి మదీయ [4]తపముబలమున నీదుఃఖదాహమునను, నష్ట మైపోయెఁ గలియిప్డు నన్నువిడిచి.

వ. ఏ నిందులకు నీతదర్థంబ వచ్చితి నది యట్లుండె నన్ను ననురక్తునను వ్రతుఁ దలంపక యన్యాపేక్షం బునస్స్వయంవరంబు రచియించుట యిది కులస్త్రీధర్మంబు గాదు రాజుల నెల్ల నీస్వయంవరంబునకు రావించుటం జేసి కాదె ఋతుపర్ణుండు

1. గ. చింతించి. 2. నయంబున నాపని నిశ్చయింపుమా. 3. క. భయసం. 4. గ. తపఃఫలమున నీదుఃఖ[illegible]హానమునను, నష్టమైపోయె నిప్పుడు నన్ను విడిచి.

వచ్చె ననిన వెఱచి కృతాంజలి యై దమయంతి యిట్లనియె. 210

తే. నిన్ను రోయంగ విప్రులు నెమ్మినరిగి, పలికి రెల్లచో నాచేతఁ[1] బలుకఁబడియ
యందుఁబర్ణాదుఁ డను విప్రుఁ డయ్యయోధ్య, కేఁగి ప్రతివచనంబులు నెఱిఁ గెనిన్ను.

వ. ఆ పర్ణాదువలన నిన్నెఱింగినదాననై నిన్నిట రావించునుపాయంబు దలంచి యెల్లి
దమయంతీద్వితీయస్వయంవరం బగు నని ఋతుపర్ణునందుఁ బ్రకాశింప సుదేవుం
డనుబ్రాహ్మణుం బుత్తెంచితి. 212

క. నరవరుఁడు నలుఁడు గాకెవ్వరు శతయోజనము లొక్కవాసరమున వ
త్తురు నరు లోరు లని దీనిం, బరికింపఁగఁ గడఁగి యిట్లు పంచితి నధిపా. 213

ఉ. ఏ[2]నొకపాపభావమును నెద్దఁ దలంపక యుండునట్లుగా
నానతవైరి నీయడుగు లంటఁగ నోపుదు నట్టి దైన న
న్నీనలినాప్తుఁ డీ యనలుఁ డీమృగలాంఛనుఁ డీ సురోత్తముల్
జాను సెడంగ నీ క్షణమ చంపరె కోపపరీతచిత్తు లై. 214

వ. అను చున్నయవసరంబున నఖిలభూతాంతర్గతుఁ డయినవాయుభట్టారకుం డెల్ల
వారలు విన నాకాశంబుననుండి నలున కి ట్లనియె. 215

చ. అమల చరిత్ర నిట్లు దమయంతిఁ బతివ్రతఁ బల్కెదే నృపో
త్తమ విను దీనియందు విదితం బగుశీలవిధిన్ సుధాంశుఁడుం
గమలహితుండు నేను నయి కాచితి మొక్కట మూఁడువర్షముల్
గొమరుగ దీనిఁ జేకొనుము కోమలి నీ కనురక్త నావుడున్. 216

క. కురిసె మరుద్వచనానం, తరమున సురపుష్పవృష్టి దడయక వించెన్
సురదుందుభినాదంబులు, గరము ప్రసన్నుఁడయి వీచె గంధవహుండున్. 217

వ. ఇట్లెల్లవారికి నాశ్చర్యంబుగా వాయుదేవుండు దన్నెఱింగించి దమయంతి పతి
వ్రతాగుణంబులను బతియందుల యకృత్రిమానురాగంబునుం జెప్పిన విని న
లుండు పరమప్రమోదరసపరిపూర్ణహృదయుండై తత్క్షణంబ కర్కోటకుం దలంచి
వానియిచ్చినపట్టంబు పైఁ బెట్టుకొని నిజరూపంబు దాల్చిన. 218

—♦ నలుండు నిజరూపంబుతో దమయంతిం గూడుట. ♦—

ఉ. ఆయతబాహుఁ దప్తకనకాంచితవర్ణు మనోజరూపు నిం
ద్రాయితు సూర్యతేజు నిషధప్రభు నన్నలుఁ జూచి పద్మప
త్రాయతనేత్ర యప్డు దమయంతి గరంబు ముదంబు నొంది ల
క్ష్మీయుతయయ్యె బంధులకు మిత్రులకున్ హృదయప్రియంబుగన్. 218

వ. ఇట్లు సంగతులైనయయ్యిరువురకు విరహపరితాపంబుతోడన శరీరమలినత్వంబు
వాసెఁ బరస్పరానురాగంబుతోడన విభూషణవిశేషయోగంబులు విలసిల్లె నంత
నంతయు విని భీముండు జాతసస్యయైనవసుధ తోయసంప్రాప్తి నాప్యాయితయైన

1. జ. బనుపఁబడిన. 2. గ. జ. నతిపాపభావమున నెగ్గు.

ట్లజ్ఞాతచర్యం డైన తనపతింబడసి పరమసంతుష్టహృదయయై చంద్రుతోఁగూడిన రాత్రియుంబోలెఁ బతిం గూడి యొప్పు చున్నదమయంతిం జూచి సంతసిల్లి తన పురంబునం దష్టశోభనంబులు దేవగృహంబులయందు విశేషపూజలు సేయించె నట్టిమహోత్సవం బెఱింగి ఋతుపర్ణుండు నలునొద్దకువచ్చి నీవునిఖిలలోకపూజ్యుం డవయ్యును నాయొద్ద బాహుకుం డనంగాఁ బ్రచ్ఛన్నవృత్తినున్ననిన్ను నెఱుంగక నీచకర్మంబులందు నియోగించితి దీని క్షమియించునది యని నలుచేత సత్కృతుం డై యశ్వహృదయోపదేశంబు గొని యయోధ్యకుం జనియె నిట నలుండును విదర్భాపురంబున నొక్కమాసంబు నివాసంబు సేసి విదర్భేశ్వరు వీడ్కొని దమ యంతి నంద పెట్టి యొక్కరథంబును బదియా ఱేనుంగులును నేఁబదిగుఱ్ఱంబులును నాఱునూర్లు కాల్బలంబులుఁ దనకు దోడుగా నిషధపురంబున కరిగి పుష్కరుం గని యి ట్లనియె. 220

క. దమయంతి రోయిగా జూ,దము నీతో నాడఁ గడఁగెదను ధరణీరా
జ్యమునీవునాకు రో యిడు, మమరఁగ జూదంబునీకు నప్రియ మేనిన్. 221

మత్తకోకిలము. వీరభోజ్యము సుమ్ము [1]రాజ్యము వింటె నీవును నేను దు
ర్వారవృత్తి రథంబు లెక్క యశోవంధ్యవిక్రమ మేర్పడన్
భూరివీరరణం బొనర్తుము పోరనోర్చినవాఁడ యి
ద్ధారుణీతలరాజ్యసంపదఁ దాల్చు వీరగుణోన్నతిన్. 222

వ. ఈ రెంటిలోనీకెయ్యది యిష్టంబు దానిన కడంగు మనినం బుష్కరుండు రణంబు నందుఁ బరాజితుండు గావున నలుం దొల్లియు జూదంబున నోడిచినవాఁ డై యింకను నోడిచి దమయంతిం జేకొని కృతార్థుండ నగుదు నని సంతసిల్లి యే నోటువడితినేని నఖిలమహీరాజ్యంబు నీయది నీవోటువడితేని దమయంతి నాయది యని పలికి యొడ్డి నలుతో జూద మాడి యోటువడిన. 223

క. ఘనముగ జంబూద్వీపం, బునఁ గలవా రెల్ల నెఱుఁగఁ బుష్కరుచేతం
గొనియెఁ బునర్ద్యూతంబున, ననఘుఁడు నలుఁ డఖిలరాజ్య మత్యున్నతితోన్.

వ. ఇట్లు జూదంబునఁ బుష్కరు నోడిచి సకలమహీరాజ్యంబును జేకొని నలుండు వాని కి ట్లనియె. 225

క. కలిసంప్రాప్తుఁడ నై కడు, బల మఱి నీచేతఁదొల్లి బలవద్ద్యూత
చ్ఛలజితుఁడ నైతి నది నీ, బల మని గర్వింపవలదు బలవంతుఁడవై. 226

వ. నీవు నా పితృవ్యపుత్త్రుండవు ని న్నెద్దియుం జేయ నోడకు పొ మ్మని పుష్కరు విడిచిపుచ్చి పుష్కలం బైన రాజ్యంబుతో నలుం డున్నంత. 227

క. భీమప్రస్థాపిత యయి,కోమలి దమయంతి పుత్త్రికులుఁ దానును ల
క్ష్మీమహిమ వెలుఁగుచుండఁగఁ, దామరస దళాక్షి వచ్చెఁ దనపతికడకున్.

1. గ. ధారుణి.

వ. అట్లు దనమనోవల్లభ యైనదమయంతిం గూడి నలుండు విధి విహితానేకాచరిత మఖుండై శతమఖ విలాసంబుతో సకలరత్నయుతం బైన రత్నగర్భాధిరాజ్యంబు సేసెం గావున నక్షజితుండ నైతి నని వగవ వలదు నీవును దైవమానుషసంపన్నుండ వయి శత్రువుల జయించి సకలమహీసామ్రాజ్యంబు వడయుదు వని బృహదశ్వుండు ధర్మజునకు నక్షహృదయం బుపదేశించి. 229

సీ. ఇన్నలోపాఖ్యాన ♦ మెప్పుడు దత్త్వావ, ధానులై వినువారుఁ ♦ దవిలి సభలఁ
జదివెడువారును ♦ జగతీశ కలిదోష, నిర్ముక్తులగుదురు ♦ నిఖిలపుణ్య
ఫలభాగు లగుదురు ♦ బహుపుత్త్రపౌత్త్రాయు, రారోగ్యధనయుక్తులగుదు రెల్ల
విషములకును దుష్టవిషయంబులకు దూరు, లగుదురు ధర్మాత్ములగుదురుర్విఁ

ఆ. గడుఁ బ్రసిద్ధ మిదియుఁ ♦ గర్కోటకుని దమ, యంతిఁ బుణ్యమూర్తులైననలుని
నుతచరిత్రుఁడైనఋతుపర్ణుఁ గీర్తింపఁ గలిభయంబులెల్లఁ గ్రాఁగు నధిప. 230

—* ధర్మరాజునొద్దకు నారదమహాముని వచ్చుట. *—

వ. అని చెప్పి బృహదశ్వుం డరిగినం బాండవులు గాండీవరాకయు [1]కోరుచుఁ దదాలోకనప్రీతి నుండునంత నంతరిక్షం బెల్ల దనతేజంబున వెలుంగుచుండ నారదుండు వచ్చి యనుజసహితుం డైన ధర్మరాజుచేతం బూజితుండై యి ట్లనియె.

ఆ. ధర్మపుత్త్ర నీయుదారచరిత్రకు, ధర్మమతికిఁ దృప్తమతుఁడ నైతి
నడుగు మిష్ట మెద్ది ♦ యనినఁ గృతాంజలి, యై మహీశుఁ డిట్టు ♦ లనియె భక్తి.

వ. మునీంద్రా నీవు తృప్తుండ వైనం ద్రిజగంబులకుం దృప్తియగు నిన్నుం జూచి కృతార్థుండ నైతి నా కెప్పుడు నొక్కధర్మసందేహంబు గలదు దాని నిర్ణయించి యానతీ వలయు. 233

చ. ధరణిఁ బ్రదక్షిణంబుగ ముదంబునఁ గ్రుమ్మరి తీర్థసేవనా
పరు లగుచున్నధన్యులు శుభస్థితి నెట్టిఫలంబు నొందఁ గాం
తురు బహుతీర్థకీర్తనముతో నెఱిఁగింపుము దీని నావుడున్
నరవరుఁ డైనపార్థునకు ♦ నారదుఁ డి ట్లని చెప్పెఁ బ్రీతితోన్. 234

క. [2]ధీరుఁడు భీష్ముఁడు గంగా, ద్వారమునం దొల్లి పితృహితమ్ముగ శుభక
ర్మారంభుఁ డగుచు నుండె నుదారుం డధ్యయనసంతత వ్రతపరుఁ డై. 235

వ. అతని పితృదేవతాభక్తికిఁ బరమధర్మ చరితంబునకు మెచ్చి తద్దర్శనాపేక్షం బులస్త్యుం డనుమహాముని వచ్చిన నతిభక్తుండయి యాభీష్ముండమ్మునికిఁ గుశపీఠంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి యతని యడుగులు తలనిడుకొని దక్షిణజానుస్పృష్టమహీతలుం డయి యేను భీష్ముండ భవద్దాసుండ నని ముకుళిత

1. చ. జ. కోరుచుండఁ దదాలోకనప్రీతి నంతరిక్షం. 2. ఈకందమునకుఁ బూర్వము, 'క. వినవయ్య నీవు నను వేఁడినప్రశ్నకు నుత్తరంబు ♦ డెందంబలరన్, వినిపింతు నీకు నభిమత, మనఘా నే జేయువాఁడ♦నధిక ప్రీతిన్." అని యచ్చుప్రతి జూపట్టెడిని గాని వ్రాఁతప్రతులఁ గానిపించదు.

హృష్టుం డయి యున్న వానికిఁ బులస్త్యుం డి ట్లనియె. 236

క. పితృదేవభక్తిఁ బుణ్య, వ్రతచర్యను నీవ యెల్లవారికి నత్యు
న్నతుఁడవు గావున నీచే, ధృతిఁ గానఁగఁబడితి నేఁ బ్రదీపకుతేజా. 237

వ. నీయిష్టంబు సెప్పు మే నమోఘదర్శనుండ ననిన భీష్ముండు ముదితహృదయుండై
మునీంద్రా నాయందు నీకుఁ బ్రసాదబుద్ధి గలదేనిఁ జెప్పు మనిన. 238

క. మనుజేంద్ర నన్ను నీ యడిగినయట్ల పులస్త్యుఁ బుణ్యకీర్తను గంగా
తనయుం డడిగిన నతనికి, ననఘచరిత్రునకు నిట్టు లని ముని సెప్పెన్. 239

సీ. కడఁగి బుద్ధీంద్రియకర్మేంద్రియంబుల, యందు సంయతచిత్తు లైనవారు
ధృతి నహంకార ప్రతిగ్రహాపేక్షల, యందు [1]నివృత్తాత్ము లైనవారు
నల్పభోజనులు ననారంభకులు నయ్యు, నత్యంతసంతోషు లైనవారు
సత్యవ్రతులు శుభాచారు లక్రోధను, లగుచు ధర్మాన్వితు లైనవారు

ఆ. నఖిలతీర్థశతము లాడినఫలములు, నఖిలయజ్ఞవిధుల నైనఫలముఁ
బడయుదురు విహీనభాగ్య[2]దుష్కృతులకుఁ, బరమతీర్థసేవఁ బడయనగునె.

క. తిల గో సువర్ణదానం,బులు నుపవాసములుఁ దీర్థములసేవయు ని
మ్మలఁ జేయనివారు దరిద్రులు నిరతము నగుదు రాత్మదోషముపేర్మిన్. 241

క. క్రతుఫలములు వడయఁగ దుర్గతులకు దొరకొనదు తీర్థగమనంబునఁ ద
త్క్రతుఫలము లందుదురు దుర్గతులును నిది మునులమతము గౌరవవృషభా.

వ. [3]తీర్థగమనఫలంబు యజ్ఞఫలంబులకు విశేషంబు వినుము. 243

చ. నమితవిరోధి పుష్కర మనంగ జగద్విదితంబు పుణ్యతీ
ర్థము మునిసిద్ధసేవ్యము ముదంబున నందుఁ బయోజసంభవుం
డమరులతోడ సన్నిహితుఁ డై వసియించుఁ ద్రిపుష్కరంబులున్
సమములు వాని నెప్పుడును [4]సంస్మృతి సేసినఁ బాయుఁ బాపముల్. 244

క. పదివేలకోట్లతీర్థము, లుదితము లై పుష్కరముల నుండు మునీంద్ర
త్రిదశవరు లందుఁ జేసిరి, మదిఁ గృతకృత్యులయి తపము మఖములు బ్రీతిన్.

వ. అందుఁ గృతస్నాను లై దేవర్షిపితృతర్పణంబులు సేసినవారు దశాశ్వమేధఫలం
బులు వడయుదురు కార్తికమాసంబున నొక్కదివసంబు పుష్కరసేవ సేయుట
యు నొకయేఁ డగ్నిహోత్రంబు వేల్చుటయు సమంబు. 246

క. అమరవరులందుఁ బురుషో, త్తముఁ డెట్లు విశేషుఁ డట్ల ధరణిం గల తీ
ర్థములందుఁ బుష్కర త్రితయము గరము విశేష మభిమతార్థప్రద మై. 247

వ. పుష్కరంబునఁ బదియేండ్లు వసియించినవారికి సర్వక్రతుఫలంబును బ్రహ్మలోక
ప్రాప్తియు నగు మఱియు జంబూమార్గంబుఁ దండూలికాశ్రమం బగస్త్యసరం

1. జ. నప్రీతాత్ము 2. గ. దుఃఖితులకు. 3. క. తీర్థగమనంబు పుణ్యంబులకు విశేషంబు. 4. గ. సన్నుతి; జ. సంస్తుతి.

బనుతీర్థంబులాడియశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కణ్వాశ్రమంబును ధర్మారణ్యంబును యయాతిపతనంబును జూచిన సర్వపాపక్షయం బగు మహాకాళంబును గోటితీర్థంబును నశ్వమేధఫలప్రదంబులు రుద్రవటం బనురుద్రస్థానంబున రుద్రుం బూజ సేసి గణపతిత్వంబు వడయుదురు నర్మదాస్నానంబు దక్షిణసింధుస్నానంబునఁ జర్మణ్వతీతీర్థస్నానంబున నగ్నిష్టోమఫలంబు లగు. 248

క. అనవద్య వసిష్ఠాశ్రమ,మున నొకదివసంబు శాకఫలమూలాశను లై
జను లుండి పడయుదురు బహు,ధనసంపద గోసహస్రదానఫలంబుల్. 249

వ. మఱి పింగళం బనుతీర్థంబు సేవించి శతకపిలగోదానఫలంబు వడయుదు రెందేని నగ్నిదేవుండు ప్రత్యక్షుండై యుండు నట్టిప్రభాసతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరాత్రఫలంబు వడయుదురు దుర్వాసునకు విష్ణుదేవుండు వరం బిచ్చుటంజేసివరదానం బనం బరఁగిన తీర్థం బాడియు సరస్వతీసాగరసంగమం బాడియు గోసహస్రదానఫలంబు వడయుదురు. 250

క. ద్వారవతీపురమునఁ[1]బిం,డారక మనుతీర్థమున బ్రొడం గై ముద్రా
కారంబు లై త్రిశూలా,కారము లై పంకజములు గానంగఁబడున్. 251

వ. అందుఁ బరమేశ్వరుం బూజించి పాపవిముక్తు లగుదురు సాగరసింధుసంగమస్నాతు లైనవారు నాకలోకగతు లగుదురు శంకుకర్ణేశ్వరంబున నీశ్వరుం బూజించి దశాశ్వమేధ ఫల ప్రాప్తులగుదురువసుద్వారంబును వసుసరంబు నను తీర్థంబులాడి వసుప్రాప్తు లగుదురు సింధూత్తమస్నానంబున బహుసువర్ణదానఫలంబగు బ్రహ్మతుంగసేవనంబున బ్రహ్మలోకప్రాప్తి యగు శక్రకుమారీవిలోకనంబున శక్రలోకగతి యగు శ్రీకుంజరంబునం బితామహునకు నమస్కరించియు సౌవర్ణ రాజతంబు లైనమత్స్యంబులు గల[2]విమలం బనుతీర్థం బాడియు వాసవసాయుజ్యంబు వడయుదురు మలహారం బను తీర్థంబున నగ్నిదేవునకు నర్ఘ్యం బిచ్చిన నది యక్షయం బై పితృదేవతలకుఁ దృప్తిఁ జేయు గోసహస్రదానంబునకు నశ్వమేధసహస్రంబునకు విశేషంబు. 252

క. దేవిక యనుతీర్థంబున, దేవసమూహంబుతోడఁ ద్రిణయనుఁ డుండుఁ గా
సేవిత మై జనులకు నది, గావించు ననూనధర్మకామార్థంబుల్. 353

వ. అర్ధయోజనవిస్తృతంబై పంచయోజనాయామం బై నయద్దేవికానదియును గామాఖ్యంబును రుద్రతీర్థంబును యజనయాజనబ్రహ్మవాలుకంబులును బ్రహ్మాదిదేవతలదీర్ఘసత్త్రస్థానం బై నదీర్ఘసత్త్రస్థానంబును సేవించినవారికి నిష్టసిద్ధి యగు వినశనం బనుతీర్థంబున నదృశ్యంబై మేరువునకుం బోవునెడ నాగోద్భేదశివోద్భేదచమసోద్భేదంబుల నెందేని సరస్వతిగానంబడియె నట్టిసరస్వతియందు నభిషిక్తులైనవారు నాగలోకంబు వడయుదురు [3]శశరూపపుష్కరంబులు గలశశయానంబను

1. క. బ్రం. దారక...ముత్రధంబున. 2. క. గ. కపిలం. 3. క. రసరూప—రసపానం బను.

తీర్థంబునను స్నానంబు గోసహస్రదానంబును సమంబు. 254

మధ్యాక్కర. ఏ మేము మున్ను పూజింపుదుము రుద్రు ♦ నిం దని వేడ్క
తో మునికోటి దా రున్న నీశుఁ డంక్రదోలుకును బ్రీతి
గా మతిలోఁ గోటిరుద్రరూపముల్ ♦ గావించె నదియు
భూమిఁ బ్రసిద్ధమై రుద్రకోటి నాఁ ♦ బొలిచి వెలింగె. 255

వ. అందు రుద్రుఁ బూజ సేసి రుద్రలోకప్రాప్తు లగుదురు. 256

క. నరనుత నైమిశమునఁ బుష్కరముల మూఁటను జగత్ప్రకాశిత మై యి
ద్ధరణిఁ గురుక్షేత్రము దు, స్తరదురితౌఘముల కెల్ల ♦ ద వ్వగు చుండున్. 257

తే. అమరలోకనివాసుల ♦ యంద్రు విబుధు,లా కురుక్షేత్రవాసుల♦నదియు వినఁగ
ను త్తమంబు దృషద్వతి ♦ యు త్తరమునఁ, దపనతేజ సరస్వతీ ♦ దక్షిణమున. 258

వ. అక్కురుక్షేత్రశమంతపంచకంబులనడుమ రామహ్రదంబునడుమఁ బితామహు
ను త్తరవేది యనంబడు నట్టికురుక్షేత్రంబు మెట్టినవారికిఁ గురుక్షేత్రంబునకుం
బోయెద మనినవారికిఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించెద మని తలంచినవారికి సర్వ
పాపక్షయం బగుఁ దదనంతరంబున విష్ణుస్థానంబున విష్ణువు నర్చించిన నశ్వమేధ
ఫలం బగుఁ బారిప్లవం బను తీర్థ మాడి యగ్నిష్టోమఫలంబు వడయుదురు పృథివీ
తీర్థం బాడిన గోసహస్రదానఫలం బగు శాలూకిని యనుతీర్థం బాడిన దశాశ్వమే
ధం బాడిన గోసహస్రదానఫలంబ యగు సర్పితీర్థం బాడి యందుఁ దరంతకుండను
ద్వారపాలకునిం జూచినవారి కిష్టసిద్ధి యగు నెందేని విష్ణుం డాదివరాహం బయ్యె
నట్టివరాహతీర్థం బాడినవారికి నగ్నిష్టోమఫలం బగు నశ్వినీతీర్థం బాడిన రూప
వంతులగుదురు జయంతియందు సోమతీర్థస్నానంబును కృతశౌచతీర్థస్నానంబును
రాజసూయపౌండరీకసమంబు లగ్నిపటంబున [1]ముంజవటంబున నీశ్వరుం బూజిం
చి గాణపత్యంబు వడయుదురు (యక్షిణీతీర్థ మాడి యిష్టఫలంబులు వడయుదు
రు) కురుక్షేత్రద్వారంబుఁ బ్రదక్షిణంబు సేసినం బాపక్షయం బగు. 259

క. వీరుండ క్షత్త్రియులఁ దన, దారుణపరశువున జామదగ్న్యుఁడు రౌద్రా
కారుఁడు వధియించి తదీ,యారుణమున నేనుమడుపు♦ లాపాదించెన్. 260

వ. అందుఁ బితృతర్పణంబు సేసినం బితృదేవత లాతనికిం బ్రత్యక్షం బయి నీ కిష్టం
బైనవరంబు వేఁడు మనినఁ బరశురాముండు వారల కి ట్లనియె. 261

తే. క్షత్రవధ నైనపాపంబుఁ ♦ గ్రాఁగవలయుఁ, గడఁగి నాకును సద్గతి ♦ గలుగవలయు
నివియుఁ బుణ్యతీర్థంబులై ♦ యిద్ధరిత్రిఁ, బరగుచుండంగవలయు మీ♦కరుణఁ జేసి.

వ. అని పితృదేవతల వరంబునం బుణ్యతీర్థంబులఁ జేసె నట్టిరామహ్రదంబు లాడిన
వారికి నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాయశౌచం బనుతీర్థం బాడి కాయశుద్ధు లగుదురెం

1. క. (బంచవటంబున...యిష్టవరంబులు వడయుదురు.

దేని విష్ణుదేవుండు లోకంబుల నుద్ధరించె నట్టిలోకోద్ధారం బనుతీర్థం బాడి కులం
బుద్ధరింతురు శ్రీతీర్థం బాడి శ్రీమంతు లగుదురు కపిలాతీర్థం బాడి కపిలగోస
హస్రదానఫలంబుఁ బడయుదురు సూర్యతీర్థం బాడి యుం దుపవసించిన సూర్య
లోకప్రాప్తు లగుదురు గోభవనం బనుతీర్థం బాడి గోసహస్రసమృద్ధు లగుదురు
[1]శంఖినీతీర్థం బాడి యుత్తమరూపంబు వడయుదురు యక్షేంద్రతీర్థం బాడి తరండ
కుం డను ద్వారపాలకుం జూచినవారును సరస్వతీస్నాతు లైనవారును నగ్నిష్టోమ
ఫలంబు వడయుదురు మాతృతీర్థదర్శనంబునఁ బ్రజాప్రవృద్ధి యగు బ్రహ్మావర్తం
బును శరవణంబునుం జూచిన సర్వవ్యాధివిముక్తు లగుదురు (శ్వావిల్లో) మాప
హం బనుతీర్థంబునం దేకాదశతీర్థంబులు గల వందుఁ బ్రాణాయామంబు సేసిన
విప్రులకు స్వలోమాపనయనం బగు నెఱుకుచేత నేయంబడి కృష్ణమృగంబు లెం
దేని నొక్కతీర్థంబు సొచ్చి మానుషత్వంబు వడసె నట్టిమానుషతీర్థం బాడి సర్వ
దురితవిముక్తులై దేవత్వంబు వడయుదురు దానితూర్పున నొక్కయిరవున నాపగ
యనుమహానదిం బితృతర్పణంబు సేసి పితృదేవోద్దేశంబున నొక్కబ్రాహ్మణు
నకుం గుడువం బెట్టినఁ గోటిబ్రాహ్మణులు గుడిచినఫలం బగుఁ బితృదేవతలు
దృప్తియు నొందుదురు బ్రహ్మోదుంబరంబు సప్తర్షికుండంబుఁ గేదారంబునుం
జూచి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదురు కపిలకేదారంబుఁ జూచి పాపవిముక్తులై
యదృశ్యు లగుదురు నరకం బనుతీర్థంబాడి కృష్ణచతుర్దశినాఁ డీశ్వరుం బూజించి
యెల్లకోర్కులం బడయుదురు మూఁడుకోట్లకూపహ్రదంబులు గల యిలాస్పదం
బనుతీర్థం బాడి పితృతర్పణంబులు సేసినవారికి వాజపేయఫలం బగుఁ గిందాన
కింజప్యంబు లనుతీర్థంబులందుఁ జేసినదానజపంబు లక్షయుంబు లగు నారదతీర్థం
బైనయంబాజన్మంబునందుఁ బ్రాణత్యాగంబు సేసినవారు సర్వలోకంబులం బడ
యుదురు శుక్లదశమిం బుండరీకం బనుతీర్థం బాడి పౌండరీకఫలంబు వడయుదు
రందు వైతరణీస్నాతు లై రుద్రునకు నమస్కరించి సర్వపాపవిముక్తు లగుదు
రెందేని దేవతల నేకసహస్ర వర్షంబులు దపంబు సేసి రట్టిఫలకీవనంబనుతీర్థం బాడి
యగ్నిష్టోమాతిరాత్రఫలంబులు వడయుదురు ద్వైపాయనుం డనేకతీర్థంబులు
మిశ్రీకరించుటం జేసి మిశ్రకం బనం బరఁగినతీర్థం బాడినవారికి సర్వతీర్థస్నాన
ఫలం బగు వ్యాసవనంబును మనోజవంబును మధువటియు ననుదీర్థంబుల నాడిన
గోసహస్రదానఫలంబు వడయుదురు కౌశికీదృషద్వతీసంగమంబున స్నాతు లై
సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు కిందత్తంబునఁ దిల ప్రస్థదానంబు సేసి పితరులఋణం
బు నీఁగుదు రహస్సుదినతీర్థంబుల నాడి సూర్యలోక ప్రాప్తులగుదురు మృగధూ
మంబున గంగాస్నాతులై మహాదేవు నర్చించినమహాత్ము లశ్వమేధఫలంబు వడ
యుదురు వామనం బనుతీర్థం బాడి వామను నర్చించిన వారు విష్ణులోకప్రాప్తు-

1. క. శంఖినీతలద్వారంబున సరకాంతకుం డనుద్వార.

లగుదురు కులంపునం బనుతీర్థం బాడి కులంబు పవిత్రంబు సేయుదురు శ్రీకుంజంబున సరస్వతీస్నాతు లై యగ్నిష్టోమఫలంబు వడయుదురు ఋషు లెందే నుండి యాత్రాపరు లై కురుక్షేత్రంబునకుం బోదు రట్టినైమిశకుంజం బాడి ఋషితృప్తి సేయుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి వర్ణాంతరులు బ్రాహ్మణు లగుదురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మలోకప్రాప్తు లగుదురు. 263

సీ. అనఘుఁడు మంకణుం డనునొక్కబ్రహ్మర్షి, తనచేయి వ్రయ్యంగ దర్భఁ గోనిన
సాంద్ర మై శాకరసం బందు నిర్గతం, బగుడును హర్షించి యాడుచున్న
జూచి సహింపక సురలును మునులును, హరుపాలి కరిగి దేవాదిదేవ
మునినృత్త మేవిధంబున నివృత్తం బగు, నట్లుగాఁ జేయు మీ వనిన హరుఁడు

ఆ. దపసిరూప మొప్ప ధరియించి యమ్మునికడకు వచ్చి యేమికారణమున
నాడె దేమివిస్మయం బింపుఁ జూచితి, చెప్ప నుచితమేనిఁ జెప్పు మనిన. 264

వ. నాకరంబున శాకరసంబు వెలువడిన విస్మితుండ నయి హర్షించి యాడెదననిననిది యేమివిస్మయంబు దీనిం జూడు మని హరుండు తనయంగుష్ఠంబున నంగుళీతాడనంబు చేసిన నందు హిమసన్నిభం బయినభస్మంబు వెలువడినం జూచి లజ్జితుండు నీవు పరమేశ్వరుండ వని నమస్కరించి వేదమంత్రంబులస్తుతియించి దేవా నీ ప్రసాదంబున నాకు దపోవర్ధనంబు గావలయు ననిన నమ్మునివరునకు నీశ్వరుండు గరుణించి నీకుఁ దపోవర్ధన మగు నేను నీయాశ్రమంబున నుండుదు ననియె నట్టిసప్తసారస్వతతీర్థంబులాడినవారికిసారస్వతసిద్ధియగుబ్రహ్మాదిదేవతలచే నధిష్ఠితంబు లయినయౌశనసతీర్థంబును గపాలమోచనంబు విశ్వామిత్రంబుఁ గార్తికేయంబు ననియెడుతీర్థంబుల నాడి పాపవిముక్తు లయి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదురు. 265

క. వేదములయందు వినఁగఁ బృ, థూదకతీర్థంబ యుత్తమోత్తమము సురేం
ద్రాదిసురవరులకును వ్యా, సాదిమహాయోగివరుల కాస్పద మగుటన్. 266

వ. అందు శరీరత్యాగంబు సేసినవారు పాపవిముక్తు లగుదురు సుకన్యాసరస్వతీసంగమస్నాతు లయినవారుబ్రహ్మహత్యాదిపాతకంబులవలనఁ బాయుదురు దర్భినిర్మితం బయిన యర్ధకిలతీర్థంబాడినశూద్రులు బ్రాహ్మణులగుదురుబ్రాహ్మణులుపరమసిద్ధు లగుదురు శతంబును సహస్రంబు ననుతీర్థంబులందుఁ జేసిన జపదానోపవాసంబులు శతసహస్రగుణంబు లగు వేల్పు లెల్లం గుమారు సేనాపతిం గా నెందే నభిషేకించి రట్టితైజసం బనుతీర్థంబును దానితూర్పుననుండు కురుతీర్థంబును స్వర్గద్వారం బనుతీర్థంబును జూచినవారికి స్వర్గద్వారంబు వివృతం బగు రుద్రపత్నియనుతీర్థంబున శంకరనారాయణుల నర్చించి సర్వదుఃఖవిముక్తులగుదురు స్వస్తిపురంబుఁ బ్రదక్షిణంబుసేసి గోసహస్రదానఫలంబు వడయుదురు గంగమడువున నొక్కకూపంబున మూఁడుకోట్లతీర్థంబులు సన్నిహితంబు లయి యుండు నందుఁ

కృతస్నాను లయినవారికి సర్వతీర్థస్నానఫలం బగు బదరీవనంబునందు వసిష్ఠాశ్ర
మంబునం ద్విరాత్రంబులు బదరీఫలభక్షణంబు సేసి పాపవిముక్తు లగుదు రేక
రాత్రం బనుతీర్థంబున నేకరాత్రోపవాసంబు సేసి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదు
రాదిత్యాశ్రమం బనువనంబున నాదిత్యుం బూజించి యాదిత్యలోకగతు లగుదురు
దధీచతీర్థంబునం గన్యాశ్రమంబునందుఁ ద్విరాత్రంబు వసియించినవారికి స్వర్గ
ఫలం బగు. 267

క. జలరుహసంభవుఁ డాదిగఁ, గలవేల్పులు ఋషులు సిద్ధగరుడోరగులున్
నెల నెల సేవింతురు భూ,తలమున సన్నిహితి యనఁగఁ దగుతీర్థంబున్. 268

వ. సూర్యగ్రహణంబున దాని నాడినవారు శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు
ధర్ముండు దపంబు సేసిన ధర్మతీర్థం బాడి ధర్మశీలు రగుదురు జ్ఞానపావనంబును
సౌగంధికంబు ననుతీర్థంబుల నాడినం జూచిన సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు దేవ
శ్రవ యనుసరస్వతీహ్రదంబునందు వల్మీకంబున వెలువడు జలధారలాడి పితృతర్ప
ణంబు సేసినవా రశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు సుగంధయు శతకుంభయుఁ బంచ
యక్షయుఁ ద్రిశూలఖాతయు ననుతీర్థంబు లాడి దుర్గతులవలనం బాయుదురు
తొల్లి పార్వతి యెందేని శాకాహారిణి యై దివ్యసహస్రవర్షంబులు తపంబు సేసె
నట్టి శాకంభరీతీర్థం బాడి యొక్కదివసంబు శాకాహారులయినవారు పండ్రెండేండ్లు
శాకాహారతపంబు సలిపినవారిఫలంబు వడయుదురు సువర్ణాఖ్యం బనుతీర్థంబున
రుద్రుం బూజించి రుద్రలోకగతు లగుదురు ధూమావతి యనుతీర్థంబును రథా
వర్తం బనుతీర్థంబును ధారయనుతీర్థంబు నాడి శోకవిముక్తులగుదురు. 269

క. ధారుణిలోనను స్వర్గ, ద్వారం బయి ఋషినిషేవితం బగుగంగా
ద్వారం బాడినధన్యులఁ, జేరును శతకోటితీర్థసేవాఫలముల్. 270

వ. మఱియు సప్తగంగాసంగమంబును ద్విగంగాసంగమంబును శక్రావర్తంబును గనఁ
ఖలంబును గంగాసరస్వతీసంగమంబు నాదిగాఁ గలపుణ్యతీర్థంబుల నాడి పుణ్య
లోకంబులు వడయుదురు భద్రకర్ణేశ్వరంబున రుద్రపూజయు నరుంధతీవటంబు
సింధుప్రభవంబును యమునాప్రభవంబు ననుపుణ్యతీర్థంబులసేవయు సర్వసిద్ధికరం
బులు వేదిక యనుతీర్థంబు ఋషికుల్య యనుతీర్థంబును గృత్తికామఘతీర్థం
బులును విద్యాతీర్థంబును వేతసిక యనుతీర్థంబును జూచి దురితంబులవలనం
దొలంగుదురు బ్రహ్మతీర్థంబాడి పద్మవర్ణయానంబుల బ్రహ్మలోకగతులగుదురు.

చ. సురుచిరకీర్తి నైమిశముఁ జూచినమాత్రన పాయుఁ బాప మ
[1]చ్చెరువుగ నందు మాసము వసించి యనంతఫలంబు లొందఁ గాం
తురు బహుతీర్థసేవనముతోడ సమానము నైమిశంబు నం
దరుదుగ నొక్కనాఁడు శుచి యై యుపవాసము సేయఁ గాంచినన్. 272

వ. మఱియుఁ గంగోద్భేదతీర్థంబు నిందీవరతీర్థంబు గంగాద్వారంబు దిశాపతితీర్థంబు

లనియెడుతీర్థంబుల నాడి వాజపేయఫలంబుఁ బడయుదురు బాహుద యనుతీర్థం
బాడిన ననేకసత్రయాగఫలం బగు నెందేని రాముండు స్వర్గగతుం డయ్యె నట్టి
సరయూప్రదేశంబున గోప్రతారం బాడియు దేవతలకు ఋషులకు యజ్ఞభూమి
యయినతీరంబులు గలగోమతి నాడియు నశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కోటితీర్థ
బునం గుమారు నర్చించియు వారణాసియందు రుద్రు నర్చించియుఁ గపిలాహ్రదం
బాడియు రాజసూయఫలప్రాప్తు లగుదురు మార్కండేయతీర్థం బయినగంగా
గోమతీసంగమం బాడియు బ్రహ్మకల్పితం బయినయూపంబుఁ బ్రదక్షిణంబు
సేసియు వాజపేయఫలంబు వడయుదురు. 273

సీ. పలువురఁ గొడుకులఁ బడయంగవలయు నం, దొక్కరుం డయినను నోపి గయకు
నరుగునో యనియును నశ్వమేధం బొప్పఁ, జేయునో యనియు నశ్వేత మైన
యాఁబోతు విడుచునో యనియును గోరుదు, రనపత్యు లైనగృహస్థు లట్టి
గయ కేఁగి యుభయపక్షములు వసించినఁ, గడుఁబుణ్యు లుభయపక్షములవారి

ఆ. నుద్ధరింతు రట్టి యెుగిఁ బిండ మిడినవా, రనఘ పితృదయను గృతార్థులగుదు
రంచు ఫల్గుతీర్థ మాడినవారికిఁ, బరమసిద్ధితో శుభంబు పెరుగు. 274

వ. మఱి యక్షిణీతీర్థంబునందు జలపానంబు సేసి బ్రహ్మహత్యాదిదోషవిముక్తు లగు
దురు మణినాగం బనుతీర్థం బాడినవారికి నాశీవిషవిషంబు లొందవు గౌతమ
వనంబునం దహల్యాహ్రదం బాడి యుదపానం బనుతీర్థం బాడియు నశ్వమేధ
ఫలంబుఁ బడయుదురు రాజర్షి జనకకూపంబాడి విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు కంప
నయు మహానదియు ననుతీర్థంబుల నాడినవారు పౌండరీకఫలంబు నొందుదురు
దేవపుష్కరిణిని మహేశ్వరధారను మహేశ్వరపదంబున నాడిన నశ్వమేధ
ఫలంబు వడయుదురు తొల్లి కూర్మరూపుం డయినయసురచేతం గోటితీర్థంబు
లపహృతంబు లయిన వానిఁ దెచ్చి విష్ణుం డెందేని నిలిపె నట్టి మహేశ్వరపథం
బనుతీర్థం బాడియు విష్ణుస్థానం బయినసాలగ్రామం బనుతీర్థంబాడివిష్ణునర్చించియు
నందుసన్నిహితచతుస్సముద్రం బయినకూపంబు నాడియు విష్ణులోకగతు లగు
దురు భరతాశ్రమంబునఁ జంపకారణ్యమున దేవీసహితు నీశ్వరుం బూజించి
మిత్రావరుణలోకంబు వడయుదురు కన్యాసంబోధ్యం బనుతీర్థంబునఁ గన్యాదా
నంబు సేసి యక్షయఫలప్రాప్తులగుదురు దేవకూటం బనుతీర్థం బాడి బ్రహ్మలో
కంబుఁ బడయుదు రెందేని విశ్వామిత్రుండు సిద్ధిం బొందె నట్టికౌశికహ్రదం
బాడియుఁగుమారవీరాశ్రమంబున నొక్కమాసంబు వసియించియు నశ్వమేధ
ఫలంబు వడయుదు రగ్నిధారయుఁ బితామహసరంబునంబుట్టినకుమారధారయు
నాడి త్రిరాత్రోపవాసంబు సేసినవారు బ్రహ్మహత్యాదిదోషవిముక్తు లగుదురు
గౌరీశిఖరకుండం బాడిన నందిసీకూపం బాడిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాళికా
కౌశికాసంగమంబునందుఁ ద్రిరాత్రోపవాసంబు సేసినవారు సర్వపాపవిముక్తు

లగుదు రూర్వశీతీర్థం బాడిన సర్వప్రాజాపత్యు లగుదురు గోకర్ణం బనుతీర్థం బాడి జాతిస్మరణంబు వడయుదురు సరస్వతీతీర్థస్నాతు లయి వృషభద్వీపంబునం గుమారుఁ బూజించి దేవవిమానగతు లగుదురు నందయు నందాలకయుఁ గార తోయయును గంగాసాగరసంగమంబు ననుతీర్థంబుల నాడి శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు శోణానర్మదాప్రభవంబును బదరీతీర్థంబును నాడి యాయుష్మంతు లగుదురు మహేంద్రంబును రామతీర్థంబును మతంగకేదారంబును వంశగుల్మంబు ననుతీర్థంబుల నాడి యశ్వమేధఫలంబుఁ బడయుదురు. 275

తే. పరమ మైనతీర్థంబు శ్రీపర్వతంబు, నందు దేవహ్రదం బాడి యాదిదేవు
నీశు నర్చించి పడయుదు రిష్టఫలము, నశ్వమేధఫలంబును నవనిజనులు. 276

వ. తొల్లి శతక్రతుండు నూఱుక్రతువులు సేయుటం జేసి పవిత్రం బయినకృష్ణవేణి యందు దేవహ్రదం బాడిన సర్వపాపవినాశనం బగుఁ బాండ్యపర్వతంబునం గావేరీతీర్థంబునఁ దుంగభద్రయు సముద్రతీరంబునఁ గన్యాతీర్థంబును నాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు గాయత్రీస్థానంబునం ద్రిరాత్రంబు గాయత్రీజపంబుఁ జేసినవారికి జన్మదుఃఖంబులు లేవు పెన్న యనుమహానది నాడిన మయూర హంసవిమానగతు లగుదురు గోదావరీస్నానంబు సేసిన దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు పయోష్ణియు దండకారణ్యంబును శరభంగాశ్రమంబును జమదగ్ని సేవితం బయినశూర్పారకంబును సప్తగోదావరీతీర్థంబును నాడినపుణ్యులు పుణ్య లోకప్రాప్తు లగుదురు. 277

సీ. అసురులభయమున నడఁగినవేదంబు, లోంకారపూర్వమై యుండ నాంగి
రసుఁ డుద్ధరించి సారస్వతప్రముఖులఁ, జదివించె నెందేని శాశ్వతముగ
నమరనియుక్తుఁడై యజియించె నెందేని, భృగుఁ డెల్లవారికిఁ బేర్మి నట్టి
రమణీయతుంగకారణ్యంబు సూచిన,మాత్రన దురితకర్మంబు లెల్లఁ

తే. బాయుఁ గాలంజరంబనుపర్వతంబు,నందు దేవహ్రదం బాడి యభిమతములు
వడయుదురు మేధికంబునాఁబరగుతీర్థ,మాడి మేధాసమన్వితులగుదు రెందు.

వ. మఱి చిత్రకూటంబున మందాకిని సేవించి పితృస్థానంబునం గుమారుం బూజించి జ్యేష్ఠమాసంబున రుద్రు నర్చించి రామనివాసంబున శృంగిబేరపురంబున గంగాస్నాతు లయి గంగాధరు నర్చించియు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. 279

క. యాగశతంబులకంటెఁ బ్ర,యాగనివాసము విశేష మని సురలు మహా
యోగులు సిద్ధులు సాధ్యులు, నాగులు నం దుండుదురు మనః ప్రియమెసఁగన్.

వ. అది ప్రజాపతియజ్ఞవేది గావున నందు మూఁడగ్నికుండంబు లెప్పుడుఁ గానం బడు మఱి వేదంబులు యజ్ఞంబులు మూర్తిమంతంబులై యఱువదికోట్ల పది వేలుతీర్థంబులు సన్నిహితంబులై గంగాయమునాసంగమంబు సేవించి యుండు నందుఁ గృతస్నాను లై నవారు రాజసూయాశ్వమేధులయు సత్యవాదులయుఁ

జతుర్వేదాధ్యయనులయుఁ బుణ్యలోకంబు వడయుదురు భోగవతియు వాసుకియు హంస వ్రతంబు ననుతీర్థంబుల నాడి దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు.

క. విదితముగఁ దీర్థకీర్తనఁ, జదివినధన్యులకు వినినసజ్జనులకు న
భ్యుదయ మగు సర్వతీర్థ స,[1]ముదయస్నానముల యోగములఫలము లగున్.

చ. వ్రతములు లేనివారు నుపవాస పరాఙ్ముఖులైనవారు దు
ర్మతులు విహీనశౌచులుఁ గ్రమంబునఁ దీర్థము లాడ నోప రా
తతగుణశాలి నీ వఖిలధర్మవిదుండవు గావునన్ శుభ
స్థితిఁ జని తీర్థసేవనము సేయుము నీకు నభీష్టసిద్ధిగన్. 283

వ. అని సకలతీర్థకథనంబు సెప్పిన పులస్త్యువచనంబున భీష్ముండు దొల్లి యెల్లతీర్థంబులు సేవించి కృతార్థుండయ్యెఁ గావున నీవును దీర్థసేవ సేసి. 284

క. పూరుపురూరవులట్లు భ,గీరథ రఘుపతులయట్లు కృతకృత్యుఁడవై
ధారుణి రక్షింపుము వి,స్తారగుణాధార ధీర ధర్మతనూజా. 285

వ. రోమశుం డను దేవర్షి దేవలోకంబుననుండి నీకడకు వచ్చుఁ దదుపదేశంబున ధౌమ్యానుమతుండ వయి దీర్థసేవనఁ జేయు మని చెప్పినారదుం డరిగిన నజాతశత్రుండు ధౌమ్యుం జూచి యి ట్లనియె. 286

చ. అలయక మాకు నందఱ కహర్నిశముం బ్రియకారి యైన య
త్యలఘుపరాక్రమోన్నతు మహాభుజు నర్జును దివ్యసాయకం
బులు వడయంగ నొక్కరున పుచ్చితిఁ దద్దయు వేడ్క నెద్దియుం
దలఁపక యిప్డు తద్విరహితమ్మగు కామ్యక మొప్ప దయ్యెడిన్. 287

వ. అంబుదాగమనం బపేక్షించుచాతకంబులట్లు మన మందఱ మర్జునాగమనంబు ప్రతీక్షించుచున్నవారము వాఁడునుం దనపూనినకార్యంబు నిర్వహించి కాని నివృత్తుండు గాఁ డవశ్యంబును దివ్యాస్త్రంబులు వడసి యాతనివచ్చునంతకుఁ దీర్థసేవ సేయుద మనినఁ గరంబు లగ్గగు నట్ల చేయుద మని. 288

— రోమశమహాముని ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట —

ఉ. నాలుగుదిక్కులందును వినన్ విదితం బగు చున్న పుణ్యతీ
ర్థాలితెఱం గెఱుంగఁగ మహాత్ముఁడు ధౌమ్యుఁ డజాతవైరి కం
దోలిన చెప్పుచున్న తఱి నొప్పఁగ రోమశుఁ డేగుదెంచె దే
జోలలితుండు నిర్మలయశుం డగుధర్మతనూజుపాలికిన్. 289

వ. ఇట్లు వచ్చినమహాముని నతిభక్తినసుజబ్రాహ్మణసహితుండై ధర్మజుండు పూజించి మునీంద్రా యెందుండి వచ్చితి రని యడిగిన నాతనికి రోమశుం డి ట్లనియె. 290

తే. ఎల్లలోకంబులను జూచి యింద్రలోక, లోకనార్థినై యే నింద్రలోకమునకుఁ
బోయి సురరాజుచేఁ బ్రీతిఁ బూజితుండ,నై మహీనాథ యందు నీయనుజుననఘు.

1. గ. ముదయంబులయందు స్నానములఫలము లగున్.

ఉ. ఈసున నీకుఁ దొట్టి సుర లెల్ల నభీష్టవరంబు లిచ్చుటం
జేసి కృతార్థుఁడై నకురుసింహము నూర్జితశౌర్యు నర్జునున్
భాసురతేజు విశ్వపరిపాలకుఁడైన మహేంద్రుతోడ నే
కాసన మెక్కి యున్నమహిమాస్పదు నింద్రసమానుఁ జూచితిన్. 292

క. బలవంతు లైనభీష్మాదుల నర్జునుఁ డోర్చు [1]నూర్జితుం డై మఱి పో
రులఁ గర్ణుండు పదాజివకళకు సమానుండు గాఁడు కవ్వడితోడన్. 293

వ. అతనియున్నవిలాసంబు సూచి విస్మితుండ నయిననాకునింద్రుండు దత్ప్రభావంబు సెప్పి వీఁ డమృతసంభవం బయినపాశుపతం బను దివ్యాస్త్రంబుఁ బరమేశ్వరుచేతను నాచేతను యమవరుణకుబేరాదులచేతను దివ్యాయుధంబులుఁ బడసె నితండు మనుష్యుండు గాఁడు దివ్యపురుషుం డన్యుల కశక్యం బయినదేవకార్యంబుఁ దీర్చి మసలక వచ్చు నని మర్త్యలోకంబునకుం బోయి భ్రాతృసహితుం డయినధర్మరాజునకుం జెప్పు మని వెండియు ని ట్లనియె 294

క. నిరతముగఁ దీర్థసేవాపరులకు శాంతాత్ములకుఁ దపస్వులకును దు
ష్కర మెద్దియు లే దని చెచ్చెర ధర్మజుఁ దీర్థసేవ సేయింపు మొగిన్. 295

క. అని పనిచిన నమరేశ్వరుపనిఁ దత్కార్యమున నుండి పెన్నుగ నిట నేఁ
జనుదెంచితి నీకార్యము ధనంజయున కభిమతంబు ధరణీనాథా. 296

క. అనవద్య తీర్థసేవనమును గపిలాస్వర్ణ దానములు నుగ్రతపం
బును జేయనివారికిఁ బోలునె పడయఁగఁ బేర్మి నుభయలోకసుఖంబుల్. 297

వ. ఏను దొల్లిభూమిం గలతీర్థంబు లెల్ల నినుమాఱు సూచితి నిప్పుడింద్రు నియోగంబున నీతోడన వచ్చి యఖిలతీర్థసేవ చేసెద ననిన ధర్మజుం డతని కి ట్లనియె.

ఉ. నన్నుఁ దలంచి తీర్థగమనం బొనరింపఁగఁ బంచెనట్టె వి
ద్వన్నుత దేవవల్లభుఁడు దానఁ గృతార్థుఁడ నైతి దానిపై
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నెమ్మి నశేషవిశేషతీర్థముల్
బన్నుగఁ జూడఁ గాంచి కడు భవ్యుఁడ నైతి [2]మహామునీశ్వరా. 299

ఆ. విజయుకుశలవార్త వేడుక నీచేత, వినినయంతకంటె విస్తరిల్లె
హృదయసంప్రమోద మీరెంట నా కంచుఁ, దద్ద సంతసిల్లె ధర్మసుతుఁడు.

వ. మునీంద్రా యేను దొల్లియు నారదధౌమ్యులవచనంబులం దీర్థగమనోన్ముఖుండ నయి యున్నవాఁడ నిప్పుడు భవన్నిదేశంబునం దీర్థసేవ సేసి కృతార్థుండ నగుదు నని కృతనిశ్చయుండై భిక్షాభుజు లయినబ్రాహ్మణులను యతులను రోమశువచనంబున నివర్తించి ధౌమ్యపురస్కృతకతిపయబ్రాహ్మణులతో ననుజులుం దానును గృష్ణాసహితు లయి కామ్యకవనంబున మూఁడు దినంబులు వసియించి మార్గశీర్ష

1. క. నవిజితుం డై; గ. నపజితుం డై. 2. గ. మునీంద్ర నీదయన్.

మాసావసానంబునం దీర్థసేవార్థంబు గృతప్రస్థానుం డయిన యుధిష్ఠిరునకుం బ్రాహ్మణు లి ట్లనిరి. 301

ఉ. నీ యనుజుల్ ధనుర్ధరు లనింద్య చరిత్రులు దీర్ఘతీక్ష్ణకా
ఙ్క్షేయకపాణు లత్యమలకీర్తులు [1]గావునఁ గ రోమశుండు దే
జోయుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూపఁగఁ దీర్థము నాడు వేడ్క ల
క్ష్మీయుత యిప్డు ని న్ననుగమింపఁగఁ గంటిమి పుణ్యసంపదన్. 302

వ. రాక్షసపిశాచశ్వాపదంబులకారణంబున నడవులలో నేకతంబ యరిగి తీర్థసేవ సేయ మాయట్టివారికి నశక్యంబు గావున మీతోడ వచ్చెద మని బ్రాహ్మణులు ధర్మరాజుచేత ననుజ్ఞాతు లై రంత. 303

క. పారాశర్యుఁడు బర్వత, నారదులును బాండురాజనందనుల గుణో
దారుల ననఘులఁ దీర్థ, ప్రారంభులఁ గాన వచ్చి పరమప్రీతిన్. 304

క. వారలచేఁ బూజితులై, భూరితపోధనులు లోకపూజ్యులు ధర్మ
ప్రారంభనిత్యమతులకు, వారల కి ట్లనిరి సత్యవచనులు గరుణన్. 305

వ. శారీరనియమంబులు మానుషవ్రతంబు లనంబడు మనోబుద్ధిశౌచంబులు దేవవ్రతంబు లనంబడు నట్టిసౌమ్యవ్రతవిశేషంబులు సలుపుచుఋజుమార్గులరై తీర్థంబులు సేవించునది తీర్థాభిగమనంబున మహాభిష నాభాగ భరత భగీరథ ముచుకుంద మాంధాతృ సగర సార్వభౌ మాష్టక రోమపాదులయట్ల శత్రుజయంబును సర్వలోకసుఖంబులుం బడయుదు రని చెప్పి మునివరులు మువ్వు రరిగి రంత నజాతశత్రుండు రోమశున కిట్లనియె. 306

క. ధరణి నధార్మికు లగుకా, పురుషుల కభివర్ధనంబుఁ బుణ్యచరిత్రం
బరఁగెడుధార్మికులకు దు,ర్ధర మగు నవివర్ధనంబుఁ దగునె మునీంద్రా. 307

వ. మఱియు నచేతనంబులయ్యును గిరిసరిత్సరోవరంబులు పుణ్యతీర్థంబులై జగత్పావనంబు లై జనులకు దురితాపహరంబు లయినకారణం బేమి యని యడిగిన నతనికి రోమశుం డి ట్లనియె. 308

—* రోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబులు సెప్పుట. *—

చ. వసుధ నధర్మవర్తులగువారలవర్ధన మెన్నఁడున్ సమం
జస మయి నిల్వ నేరదు భృశంబుగ నాశము వొందు దుర్మద
వ్యసను లధర్మవర్తనఁ బ్రవర్ధితు లయ్యును నేము చూడ రా
క్షసులును దైత్యదానవులుఁ గ్రాఁగరె తొల్లి సహస్రసంఖ్యలన్. 309

క. దేవతలు ధర్మవర్తులు, గావున నభివృద్ధిఁ బొంది ఘనముగ నిత్య
శ్రీవిభవాన్వితు లయి ధర, ణీవల్లభ యున్నవారు నిరుపమశక్తిన్. 310

1. క. గ. గావున.

క. ధర్మసుత ధార్తరాష్ట్రుల, ధార్మికులై పెఱిగి రేసిఁ దడయక విధిచే
నిర్మూలితు లగుదురు దు,ష్కర్మంబున నసురులట్ల కడు సుస్థిరులై. 311

వ. అది యెట్లనిన నధర్మవర్తులయందు దర్పంబు పుట్టు దర్పంబువలన మానంబు
పుట్టు మానంబువలనఁ గ్రోధంబు పుట్టు గ్రోధంబువలనం జేసి లజ్జయు వృత్తంబు
నుం జెడు [1]నష్టలజ్జావృత్తు లయినవారి నుపశమంబును లక్ష్మియు విడుచు. 312

క. మీ రమరసదృశులరు ధ,ర్మారంభవిశిష్టమతుల రగుటను సుచిర
శ్రీరమ్యుల రగుదురు విజి,తారాతుల రగుదు రుద్ధతాహవములలోన్. 313

వ. ధర్మవర్తులైన దేవతలు ఋషులు నాశ్రయించుటం జేసి తీర్థంబులు పవిత్రంబులై
సర్వకామప్రదంబు లై వర్తిల్లుచుండుఁ దీర్థసేవను గ్రతువులను దానంబులను
బ్రాహ్మణులదీవనలను జనులు సర్వదుఃఖవిముక్తు లయి శ్రేయఃప్రాప్తులగుదు రని
చెప్పిన నమ్మునివరువలన నొండుధర్మస్థితులు వినుచుఁ బాండవు లరిగి నైమిశంబు
నశ్వతీర్థంబును గంగాఘోషంబును గన్యాతీర్థంబును గోమతియును బాహుదయు
ను మహానదియును దేవయజనం బయిన ప్రయాగయు గంగాయమునాసంగమం
బును నాడి యందు బ్రాహ్మణులకు గోహిరణ్యాదానంబులు ప్రయాగం [2]గొన్ని
దినంబు లుండి వేదవిదులయిన బ్రాహ్మణులవలన వేదార్థంబు లెఱుంగుచుఁ జని
యనేకపుణ్యనదీ సముద్భవం బయిన గయపర్వతంబును రామసరంబును బ్రహ్మ
సరంబును వైవస్వతతీర్థంబునుం జూచి గయయందు నక్షయవటంబున నార్షేయం
బైనవిధానంబునం జాతుర్మాస్యక్రతువులు సేసి ఋషులవలనం బుణ్యకథలు విను
చున్నయవసరంబున శమతుం డనుమహాముని ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 314

సీ. అనఘుం డమూర్తరయఃప్రియపుత్త్రుండు, గయుఁ డనురాజర్షి క్రతువు లిందు
బ్రహ్మసరంబునఁ బరఁగంగ మును చేసె, నాతనియజ్ఞంబులందు సకల
జనభుక్తశేషాన్నశైలంబు లిరువది, యే నగు సంఖ్య దా నెఱుంగ నయ్యె
దత్కృతక్రతుబహుదక్షిణాసంఖ్యయు, నుడుసికతాసంఖ్యయును నెఱుంగఁ

ఆ. గాదు జనుల కట్టిగయునామమున గయ, యనఁగఁ బుణ్యతీర్థమయ్యె నిదియుఁ
బితృహితార్థ మిందు బిండప్రదానంబు, సేయఁగనిన నిష్టసిద్ధి పెరుగు. 315

వ. అని చెప్పిన శమతువలన గయామాహాత్మ్యంబు విని యగస్త్యాశ్రమంబున కరిగి
రంత ధర్మరాజు రోమశున కి ట్లనియె. 316

మధ్యాక్కర. వాతాపి యనువాని నెట్లు సంపె సద్వంద్యుఁ డగస్త్యుఁ
డాతత తేజోధికుండు నావిందు నమ్మునినాథు.

1. లజ్జానివృత్తు. 2. 'గొన్ని దినంబు లుండి' అనుటకును 'వేదవిదు లయిన' అనుటకును నడుమ 'క. ఎలమిని ధర్మతనూజుఁడు, గులపావనుఁ డగుచు విప్రకోటుల కెల్లన్, వెలయఁగ నభీష్టవస్తువు. లలయక దానములు సేసె • నభివాంఛితుఁ డై.' అని యొకానొకప్రతిం దప్పఁ బెక్కింటఁ గానిపింపదు.

ప్రీతిని దచ్చరితంబు వినఁగ నభీష్ట మిం దనిన
నాతని కి ట్లని చెప్పి రోమశుం డనఘుని పేర్మి. 317

క. వీతభయుఁ డిల్వలుండను, వాతాపియు ననఁగ బరఁగు నసురదైత్యులు వి
ఖ్యాతబలులు వసియింతు రరాతిహరుల్ మణిమతీపురంబున నొప్పన్. 318

వ. అందగ్రజుం డయినయిల్వలుం డొక్కబ్రాహ్మణు నతిభక్తి నర్చించి నాకు సకల
కామసిద్ధికరం బగుమంత్రం బుపదేశింపు మని ప్రార్థించి విఫలప్రార్థనుండై యలిగి
తనతమ్ముఁ గామరూపధరు వాతాపి నపుడు మేషరూపంబు సేసి వధియించి వాని
మాంసం బిమ్ముగా వండించి దాని నావిప్రునకుఁ గుడువం బెట్టించి. 319

తే. విప్రకుక్షిలోనున్నయసురవీరు ననుజుఁ, బిలిచె రమ్మని వాతాపి ప్రియముతోడ
జీవితుం డయి వాఁడు సెచ్చెరను విప్రు, కుక్షి వ్రచ్చుచు వెలువడి క్రాఁచె విప్రు.

వ. అది మొదలుగా నిల్వలుండు దనకడకు నతిథులై వచ్చువిప్రుల నిప్పాట నంతకు
పురంబున కతిథులం జేయు చున్నంత నట నగస్త్యుండు బ్రహ్మచర్యాశ్రమం
బునం బెద్దకాలం బుగ్రతపంబు సేయుచు వనంబునఁ బరిభ్రమించువాఁ డొక్క
నల్లకీపల్లవంబున నధోముఖు లయి వ్రేలు చున్నతనపితరులం జూచి యివ్విధం
బున మీ రున్న కారణం బేమి యని యడిగినఁ బితరు లి ట్లనిరి. 321

తే. అయ్య మేము నీపితరుల మధికనిష్ఠ, బ్రహ్మచారి వై నీవు తపంబు సేయు
చున్నవాఁడవు సంతతి నొల్ల కదియు, కారణంబుగ మా కూర్ధ్వగతియు లేదు.

వ. ఇంక నైనను నీవు వివాహం బై సంతానంబు వడసిన మాకుఁ బుణ్యగతి వడయ
నగు ననిన నట్ల చేయుదు నని యగస్త్యుండు దనతపశ్శక్తిం జేసి పుత్త్రకాముం
డైనవిదర్భరాజున కొక్కకూఁతుం బుట్టించి నది లోపాముద్ర యనునామంబు
తో జలంబులయందు నలినియుంబోలె వినీతునందు లక్ష్మియుంబోలె నుద్యుక్తు
నందు విద్యయుంబోలెఁ బెఱిఁగి యౌవనంబు దాల్చి రూపవతి యై వయోరూ
పంబుల ననురూప లయిన కన్యకాశతంబుతో నొప్పుచున్నంత. 323

క. తరుణి నగస్త్యుభయంబున, వరియింపఁగ నోడి రాజవరులు మనోజా
తురు లగుచుండిరి తగియెడు,వరు రోయుచు నుండె సుతకు వైదర్భుండున్. 324

వ. అంత నగస్త్యుండు విదర్భరాజుపాలికి వచ్చి నాకు లోపాముద్ర నిచ్చునది యనిన
వైదర్భుం డాత్మగతంబున. 325

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారమునం గృశుం డయినబ్రాహ్మణుఁ డీ లలితాంగిఁ బెండ్లియై
నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారము దాల్చి యుండు మని పంపక మిన్నక యుండ నేర్చునే. 326

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి [1]దీని నెట్లీఁగ నగు భోగ,యోగ్య మైనయది పయోజనేత్ర

1. గ. తపసి కిట్టు లీ నగు భోగ, యోగ్యమైనయిప్పయోజనేత్ర.

యీనినాఁడు శాపశమిచ్చెఁ గా కిమ్మని, యేల సైఁచు నింక § నెట్టులొక్కో.

వ. అని వైదర్భుండు దానునుం బత్నియు వగచుచున్న వారిపాలికి వచ్చి లోపా
ముద్ర యిట్లనియె. 328

క. ఇమ్మునివరునకు నన్నుఁ, బ్రియమ్మున నిచ్చునది మీకు § నతిచింతాభా
ర మ్మేల యునిన నిరువురు, [1]నమ్మదితకు సంతసిల్లి § యధికవిభూతిన్. 329

—* అగస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బాడుట. *—

వ. విధ్యుక్తంబుగా నక్కోమలి నగస్త్యునకు వివాహంబుఁ జేసిన నగస్త్యుండు
లోపాముద్రం బరిగ్రహించి దాని దివ్యాంబరాభరణంబు లపనయించి వల్క
లాజినధారిణిం జేసి ధర్మచారిణిం దోడ్కొని చని గంగాద్వారంబునం దపంబు
సేయుచు నొక్కనాఁడు. 330

క. నీచతరనాభిఁ జపలవి,లోచనఁ బృథుజఘనచక్ర § లోపాముద్రం
జూచి మునీంద్రుఁడు మన్మథ,గోచరుఁ డై దానిఁ బ్రీతిఁ § గూడఁగఁ దివిరెన్.

వ. అదియును మునివరునభిప్రాయం బెఱింగి లజ్జించి ముకుళితకరాంబుజ యై యి
ట్లనియె. 332

క. పతి పత్నిఁ బ్రజార్థముగా, ధృతిఁ బడయుట [2]యెందుఁ గలయదియ యైనను న
న్నతిరుచిరాంబరభూషా,న్వితఁ జేసి మనఃప్రియంబు § నిర్మింపు దయన్. 333

క. మునినాథ నీవు ననులే,పనమాల్యవిభూషణ ప్రశస్తుఁడ వైనా
కొనరింపు మపత్యోత్పా,దన మీఋతువాసరములు § దప్పక యుండన్. 334

వ. అనిన నాకుఁ దపోధనంబ కాని యొండు ధనంబు లేదు నీకోరినవిధం బెట్లుసేయ
నేర్తుఁ దపంబునం జేసి సర్వంబునుం బడయ నగు నంటేని నేను దపోవ్యయంబు
సేయనోపనని యగస్త్యుండు వసుభిక్షార్థియై శ్రుతపర్వుం డనురాజుపాలికిం బోయి
వానిచేతం బూజితుం డయి యేను ధనార్థినై వచ్చితి నీపోష్యజనపోషణంబునకు
విఘాతంబు గాకుండ మిగులుధనంబు గలదేని నా కిమ్మని యడిగిన నతండాయ
వ్యయంబులు సమంబు లగుటం జేసి మిగులు లేమి యెఱింగించిన వాఁడును
దానును బ్రధ్నశ్వుం డనురాజుపాలికిం బోయిన నతండును నయ్యిరువురం బర
మభక్తిం బూజించి తదాగమనప్రయోజనం [3]బెఱింగి తనయందుల నాయవ్య
యంబులు సమంబు లగుట యెఱింగించిన. 335

క. ఇరువురఁ దోడ్కొని తానును, నరిగెం ద్రసదస్యుఁ డను జననాధిపుకడకుం
గర మర్థితోడ నందఱుఁ, బురుకుత్సతనూజుఁ డతఁడు § పూజించి వడిన్. 336

వ. వారలచెప్పినట్లు తననిర్వాహంబు సెప్పి త్రసదస్యుం డగస్త్యున కిట్లనియె. 337

1. జ. నమ్మోటకు, 2. క. జ. కృతులయందుఁ ♦ చెల్లమ యైనన్. 3. గ. బడిగినఁ దమ వచ్చినకార్యం బెఱింగించి యందుల నాయ వ్యయంబులు సమంబు లగుట యెఱింగి.

క. ఇమ్మణిమతీపురంబునఁ, దమ్ముండును దాను నతిముదంబున నుండున్
నెమ్మిని నిల్వలుఁ డనువాఁ, డిమ్మహి ధనవంతుఁ డతఁడ । యెవ్వరికంటెన్. 338

వ. అతండు మనయభిమతంబు దీర్ప నోపు నని రాజర్షులు మువ్వురు మహర్షిం దోడ్కొని యిల్వలుపాలికిం జనిన నయ్యిల్వలుండును వారి నాతిథ్యవిధానంబుల నర్చించి వాతాపి నెప్పటియట్ల సంస్కరించి యగస్త్యుని కశనంబుగా సమర్పించిన.

తే. దాని నెఱిఁగి యమ్మువ్వురు । ధరణిపతులు
మునివరేణ్యున కప్పుడు । మొక్కి యనిరి
విప్రవరులకు భక్ష్య మై । వీనితమ్ముఁ
[1]డుదరములనుండి విప్రుల । నొగిన చంపు. 340

చ. వలవదు వీనియింటఁ గుడువన్ మనకున్ ధన మిచ్చు నేని ని
మ్ములఁ గొని పోద మిప్పు డని । ము న్నెఱిఁగించిన నమ్మునీంద్రుఁ డ
త్యలఘుఁడు వారిమాటకు భయంపడ కెంతయుఁ బ్రీతితోడ న
గ్గలముగఁ జేసె భోజనము । కంఠముదాఁక [2]నకుంఠవీర్యుఁ డై. 341

ఆ. ఇల్వలుండు ననుజు । నెప్పటిక్రియఁ బిల్వ, నెఱిఁగి దాని నమ్మునీశ్వరుండు
గడుపుఁ దడవికొనుచుఁ । గట్టునఁ ద్రేఁచిన, నసుర జీర్ణ మయ్యె । నాక్షణంబ.

వ. ఇల్వలుండును మునివరుశక్తికి భయంపడి విషణ్ణుం డయ్యును బ్రసన్నుండపోలెఁ దనవంచన యేర్పడ కుండఁ గృతప్రణాముం డై తదాగమనప్రయోజనం బడిగిన వానికి నగస్త్యుం డి ట్లనియె. 343

సీ. ఈ రాజవరులతో । నేను ధనార్థి నై, వచ్చితి నీకు ద్రవ్యంబు గలుగు
టెఱిఁగి నావుడు నటు । లేని మీ కభిమత, మెంత యంతియ ధన । మిత్తుననినఁ
బదివేలు మొదవులుఁ । బదివేలగద్దియల్, పసిఁడియు నిమ్మహీపతుల కిమ్మ
యొక్కొక్కనికి మఱి । యొక్కని కిచ్చిన, దానికి రెట్టిగోధనము నొక్క

ఆ. హేమమయరథంబు । నిమ్ము నాకనిన ని
ల్వలుఁడు దక్షిణంబ । తలఁచి యిచ్చె
నయ్యగస్త్యు చెప్పినంతధనంబు ము
వ్వురు మహీపతులకుఁ । గరము నెమ్మి. 344

వ. మఱియు విరావ సురావము లనునశ్వంబులం బూన్చినసౌవర్ణరథంబును నిరువది వేల మొదవులు నిరువదివేలగద్దెలపసిండియు మునివరున కిచ్చినం దద్రథంబున.

క. మునివర నృపతులఁ దద్గో,ధనకాంచన తతులఁ దత్ప్రతాకినులను నో
లిన తాల్చి యగస్త్యాశ్రమ,మునకుం దక్షిణమ రథ్యములు వడిఁ బఱచెన్. 346

1. గ. డుదర మగలంచి. 2. క. నకుంఠితాత్ముఁ డై

వ. రాజర్షులు నగస్త్యు వీడ్కొని చని రంత నగస్త్యుండు లోపాముద్ర కభిమతం బొనరించి. 347

మధ్యాక్కర. పదుండ్రఁ బోలెడుసుతుల నూర్వురఁ బడయంగ వలతొ
పదుండ్ర నూర్వుర కెన యగుసుతులఁ బడయంగ వలతొ
వదలక వేవురు సుతులఁ బడయఁగ వలతొ వేవురకుఁ
గదియంగ నుత్తము నొక్కరు వలతొ కమలాయతాక్షి.

వ. అనిన ముదితహృదయ యై లోపాముద్ర మునీంద్రున కి ట్లనియె. 349

క. [1]వేవురఁ బోలెడు వాని మహావీర్యగుణాఢ్యు నొక్కరుయాత్మజుఁ బడయం
గా వలతు నపేతగుణుల్, వేవురుసుతు లయ్యు నెందు విఫలము కాదే. 350

వ. అనిన నీకోరినట్లు గుణవంతుఁ డయినకొడుకు నీకు జన్మించు నని దానికి గర్భాధా నంబు సేసి యగస్త్యుండు తపోవనంబున కరిగె నిట లోపాముద్రయు నేఁడేండ్లు గర్భంబు దాల్చెనంత నక్కోమలికి. 351

క. తనయుఁడు దృఢాస్యుఁ డనఁగా, ననవద్యుఁడు వేదములు రహస్యంబులతో
నొనరఁగ జపంబు సేయుచు, నినతేజుఁడు పుట్టె భువన మెల్ల వెలుంగన్. 352

వ. వానికిం దేజస్వి యనుఋషి వృత్తి యపారం బైనయిధ్మభారంబు వహించుటం జేసి యిధ్మవాహుం డనం బరఁగె ని ట్లగస్త్యుండు పుత్త్రపౌత్త్రవంతుం డయి తనపితరులం బుణ్యలోకగతులం జేసె నని వైశంపాయన కథిత కథాక్రమం బతి రమ్యంబు గాను. 353

క. కలికాలభరత లక్ష్మీ, లలనాస్పద వీరగుణవిలాస విరోధి
ప్రళయాంతక నిఖలమహీ, వలయోద్వహబాహు విష్ణువర్ధన[2]మూర్తీ. 354

పృథ్వీవృత్తము. సమస్తభువనాశ్రయా వినయసత్యనిత్యోదయా
సమాహితహితక్రియాస్థిరవిశాలకీర్తిప్రియా
[3]నమన్నృపకిరీటచుంబిచరణద్వయా సంతత
క్షమాభరణ రాజరాజ పరగండభేరుండకా. 355

గద్యము. ఇది సకల సుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున బృహదశ్వదర్శనంబును నలోపాఖ్యానంబును నారదాగమనంబును సకలతీర్థకీర్తనంబును రోమశుం డర్జునకుశలవార్తఁ జెప్పుటయు రోమశమహాముని యుపదేశంబున ధర్మజుతీర్థాభిగమనంబును నగస్త్యుండు లోపాముద్రం బరిగ్రహించుటయు వాతాపిభక్షణంబును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము. 356

1. ఖ. దేవరఁ బోలెడు. 2. ఘ. దేవా; 3. 'నమన్నృప పదద్వయా దిగధినాథదత్తాభయా క్షమాభరణ దిగ్జయా సు[illegible]జాలభాస్వద్దయా' అని యొకప్రతి.

శ్రీ

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, తృతీయాశ్వాసము

మందిర బుధజనచిం
తామణి కోదండపార్థ ధర్మవిచారో
ద్దామ నల నృగ భగీరథ
రామచరిత్రాభిరామ రాజనరేంద్రా. 1

— అగస్త్యచరిత్రము —

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు ధర్మతనయుం డగస్త్య
మాహాత్మ్యంబు విని వెండియుఁ దచ్చరిత్రంబు రోమశు నడిగిన నమ్మునియిట్లనియె.

సీ. కృతయుగంబునఁ గాలకేయగణంబుతోఁ, వృత్రుండ న న్నసుర గర్వించి యమర
పతిఁ దొట్టి వేల్పుల బాధించుచున్నఁ ద, ద్భయమున నమరులు బ్రహ్మకడకుఁ
జని పోరిలో వృత్రుఁ జంప నుపాయ మె, య్యదియొ మా కానతి మ్మన నజుండు
దివిరి సరస్వతీతీరంబునందు ని, శ్చింతుఁడై తప మొప్పఁ జేయుచున్న

ఆ. యా దధీచుకడకు నరిగి వేఁడుండు ని, జాస్థు లిచ్చు మీకు నమ్మహాత్ముఁ
డవి జయించు వజ్ర మాదిగా నిఖిలది, వ్యాయుధంబు లై సురారివరుల. 3

వ. అందు వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించు ననిన నమరు లెల్లం గమలాసను
శాసనంబున దధీచుపాలికిం జని కృతప్రణాము లై యిట్లనిరి. 4

క. భువనజనస్తుత నిజగౌ, రవ మెసఁగఁగ నమరపతిపురస్కృతు లగు ని
ద్దివిజు లెల్ల హితంబు గ, భవదస్థిచయంబు లిమ్ము పరమమునీంద్రా. 5

వ. అనిన విని దధీచుండు సంతసిల్లి కృతార్థుండ నైతి నని దేవహితార్థంబుగా నిజ
ప్రాణంబులు విడిచె నమరు లెల్ల నమ్మహాముని యస్థు లాయుధంబులుగాఁ బరి
గ్రహించి రందు. 6

ఆ. త్వష్ట యంత నూఱుధారలు రమ్యమై, యనలకణకరాళ మైన వజ్ర
మొనరఁ జేసి దీన నోర్వుము దైత్యుల, ననుచు నిచ్చె దానినమరపతికి. 7

వ. అవ్వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించె నంత. 8

చ. అనుపమదివ్యశస్త్రధరు లై నయమర్త్యుల కాహవంబులో
మొనయక కాలకేయులు సముద్రముఁ జొచ్చి దినంబు లెల్లన
వ్వనధి నడంగి యుండి బలవంతులు వెల్వడి రాత్రు లెల్ల భూ
జనులకు బాధ సేయుచు భృశంబుగ నుండిరి క్రూరచిత్తులై. 9

వ. మఱియు విద్యాతపోయుక్తులై ధర్మచరితులైనవారి కారణంబున జగంబు లపా
యంబు నొందక సుఖం బున్నయవి గావున నట్టివారిన రోసి వధియించి జగంబుల
కపాయంబు సేయుదు మని యసురులు వసిష్ఠాశ్రమంబున నూటతొంబదియేఁడ్వు
రను చ్యవనాశ్రమంబున నూర్వురను భరద్వాజాశ్రమంబున సిరువదుండ్రనుంగాఁ
బలువురు బ్రాహ్మణుల బ్రహ్మమయుల భక్షించి యిప్పాట ననవరతంబు నఖిల
మునిగణాశ్రమంబుల కుపద్రవంబు సేయు చున్న. 10

—* దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని స్తుతియించుట *—

క. యాగాదిపుణ్యకర్మ, త్యాగము మర్త్యమున నైనఁ దా రధికభయో
ద్వేగంబునఁ బురుహూతపు,రోగము లై యగ్నియమ వరుణ ధనదాదుల్. 11

క. చని వైకుంఠంబునఁ బ్రభు,వనపతి వైకుంఠు గరుడవాహను విష్ణుం
దనుజ విభంజనుఁ గని యిట్లని రెంతయు భక్తితోఁ గృతాంజలు లగుచున్.

వ. దేవా నీవు వరాహరూపధరుండ వై మహీతలం బెత్తి నరసింహరూపంబుదాల్చి
యాదిదైత్యు హిరణ్యకశిపు వధించి వామనుండవై బలిం గట్టి యజ్ఞమూర్తివై
యజ్ఞవిఘ్నకరుండైన జంభుండనుదానవుం జంపి యండజజరాయుజస్వేదజోద్భిజ్జం
బు లనం బరఁగినచతుర్విధ ప్రజల రక్షించు చున్నజగద్రక్షకుండవు గావున నీకు
విన్నపంబు సేసెద మిప్పుడు జగంబుల కైన యుపద్రవంబు చిత్తగింపుము. 13

సీ. కాలకేయులు మహాకాయులు పగ లెల్ల, జలదుర్గబలమున జలధి నుండి
రే లెల్లఁ జని నలి రేఁగి మునీశ్వరా,శ్రమముల సద్ధర్మచారు లైన
బ్రాహ్మణప్రవరులఁ బాయక వధియింతు, రెట్టిపాపాత్ములు నెయ్యుగముల
బ్రాహ్మణహింస యాపాదింతురే యది, వీరలవలనన వినఁగఁబడియెఁ

ఆ. బరమసాధులైనబ్రాహ్మణులకు బాధ, యగుడు మహికి బాధ యగు ధరిత్రి
కైనబాధఁ జేసి యఖిలలోకంబులుఁ, గరము బాధ నొందుఁ గమలనాభ. 14

వ. ఎట్లనిన వేదంబులు ధరియించి విప్రులు వేదచోదితంబు లైనపుణ్యకర్మంబులు
విధియించుటం జేసి హవ్యకవ్యంబుల దేవతలుం బితరులుఁ దృప్తులైన వారివలన
నెల్లలోకంబులకు సుఖం బగుం గావున బ్రాహ్మణోపద్రవంబుపరిహరించి లోకం
బులు రక్షింపు మనిన దేవతలకు విష్ణుదేవుం డిట్లనియె. 15

మత్తకోకిలము. కాలకల్పులఁ గాలకేయులఁ గాలకాయుల భూరి ర
త్నాలయస్థుల వీర్యవంతుల నర్ణవంబు సమస్త స

త్త్వాలి దోఁపఁగ వట్టిన విషయము బగుఁ వధియింపఁగాఁ
బోల దొండువిధంబునం బరిపూర్ణవార్ధి [1]జలోన్నతిన్. 16

క. వరుణజలంబుల మిత్రా, వరుణతనూజుండు వీర్యవంతుం డై చె
చ్చెరఁ ద్రావ నోపు [2]నిండఱు, నరుగుఁడు ప్రార్థింపఁ డమ్మహాత్ము నగస్త్యున్. 17

వ. అనిన నమరు లెల్ల నగస్త్యుపాలికిం జని యమ్మునివరు స్తుతియించి యి ట్లనిరి. 18

క. అమరహితంబుగ జగదహితము దలఁగుము పేర్మితో బుధస్తుతగుణ విం
ధ్యము ద్రొక్కి పెరిఁగి జగదహితము సేసిన నీవ కావె తలఁగిరి దానిన్. 19

వ. అని దేవత లెల్ల నగస్త్యుఁ గీర్తించి రనిన విని ధర్మజుం డిది యెట్లు వింధ్యం
బేల పెరిగె దానిం బెరుగ కుండ నగస్త్యుం డెవ్విధంబున వారించె నని యడి
గిన నాతనికి రోమశుం డి ట్లనియె. 20

—♦ అగస్త్యుఁడు వింధ్యంబు పెరుగకుండ వారించుట. ♦—

ఉ. నెమ్మి నినుండు మేరుధరణీధరనాథుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ
ద్రిమ్మరు చున్నఁ జూచి పటుదీధితికిం గర మల్గి వింధ్యశై
ల మ్మనియెన్ దినేంద్ర యచల ప్రభు నన్నుఁ బ్రదక్షిణంబు ని
త్యమ్మును జేయ కేల మతి దప్పితి మేరువుఁ గొల్వ నేటికిన్. 21

వ. అని గర్వించి పలికిన నప్పర్వతంబునకు భానుం డి ట్లనియె. 22

క. అనవరతము విధియోగం, బున నేఁ ద్రిమ్మరుదు నమరభూధరముఁ బ్రియ
మ్మున నాత్మేచ్ఛ యొనర్పఁగఁ, జన దనవుడు నలిగి వింధ్యశైలం బంతన్. 23

క. ఇనశశితారాదులకుం, జన రాకుండంగఁ బెరిగి జలధరపథ మె
ల్లను గప్పి యుండె వింధ్యం, బనుపమ నుత్తుంగమై సురాద్రిస్పర్ధన్. 24

క. రవిశశిగతు లుడుగుటు నిది, దివ మిది రాత్రి యని వసుమతీజనులకు న
ద్ద్విజమునివరుల కెఱుఁగఁగ, నవగాఢం బయ్యె నంధ [3]మయ్యె జగంబుల్. 25

వ. ఇట్లు పెరిగినవింధ్యంబునొద్దకు వచ్చి వేల్పు లెల్ల దానివర్ధనంబు వారింప నోపక
యగస్త్యుపాలికిం జని వింధ్యంబుపెక్కువ యెఱింగించి యి ట్లనిరి. 26

క. భువనవ్యవహారమునకు, వ్యవధానం బయ్యె వింధ్యవర్ధనమున న
ద్దివసకర రజనికరగతు, లవిహత మగునట్లు సేయు మనఘ మునీంద్రా. 27

వ. అని దేవతలు ప్రార్థించిన నగస్త్యుండు లోపాముద్రాసహితుం డై వింధ్యంబు
సమీపంబునకు వచ్చి దానిచేతం బూజితుం డై యిట్లనియె. 28

క. చని యొద దక్షిణదిశ కే, నొనరఁగఁ దెరు విమ్ము నాకు నుర్వీధర నీ
వనవుడు నట్టులచేయుదు, నని పెరుగుట యుడిగి వింధ్య మతివినయముతోన్.

వ. భట్టారకా విజయంచేయుం డని భూమి సమానమై యున్న దాని కగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 30

1. గ. బలోన్నతిన్. 2. జ. మీఱం, దరుగుఁడు. 3. క. మగుచు.

క. నా మగిడివచ్చునంతకు, భూమీధర యీప్రకారమున నుండుము నా
తో మైత్రిఁ జేయు మని లో, పాముద్రాధీశ్వరుండు పలికి ముదమునన్. 31

వ. దాని నొడంబఱిచి దక్షిణదిశకుం జని లోకంబులకు హితంబుగా నంద యుండె వింధ్యంబు నగస్త్యుండు మగిడి వచ్చునంతకుఁ బెరుగ నోడి యున్న దని యగస్త్యమాహాత్మ్యంబు ధర్మజునకుం జెప్పి వెండియు రోమశుం డి ట్లనియె. 32

ఆ. అమరు లెల్లఁ దన్ను నట్లు కీర్తించుచు, నున్నఁ జూచి మునిగణోత్తముండు
వారి నడిగె నేమి వచ్చితి రెఱిఁగింపుఁ, డని దయాళుఁ డై ప్రియంబుతోడ.

వ. అనిన. 34

చ. అమరులు గాలకేయకృత మైన జగద్భయ మెల్లఁ జెప్పి యు
త్తమమునినాథ తత్ప్రతివిధానము సేసి జగంబు గావఁ జి
త్తము గలదేని విభ్రమదభ్రతరంగమహార్ణవంబుఁ బా
నము దగఁ జేసి చేయుము ఘనంబుగ మాకు మనఃప్రమోదమున్. 35

క. ఆ తోయధి నీచేత ని,పీతం బగుడుం గడంగి భీమాసురసం
ఘాతంబు దక్షిణంబ ని,పాతింతుము దివ్యశస్త్రపటు[1]ఘాతములన్. 36

—* అగస్త్యుఁడు సముద్రోదకంబు పానంబు సేయుట *—

వ. అనిన నగస్త్యుం డట్ల చేయుదు నని యమరవరుల కెల్ల సంతోషంబుగా నప్పుడు.

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగహస్తంబుల, నాడెడునదివోలె నతులవేగ
వాతవిధూత మై [2]వఱలెడునదివోలెఁ, బర్వతకందరోపాంతతతులఁ
దొడరెడునదివోలె [3]ధ్రువఫేనవితతుల, నగియెడునదవోలె నాగనక్ర
మకరకుల క్షుభ్యమాణ మై తద్బాధ, కోపనియదివోలె నుచ్చభీమ

ఆ. నినద మగుచు నున్నసరిధియొద్దకు, సమరగణముతో మహామునీంద్ర
గరుడఖచరసిద్ధగంధర్వపన్నగ, యక్షగణముతోడ నరుగు దెంచి. 38

ఉ. అందఱుఁ జూచు చుండఁగ మహాబ్ధిజలంబులఁ ద్రావె విష్టపా
నందకరుం డగస్త్యుఁ డఘనాశనుఁ డట్లు పయోధి రిక్త మై
నం దిమికూర్మకర్కటకనక్రభుజంగచయంబుతో భయం
బందుచుఁ గాలకేయులు బయల్పడి తోఁచిరి దానిలోపలన్. 39

వ. అంత, 40

క. గీర్వాణప్రభుఁ డాదిగ, గీర్వాణగణంబు గాలకేయులతోడఁ
గర్వించి రణము సేసి ర,ఖర్వపరాక్రములు గడిమిఁ గడు నుద్ధతు లై. 41

క. అనిమిషదివ్యాయుధహతి, ననిఁ గొందఱు వడిరి కొంద ఱధికవిభీతిం
జని పాతాళముఁ జొచ్చిరి, దనుజులు దైత్యులును వీర్యదర్పచ్యుతు లై. 42

1. ఘ. గ. పాతిములన్. 2. గ. యేతెంచునది; జ. వర్తిల్లునది. 3. క. ధృతఫే.

వ. ఇట్లు కాలకేయులం దొట్టి యసురుల నెల్ల [1]నిశ్శేషంబుఁ జేసి జగంబుల యుప
ద్రవం బుడిపి దేవత లగస్త్యుని గీర్తించి యి ట్లనిరి. 43

క. మునినాథ నీయనుగ్రహ, మున నిగ్రహ ముడిగె నఖిల భువనంబుల కి
వ్వనధిఁ బయఃపూర్ణముగా, నొనరింపుము నీవ కాని యొరు లోప రిలన్. 44

వ. ఇది యనేకసత్త్వాశ్రయంబు గావున రిక్తంబై యుండఁ దగ దనిన నగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 45

సీ. మున్న జీర్ణంబయ్యె మున్నీటినీరు, నా కడుపునం దే నింకఁ బడయ నేర
జలరాశి నిండంగ జల మొండు నావుడు, నమరులు మునులును గమలగర్భుఁ
గానంగఁ జని దేవ మీనాకరం బేమి, తెఱఁగున నిండు మా కెఱుఁగఁ జెప్పు
మని విన్నపంబు సేసినఁ బెద్దప్రొద్దు చింతించి వారలకు విరించి యనియె

ఆ. వనధిఁ బెద్దకాలమున భగీరథుఁ డను, వాఁడు నించుఁగాని వసుధ నొరులు
పూని దీని నింపఁగా నోప రనవుడు, నమరవరులు మునులు నరిగి రనిన. 46

క. వనరాశి యేమికారణమున నెట్లు భగీరథుండు భూరిజలౌఘం
బున నించె దీనిఁ జెప్పుమ, యని యడిగిన ధర్మజునకు నమ్ముని సెప్పెన్. 47

—♦ భగీరథుండు సముద్రమును జలముచే నించుట. ♦—

వ. తొల్లి యిక్ష్వాకువంశంబున సగరుం డనురాజు హైహయుల నిర్జించి నిఖిలమహీ
రాజ్యంబు సేయుచు నపుత్త్రకుం డై వైదర్భియు శైబ్యయు ననునిద్దఱు భార్యల
తోడం గైలాసంబున కరిగి యందు. 48

క. దక్షమఖక్షయకరు నిట, లాక్షజహుతభక్షు భక్షితానంగు విరూ
పాక్షు మహోక్షధ్వజుఁ బ్రత్యక్షము గావించె నుగ్రతపమున పేర్మిన్. 49

తే. హరుఁడు వానికిఁ బ్రత్యక్షమయి వరంబు, వేఁడు మనవుఁడు త్రైలోక్యవిభుఁడ నాకు
దయ యొనర్పుము సంతానదానమనుచు, వేఁడెఁ బుత్త్రార్థియై కడువేడ్కతోడ.

వ. ఈశ్వరుండు వానికి వైదర్భియం దఱువదివేవురుగొడుకులును శైబ్యయం దొక్క
కొడుకుం గా వరం బిచ్చి యయ్యఱువదివేవురు నతిదర్పితు లై యేకకాలం
బునఁ గాలగోచరు లగుదు రనియు నయ్యొక్కకొడుకు వంశకర్త యగు నని
యుం జెప్పి యదృశ్యుం డైన. 51

క. కొడుకులఁ బలువురఁ బడసియుఁ, బడయనియట్టిదయి ధర్మపత్నులుఁ దానుం
గడుసంతసపడ కరిగెను, దడయక సగరుండు మగిడి తనపురమునకున్. 52

వ. అంతఁ గొంతకాలమునకు నయ్యిద్దఱు గర్భిణు లైన నందు వైదర్భికి నొక్క
యలాబూఫలంబును శైబ్యకు నసమంజసుం డను కొడుకుఁ బుట్టిన. 53

ఆ. వరదుఁ డైన యీశుపరమున నిది యొక్క, వదరు పుట్టె నెట్టివరమొ యనుచు
దానిఁ బాఱవైవఁ గానున్న నాకాశ, వాణి యిట్టు లనియె వసుమతీశ. 54

1. 'నిశ్శేషంబు సేసి' అనియే యెల్లప్రతులు.

తే. సాహసం బిట్లు సేయంగఁ ✽ జనునె దీని, బీజములు ఘృతఘటములఁ ✽ బెట్టి రక్ష
సేయు మఱువదివేవు రూర్జితులు సుతు లు, మేశువరమునఁ బుట్టుదు ✽రిందునీకు.
వ. అనినం దద్వచనానురూపంబు సేసి రక్షించు చున్న రన్నెలలకు. 56
క. సుతషష్టి[1]సహస్రక ముద్ధత మై వర్ధిల్లి గగన ✽ గతిఁబఱచి శత
క్రతులోకముఁ దొట్టి మదోద్ధతిఁ జేసె సమస్తలోక ✽ తతులకు బాధల్. 57
క. సగరసుతు లట్లు జగముల, కొగి బాధలు సేయు చున్న ✽ నోడి మరుత్ప
న్నగవరు లరిగిరి నాలుగు, మొగములు గలవేల్పుకడకు ✽ మునిసంఘముతోన్.
ఆ. వారిజాసనుండు ✽ వారలు వచ్చిన, విధమెఱింగి మీకు ✽ వెఱవ నేల
సగరసుతులు దగ్ధ ✽ లగుదురు దర్పితు, లైనవారిపేర్మి ✽ యధ్రువంబు. 59
వ. అని కమలసంభవుం డానతిచ్చిన నరిగి యమరవరు లాదిగా నఖిలలోకనివాసు
లెల్ల సగరసుతపరిక్షయం బపేక్షించి యుండునంత. 60
సీ. అశ్వమేధంబు సే ✽ యంగ దీక్షితుఁ డయ్యె, సగరుండు వానియ ✽ శ్వంబు సగర
తనయులచే రక్షి ✽ తంబై వసుంధర, యెల్లఁ గ్రుమ్మరి తో ✽ యహీన మైన
జలధిలోపల నదృ ✽ శ్యంబైనఁ గానక, సగరున కెఱిఁగించి ✽ సగరసుతులు
జనకుశాసనమునఁ ✽ జని భూతలమునందు, దడయక రోసి పా ✽ తాళతలము
ఆ. నంచు రోయఁగడఁగి ✽ యఱువదివేవురు, నొక్కమొగిన గ్రొచ్చి ✽ రుదధిలోన
జలధిపంకమగ్న ✽ సత్త్వముల్ నిశితకుద్దాలహతి విదారి ✽ తములు గాఁగ. 61
వ. ఇట్లు గ్రొచ్చిగ్రొచ్చి సగరసుతులు సముద్రపూర్వోత్తర దేశంబునం గపిలుండను
మహామునియాశ్రమసమీపమునందుఁ దమగుఱ్ఱంబుఁ గని సంతోసిల్లి. 62
ఆ. అశ్వమేధమునకు ✽ నర్చితం బైనయీ, యశ్వరాజు నిట్టు ✽ లపహరించి
[2]మ్రుచ్చుగొఱక యీ స ✽ ముద్రదేశంబున, నోట మెడఁద లేక ✽ యున్నఁవాఁడు.

—* సగరసుతులు గపిలమహాముని కోపాగ్నిచే భస్మమగుట *—

వ. అని కపిలుం బరిభవించిన నమ్మునివరుం డలిగి యనలశిఖలు దూల నతిఘోరదృ
ష్టిం జూచిన నప్పుడు సగరుసుతు లందఱు భస్మంబైన. 64
క. వీరు లగు సగరుతనయుల, దారుణదాహంబుఁ జూచి ✽ తడయక చని యం
భోరుహగర్భతనూజుఁడు, నారదుఁ డంతయును సగరు ✽ నకు నెఱిఁగించెన్. 65
క. దాని విని సగరుఁ డురుశోకానలదందహ్యమానుఁ ✽ డయ్యును నయ్యా
శానువచనంబుఁ దలఁచి ధ ✽ రానాథుఁడు శోక[3]భరప ✽ రావృత్తుం డై. 66
వ. అసమంజసపుత్త్రినంశుమంతుం దనమనుమనిం జూచి యయ్యా నీయయ్య లఱు
వదివేవురు నొక్కటఁ గపిలకోపానలకబళితశరీరు లయిరి భవజ్జనకుండతిక్రూరహృ
దయుం డై పౌరబాలకుల నకారణంబ వధియించి మహానదిలో వైచు చున్న

1. క. సహస్రము త,ద్ధత మై. 2. అ. మ్రుచ్చుగోగ. 3. జ. భరపరవశుం డగుచున్.

నెఱిఁగి పౌరజనాక్రోశంబునం దనుక్రోశపరుండ నై వాని విడిచితి. 67

క. కొడుకుల నిధనమునకు నా, కడఁగినహయమేధమఖము గడచనమికి నేఁ
గడు దుఃఖితుండ నయ్యెదఁ, దడయక నీ విపుడు దీనిఁ దలుఁగుము కడఁకన్.

వ. అనిన నంశుమంతుం డాక్షణంబ చని సగరసుతఖాతద్వారంబున సముద్రంబు సొచ్చి యందు సూర్యసహస్రద్యుతియై వెలుంగుచున్న కపిలమహామునికి నమస్కరించి నిజాగమనప్రయోజనం బెఱింగించినఁ గపిలుండును వానికిం గరుణించి యజ్ఞీయం బైనయశ్వంబు నిచ్చి యి ట్లనియె. 69

క. ఘనభుజ నీకారణమునఁ, జనఁ గాంతురు పుణ్యగతికి సాగరులు ముదం
బున సగరునకుం దొరకును, నొనరఁగ సుతవంతు లైనక్రయు త్తములగతుల్. 70

వ. మఱియు నీచేత నుపనీతం బైనయీయశ్వంబున నశ్వమేధంబు సేసి సగరుండు గృతార్థుం డగు నీపౌత్త్రుం డైనభగీరథుచేతఁ దేరం బడియెడు గంగాజలౌఘంబులం జేసి సంసిక్తులై సగరసుతులు స్వర్గగతు లగుదురు సముద్రంబు సంపూర్ణం బగు ననిన నంశుమంతుండు సంతుష్టుండై కపిలప్రసాదంబున నశ్వంబు దెచ్చి సగరున కిచ్చి కపిలువచనంబు నెఱింగించిన సగరుండు పుత్త్రశోకం బుడిగి యశ్వమేధంబు సేసి సముద్రుం దనకుఁ బుత్త్రుఁగాఁ గల్పించిన నది మొదలు సముద్రంబు సాగరంబు నాఁ బరఁగె నిట్లు సగరుండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేసి నిజరాజ్యభారం బంశుమంతునందు సమర్పించి చనిన. 71

తే. తనపితామహునట్టుల ధరణి యేలి
యంశుమంతుండు నిజపుత్త్రుఁ డగుదిలీపు
నందు రాజ్యభరముఁ బూన్చి యఖిలలోక
పూజితుండు దపోవనంబునకుఁ జనియె. 72

వ. దిలీపుండును దనపితామహు లైన సాగరు లధోగతులు గాకుండ గంగావతరణంబునందు యత్నంబు సేసి యశక్తుం డయ్యె. 73

చ. ప్రథితయశుం డుతుం బడసె ధారసహిష్ణు మహారథుం భగీ
రథుఁ డనుచక్రవర్తి నపరాజితతేజు నిజాన్వవాయదు
ష్పృథవినివర్తకున్ సకలపార్థివజైత్రు మహోద్ధతాసుహృ
న్మథను సురాపగానయ సమర్థతపోగుణయుక్తు నుత్తమున్. 74

వ. ఆ భగీరథు నపారభూభారధురంధరుం జేసి దిలీపుండు దపోవనంబున కరిగిన. 75

తే. కపిలుకోపాగ్నిఁ జేసి సాగరులు గ్రాఁగి,రనియు గతిఁగాన కున్నవారనియు నెఱిఁగి
వారలకు హిత మొనరింపఁ[2]వగచి గంగఁ, దేరఁ గడఁగె వీరుండు భగీరథుండు.

వ. ఇట్లు భగీరథుండు గంగావతరణంబునందుఁ గృతనిశ్చయుం డై యరిగి బహువిధాకారధాతుమంతంబు లైనయుత్తుంగశృంగంబులను జలభరవినమ్రప్రబలబలాహక

1. క. గాలి. 2. వలసి గంగఁ, దేరఁ బూని కడంగె భగీరథుండు.

వ్యూహసంఛాదితశ్యామాయమానంబు లైనతుహినస్థలంబులను సిద్ధవిద్యాధర గంధర్వగీర్వాణమిథునసంసేవ్యమానంబులైన నానారత్నకందరంబులను శుకపిక పారావతశుక్లాపాంగసారంగశతపత్త్రిపుత్త్రప్రియదాత్యూహవ్యూహశబ్ద శబ్దాయమానంబులైన తరువనరేఖలను సింహ శరభ శార్దూల శుండాల గోలాంగూల కోలాహలాన్వితంబులైన గుహాగహ్వరంబులనుం జేసి రమణీయభయానకం బైన హిమవత్పర్వతంబున. 77

చ. సతతకృతోపవాసముల శాకఫలోదకమూలపారణ
వ్రతముల దేవపూజల నపారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో
నతులతపంబు సేసె నమరాపగ నుర్వికిఁ దెచ్చువేడ్కతో
ధృతియుతుఁ డై దిలీపకులదీపుఁడు దివ్యసహస్రవర్షముల్. 78

వ. ఆ భగీరథుతపంబునకు మెచ్చి గంగాదేవి ప్రత్యక్షంబై నీయిష్టంబు సెప్పుమనినం గృతాంజలి యై యి ట్లనియె. 79

సీ. తపనతేజుం డైన కపిలుకోపంబున, గతజీవు లై పుణ్యగతులయందు
విహతులై మత్పితామహు లున్నవారు నీ, దగుపుణ్యజలముల సగరసుతులు
సిక్తులై స్వర్గానుభుక్తిఁ బ్రాపింతురు, [1]గావున దేవి యిద్దేవపథము
నందుండి వసుమతికొండంగఁ జనుదేర, వలయు నావుడు మహీవలయమునకు

ఆ. నేను వచ్చునపుడు నానిరంతరజలౌ, ఘంబు దాల్ప నీలకంఠుఁడోపుఁ
గాని యొరులు దాల్పఁగా నోప రయ్యమా, నాథుకరుణఁబడయు నన్నుఁ దాల్ప.

వ. అనిన గంగాదేవి వచనంబునఁ గైలాసంబున కరిగి భగీరథుండు భగవంతు నంతకాంతకు నీశ్వరుగుఱించి పెద్దకాలంబు దపంబు సేసిన నీశ్వరుండు వానికి సన్నిహితుం డయి నీవు భూలోకంబునకు గంగావతరణంబు సేయు మేను గంగ ధరియించెద ననిన భగీరథుండు వెండియు గంగ నారాధించిన నాతనికిం గరుణించి.

మ. ఇలకుఁ గంగ తరంగసంహతులతో నేతెంచె నాకాంతరం
బులు నాకాశముఁ గప్పుచుం దగ మహాభూత ప్రపంచంబుతోఁ
జెలు వై యుండఁగ దాని నీశ్వరుఁడు దాల్చెన్ సంగతోత్తుంగపిం
గళజూటాగ్రమునందుఁ బద్మదళసంకాశంబుగా లీలతోన్. 82

సీ. [2]సురమునిసిద్ధఖేచరవరుల్ వచ్చి య, చ్చెరు వందిచూడంగ హరుశిరంబు
నందుండి భువనైకవందిత సురనది, ధరణీతలంబున కరుగుదెంచి
కలహంసగతియు నిర్మల ఫేనహాసంబు, నాకీర్ణమీనవిలోకనములు
నాలోలపవనచాలితకల్లోల, రసితమృదూక్తులు నెసఁగుచుండఁ

తే. బ్రీతితో భగీరథుఁ డనుమాతచేత, నీతయై మహామునిపరిపీతరిక్త

1. గ. గాన వేఁడెద దేవి ఘనపథంబు. 2. గ. సురమునిసిద్ధ శేఖరులు నచ్చెరువడి, చూడంగ హరుజటాజూటసమితి, యందుండి,

మఱి సరిత్పతిఁగూడి యాసగరజలకు, హితముగా దాని నించె నాతతజలముల.

క. సాగరులకు సద్గతి గా, సాగరమున కట్లు సలిలసంపూర్ణముగా
భూగత యై భాగీరథి, భాగీరథకీర్తి భువనపంక్తుల నిలిపెన్. 84

వ. అని యిట్లు గంగావతరణంబును భగీరథుమాహాత్మ్యంబును రోమశుండు సెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజసహితుం డై యరిగి నందయు నపరనందయును ననుమహానదులయందుఁ గృతస్నానుం డై హేమకూటంబున నుపలంబులవలన వెలువడు దహనంబున నాహూతంబులై వచ్చు మేఘంబులను జూచి విస్మయం బంది దాని విధం బడిగినవానికి రోమశుం డి ట్లనియె ఋషభకూటంబున ఋషభుం డను ముని యతికోపనుం డై యెవ్వరు వలికిన నపుడె యుగ్రానలాకారుం డై యుపలంబులవలన వెలువడుమేఘంబులం బిలిచి వారల వారించు దానం జేసి తపోదానధర్మ శమదమ రహితులైనజనుల కది దురారోహంబు దేవతలు దేవదర్శనులైనఋషులు నమ్మునిం జూడ వత్తు రిందు దేవఋషులు యజ్ఞంబుసేసిన యజ్ఞభూములందుఁ గుశాకారంబు లైన దూర్వాంకురంబులు యూపాకారంబు లైన వృక్షంబులుఁ గానంబడు ననిన నాపుణ్యతీర్థంబున స్నానంబు చేసి యరుగుచున్న ధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె. 85

క. ఇది విశ్వామిత్రునియా,స్పద మిది కౌశికి యనంగ బరఁగినయది య
ల్లది ఋష్యశృంగుఁడనుముని,హ్రద మనవుడు ధర్మతనయుఁ డమ్మునికి ననియెన్.

— రోమశుఁడు ధర్మజునకు ఋష్యశృంగుచరిత్రము సెప్పుట —

వ. ఋశ్యశృంగుం డనుమునిజన్మంబును దచ్చరితంబును విన వలయు నదియెట్లని యడిగిన రోమశుం డి ట్లనియెఁ దొల్లి కశ్యపపుత్త్రుం డగువిభాండకుం డనుముని వరుం డఖండితబ్రహ్మచర్యంబునం దపంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డొక్కమడువున నీళ్లాడుచున్నయవసరంబున. 87

క. సురుచిర సురూపగుణసుం,దరి యూర్వశియనులతాంగి తద్దర్శనగో
చర యగుడు నపుడ రేత,స్కరణం బమ్మునికి నయ్యెఁ గామకృతమునన్. 88

వ. అయ్యమోఘవీర్యంబుతో మిశ్రం బయినజలంబు నొక్క[1]మనుఁబెంటి ద్రావి గర్భంబు దాల్చిన నందు ఋశ్యశృంగుం డనుకుమారుండు జన్మించి తండ్రినిం దదాశ్రమంబునుం గాని యొండుచో టెఱుంగక ఘోరతపంబు సేయుచున్నంత.

తే. బలియుఁ డంగాధిపతి రోమపాదుఁ డనఁగ, ధరణిఁబరఁగినవీరుండు దనపురోహి
తాపరాధకృతమున బ్రాహ్మణులచేత, విడువఁబడినఁదన్మహి కనావృష్టియయ్యె.

వ. దానికి వెఱచి యాతండు బ్రాహ్మణులఁ బరమభక్తినుపాసించి యీ యనావృష్టి దోషం బేమికారణంబున నయ్యె దీనికిం దగినప్రతీకారం బెద్ది యని యడిగిన వానికిం బ్రసన్ను లై బ్రాహ్మణు లి ట్లనిరి. 91

1. మన్నుఁబిడి.

సినుల సహాలాప సహా, సన సహాయానములు బంధసమములు గావే. 111

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుండు విలాసినీమోహితుం డయితండ్రి [1]కెఱింగింపక సచ్చరిత్రం బయినతనయాశ్రమంబు విడిచి [2]మనుష్యయోగంబునం దగిలి యక్కోమలిపిఱుం దన చని యంగదేశంబు సొచ్చి యందు రోమపాదునాదేశంబున రాజాశ్రయం బను భవనంబున నుండునంత. 112

మత్తకోకిలము. అమ్మునీశునివాసళక్తిఁ దదంగదేశమునందు మే ఘమ్ము లెల్లవలంకులం గడుఁ గ్రమ్మి సర్వజన ప్రమో దమ్ముగాఁ బ్రభవద్బృహజ్జలధార లొప్పఁగ వృష్టిఁ జే సెమ్మహానది దీర్ఘ కాసరసీనదంబులు నిండఁగాన్. 113

వ. ఇట్లుఋశ్యశృంగు[3]నాగతంబున నంగవిషయంబున నవగ్రహదోషంబు నిరస్తం బైన సంతసిల్లి రోమపాదుండు తనకూఁతు శాంత యనుదాని నత్యంతకాంతిమతి నమ్మునివరునకు వివాహంబు సేసి. 114

క. అనుభోగయోగ్యములుగా, ధనరాసులు భూషణములు దాసీనివహం బును గాంచనమయశయ్యా,సనములు ముని కిచ్చె హృదయసంతోషముగాన్.

—♦ విభాండకుఁడు ఋశ్యశృంగుని వెదకుచు వచ్చుట ♦—

వ. మఱియు గోసహస్రంబు లనేకంబు లిచ్చి గోకులసంకులంబుగా[4]ఘోషంబులు దేశంబుల నెల్ల నిలిపి నిత్యసత్కారంబుల ఋశ్యశృంగునకుఁ బ్రియంబుసేయు చుండె నంత నట విభాండకుండు దనయాశ్రమంబునఁ గొడుకుం గానక యెల్ల దేశంబులు రోయుచు నంగదేశంబునకు వచ్చి గోగణసంకీర్ణంబైనయొక్కఘోషంబు నందు గోపసత్కృతుం డై యొక్క దివసంబు వసియించి యిది యెవరిఘోషం బని గోపాలకుల నడిగిన వార లిట్లనిరి. 116

క. యతినాథ వినవె యిది నీ,సుతుఘోషం బిదియ కాదు చూడ ననేకా యతఘోషంబులు గల వు,న్నతగుణునకు ఋశ్యశృంగునకు నిద్ధరణిన్. 117

వ. అనిన విని విభాండకుండు సంతసిల్లి ఋశ్యశృంగుతోఁ బుపట్ల విశ్రమించుచు రోమపాదుపురంబునకు వచ్చి యందుశాంతాసహితుండైనఋశ్యశృంగుంజూచిసంతుష్టహృదయుండై తనకొడుకుఁ గోడలిం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగె నందు వసిష్ఠున కరుంధతియు నగస్త్యునకు లోపాముద్రయు మాద్గల్యునకు నాలాయని యైనయింద్రసేనయుంబోలెఁ దనకుఁ బరమభక్తియుక్తయై శాంత పరిచర్య సేయుచుండ ఋశ్యశృంగుండు సుఖం బుండె నని చెప్పిన నాకౌశికహ్రదంబున నందఱు నభిషిక్తులై యేనూరుమహానదుల సంగమస్థానంబయిన గంగాసాగరసంగమంబుఁజూచుచు సముద్రతీరంబునంజని కళింగదేశంబున వైతరణియనుమహానదిం గని రంత రోమశుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 118

1. గ. స్వచరితంబైన. 2. గ[illegible]గంబునం గదలి. 3. ఙ. నను[illegible]గ్రహంబున. 4. క. గోష్ఠంబులు.

క. మునిదేవవరులు యజ్ఞము, లొనరించిరి తొల్లి దీనియం దుత్తరతీరం
బున నిది పుణ్యాస్పద మై, తనరును యజ్ఞావభృథశోభితస్నానములన్. 119

వ. మఱియు సకలయజ్ఞంబులయందును బ్రశస్తం బయినపశుభాగంబు పశుపతికి దేవతలును ఋషులు నిందుఁ గల్పించి రీతీర్థం బాడినవారు దేవయానగతు లగుదు రనినం గృష్ణాసహితుం డై ధర్మతనయుండు దమ్ములుం దానును వైతరణీస్నానంబు సేసి రోమశుం జూచి మునీంద్రా నాకు భవత్ప్రసాదంబున నఖిలలోకంబులుం గనంబడియె వైఖానసులవేదాధ్యయనశబ్దంబులు వినంబడియె ననిన విస్మితుం డై రోమశుండు వైఖానసులనివాసం బిందులకు ముప్పదివేలయోజనంబులు గలదు వారలయధ్యయనశబ్దంబులు వింటివి గావున నీవు దివ్యుండ వంచు నరిగి యనవరతఫలాలంకృతం బైనయొక్కవనంబుఁ గని యి ట్లనియె నిందుఁ దొల్లి స్వాయంభువుం డైనవిశ్వకర్మ యజ్ఞంబు సేసి. 120

క. దక్షుం డయి యజ్ఞదక్షిణ, దక్షిణభూభాగ మెల్ల దా నిచ్చె నశే
షక్షితిధరవనములతో, నక్షయమతిఁ గశ్యపునకు నార్త్విజ్యమునన్. 121

వ. దాని కలిగి భూదేవి కశ్యపునకుం బట్టీక రసాతలంబునకుం బోయినఁ దత్ప్రసాదార్థి యై కశ్యపుం డుగ్రతపంబు సేసినం బ్రసన్న యై భూమిదేవి నీరిలోనుండి వెలువడి వేదిరూపంబునం గశ్యపునకుఁ బొడసూపె నవ్వేది యిదిసుమ్ము దీని నెక్కినవారు వీర్యవంతు లగుదు రీమంత్రంబున దీని నెక్కుండు పెఱనాఁడిది దా వీక సముద్రంబు సొచ్చు నని యగ్ని ర్మిత్రో యోని యనునివి యాదిగాఁ గల మంత్రంబు లుపదేశించిన. 122

క. అనుజులుఁ దానును మునిశా, సనమున నవ్వేది యెక్కి సమధికవీర్యం
బున నొప్పె బ్రాహ్మణులదీ వన లెసఁగఁగ ధర్మసుతుఁడు వాసవలీలన్. 123

క. ధరణీ సురవర మునిగణ,పరివృతు లై యరిగి కనిరి పాండవులు వియ
చ్చరనిర్జర సేవిత సుం,దరకందర మగుమహేంద్రధరణీధరమున్. 124

వ. అందులమహాతపోధనులకు నమస్కారసత్కారంబుల మనఃప్రియంబు సేసి ధర్మరాజు ట్లనియె. 125

తే. పరమమునులార యిక్కిఁ బరశురాము, శుభచరిత్రుని మీ రెఱ్ఱసూతురట్టె
యమ్మహాభాగు మీచూచునవసరంబు, నందు మాకును జూడంగ నమరునొక్కొ. 126

వ. అనిన నమ్మునిసంఘంబులోన రామానుచరుండయిన యకృతవ్రణుం డనుముని ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 127

తే. ధర్మతనయ మీరాక ముందట నెఱుంగు, జామదగ్న్యుండు నిర్మలజ్ఞానదృష్టి
ననఘ యెల్లి చతుర్దశి నమ్మహాత్ముఁ, జూతు రిమ్మును లీవును జూడుమిచట. 128

వ. అనిన ధర్మతనయుండు మహేంద్రంబున నారాత్రి వసియించి యకృతవ్రణు ని ట్లని యడిగె. 129

క. భువనజనస్తుతుఁ డగుభా,ర్గవుచరితము, వినఁగ నాకుఁ గడుఁ గౌతుకగా
రవ మైనది దాని ముని,ప్రవర యెఱింగింపు కర్ణపథ రమ్యముగాన్. 130

—♦ అకృతవ్రణుండు ధర్మరాజునకుఁ బరశురామునిమహిమ సెప్పుట. ♦—

వ. అని యడిగినధర్మరాజునకు నకృతవ్రణుం డి ట్లని చెప్పెఁ దొల్లి కన్యాకుబ్జంబున
గాధి యనురాజుకూఁతు సత్యవతి యనుదాని భృగుపుత్త్రుం డగుఋచీకుం డను
మహాముని వివాహార్థి యై గాధి నడిగిన నమ్మునివరునకు వాఁ డిట్లనియె. 131

సీ. ఒక్కకర్ణంబు నీలోత్పలశ్యామ మై, తను వెల్ల శశిహంసధవళ మైన
యుట్టిగుఱ్ఱములు వే యిక్కన్య కుంకు వి,ట్లీనోపుదేని మునీంద్ర దీని
సమరంగఁ బెండిలి యగు మిది మాకుల,ధర్మంబు నావుడుఁ దరుణిఁ బెండ్లి
యగువేడ్క భార్గవుం డప్పుడ వరుణేంద్రు,పాలికిఁ జని వానిఁ బడసి తెచ్చె

ఆ. నవనినాథ గంగయందుఁ గన్యాకుబ్జ,పురవరంబునందుఁ బుట్టె నట్టి
హయసహస్ర మమల మైనాఁటగోలెను, నశ్వతీర్థమనఁగ నయ్యె నదియు.

వ. ఋచీకుండును గాధికి నిచ్చాపసమంబు లైనహయంబుల నిచ్చి వానికూఁతు సత్య
వతిం బాణిగ్రహణవిధిం బరిగ్రహించి సుఖంబున్నఁ గన్యాకుబ్జంబునకు భృగుండు
వచ్చి వారలచేతం బూజితుం డై కొడుకునుం గోడలిం జూచి సంతసిల్లి
యొక్కనాఁడు కోడలి కి ట్లనియె. 133

క. లలితాంగి యేను నీగుణ,ముల కతిహృష్టుండ నైతి ముద మొనరఁగ ని
మ్ముల నిచ్చెద వేఁడుము నీ,వలచువరం బనిన సత్యవతి యి ట్లనియెన్. 134

వ. దేవా నీప్రసాదంబున నాకొక్కకొడుకును మాయమ్మకొక్కకొడుకు నుదయింప
వలయు నని మ్రొక్కినం గరుణించి భృగుండు నీకోరినయట్ల యగు ఋచిస్నాన
లయి నీవు మేడిమ్రానిం గౌఁగిలింపుము నీజనని నశ్వత్థంబుఁ గౌగిలింపు మను
మనిన నయ్యిద్దఱుఁ దదాలింగనవిపర్యాసంబు సేసిన నెఱింగి భృగుండు కోడలి
కి ట్లనియె. 135

ఉ. పుత్త్రుఁడు నీకు బ్రహ్మకులపూజ్యుఁడు పుట్టియు వాఁడు దారుణ
క్షత్త్రచరిత్రుఁడై పరఁగు [1]సత్త్వమునన్ మఱి నీసవిత్రికిన్
క్షత్త్రియుఁ డుద్భవిల్లియు నశేషక్షయకారణుఁడున్ మహాతపః
పాత్త్రుఁడు నై ధృతిం బడయు బ్రాహ్మణభావము భూరితేజమున్. 136

వ. అనిన సత్యవతి కృతాంజలియై [2]క్షత్త్రియాచారంబు దనపుత్త్రునకుంగాక పౌత్త్రున
కగునట్లుగాశ్వశురువలన వరంబువడసి కతిపయకాలంబునకు గర్భిణి యై.

క. ఆదిమునిచరితుఁ బడసెఁ బ్ర,సాదసమన్వితు సుపుత్త్రు జమదగ్నిఁ జతు
ర్వేదంబులయందు ధను,ర్వేదమునందును నతిప్రవీణు మహాత్మున్. 138

1. శ. గ. గర్భమునన్. ఘ. గర్వమునన్. 2. గ. క్షత్త్రియభావంబు.

వ. ఆ జమదగ్ని ప్రసేనజితుం డనురాజుకూఁతు రేణుక యనుదాని వివాహం బయి దానియందు రుమణ్వత్సుషేణ విశ్వావసు రాము లనువారి నల్వురు గొడుకులం బడసి వనంబున నుగ్రతపంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు వన్యఫలంబులు దేరం గొడుకులు వోయిన రేణుక వారిపిఱుందన పోయి యొక్కసరోవరంబునందు సభార్యుం డయి జలక్రీడ లాడుచున్నవాని మార్తికావతపతి యగుచిత్రరథుం డనురాజుం జూచి కామమోహిత యై వ్యభిచరించిన దానిదుశ్చరితం బెఱింగి జమదగ్ని కోపోన్మాదపరవశుం డై. 139

క. తనయుల నలువురఁ గ్రమమునఁ, బనిచెఁ జమదగ్ని దనదుష్టభార్య వధింపఁ జననీఘాతము పాతక, మని వారలు పలుక కుండి రవ్యవసితు లై. 140

క. కడు నలిగి యమ్మునీంద్రుఁడు, గొడుకులకును శాప మిచ్చె ఘోరాటవిలో జడమతి మృగపక్షులయ, ట్లుడుగక యజ్ఞానవృత్తి నుండుం డనుచున్. 141

వ మఱియునిశిత పరశుహస్తు రాముం జూచి దీని వధియింపు మని జమదగ్ని పంచిన వాఁడు గురువచనంబునం దల్లిం దత్క్షణంబున వధియించిన. 142

క. శమితనిజక్రోధుం డై, జమదగ్ని తనూజుసాహసమునకు దనవా క్యము లంఘింపమికిఁ బ్రస,న్నమనస్కుం డై తనూజునకు ని ట్లనియెన్. 143

వ. నావచనంబున నతిదుష్కరం బైనకార్యంబు సేసితి నీ కిష్టం బైనవాని నెల్లను వేఁడు మిచ్చెద ననిన రాముండు సంతుష్టహృదయుం డై మదీయజనని జీవించి యుండను దద్వధదోషనిష్కృతియు సహోదరులు శాపవిముక్తు లయి యెప్పటి యట్ల యుండను సమరంబుల నాక ప్రతిహతశక్తియుదీర్ఘాయువుంగాఁ బ్రసాదింపుం డని తండ్రివలనం దనయభిమతంబులు వడసి యుండునంతఁ గొండొకకాలంబున.

చ. అమితబలుండు హైహయుఁ డశేషధరాపతితేజుఁ డజేయబాహువి క్రముఁడు సహస్రబాహుఁ డనఁగా విదితుం డగువాఁడు తద్వనాం తమున మృగవ్యఖిన్నుఁ డయి తా జమదగ్ని మహామునీంద్రునా శ్రమమున కేఁగుదెంచె బహుసైన్యముతో నధికశ్రమార్తుఁ డై. 145

వ. అందు మునివరుచేతం బూజితుం డయ్యును వాఁడు దనరాజ్యమదంబున మెచ్చక యయ్యాశ్రమవాసుల కవమానంబు సేసి యందులవృక్షంబు లెల్ల విఱిచి జమదగ్నిహోమధేనువును దరుణవత్సంబుతోఁ గట్టి కొనిపోయిన నప్పు డవ్వనంబున నుండి సమిత్కుశఫలంబులు గొని వచ్చినరామునకు జమదగ్ని యి ట్లనియె. 146

క. వినవయ్య కార్తవీర్యుఁడు, మనధేనువుఁ బట్టికొని సశమర్థుం డయి పె ల్చన పోయె నేమి సేయుద, మనవుడు రాముండు విని మహాక్రోధమునన్. 147

క. గురువచనచోదితుం డై, సరభసగతి వానిపిఱుఁదఁ జని తద్బలమున్ శరవృష్టి ముంచి చంపె న,పరిమిత లయకాలమేఘపటలము పోలెన్. 148

వ. మఱియును. 149

— * పరశురాముఁడు కార్తవీర్యునిఁ జంపుట. * —

చ. బలిమి నశేషలోకపరిభావిమహోద్భతశౌర్యసంపదం
బొలుచుసహస్రబాహు కరముల్ కులిశాతినిశాతబాణధా
రల నతివీరుఁ డై తునిమి రాముఁ డరాతులకున్ భయంబుగాఁ
గలహములోన వాని నతిగర్వితుఁ జంపెఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 150

వ. అంతం గార్తవీర్యునిపుత్త్రులు బద్ధవైరు లై రామరహితం బయినజమదగ్న్యాశ్రమంబునకు వచ్చి యందు. 151

మ. మునులం దిట్టుచుఁ బుష్పవృక్షతతు లున్మూలించుచుం గ్రూరు లై
యనువద్యున్ జమదగ్నిఁ బట్టి బలిమిన్ హారామ హారామ యం
చును నాక్రోశము సేయు చుండఁగ మునుల్ శోకింప ధర్మాత్ము న
మ్మునిముఖ్యున్ వధియించి రాగ్రహమహామోహాంధు లై హైహయుల్. 152

చ. వఱలఁగ రాముఁ డంత వనమధ్యముఁడు వచ్చి బహుప్రలాప యై
యఱచుచు నున్నతల్లిని గృతాంతవశస్థితుఁ డైనతండ్రి నో
క్కఱఁ గని తీవ్రశోకపరిఖేదహతుం డయి తత్ప్రకార మం
దెఱిఁగి మహార్తమేనియు సహింపఁగ నోపక కోపదీప్తుఁ డై. 153

చ. అనఘు [1]ననాతతాయిఁ గరుణాత్ముఁ బ్రశాంతు ననాగసున్ మహా
మునివరుఁ జూచి చూచి యధముల్ వధియించిరి దీనఁ జేసి దు
ర్ధను లగు చున్నక్షత్త్రియులఁ జంపుదు నంచుఁ బ్రతిజ్ఞ సేసె భూ
వినుతుఁడు జామదగ్న్యుఁ డతివీరుఁడు లోకభయంకరాకృతిన్. 154

వ. ఇట్లు కృతప్రతిజ్ఞుం డై క్షత్త్రియులనెల్ల వధియించి [2]దిగ్దంతిదంతార్గళాఘాట మహీచక్రంబు సాధించి విహిత వివిధాధ్వరుం డై కశ్యపునకు నార్త్విజ్యదక్షిణగా నఖిలభూవలయంబు నిచ్చి నిస్సంగుం డై మహేంద్రపర్వతంబునం దపోనిత్యుం డై యున్నవాఁ డని పరశురామచరితంబు సెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజబ్రాహ్మణసహితుం డై మునిగణోపదేశంబునం జతుర్దశినాఁడు పరశురాముం జూచి పరమభక్తిం బూజించి తత్ప్రీతిపూజితుం డై దక్షిణదిక్కునకుం జని. 155

క. భూవినుతం బై త్రిభువన,పావన మై త్ర్యంబకప్రభవ మైనజలా
ఘావలిఁ బవిత్ర మగుగో,దావరిఁ బుణ్యనదిఁ గనియె దక్షిణగంగన్. 156

శా. గోదేవక్షితిదేవభక్తిపరుఁ డై గోదావరీస్నాతుఁ డై
గోదానంబులు హేమదానములుఁ బెక్కుల్ రత్నదానంబులున్
భూదేవోత్తమపూజ సేయుచు జగత్పూజ్యుండు ధర్మాత్మజుం
డాదిత్యాభుఁ డనేకతీర్థశతసేవాసక్తిఁ బుణ్యాత్ముఁ డై. 157

వ. ద్రవిడదేశంబున నగస్త్యతీర్థంబాడియందుఁ దొల్లియర్జును చేసినగోసహస్రదానా

1. అని వీతరాగుఁ 2. గ. దిగ్దంతిదంతార్గళాభరణీభూతమహీ.

ది వివిధదానంబులు విని వానిం బ్రశంసించుచుం జని శూర్పాకారం బనుతీర్థంబు నం బర్వతోత్సేధం బయినపరశురామవేదిం గని సముద్రతీరంబునకుం జని ప్రభాస తీర్థంబునం బండ్రెండు దినంబులు పంచాగ్నిమధ్యంబునం బవనాంబుభక్షకుండై ధర్మజుండు దపంబు సేసిన 158

ఆ. దాని నెఱిఁగి రామదామోదరులు వృష్ణి,నరులతోడఁ బ్రీతి నరుగుదెంచి
కనిరి సకలతీర్థగమనపథిక్లేశ,కృశులఁ బాండుసుతుల విశదయశుల. 159

క. చీరాజిన ధారుల నవి,కార తపోయశులఁ జూచి కడు దుఃఖితులై
వారిజ దళాక్షి ద్రౌపది, నూరార్చి, యుదార హితమృదూక్తుల నొప్పన్. 160

వ. వారికి ధర్మతనయుండు దమవనవాసతీర్థగమనాయాసంబును నర్జును దివ్యాస్త్ర లాభంబును నింద్రునొద్ద నాతనియునికియుం జెప్పిన విని రాముండు కృష్ణాదులైన వృష్ణివరుల కి ట్లనియె. 161

సీ. మతిహీనుఁడై తనసుతులపల్కులు విని, ధృతరాష్ట్రుఁ డీపాండుసుతులఁ బాప
భీరుల నపగతధారుణీరాజ్యులఁ, జేసి యుగ్రారణ్యవాసగతులఁ
గావించె నిది ధర్మవే విచారవిహీనుఁ,డయ్యె భీష్మాదులునెయ్య మురివి
వారింపఁగా [1]దీని నేరర దృఢసత్య,రతులకు [2]దేవసమ్మితుల కహిత

ఆ. మాచరించు చున్నసీచదుర్యోధనా,దులకు వర్ధనమును నలఘులైన
పాండునందనులకు దండితారుల కవ,ర్ధనము నిట్లు సేయఁ దగునె విధికి. 162

క. ధరణీ తలంబు నిర్ధా,ర్తరాష్ట్రముగఁ జేసి యనఘు ధర్మైకధురం
ధరు ధర్మతనూజు వసుం,ధర కధిపతిఁ జేయ కుండఁ దగునే మనకున్. 163

వ. అనిన బలదేవునకు సాత్యకి యి ట్లనియె. 164

చ. అనుపమ శౌర్యవంతులు ననంతబలాఢ్యులు నీవు నీ జనా
ర్దనుఁడును సాంబసారణులు దర్పకవీరుఁడు నుండ బాండునం
దనులు సుయోధనాదుల కృతంబున నిట్టు లనాథులట్ల యి
వ్వనమున నుండగాఁ దగునె వన్యఫలాశను లై విహీనులై. 165

తరలము. అహితచిత్తవిదారణ క్రియలందుఁ బ్రౌఢము లై జగ
త్కుహర మంతయుమ్రోయు చుండఁగ ఘోరయాదవసైన్యస
న్నహన దుందుభినాదముల్ గగనంబు దిక్కులు నిండ దు
స్సహము లయ్యెడు ధార్తరాష్ట్రులసైన్యవీరభటాలికిన్. 166

మ. ఘనమై నీపృథుబాహు లాంగలముఖాఘాతంబుతోడ జనా
ర్దనశార్ఙ్గచ్యుతసాయకావలియుఁ గందర్పేషుజాలంబు నీ
యనిరుద్ధో గ్రశిలీముఖాలియు మదీయాస్త్రౌఘముల్ ధార్తరా

1. గ. వినఁ జేఁడు. 2. క. దేవనిర్మితు.

ష్ట్రనికాయోత్తమకాయ ఖండనపటిష్ఠం బయ్యెడుం బోరిలోన్. 167

వ. కేకయసృంజయపాంచాలవృష్ణిభోజాంధకవీరులుం గృష్ణానుమతు లయి యుద్ధం
బున ధృతరాష్ట్రపుత్త్రులను భీష్మద్రోణకర్ణాదులను వధియింతురు ధర్మరాజుదమ్ము
లుం దానును సమయాబ్దంబులు సలిపి రాజ్యాభిషిక్తుం డగునంతకు నతిరథు నభి
మన్యు నఖిలరాజ్యరక్షకుం జేసి యుండుద మనిన సాత్యకిపలుకుల కనుకూలుం
డయి వాసుదేవుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 168

ఉ. ఈతనిపల్కినట్లు ధరణీశ్వర నీరిపులన్ మహాబలో
పేతులఁ బోరఁ జంపుదు రభేద్యులు వీరలు మీకు భూతధా
త్రీతలరాజ్య[1]మెల్ల నగుఁ దెల్లము నావుడు ధర్మనందనుం
డాతతకీర్తి యిట్లనియె నమ్మురవైరికి సీరపాణికిన్. 169

ఉ. మీదయ మాకుఁ గల్గఁగ నమిత్త్రుల నోర్చుట యేమిపెద్ద ధ
ర్మోదయనిత్యబుద్ధులను నుత్తమకీర్తుల నొప్పుద్రోణభీ
ష్మాదులసన్నిధానమున నమ్మెయిఁ బల్కినపల్కు దప్పఁగాఁ
గా దని ధర్మనందనుఁడు గ్రమ్మఱిచెన్ యదువీరకోపముల్. 170

వ. యాదవులు పాండవుల వీడ్కొని పోయి రట పాండవులు సోమమిశ్రితతోయ
మైన పయోష్ణియందుఁ గృతస్నాను లయి యున్న నందు ధర్మరాజునకు లోమశుం
డి ట్లనియె. 171

క. మనుజేంద్ర దీనితీరంబున నృగుఁ డనురాజు యజ్ఞములఁ జేసిన నం
దనిమిషపతి తృప్తుం డై దనుజుల నోర్చెనట ఘోరతరశస్త్రములన్. 172

వ. మఱియు నింద తొల్లి [2]యాధూర్తరయసుం డైనగయుండు హిరణ్మయంబు
లయినచషాల స్థాలీయూప చమసపాత్త్రీస్రుక్స్రువంబులును దేవస్థాపితంబు లయిన
యూపంబులు నొప్ప నేఁ డశ్వమేధంబులుసేసి యసంఖ్యాతంబు లయిన ధనం
బుల ఋత్విజులను సదస్యులనుం బూజించి సువర్ణమయగోదానంబులనేకంబులు
బ్రాహ్మణులకిచ్చి యక్షయంబు లయినయింద్రలోకసుఖంబులంబడసె బయోష్ణి
యందుఁ గృతస్నాను లైనవారు దేవసాయుజ్యంబుఁ బడయుదు రని చెప్పుచుం
జని నర్మదాస్నానంబుఁ జేసి వైదూర్యపర్వతంబుఁ గని రోమశుండు ధర్మరాజున
కి ట్లనియె నిది త్రేతాద్వాపరసంధి యీసహోపరతీరంబు సంయాతియజ్ఞప్రదే
శంబు మఱియు నిందు భృగుపుత్త్రుం డయిన చ్యవనుండు సంయాతి యనురాజు
కూఁతు సుకన్య యనుదాని వివాహం బయి వానియజ్ఞంబున నింద్రు [3]నాథ

---

1. క. మేల నగు 2. యాధూర్తరయసుఁ డని మూలము అయిన నిందు ద్వితీ, అశ్వా. 315-వ పద్యమున 'అనఘుం డధూర్తరయః ప్రియపుత్త్రుండు గయుఁ' డని యుండుటచే నిట యాధూర్తరయసుం డనఁబడియె 3. క. గ. నారాధింపక.

రింపక యాశ్వినుల సోమపీథులం జేసె ననిన నది యె ట్లని యడిగిన ధర్మజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగా రోమశుం డి ట్లనియె. 173

— * రోమశుండు ధర్మజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు సెప్పుట * —

క. ఇక్కాలనిసమీపంబున, బెక్కువేలేండ్లు తపము ♦ భృగుసుతుండు గరం
బక్కజముగ నొనరించెను, [1]వెక్కస యమనియమనిరతి♦పేరాసనుఁ డై. 174

క. అమ్మునిదేహము వల్మీ,కమ్మునఁ గప్పంగఁబడి నిశ్శకటవల్లీగు
ల్మమ్ములు పైఁ బ్రాఁకిన [2]నన,యమ్మును నేర్పడక యుండె ♦ నవ్వనభూమిన్ 175

వ. అంతం బెద్దకాలంబునకు సంయాతి యనురాజు దనచతుస్సహస్రదేవీనివహంబుతోడఁ దత్సరోవరంబున విహరింప నరిగిన నాతనికూఁతురు సుకన్య యనునది యిష్టసఖులతోఁ గ్రుమ్మరుచున్న నవ్వల్మీకంబునందు. 176

క. విద్యుల్లతాంగి భార్గవు, నుద్యన్నయనములు మెఱచు ♦ చున్నను విలస
త్ఖద్యోతద్యుతు లొకొ యని, సద్యస్సంజాతబుద్ధి♦సంభ్రమ యగుచున్. 177

వ. అప్పు డప్పుట్ట గ్రొప్పించిన నలిగి నిమీలిత నయనుం డై చ్యవనుండు సంయాతి సైన్యంబుల కెల్ల మూత్రపురీషనిరోధంబుఁ జేసిన నది దనసైన్యాపరాధంబున నయ్యెఁ గా వగచి వాఁ డెల్లవార నడిగి తత్కారణం బెఱుంగ నేరక చింతాపరుం డై యున్నఁ దండ్రికడకు వచ్చి సుకన్య యి ట్లనియె. 178

తే. మిన్నమిడుఁగుఱు [2]లై రెండు ♦ మెఱచు చున్న
మెఱుఁగు లొకపుట్టలో నున్న ♦ నెఱుఁగ కేను
బుట్ట గ్రొప్పించి యారెంటి♦[4]పొడవుఁ గాన
కుడిగి వచ్చితి విస్మయ♦పడి మనమున. 179

వ. ఈ సైన్యనిరోధంబున కిది నిమిత్తం బగునో యనిన సంయాతి యప్పు డా పుట్ట యొద్దకు వచ్చి యందుఁ దపఃక్లేశత్వగస్థిభూతశరీరు నతివృద్ధు భార్గవుం గని నమస్కరించి యి ట్లనియె. 180

క. అమితం బగుమీతపము మ,హిమ యెఱుఁగక యిట్లు చేసె ♦ నిది దీని సహిం
పుము దయ మత్సైన్యనిరో,ధము వాపుమ యెఱుక గల♦రే తరుణులు ధరణీశ.

వ. అనిన భార్గవుండు కరుణించి యతిశయరూపయౌవనగర్విత యైనయాకన్యకం బరిగ్రహించికాని క్షమింప ననిన సంయాతి తనకూఁతు నమ్మునిపరున కిచ్చి నిజసైన్యనిరోధంబుఁ బాచికొని చనిన. 182

ఆ. పతికిఁ బరమభక్తిఁ ♦ బరిచర్య సేయుచు, నొనరఁగా సుకన్య ♦ యుండునంత
నా లతాంగికడకు ♦ నాశ్వినుల్ వచ్చిత, మ్మెఱుఁగఁ జెప్పి దాని ♦ కిట్టు లనిరి.

వ. అవ్వా నీ వెవ్వనికూఁతుర వెవ్వనిభార్య వని యడిగిన నేను సంయాతికూఁతుర భార్గవుం డయిన చ్యవనునిభార్య నని చెప్పినవిని వారలు నగి యక్కటా యిట్టి

1. గ. శక్కసమగునియమ. 2. జ. ఁగా,యమ్మును. 3. గ. లట్టులై♦మెఱసిరెండు. 4. జ.పొలుపు

రూపవిభవంబు వడసి కామభోగబాహ్యుం డయినవృద్ధు భార్గవుని వరియించి
నీజవ్వనం బెల్ల వృథ చేసి తింక నైనను నీవయోరూపంబులకుం దగినవరు
వరియింపు మేము వానిం దెచ్చెద మనిన నప్పలుకులు సహింపక సుకన్య యాశ్వి
నుల కి ట్లనియె. 184

ఆ. చ్యవనునందు నాకు ◆ సంతతప్రీతియై, యుండ నిట్లు పలుకు ◆ టుచిత మగునె
యని నిజేశ్వరునకు ◆ నప్పుడ వారల,పలుకు లెల్లఁ జెప్పెఁ ◆ బంకజాక్షి. 185

వ. చ్యవనుండు దానిపతివ్రతాత్వంబునకు సంతోసిల్లి వారలపలుకుల కొడంబడు
మని పంచిన నది పతిచేత ననుజ్ఞాత యై చని నాకు నవయౌవనవరుం గావింపుం
డనిన నాశ్వినులు నప్పు డక్కొ-లను సొచ్చిరి భార్గవుండునువారితోడసరః ప్రవేశంబు
సేసె ని ట్లమ్మువ్వురు నవయౌవను లయి సుకన్యకడకువచ్చి నిలిచి మాయందు
నీవలచువానిని వరియింపు మనిన-నది తనపతియైనభార్గవుని వరియించె నంత
నయ్యాశ్వినుల కతిప్రీతుండయి చ్యవనుం డి ట్లనియె. 186

—* చ్యవనుఁ డాశ్వినుల సోమపీథులఁ జేయుట *—

తే. ఏను మీకారణంబున ◆ నిపుడు లబ్ధ,యౌవనుండ నై ధన్యుండ ◆ నైతి మిమ్ము
సోమపీథులఁ జేసెద ◆ సురలరాజు, సూచు చుండఁగ సంయాతి◆సుక్రతువున.

వ. అని చెప్పిన నాశ్వినులు సంతసిల్లి యరిగి రిట సంయాతి భార్గవుజరాభారపరిత్యా
గంబు విని విస్మితుం డై యల్లునిం గూఁతుం జూడవచ్చిన నాతని సత్కృతుం
జేసి భార్గవుం డి ట్లనియె. 188

క. విదితముగ నిన్నుఁ జేయిం,చెదఁ గ్రతువు ధరాధినాథ ◆ చేయుము నీ క
భ్యుదయం బగు సంభార స,ముదయము సమకట్టు మనిన ◆ మునివచనమునన్.

క. అనఘుఁడు సంయాతి మఖం, బొనరించె విధిప్రయోగ◆యుతముగ నం దా
శ్వినులకు సోమం బీఁ బో,యిన భృగుపుత్త్రునకు నలిగి◆యింద్రుం డనియెన్. 190

క. వీరిద్దఱు సోమార్హులు, గారమరులవెజ్జు లిది యు◆క్తద్రవ్యము బృం
దారకులు గానివారికి, [1]వారింపక సోమ మిచ్చు◆వారుం గలరే. 191

వ. అనిన నింద్రువచనం బాదరింపక చ్యవనుం డాశ్వినుల సోమపీథులం జేసిన దాని
సహింపక యింద్రుం డలిగి. 192

క. జృంభించి వజ్ర మెత్తిన, జంభాంతకు వజ్రయుతభుజ◆స్తంభమ్మున్
స్తంభించి యతనిఁ బటుసం,రంభంబునఁ జంపఁగడఁగి ◆ రౌద్రాకృతితోన్. 193

క. చ్యవనుఁడు వేల్చిన నం దు,ద్భ[2]వమయ్యె నపారఘోర◆బలయుతుఁడు మహా
జవుఁడు మదుం డను రాక్షసుఁ, డవనిచరద్యుచరభీక◆రాకారుం డై. 194

వ. ఇ ట్లుద్భవించి దశసహస్రయోజనాయామంబు లైనబాహుదండంబులయుతశత
యోజనాయామంబు లైనచతుర్దంష్ట్రలయు దశయోజనాయామంబు లైనదశనం

1. గ. వారింపఁగ. 2. క. వ మై కృత్యతుడపార◆బల; గ. వించెఁ గృత్య యనివార్య◆బల

బులయు శశి రవిమండలసదృశంబులైన నయనంబులయుఁ గాలాగ్నిసన్నిభంబైన వక్త్రంబును దిగ్భానభోభాగసంకటం బైనశరీరంబునుం దోడ భూమినొక్క హనువును దివంబును నొక్క హనువునుగా వదనగహ్వరంబు దెఱచి జగజ్జన[1]సంగ్రసనవ్యగ్రసంచలనంబైనదీర్ఘజిహ్వానధరోష్ఠపుటంబునాకుచునత్యుగ్రనాదంబునదిక్కులు వ్రచ్చుచు వచ్చుమహారాక్షసుం జూచి సురేంద్రుఁడు వెఱచి భార్గవస్తంభితభుజుండు గావున వాని నెద్దియుం జేయనేరక చ్యవనునొద్దకు వచ్చి కృతాంజలియై మునీంద్రా నీతపోవీర్యమహారంభంబు మిథ్య యగునే యాశ్వినులు నేఁడు మొదలుగా సోమార్హులగుదురు నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుండ వై క్షమింపు మనిన.

క. మునినాథునలుకతోడన, యనిమిషపతి వజ్రయుతమహాభుజసంస్తంభన ముడిగెనంత భృగుసం,దను వీడ్కొని యింద్రుఁడరిగెఁదనపురమునకున్. 196

వ. అమ్మదరాక్షసుండు నాక్షణంబ చ్యవనునుపదేశంబునమద్యస్త్రీమృగయాక్షంబుల నాశ్రయించె నాశ్వినులు సోమపీథు లై దివంబున కరిగి రిట భార్గవుం డైనచ్యవనుండు తనతపోమహత్త్వంబు నందుఁ బ్రకాశింపఁజేయుటం జేసినాఁటఁగోలెనది యార్చికపర్వతంబు నాఁబరఁగెనని రోమశుండు సెప్పినందులఁ బుణ్యసరోవరంబునం గృతస్నానులై పాండవు లరిగియంత శాంతనుశునకనరనారాయణవిధాతృతపోవనస్థానం బై దేవర్షినివాసం బైనసైంధవారణ్యంబునం జంద్రసరోవరంబునందు రోమశనియుక్తులై చరువులు చేసి యతిథులం బూజించి చని యమునానదిఁ గని రంత వారలకు రోమశుం డి ట్లనియె. 197

—♦ మాంధాతృ చరిత్రము ✱—

క. ఇది యమున యనుమహానది, త్రిదశనదీనిభము దీనితీరమున జగద్విదితుఁడు మాంధాతృఁడుసం,పదఁగ్రతువులఁజేసెఁదొల్లిబహువత్సరముల్. 198

వ. అనిన మాంధాతృజన్మంబును వానిచరితంబును వినవలతుం జెప్పు మని యడిగిన ధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె. 199

ఉ. వీకున నశ్వమేధములు వేయొనరించినధర్మశీలుఁ డిక్ష్వాకుకులోద్భవుండు బలవంతుఁ డనంతయశుం డవార్యవీర్యాకరుఁ డుత్తముండు యువనాశ్వుఁ డపత్యము లేమిఁజేసి దుఃఖాకులుఁ డై ప్రధానవరులందు సమర్పిత రాజ్యభారుఁ డై. 200

వ. భృగునాశ్రమంబునకుం జని పుత్త్రకాముం డై పెద్దగాలం బమ్మునిని నుపాసించిన నయ్యువనాశ్వునకుం గరుణించి భృగుండు పుత్త్రకామేష్టిఁజేసి యందు మంత్రపూతజలపూరితం బైనకలశంబు వడసి దాని రక్షించియుండ ఋత్విజులం బంచిన.

ఉ. రాత్రిజాగరణభరశ్రాంతు లై వారు, నిద్రఁ బొందియుండ నీరువట్టి ధారుణీశ్వరుండు తన్మంత్రకలశోద,కంబులెల్లఁద్రావెఁ గడుపునిండ. 202

1. క. సంత్రాసనవ్యగ్ర.

వ. దాని నెఱిఁగి భృగుండు యువనాశ్వుం జూచి నీకుఁ బుత్త్రార్థంబుగా మదీయ తపోవీర్యలబ్ధంబైన యమ్మంత్రజలంబునీభార్య కీ నున్నచో నీ వధికపిపాసాపరుండ వయి యుపయోగించి యకర్తవ్యంబుఁ జేసితి దైవకృతం బెవ్వరికిఁ దప్పింప నశక్యంబు దీనంజేసి నీకు గర్భంబై యింద్రసదృశుం డైనపుత్త్రుం డుద్భవించుననిన విని యువనాశ్వుండు దనపురంబునకుఁ జని యున్నంత నూఱేండ్లకు యువనాశ్వు వామభాగంబు భేదించుకొని బాలార్కతేజుండైన బాలకుండు వెలువడిన నక్కొడుకుం జూడ నింద్రుండు వచ్చి వానివదనంబున నిజప్రదేశినిఁ బెట్టి యమృతమయం బగుదీనిం ద్రావు మనిన నింద్రువచనంబున నమరు లెల్ల నక్కుమారునకు మాంధాతృం డనునామంబుఁ జేసి రట్లు సురేంద్రసంవర్ధితుం డై. 203

తే. ధ్యానమాత్రనచేసి వేదములు సర్వశాస్త్రములు ధనుర్వేదముసకలదివ్య సాయక ప్రయోగంబులుఁజట్టవచ్చి, పొందెమాంధాతృఁద్రిభువనపూజ్య తేజు.

వ. మఱియు నమ్మాంధాతృండు మహేంద్రుచేత మహామహీరాజ్యంబున కభిషిక్తుం డై చక్రవర్తియై శక్రునర్ధాసనంబెక్కి యాజగవం బనుధనువును దివ్యాస్త్రంబులు నభేద్యకవచంబును ధరియించి నిఖిలలోకజైత్రుం డై సంపూర్ణదక్షిణక్రతువు లనేకంబులు చేసి పద్మసంఖ్యలు గోదానంబుల బ్రాహ్మణులం దనిపి నిజశాసనంబునఁ బ్రజల నెల్ల నిలిపి. 205

మధ్యాక్కర. భూమి కనావృష్టియైనఁ గడు నల్గి పురుహూతుతోడ భీమసంగ్రామంబుఁ జేసెఁ దనదివ్యపృథుసాయకముల సామజావలి నేయునట్లు మేఘసంచయముల నేసి భూమికిఁ గురియించె వర్షములు సస్యములు వృద్ధిఁ బొంద. 206

వ. ఇది యమ్మాంధాతృ దేవయజనస్థానంబు మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబునందు సరస్వతీతీరంబున సోమకుం డనువాఁడు యజ్ఞంబుఁ జేసి పుత్త్రశతంబుఁబడసె ననిన నది యెట్లని ధర్మజుం డడిగిన రోమశుం డి ట్లనియె. 207

—* సోమకుం డనురాజర్షి చరిత్రము *—

క. సోమకుఁ డనురాజర్షి మహామఖ మొనరించి జంతుఁ డనునొక్కసుతుఁ భూమిూశ పడసె నాతని,భామలు నూర్వురును గొడుకుఁ బరమప్రీతిన్. 208

క. తమతమపుత్త్రుఁడ కాఁ జిత్తములం జేకొని దయం బృథగ్భావము లేక ముదంబునఁ బెంచిరి లోకమునజనుల్ చోద్య మందఁగాఁ గడువేడ్కన్. 209

వ. ఒక్కనాఁ డబ్బాలకునకువు చీమ గుట్టినఁదద్వేదన సహింపనోపక యేడ్చుచున్న వానికడకుఁ దల్లు లందఱుఁ బఱతెంచి యేడ్చిన నయ్యాక్రందనధ్వని విని సంభ్రమించి సోమకుం డంతఃపురంబునకుం జని కొడుకు నూఱార్చి సభా స్థితుం డై మంత్రులకు ఋత్విజులకు ని ట్లనియె. 210

ఆ. కొరిరియొక్కకొడుకుఁగొడుకుఁగా నేసెట్లు, నమ్మి యుండనేర్తుసాకు సతులు

శతము గలిగియుండ సంతాన మల్పమై, యునికి మీకుఁ జూడ ననుచితమగునె.

వ. అనిన వానికి ఋత్విజుం డి ట్లనియె. 212

తే. ధరణినాథ నీభార్యాశతంబునందుఁ, బరఁగ నూర్వురు పుత్త్రులఁ బడయ నీకు
నభిమతంబేనిఁ దగుఁ దగదనక నీవు, కడఁగి మాచేయుఁ బంచినక్రతువు సేయు.

వ. ఈ జంతుం బశువుగా వధించి తద్వపాహవ్యంబుల హవ్యవాహునిం దనిపిన దాన నీనూర్వురుభార్యలకు నూర్వురుకొడుకులు పుట్టుదు రం దగ్రజుం డైనజంతుండు సౌవర్ణలక్షణలక్షితసవ్యపార్శ్వుం డై యుదయించు నని చెప్పి ఋత్విజుండు సోమకునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై. 214

క. తనయుఁ బశువఁజేసి తద్వపఁ, గొని వేల్చినఁ జూచి యార్తకురరీనాదం
బున నేడ్చిరి కడు నడలుగఁ, దనుమధ్యలు నూర్వురును సుతస్నేహమునన్. 215

క. ఇమ్ముగఁ దద్ధూమాఘ్రా, ణమ్మున గర్భములు దాల్చి నాతులు నవమా
సమ్ములు నిండుడుఁ గనిరి ము, దమ్మున జంతుప్రముఖసుతప్రకరమ్మున్. 216

వ. అందు జంతునకు నందఱు నెప్పటియట్ల తల్లులు సమస్నేహలై యుండం బుత్త్రులు నూర్వురుం బెరిఁగి సమర్థులై యున్నఁ బెద్దగాలంబునకు ఋత్విజుండు పరలోకగతుం డై ఘోరనరకానలంబున నెరియుచు నుండె నంత సోమకుండును దేహత్యాగంబు సేసి యమరలోకంబున కరుగువాఁడు ముందట నరకానలపచ్యమానుం డయ్యెడుఋత్విజుం జూచి యిట్లేల తీవ్రదుఃఖోపహతుండ వైతి వని యడిగిన వాఁ డిట్లనియె. 217

ఆ. అవనినాథ నీకు నార్త్విజ్య మొనరించి, చూవె యిట్టినరకపావకమునఁ
బడినవాఁడ నీకు బహుపుణ్యలోకముల్, గలవు నన్ను గావవలయుఁ గరుణ.

వ. అనిన సోమకుండు ధర్మరాజుపాలికిం జని తచ్ఛాసనంబునం బుణ్యలోకంబులకుం బోవు చుండి యిట్లనియె. 219

క. నా కారణమున ఋత్విజుఁ, డేకాంతము నరకగతికి నేఁగెను వానిం
దోకొని పోయెద నని శుభ, లోకంబున కరిగెఁ ద్రిదశలోకస్తుతుఁ డై. 220

వ. ఇట్లు యజ్ఞ పుత్త్రుం డైనసోమకుండు దనతపోయజ్ఞ ఫలంబునఋత్విజునరకవిముక్తుం జేసి పుణ్యలోకగతుం డయ్యె నిందుఁదొల్లిఁ ప్రజాపతి సహస్రవార్షికం బైన యిష్టాకృతం బనుసత్రయాగంబుఁ జేసె నాభాగుం డైనయంబరీషుం డిందుయజ్ఞంబులం జేసి పరమసిద్ధికిం జనియె నిది నహుషుయజ్ఞ దేశం బిందుదశపద్మసంఖ్యధనంబుల నాతండు సదస్యులం బూజించె నిది సార్వభౌమయజ్ఞస్థానం బిది యయాతియజ్ఞాయతనంబు వానిసవనంబున కింద్రుండువచ్చె నిది రామహ్రదం బిది నరనారాయణాశ్రమం బిది ప్లక్షావతరణం బనుయమునాతీర్థం బిందు దేవతలును ఋషులును సారస్వతయాగంబుఁ జేసి రిది దేవర్షియైనసంవర్తుచేత రక్షితం బిందు భరతుం డనేకయాగంబులు సేసి సర్వలోకంబులుం జూచె నీవు నిందుఁ గృతస్నానుండ

వై సర్వలోకంబులుం జూచు మనిన ననుజసహితుం డై ధర్మతనయుం డత్తీర్థం
బున స్నానంబుఁ జేసి రోమశున కి ట్లనియె. 221

శా. [1]దేవర్షి ద్విజరాజలోకములు నాదిత్యాశ్విలోకంబులున్
దేవాధీశ్వరుఁ జూచితిన్ మఱియు నద్దేవేంద్రునొద్దన్ సగాం
డీవోద్దామమహాభుజార్గళుఁ గిరీటిన్ సవ్యసాచిన్ జయ
శ్రీవిభ్రాజితుఁ బార్థుఁ జూచితి [2]జగత్సేవ్యా మునీంద్రోత్తమా. 222

వ. అనిన రోమశుండు వెండియు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 223

క. ఇది దక్షమఖస్థానం, బిదియు సరస్వతి యనంగ నిలఁ బరఁగు మహా
నది యిందుఁ ద్రిదశతతితోఁ, ద్రిదశజ్యేష్ఠుండు సేసెఁ దివిరి మఖంబుల్. 224

వ. ఇది పంచయోజనప్రమాణం బైన ప్రజాపతియజ్ఞ వేది యిందు దేహత్యాగంబు
జేసి మర్త్యు లమర్త్యత్వంబుం బొందుదురు తొల్లి సరస్వతి నిషధదేశంబున
భూమి సొచ్చి యిచ్చమసోద్భేదంబునందుఁ గానంబడియె నిది సిద్ధతీర్థం బిందు
లోపాముద్ర నగస్త్యుండు ప్రతిగ్రహించె. 225

తే. ఇదియు విష్ణుపదంబు దానిది విపాశ, యిదియుఁ గాశ్మీరమండలం బిదినిర స్త-
మిదియుమానసద్వారమిందిందువంశ. పరశురాముండుమునుహంసకపథము జేసె.

—♦ శిబి యను రాజర్షి చరిత్రంబు రోమశుండు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట ♦—

వ. ఇక్కులనం జైత్రమాసంబునందు మహామునులచేతం బూజితుం డై యుమా
సహితుం డీశ్వరుండు వారికిం బ్రత్యక్షుం బగుటయు నరుంధతీసహితుం డై వసి
ష్ఠుం డిందుల వసియించె నిది భృగుతుంగం బనుపర్వతం బిందు నుశీనరపతి శిబి
యనువాఁడు దొల్లి యజ్ఞంబు సేయు చున్న నింద్రాగ్నులు వానిమహాగుణంబు
లెఱుంగ వేఁడి యింద్రుండు శ్యేనం బైన నగ్ని కపోతం బై శ్యేనభయంబునఁ
బఱతెంచి శిబిమఱువు సొచ్చిన దాని నెగిచికొని వచ్చి శ్యేనంబు శిబి కిట్లనియె,

ఆ. నిన్ను సత్యనిత్యనిర్మలుఁ గా విందు, నట్టినీకుఁ బాడియయ్యె యిప్ప
డతిబుభుక్షితుండ నై యున్ననాకు నాహారవిఘ్న మిట్లు సలాచరింప. 228

వ. సర్వభూతంబులు నాహారంబునన జీవించి వర్తిల్లు నిదినాకు భక్ష్యంబుగానినాఁడు
బుభుక్షావేదనంజేసి ప్రాణవియోగం బగు న ట్లయిన నాపుత్త్రులు భార్యయు
జీవింప నేర రొక్కకపోతంబు రక్షించి పెక్కుజీవంబులకు హింస సేయుట
ధర్మవిరోధంబు. 229

క. ధర్మజ్ఞులైనపురుషులు, ధర్మువునకు బాధ సేయుకధర్మువు నైనన్
ధర్మముగా మదిఁ దలఁపరు, ధర్మువు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్. 230

వ. ఇక్కపోతంబు నాకు వేదవిహితం బైనయాహారంబు "శ్యేనాః కపోతాన్ ఖాద

1. క. గ. దేవాదిద్యుచరాహిలోకములు నాదిత్యాశ్వినీలోకముల్ 2. క. జగత్సేవ్యున్.

యన్ని"యనువేదవచనంబు గలదు గావున దీని నాహారంబుగా నిమ్మనిన దానికి
శిబి యిట్లనియె. 231

తే. ప్రాణభయమునవచ్చియిప్పక్షినన్ను,నాశ్రయించె నాశ్రితునెట్టియధముఁడయిన
విడువఁ డనినను నే నెట్లువిడుతు దీని,నాశ్రితత్యాగ మిది ధర్మ్యమగునె చెపుమ.

వ. నీవు పక్షి వయ్యును ధర్మ మెఱింగినట్లు పలికితి శరణాగతపరిత్యాగంబు సేయుట
కంటె మిక్కిలి యధర్మం బొం డెద్ది నీయాఁకలి దీనన కాని యొంట నుపశమింపదే
నీయత్నం బాహారార్థంబేని నిప్పు డివ్వనంబున మృగమహిషవరాహఖగమాం
సంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద నిక్కపోతంబువలనియాగ్రహంబు బుడు
గుము దీని నే నెట్లును విడువ ననిన శ్యేనం బి ట్లనియె. 233

ఆ. నాకు విహితభక్షణం బిది యిప్పక్షిఁ, బూని కావ నీకు బుద్ధియేని
నవనినాథ దీనియంతనీమాంసంబు, దూఁచి నాకుఁ బెట్టుతొలఁగ కిపుడ. 234

చ. అనిన ననుగ్రహించితి మహావిహగోత్తమ యంచు సంతసం
బున శిబి తత్క్షణంబ యసిపుత్త్రిక నాత్మశరీరకర్తనం
బనఘుఁడు సేసిచేసి తనయంగములం గలమాంస మెల్లఁ బె
ట్టినను గపోతభాగమ కడిందిగ డిందుచు నుండె నత్తులన్. 235

క దానికి నచ్చెరువడి ధర,ణీనాథుఁడు తనువునందు నెత్తురు దొరుఁగం
దాన తుల యెక్కె నంతఁ, దానిగుణోన్నతికి మెచ్చి వాసవదహనుల్. 236

వ. శ్యేన కపోతరూపంబులు విడిచి తమనిజరూపంబులఁజూపి నీధైర్యశౌర్యాదిగుణం
బు లనన్యసాధారణంబులు గావున నీకీర్తి నిత్యంబై శబ్దబ్రహ్మంబు గలయంత
కాలంబును వర్తిల్లుచు నుండెడు మని శిబికి వరం బిచ్చి యింద్రాగ్నులు చని రిది
యమ్మహాపురుషుపుణ్యస్థానంబు మఱియు ననవరతఫలవృక్షంబులు గలయిది
యాద్దాలకి యైన శ్వేతకేతుతపోవనం బిందు సరస్వతి మనుష్యస్త్రీరూపధారిణి
యై శ్వేతకేతుని సేవించె మాతులభాగినేయులైన యష్టావక్రశ్వేతకేతు లింద
యుగ్రతపంబుఁ జేసి రనిన నష్టావక్రుమాహాత్మ్యంబు వినవలతు నని యడిగిన
యుధిష్ఠిరునకు రోమశుం డి ట్లనియెఁ దొల్లి యేకపాదుం డనుమునివరుండు తన
విద్యావిభవంబున సుజాత యనుదాని వివాహం బై వనంబున ఘోరతపంబు
చేయుచు ననవరతంబును శిష్యుల వేదంబులు చదివించుచున్నఁ బెద్దకాలంబునకు
సుజాత గర్భిణియైనఁదద్గర్భంబున నున్నయర్భకుం డొక్కనాఁడు తండ్రి కిట్లనియె.

—* రోమశుఁడు ధర్మరాజునకు నష్టావక్రుచరితంబు చెప్పుట *—

క. ఎడఁబడక యహోరాత్రులు, వడిఁగొని చదివింప నిట్లు వలయునె శిష్యుల్
గడునిద్ర లేమి నెంతయు, జడమతులై చదువు దప్పఁ జదువుచు నుండన్.

వ. అని యుపాలంభించి పలికిన నలిగి యేకపాదుండు నీ వధ్యయనంబునకు వక్రంబు
గాఁ బలికితివి గావున నెనిమిదివంకలు గల శరీరంబుతో జన్మింపు మని కొడుకు

నకు శాపం బిచ్చిన. 239

ఆ. అగ్నికల్పుఁడై మహాత్ముఁడు కడుపునఁ, బెరుగుచుండెనంత సరసిజాక్షి
ప్రసవకాల మైనఁ బతి [1]కొక్కనాఁ డిట్టు, లనియెఁ బ్రసవభారమునకు వెఱచి.

క. ధరణిఁ గడుఁబేదవారును, బురిటికి ఘృతతైలధాన్యములఁ జెచ్చెర మఱిం
దర సంగ్రహింతు రవి మన, కరుదుగ నతిదుర్లభంబు లర్థము లేమిన్. 241

వ. ఏమి సేయుదు నెవ్విధంబున నీ ప్రసవక్లేశంబువలనఁ బాయుదు ననిన నేకపాదుం
డు ధనార్థియయి జనకరాజుపాలికిఁ జని వానియజ్ఞంబునందు వరుణపుత్త్రుండైన
వందితో వివాదంబు సేసి యోటువడి జలమజ్జితుం డై యున్న నిట సుజాత
ప్రసూతియై యష్టావక్రుం గనియెఁ దత్కాలంబున నుద్దాలకుభార్య శ్వేతకేతుం
గనియె నిట్లు మాతులభాగినేయు లిద్దఱు సవయస్కు లై పెరిగి పండ్రెండేం
డ్లొక్కట నుద్దాలకుతోఁ జదివి యధ్యయనశూరు లై రందు. 242

తే. తండ్రి యనుచు నుద్దాలకుఁదనకుఁ గరము, ప్రీతితో శ్వేతకేతుని భ్రాతయనుచు
ననఘచరితుఁ డష్టావక్రుఁడనుదినంబు, నొం డెఱుంగక సుఖలీలనుండునంత.

వ. ఒక్కనాఁ డుద్దాలకుకుఱు నెక్కి యున్న యష్టావక్రుం జూచి శ్వేతకేతుండు
సహింపక నీ వేల మాయయ్యకుఱు నెక్కి యుండెదవు వోయి మీయయ్య
కుఱు నెక్కు మని చేయిపట్టి యీడ్చిన నేడ్చుచుం దల్లి కడకుం జని యష్టావక్రుఁ
డి ట్లనియె. 244

క. మాయయ్య యెవ్వఁ డెక్కడఁ, బోయిరి సెప్పు మని [2]తెల్లముగ నడిగి తప
శ్శ్రీయుతుఁడుదండ్రికడకుం,బోయెం దన మామ నెయ్యమునఁదోడ్కొనుచున్.

వ. ఇట్లష్టావక్రుండు దానును శ్వేతకేతుండును జనకరాజుయజ్ఞంబునకుం జని యందు
దౌవారికనివారితుఁ[3]డై మూకాంధబధిరపంగుస్త్రీబ్రాహ్మణుసు ప్రవేశంబగుచున్న
యీరాజద్వారంబున మమ్ము విద్వాంసుల బ్రాహ్మణుల నేలవారించి తనినదౌవా
రికుం డి ట్లనియె. 246

క. అలఘు లగువృద్ధవిద్వాంసులకు మహాయాజ్ఞికులకుఁ జొర నర్హం బై
విలసిల్లుయజ్ఞసభ సార, వలవదు చనుఁడీరు చిఱుతవారల రనినన్. 247

క. అలయక యేండ్లు గడుం బెక్కులు జీవించుట నర గలుగుటయుం దగువృ
ద్ధులలక్షణమే జ్ఞానము,గలఁడేనిఁ బాలుఁ డయినఁ గడువృద్ధు మహిన్. 248

వ. కృతాధ్యయనశీలుండై యాచారపరుండైనవాఁడు బాలుం డయ్యును సర్వజన
సమ్మాననీయుం డగు సభాయోగ్యుండు బాలురని మమ్మునవమానింపవలవదేము
జనక రాజసదనంబున దర్పితులైన వేదవాదులతో వాదంబుసేయసమకట్టివచ్చిన
వార మనిన దౌవారికుండు వారినప్పుడు జనకరాజానుమతుం డై లబ్ధప్రవే

1. చ. కొక్కవేళ యి,ట్లనియె. 2. క. యల్లు. 3. గ. లై.

షలం జేసె నంత. 249

సీ. జనకభూపాలుని సంప్రశ్నముల కెల్ల, నేర్పడ నుత్తరం బిచ్చువాని
సభయందు భూసుర సంఘమధ్యంబున, వరుణపుత్త్రుండైన వందితోడ
వాదంబుచేసి గర్వంబున నాతని, నోడించి తద్విజితులై యొదిఁగి యున్న
ధరణీసురులఁ దన తండ్రితో నిగ్రహాముక్తులఁ జేసి సన్మునికుమారుఁ
తే. డధిక తేజుఁ డష్టావక్రుఁ డ[1]డధికలోకపూజితుండైన జనకుచేఁ బూజ లంది
యేకపాదుఁ దోడ్కొని పేర్మి నేగుదెంచె, బుధనుతుండు నిజాశ్రమంబునకు నొప్ప.

వ. అని చెప్పుచు నరిగి యిది సమంగ యనుపుణ్యానది యిందు భరతుండు రాజ్యాభి
షిక్తుఁ డయ్యెఁ దొల్లి యింద్రుండు దీనిజలోపస్పర్శనంబున లక్ష్మీప్రాప్తుండయ్యె నిది
మైనాకకుక్షి యిందదితి పుత్త్రార్థిని యై తపంబు సేసె నిది ఋషిసేవితంబైన కనఖల
నగం (బిది గంగానది) యిందు సనత్కుమారుండు సిద్ధిం బొందె నిది యుష్ణిగంగ
యిందుఁ గృతస్నానులైనం గృతార్థు లగుదు రిది రైభ్యాశ్రమం బిది భరద్వాజా
శ్రమం బిందు భరద్వాజసుతుండు యవక్రీతుండు తపోవిద్యాగర్వంబున నపగత
జీవుం డయ్యె ననిన నది యెట్లని ధర్మతనయుం డడిగిన రోమశుం డిట్లనియె. 251

—♦ రోమశుఁడు ధర్మరాజునకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట ♦—

క. అలఘులు రైభ్యభరద్వాజులు దమలో సుహృదులై విశుద్ధతపోని
శ్చలితమతు లివ్వనంబున, నొలసి తపం బొప్పఁ జేయుచుండిరి నెమ్మిన్. 252

వ. అందు రైభ్యుండు కృతాధ్యయనశూరులైన యర్వావసుపరావసులను తనయిద్దఱు
పుత్త్రులతో విద్వత్పూజితుండై యున్న వానిం జూచి సహింప నోపక భరద్వాజసు
తుఁడు యవక్రీతుండును తపోబలంబున నఖిలవేదశాస్త్రాగమంబులు వడయుదునని
సమిద్ధంబైన యగ్నియందు [2]ధాయ్య సంధించుచు నుగ్రతపంబు సేయుచున్న
దాని సహింప నోపక యింద్రుండు వానియొద్దకు వచ్చి నీ వేమి యుద్దేశించి యుగ్ర
తపంబుఁ జేసెద వనిన శక్రునకు యవక్రీతుం డిట్లనియె. 253

ఆ. చదువకయును నాకు సర్వవేదంబులు, సర్వశాస్త్రములును సంభవిల్ల
వలయు నని తలంచి వదలక నిష్ఠతో, నుగ్రతపముఁ జేయుచున్నవాఁడ. 254

వ. అనిన వాని కింద్రుం డిట్లనియె. 255

క. గురుముఖమునఁ బడయక దుష్కరతపమునఁ జేసి పడయఁ గాఁ బడు విద్యల్
పరమార్థము మదమును మత్సరమును గావించు నెట్టిసాధుల కైనన్. 256

వ. ఇది విద్యోపార్జనంబున కుపాయంబు గా దని వారించి వాసవుఁ డరిగిన నుడుగక
యవక్రీతుం డెప్పటియట్ల తపంబుఁ జేయుచున్నఁ దదీయ తపస్తప్యమానుం డై
వృద్ధశ్రవుండు వృద్ధవిప్రరూపంబు ధరియించి యశక్తుండై శోషించిన శరీరంబు

1. గ. డఖిలవిప్ర. 2. క. గ. సాన్నాయంబు సంధించుచు.

తోడ సికతాముష్టిపరంపర నపారగంభీరగంగాప్రవాహంబునందు సేతుబంధంబు చేయుచున్న నవ్విప్రుం జూచి యవక్రీతుండు నగుచు ని ట్లనియె. 257

క. శతవర్షవృద్ధుఁడవు నీ, వతికృశుఁడ వశక్య మైనయర్థమునం[1]దా
సిత మేల సేసి కడు దుర్మతి వైతిం కెన్నఁ డిది సమాప్తిం బొందున్. 258

వ. అనిన విని యింద్రుండు వానింజూచి యేను నీయట్ల యఘటమానం బైనయర్థంబునందు యత్నంబుఁ జేసెద నని నిజరూపంబుఁజూపి యిట్లు నిరర్థకప్రయాసం బేల చేసె దుడుగు మనిన నేనట్లు నుడుగ నాయభిమతంబు సఫలంబు సేయవలయు నని యవక్రీతుండు శక్రువలనం దనయభిప్రాయంబు వడిసి తత్ప్రకారంబుఁ దండ్రికిం జెప్పిన విని భరద్వాజుఁడు కొడుకుగర్వంబు సహింపక వేదగీత లైనగాథల యర్థంబు వానికి ని ట్లని చెప్పె. 259

సీ. బాలధి యను మునిప్రవరుండు పుత్త్రశోకాపన్నుఁ డై ఘోర మగుతపంబుఁ
జేసి వేల్పులదయఁ జిరజీవిగాఁ బుత్త్రుఁ, బడసె మేధావి నాఁ బరఁగువాని
వాఁడు నాయుష్యగర్వమున మునీంద్రుల, నెవ్వరి మెచ్చక యేగి యొక్క
ధనుషాక్షుఁ డనుతపోధనునొద్ద గర్వించి, పలికిన నలిగి తత్తపస్వి వాని
ఆ. నంతకాంతకమున కరుగంగఁ జేసె గర్వంబు చెట్ట యెట్టివారి కైనఁ
గ్రాఁచుఁ దత్క్షణంబ గర్వంబు గర్వంబు, నోడిచి యున్నవాఁడ యుత్తముండు.

వ. కావున నీవు గర్వంబు విడిచి యకోపనుండ వై పరమశాంతు లైనరైభ్యకొడుకులతోడ నిర్మత్సరుండ వయి యుండు మనిన నట్లు సేయుదు నాకు రైభ్యుండు భవత్సమానుండ యని యవక్రీతుండు తనవిద్యావిభవంబు మునిసభల విస్తరించుచు నొక్కనాఁడు రైభ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 261

ఉ. కోమలకీరషట్చరణకోకిలనాదమనోహరంబు ను
ద్దామవసంతపుష్ప[2]భరితక్షితిజప్రకరంబు నైనయా
రామమునందుఁ జూచె మునిరాజకుమారుఁడు రైభ్యకోడలిం
దామరసాక్షిఁ గృష్ణ యనుదానిఁ బరావసుభార్యఁ బ్రీతితోన్. 262

ఆ. దానిఁజూచి మదనతప్తుఁ డై తనయభిప్రాయ మెఱుఁగ జెప్పెఁ బంకజాక్షి
కదియు శాపభీతి నప్పటి కొడఁబడి, నట్లు పలికి పెలుచ నరుగుదెంచి. 263

క. తమమామకుఁ దద్వృత్తాంతము నంతయుఁ దెలియఁ జెప్పి తరుణివిలోలా
క్షములందు బాష్పసలిలోద్గమముగఁ దల వాంచియుండెఁ గడుఁ గోపమునన్.

వ. రైభ్యుండు నయ్యవక్రీతున కలిగి నిజకోపానల శిఖాయమానైకజటావలుంఛనకరుం డై హుతాశనునందు వేల్చి యయ్యగ్నికుండంబునందు. 265

క. లలితాంగిఁ బడసెఁ దనకోడలిరూపముకంటెఁ గడు బెడంగగురూపో
జ్జ్వలకాంతి గలుగుదానిం, బోలఁతుక నొక్కర్తుఁ దనతపోవీర్యమునన్. 266

1. క. దాస్థితి యేల. 2. జ. ఫలిత.

వ. మఱియు నొక్కజట యనలుంఛించి వేల్చిన నందు వికృతదంష్ట్రాకరాళం బైన ముఖంబుతోఁ శూలహస్తుండైన యొక్క రాక్షసుండు పుట్టె నయ్యిద్దఱు ముకుళీకృతహస్తులై మాకుం బనియేమి యని యడిగిన నవినీతుండైనయవక్రీతు వధియింపుం డని పంచిన. 267

క. ఆ తరుణి మున్న చని మద,నాతురుఁ డై ¹విగతచేష్టుఁ డై యున్న యవక్రీతుకరకమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి కొనియె బెడఁగుగ నంతన్. 268

క. అపహృతకమండలుఁ డై, యపవిత్రుం డగుటఁ జేసి యధికతపోవీర్యపరిక్షయ మగుడును నా, తపస్విసుతు రాక్షసుండు తడయక తాఁకెన్. 269

వ. వానికి వెఱచి పఱచి యవక్రీతుండు కొలంకులకు మహానదులకుం జొచ్చిన నవి శుష్కంబు లైనఁ దనజనకునగ్నిహోత్రంబుఁ జొచ్చునంత. 270

ఆ. మునికుమారు నెగచి కొని వచ్చి నిశితశూ,లాయుధమునఁ బొడిచి యాసురమున రక్కసుండు చంపె యక్కాంతయును దాను, నరిగె రైభ్యకడకు నాక్షణంబ.

వ. రైభ్యుండును వానికి భార్యగాఁ గృత్తి నిచ్చె నంత నిట భరద్వాజుండు వనంబున నుండి వచ్చి తొల్లి తన కెప్పుడుం బ్రత్యుత్థానంబుఁ జేయుచున్న లప్పు డడంగి యున్న నచ్చెరువడి గృహబాలకుం డైనశూద్రువలన నంతవృత్తాంతం బెఱింగి నిహతుం డైనపుత్త్రుం జూచి దుఃఖితుం డై. 272

ఆ. రైభ్యుఁ డధికకోపపరతుఁ డంటి నమ్మౌని, యాశ్రమంబు దెసకు నరుగ వలవదంటి వినఁగ నొల్ల వైతి నాపలుకులు, గర్వితునకు బుద్ధి గాన నగునె. 273

వ. అని ప్రలాపించుచు భరద్వాజుండు వాని దహించి పుత్త్రశోకదహనంబు సహింపనోపక తద్దహనంబున దేహత్యాగంబుఁ జేసెనంత బృహద్ద్యుమ్నుం డను రాజు సత్త్రయాగంబుఁ జేయుచుండి రైభ్యపుత్త్రుల నర్వావసు పరావసులం దనకు ఋత్విజులంగా వరియించిన నయ్యిరువురు దండ్రిచే ననుజ్ఞాతు లై వాని యజ్ఞంబు నడపుచుండి యొక్కనాఁడు పరావసుండు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చువాఁడు వేగుఁబోకఁ జీఁకటి నేకతంబ తనకు నెదురుగా వచ్చురైభ్యు నెఱుంగక మృగంబ కా వగచి నిజప్రాణభయంబున వధియించి పదంపడి యెఱింగి పరమదుఃఖితుం డై ప్రేతకార్యంబులు దీర్చి బృహద్ద్యుమ్నుసత్త్రంబునకు వచ్చి తనచేసిన పితృఘాతం బగ్రజునకుం జెప్పి యి ట్లనియె. 274

తే. ²నీవు దీని నొక్కరుఁడవు నిర్వహింప, నోప వే నొక్కరుండ నయ్యనుగడంగి నడప నోవుదుఁ గావున నాతదర్థ, మాచరింపుము బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు.

వ. అనిన నర్వావసుం డట్లు సేయు దునని బ్రహ్మహత్యావ్రతంబులు సలుపుచుండెఁ

1. క. నికృతచిత్తుఁ డై, 2. ని. 'ఏను దీని నడపఁగా నోప నొక్కఁడ, నీవు పూని తాల్చి నిర్వహింపు, నడప నోపుదీవు సాఁగాను దదర్థ, మఱియు నాచరింపు హత్యవ్రతము.' అని పాఠాంతరము.

బరావసుండును నొక్కరుండ సత్త్రయాగంబు జరుపుచుండె నంత నర్వావసుండు బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంబులఁ జేసి యా సత్త్రయాగంబునకు వచ్చిన వానిం జూచి పరావసుండు బృహద్ద్యుమ్నున కి ట్లనియె. 276

క. ఇమ్ముని నీయజ్ఞాయత, నమ్మునఁ బ్రవేశింపఁ దగఁడు నరనాయక యు
గ్రమ్ముగఁ జలిపెను శుభకా,ర్యమ్ములకుం బాసి బ్రహ్మహత్యావ్రతముల్. 277

వ. అనవుడు బృహద్ద్యుమ్నప్రేరితు లయినజనులచేత నుత్సార్యమాణుం డయి యర్వావసుం డనియెఁ బరావసుండు గాని యేను బ్రహ్మఘాతకుండఁ గాను వానిని వ్రతంబు సలిపి తత్పాతకవిముక్తుఁ జేసితి నని చెప్పిన యర్వావసుయథార్థకథనంబునకు మెచ్చి యగ్నిపురోగము లైన దేవతలు వాని కి ట్లనిరి. 278

—♦ దేవత లర్వావసునకు మెచ్చి కోరినవరంబు లెల్లనిచ్చుట ♦—

తే. తమ్ముచేసినదురితముల్ దలఁగఁ బూని, ధర్మబుద్ధి వైవ్రతములు పేర్మిఁ జలిపి
తనఘ నీకు నభీష్టంబు లైనవరము, లడుగు మిచ్చెద మీ మెచ్చు గడవనగునె.

వ. అనినఁ దనతండ్రియు భరద్వాజుండును యవక్రీతుండు నెప్పటియట్ల జీవించి యుండను నిజజనకుండు పరావసుచేత నిహతుండగుట వాని విస్మరింపను వలయు నని ప్రార్థించి దేవతలవరంబున నర్వావసుండు రైభ్యభరద్వాజయవక్రీతుల సంజీవితులం జేసిన నద్దేవతలకు యవక్రీతుం డి ట్లనియె. 280

తే. ఏను వేదశాస్త్రమ్ముల నెఱిఁగి వ్రతము, లెల్ల జలిపి యా రైభ్యుచే హింసితుండ
నైతి నాకంటె రైభ్యున కధికశక్తి, యైన తెఱఁ గెట్టు లనిన నిట్లనిరి సురలు.

క. గురుశుశ్రూష యొనర్చుచుఁ, బరమక్లేశమునఁ జేసి పడసినవిద్యల్
స్ఫురియించుఁ గాక గురుముఖ, విరహితముగఁ బడసినవియు వెలయు నెయెందున్.

వ. నీవు గురుముఖంబునం బడయక యొండువిధంబునం బడయుటం జేసి నీయధ్యయనశ్రుతంబులు నిర్వీర్యంబు లయ్యె గురుశుశ్రూషాసంతోషకరుం డై రైభ్యుండు బ్రహ్మజ్ఞానం బుపార్జించెం గావున నాతం డిట్టిశక్తి వడసెనని దేవతలుదివంబున కరిగి రిది యవక్రీతునివాసం బిందు వసియించినవారు దురితవిముక్తులగుదు రిది కాలశైలం బిది సప్తవిధం బైనగంగ యిది మనుష్యుల కగోచరం బింద యుండి సమాధిశౌచప్రయత్నపరు లై మూఁడుం డిది మందరనగం బిందు నానాప్రహరణపాణు లై యష్టాశీతిసహస్రగంధర్వులు కిన్నరకింపురుష సుపర్వులు సురేంద్రుఁ గొలిచి పోయెద రిందుల కాఱు యోజనంబులు గలదు కైలాసపర్వతం బందుఁ గుబేరుం డుండునని రోమశుండు చెప్పినం బాండవులు కృతసమాధిశీలు రై వాని నెల్లం జూచి రంత నంతకసుతుండు భీమున కి ట్లనియె. 283

సీ. దుర్గమం బైనయీదుర్గమార్గంబున, నడవంగ నేర ముక్కన్నతరథముల
నింద్రసేనాదుల నీధౌమ్యవిప్రుల, ద్రుపద తనూజను దోడికొనుచు
సహదేవుఁడును నీవు చట్టన గ్రమ్మఱుఁ, డేనును నకులుండు నేఁగి రోమ

శా దేశమునఁ జేసి ‡ యఖిలతీర్థంబులు, నాడి వచ్చెదము మఱియరుగుదెంచు
ఆ. నంత కెంతయును బ్రయత్నంబుతోఁ గృష్ణఁ, గాచియుండుఁడనిన ఘనుఁడు భీముఁ
డనియె నిట్టిరాక్షసాకీర్ణవనములో, నిన్నుఁ బాయఁ గలమె ‡ నిమిష మేని. 284
చ. అనఘచరిత్ర నర్జును మహాభుజు నొక్కనిఁ బాసి వంతఁ బొం
దినయెడ నిట్టిచోట సహదేవుఁడు నేనును గృష్ణయుఁ జగ
జ్జననుత నిన్నుఁ బాసిన నసహ్యతరం బగు తీవ్రతాపవే
దన యగు నీకు మాకు నుచితంబె పరస్పరఖేద మెన్నఁడున్. 285
క. కడు డస్సి నడవ నోపవి, యెడ నీకమలాయతాక్షి ‡ నీకవలను నేఁ
దడయక [1]సయింతు నాయఱకడ నిడుకొని పఱతు నెట్టిగహనాంతములన్.
వ. ఈ రథంబులతోఁ బోవనిమ్ము గాదేని వీని నింద్రసేనాదుల నెందేనిం బెట్టి పోద
మనిన రోమశుం డి ట్లనియె. 287
క. అతుల తపోవీర్యబలో, న్నతిఁ బోదము గంధమాదనంబునకు సమా
గతు నందుఁ గాంతు మర్జును, నతివీరు నుదారు [2]సురగణార్చితుఁ బార్థున్. 288
వ. అనిన నందఱు సంతసిల్లి యరుగువారు ముందర ననేక హయ రథ సనాథం బై
యపార కిరాతబలసంకులం బైన దానిఁ బుళిందాధిపతి యైన సుబాహుపురంబుఁ గని
యందు వానిచేతం బూజితులై తమరథసూతహయనివహంబుల నింద్రసేనాదిభృ
త్యులను సుబాహునొద్ద బెట్టి పాదచారులై పాంచాలిని బ్రాహ్మణుల ననురక్షించి
కొని గంధమాదనంబున కభిముఖులై యరిగి రంత ధర్మతనయుండు భీమున కి
ట్లనియె. 289
సీ. అలిగి వజ్రాయుధు ‡ నైనను బోరిలో, నోర్వంగ నోపునత్యుగ్రవీరు
జవమునఁ బవనుఁ దేజంబున నాదిత్యుఁ, బోలినవాని నంభోజనేత్రు
నాయతబాహుఁ గృతాస్త్రు సింహస్కంధు, సర్వధనుర్ధరాచార్యు విజయు
నిత్యలక్ష్మాన్వితు ‡ నీతమ్ము నర్జును, శుభగుణసుందరుఁ ‡ జూచునంత
ఆ. కధిక తాపతప్త ‡ మైనది నాచిత్త, మెఁనర నతనితోడ ‡ [3]నొకట నునికి
యెన్నఁడొక్కొ మనకు ‡ నిందఱ కగునాతఁ, డేలమసలె నొక్కొ యిన్ని యేండ్లు.
మ. అనుచుం బార్థవిలోకనంబు నెడలో ‡ నర్థింపఁగా ధర్మజుం
డనవద్యుల్ గడు వేడ్కతో నరిగి తా ‡ రప్పాండవుల్ గంధమా
దనశైలేంద్రముఁ గాంచి రున్నతబృహద్ధాతుస్థలీసంహతిన్
ఘనసంధ్యాగమశంక సన్మునులకుం ‡ గావించుదానిన్ మహిన్. 291
క. నానావర్ణశిలావిహ, గానేకమృగాభిరామ ‡ మై భూనారీ
నానాభరణవిభూషిత, పీనోన్నతకుచము బోలె ‡ వెలిఁగెడుదానిన్. 292

1. గ. యఱకడ నిడుకొని, కడఁకం గొనివత్తు యిమ్ము. 2. జ. సురగుణాన్వితుఁ. 3. గ. నొక్కటునికి.

వ. ఆ సౌగంధికకమలంబుఁ జూచి దానియపూర్వరమణీయత్వంబునకు ననన్యకుసుమసాధారణంబయిన సౌరభ్యంబునకు నోటువడి ద్రుపదరాజపుత్త్రి ముదితచిత్తయై యక్కటా యిది యెక్కడిపువ్వొ యత్యపూర్వం బై మనోనయనానందకరం బైనది యిట్టికుసుమంబులు కడుం బెక్కులు గావలవదే యవి కుఱంగటం గలవేనిఁ దెచ్చి యిచ్చి నాకు మనఃప్రియంబుఁ జేయుమని యప్పుడ యప్పువ్వు ధర్మరాజుకడకుం గొనిపోయె నిట (భీముండు) దాని యభిమతంబుఁ జేయఁ గడంగి రుక్మపృష్ఠం బైన ధనుశ్శ్రేష్ఠంబును నాశీవిషోపమానంబు లైన బాణంబులు ధరియించి యక్కమలంబు దెచ్చిన గాడ్పున కభిముఖుం డై గాడ్పుపట్టి గంధమాదనంబున వివిధరత్న బంధురకందరకదళీషండదర్శనంబులను మందారమందిరసుగంధిగంధవహ స్పర్శనంబులను నళికులకోకిలాలాపశ్రవణంబులను సర్వర్తుకుసుమసురుచిర గంధాఘ్రాణంబులను నతిమధురఫలాస్వాదనంబులను బద్ధప్రమోదహృదయుం డగుచుఁ దన కెదిరి వచ్చు మృగంబులం దాఁకి గజంబు నెత్తి గజంబుపై వైచుచు సింహంబు నెత్తి సింహంబుపై వైచుచు నల్పమృగంబులం గరతలప్రహారంబులం బ్రహరించుచు. 311

—* భీముఁడు సౌగంధికాహరణార్థంబు పోవుట *—

సీ. గమనవేగంబున § ద్రుమలతాజాలసం, చాలన సేయుచు § శైలగుహల
నడఁగి యదృశ్యలై § కడు వేడ్కతోఁ దన్నుఁ, జూచుఖేచరసిద్ధ§సురభుజంగ
గరుడగంధర్వకి§న్నరకామినులచేత, మానుగా నభివీక్ష్య§మాణుఁ డగుచు
మ్రాఁకులు విఱుచుచు § వీఁకతోఁ దీవలఁ, బెఱుకుచుఁ బదహతిఁ§బృథునగేంద్ర
ఆ. మద్రువ నున్నతంబు § లయి నేడ లెక్కచు, మదగజంబువోలె § మధ్యముండు
పవనవైనతేయ§పటుజవయుక్తుఁ డై, యరిగె గంధమాద§నాంతరమున. 312

వ. ఇట్లరుగువాఁడు నిజసింహనాదశ్రవణపరిత్రస్తంబు లై యెగసి పఱచుపక్షుల యార్ద్రపక్షంబులఁ జూచి ముందట నాసన్నంబునం గొలను కలుగవలయు నని యుపలక్షించి యతిత్వరితగతిం జని చని పవనవశపరిచలిత తలీరుహపనసతమాలతాలహింతాలవిశాలకదళీదళవీజ్యమానశీతలజలపరిపూర్ణం బైనయొక్కసరోవరంబుఁ గని యందుఁ గృతావగాహుం డై నవనళినదళమృణాళవలయాలంకృతుం డగుచు దానివెలువడి యనేకయోజనవిస్తారాయామరమణీయం బైన కదళీషండంబుఁ జొచ్చి యందు శంఖధ్వానంబుఁ జేసిన. 313

క. ఆశంఖరవంబు మహేం,ద్రాశని నిర్ఘోషభీమ § మై దిక్కులు నా
కాశంబు నిండె నంత గు,హాశయనుం డైనహనుమ § యనుకపి వెలుచన్. 314

క. దాని విని బెదరి లేచి మ,హానాదం బిది మనఃప్రి§యం బయ్యె మదీ
యానుజశంఖధ్వానము,దా నగు నని యెఱిఁగి హృష్ట§తనురుహుఁ డగుచున్. 315

వ. భీమునకు మార్గనిరోధంబుగా మహావృక్షంబు లురలం దోచి యేకాయనపథం

బున కడ్డంబ శయనించి లాంగూలలీలాచాలనంబుఁ జేసిన. 316

క. గోలాంగూలోత్తము లాం,గూలస్ఫోటనరవంబు ఘోరం బై వా-
చాలతఁ జేసె నశేషమృ,గాలి భయం బంద గిరిగుహాముఖములకున్. 317

వ. అ య్యపూర్వధ్వని విని భీముండు విస్మితుం డయి చని కదళీషండ మధ్యంబున నొక్కవిశాలశిలాతలంబుపయి శయనించినవాని. 318

సీ. హ్రస్వపీనగ్రీవు [1]నవనతాయతహను, నతిచపలస్వభావాభిరాముఁ
దనుమధ్యకటిచక్రు దహనకణాకార,[2]తామ్రాక్షు నతిదృఢదశనకరజుఁ
బృథులవిద్యుత్పుంజ [3]పింగాంగు నుత్తుంగ,దృఢవక్షు నక్షీణదీర్ఘబాహు
నూర్ధ్వలాంగూల మత్యున్నతధ్వజలీలఁ, గ్రాలుచునుండ నేకాంతయోగ

ఆ. నిద్ర నున్నధర్మనిర్మలు హనుమంతుఁ, జూచి పాండురాజసుతుఁడు వాని
నిద్రఁ దెలుపఁగడఁగి [4]నిజసత్త్వమేర్పడ, సింహనాద మొప్పఁ జేసె డాసి.

వ. హనుమంతుండును మెల్లమెల్లన మేల్కని జృంభసంభృతజలార్ద్రసంచలవిలోచనుం డగుచు ననాదరంబున నాతనిం జూచి యి ట్లనియె. 320

తే. అతిజరారోగభరమున నలసి [5]యొలసి, యొదిఁగి సుఖనిద్ర మైనిట్టులున్నవానిఁ
గడుమదంబున నేమియుఁ గరుణలేక, యేల బోధించితయ్య నీవెఱిఁగియెఱిఁగి.

వ. తిర్యగ్జాతులు ధర్మ మెఱుంగవు గాక సర్వభూతదయాస్వరూపం బైనధర్మ మెఱింగెడువారు మనుష్యుల కారె యిట్టిమనుష్యజన్మంబు వడసి వృద్ధోపసేవ సేయవుగా కేమి ధర్మ మెఱుంగక నిర్దయుండ వై మాబోఁటిపేదమృగంబులకు భయంబుగ గర్జించితి నీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గానియివ్వనంబున కేలవచ్చితి సిద్ధగతి లేనివారి కిట వోవ నశక్యం బమృతకల్పంబు లైనయీఫలమూలంబు లుపయోగించి క్రమ్మఱుము నీయందు బద్ధస్నేహుండఁ గాన బుద్ధి సెప్పితి నా పలుకులు చేకొను మనిన భీముం డి ట్లనియె. 322

తే. క్షత్త్రియప్రవరుండ విఖ్యాతబలుఁడఁ, బాండుతనయుండ గొంతిగర్భంబునందు
వాయువరమునఁ బుట్టినవాఁడ నన్ను, భీముఁ డండ్రు భూజనులు కపిప్రభుండ.

వ. ఏ నిక్కడఁ గార్యార్థి నై పోయెద నాకుం దెరు వి మ్మనిన నాఁడు దొల్లి శతయోజనవిస్తారం బయినసముద్రంబు లంఘించి లంకకుఁ బోయిన హనుమంతునట్లు నిన్ను నీపర్వతంబు లంఘించి పోదు ననిన హనుమంతుఁ డతం డేమికారణంబున సముద్రలంఘనంబుఁ జేసె నెఱుంగు దేనిం జెప్పు మనిన వానికి భీముం డి ట్లనియె. 324

క. అలఘుయశుం డిక్ష్వాకుని,కులవీరుఁడు రాఘవుండు గురువచనంబుం
జలుప వనవాసి యై తన,లలనం గోల్పడియె నట్టి లంకేశ్వరుచేన్. 325

1. గ. నచలితాయత. 2. గ. తామ్రోష్ఠు నతికృశదశన. 3. ఆ. పింగాక్షు; 4. జ. నిజరూపమేర్పడ
5. చ. 'యున్న' వాని నీతోడఁబుట్టినవాని నన్ను,' నొనర సుఖనిద్ర మైనిట్టు లున్న వాని, నేల బోధించితయ్య నీ వెఱిఁగియెఱిఁగి.

వ. దానం జేసి కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగంబుల సంఖ్యలు వేఱువేఱ నై యందుల చరాచరభూతంబులు భిన్నప్రకారంబులై వర్తిల్లు ననిన నయ్యుగంబుల[1] యాచారవర్తనంబులు నా కేర్పడం జెప్పు మనిన భీమునకు హనుమంతుం డిట్లనియె.

— * భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్యుగాచారవర్తనంబులను దెలుపుట. * —

తే. కృతమకాని కర్తవ్యంబు గృతయుగంబు, నందు లేదు చతుష్పాదమగుచు ధర్మ
మనఘ వర్తిల్లు నచ్యుతుం డయ్యుగమున, శుక్లవర్ణుండై ప్రజలఁ గాచుచు వెలుంగు.

వ. అది సనాతన ధర్మసనాథం బందుల బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రులేక వేదక్రియాయోగ్యులై యకామ ఫలసంయోగంబునఁ బుణ్యలోకంబులు వడయుదు రందు ననూయాభిచారదర్పపైశున్య విగ్రహక్రోధమదమత్సర భయసంతాపవ్యాధిప్రజాక్షయేంద్రియక్షయంబులు లేవు మఱియుఁ ద్రేతాయుగంబునందుఁ ద్రిపాదం బై ధర్మువు వర్తిల్లు నందు జనులు నిత్యసత్యప్రవర్తనులై యజ్ఞతపోదానాదిక్రియల వర్తింతు రందు రక్తవర్ణుం డయి విష్ణుభట్టారకుండు ప్రజారక్షణంబుఁ జేయు.

తే. ద్వాపరంబున రెండుపాదములఁ జేసి, నడచు ధర్మువు వేదముల్ నాల్గు దెఱఁగు
లై ప్రవర్తిల్లు వేదశాస్త్రార్థచోదితంబు లై [2]సర్వకర్మముల్ ధరణిఁ బరఁగు.

తే. సత్యపరిహీణులగుదురు జనులు కామ, కాములై చేయుదురు బహుక్రతువు లోలి
నందుఁ ద్రైలోక్యవందితుం డచ్యుతుండు, కృష్ణవర్ణుండై జగము రక్షించు మఱియు.

క. కలియుగమునందు ధర్మము, బల మఱి వర్తిల్లు నేకపాదంబున నం
దలఘుఁడు కృష్ణుఁడు జగతీ, వలయము రక్షించుఁ బీతవర్ణుం డగుచున్. 340

వ. అందుల జనులు తమోగుణయుక్తు లయి కామక్రోధాది దోషవశంబునం దమ్మెఱుంగక యధర్మవర్తు లగుదు రందుఁ జేసిన తపోదానాదికర్మంబులు స్వల్పంబు లయ్యును బహుఫలదంబు లగు నని యుగవర్తనప్రకారంబులఁ జెప్పి నీ కిష్టావాప్తి యయ్యెడు మరుగు మనిన భీముం డిట్లనియె. 341

— ♦ హనుమంతుఁడు భీమునకుఁ దనపూర్వరూపంబుఁ జూపుట. ♦ —

క. నీ నాఁటితనువుఁ జూచియ, కాని యవశ్యంబు పోవఁ గావునఁ గపినా
థా నాకుఁ జూపు మనవుడు, వానికి [3]దనరూపుఁ జూపె వానరుఁ డంతన్. 342

చ. అతులితమై ద్వితీయకనకాద్రి యొకో యిది నా నిజాంగ ము
చ్ఛ్రితముగఁ బెంచి పుచ్ఛమునఁ జేసి దిగంతము లందుచున్న యు
న్నతుఁ గపినాథుఁ జూచి కురునందనుఁ డప్పు నిమీలితాక్షుఁ డై
మతి నతివిస్మితుం డగుచు మారుతి కిట్లనియెన్ భయంబునన్. 343

క. అతిభీషణ మిది యత్యు, ద్భుత మోహో చాలు భూనభోమధ్యవ్యా
పిత మయ్యె భవద్దేహ, మతిత్వ ముపసంహరింపు మనవుడుఁ గపియున్. 344

1. గ. యాచారభూచారవర్తన. 2. అ. ధర్మకామముల్. 3. దనపొడవు.

క. తనయెప్పటిరూపముఁ జే, కొని దీనికి నినుమడుం గగుం బ్రతిబలముం
గనినప్పుడు నారూపం, బనుపమముగ ననిన హనుమ కనిలజుఁ డనియెన్. 345

ఉ. ఉన్నతిఁ బూని నీవు బలియుం డగు రావణు నశ్రమంబునం
బన్నగఁ జంప నోపుపటుబాహుబలాఢ్యుఁడ [1]విట్టియున్నతున్
నిన్ను సహాయుఁగా బడసి నిర్మలకీర్తియుతుండు రాఘవుం
డన్నరభోజనాన్వయము నాజి వధించుట యేమి చోద్యమే. 346

వ. అనిన వాని కతిప్రీతిమంతుం డయి హనుమంతుం డిట్లనియె నయ్యా నీవు సౌగంధికసరోవరంబునకుం బోయెదవే నందు సాహసంబు సేయవలవ దది యక్షరాక్షసరక్షితం బై దేవతోపభోగయోగ్యం బై యుండు దేవతలు బలిహోమనమస్కారంబుల మంత్రతంత్రంబులం జేసి భక్తిసాధ్యులుగాని సాహసక్రియాసాధ్యులుగారు నీవు నిజధర్మనిష్ఠితుండ వై పరమధర్మంబు లెఱుంగునది యెందేని హీనబుద్ధులు విమోహితుల రట్టిధర్మాధర్మవిభాగంబు లెఱుంగువిద్వాంసుల నుపాసించి శుభాచారుండవు గావలయు నాచారంబున ధర్మంబు పుట్టు ధర్మంబువలన వేదప్రతిష్ఠ యగు వేదంబులం జేసి యజ్ఞంబులు ప్రవర్తిల్లు నట్టియజ్ఞంబుల వలన దేవతలు తృప్తు లగుదురు. 347

ఆ. కార్యసిద్ధిఁ బొంది కాలంబు దేశంబు, నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు లెల్లప్రొద్దు
సాహసంబు విడిచి సామాద్యుపాయప్ర, యుక్తి చేయుదురు యథోచితముగ.

వ. మఱియు సర్వకార్యంబులు మంత్రమూలంబులు గావున విద్వాంసు లై [2]వృద్ధు లైన వారలతో మంత్రంబు జేయునది బాలకులయు నధిక శ్రీదర్పితులయు లుబ్ధులయు లఘుజనంబులయుఁ దోడ మంత్రంబు సేయవలదు. 349

తే. జనులు నిగ్రహానుగ్రహశక్తుఁ డైన, రాజుశాసనమునఁ జేసి రమణతోడ
నోలిఁ దమతమమర్యాద లొక్కనాఁడుఁ, దప్ప నోడుదు రిమ్మహీతలమునందు.

వ. నీవు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండవు గావున నీ కెల్లవారును వశ్యు లగుదురు నిన్నుఁ జూచుటం జేసి నానయనంబులు సఫలం బయ్యె నీ కెద్ది యిష్టంబు దానిం జేసెద.

మత్తకోకిలము. మీకు నెగ్గొనరించి యున్నయమిత్రులన్ [3]హతబుద్ధులం
జీకురాజతనూజులం గురుసింహ నీకుఁ బ్రియంబుగా
నేకమాత్రన పోరిలో వధియించి నాగపురంబు నా
నాకులాద్రిశిలావలీగహనంబు సేయుదు నావుడున్. 352

మత్తకోకిలము. ఇంతయుం గపినాథ నీ కిది యేమి పెద్ద మహాహవా
భ్యంతరమున నుద్ధత ప్రతిపక్షవీరుల నేమ ని
ర్జింతు మెవ్వరు మాకు మీదయఁ జేసి మార్కొనునంతయ

1. క. విట్టియుద్ధతున్. 2. గ. ప్రబుద్ధు. 3. క. హతబంధులన్.

త్యంతవీరులు[1] లేరు భూవిదితప్రతాపబలోద్ధతిన్. 353

వ. అనిన విని భీమసేనునకు హనుమంతుం డి ట్లనియె నన్ను[2]రణాంతరంబునందలంచు నది నీయందు సౌహృదంబున నాహవంబులోనతి రథుండవై నయర్జునురథధ్వజంబు నం దుండి మీాబలపరాక్రమంబులం జూతు నని భీముం గౌఁగిలించుకొని వానికి సౌగంధికసరోవరమార్గంబుఁ జూపి హనుమంతుం డంతర్హితుం డయినఁ దదాలింగన(ంబున) విగతశ్రముండును విపులజవశక్తియు క్తుండును నై భీమసేనుండు.

సీ. వారిధారల ననివారిత నిర్గళ,ద్దానధారలఁ దటిద్ధామములను
దళనధామంబుల నశనిఘోషంబుల, ఘోరబృంహితబృహద్ఘోషణముల
నివి ఘనబృందంబు లవి గజయూథంబు, లని విచారింపంగ నక్కజంబు
లై లలితోత్తుంగశైలకుంజంబులఁ, దిమ్మరుజలధరద్విరదతతుల

ఆ. విస్మయంబుతోడ వీక్షించుచుం జని, రజతగిరిసమీాపరమ్యభూమి
నక్కుబేరువనమునందు సౌగంధిక,కమలవనముఁ గనియె ఘనభుజుండు. 355

క. అందుల హేమాంబుజ మక,రంద రసామోదమృదుతరశ్వసనుం డా
నందంబుఁ జేసెఁ దనప్రియ,నందనునకు భీమసేనునకు నభిముఖుఁ డై.

వ. అంత. 357

క. వీరుం డై సౌగంధిక,వారిజములు గొనఁగ నిట్లు వచ్చినవానిన్
భూరిపరాక్రము భీము ను,దారగదాహస్తుఁ జూచి తా రుద్ధతులై. 358

వ. దాని రక్షించి యున్నపదివేవురురాక్షసు లాక్షణంబ విచిత్రాయుధ పరిచ్ఛదులై పఱతెంచి వీఁ డొక్కవిపరీతపురుషుం డాయుధంబులు ధరించినవాఁడజినంబులు గట్టినవాఁ డధిక తేజస్వి తపస్వివేషధరుం డిందులకు వచ్చినవాఁ డని యుచ్చైరు వందుచు భీమసేనుం డాయ వచ్చి యి ట్లనిరి. 359

తరలము. ఇది కుబేరువనంబు దీనికి నెవ్వరుం జనుదేర నో
డుదురు నీ విట వచ్చి యేల కరంబుం బ్రమాదముఁ జేసి తిం
దుదిత తేజుఁడు క్రీడలాడుచు నుండు నింతులుఁ దాను స
మ్మదముతోడఁగుబేరుఁ డీరుచిరమత్సరోజవనంబునన్. 360

వ. దీనితీరంబున దేవర్షిగణంబులు దేవతార్చనంబులఁ జేయుదు రిందులజలంబు లమృతోపమానంబులు మణివైడూర్యనాళంబులై యపూర్వసౌరభంబు లైన కనక కమలంబులు గల్గుటం జేసి యక్షరాక్షసాక్షౌహిణీరక్షితం బగు దీని మహిమం బెఱుంగక యింతదూరము వచ్చినవీరుం డెవ్వండ నేమికారణంబున వచ్చి తనిన వారికి భీముం డి ట్లనియె. 361

మత్తకోకిలము. ఏను పాండుసుతుండ భీముఁడ నిద్ధతేజుఁడు ధర్మరా
జానుజన్ముఁడ ద్రౌపదీహృదయప్రియుం బొనరింపఁగాఁ

1. గ. మేరుభూవలయప్రతాపబలోన్నతిన్; 2. క. కదనాంతరంబునం.

బూని యిక్కమలాకరంబునఁ ♦ బుష్పముల్ గొన వచ్చితిక
వీనిఁ గొందు నవశ్యమున్ సురవీరు లడ్డము వచ్చినన్.

వ అనిన వార లిట్లని రయ్యా నీవు దివ్యపురుషుండ వీసౌగంధికకమలంబులు గొని యేదేనిఁ గుబేరున కెఱింగించి తదాదేశంబునఁ గొనుము నీవుధర్మజానుజుండవు గావున నీకు ధర్మపథంబు తప్పం జన దనిన రాక్షసులఁ గటాక్షదృష్టిం జూచి భీమసేనుం డి ట్లనియె. 363

క. గిరివిర్ధరములఁబుట్టిన,సరసిజవన మిదియు సర్వసామాన్యముగా
కరుదుగ నొకరునియది యే, పరఁగఁ గుబేరుండు దీనిఁ ♦ బడ సెనె మొదలన్.

తే. ఉత్తమక్షత్త్రియుం డేలయొరుల నడిగి, వేఁడువాఁ డగు దనభుజావిక్రమమున
నన్యధనములు పార్జించి ♦ యర్థిజనుల, కిచ్చుఁగీర్తి దిక్కుల నెలయించుఁగాక.

—* భీముఁడు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు సేయుట. *—

వ. నాకు మిమ్మును మీకుబేరుం బ్రార్థించి కాని యిక్కొలనిపువ్వులఁ గొనం గాదొకో యని భీముండు రాక్షసుల నాదరింపక సౌగంధికవనంబు సొచ్చి కనక కమలంబులు గొని యుత్తమవీర్యవంతంబు లైనతత్సలిలంబు లుపయోగించి యనంతబలసంపన్నుండై యున్ననాతనిం జూచి రాక్షసులలిగి యుద్యతాయుధ హస్తు లై తాఁకిన భీముండును భీకరాకారంబున. 366

చ. తనగదఁజేసి రాక్షసులదారుణశస్త్రచయంబు నశ్రమం
బున నతివీరుఁ డై నిలిపి ♦ ఘోర నిశాచరులన్ బడల్పడన్
ఘనభుజదండ చండహతిఁ ♦ గాఁచిన నుక్కఱి రక్కసుల్ కుబే
రున కెఱిఁగింపఁ బాఱిరి సరోషవృకోదరభీమకర్మముల్. 367

వ. కుబేరుండును పాంచాలీప్రియకరం బైనపవనతనయుపరాక్రమారంభంబు విని మెచ్చి వాని నుపేక్షించె నట్లు భీమసేనుండునురాక్షససేననోడించిసౌగంధికకమ లంబులు గొని తత్తీరకుసుమితలతాపాదపవనంబున విహరించుచున్నంత నట.

క. వడిఁ బడియెఁ బిడుగు,లుడుగక వడఁకె మహీతలము పాంసువర్షము గురిసెన్
గడు నెట్టి నయ్యె దిశ లే,ర్పడ కుండునినుండు తిమిరపటలావృతుఁడై, 369

వ. ఇట్టిమహోత్పాతంబులుపలక్షించి విస్మితుం డై ధర్మతనయుం డివి భీమాహవ పిశునంబు లై కానంబడియె నేమఱకుండవలయు నని నాలుగు దిక్కులుం జూచి భీమసేనుఁ గానక తనసమీపంబున నున్నపాంచాలి కి ట్లనియె. 370

క. ప్రియసాహసుండు భీముఁడు, భయవిరహితుఁ డెందుఁబోయెబహురాక్షససం
శ్రయ మిగ్గిరి గంధర్వా,న్వయసేవ్యం బేకచరుఁడు ♦ వాఁ డెయ్యెడలన్. 371

ఆ. భూరిభుజుఁడు దాసె ♦ ఘోయెనో నీ పెట, యేని వుచ్చితో నిజేచ్చ నతని
నని యజాతశత్రుఁ ♦ డడిగినఁ బతికిఁబాంచాలి యిట్టులనియె ♦ సంభ్రమమున.

మధ్యాక్కర. ధరణీశ నీకు నాయిచ్చినపసిఁడిసతామరపువ్వు

గురువాయువశమున వచ్చినను దానిఁ గొని యిట్టి పువ్వు
లరుదు గాన కుఱంగటం గలిగెనేని యర్థిఁ దెమ్మనిన
నరిగె నీశానుదిక్కునకు నీయనుజుఁ డనిలవేగమున. 373

వ. అనిన నట్లేని నందఱును వానిపోయినవలనం బోవుద మని యెప్పటియట్ల రాక్షస
బలసమన్వితుం డై గగనగతి నరిగి సౌగంధికతీరంబున. 374

చ. అతులబలాఢ్యు నుద్ధత గదాయత బాహుఁ బటుప్రతాప వ
ర్ధితయశుఁ బాండునందనుఁ దదీయమహోగ్రగదా నిఘాతదా
రితపృథుయక్షరాక్షసశరీరచయంబులుఁ జూచి విస్మయ
స్మితముఖు లైరి బ్రాహ్మణసమేతులు ధర్మసుతాదు లచ్చటన్. 375

వ. భీమసేనుండును ధౌమ్యధర్మజ రోమశులకు మ్రొక్కి తనకు మ్రొక్కినకవలఁ
గౌఁగిలించుకొని వైడూర్యనాళంబు లైన కనకకమలంబులు ద్రౌపది కిచ్చి
యున్నంత నాతనికి ధర్మ రాజిట్లనియె. 376

ఆ. చనునె నీకునిట్టిసాహసక్రియఁ జేయ, నెల్లవారికంటె నెఱుక గలవు
గురుభుజుండ నాకుఁ గూర్తేనిఁ జేయకు,మయ్య యిట్టిచెయ్వులనఘ యింక.

వ. అని కలపి యిట్లందఱుం గుబేరోద్యానవనంబున విహరించు చున్నంతఁ దద్ర
క్షకు లైన యక్షులు వచ్చి. 378

క. దేవర్షి యైన రోమశు, దేవేంద్రసమాను నయ్యుధిష్ఠిరు నవనీ
దేవోత్తములం గని విన,యావనతులు భక్తి నిట్టులని రందఱుకున్. 379

వ. మీరిందు మసల వల దిది యక్షరాక్షస ప్రచారఘోరం బనిన నందుండ నొల్లక
పాండవులు తత్సమీపంబున నివాసంబు సేసికొని రాక్షసజనంబుతో ఘటో
త్కచుఁ బోవం బనిచి యుండునంత జటాసురుండనురాక్షసుండు బ్రాహ్మణరూప
ధరుం డై యేను వేదవిదుండ ధనుర్వేదవిదుండ నపరశురామునిశిష్యుండననుచుం
బాండవుల సేవించు చున్నంత నొక్కనాఁడు. 380

ఆ. మృగవిరోధిబలుఁడు మృగయావినోదార్థ, మడవి కనిలతనయుఁ డరిగినట్టి
యవసరమున నజ్జటాసురుఁ డాసురా,కార విక్రుతరూపకంబుఁదాల్చి. 381

క. చను దెంచి ద్రౌపదిని యమ,తనూజు నకులుం దదాయుధంబులతోఁ బె
ల్చన యెత్తికొని మహాజవ,మునఁబఱచె మహీసురోత్తములు భయ మందన్.

వ. అంత సహదేవుండు భీమునిం బిలుచుచు వనంబున కరిగె నిట ధర్మతనయుండధ
ర్మవర్తి యైనయసుర కి ట్లనియె. 383

క. దేవాసురాదు లిం దుప,జీవింతురు మనుజులను విశేషసుఖంబుల్
గావించుచు నమ్మనుజులఁ, గావం గలవార మేము గౌరవయుక్తిన్. 384

వ. ఇట్టిమా కపకారంబు సేయుట నీకు లగ్గు గాదు నీవు ధర్మ వెఱుఁగవు విశ్వసిం
చినవారికిం దనకుఁ గుడువం బెట్టినవారికి నెగ్గు సేయుట కడుం బాపంబు గావున.

మధ్యాక్కర. మాయావి మాయాయుధములు మాకిచ్చి § మాతో రణమ్ము
సేయు మివ్విధమునఁ బోవఁ దగ దంచుఁ § జిక్కె నై యసుర
నాయత బాహుఁడు గరము భరముగా § నదిమె ధర్మజుఁడు
[1]మాయమార్గుఁ డగుహానిగమనంబు § మంద మై యుండ. 386

వ. ఇట్లు ధర్మజనిబిడపీడనవేదనాభరంబున విగతవేగుం డై యరుగుజటాసురున
కడ్డంబువచ్చి సహదేవుం డిట్లనియె 387

క. న న్నెఱుఁగవె పాండవుఁడఁ బ్రసన్నయశోవీర్యబలుఁడ § సహదేవుఁడ న
త్యున్నతి యేర్పడ నిప్పుడ, నిన్నోర్చెదఁ [2]జక్క నెదిరి§నిలువుమునాతోన్. 388

—* భీముఁడు జటాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట *—

వ. అను చున్నయవసరంబున ననిలసుతుం డనిలవేగంబున నరుగుదెంచి జటాసురు
చేత నిగృహీతు లై గగనగతిం జను ధర్మజనకులద్రౌపదులను మహీతలగతుం
డై నసహదేవుం జూచి యయ్యసుర కి ట్లనియె. 389

తే. అతిథివై వచ్చి నీవుమా§యందుఁ గుడిచి, యసురవై యిట్ల యెగ్గుసే§యంగనగునె
యెందుఁ గుడిచినచోటికి § నెగ్గు సేయ, రెట్టిదుర్జను లైనను§నెఱుక విడిచి. 390

వ. నీవు బుద్ధి గలవేని వీరిని విడిచి నీప్రాణంబులు రక్షించుకొను మట్లు గానినాఁడు
బక హిడింబ కిమ్మీరులం జంపిన ట్లశ్రమంబునం జంపుదు ననిన వినిజటాసురుండు
వారల విడిచి భీమసేనున కభిముఖుం డై. 391

క. రయమున నీచేత నిహతు, లయినసురారాతులకు [3]ర§ణాంతరముననీ
దయినరుధిరమున నుదక, క్రియఁ జేసెద బకహిడింబ § కిమ్మీరులకున్. 392

క. అనుచుఁ గడు నలిగి మారుత,తనయు మహాబాహు నసుర § దాఁకె మరున్నం
దనున కెడ సొచ్చి మాద్రీ,తనయులు తత్క్షణమె వానిఁ § దాఁకిరి వీఁకన్. 393

సీ. వారల నిద్దఱ § వారించి భీముండు, దాఁకె జటాసురు § వీఁకతోడ
భీమాసురులకు సం§గ్రామంబు గడు ఘోర, మయ్యె నిర్మూలంబు § లయ్యె వారి
యూరుఘట్టనముల § ధారుణీరుహములు, బదఘట్టనములఁ గ్ర§క్కదలె ధరణి.
భూరుహపాణు లై § పోరి యాసన్న,భూ,రుహములు వొలిసిన § బృహదుదగ్ర

ఆ. శిలలఁ గొంతసేపు § చెలఁగి పోరాడి రొం,డొరులు పెనఁగి పట్టి § పరుషభంగి
నుగ్రులైన వాలి§సుగ్రీవులట్టుల, యుద్ధ మొప్పఁ జేసి § రిద్ధబలులు. 394

క. భీమాసురవీరుల ము,ష్టాముష్టిరణచ్ఛటచ్ఛ§టాశబ్దం బు
ద్దామం బై తద్విపినమ,హామృగ పక్షులకు నతిభ§యానక మయ్యెన్. 395

ఆ. అంత భీమసేనుఁ § డంతకాకారుఁ డై
వాని బలవిహీనుఁ § గా నెఱింగి

1. ఆ. మాయావి యగువాని గమనవేగంబు. 2. క. జిక్కఁ గోర. 3. జ. రణాంతంబున.

తడయ కపుడు వాని § మెడ గ్రుంగఁ బిడికిటఁ
బొడిచె నసుర ముడిఁగి § పడియెఁ బుడిమి. 396

వ. ఇట్లు నిర్ఘాతపాతిత నీలగిరిశృంగంబునుంబోలె నేలంబడినజటాసురుకళేబరం బెత్తి యొక్కవిశాలపరుషపాషాణంబుపై జర్జరితంబుగా వైచి వానిం గాలగోచరుంగాఁ జేసినవాయుపుత్త్రుపరాక్రమంబు ధౌమ్యరోమశాదిమహీసురులు వర్ణించి రని వైశంపాయనకథితం బైనకథ రమ్యంబుగ. 397

క. భూపకులతిలక నృపవి,ద్యాపారగ నిత్యసత్య§ధనధన్య దయా
లాపచతురాస్య ధర్మ,వ్యాపారవిభాసి విష్ణు§వర్ధననృపతీ. 398

వసంతతిలకము. [1] శ్రీరమ్య రాజకుల§శేఖర రాజరాజా
భూరిప్రతాపపరి§భూతవిరోధివర్గా
హారాహిరాజవర§హంసతుషారకుంద
స్ఫారద్యశఃప్రసర§పాండురిత త్రిలోకా. 399

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున దధీచకథయును నగస్త్యమాహాత్మ్యంబును భగీరథుప్రయత్నంబునుం గంగావతరణంబును ఋష్యశృంగుచరిత్రంబును బరశురాముచరిత్రంబును గార్తవీర్యవధయును రామకృష్ణాదులయాగమనంబును సౌకన్యాఖ్యానంబునఁ జ్యవనుండు శర్యాతియజ్ఞంబున నాశ్వినుల సోమపీథులం జేసి వారిచేత జవ్వనంబు వడయుటయు మాంధాతృజన్మంబును సోమకుండు యజ్ఞంబుఁ జేసి పుత్త్రశతంబు వడయుటయు జంతూపాఖ్యానంబును శ్యేనకపోతంబులై యింద్రాగ్నులు శిబిమాంసంబు గొనుటయు నష్టావక్రమాహాత్మ్యంబును రైభ్యయవక్రీతుల సంవాదంబును భీముండు సౌగంధికాహరణార్థం బరగుటయు హనుమద్దర్శనంబును రామాయణకథయును భీముండు గంధమాదనంబునం దుండుకొలనికిం బోయి యక్షరాక్షసుల వధించుటయు గంధమాదనంబున నందఱు గూడుటయు జటాసురవధయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము. 400

---

1 ఉ. 'రాజకులాగ్రగణ్య మృగ♦రాజపరాక్రమ రాజరాజ వి
భ్రాజిత శుభ్రకీర్తి పరి♦పాండురసర్వదిగంతరాళఘో
రాజిముఖోపలబ్ధవిజ♦యప్రమదాశ్రితబాహుదండ ని
స్తేజితవైరివీర కుల♦దీప బుధప్రియ విష్ణువర్ధనా.

తోటకము. ధరణీశ నిరంతర♦దానయశః పరిపూర్ణదిగంతర ♦ భానువిభా
కరుణాకర నిర్మల♦కాంతియుతా శరణాగతరక్షక ♦ సత్యనిధీ.

అని యధికముగా రెండుపద్యంబులు కొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నవి.

శ్రీ

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

రాజరాజ [1]దేవ తు
షారసుధాహారహీరసన్నిభకీర్తీ
శ్రీరమణ[2]రాజవిద్యా
పారగ కోదండపార్థ పార్థివతిలకా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పెనట్లు పాండవులు నరనారాయణాశ్రమంబునం గొన్నిదినంబు లుండ నొక్కనాఁడు ధర్మతనయుండు దమ్ముల కిట్లనియె. 2

మధ్యాక్కర. ఏనేఁడు లగుదెంచె నర్జునుం డేఁగి యింత కేతెంచుఁ
బూని దివ్యాస్త్రముల్ వడసి యమ్మహాభుజు భూరిసత్త్వ
నానతరిపువర్గు జూడఁ గాంతు మింక దంచు బ్రాహ్మణుల
తోఁ నేఁగె నుత్తరము మించి ధర్మనిత్యుఁడు ధర్మజుండు. 3

వ. ఇట్లు గంధమాదనపుణ్యతీర్థావలోకనపరు లయి పాండవు లరిగి పదునేఁడగుదివసంబున వృషపర్వుం డనురాజర్షి యాశ్రమంబు గని యం దతిప్రీతి నాతనిచేతఁ బూజితు లయి యేఁడుదివసంబులు వసియించి బ్రాహ్మణులనెల్ల నం దుండనియమించి వృషపర్వోపదిష్టమార్గంబున ధౌమ్యరోమశప్రభృతి కతిపయబ్రాహ్మణులతోఁ జని యష్టమదివసంబున. 4

క. విమలస్ఫాటికహాటక, రమణీయదరీనిరంతర శ్వేతనగేం
ద్రము మాల్యవంతమును ను,త్తమచరితులు సూచు చరిగి తద్విపినమునన్. 5

క. చలదళిపుంస్కోకిలకుల,కలరవముఖరిత లతాంతకమ్రఫలాళీ
లలితమహీరుహమాలా,మిళితోద్దేశముల విశ్రమించుచు లీలన్. 6

వ. అందు విహరించుచుండ నొక్కనాఁడు శ్వేతకి యనుపుణ్యనదివలన మారుతానీతంబు లై సువర్ణమయంబు లయి తమముందటం బడినపంచవర్ణసురభికుసుమం

1. క. కులవిస్తార. 2. అ. ధనుర్విద్యా.

బులం జూచి యందఱు విస్మయం బంది రంత నేకాంతంబ యొక్క-శశికాంత
శిలాతలంబుపయి నున్న భీమసేనునకు ద్రుపదరాజపుత్త్రి యిట్లనియె. 7

క. ప్రకటముగఁ దోఁటిసౌగం,ధికకనకాబ్జములఁ గంటె దివ్యసుగంధా
ధికకుసుమము లివి దద్దయు, సుకుమారము లిట్టివానిఁ జూచి యెఱుంగన్. 8

వ. ఇక్కుసుమంబులు నాకుఁ దెచ్చియిచ్చి మనఃప్రియంబు సేయు మనిన విని భీముం
డు తత్క్షణంబ చని బహుతాళసమున్నతం బయినగిరిశృంగం బెక్కి యందు
[1]వివిధరత్నరశ్మిరమ్యవేశ్మపరివృతం బయినవైశ్రవణు నివాసంబుఁ గని శంఖధ్వా
నంబు సేసిన. 9

క. దాని విని యక్షరాక్షస, సేనలు పఱతెంచి భీమసేను మహాసే
నానీసన్నిభుఁ దాఁకిరి, నానాయుధధరులు దారుణధ్వను లెసఁగన్. 10

క. వాయుసుతప్రేరిత శిత, సాయకముఖ దళితరాక్షసప్రకరబృహ
త్కాయాభ్రగళితశోణిత, తోయములన్ ధరణిధరనదములు గడు నిండెన్. 11

ఉ. ఒక్కటి యిట్లు మధ్యమున హోగ్రశరంబులు రాఁక నోర్వ కా
రక్కసు లెల్ల నాహవపరాఙ్ముఖులైనఁ గడంగి భీముఁ డా
నెక్కటి దాఁకె దిక్కరి సహింపక [2]సింహముఁ దాఁకునట్టులం
దక్కజుఁ డుద్యతాయతగదాయుధుఁ డై మణిమంతుఁ డచ్చటన్. 12

క. ఆ రాక్షసు నతివీరుఁ గు,బేరసఖుం బవనసుతుఁ డభేద్యుఁడు నిజదు
ర్వారతరశాతసాయక, ధారావర్షమునఁ గప్పె దారుణభంగిన్. 13

క. గద దీర్చి భీముమీఁదను, వదలక మణిమంతుఁ డలిగి వైచిన నది వి
ద్యుదిన ప్రభానిభం బై, పదిదిశలును వెలుఁగ భీముపయిఁ బఱతెంచెన్. 14

వ. [3]అమ్మహాసాధనంబునకు మనంబున బెగడక. 15

క. దానిఁ దననిశితబాణవి,తానంబున జర్జరీకృతముఁ జేసె మరు
త్సూనుఁడు గుహ్యకరాక్షస, సేనల కెల్లను భయంబు సేయుచు నలుకన్. 16

క. ఘనుఁ డమ్మణిమంతుఁడు కాం,చనదండోద్భాసి యైనశక్తి మరున్నం
దనుమీఁద వైచె నది యా,తనిభుజపార్శ్వమ్ము [4]దాఁకి ధారుణిఁ బడియెన్. 17

చ. గదఁ గొని భీముఁ డంత్యలయకాలకృతాంతుఁడపోలె నేల గ్ర
క్కదల నదల్చినిల్చి నకంపితుఁడై మణిమంతుఁ డాజిదు
ర్మదుఁడు త్రిశూల మెత్తికొని మధ్యముపై ననలస్ఫులింగముల్
సెదరఁగ వైచె దానిఁ [5]జెట్టిచేఁ ఘనుఁ డగ్గదఁ జేసి భీముఁడున్. 18

వ. ఇట్లు తనశక్తిశూలంబులు శక్తివిహీనంబు లయి పడినం బరిత్యక్తమదుం డై
మణిమంతుం డంతరిక్షంబున కెగసిన. 19

1. అ. వివిధరత్నరచితరమ్యప్రాకారపరివృత. 2. గ. కేసరిమీఁద నెత్తునట్లక్కజుఁ. 3. ఈవచనము పెక్కిఁట లేదు. 4. గ. గొనుచు. 5. క. గ. జడిసెన్.

క. పోవకు పోవకు మనుచు మ,హావీరుఁడు గద యమర్చి యమ్మణిమంతున్
లా వఱఁగ వైచె నగ్గద,తో వాఁడును బడియెఁ బ్రతిహతుం డై నేలన్. 20

క. పోర మణిమంతుఁ డిట్లు స,మీరణసుతుచేతఁ [1]బ్రాప్తమృతి యై పడినన్
వారక పఱచిరి భయమున, నా రాక్షసు లార్తనాదులై తూర్పునకున్. 21

వ. అట ధర్మరాజు భీమసేనుపోయినవలను ద్రౌపదిచే నెఱింగి యార్ష్టిషేణుం డను మునివరునాశ్రమంబున ధౌమ్యద్రౌపదీప్రభృతులం బెట్టి రోమశనకులసహదేవయుతుం డై తద్గిరిశృంగం బెక్కి కుబేరసదనసమీపంబున నిజగదాఘాతపాతితమణిమదాదిరాక్షసదారుణరణమధ్యంబున నున్న మధ్యమునొద్దకుం జనియె నంత.

క. హతశేషులైన రాక్షసు, లతిరయమునఁ బాఱి చెప్పి రప్పుడ యలకా
పతికి సవిస్తరముగ నిజ,మతిఁ బవనజువిక్రమంబు మణిమద్వధయున్. 23

వ. దాని విని కుబేరుండు విస్మితహృదయుం డై యాత్మగతంబున. 24

క. తలఁకక మును సౌగంధిక,ములు గొని యిప్పుడును దర్పమున నిందులపు
వ్వులుగొని మణిమత్ప్రభృతులఁ, బలువుర వధియించె నెట్టిబలియుఁడొ యనుచున్.

వ. సురగరుడగంధర్వయక్షరాక్షససహితుం డయి ప్రభుం డరుగుదెంచి పాండవులఁ గని వారిలో గదాకృపాణబాణాసనధరుం డయి రణకాంక్షు నున్న మహావీరు మారుతాత్మజుం జూచి పరమప్రీతచిత్తుం డయి యున్న. 26

ఆ. అక్కుబేరునకు మహామతుల్ పాండవుల్, మ్రొక్కి రంత ధర్మమూర్తి యైన
ధర్మతనయుఁ జూచి తద్దయు దయతోడ, నిట్టు లనియెఁ గిన్నరేశ్వరుండు. 27

వ. అయ్యా నీయనుజుండు మత్ప్రియసఖుం డైన మణిమంతు వధియించి నా కపకారంబు సేసె నని లజ్జింప వలవ దది యగస్త్యశాపనిమిత్తంబున నయ్యె నని భీమసేను డాయం బిలిచి నీచేసినసాహసంబు నాకుపకారంబు గావున నిన్ను మెచ్చితి ననిన నక్కుబేరునకుం గృతాంజలి యయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 28

ఆ. ఇట్టిశాప మమ్మునీంద్రుండు దా నేల, యిచ్చె దాని నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన విస్తరించి యమరాజసుతునకు, నక్కుబేరుఁ డిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 29

వ. తొల్లి కుశవతి యనుపుణ్యనదీతీరంబున నమరు లెల్ల సత్త్రయాగంబు సేయుచుండి నన్ను రావించిన నేనును బుష్పకవిమానారూఢుండ నై శతమహాపద్మసంఖ్యలయక్షరాక్షసబలంబులతో గగనగతి నందులకుఁ బోవునెడ నూర్ధ్వబాహుం డై యమునాతీరంబున నుగ్రతపంబు సేయుచున్నయగస్త్యమహాముని మీఁద నా ప్రియసఖుం డైన మణిమంతుం డెఱుంగక నిష్ఠీవనంబు సేసిన నలిగి జూచి యమ్మునివరుండు నా కిట్లనియె. 30

ఆ. నీవు నూఁచుచుండ నీయిట్టుఁ డిమ్మణి,మంతుఁ డిపుడు దనదుమదము పేర్మి

1. గ. బ్రాప్తమృత్యుం డైనన్

నన్ను నుఱక యుమిసెనామీఁద నిట్టి[1]యి,ద్దనుజుఁ డీల్గు నొక్కనమనుజుచేత.

వ. మఱియు నీయుక్షరాక్షసబలంబులును వానిచేతన నిహతంబు లగు నీదురితంబు దద్దర్శనంబునఁ బాయు ననియెం గావున [2]నిట్టిశాపంబునకు నీయనుజుంతు నిమ్మ త్తి యయ్యెనని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె నయ్యా ధృతియును దాక్ష్యంబు నుపదేశంబును గాలంబును బరాక్రమంబు ననుపంచవిధంబులై నలోకతంత్రవిధా నంబు లెఱింగినసత్త్రియుంతు ధర్మవిందుండై ధరణీచక్రంబు నిర్వక్రంబుగా రక్షించి పుణ్యలోకంబు వడయుఁ దత్కర్మవిశేషంబు లెఱుంగక వృథారంభుం డై సాహసంబున వర్తిల్లువానికిం బాతకం బగుట నిశ్చయంబు. 32

క. కావున నీతమ్ము మరు,ద్దేవాత్మజు సాహసైకధృతి గాకుండన్
భూవల్లభ శిక్షింపుము, నీ విమలజ్ఞాన ధర్మనిష్ఠితబుద్ధిన్. 33

వ. నిన్నును నీతమ్ములను ధర్మానిలశక్రాశ్వినులు రక్షించినట్ల యే నెప్పుడు రక్షింతు నానియోగంబున మత్పరిచారకులు మీకు నిత్యంబును నన్నపానాదులు దెచ్చి యిచ్చు చుండ నార్ష్టిషేణాశ్రమంబున నొక్కపక్షంబు వసియించునది. 34

సీ. మానితయశుఁడు భీమానుజుం డర్జునుం, డమరులచేత దివ్యాస్త్రతతులు
వడసి దేవేశ్వరుకడ నున్నవాఁ డాతఁ, డుపకారి యయ్యె దేవోత్తమునకు
[3]సప్తమేధాధ్వరప్రాప్తపుణ్యుఁడుధర్మ,మతి భవత్పితృపితామహుఁడు ఘనుఁడు
శంతనుఁ డతనిచే సంతర్పితుం డయ్యె, గుఱుకొని మీదైనకుశల మడిగె.

ఆ. నరుగు దెంచు నింత కయ్యర్జునుండు మీ, కభిమతార్థసిద్ధి యగుఁ బ్రసిద్ధ
మని యెఱుంగఁ జెప్పి యలకాధినాథుండు, యక్షగణముతోడ నరిగెనంత.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజు కుబేరాదేశంబున నార్ష్టిషేణాశ్రమంబున నుండునంత నాతనికి నొక్కనాఁడు ధౌమ్యుండు నిజాంగుళి నుత్తరదిగ్భాగంబు సూపుచు ని ట్లనియె.

క. అదె మందరనగ మక్కడ, యదె మేరునగేంద్ర మమ్మహాశైలమునె
న్నిమ్మదిదిక్కుల వసియింతురు, త్రిదశేంద్రుం దొట్టియష్టదిక్పాలవరుల్. 37

చ. కనకగిరిం బ్రదక్షిణముగా శశిభాస్కరతారకాగణం
బనవరతంబుఁ ద్రిమ్మరు మహామునిసప్తకమండలంబుతో
ననఘ తదీయతుంగశిఖరాగ్రమునందుఁ బయోరుహాసన
త్రినయనవిష్ణు లుండుదురు దేవగణంబులు గొల్చు చుండఁగన్. 38

వ. అని చెప్పుచుండఁ బాండవు లం దొక్కమాసంబు నేసిరంత. 39

ఉ. అంబర మాత్మదీప్తినివహంబున నొప్పఁగ మాతలిప్రయు
క్తం బగుదివ్య కాంచనరథంబుఁ జలచ్చపలాంశుపుంజ ర

---

1. జ. దు,ర్మదుఁడు నీల్గు. 2. గ. నిట్టిశాపఫలంబునకు నీయనుజుండు నిమిత్తం బయ్యె
3. అ. సప్తాశ్వమేధసంప్రాప్తపుణ్యుఁడు.

మ్యం బగుదాని నెక్కి ధృతిఁ సమందరుఁ డింద్రసుతుండు నాకలో
కంబుననుండి వచ్చెఁ బ్రవిఁ కాసిత తేజుఁ డినప్రకాశుఁడై. 40

వ. ఇట్లు చనుదెంచి ధనంజయుండు రోమశధౌమ్యధర్మజభీమసేనులపాదంబులకుం బరమభక్తి మ్రొక్కి తనకు వినయవినమితోత్తమాంగు లయినకవల నెత్తికొని ద్రౌపదీహృదయనయనారవిందంబుల కానందంబు సేయు చున్నంత నందఱు సంతోషిల్లి మాతలి నతిప్రీతిఁ బూజించిన నతండును దదీయరథంబు గొని దివంబున కరిగె నట్టియవసరంబున. 41

క. దిననాథుఁ డస్తగిరిఁ బొం,దినఁ జీఁకటిఁ బాచి యాత్మ తేజమున దిగం
గనల విభూషించుచు రజ,నినాథకలహంస గగనసరిమ్నగ నొప్పెన్. 42

వ. ఆరాత్రి యర్జునం డనుజుల నందఱ నొద్దఁ బెట్టుకొని యిష్టపూర్వకథలు సెప్పుచు శయనించె నంతఁ బ్రభాతంబ సిద్ధమునిగణంబులయు రోమశధౌమ్యులయుఁ దమ్ములయుఁ దోడ ధర్మతనయుండు సుఖోపవిష్టుం డై యున్నంత. 43

—♦ ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట ♦—

సీ. బోరన సురదుందుభులనినాదంబులు, గిన్నరగంధర్వగీతరవము
లెసఁగ సహస్రసూర్యేందు మండలములు,వోలెవిమానముల్ పొలిచి వెలుఁగఁ
బాండవాలోకనపరుఁ డై సహస్రాక్షుఁ, డమరగణంబుతో నమ్మహాద్రి
కేతెంచెఁ బ్రీతి నయ్యింద్రున కందఱు, నంత నభ్యుద్గతు లై రి పాండ
ఆ. వాగ్రజుండు దాను ననుజులు నింద్రుపా,దాంబుజముల కెఱఁగి యధికభక్తి
[1]శాస్త్రదృష్టి నధికసత్కారవిధులఁ బూ,జించె నమరఖచరసిద్ధపూజ్యు. 44

వ. ఇంద్రుండును వారల నందఱ హితమధురవచనంబుల నభినందించుచుఁ దదంతికస్థితు నధికతపోయుక్తు ధనంజయుం జూచి ధర్మజున కి ట్లనియె. 45

క. ఘనుఁ డీపార్థుఁడు నావల,నను దివ్యాస్త్రప్రయోగనయనిపుణుం డై
దనుజుల నివాతకవచుల, ననిఁ జంపి సురాలికిం బ్రియం బొనరించెన్. 46

క. ఈతఁడు పరాక్రమమున న,రాతుల వధియించి యుద్ధరారాజ్యము వి
ఖ్యాతముగ నిచ్చు నీకు మ,హాతేజుఁ డజయ్యవీర్యుఁ డని నెవ్వరికిన్. 47

క. అని చెప్పి యనిమిష ప్రభుఁ, డనిమిషనివహంబుతోడఁ నమరావతికిం
జనియె నిజాలోకనమున, కనఘులు పాండవులు హర్ష మందుచు నుండన్. 48

మధ్యాక్కర. ఘనముగ నమరేంద్రపాండుసుతసమాగమ మొక్కయేఁడు
దనరంగ బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థులై తగిలి నిత్యంబు
వినినపుణ్యాత్ములును జదివినవారు వినుము నూరేండ్లు
నొనర జీవింతు రత్యంతసత్కాంతియుక్తులై ధరణి. 49

వ. ఇట్లు సురేంద్రుం డరిగిన ధర్మతనయుం డర్జునుం జూచి పరమానందనిర్భరహృ

1. క. శాస్త్రవిధివిశిష్టసత్కార.

దయుండై యి ట్లనియె. 50

సీ. హరుఁ డాదిగాఁ గల్గునమరగణంబుచేఁ, బడసి దివ్యాస్త్రముల్ పరమ మైన
యుపకార మమరుల కొనరించె నీపార్థుఁ, డని నాకుఁ జెప్పె వృత్తాంతకుండు
దివ్యాస్త్రలాభమ్ము దేవేంద్రున కుఁబ్రీతి,గా వేల్పులకు నుపకారి వైన
విధము మాకు వినంగ వేడుకైనది చెప్పు, మని తన్ను నడిగిన నగ్రజనకు

ఆ. నగ్రజన్మపూజ్యులగుధౌమ్యలోమశ,ప్రభృతివరులయొద్దఁ బాండవేయుఁ
డసదృశప్రభావుఁ డతివీరుఁ డర్జునుఁ, డాత్మచరిత మిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 51

వ. ఏను భవదధిష్ఠితవిద్యాప్రభావంబునఁ దపోనియుక్తుండ నై హిమవంతంబునకుం జని యందు నాముందట వృద్ధబ్రాహ్మణుం డై యున్న వృద్ధశ్రవుం గని తదుపదేశంబున నీశ్వరుగుఱించి యుగ్రతపంబు సేసిన నీశ్వరుండు కిరాతరూపధరుండై నాతోడ నతిఘోరయుద్ధంబు సేసి, నాకుఁ బ్రసన్నుండై నిజరూపంబుఁ జూపి పాశుపతాస్త్రంబుఁ బ్రసాదించె ననంతరంబ యింద్రాదిదేవతలవలన నైంద్రాగ్నేయ యామ్య రాక్షసవరుణ వాయవ్యకుబేర గాంధర్వ పైశాచ బ్రాహ్మ్యంబులనంబరఁగుదివ్యాస్త్రంబులు వడసి మహేంద్రానుగ్రహంబున మాతలిప్రయుక్తంబైనదివ్యరథం బెక్కి యీశరీరంబుతోన యమరావతి కరిగి యం దమరేంద్రు నాచార్యుఁగా వరించి తత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రంబుల ప్రయోగంబును నుపసంహారంబును నావృత్తియుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబును బ్రతిఘాతంబులును నేర్చిన నాకు సంతోసిల్లి సురేంద్రుం డి ట్లనియె. 52

క. నీ వఖిలశస్త్రవిదుఁడవు, గావున ని న్నాజి నోర్వఁగా నోప రొరుల్
దేవతలకు బ్రాహ్మణులకుఁ, గావింపు హితంబు దీనఁ గడు సిద్ధియగున్. 53

క. నాకు గురుదక్షిణార్థము, నాక హితార్థంబుగా జగన్నుత బుద్ధిం
జేకొని నాపనిచినపనిఁ, బ్రాకటముగఁ జేయు మహితభంజనశక్తిన్. 54

తే. జలధికుక్షిలోనుండి ధీరులునివాత,కవచులనమూఁడుకోట్లదానవులుబలిమిఁ
ద్రిదశులకు బాధ సేయుచుందురు వారు,నిహతు లగుదురు నీచేత మహితకీర్తి.

వ. అని తనతొడిగినయిద్దివ్యభూషణంబుల నిమ్మణికిరీటంబున నన్ను విభూషితుం జేసి స్పర్శరూపం బైనయీయభేద్యకవచంబునిచ్చి యజరం బయిన యిగ్గొనయంబు గాండీవంబునం దాన యోజించి పదివేలహంసమయూరవర్ణ మానసీయహయంబులం బూన్చినరథంబు మాతలిప్రయుక్తం బైనదాని నెక్కంబనిచి నివాతకవచవధార్థంబరుగు మని నియోగించిననింద్రువీడ్కొనిచనుచున్ననాతో దేవతలి ట్లనిరి.

ఉ. ఈ రథ మెక్కి తొల్లి యమరేంద్రుఁ డనేకసహస్రసంఖ్య దే
వారుల వృత్ర శంబర బలాదుల నుద్ధతులన్ జయించె వీ
రారివిభేది నీవును బలాఢ్యుఁడవై వధియింపు ముగ్రమా
యారతులన్ నివాతకవచాసురులన్ సమరాంతరంబునన్. 57

వ. అని నాకు దేవదత్తం బను శంఖం బిచ్చిన నేనును మాతలిసహితంబుగా రథం బెక్కి యతిత్వరితగతి నరిగి. 58

అర్జునుఁడు నివాతకవచు లనురాక్షసుల జయించినకథ

క. ఫేనవదూర్మిచయంబుల, నానావిధమీనకూర్మనక్రంబుల శై
లానుకృతి నొప్పుచున్నమ,హానీరధిఁ గంటి నేను నమ్మాతలియున్. 59

వ. ఆ సముద్రోదరంబున విశాలాట్టాలక ప్రతోళికాలంకృతం బయినపురంబుఁ గని తద్ద్వారంబున శంఖధ్వానంబు సేసిన నది సకలదిఙ్మహీధరగుహాకుహరాంతరంబులం బ్రతిశబ్దజననం బయిన దాని విని యలిగి యద్దానవులు నానావిధాయుధసన్నద్ధు లయి నిజకాయ నికాయ కాళిమ తమోభూతభువను లగుచు వచ్చి నా రథంబుఁ బరివేష్టించి. 60

క. ఉరుశస్త్రవృష్టి నాపైఁ, గురిసినఁ దత్క్షణమె యొక్కొకనిపయి నేనున్
వరుసఁ బదినేసి బాణము, లరుదుగ నేసితి మహాభయంకరభంగిన్. 61

క. దనుజులు మదీయరథమా,ర్గనిరోధముగాఁ బ్రచండకాండప్రకరం
బునఁ గప్పిరి రోదోంతర, మనిమిషులును ఋషులుఁ జూచి యద్భుత మందన్.

క. కడుభయమున మాతలి చే,డ్పడి రథచోదనమునం దపాటవుఁ డైనన్
వడి నేన రథము గడుపుచుఁ, దడయక యేసితిఁ గడంగి దానవులపయిన్. 63

వ. మాతలి నన్నుం జూచి సంతోషిల్లె నంత. 64

చ. అతులరణాంతరంబున నిరంతరమత్పటుబాణదారితో
చ్ఛ్రితదనుజాంగనిర్గళదసృగ్జలధారలు సూడ నొప్పె నా
తత గిరిశృంగ సంగదళితప్రచలజ్జలవాహజాలసం
తత గళదంబుధారలవిధంబున నంబర మెల్లఁ గప్పుచున్. 65

వ. అంత నయ్యసురులు మాయాయుద్ధంబు సేయ సమకట్టి నామీఁద వర్షాస్త్రంబు లేసిన. 66

క. బలరిపుఁడు నాకు నిచ్చిన,యలఘునిశాతముఖశోషణాస్త్రంబు విని
ర్గళ దవిరళ జలధారా,వలి నెల్లం దత్క్షణంబు వట్టఁగ జేసెన్. 67

సీ. అద్దానవులు దారుణాశ్మవర్షంబు పైఁ, గురిసిన నవి నన్నుఁ దెరలఁ గప్పె
నేనును గులిశాస్త్ర మేసి పాషాణముల్, నుఱుము గావించితి నుఱుక వెండి
యసురులు నామీఁద ననలాస్త్రములుకమై, నేసినగాడ్పుతో మోసియగ్ని
కణములు నాపైని గవిసిన నేనును, సలిలాస్త్రమున దానిబల మడంచి
ఆ. యున్నఁ దిమిరబాణ ముగ్రంబుగా వార, లేసి రంత దిక్కు లెల్లఁ గప్పె
నంధకారమగ్నుఁ డై స్ఖలియించి మా,తలి ప్రతోద మెడలి ధరణిఁబడియె.

క. తురగములు పఱవ నేఱక,వరూధవహానంబునందు వంధ్యము లయ్యెన్
సురసారథి ననుఁ గానక, హరినందన యెందుఁ బోయి తని కడు భీతిన్. 69

క. అమృతనిమిత్తంబున ము, న్నమరాసురయుద్ధ మయ్యెనది యింత భయ
భ్రమజనకముగా దిది యు, గ్రము దనుజు లవార్యవీర్యగర్వితు లగుటన్.

తే. బ్రహ్మచేత [1]నిర్మింపఁగఁబడినభువన, సంప్లవం బిది నావుడు సంగరమున
సంచలింపక నాభుజశక్తిఁ జూచు, చుండు మని యప్డు మాతలి [2]నూఱడించి

ఉ. వాసరనాయకుం దలఁచి వజ్రవరంబున సూర్యబాణ మే
నేసిన నింద్రుదొట్టి సురలెంతయు సంతస మందఁగా జగ
త్త్రాసి తమిస్రరాశి నిహతంబుగ దిక్కులు తెల్లఁగా మహో
గ్రాసురు లాహవంబున భయంపడ మాతలి మెచ్చి యార్వఁగాన్. 72

క. గాండీవముక్తదారుణ, కాండవిఖండీకృతాపఘను లై దనుజుల్
భండనమున [3]బడలుపడం, గొండలు వడినట్లు వడిరి కుతలం బద్రువన్. 73

వ. ఇట్లు నివాతకవచులు మదీయదివ్యాస్త్రనిహతులై మహీతలంబుపయిం బడిన నట యసురకాంతల యాక్రందనధ్వను లాకసం బద్రువ నొక్కటఁ బురంబున నెగసె నంత నద్దానవపురంబుఁ బురందరుపురంబుకంటె సుందరం బైనదానిం జూచి మాతలి కే నిట్లంటి. 74

క. నిరుపమరత్ననిరంతర, వరగృహముల నొప్పి సుఖనివాసం బగు ని
ప్పురి నుండ నొల్ల కొండొక, పురి నుండఁగ నేల వలసెఁబురుహూతునకున్. 75

వ. అనిన నాకు మాతలి యిట్లనియె. 76

సీ. అసురులవలన భయం బైనయపుడు వే,ల్పులకు సేమంబుగా బలవిరోధి
యీప్రోలు జలధిలో నిమ్ముగ నిర్మించె, దనుజులు పదఁపడి వనజగర్భు
వలనఁ దపోవీర్యవంతులై యిం దుండ, నమరులచేతఁ గయ్యమున నజితు
లై యుండఁ బడసిన నమరేంద్రుఁ డెఱిఁగి త,ద్విజయార్థముగఁ బంచె విజయనిన్ను

ఆ. నమరులకు నసాధ్యు లసురవీరులు వీరి,నీవ యోర్చి తనుచు నెమ్మితోడ
నన్నుసంస్తుతించి నరనాథ మాతలి, గడఁగి యపుడు రథముఁ గ్రమ్మఱించె.

వ. ఇట్లు నివాతకవచులం జంపి క్రమ్మఱి వచ్చువాఁడ నాముందట నొక్కతపోవనంబునునతివిచిత్రం బైనపురంబునుం గని యిది యెవరిపురం బని యడిగిన నాకు మాతలి యి ట్లనియె. 78

క. వినవె పులోమయుఁ గాలక, యును ననఁగాఁ నిరువు రసురయువతులు కమలా
సను నారాధించిరి తప,మున దివ్యసహస్రవర్షములు గడునిష్ఠన్. 79

క. కనకమయమైనయీప్రో,లునుదమసుతు లాహవంబులో నమరులచే
త నవధ్యులుఁ గాఁ దగ న,వ్వనజజుచేఁ బడసి రసురవనితలు గరుణన్. 80

వ. ఇది హిరణ్యపురం బిందు పౌలోమ కాలకేయు లనునసురు (లఱువదివే)లుండు

---

1. క. ఙ. నిర్మింపంగఁబడని, 'నిర్మింపంగఁబడిన' నని మూలము. 2. గ. నుండఁబంచి. 3. అ. వడిజేవుఱుఁ గొండలు.

దురు వా రమరులచేత నవధ్యు లనిన నట్లేని వారిపయిం బోదము రథంబు వఱపు మని యేను మాతలిం బంచిన. 81

చ. అతఁడును సప్తమారుతరయంబున దివ్యరథంబుఁ దత్సురా
హితపురిభూరివప్రముపయిం బఱపెఁ సురవైరు లంత ను
ద్ధతు లయి ప్రోలు వెల్వడి రథంబుల షష్టిసహస్రకంబుతో
శతమఖబుద్ధిఁ జేసి గడు సైఁపక తాఁకిరి నన్ను నల్కతోన్. 82

వ. ఏనును వారలయఱువది వేలరథంబులకు గతినిరోధంబుగా వితతవృక్షశిలాప్రభవంబు లయినదివ్యబాణంబు లేసిన నసురులు మాయాయుద్ధనిబద్ధబుద్ధు లై తమపురంబుతోడన దివంబున కెగసి మదీయమార్గణార్గళనిరుద్ధమార్గు లై నేలం బడిన వీరల నొండువిధంబున నోర్వఁ గా దని. 83

ఉ. ఉరగఫణాగ్రరత్నకిరణోల్లసదుగ్రభుజుఁ వృషాంకు శం
కరు శశిఖండమండితశిఖండు శివున్ హృదయాంబుజంబునం
దిరముగ నిల్పి పాశుపతదివ్యశరం బరిఁబోసి యేసితిన్
సురరిపుకోటిమీఁద సురసూతుఁడు మాతలి మెచ్చి యార్వఁగన్. 84

వ. ఆ దివ్యాస్త్రప్రభావంబున సింహశరభశార్దూలశుండాలమహిషమహోక్షయక్షరాక్షసపిశాచపన్నగగంధర్వరూపంబు లుద్భవిల్లి యసురుల నెల్ల విగతాసులం జేసిన.

క. వంచనయును మాయయు మా,యించిపరాక్రాంతి నయ్యుమేశాస్త్రమునం
గ్రంచఱ నంతకుపురి కేఁ,గించితిఁ బౌలోమకాలకేయాసురులన్. 86

వ. ఇట్లు హిరణ్యపురనివాసులం గృతాంతపురనివాసులం జేసి వచ్చి వాసవునకు మ్రొక్కిన వాసవుండును నివాతకవచపౌలోమకాలకేయులవధప్రపంచంబు మాతలివలన విని సంతసిల్లి నా కిట్లనియె. 87

చ. సురలకుఁ బ్రీతి సేసితి వసుంధర కేఁగుమ నిన్ను నీసహో
దరులు నిరంతరంబును ముదంబునఁ జూడఁగఁ గోరు చున్నవా
రరిమదభేది నీకు విషమాజిముఖంబున మార్కొనంగ నో
పరు నరు లెవ్వరున్ హరి కిభంబులు మార్కొనునయ్య యెయ్యెడన్. 88

క. ద్రోణద్రోణజ కృపగీ,ర్వాణనదీజాంగపతు లవశ్యమును భవ
ద్బాణతతిఁ జేసి సమర,క్షోణిఁ బరిక్షీణబలు లగుదు రపజితులై. 89

క. అనిన నమరేంద్రు వీడ్కొని, జను దెంచితి నని కిరీటి శతమఖులోకం
బునఁ దనచేసినవిధ మ,త్యనఘుం డేర్పడఁగఁ జెప్పె నందఱు వినఁగన్. 99

వ. ధర్మరాజును దమ్ముఁడు సేసినమహాసంరంభంబునకుఁ జతురంభోధిపర్యంతమహీరాజ్యం బప్పుడ తనకు సంప్రాప్తం బైనంతియ సంతోసిల్లి. 91

ఆ. దివ్యబాణములు తదీయప్రయోగముల్, మాకుఁ జూపు మనిన మఘవసుతుఁడు
వేఱువేఱ చూపె వేలుపు లిచ్చిన,యస్త్రశస్త్రములు నిజాగ్రజునకు. 92

వ. మఱియును. 93

చ. సురవిశిఖప్రయోగములు సూపఁ దొడంగిన నేల దిర్దిరం
దిరిగెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె దిగ్గజముల్ మద మేది కుందె భా
స్కరరుచి మాసెఁ బావకశిఖాతతి[1] తోన యడంగె గాడ్పు లం
బరమున నిల్చె రీశ్వరుఁడు బ్రహ్మయు నాదిగ వేల్పు లందఱున్. 94

వ. అంత సురగణచోదితుండై నారదుం డర్జునుపాలికి వచ్చి యిట్లనియె. 95

తే. ఎదురు లేక దివ్యాస్త్రంబు లిట్లు నీకుఁ, బాడియే ప్రయోగింపంగఁ బాండుపుత్త్ర
సిద్ధమివి యధిష్ఠానవర్జితములయ్యె, నేని మూఁడులోకములు దహించుమాత్ర.

వ. అని యర్జును వారించి నారదుం డరిగిన నమరు లెల్ల నిజస్థానంబుల కరిగి రిట్లు
పాండవులు పదిమాసంబు లుండునంత నొక్కనాఁ డమరకన్యకలు వచ్చి యర్జునున
కి ట్లనిరి. 97

తే. వనములందును బండ్రెండువత్సరమ్ము, లలయ [2]కజ్ఞాతవాస మేకాబ్దకంబు
పూని నిర్విఘ్నవృత్తిఁ జల్పుదురు మీరు, [3]పగఱ నిర్జింతు రాహవాభ్యంతరమున.

తే. నీపరాక్రమబలమున నిఖిలధరణి, రాజ్యభారంబు నీధర్మరాజు దాల్చు
రఘుకులాధీశ్వరుం డైనరాముకీర్తి, యట్ల నీకీర్తి త్రిజగంబులందుఁ బర్వు. 99

వ. అని యాదేశించి దేవకన్యలు వోయిన నిట దేవర్షియైన రోమశుండు ధర్మరాజు
నకు ధర్మానుశాసనంబు సేసి దివంబున కరిగె. నంతఁ బాండవు లెప్పటియట్ల ఘటో
త్కచసేనానీతులై క్రమ్మఱ వృషపర్వనివాసంబు సూచుచు బదరవనంబున నొక్క
రాత్రి వసియించి సుబాహుపురంబునకు వచ్చి యందుఁ దమపరిచారకు లైన
యింద్రసేనప్రముఖులం గూడికొని నిజరథారూఢు లై ఘటోత్కచుం బోవం
బనిచి హిమవత్పర్వతంబునందు దేవర్షిబ్రహ్మర్షియజ్ఞప్రదేశంబుల ననేకవిధయూ
పంబులు సూచుచు నొక్కవర్షం బుండి రంత నొక్కనాఁడు. 100

—* అజగరోపాఖ్యానము *—

క. మృగయార్థ మరిగి హిమవ, న్నగభూములయందుఁ బవననందనుఁ డొకప
న్నగుచేతఁ బట్టువడి యి,మ్ముగ ధర్మతనూజుచేత మోక్షితుఁ డయ్యెన్. 101

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె. 102

మధ్యాక్కర. పదివేలగజములబలము గలవాఁడు పౌలస్త్యుతోడఁ
గదనంబుఁ జేసి యనేక యక్షరాక్షసుల నిర్జించి
యుదితశౌర్యోన్నతుం డైనవాఁడు వృకోదరుఁ డేల
పదఁపడి నిగ్రహీతుఁ డయ్యెఁ దా నొక్కపన్నగుచేత. 103

వ. అనిన విని వైశంపాయనుం డి ట్లని చెప్పె నట్లు భీముం డొక్కండ హిమవదు

1. గ. లోన నడంగె. 2. గ. కజ్ఞాతచర్య యందబ్దమొకటి. 3. క. సంతసంబున విష్టపాభ్యంతరమున

త్తుంగశృంగోపాంత కాంతారంబుల మృగయాభ్రాంతిం బరిభ్రమించుచు నతి
శ్రాంతుం డయి తత్ప్రదేశంబున. 104

మ. [1]అశనాయావివృతాస్యగహ్వరుఁ గృతాంతాకారు నిశ్వాసధూ
మశిఖాధూసరి[2]తాగ్రదగ్ధ తరుగుల్మవ్రాతు హారిద్రవ
ర్ణశరీరుం భృశరూక్షదర్శను మహోనాగప్రభుం గాంచె న
ర్ధశశాంకద్యుతిహారిదారుణచతుర్దంష్ట్రుం జగత్త్రాసకున్. 105

వ. అమ్మహాజగరం బామిషార్థియై భీముం బట్టికొని వానిభుజయుగళంబు దనముఖం
బున నంగంబులు నిజాంగంబున బంధించిన నాగాయుతబలుం డయ్యును దదంగ
సంగంబున దుర్బలుండై మెలంగ నేరక భీముం డప్పాముబలవీర్యంబులకు విస్మి
తుం డయి యిది ప్రకృతిసర్పంబు గా దెద్దేనియు నొక్కయద్భుతరూపం బని
విచారించుచు దాని కి ట్లనియె. 106

మత్తకోకిలము. ఏను భీముఁడఁ బాండవేయుఁడ నిద్ధతేజుఁడ ధర్మరా
జానుజుండఁ బిశాచ పన్నగయక్షరాక్షసవీరులం
బూని పోరుల నోర్వ నోపెడుభూరిసత్త్వుఁడ నాగపం
చాననాదులఁ బట్టి [3]పంచునయనంత బాహుబలాఢ్యుఁడన్. 107

ఆ. ఇట్టినన్నుఁ బట్టి యిప్పాట బంధించు,నట్టిశక్తి యెట్టు లయ్యె నీకు
నిది నిసర్గశక్తియే వరదానసం,సిద్ధి నైనయదియె చెప్పు మనిన. 108

వ. అదియును దిర్యగ్జాతి యయ్యును దనపూర్వస్మృతి సెడ కుండ వరంబుఁ గాంచు
టం జేసి వాని కి ట్లనియె. 109

క. ఇది నావరలాభంబున, నుదయించినశక్తి యెట్టియున్నతబలసం
పదులయిన జీవులును నా, కెదురుచు బలహీను లగుదు రివ్విపినమునన్. 110

ఆ. ఎదురఁ బడినవాని వదలక శార్దూల,శరభ సామజాదిసత్త్వతతులఁ
బట్టి తినుచు నున్నయట్టినా కిప్పుడు, భక్ష్య మైతి వీవు పాండుపుత్త్ర. 111

ఆ. శక్రపదవిఁ బొంది సద్బ్రాహ్మణుల కవ,మాన మేను జేసి మదముపేర్మి
ననఘు యిట్టు లైతి నం దొక్కమునివరు, శాపశక్తిఁ దొంటిశక్తిదఱిఁగి. 112

వ. అని దుఃఖంచిన భుజంగమంబునకు భీముం డి ట్లనియె. 113

క. కడుకొని కడుదుఃఖము లై, నెడ నుచితమె యాత్మనింద యెయ్యెడల మనం
బడలక యేకాకృతి నెప్పుడు నుండుట సూవె పురుషుపురుషార్థ మిలన్. 114

—♦ ధర్మరాజు భీమసేనుని వెదకఁబోవుట. ♦—

వ. కావునఁ బురుషకారంబునం జేసి దైవంబు నివర్తింప నెవ్వరోపుదు రేను మహా
బలుండ నయ్యును భవద్గృహీతుండ నై యిట్టియవస్థం బొందితి నాత్మత్యాగంబు
నకు వగవ నపగతరాజ్యానుభోగులైన మద్భ్రాతృవరులు దుర్గమంబైనయిప్పర్వ

1. క. అశనాశావివృతా. 2. క. తాగ్రశాగ. 3. గ. ప్రచ్చు. ఆ. ప్రచ్చు.

తంబునం గ్రుమ్మరు చున్నవారు నన్నుఁగానక యెంతదుఃఖింతురో యని వగచెద నను చున్నంత నిట ధర్మతనయుండు దీప్తం బైనశివారుతంబు విని యతిశంకిత చిత్తుండయి యనంతరంబ తనదక్షిణభుజాస్పందనం బుపలక్షించి మీఁద లగ్గగు నంచు ననుజమధ్యంబున ననిలజుం గానక యర్జునుం గవలను గృష్ణారక్షణార్థంబు గా నియోగించి ధౌమ్యపురోగమభూసురవరుల తోఁ భీమురోయుచుం దదీయపాద తల లలిత హాలకులిశ కలశాదిలక్షణలక్షితం బైనపాంసుపథంబునంజని ముందట.

క. గిరిశిఖరాభోగబృహ,[1]త్తరభుజగశరీర వేష్టితశరీరుం డై
భరమునఁ గదలఁగ నేరక, పరమశ్రమ మడర నున్న పవనతనూజున్. 116

క. కని యాత్మగతంబున ని,య్యనిలజుఁ డోకపాముచేత [2]నదె వేష్టితుఁ డై
తనచేష్ట దఱిఁగి ప్రాకృత,జనుక్రియ నిట్లున్న వాఁ[3]డు సామాన్యమునన్. 117

వ. ఇది యేమియాశ్చర్యంబొక్కొ యనుచు ననిలజుం జూచి దుఃఖితుం డై ధర్మజుం డయ్యజగరంబున కిట్లనియె నయ్యా నీవు సర్పరూపంబుఁ దాల్చినదైత్యుండవో దేవతవో యేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నడిగెద నిమ్మహాభుజు నాయనుజు నామిషార్థి వై పట్టితేని నీకు బుభుక్షానివృత్తి యగునట్లుగాఁ జాలినంతమృగమాంసంబుఁ బెట్టెద వీని విడువు మనిన ధర్మజునకు నయ్యజగరం బి ట్లనియె. 118

సీ. వినవయ్య నహుషుఁ డన్జనపతి నేను మీ,పూర్వజులకు నట పూర్వజుండ
[4]ననఘ సుత్రామున కెన యగువాఁడ నై,శ్వర్యగర్వంబున నార్యవృత్తి
విడిచి వివేకంబు సెడి సహస్రోత్తమ,బ్రాహ్మణకృత మైన బ్రహ్మరథము
నెక్కి బ్రాహ్మణులకు నక్కజం బగునవ, మానంబు సేసిన దాన నాకుఁ

ఆ. గలశభవుఁడగస్త్యుఁ డలిగి యత్యుగ్రాహి, వగు మనియును శాపమొగిన యిచ్చె
మునివరేణ్యుశాపమునఁ జేసి యిప్పాట, నవయుచున్నవాఁడనాఁటఁగోలె. 119

వ. విధి విలసితంబు పేర్మి నీ కే మని చెప్పుదు. 120

చ. చదివితి నెల్లవేదములు [5]సత్క్రియఁ జేసితి నూఱుయజ్ఞముల్
విదితముగా సురేంద్రపదపీఠిఁ బొందితి దుర్మదంబునం
దుదిఁ బెనుఁబామ నై యధికదుఃఖితుఁ డైతి సుఖంబు దుఃఖమున్
వదలక చేయుచోట బలవద్విధి కేమిభరంబు సెప్పుమా. 121

వ. అయ్యగస్త్యుచేత నిట్లు శాపగ్రస్తుండనై శక్రాసనంబువలనం బాపి యిట వచ్చు చునుండి మునీంద్రా నాకుఁ బూర్వస్మృతి సెడకుండను బలవంతంబు లై నసత్త్వం బులు నన్ను ముట్టుచు బలహీనంబులుగాను శాపవిమోక్షంబున కుపాయంబును బ్రసాదింపు మని కృతాంజలి నై యున్న నాకుం గరుణించి మునివరుండు నా వేఁడినవరంబు లిచ్చి యి ట్లనియె. 122

1. గ. త్తరభుజగ 2. అ. నవివేష్టితుఁడై. 3 గ. డసామర్థ్యమునన్. 4. చ. జననుతసోమున కెన. 5. చ. సన్మతిఁ.

క. క్రమమున నీచేసిన ప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు సన్మతి నత్యు
త్తముఁ డెవ్వఁ డిచ్చు నతని కతమునను శాపాంత మగు భుజగస్తుత నీకున్. 123

వ. అది దీర్ఘకాలంబునకుం గాని కా దనియె నేనును దద్వచనం బిచ్చ నమ్మి పెద్ద
గాలం బియ్యడవి నున్నవాఁడ నేఁడు నీతమ్ముండు దుష్టకాలప్రాప్తుం డై నాకు
భక్ష్యం బయ్యె నోపుదేని నాప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి వీని విడిపించు
కొ మ్మనిన ధర్మజుం డి ట్లనియె. 124

క. నీయడిగినయర్థాభిప్రాయములకు నుత్తరంబు పరువడిఁ జెప్పన్
ధీయుత బ్రాహ్మణులకుఁ గా, కాయతమతు లయ్యు నోరుల కవి విషయములే.

— ధర్మరాజు నహుషప్రశ్నంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట. —

వ. అయినను నానేర్చువిధంబునం జెప్పెదనడుగు మనిన నజగరం బి ట్లనియె. 126

ఆ. ఘనుఁడ యేగుణములు గలవాఁడు బ్రాహ్మణుం, డతని కెఱుఁగఁ దగినయట్టివస్తు
వెద్ది దీని నాకు నెఱిఁగింపు మనిన ని, ట్లనియెఁ జెప్పఁ బాండవాగ్రజుండు. 127

సీ. సత్యదక్షమా దమ శౌచ దయా తపో, దాన శీలంబు లెందేనిఁ గాన
నగునట్టివాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగు సుఖము దుఃఖంబు నై నడవిమోహమును బొంద
కునికియ వానికి నుత్తమం బగు వేద్య, మనిన నీ చెప్పినయగ్గుణములు
క్రియ శూద్రునందుఁ గల్గిన నతం డుత్తమ, ద్విజుఁడు గా నేర్చునే నిజము విడిచి

ఆ. యట్టు లయిన బ్రాహ్మణాదివర్ణవిభాగ, మెట్లు గలుగు నయ్య హీను లధికు
లనువివేక మది యనర్థకం బగుఁ గాదె, యనిన ననియె నంతకాత్మజుండు. 128

వ. ప్రమాదంబున వర్ణసంకరం బయినప్పుడు వర్ణపరీక్షార్థంబుగా బ్రాహ్మణాదులకు
వృత్తంబు వేఱువేఱ స్వాయంభువుం డైనమనువు సెప్పె సత్యాదిగుణంబులు
శూద్రునందుఁ గలిగెనేని వాఁడు సచ్ఛూద్రుండగుఁ గాక బ్రాహ్మణుండు గానేర్చునే
యవియు బ్రాహ్మణునందు లేనినాఁడు శూద్రుండ యనంబడుం గావున వృత్తం
బుల యుత్తమంబులు. 129

తే. విత్తహీనుండు వెండియు వివిధవిధుల, విత్తవంతుండు గా నేర్చు వృత్తహీనుఁ
డైనవాఁడు విహీనుండ యుండుగాన, విత్తరక్షకుఁ గడుమేలు వృత్తరక్ష. 130

వ. అనిన నజగరం బి ట్లనియె. 131

తే. అప్రియం బొరఁ జేసియు ననృతవాది, యయ్యు హింస గావింపని యమ్మహాత్ముఁ
డేఁగు సుగతికి నండ్రు దియె ట్లహింస, యనఘ యింతవిశేష మెట్లయ్యెఁ జెపుమ.

వ. అనిన ధర్మతనయుం డి ట్లనియె దానంబును బ్రియంబు చేతయును సత్యంబును
నహింసయు ననునివి నాలుగును సమానంబుల యయినను నహింసయ విశేషం
బెట్లనిన దేవమనుష్యతిర్యగ్యోను లనియెడుమూఁడుగతులయందును మను
ష్యుండు దానాదిగుణంబులు గలిగి యహింసాపరుం డయినవాఁడు దేవగతి

వడయు విపరీతుం డై తిర్యగ్యోనులం బొందు నని యిట్లు తనచేసిన ప్రశ్నం బులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబులు వలికిన ధర్మనందనున కతి ప్రీతుండై భీమసేనునివిడిచి శాపవిముక్తుండై దివ్యరూపంబు సేకొనియున్న నహుషుంజూచి ధర్మతనయుండు సంతోసిల్లి యతనివలన నధ్యాత్మరహస్యంబు లిమ్ముగా నెఱింగి వృకోదరుం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబునకు వచ్చియున్నంత. 133

క. ఖరకిరణతాపమున నురు,తరదవదాహమున శోషితము లైన వనాం
తరతరుతతి కాప్యాయన,కర మై వర్షాగమంబు ǂ గడు బెడఁ గయ్యెన్. 134

క. నాలుగువలఁకుల నవఘన,జాలంబులు [1]వ్రాలి కురిసె ǂ ఝుంఝూనిల వే
గాలోలము లై బహుల,స్థూలపయోధార లోలిఁ ǂ దుములంబులుగాన్. 135

క. ఘనతరనైశ తమం బొకొ, యనఁగ ఘనాఘనతమిస్ర ǂ మవిరళ మై క
ప్పిన జనులకు వస్తువిభా,వన మొక్కొకమాటు గలిగె ǂ వైద్యుత రుచులన్. 136

చ. అరుదగుతత్పయోదసమ ǂ యంబున నొక్కట విస్తరిల్లె నం
బరమున నంబుదధ్వనియుఁ ǂ బల్వలభూముల భూరిదర్దురో
త్కరరవముల్ మహీరుహాళి ǂ ఖండములందు శిఖండితాండవాం
తరమదమంజులస్వన [2]ము ǂ దారత రమ్యము లై వనంబునన్. 137

చ. దళిత నవీన కందళక ǂ దంబ కదంబక కేతకీరజో
మిళిత సుగంధబంధుర స ǂ మీరణుఁ డ౯సఖుఁ డూఁచు చుండఁగా
నులియుచు మొల్లగుత్తు లను ǂ నుయ్యల లొప్పఁగ నెక్కియూఁగె ను
ల్లలదళినీకులంబు మృదు ǂ లధ్వనిగీతము విస్తరించుచున్. 138

క. సురచాపచిత్రగగన, [3]స్ఫురణం బురణించునట్లు ǂ భూవనిత నిరం
తరచిత్రితయైయొప్పెను, సురుచిరనవతృణశిలీంధ్ర ǂ సురగోపములన్. 139

వ. తత్సమయానంతరంబున. 140

ఉ. భూసతికిం దివంబునకుఁ ǂ బొల్పెసఁగంగ శరత్సమాగమం
బాసకలప్రమోదకర ǂ మై విలసిల్లె మహర్షి మండలో
పాసితరాజహంసగతి ǂ భాసిప్రసన్నసరస్వతీక మ
బ్జాసనశోభితం బగుచు ǂ నబ్జజయానముతో సమాన మై. 141

చ. శారదరాత్రు లుజ్జ్వల ల ǂ సత్తర తారకహారపంక్తులం
జారుతరంబు లయ్యె విక ǂ సన్నవకైరవగంధబంధురో
దారసమీరసౌరభము ǂ దాల్చి సుధాంశు [4]వికీర్యమాణ క
ర్పూరపరాగపాండురుచి ǂ పూరములం బరిపూరితంబులై. 142

నన్నయభట్టకవిత్వము సంపూర్ణము.

1. గ. వ్రేలి. 2. గ. ముదారతరం బగుచున్. 3. క. గ. స్ఫురణ విడంబించునట్లు 4. చ. జ. విసార్యమాణ.

☞ ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱాప్రగడ కవిత్వము.

చ. స్ఫురదరుణాంశురాగరుచిఁ బొంపిరి వోయి నిరస్తనీరదా
వరణము లై దళత్కమలవైభవజృంభణ ముల్లసిల్ల సు
ద్ధురతరహంససారస మధువ్రతనిస్వనముల్ సెలంగఁగాఁ
గరము వెలింగె వాసరముఖంబులు శారదవేళఁ జూడఁగన్. 143

శా. దానాంభఃపటలంబునం బృథుపయోధారావలిం దాల్చి గ
ర్జానిర్ఘోషము బృంహితచ్ఛలనఁ బ్రచ్ఛాదించి ప్రావృట్పయో
దానీకంబు శరద్భయంబున నిగూఢాకారతన్ డిగ్గ నాఁ
గా నొప్పారె మదోత్కటద్విరదసంఘంబుల్ వనాంతంబునన్. 144

క. కలనీలకంఠకోలా,హలలీలలు డిందె రాజహంసకులములం
దిలకించె సప్తపర్ణా,వలి [1]వికళితకుసుమ కుటజవాటికల గెడన్. 145

మ. అతిగాంభీర్యవిభూతి నేకచులుకాహంకారనిశ్శేషశో
షితపాథోధిపయస్కుఁ డైనముని దోఁచెం బుణ్యతేజోమయా
కృతి నయ్యామ్యదిగంతవీథిఁ బ్రకటక్రీడాకళాగర్వగ
ర్జితమండూకకళంకితాంబుశుచితా[2]సిద్ధిప్రదాచార్యుఁ డై. 146

తే. విశదశారదాంబుదపరివేష్టనమునఁ,బొలుచు గగనంబు ప్రతిబింబమోయనంగ
వికచకాశవనీపరివేష్టనమున, నతిశయిల్లె నిర్మల కమలాకరములు. 147

వ. అట్టిశారదాగమంబున నుత్ఫుల్లకమలకల్హార కేసరకరాళ కలితకల్లోలమాలినియు ననేకమునిలోకసతతసంసేవ్యమానవిపులపులినోత్సంగయు నిరంతరతీరవానీరవన మండలీవిలసితయు నాకాశసంకాశవిశదసలిలయు నైనమహాసరస్వతీనది ననుదిన స్నానపానాదివిశేషంబులం బరితోషంబు నొందుచుఁ బాండునందనులమ్మరుభూమిం గొన్నిదినంబులు వసియించి తదనంతరంబ ధౌమ్యాదిభూసురవరులు నింద్రసేనాదిమూలభృత్యులుం దోడ నరుగుదేరఁ గామ్యకవనంబునకువచ్చి యచ్చటి మునులచేత నభినందితు లై యందుసముచితవర్తనంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు.

క. వాసవనందనసఖుఁ డగు,భూసురుఁ డొకఁ డరుగుదెంచి భూవినుతగుణో
ద్భాసితు ధర్మజు విప్రస,భాసీనుం గాంచి యిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. 149

చ. జనవర నీవుఁ దమ్ములును సమ్మద మొందఁగ నివ్వనంబునం
దునికి ధ్రువంబుగా విని మహోజ్జ్వలతేజుఁడు దేవకీసుతుం
డనఘుఁడు మిమ్ముఁ జూచుటకు నై యిట వచ్చుచునున్న వాఁడు మీ
కును ననిశంబుఁ దా హితము గోరుచు నుండు నతండు నెయ్యుఁ డై. 150

వ. మఱియు ననేక యుగసహస్రజీవియు నప్రమేయతపఃప్రభావభావియు వినుతవిధేయుండు నగుమార్కండేయుండును భవదీయదర్శనార్థం బీక్షణంబ చనుదెంచు

1. క. గ. వికసితకుసుమ కూట కుంజ వాటికలయెడన్. 2. గ. సిద్ధవ్రతాచార్యుఁ డై.

సని చెప్పినయనంతరముహూర్తంబున. 151

—* శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామతోఁడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట *—

సీ. శైబ్యసుగ్రీవాదిజవనాశ్వయుక్తమై, యాబద్ధనూత్నరత్నాంశుపటల
భాసితంబై చారుపతగపతాకావిభూషితగగనమై పొలుపు మీఱు
దివ్యరథంబున దేవకీసుతుఁడు ప్రియంబున సత్యభామాన్వితముగఁ
దరళసౌదామినీదామసముజ్జ్వల, ధారాధరోత్సంగతలమునందు
ఆ. శచియుఁ దాను వెలుఁగుశతమఖుండునుబోలె, నరుగుదెంచె ఘనరథాంగనేమి
విపులఘోషతాండవితబర్హిశబ్దశబ్దాయమాన వనవిభాగుఁ డగుచు. 152

వ. ఇట్లు వచ్చి వాసుదేవుండు రథావతరణంబుసేసి ధర్మనందనున కభివందనం బాచ
రించి భీమార్జుననకులసహదేవులం గౌఁగిలించుకొని ద్రౌపది గారవించిధౌమ్యాది
మహీసురులచేత నభినందింతుం డయ్యె నంతఁ గౌంతేయాగ్రజుండు గదాగ్రజునకు
నర్ఘ్యాదిసత్కారంబులు నిర్వర్తించి తమ్ములుం దానును విప్రజనంబులు నతనిం
బరివేష్టించి యుండె నప్పుడు కృష్ణుండు ధనంజయుం దనచేరువ నునిచికొని చిర
కాలదర్శనోల్లాసితంబు లైనయాలోకనంబుల నతనియాకారం బత్యాదరంబున
నభినందించుచు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 153

సీ. భాగ్యంబు గాదె యీపార్థుండు హరుఁ డాది, యైననిర్జర సమూహాంబువలన
నెలమిఁ గృతాస్త్రుఁడై యేతెంచు టరయంగ, ధన్యుండ వైతివుధర్మతనయ
నీధర్మనిష్ఠయు నీతపంబును జూవె, యింతకుఁ గారణం బిద్ధచరిత
రాజ్యంబుకంటెను రాజేంద్ర ధర్మంబ, యిష్ట మై పరఁగు నీ కెల్లనాఁడు
తే. వేదవేదాంగవిదుఁడవు వివిధయజ్ఞకర్తవైతి ధనుర్వేదకర్మఠుఁడవు
ధరణియెల్ల నేలెడిరాజధర్మ మమర, సులభ మయ్యె నీ కిహపరశోభనములు.
చ. దమమును సత్యయుక్తియును ధైర్యనిరూఢియు నిత్యతృప్తియుఁ
శమమును నీకు నైజములు సన్మతి నర్థవశంబుఁ గామలో
భములును బొంద వట్లగుటఁ బార్థివకుంజర ధర్మరాజనా
మమునఁ ద్రిలోకపూజ్యమహిమం బొగ డొందెద [1]వివిధంబునన్. 155

వ. అని పలికి వెండియు. 156

శా. ద్యూతవ్యాజమునన్ సభాంగణములో దుర్యోధనుం డట్లు దు
ర్నీతిం గూరి యొనర్చినట్టియఘముల్ నిష్కంపధైర్యోన్నమ
[2]చ్చేతస్సారుఁడ వైననీ కొకనికిం జెల్లెన్ సహింపంగ వి
ఖ్యాతశాంతులు లేరె ధార్మికులు నిక్కం బిట్టిరే యెవ్వరున్, 157

ఉ. ఉల్లము [3]సత్యసంయమము నూనినవాఁడవు నీవు విక్రమం
బొల్లమిఁ గౌరవాధములయుద్ధతిమై మయిఁ జెల్లెఁ గాక యెం

1. గ. వెల్లకాలమున్ 2. చేతఃస్సారుఁడ. 3. క. సత్యసంశయము నూనినవాఁడటం నీవు

డెల్లను నేల నీదుమది ♦ నించుకకిన్కఁ జనించినన్ మహీ
వల్లభ యప్డ రూపఱదె ♦ వారక వైరికులంబు సర్వమున్. 158

చ. వినుతభవ[1]న్నిదేశ మను ♦ వేల యలంఘ్యము గాన [2]యిమ్మెయిన్
ఘనభుజవీచివిభ్రమవి♦శాసముఁ జూపక నిల్చెఁ గాక స
జ్జనసుత చూడ నీయనుజ♦సాగరముల్ దటిత్కోడ విద్విష
జ్జనలయ[3]కారులై కడఁగి ♦ సర్వజగంబుల నాక్రమింపవే. 159

ఉ. అంధకవృష్ణిభోజ కుకుర♦రాన్వయభూపతు లెల్లనీ దెసన్
బాంధవసౌహృద ప్రణయ♦భక్తివిశేషము లొప్ప నీమనో
గ్రంథి యడంగఁ జేయ నెస♦కంబునఁ బూనినవారు లోభమో
హాంధులు ధార్తరాష్ట్రులు జ♦నాధిప మార్కొనువారె వారలన్. 160

క. చతురంభోధిపరీత,క్షితితలసామ్రాజ్యలక్ష్మి♦కిం బతివి జగ
న్నుత నీవ [4]నీవు దలఁచిన, నతిదుష్కర మెందులే ద♦నర్గళమహిమన్. 161

వ. అనిన సంతోసిల్లి కుంతీనందనుండు దేవకీనందనుతోడ దేవా యెవ్విధంబుననైన నల్పావశిష్టం బైనయివ్వనవాసంబును నజ్ఞాతవర్తనంబును జల్పి లోకనింద్యంబు గానివిక్రమంబునం బగఱ జయింపఁ గోరెదము దీని నంతయు నిర్వహించు భారంబు నీయదియు నీశరణంబు సొచ్చినమాకుం బరమశోభనంబు లగుట నిశ్చయంబు గాదె యనియె నప్పుడు కృష్ణుండు నిజసమీపంబున నున్నపాంచాలిం జూచి యిట్లనియె. 162

సీ. నీపుత్త్రు లేవురు ♦ నీరజలోచన, యదుకుమారులుఁ దారు ♦ ముదముతోడ
ననుపమస్నేహస♦మాహృతహృదయులై, కరిహయారోహణ♦చరితేఁ దగిలి
యాడుచు వివిధశ♦స్త్రాస్త్రవిశేషముల్, గఱచుచు నొండెల్ల ♦ మఱచియున్న
వారు ప్రద్యుమ్నుండు ♦ వారికి దివ్యాస్త్ర,జాతంబు లెల్లను ♦ బ్రీతినొసఁగెఁ
ఆ. దన్వి యాసుభద్ర♦దనపుత్త్రుకంటె నీ,తనయులందుఁ గూర్మిఁ ♦ దనరఁ జేయు
నూఱడిల్లు మింక ♦ నుజ్జ్వలోన్నతులఁ బెం, పారఁ గాల మనతి ♦ దూరమయ్యె.

—: మార్కండేయుం డను మహాముని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. : —

వ. అని యాశ్వాసించుసమయంబునం బరమతపోవృద్ధుం డయినమార్కండేయుండు సనుదెంచినం గృష్ణుండును బాండవులు నతని నెదుర్కొని యథోక్తవిధులం బూజించిరి మునీంద్రుండును వారిని బ్రత్యేకంబ కుశలంబు లడిగెఁ దదనంతరంబ యందఱు నాసీనులై యున్నయెడఁ బాండవహితార్థియై వనజోదరుం డమ్మునివరున కిట్లనియె. 164

ఉ. ఏనును బాండునందనులు ♦ నిమ్మునిముఖ్యులు నిప్డు లోకస

1. ఘ. న్నియోగ. 2. ఖ. యమ్మెయిన్. 3. గ. కాలులై కడఁగు ♦ సర్వజగంబుల నాక్రమింపఁగన్. 4. నీతలంపున.

మ్మానితవాక్య నీ దయిన ♦ మంజులవాగమృత ప్రవాహముల్
వీనుల దోయిలించుచును ♦ వేడుకఁ గ్రోలికొనంగ నాత్మలం
బూనెద మస్మదీప్సితము ♦ పూర్ణము సేయఁగ నర్హ మెమ్మెయిన్. 165

వ. కావున. 166

క. దేవనరదేవధరణీ, దేవచరిత్రములు భర్తృ♦దేవత లన నా
భూవినుత లయిన సతులప్రభావము లెఱిఁగింపు మోలిఁ ♦ బ్రస్ఫుటములుగాన్.

వ. అని యడుగు చున్నయెడ నారదుం డేఁగుదెంచిన నందఱుఁ బ్రత్యుద్గతు లయి ప్రణమిల్లి యాతని నుచితపీఠంబున నునిచి యుచితసత్కారంబులం బ్రీతునింజేసిన నమ్మహాముని మార్కండేయునిం జూచి కృష్ణపాండవప్రియహితార్థంబుగాఁ బరమపుణ్యకథాకథనం బొనరింతువుగాక యనిపలికి వారల నామంత్రణంబుసేసి నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ ధర్మతనయుండు మార్కండేయున కిట్లనియె.

సీ. కడఁగి ధర్మముతోడ ♦ నడచుచు నే నిట్లు, దండడిదుఃఖంబుఁ ♦ బొందుటయును
నేపున నెప్పుడు ♦ పాపంబు సేయుచు, ధృతరాష్ట్రజులు సుఖో♦న్నతులగుటయుఁ
గని యవ్విపర్యయ♦మునకు నే నూహింతుఁ, బాయక నరుఁ డిష్టు ♦ సేయుకర్మ
[1]మునఫలమిందుఁబొం♦దునొపరలోకంబు,నందుఁబొందునొయిందు♦నందుఁగనునొ

ఆ. విశ్వకర్త యైన♦యీశ్వరునిన కాని, పురుషుఁ గర్మఫలము ♦ పొరయకున్న
యొడలితోడఁగృతము♦వెడలిపోవునొ యిది,దెలియవలయు నాకు♦నలఘుపుణ్య.

వ. ఇంతయు నెఱింగింప నీవ యర్హుండ వనినఁ బరమజ్ఞాననిధి యైన యత్తపోనిధి యతని కిట్లనియెఁ దొల్లి విధాత ప్రథమకల్పంబున నత్యంతనిర్మలంబులునుధర్మతంత్రంబులు నైనశరీరంబులు సృజియించె నట్లు పుట్టింపఁబడినయామనుష్యులు మహాసత్త్వసంపన్నులు సత్యవాదులు సత్యసంకల్పులు బ్రహ్మభూతాత్ములు స్వచ్ఛందజీవులు నై దేవయానంబుల విహరించుచు ననాయాసంబున నధికఫలసిద్ధిం బొందుచు సర్వజ్ఞులై విగతమత్సరులై బహుసహస్రసంతాను లై బహుసంవత్సరాయుష్యు లై వర్తిల్లు చుండి రంతఁ గాలాంతరంబునం గామక్రోధాదిగుణంబులు దమ్ముం బొందుటయు మాయాప్రవర్తనులై దేవతలచేత విడువంబడి యల్పాయువులు నల్పబలశరీరసత్త్వులును దరిద్రులును నిష్ఫలారంభులును బహురోగపీడితులు నాస్తికులు నై యొండొరుల మెచ్చక దురితంబులు సేయుచుఁ దిర్యగ్యోనులం బుట్టుచు నరకాగ్నులం[2]గ్రాఁగుచు గతాగతభ్రమణంబుల నలయుం దొడంగి రిట్లు దిరుగు చున్నసంసారచక్రంబునందు. 170

చ. మనుజులు పుణ్యపాపములు ♦ మానక యిం దొనరించుచుం దుదిం
దనువు దొఱంగి పోవునెడఁ ♦ దప్పవు నీడయుపోలెఁ గర్మముల్

1. జ. గ. ఫల మిందుఁ బొందునో♦పరమందుఁ బొందునో, యటు గాక యిందును♦నందుఁ గనునో. 2. జ. వెల్వుచు.

వెనుకన యేఁగి భూరిసుఖవిశ్రుతియుం బటుదుఃఖదైన్యముం
దనుకఁగఁ జేయఁ గ్రమ్మఱఁగ దాన యొనర్చు భవంబు దేహికిన్. 171

క. విను మనుజున కెవ్విధమునఁ, దనచేసినసుకృతదుష్కృతంబులు నెఱయం
దన కనుభవింపఁ బాలివి, తనువు సెడుం గాని కర్మతతి సెడ దనఘా. 172

వ. మఱియు నున్న నిదర్శనంబులు సెప్పెద. 173

క. ఈ లోకమ యొరుఁ గొందఱ, కాలోకమ కొందఱకు నిరహంబును బరముగ్
మే లగుఁ గొందఱ కధిపా, యేలోకము లేదు వినవె యిలఁ గొందఱకున్. 174

వ. అది యె ట్లనిన. 175

చ. ధనములు సాలఁ గల్గి సతతంబును నింద్రియవాంఛ సల్పుచున్
మనమున నెన్నఁడున్ సుకృతమార్గముఁబొంతను బోక లోభమో
హనియతబుద్ధు లై తిరుగునట్టిజనుల్ పరలోకసౌఖ్యముల్
గనుటకు నేర [1]రిక్కడిసుఖంబులు మే లయి తోఁచు వారికిన్. 176

మ. ఉపవాసవ్రతసంతతాధ్యయనతీర్థోపాసనాది క్రియై
కపరత్వంబునఁ జేసి యైహికము దుఃఖప్రాయ మై పోవఁగా
విపులానందముఁ బొందఁ గల్గుఁ దుది నాకవిఖ్యాతభోగైకలో
లుపబుద్ధిం జిరపుణ్యశీలురకు నాకలోకంబునన్ భూవరా. 177

ఉ. ధర్మమ పల్కుచుం దగిలి ధర్మపథంబునఁ జేసి యర్థముం
బేర్మియుఁ గాంచి ధర్మవిధిఁ బెండ్లియు నై ప్రజలన్ సృజించి స
త్కర్మములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ వొనరించుసజ్జనుల్
ధర్మజ యిందు నందును ముదంబునఁ గాంతు రభీష్టసంపదల్. 178

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా, స్తిక్యమును నిషిద్ధసేవనంబుఁ
గలిగి తిరుగుదుష్టకష్టజనశ్రేణి, వొలియు నుభయలోకములకుఁ గాక. 179

వ. ఇది మనుష్యులకర్మగతి ప్రకారంబు. 180

చ. జననుత మీరు దివ్యులరు సమ్మతి దేవహితార్థ మిమ్మహిన్
జననము నొందినారరు ప్రశస్త పరాక్రమలీలఁ బేర్చి యిం
క నఖిలశత్రునిర్మథనకర్మ [2]మొనర్చి మహీంభరంబు దీ
ర్చి నియతిఁ బెక్కుజన్మములు సేసి భజింతురు దేవభావముల్. 181

—* మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట. *—

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు బ్రాహ్మణప్రభావంబు విన వలతుం జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డట్లనిచెప్పెఁ దొల్లి హైహయవంశోద్భవుం డైన ధుంధుమారుఁ డనుపేరిరాజకుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడం దృణలతాగుల్మమధ్యంబునం గృష్ణాజినోత్తరీయుం డయి యున్నవాని

1. ఙ. రిప్పటి. 2. గ. మూలం జయశీలవృత్తిఁ దీర్చి.

నొక్కవిప్రదవ్వులంగని మృగం బనుబుద్ధిం జేసి బాణంబేసి డాయంజని [1]నిజశర చ్ఛిన్నుం డయినయతనిం జూచి యత్యంతదుఃఖితుండయి పురంబునకుం బోయి నిజవంశవృద్ధులైన హైహయుల కంతవృత్తాంతంబునుం జెప్పి వారిం దోడ్కొని వచ్చి యవ్విప్రకళేబరంబు సూపిన.

తే. వారలందఱు వందురిల్లి వగచియచటి, కతిసమీపంబుననుదార్క్ష్యుఁడను మునీంద్రు
నాశ్రమం బున్న నయ్యెడ । కరిగి కనిరి, దేవమునిసిద్ధలోక ప్రతీక్ష్యుఁదార్క్ష్యు.

క. కని భక్తి మ్రొక్కుటయు న,య్యనఘుఁడు దీవించి వారి । కర్ఘ్యమ్మగు పూ
జనము లొనరింపఁ బంచెం, దనశిష్యులఁ బరమ[2]సంశ్రితపరుండు దయన్. 184

వ. హైహయులు నమ్మునీంద్రునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులుసేసి మహాత్మా యి క్కుమారుండు మృగయాసక్తుండై వచ్చి యింతకు మున్న యివ్వనంబుననొక్క బ్రాహ్మణుంగృష్ణాజినావృతునతిశ్రాంతుం బాపంబునం జేసి మృగంబనుబుద్ధి నేసిన నతండు మృతుండయ్యె నేము మహాపాతకదూషితుల మైతిమిగావున మీ చేయు సత్కారంబుల కర్హులముగా మిప్పాపంబున కెయ్యది నిష్కృతి యనిన నవ్వాచు దార్క్ష్యుం డి ట్లనియె. 185

క. వినుఁ డెన్నఁడు మాయాశ్రమ,మున నెవ్వారలకు లేవు । భూరిభయవ్యా
ధినిరోధమృత్యుదోషా,ద్యనేకదుఃఖములు త్రిజగదాశ్చర్యముగన్. 186

వ. అని పలికి తనపుత్త్రు నధికతపోబలసమన్వితుం జూపి. 187

క. ఈతఁడగునె మీ బాలకు, చేత నిహతుఁ డైనవాఁడు । చెప్పుఁ డనుడు వా
రాతఁడ తమ మునుచూచిన,యాతండగుటకు మహాద్భుతచిత్తాత్మకులగుచున్.

క. మృతుఁ డయి క్రమ్మఱ సంజీ,వితుఁ డయ్యె నితండు కరముచిత్రవిస్మయ మిది భూ
నుత యిట్టిమహిమకలిమికిఁ, గత మెయ్యది యానతిమ్ము । కారుణ్యమునన్. 189

వ. అని యడిగినఁ దార్క్ష్యుం డి ట్లనియె. 190

శా. ఆలస్యం బొకయింత లేదు శుచి యాహారంబు నిత్యక్రియా
జాలం బేమఱ మర్చనీయు లతిథుల్ । సత్యంబ పల్కంబడున్
మేలౌశాంతియు బ్రహ్మచర్యమును నేమిమ్మిం దాల్తు మట్లౌట నె
క్కాలంబుం బటుమృత్యురోగభయశంకం బొంద మే మిమ్మలన్. 191

వ. ఇది యస్మదీయప్రభావమూలంబు మీకుఁ బాతకభయంబు వలవ దరుగుం డని నం దార్క్ష్యుని వీడ్కొని హైహయులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి భరతవంశోత్త మ యిట్టిదియ బ్రాహ్మణప్రభావంబసి మఱియుమార్కండేయుండు బ్రహ్మక్షత్త్రి స్వరూపనిదర్శనం బయినయితిహాసం బొక్కటి సెప్పెద విను మని ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 192

చ. వినుత చరిత్రుఁ డత్త్రియను । విప్రవరుండు తపం బొనర్పఁ గా

1. గ. నిశ్చేతనుం డయిన. 2. గ. సంశ్రితవ్రతుఁడు.

ననమున కేఁగు చుండి తనభార్యఁ గనుంగొని యి ట్లనుం దపం
బున కిది యేను బూని వనభూమికిఁ బోవుచు నున్నవాఁడ నో
వనరుహనేత్ర నీవు నట వచ్చెదొ పుత్త్రులయొద్ద నుండెదో. 193

చ. అనుటయు భార్య యిట్లనియె నక్కట పుత్త్రులకుం గుటుంబభా
వన యగు వృత్తి యెల్లను ధ్రువంబుగఁ జేయక యాశ్రమాంతరం
బునకు మహాత్మ నీకు నిటఁ బోవుట ధర్మువు గాదు వైన్యభూ
జనపతి యిచ్చు నర్థులకుఁ జాలఁగ నర్థము వేఁడు మవ్విభున్. 194

వ. అనిన నం గొండొక విచారించి భార్యపలుకులు ధర్మయుక్తంబు లగుటకు సంతోషించి యమ్మహాద్విజుం డప్పుడ చని యశ్వమేధాధ్వరదీక్షితుం డయి విప్రులకు నపారధనంబు లిచ్చుచున్న వైన్యుం గని యాశీర్వాదపురస్సరంబుగా ని ట్లనియె.

ఉ. నీవ విధాత వింద్రుఁడవు నీవ సమస్తజనేశ్వరుండవున్
నీవ యశేషధర్మములు నీవ యెఱుంగుదు నిన్నుఁ బోలఁగా
నీవసుధాతలంబున మహీశ్వరు లెవ్వరు లేరు సన్మునీం
ద్రావలి మెచ్చ నిన్నుఁగొని యాడుఁ బరిస్ఫుటవాక్య భంగులన్. 196

చ. అని పలుకంగ గౌతమ మహామునిఁ యచ్చట నుండి యంతయున్
విని కలుషించి యేల యిటు వీఁకను నో[1]రఱువంగఁ బ్రేలె దీ
జనపతియే విధాతయును శక్రుఁడు నీశుఁడు నర్థకాంక్షి వై
మనమున శంక లేక యిొక మానవు నింత నుతింప నేటికిన్. 197

—* అత్రిగౌతముల పరస్పర సంవాదము *—

వ. అనుటయు నత్రి యిట్లనియె. 198

ఉ. ఊరక మీఱి నాడెదవు యుక్త మయుక్తము నాత్మఁజూడఁగా
నేరవు సర్వలోకముల నిర్మలనీతిపరాక్రమంబు లొ
ప్పారఁగ నేలి ధర్మముల కన్నిఁటికిం గుదురై వెలుంగుధా
త్రీరమణుండు మేటిగ నుతించుట పోలదె నాకు నిమ్మెయిన్. 199

వ. అని యధిక్షేపించిన గౌతముండు. 200

ఆ. కలయ నరలు వచ్చి తల తెల్లనైనంతఁ, జేసి యెట్లు నీకుఁ జేఱు నెఱుక
జ్ఞానవృద్ధుఁ డైన వానిమాటలుగదా, సభలఁ జెల్లు నార్యజనుల కెక్క. 201

వ. అని తొడంగి యయ్యిరువురు మహానాదంబుగా వాదంబు సేయుచుండఁ గాశ్యప నామధేయుం డైనముని సభాసదు లైన మునులం జూచి వీరలవాదు మనచేతఁ జక్కంబడ నేరదు సకలధర్మజ్ఞుం డయిన సనత్కుమారు నడుగుద మనిన నాసద స్యు లందఱు సనత్కుమారుపాలికిం జని యత్రిగౌతములవివాదంబు తెఱంగెఱిం గించిన నతండు వారి కిట్లనియె. 202

1. క. 'రెఱువంగ' నని పెక్కుప్రతులు.

ఉ. అత్రి నిజంబ పల్కెఁ దగ నాతనివాక్యము ధర్మయుక్త మీ
ధాత్రి సమస్తముం బృహదుదగ్రభుజాగ్రమునందుఁ దాల్చు స
త్క్షత్త్రియుఁ డెల్లవారలను గావను బోవఁ బ్రభుండు గావునన్
శత్రునిషూదనుం డతఁడె శక్రుఁడు నీశ్వరుఁడున్ విధాతయున్. 203

క. జనులకు నెల్లను బూజ్యుఁడు, జనపాలుం డతనిమహితశాసనమున స
జ్జనులును మునులును సద్విధిఁ, జనువారలు గాని కడవఁ జనఁ దగ దెపుడున్.

వ. క్షత్త్రియప్రభావం బే మన వచ్చు విరాట్సమ్రా డ్వ్యాధాజి త్సత్యమన్యుండు సత్యజీవుండు సత్యధర్ముండు ననుభవ్యనామంబులు పార్థివుం గొనియాడుఁ దొల్లి యధర్మంబునకు వెఱచి బ్రాహ్మణులు నిజతేజోబలంబులు క్షత్త్రంబున నిక్షేపించిరి నాఁటంగోలె బ్రాహ్మ్యంబువలన క్షత్త్రంబు ప్రవర్తిల్లుచుండు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు పరస్పరసంశ్రయంబులు వెలిగా వర్తింపనేరవు క్షత్త్రియుండు బ్రాహ్మణసంసేవనంబునఁ దేజోనిరూఢుం డయి యాదిత్యుండు చీఁకటి నడంచునట్లు దురితంబుల నడంచు నట్లగుటం జేసి క్షత్త్రియుండు సర్వాధికుండగుట నిశ్చయంబనిన నమ్మును లందఱుఁ జని వైన్యునకుఁ దత్ప్రకారం బెఱింగించిన నాభూవరుం డత్రిం జూచి.

క, నను నెల్లజనులకంటెను, ఘనుఁడని కొనియాడితీవు కడునిజముగఁ గా
వున నీదెసఁ [1]బ్రీతుఁడ నై, కొను మిచ్చెద నీకుఁ గోటికోటిధనంబుల్. 206

క. అని యిష్టధనము లిచ్చినఁ, గొని వచ్చి మునీశ్వరుండు కొడుకులకుఁ బ్రియం
బునఁ బంచి యిచ్చి యిమ్మలఁ, జనియె వనంబునకు ధర్మసంహితబుద్ధిన్. 207

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు పాండవేయునితో వెండియు నిట్లను సరస్వతీగీత యనునితిహాసం బొకటి సెప్పెద నందు విశిష్టధర్మంబు లెఱుఁగ నగుఁ దొల్లి తార్క్ష్యుం డనుమునివరుండు భారతి నారాధించి తనకు నద్దేవి ప్రత్యక్షం బగుటయు నిట్లని యడిగె. 208

క. పురుషున కెయ్యది ధర్మువు, పురుషుం డెద్దానఁ బరమపుణ్యాత్మకుఁ డై
చిరపుణ్యగతులు వడయును, దిరముగ నవి యానతిమ్ము దేవీ నాకున్. 209

వ. అనిన నతనికి నప్పరమేశ్వరి యి ట్లనియె. 210

మ. ధృతి వేదంబులు నాలుగుం జదివి భూదేవుండు నానాధ్వర
వ్రతుఁ డై యుండెడు నట్టిపుణ్యుఁ డమరావాసంబునం దుండు ను
న్నతవృత్తస్తనభార[2]మంథరమరున్నారీపరీరంభసం
భృతరోమాంచసమంచితాంగుఁ డగుచుం జెక్కేండ్లు సంప్రీతితోన్. 211

సీ. మే లగుక్రేపుతోఁ బాలు సాలఁగఁ గల్గి, లాలితం బగుతొలుచూలి మొదవుఁ
బాత్రభూతుం డైనశ్రోత్రియునకు నిచ్చు,సదమలచరితుఁ డమ్మొదవుమేన
నెన్నిరోమము లుండు నన్నివే లేండ్లును, సురలోకసౌఖ్యవిస్ఫురణ నొందు

1. అ. నిజ ప్రీతుఁడ నయితిం, కొను ... నేనుగోటిధనంబుల్, 2. క. గ. బంధురమరు.

భారంబునకుఁ జాలి భూరిసత్త్వాఢ్య మై, బిరుదై నయెద్దు భూసురున కిచ్చి
ఆ. నరుఁడు ధేనుదశక మిర వొంద నిచ్చిన, ఫలము వడయు మఱియు వలువలొసఁగి
చంద్రలోకమునకు సంప్రీతుఁ డై చనుఁ, గనక మిచ్చి నాకమునకు నరుగు. 212
క. కృతమతి యై యేఁడేఁడులు, హుతమున హుతవహునిఁ బ్రీతి నొందించిన సు
వ్రతుఁ డీరేఁడుతరంబుల, పితరులఁ గొని దివికి నేఁగు బెం పెసలారన్. 213
క. సతతంబును శుచి యై దే, వతలఁ బ్రదీప్తాగ్నియందు వదలక సంత
ర్పితులుగఁ జేసి పడయు సం, చితముగ గోలోకవాస చిరసౌఖ్యంబుల్. 214
వ. అగ్నిహోత్రం బస్మదాత్మకం బని యెఱుంగుము సకలయజ్ఞంబులయందుఁ గల్పిం
పంబడువిశిష్టద్రవ్యంబు లన్నియు మదీయంబుల నేను మహనీయం బైనయగ్ని
హోత్రముఖంబునఁ బ్రభవింతు నాత్మజ్ఞు లైన మహాత్ములకు నఖిలసంశయచ్ఛే
దంబు సేయుదు ననవరతతపస్స్వాధ్యాయదానవ్రతపరాయణు లైన తపోధను
లెందేని విగతశోకు లై చరియింతు రట్టిది మామకం బైనపరమపదంబు వినుము
ప్రచురమధుక్షీరతోయంబులును శర్కరాసైకతంబులును మాంసాపూపప్రకర
తీరంబులును బాయసకర్దమంబులు నై నయేఱు లనేకంబు లుత్పాదించి యిం
ద్రాగ్నిప్రముఖు లయినదివిజులకుఁ దృప్తిసేసి యజనశీలురు పెక్కేండ్లు మత్పదం
బుం బ్రాపింతు రని చెప్పినఁ దార్క్ష్యుండు కృతాంజలి యై. 215
ఉ. అంబ నవాంబుజోజ్జ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి[1] ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్న[2]రోచిరా
చుంబితదిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తవివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీధివిశ్రుతవిహార ననుం గృపఁ జూడు భారతీ. 216
వ. అని వినుతించి కృతార్థుం డయ్యె నని చెప్పిన విని పాండుపుత్త్రుండు ముకుళిత
హస్తుం డై మునీంద్రా వైవస్వతమను వెత్తెఱంగునం బ్రభావసంపన్నుం డయ్యెఁ
జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 217
క. విను చాక్షుషమన్వంతర, మున వైవస్వతుఁడు పరమపుణ్యుండు దపం
బొనరించె నిరాహారత, ననుపమధైర్యుండు దశసహస్రాబ్దంబుల్. 218
ఆ. అనఘుఁ డూర్ధ్వబాహుఁ డై యేకపాదంబు, నందు నిలిచి బదరికాశ్రమమునఁ
జలిపె మఱియుఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు, సకలజనులు దన్ను సంస్తుతింప. 219

— మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు వైవస్వతు వృత్తాంతంబును దెల్పుట. —

వ. ఆవైవస్వతుం డొక్కనాఁడు కృతస్నానుం డయి జలాశయతీరంబున నున్నంత
నొక్కమత్స్యంబు జలంబులదరికిం జనుదెంచి యి ట్లనియె నయ్యా యేను గడు
నల్పమత్స్యంబ నగుటం జేసి బలవంతంబు లగుజలచరంబులవలన నాకుఁ దద్దయు
భయంబు గలిగి యుండు నిమ్మడువు మహామత్స్యసంకులంబు గావున నపాయం
బు వొందకుండ నన్నుద్ధరించి యొండెడం బెట్టవే యేను నీకుఁ బ్రత్యుపకారంబు

1. మకుటస్ఫుట, గ. చ. జ. వికటస్ఫుట. 2. క. మాలికా; జ. దీపికా.

సేయ నోపుదు ననిన విస్మితుండై యతం డమ్మీను నెత్తికొనిపోయి యొక్క-నూతియందు విడిచి దానిం బలుమాఱు నరసికొనియుండె నదియును గ్రమంబున వర్ధిల్లి యొక్కనాఁ డమ్మనువున కి ట్లనియె. 220

ఆ. అనఘ నీ ప్రయత్నమున నా శరీరంబు, పొదలె నిది నాకు । మెదల నెడము
సాల దట్లు గాన । మేలుగ నొండొక, యెడకు గొంచుఁ బొమ్ము । కడఁగి నన్ను.

వ. అనిన నతం డాజలచరంబుఁ గైకొని పోయి యొక్కబావియందు విడిచిన నది యెప్పటియట్ల యక్కజంబుగాఁ [1]బొదలి తనకు నవ్వాపియందు నవకాశం బపర్యాప్తం బగుటం జెప్పి యతనిచేత గంగమడువున విడువంబడి కాలక్రమంబున నచ్చోటఁ దిరుగం బట్టుచాల కున్న నతం డెత్తికొని పోయి సముద్రంబునం బెట్టిన నది వాని కిట్లనియె. 222

క. ఉపకారం బొనరించితి, కృపతో నీ విట్లు నాకుఁ । గృతమతి నైప్ర-
త్యుపకారం బొనరించెద, విపులగుణాభరణ తెలియ । విను నా పలుకుల్. 223

తే. తడవు లేదింక నిఖిలభూ । తములుఁ బ్రళయ, మొందనున్న వియిప్పడొం । డొండ పొంగి
కలయఁ బాఱుఁ బయోధులు । గ్రముగఁ బుణ్య, చరిత యిది యమన్వంతర । సంధియందు.

వ. కావున నీవు దృఢరజ్జుబంధనంబును సకలధనధాన్యసహితంబు గా నొక్క పేరోడ గావించి సప్తమునిసహితుండవై దాని నెక్కి సముద్రంబు దఱిసి నన్నుం దలంచునది యేనును ఘనశృంగశోభితం బయిన రూపంబునం బొడసూపి మీకు మేలొనరించెద నని యమ్మత్స్యంబు సనియె వైవస్వతుండును దదుక్తప్రకారంబున నోడ నిర్మించి సకలబీజంబులు సంగ్రహించి సప్తమునిసహితంబుగాఁ గృతారోహణుం డై పయోధి దఱియుం దొడంగె నంత. 225

మ. మతి వైవస్వతుచేఁ దలంపఁబడి య । మ్మత్స్యంబు దోఁతెంచె నా-
యతశృంగోన్నతమూర్తి నాతఁడు ద । దాజ్ఞాయత్తుఁ డై తచ్ఛిరో-
గతశృంగాగ్రమునం దగిల్చె నతిదీ । ర్ఘం బైనపాశంబు న-
ద్భుత వేగంబున నోడ నీడ్చె నది యం । భోరాశిమధ్యంబునన్. 226

వ. తదనంతరంబ. 227

సీ. గరుసులు గడవంగఁ । గదలి యల్లల్లన, యెత్తుచు నెడముల । నుత్తరించి
వేషుకఁ జేతులు । విచ్చి యాడెడునట్లు, లోలోర్మిపంక్తులఁ । గ్రాలి క్రాలి
ప్రచురహాసస్ఫూర్తి । పచరించు[2]విధమున, నురు ఫేనరోచులఁ । దెరలు గవిసి
యురవడి వర్ధిల్లు । చున్న జలంబుచేఁ, బొంగారి దెస లెల్ల । మ్రింగికొనుచుఁ

ఆ. ప్రబలవిలయకాల । [3]పటురయబహుళస, మీరణౌఘదుర్నివార మగుచు
నుగ్రభంగిగాఁ బ । యోనిధు లొక్కటఁ, బెల్లు రేఁగి జగము । [4]వెల్లివొడిచె.

---

1. క. గొరలి. 2. చ. చాడ్పునఁ, దిరుగు ఫేనంబుల ♦. దిశలు. 3. చ. జ. బహుళ సమీరస; మీరితౌఘదుర్ని 4. చ. లెల్లఁ బొదివె.

వ. ఇట్లు లోకం బెల్ల నేకార్ణవం బైన నమ్మత్స్యంబు దజ్జలాంతరంబున ననేకసహస్ర
వర్షంబు లయ్యోడం దిగుచుచుఁ బదంపడి యప్పెనువెల్లి యల్లనల్లఁ దిగిచిపోవం-
దొడంగునెడం దుహినగిరిశృంగసమీపంబున నయ్యోడ నిలిపి వారలతోడ. 229

తే. ఈనగంబుశృంగంబున నిపుడు మీరు, గట్టుఁ డియ్యోడ ననిన నాక్షణమ వారు
నట్లు చేసిరి విను మమ్మహాద్రిశృంగ, మనఘ నౌబంధనం బన నవనిఁ బరఁగె.

క. మనుసహితులైన మునులం, గనుఁగొని యమ్మీను గరము గారవమున ని
ట్లను బ్రళయంబునకీడునఁ, జన కుండఁగ మీకు రక్ష సలిపితిఁ గరుణన్. 231

క. మునులార యేను విశ్వం,బునకుఁ బ్రథమకర్తయగు ప్రభుఁడఁ వాత్సల్యం
బున మత్స్యమైనరూపం, బున నిమ్మెయి నిన్ని చందములఁ జన వలసెన్. 232

వ. మీరు నిర్భయులరై చరియించునది మఱియు నిమ్మనువునుసదేవాసురమానుషం
బైనజగం బఖిలంబును సృజియించు మత్ప్రసాదంబున నితనికిఁ బరమజ్ఞానో
దయం బగు నని చెప్పి యయ్యాదిమత్స్యం బదృశ్యం బయ్యె వైవస్వతుండును
మఱియు నధికతపంబు సేసి సకలచరాచరంబుల సృజించె. 233

క. పరమం బగువైవస్వతు,చరితం బతిభక్తి వినినఁ జదివినను మహా
దురితంబు లడఁగు జనులకు, నిరవుగ సిద్ధించు ననఘ యిహపరసుఖముల్.

వ. అనిన నమ్మదినీశ్వరుం డమ్మునీశ్వరునకుఁ బ్రణతుం డై యిట్లనియె. 235

క. పరమేష్ఠికల్పుఁడవు ని,ర్భరభూరితపః[1] ప్రభావపరిపూర్ణుఁడ వ
చ్చెరువు భవన్మాహాత్మ్యము, సురమునిలోకప్రణామశోభితచరణా. 236

క. ఎడలి యఖిలాండకోటియుఁ, జెడునప్పుడు చెడక బ్రదికి జీవించెద వే
ర్పడ జగములు గ్రమ్మఱఁగలి, గెడునప్పుడు సూచెదవు వికృతిరహితుఁడవై.

చ. తొడరి చరాచరప్రతతితో జగ మింతయు వార్ధి దొట్టిన
ప్పుడు లలితాబ్జపీఠమునఁ బొల్పు చతుర్ముఖుఁ బద్మగర్భుఁ బెం
పడర భజించె దీవు జగదాదిజుఁ డైన ప్రభుండు నీయెడం
గడు ననురక్తుఁడై యొసఁగెఁ గాదె మునీశ్వర యీ ప్రభావమున్. 238

క. జగముల నెల్లను మ్రింగెడు,జగదంతకుమాళి వామచరణం బిడఁ బె
ల్లగుహోగజరాభరముం, దిగవిడువఁగఁ జెల్లె నీకుఁ ద్రిభువనవినుతా. 239

వ. సకలచరాచరోత్పత్తిస్థితివిలయప్రకారంబులు నీకుం బెక్కుమాఱులు ప్రత్య
క్షంబు లయి కానంబడి యుండుఁ గావున నిన్నడిగెద లోకంబులు విలయకాలం
బున నెట్టిభంగి యగు నెఱిఁగింపు మనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 240

—◆ మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ బ్రళయప్రకారంబుసెప్పుట. ◆—

సీ. శాశ్వతు నఖిలభూతేశ్వరు నవ్యయు, నాదిదేవుని జగదాదిజన్ము
నాదిమధ్యాంతవిచ్ఛేదవిదూరునా, [2]శ్చర్యకారణకర్మధుర్యు నజరు

1. గ. ప్రబోధ. 2. చ. శ్చర్యకారణ ధర్మధుర్య.

గురుఁడు నీకిష్టసఖుఁడుఁ బ్రెగ్గడయునై, వెలుఁగొందుచున్న యీ§యలఘుఁబుణ్య
లాలిత దీర్ఘవి§శాల సితేక్షణుఁ, గనకవర్ణాంబరు§ వనజనాభు

ఆ. నింద్రనీలవర్ణు§ నింద్రాదిసురగణ, వినుతుఁ గృష్ణుఁ గరము§ వినయ మొప్ప
దలఁచి యితనియాజ్ఞ§ దలకొని యెఱిఁగింతు, వినుము వరుసతోడ§మనుజనాథ.

వ. కృతత్రేతాద్వాపర కలినామంబులయిన యుగంబులు నాలుగును బండ్రెండువేల దివ్యవర్షంబులం బర్యవసితంబు లగు నియ్యుగంబులు నాలుగు నొక్కమహాయుగం బనం బరఁగు మహాయుగసహస్ర పర్యంతం బైనకాలంబు బ్రహ్మకునొక్క దినం బనంబడుఁ దద్దివసావసానంబున శతవార్షికం బైన యనావృష్టిదోషంబు ప్రవర్తిల్లు నప్పుడు. 242

ఆ. సప్తహయుఁడు మూర్తి§సప్తకంబు ధరించి, కరము వేఁడిమిగలు§కరములొప్ప
నదనదీజలములు§ నుదధిజలంబులు, బీల్చి జగము లెల్లఁ§ బ్రోల్చుఁ గడఁగి.

చ. దినకరతిగ్మతేజము ప్ర§దీప్తహుతాశనుఁ డయ్యుగాంతసం
జనితమహాసమీరణవ§శంబునఁ బేర్చి నగవ్రజంబుతో
మనుజులతోడ నిర్జర స§మాజముతోడ భుజంగపంక్తితో
దనుజులతో జగత్త్రయము § తత్క్షణమాత్ర[1]నొనర్చు నీఱుగాన్. 244

వ. తదనంతరంబ. 245

మ. సితపీతారుణనీల[2]హింగులరుచుల్ § స్నిగ్ధంబులై యుద్యతా
యతవిద్యుల్లలితంబులై ఘనగిరీం§ద్రాకారఘోరంబులై
తతనిర్ఘాతనిపాతభీమభిదుర§ధ్వానంబులై సంతతో
ద్ధుతసంవర్తవలాహకంబులు వెసం§ దోతెంచు దిగ్భిత్తులన్. 246

ఉ. పెల్లుగఁ[3]గూరుతజ్జలము§పెక్కువ నొక్కట నమ్మహానలం
బెల్లను నాఱిపోవుఁ బృథి§వీశ్వర యేఱులు నబ్ధులున్ వెసం
దొల్లిటియట్ల నిండుఁబటు§తోయదసంఘము లంతఁ బోక గ
ర్జిల్లుచు వెండియుంగురియుఁ § జిత్రము గాఁగ ననేక కాలముల్. 247

శా. ధారాపాతనితాంతవేగమున ని§ర్ధాత్రీతలం బాహతం
బై రూపేది మునుంగుఁ దోయములలో § నత్యంతగంభీరవాః
పూరంబంతయు ముంచి మించుటయు దిగ్§భూమీనభోభాగముల్
వే రూపింపఁగ రాకయుండఁ దమముల్ § వేష్టించుఁ ద్రైలోక్యమున్. 248

తే. అంతఁ బరమేష్ఠి చోదిత§మైనయొక్క, మారుతము నలిరేఁగి దుర్వారభంగి
విలయకాలవిశృంఖల§విపులవారి, ధరచయంబుల నెల్లను§ విరియనడచు. 249

క. ఆ మారుతంబుఁ గ్రోలి పి, తామహుఁ డెంతయును ఘోర§తమ మగుసలిల
స్తోమంబునందు నడుమం, దామరపై నిదురవోవుఁ§ దద్దయు నెమ్మిన్.

1. అ. న నేర్చు. 2. జ. పింగరుచులై. 3. క. బాఱు.

వ. ఇట్టికల్పాంతంబు లనేకంబులు సనియె నింకఁ గానున్నవి యనేకంబులువిను మఱి
తకల్పాంతసమయంబున నేను బ్రబలాంధకారంబున నేదెసయుంగానకయొక్కం
డన యత్యంతభయాతురుండ నగుచుం బెద్దకాలంబు పరిభ్రమించుచుండ
నొక్కతఱి నయ్యుదకమధ్యంబున నత్యున్నతం బయినవటభూరుహంబు గానం
బడియె మఱియుఁ దదీయపర్ణపర్యంకంబునందు. 251

క. కమనీయజలదవర్ణుని, హిమకరబింబాస్యు నుదయదినతేజుఁ బ్రమో
దమునఁ బవళించువానిం, గుమారు నొక్కరునిఁ గుసుమకోమలుఁగంటిన్.

వ. కని విస్మితుండ నై యాత్మగతంబున. 253

క. లోకంబులు దెగటారఁగ, నేకార్ణవ మైనయిచట నిబ్బాలుఁ డితం
డేకతమున నిద్రించుచు, నేకతమున నున్నవాఁడొ యెవ్వాఁ డగునో. 254

తే. అని తలంచుచు నల్లన యక్కుమారుఁ, జేరఁ బోయిన నాతండు సితసరోజ
రేఖ [1]దలకొనఁగా నలరించెఁ గన్ను, లవధరించెను ననులోచనాంచలముల.

వ. తదనంతరంబ గంభీరమధురస్వరంబున నిట్లను నయ్యా నిన్ను నతిశ్రాంతుం
గా నెఱింగితిఁ గొండొకసేపు విశ్రమింప వలతేని నవకాశం బిచ్చెద నాశరీరంబు
ప్రవేశించి సుఖంబున శయనింపు మని తనవదనంబు వివృతంబుగాఁజేసిన నేనును
[2]బలాత్కారక్షిప్తుఁడుంబోలెఁ బరవశుండ నై తన్మార్గంబున నతనియుదరంబుఁ
బ్రవేశించి యందు. 256

సీ. గంగాదినదులతోఁ గనకశైలాదిభూ,ధరములతోసముద్రములతోడ
వివిధపత్తనవన ద్వీపవర్షములతో, బహుకర్మరతులైనప్రజలతోడఁ
బక్షిమృగవ్యాళ పశుసంఘములతోడఁ, దద్దయు నొప్పారు ధాత్రిఁ గంటి
సూర్యేందుతారకాజ్యోతిరుజ్జ్వల మైన,గగనంబుఁ బవనమార్గములుఁ గంటి

తే. శక్రవరుణయమాదినిర్జరసమేత, మైననాకంబుఁ గంటి మహాహియక్ష
రాక్షసాసురవిద్యాధర ప్రముఖులఁ, గంటి వేయేల సకలలోకములుఁ గంటి.

చ. అరుదుగ నమ్మహాత్ముని మహోజఠరాంతరభూమి నూఱువ
త్సరములయంతకాలము వసం బఱి త్రిమ్మరితిం గడంగి య
ప్పురుసునఁ నెందుఁ గాల్గొనఁగఁ బట్టదు చిత్తము భీతి మీఱఁ ద
త్పరమతి [3]నంత నక్కపటబాలుపదంబులు సంస్మరించితిన్. 258

వ. ఇట్లు శరణ్యావరేణ్యుం డైనకారుణ్యనిధి నద్దేవుం దలంచుచుండ నతండు నన్నుం
దనవదనానిల వేగంబునం జేసి వెలువరించె నంత నెప్పటియట్లమ్మహావటవిటపి
శయనుం డైనయబ్బాలు నాలోకించితి నంత.

క. కనుగొని [4]యల్లనినవ్వునఁ, దనవదనము వింతచెన్ను దలకొనఁగా ని

1. గ. దలకొనఁగా నడరించె. జ. దలకొన సిరి నలరించుకన్ను, లమరఁ జూచెను. 2. ఛ. బలాత్కారక్షిప్తశరీరుండ నై తన్మార్గ. చ. నయ్యు. 4. జ. నను గెలనవ్వునఁ.

ట్లను నబ్జాలుఁడు విశ్రమ, మొనరించితె యనఘ యస్మ§దుదరములోనన్. 260
వ. అనిన నేనును సంభ్రమంబున నతనిం జేర నరిగి కెందామర రేకులం దెగడునంగు
ళంబులు గలిగి తరుణకిసలయసుకుమారంబు లయినతచ్చరణకమలంబులు శిరం
బునం జేర్చి దేవా దేవరప్రసాదంబున నత్యాశ్చర్యకారణం బైనసకలచరాచర
భూతప్రపంచంబుఁ జూచితిభవదీయమాయాప్రభావంబుభావింప నేరకున్నవాఁడ
శా. ఈ యేకార్ణవ మీవటక్షితిరుహం § బీ పర్ణపర్యంక మి
ట్లై యొప్పారుచు నుండఁగా నుదరభా§గైక ప్రదేశంబునం
దీ యారేఁడుజగంబులుం మెలఁగఁగా § నిట్లున్న బాలత్వమే
నే యందంబున నిశ్చయించి సుఖనై § యేపారుదుం జెప్పవే. 262
క. నాదైనయాశ్రితత్వము, నీదగుచిత్తమునఁ గల్మి § నియతమయేనిన్
సాదరఫణితుల నన్నవ, సాదితసమ్మోహుఁగాఁ బ్ర§సాదింపు తగన్. 263

—* నారాయణుఁడు మార్కండేయునకు దనప్రభావంబు సెప్పుట *—

క. అని యేను వేఁడికొనుటయు, ఘనతరకరుణారసాను§కలితహృదయుఁ డై
తనదివ్యమహిమ యిట్లని, వనజాక్షుఁడు సెప్పెగార§వంబున నాకున్. 264
ఆ. అనఘ దేవతలును § మునులును నాదైన, మహిమఁ దెలియలేరు§సుహితబుద్ధి
నతులపుణ్యమతివి § పితృభక్తుఁడవుగాన, యొలమి నీకుఁ జెప్ప§వలసెఁ దెలియ.
క. నారము లండ్రు జలము లిం,పారఁగ నారములు నాకు § నయనం బగుటన్
నారాయణుఁ డనుపేర న,పారనిగమఫణితులందుఁ § బరఁగుదుఁ బేర్మిన్. 266
తే. అట్టినారాయణాఖ్యుండ§నైననేను, శాశ్వతుండనై ప్రభుఁడనై § సకలజగము
నోలిఁ బుట్టింతుఁ బాలింతు § నుచితవేళ,సంహరింతుఁజిదానంద§శాలి నగుచు.
మత్తకోకిలము. అంబుజాసనుఁ డింద్రుఁ డీశ్వరుఁ § డంతకుండు ధనేశ్వరుం
డంబుధీశుఁడు లోనుగా సుర § లస్మదాకృతు లుర్వి పా
దంబు లగ్ని ముఖంబు సూర్యసు§ధాకరుల్ నయనంబు లీ
యంబరంబు శరీర మే నిటు § లద్భుతాకృతి నుండుదున్. 268
చ. అతులితదక్షిణాన్వితమ§హాధ్వరసంఘము లే నొనర్చితిం
జతురమనీషితాప్రచుర § సాఖ్యులు భూసురముఖ్యు లంచిత
వ్రతులు మహీపతుల్ సుగుణ§ వశ్యులు వైశ్యులు భక్తి నన్ను సం
తతమును గొల్తు రీక్షితి ను§దాత్తమహాక్రతుకర్మశీలు రై. 269
చ. విలయపయోధిమగ్న మగు§విశ్వమహీవలయంబు దొల్లి యే
నలఘువరాహవిగ్రహుఁడ § నై వెస నెత్తితి శేషమూర్తి నై
లలితఫణాసహస్రకము§లావునఁ దాల్తు నశేషధాత్రియున్
జలనిధి నిమ్నగా నగ ల§సన్నగరీ వనమండలంబుతోన్. 270
క. బాడబదహనుఁడ నై వడి, నేఁడుసముద్రములజలము § లేఁ గ్రోలుదు నీ

రేఁడుజగంబులు విలయమునఁ, గూడెడు నెడఁ దజ్జలంబు గొనగొని విడుతున్. 271

చ. వదనభుజోరుపాదముల వర్ణచతుష్టయమున్ యుగాదియం
దొదవ సృజింతు ఋగ్యజుస్సూక్తులు సామము నయ్యథర్వమున్
విదితముగా మదీయముఖవీథుల నుద్భవ మొందు నన్నియుం
దుదిఁ బరివర్తన క్రమవిధూతములై ననుఁ జేరుఁ గ్రమ్మఱన్. 272

క. అనహంకృతు లక్రోధను, లనసూయులు సంగరహితు లధ్యాత్మవిదుల్
ఘనసత్త్వాత్మకులు మహా, మునులుఁ ననుం గొల్తు రెప్డు మోక్షాపేక్షన్. 273

తే. అఖిలనక్షత్రతారాగ్రహములు గగన, పవనదిశలును మత్స్వరూపములు వినవె
సకలరత్నాకరంబులు శయ్య గాఁగ, నిత్యసుఖలీలమై శయనింతు నేను. 274

క. దానము సత్యంబు తపో, జ్ఞానాహింస లనఁ బరఁగు సాత్త్వికగుణసం
తానముఁ గామక్రోధా, జ్ఞానంబులు మన్మయములు సంయమివర్యా. 275

క. విను మింకఁ బెక్కుమాటలఁ, బని యేటికి జగమునందుఁ బ్రకటితముగఁ గ
ల్గినయదియు నేన లేనిది,యును నే నని నిశ్చితముగ నూహింపు మదిన్. 276

ఉ. ఎప్పుడు ధర్మహాని యగు నెప్పు డధర్మము మీఱుఁ గ్రూరులై
యెప్పుడు దైత్యు లుబ్బుదురు హీనతఁ బొందుదు రెప్డు వేల్పు లే
నప్పుడు సత్కులీనులగృహంబుల నుద్భవ మొంది లీలమై
నప్పటియట్ల నిల్పుదు సురేంద్రుల నంచితధర్మపద్ధతిన్. 277

క. సితరక్తనీలపీత, ద్యుతివిలసితరూపములఁ జతుర్యుగముల నే
గృతమతిఁ జరియించి సమం, చితధర్మస్థాపనంబు సేయుదు సనఘా. 278

మత్తకోకిలము. కాలచక్రము నిర్వికల్పము గాఁగ నే నొనరింతు ను
న్మీలితక్రమవిక్రమైకసమృద్ధి నై విలయక్రియా
వేళ నింతయు సంహరింతు బ్రవృద్ధ యోగబలోల్లస
త్కాలరూపము దాల్చి దుర్వహగర్వనిర్వహబుద్ధి నై. 279

క. నా తెఱఁ గంతయు నిప్పుడు, చేతోముద మొదవ నీకుఁ జెప్పితిఁ ద్రిజగ
ద్ధాత యగుపితామహుఁడును, జాతుఁడు నాయొడలఁ జక్కసగ మని కనుమీ.

వ. నారాయణాభిధానుండ నైన యేను బాలరూపంబున శంఖచక్రగదాధరుండ నై యేకార్ణవంబునందు మహాయుగసహస్రమయం బయిన కాలంబున యోగనిద్రాపరవశుండ నై యుండుదు నిట్టిదారుణకల్పాంతంబు సూచి నీవు భీతుండ వగు టెఱింగి నీవలని యనుగ్రహంబున నాత్మగుప్తంబు లైన సకలలోకంబులు నీకుం గనునట్టి తెఱంగుఁ గావించితి నింక నిశ్శంకహృదయుండ వయి వలసిన యెడం జరియింపుము మదీయనాభికమలకర్ణికాశయనుం డయి యున్న చతురాననుండు మేల్కని సృజియించు లోకంబు లేర్పడం జూచెద వని యానతిచ్చి యద్దేవుం డంతట నంతర్హితుం డయ్యె నత్యంతవిచిత్రం బైన యీవృత్తాంతం బంతయు నాకు

ననుభవగోచరం బైనయది. 281

శా. నా కమ్మేఁ బొడసూపెదాను గృపతో ♦ నాఁ డందు నేఁ డిట్టియర్క
నీకున్ గాదిలిచుట్ట మై సచివుఁ డై ♦ నెయ్యుండు నై యున్న పు
ణ్యాకారుం గమలాయతాక్షుఁ గరుణై ♦ కాయత్తు నత్యుత్తమ
శ్లోకుం గృష్ణునిఁ గంటి నాసుకృతముల్ ♦ శోభిల్లెఁ బక్వంబులై. 282

క. ఈ దేవదేవుకరుణం, గాదే కురునాథ నిర్వికారుఁడ నై నిః
ఖేదుఁడ నై యుండుట దే,వాదివివిధభూతవిలయ ♦ మయ్యెడునపుడున్. 283

తే. అనఘ యిద్దేవుసన్నిధి ♦ యగుటఁ గాదె, నాకుఁ బూర్వవృత్తకథ ♦ నంబునందు
బోధమిప్పుడు గల్గెని ♦ ప్పుణ్యుఁ బరమ,పురుషుఁ బ్రభవిష్ణుఁ గృష్ణుని ♦ శరణు సొరుము.

—♦ మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మంబులు సెప్పుట. ♦—

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు ననుజసహితుండై కృష్ణునిం బ్రశంసావచనంబుల నభి
నందించి మార్కండేయుం జూచి మునీంద్రా భవత్ప్రసాదంబున నత్యద్భుతకథా
శ్రవణపరితోషితుల మైతిమి కలియుగంబున సకలధర్మలోపం బగు నని చెప్ప
దురు తత్ప్రకారం బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 285

క. కృతయుగమునందు ధర్మవు, చతురంశంబులను బరఁగుఁ ♦ జనుఁ ద్రేతాది
త్రితయమున నొక్కొకఁడొకఁడుగఁ, బ్రతియుగమునఁ దఱుగఁ దొడఁగుఁ ♦ బాళులు వరుసన్.

వ. అట్లగుటం జేసి ధర్మంబు చరమయుగంబునఁ గరంబు దుర్లభం బయి పాదమాత్రా
వశిష్టంబయి యుండుఁ దత్ప్రవర్తనం బాకర్ణింపుము. 287

సీ. సత్యంబు నరులకుఁ ♦ సంక్షిప్త మగు సత్య,హాని నాయువు గడు ♦ నఱిగిపోవు
నాయువు దఱిఁగిన ♦ నల్పంబు లగు విద్య, లల్పవిద్యుల విమో ♦ హంబు మిగులు
మోహంబువలనఁ బై ♦ కొను నరు లోభంబు లో,భావేశమునఁ గామ ♦ మగ్గలించు
గామంబు పెంపునఁ ♦ గలుగుఁ గ్రోధంబు క్రో,ధంబున వైర మెం ♦ తయును బెరుగు

ఆ. వైరమున నశేష ♦ వర్ణులు నన్యోన్య,పీడ సేయుచును వి ♦ భిన్నబుద్ధి
నొక్కొఁ డొకనిమేర ♦ నుండక వర్ణసం,కరము సేయఁ గలరు ♦. కలియుగమున.

క. జపనియమస్వాధ్యాయ,ప్రపంచములు విడువఁ గలరు ♦ బ్రాహ్మణులు జనా
ధిప శూద్రులు విపులతపః,క్షపితులు గాఁ గలరు వినవె ♦ కలికాలమునన్. 289

మ. వివిధవ్యాఘ్రమృగోరగాకులము లై ♦ విస్తీర్ణ శూన్యాటవీ
నివహాభీలము లై యరాజకము లై ♦ నిర్మూలధర్మంబు లై
ద్రవిడాభీరతురుష్కబర్బరపుళిం ♦ దవ్యాప్తిదుష్టంబులై
భువిలో నెల్లెడఁ బా డగున్ జనపదం ♦ బుల్ దద్యుగాంతంబునన్. 290

క. క్షత్త్రియజాతులు శూద్రచ,రిత్రంబున శౌర్యమును సి ♦ రియుఁ దేజంబున్
మైత్త్రియును లేక చెదరి ధ,రిత్రీశ్వర శూన్యులై చ ♦ రించెదరు ధరన్. 291

క. రసగంధద్రవ్యంబులు, పస చెడు సస్యంబు లల్ప ♦ ఫలము లగు మహిం

బసిపాఁడి దఱుఁగుఁ దరువులఁ, గుసుమఫలంబులును గరముఁ గ్రాఁగి చెంబు లగున్.

క. అరులు మిగులఁ గొని రాజులు, నరులకు నెంతయును భయ మొనర్తురు ధరణీ
సురులు గడఁగి వాణిజ్యముఁ, గరిసనమును జేయఁగలరు కలికాలమునన్. 293

సీ. పాషండదర్శనబహుళంబులై యుండు, వర్ణాశ్రమంబులు వసుమతీశ
తవిలి శరీరంబుఁ దద్దయుఁ బ్రోతురు, పుణ్యఫలంబులు పొందు లనుచుఁ
గాలంబుతోఁ గూడఁ గల్గవు వానలు, పొల్లులై బీజముల్ పొలిసి పోవుఁ
గ్రయవిక్రయంబులఁ గపటంబు దఱచగుఁ, గడఁగి యిల్లడసొమ్ము కలడఁచికొండ్రు

ఆ. సాధుచరితులైన జనులు దుర్గతుల రో,గముల దెగుదు రల్పకాలమునన
పాపపరులు లగ్గుఁ బరమాయువును నరో,గతయు సిరియుఁ బొందఁ గాంతు రెందు.

క. ఉఱ వగు[1]నారుగపంటలు, గోఁటియలపాఁడియును దఱచగుం బురుషులకుం
దెఱవల చుట్టము లయ్యెద, రెఱచియ భుజియింతు రర్థి నెల్ల జనంబుల్. 295

క. పితృదైవతకార్యంబుల, నితరేతరభోక్త లగుదు రెల్ల యెడలఁ గు
త్సితదేశకాలపాత్ర, ప్రతతియ వర్తించు దైవపైతృకవిధులన్. 296

క. హేతు ప్రత్యయవాదవి,చేతసులై వేదనింద చేయుచును మఖ
వ్రాతంబులు వ్రతములుఁ బెడఁ,బాతురు దుర్మార్గకర్మపరులై విప్రుల్. 297

మ. వనితాదుర్బలదీనబంధుజనసర్వస్వాపహారుల్ సుహృ
జ్జనమాతాపితృపుత్త్రహంతలు యదృచ్ఛాకర్మశీలుర్ ధరన్
జనసంపూజితులై చరింతురు వినష్టశ్రీకులై విప్రులా
జనులం జేరి పరిగ్రహించెద రవజ్ఞాపూర్వదుర్వృత్తముల్. 298

మ. ధరణీరక్షణ మాచరింపక నృపుల్ దర్పంబునం బశ్యతో
హరులై సాధుల [2]దోఁచి చేకుఱుతదీయస్త్రీధనక్షేత్రముల్
హరియింపం గలవారు దారుణతరంబై పెల్లు చెల్లుం బర
స్పరవైరంబు ధరాతలేంద్రులకు విశ్వప్రాణినాశంబుగన్. 299

క. సుతుఁ డవమానించు జనకుఁ, బతి నవమానించు భార్యపడతులుఁ బతులుల్
మతి నొండొరువుల మెచ్చక, సతతముఁ జరియింతు రిష్టసంచారములన్. 300

క. నడవవు దేవపితృక్రియ, లుడుగును వేదార్థసమ్యగుపదేశంబుల్
గడఁగు [3]మహామోహతమము, పుడమి సమస్తంబుఁ గుజనభూయిష్ఠ మగున్.

సీ. పదియాఱువర్షముల్ పరమాయు వయ్యెడు, ధరణీశ కలియుగాంతమున వినవె
యేఁడు నెన్మిదియును నేండ్లప్రాయంబునఁ, బ్రజ లుద్భవింతురు భామినులకు
ద్రవిణవిహీనులై దాత యొక్కఁడు లేక, యన్యోన్యతస్కరు లగుదు రెందు
నెఱిఁ గెడువారును నెంతయుఁ గ్రూరులై, చెనసి పాపంబు సేసెదరు నూవె

తే. యన్నవిక్రయ మొనరింతు రఖిలజనులు, వేదవిక్రయు లగుదురు విప్రవరులు

1. క. గ. జ. నారికేపంటలు. 2. క. దోఁచి. 3. క. సు మోహాతమంబులు.

పణ్యయోనుల యగుదురు పద్మముఖులు, కష్టతర మైనయక్కలికాలవేళ.

తరువోజ

ఉక్కునశూద్రులత్యుగ్రులై కవిసియొండొండ పెక్కండ్రు నఱక చంపుటయు
దిక్కెవ్వరును లేక దీను లై వసుమతీసురుల్ నాలుగు దెసలఁ బాఱెదరు
ముక్కడిచోరులు ముట్టినిశ్శేషముగ ధనావలిఁ గొని మొగి వధింపంగ
స్రుక్కి కాకులయట్లు శూన్యులై చెదరిసొంపరియడవులు సొత్తురు జనులు.

క. శ్రుతిధర్మంబులు శూద్రులు, ప్రతిభం జెప్పంగ వినుచు బ్రాహ్మణజాతుల్
ధృతి సెడి తత్సేవకులై, యతినిందితకర్మకారు లయ్యెద రధిపా. 304

మత్తకోకిలము. దేవతాయతనంబులుం జగతీసురావసథంబులుం
బావనాశ్రమభూములుం జెడి పాడగున్ శుభవృక్షవ
ల్లీవనంబులు నాశ మొందుఁ గలిప్రచారమునందు దు
స్త్రీవిహారము మద్యపానముఁ జెల్లుఁ బెల్లుగ నెల్లెడన్. 305

క. గురుఁ గొనియాడఁడు శిష్యుఁడు, గురుఁడును శిష్యునెడ వంచకుం డగుమదినొం
డొరువులనొల్లరుబంధులు,పొరిఁబొరిఁగఱవులగుఁ బ్రజకుఁబాడమునుభయముల్.

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మంబు లెల్ల నపగ,తమునఁ బడ జను లెల్లను దల్లడిల్ల
బహువిధోత్పాతములువుట్టుఁబార్థివేంద్ర,కడఁగితత్కాలికాలసంక్షయమునందు.

క. క్రమమున రాష్ట్రములును నగ,రములును నాశంబు నొందు రణొచ్యుతు లై
భ్రమియింతురు జను లతిదు,ర్గమగిరిసరిదంతికములఁ గడు నాతురు లై. 308

—* కలియుగంబున విష్ణుఁడు గల్కిరూపంబున ధర్మంబు బ్రతిష్ఠించుట. *—

వ. అంతఁ గలియుగాంతంబునందు భువనవిదితం బయినశంబళగ్రామంబున విష్ణు
యశుం డనుబ్రాహ్మణోత్తమునకు విష్ణుండు కల్క్యాత్మకుం డయి జనియించి
సంస్మరణమాత్రన వేదశాస్త్రంబులును సమస్తశస్త్రాస్త్రవిశేషంబులు నధి
గమించి సార్వభౌముం డయి. 309

మధ్యాక్కర. అసదృశతేజుఁడు బ్రాహ్మణానీకసహితుఁ డై కడఁగి
వసుమతియందు నధర్మవర్తు లై యున్నమ్లేచ్ఛులను
మసలక నిజశక్తిఁ జేసి మడియించి ధర్మంబు నిలిపి
వసువిభుం డొనరించుఁ బేర్మి వాజిమేధము నిష్ఠ యొప్ప. 310

క. ఘనుఁ డిల యెల్లను బ్రాహ్మణ,ధనముగ భాగించి యిచ్చి ధర్మయశోవ
ర్ధనుఁ డై వార్ధకమున న,త్యనఘుండు దపోవనంబునందు వసించున్. 311

వ. అతనిచేతం బ్రతిష్ఠితం బయినధర్మంబు ననుసరించి బ్రాహ్మణాదివర్ణంబులు సమ
ర్యాదంబులై వర్తింపం గలయవి దానఁ జేసి కృతయుగంబు ప్రాప్తం బగునందు.

శా. ఆరామవ్రజచైత్యసద్మవనదేవాగార సౌమ్యంబు లై
భూరిబ్రహ్మతపస్విసంకులము లై పుణ్యాధ్వరారంభ సం

భారోదారము లై నితాంతఫలితభ్రాజిష్ణుసస్యంబు లై
యారూఢస్థితి నెల్ల దేశములు నొప్పారుం బ్రకాశంబుగన్. 313

క. సమయముతోడఁ గురియు వర్షములు గరము తేజ మెక్కి జరియించు నవ
క్రములై గ్రహంబు లారోగ్యము సౌఖ్యము సమధికముగఁ గలుగు నరులకున్.

వ. ఇదికృతయుగప్రవర్తనంబు త్రేతాద్వాపరయుగద్వితయంబునందును ధర్మంబ
వర్తిల్లు నిట్టితెఱంగునం గాలగతు లనేకంబులు నాకుం బ్రత్యక్షసిద్ధంబు లయ్యె
నీ వడిగినయతీతానాగతంబు లయినవిశేషంబు లెఱింగించితి నింక నొక్క
హితోపదేశంబు సేసెద నాకర్ణింపుము. 315

క. ధరణీసురులకు నెప్పుడుఁ, గరము ప్రియము సేయు మయ్య కౌరవవంశో
త్తర విప్రులు సంతుష్టిం, బొరసినఁ జేకుఱు నశేషపుణ్యఫలంబుల్. 316

సీ. సకలభూతములందు సదయాత్ముఁడవు గమ్ము, పాలింపు ప్రజల నీ ప్రజలఁ బోలె
వితతవృద్ధాచారవేది వై ధర్మంబు, సలుపుము దురితవర్జనము సేయు
[1]మెఱుఁగమిఁ బాపమొక్కించుక తొడరినఁ, జట్ట సంప్రతికారశాలి వగుము
గర్వంబు విడువుము గరము ప్రియంబును, నిజమునుగా వచోనియతి నడపు

తే. కాలగతులెల్ల నెఱిఁగి యస్ఖలితబోధ,యుక్తుఁడవు గమ్ము భరతవంశోద్భవుఁడవు
నీవు గావున నత్యంతనిర్మలుఁడవుఁ, బ్రాజ్ఞుఁడవు నీకు వేఱ చెప్పంగ నేల 317

వ. అనిన విని మునీంద్రా నీయానతిచ్చినవాక్యంబు లన్నియు నవహితుండ నై వింటి
నింతకు మున్ను నాయొపిన తెఱంగున లోభమాత్సర్యాది దుర్గుణంబులు పరిహ
రింతు నింకను భవదుక్తం బైనధర్మశాసనంబును బ్రయత్నంబునం బాలించెద
నని యతనికి యుధిష్ఠిరుండు ప్రణమిల్లి మఱియును బ్రాహ్మణ ప్రభావంబు
వినువాఁడై యతనిం బ్రార్థించినఁ దద్విషయం బైన యితిహాసం బతనికి నమ్మహా
ముని యిట్లని చెప్పె. 318

—* మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట. *—

చ. ఘనుఁడు పరిక్షితుం డనఁ బ్రకాశితుఁ డైనమహీవిభుండు భా
నునిభుఁడు భానువంశ్యుఁడు వినూతనకీర్తి యయోధ్య యేలువాఁ
డనుపముఁ డొక్కనాఁడు మృగయారతుఁ డై [2]చరియించెఁ గానన
మ్మున నొకరుండ యిమ్ముల నపూర్వజవోగ్రహయాధిరూఢుఁ డై. 319

వ. ఇవ్విధంబునం బెక్కుమృగంబుల వధియించుచుఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడ. 320

ఆ. మదగజాభిరామమృదులయానం బొప్పు,నల్లఁ బొలయుచును లతాంతరములఁ
గరముతీఁ గమ్మవిరులు గోయుచునున్న, పువ్వుఁబోఁడి నొక్కపొలఁతిఁ గనియె.

క. కని యంతఁ గదిసి యా కా, మినియొప్పులఁ జూడ్కి దగుల మీఁటినతమకం

1. గ. మెఱుఁగనిపాప. 2. జ. చరియించుచుండెఁ గాననమున నొక్కరుండయి తత్సర్వస వాఁడు హయాధిరూఢుఁడై.

బున ననిమిషలోచనుఁడై, జననాథుఁడు మదనబాణసంహతిఁ దూలెన్. 322

వ. అదియును నతిసుందరం బైనతదీయమూర్తివిభవంబునకు మెచ్చి సాభిప్రాయం
బుగా నవలోకించె నంత నమ్మహీకాంతుం డక్కాంత కి ట్లనియె. 323

ఉ. ఎవ్వరిదాన వంబుజదళేక్షణ యేఁత మిట్టు లేల నీ
వివ్వనభూమియందుఁ జరియించెదు నావుడుఁ దండ్రి పంపునం
దివ్వనభూమియందుఁ జరియించెద సద్వరుఁ గోరుకన్య నే
నెవ్వరిదానఁ గావలయు నేర్పడఁ జెప్పుము రాజనందనా. 324

వ. అనిన దాని ప్రగల్భవచనంబులకు నధికవిలోలుండై భూపాలుండు దనయభిలాషం
బెఱింగించిన నమ్మగువ నన్నెన్నండును జలవిహారంబునకుఁ జోనుపకుండునది య
ట్లయిన నిన్ను వరియించెద ననిన వాఁడును దత్సమయంబున కొడంబడి దానిం
దోడ్కొని పురంబునకుం జనుదెంచి యిష్టసుఖతత్పరుం డయి యుండె నంత
నొక్కనాఁడు శరత్సమయంబునందు. 425

చ. అతులిత పుష్పపల్లవఫలాన్వితభూరుహభూరివల్లరీ
వితతముఁ జారుకైరవనవీనసరోరుహషండమండలా
యతసరసీమనోహరము నైనపురోపవనంబునకా సము
న్నతవిభవుండు వాసభవనంబు లొనర్పఁగఁ బంచి యిమ్ములన్. 326

క. దేవీసహితంబుగఁ బృథ్వీవరుఁ డవ్వనమునందు విహరించె ఘనాం
తావసరవాసరంబుల, భావితపద్మవనపవన పరిచితుఁ డగుచున్. 327

వ. అంత నొక్కనాఁడు నితాంత ఘర్మజలకణకరాలితశరీరుండై ప్రియాసమేతంబుగా
వాసగృహంబు వెలువడి తత్సమీపంబున నతిమనోహరం బయిన కమలాకరంబు
గని దానితీరంబున నయ్యుగ్మలి నునిచి తాను కృతావగాహుం డై. 328

క. మేలై యున్నది జలము వి,శాలనయన చెమట యుడుగఁ జయ్యన దేహ
క్షాళన మొనరింపు మనిన, నాలేమ దరస్మితాననాంబుజ యగుచున్. 329

ఆ. మడుఁగు సొచ్చి మునిఁగి మాయమైపోయిన, నద్భుతాత్ముఁ డగుచు నవనివిభుఁడు
మడుఁగు గలయ వెదకి మానినిఁ గానక, జలము లెల్ల వెడలఁ జెల్లెఁ గడఁగి. 330

వ. ఇట్లు సల్లి యందు మండూకంబు లనేకంబు లున్నం జూచి యివి మత్ప్రియాంగ
నను మ్రింగినవిగా కేమి యని కలుషించి యనుచరులం బిలిచి నాకుఁ బ్రియం
బు సేయ వలసినవారు గలిగినం బుడమిం గలకప్పల నెల్లం బొడ వడంచునది
యని పంచిన నలుదిక్కులకుం జని తదీయకింకరవర్గంబు. 331

చ. కొలఁకుల వాఁగులన్ నదులఁ గ్రోవులఁ బావుల నిర్ఝరంబులం
గలయఁగ రోసి రోసి వడిఁ గప్పలఁ గుప్పలుగా వధించుచో
నలుగులమందు భేకనివహంబు గనుంగొని భేకనాయకుం
డలఘుతపస్విరూపమున నా నృపుపాలికి వచ్చి యి ట్లనున్. 332

ఉ. అక్కట లోక మెల్ల నగ నాఁడికప్పలఁ జంప దీన నీ
కెక్కుడిపెంపు గల్గుఁ బృథివీశ్వర కోపము డించు కప్పలం
జక్కనిచూడ్కిఁ జూడు మిది చాల నధర్మము నావుడున్ విభుం
డెక్కుడిమాట నామదికి నెగ్గొనరించెఁ గడంగి భేకముల్. 333

క. నాయిష్టవనిత మ్రింగిన, మాయపుఁబుర్వు లివి వీని మఱియింతయు మునీం
ద్రా యరుగుము నీవనుటయు, నాయన యత్యంతదుఃఖితాత్ముం డగుచున్.

వ. ఏను మండూకనాయకుండ నాయు వనువాఁడ నమ్మగువ నాకూఁతురు సుశోభన యనునది దానిచేత ననేకులు బేలుపడిరి నీవెంతవాఁడవనిన నప్పరిక్షితుం డట్లని నాకునమ్మెలఁతుకఁ దెచ్చియొప్పింపవలయునని ప్రార్థించిన నతండునవ్వుచు నవ్వామ నయనం దనతలంపున రావించి యారాజునకు నిచ్చి దానింజూచి కోపించినీవు గడుంజెట్టవు ప్రసిద్ధు లగురాజులం బెక్కండ్రం [1]బెనవెట్టితివి కావున నీకుం బుట్టెడుకొడుకులు గపటవర్తను లయ్యెదు మని కూఁతు శపియించి మండూక రాజు నిజేచ్ఛం జనియెఁ బరిక్షితుండును సంప్రాప్తమనోరథుం డయి సుశోభన యందుఁ గ్రమంబున శలుండును దలుండును వలుండును ననుమువ్వురుగొడుకులం బడసి యం దగ్రజుం డయినశలు నభిషిక్తుం జేసి తపోవనంబున కరిగె నంత 335

క. శలుఁ డొక్కనాఁడు కనకో,జ్జ్వల మగురథ మెక్కి వేఁట సని పెక్కుమృగం
బులఁ జంపఁగ నొక్కమృగం, బలఘుతరశరాగ్రవిద్ధమై వెసఁ బఱచెన్. 336

ఆ. ఇట్లు పఱచుటయును నెంతయు రయమున, నమ్మృగంబు వెనుక నరిగియరిగి
యెయిద లేక ధారుణీశుండు సారథిఁ, బదరి తేరు వేగ పఱవు మనియె. 337

సీ. అనవుడు సూతుఁడిట్లను దేవ మన మెంత, దఱిమిన మృగము దద్దయుజవంబు
గలదు రథ్యంబులు గడుకొని కూడంగఁ, జాలవు వలవనిజాలి యేల
మన తేరిహారులు వామ్యము లైన నమ్మృగ, మగపడు లే కున్న నలవిగాదు
నా విని వామ్యముల్ నాఁగ నెవ్వనిహయం,బులు సెప్పుమనియె నరభూవిభుండు

తే. వామదేవమహామునివరునిహరులు, వామ్యములు నాఁగఁ జనుననివాఁడు సెప్పె
నతని యాశ్రమ మెచ్చట నచటి కిపుడ, తేరు వోవనిమ్మనియె ధాత్రీవిభుండు.

వ. వాఁడును రథంబు సత్వరంబుగా వామదేవునాశ్రమంబునకుం బఱపినం జని యాతం డాతపోనిధిం గని నమస్కరించి మునీంద్రా నాచేత నేటువడి యొక్క మృగంబు రయంబునం బఱచె నమ్మృగంబు నెయిది వధింపవలయు భవదీయ హయంబుల నీవె యనిన నతండు నీవు కృతకార్యుండ వై మాహయంబులం దడయక యొప్పింపవలయు నట్లయినం గొనిపొమ్మనిన నట్లె యని వామ్యంబులం గొని రథయుక్తంబులం గావించి తదీయజవంబునకు మెచ్చుచు ముహూర్త మాత్రంబునఁ గూడముట్టి యమ్మృగంబుపమయించిమగిడినిజపురంబునకు వచ్చి

1. క. బెక్కండ్రం బెట్టితివి.

మత్తకోకిలము. రాజయోగ్యములైనయీహయ§రత్నముల్ జవసత్త్వవి
భ్రాజితంబులు వాని కేటికిఁ § బాలువానికి నంచు నా
రాజు రాజసబుద్ధి నంతిపు§రంబునం దిడఁ బంచె న
వ్వాజియుగ్మము వేడ్క నూనిన § వాఁడు దోస మెఱుంగునే. 340

వ. అట వామదేవుండును దనయశ్వంబుల శలుండు గొనిపోయి మగుడ నొప్పింపక తడయుటయు నాత్మగతంబున. 341

తే. రాజపుత్త్రుండు బలియుండు§రాజసుండు,గొండు కాతండు వేడుకఁ§గొనుచునరిగె
నశ్వములఁ గ్రమ్మఱఁగ నిత్తు§నను విచార, మెవ్విధంబున నతనికి§నేల కలుగు.

వ. అని శంకించి నిజశిష్యుం డాత్రేయుం డనువానిం జూచి శలుండు మనవాహ్యంబులం గొనిపోయి యొక్కమాసం బరుగుదెంచె వాఁడును దనయంతఁ దెచ్చుట గలుగ నేరదు నీ వరిగి మనతురంగరత్నంబులం గొని రమ్మని పంచిన నతం డప్పుడ కదలి యయోధ్యకుం బోయి. 343

క. మనుజపతిఁ గాంచి యాతఁడు,మునిపతి పుత్త్రెర నధిప§ముఖ్య యిచటి కేఁ
జను దెంచితిమాహయముల, నెనసిన నెయ్యంబుతోడ§నిమ్మని యెఁదగన్. 344

క. అనవుడు శలుఁ డిట్లనియెం, జను నినుఁ బుత్తెర నతఁడు§సాలును నీవుం
గొనిపోవఁ దురంగంబులఁ,జను మీదుర్భాషితములు § సైపవుమాకున్. 345

వ. అనిన నమ్మునికుమారుండు గ్రమ్మఱి చని గురునకు నవ్విధంబెఱింగించిన వామదేవుండుక్రోధపరీతచేతస్కుండై శలునిపాలి కరిగి యి ట్లనియె. 346

క. ఇమ్ము నరేశ్వర మాతుర, గమ్ముల నీకార్య మయ్యెఁ § గాదే కడులో
భమ్మున నొండ్లవి సొమ్ములు, రమ్మనినన్ వచ్చునే యె§రవు సత మగునే. 347

క. పరధనహరణము దురితము, పరికింపుము వరుణుచేతి§పాశంబుల ని
ష్ఠురముగఁ గట్టువడకు ని,ర్భరనరకకృశానుశిఖలఁ § బడకుము మీఁదన్. 348

చ. అనుటయు నాతఁ డి ట్లనియె § నాఁజడివిప్రుల కేల యశ్వముల్
ఘనతరసత్త్వమూర్తు లనఁ § గాఁ దగు నెడ్లను రెంటి నిచ్చెదన్
విను మటు గాక బల్లిదపు§వేసడముల్ వల తేని నిత్తుఁ గై
కొనుము కడంగి వాహ్యములఁ § గోరక పొ మ్మడియాస లేటికిన్. 349

క. అనిన విని యేటిమాటలు, వినువారలు నవ్వ నకట § విప్రులధనముల్
గొని వేఱ యొండు నిచ్చెద,ననుటిది యేనాఁటిచంద§మని ముని పెలుచన్. 350

క. పలుకుటయు నలిగి శలుఁ డి,ప్పలుగుఁదపసి నంటఁ గట్టి § పటుశూలములం
బొలియింపుఁ డనుచు భీకర, బలుల నియోగించెఁ దనదు§పార్శ్వజనములన్. 351

వ. అంతయుం జూచి వామదేవుండు ఘనరోషభీషణప్రహాసదుర్నిరీక్షణరూక్షముఖుం డగుటయు నాక్షణంబ ఘోరాకారులగు రాక్షసు లనేకులుపుట్టి నిశాతశూలంబుల నాభూపాలుం బొడిచి కాలగోచరుం జేసిరి మునీంద్రుండు నిజేచ్ఛం జనియెఁ దద

నంతరంబ శలానుజుండు దలుం డనువాఁడు నిజరాజ్యపట్టబద్ధుండై సుఖం బుండఁ గొంతకాలంబునకుం వామదేవుండు సనుదెంచి వానిం గని మహాత్మా నీవుధర్మపరుండవు ధర్మువు దప్ప నోడు దేని నాహయంబుల నిమ్మనుటయు దలుం డలిగి నిజసమీపంబున నున్న సారథిం జూచి యి ట్లనియె. 352

సీ. కడుఁ గ్రొవ్వి తేఁకువ సెడియె నీపాఱుండు, వీఁకమై నిప్పుడు వీనిఁబొమ్మ
వ్రయ్యంగఁ జేసెదఁ జయ్యన విషదిగ్ధ,సాయకమును శరాసమ్ముఁ దెమ్మ
నావుడు నమ్మహీదేవుండు నగుచు ని, ట్లనియె న న్నేయఁ దె మ్మనినవిశిఖ
మంతఃపురమ్మున సంతసంబున నున్న,ఘను భవత్సుతుఁ దున్మఁగాక యిపుడ
తే. యనఁగఁ దదనంతరంబ ఘోరాస్త్రనిహతుఁ
డయినయబ్బాలుఁ గొంచుహాహారవంబు
లెసఁగ నంతిపురంబువా రెల్ల వచ్చి
రది ధ్రువంబుగఁ గనియును నవ్విభుండు. 353

వ. కోపాటోపావేశమానవిగ్రహుం డగుచుఁ దనదురాగ్రహంబు విడువక తన సమీపవర్తులం జూచి. 354

మ. వినుఁడీ సర్వజనంబులుం గడఁగి యీవిప్రుఁ దురాలాపు దు
ర్జనునిం దున్మెద నస్మదీయకమహాచాపాగ్ర నిర్ముక్త బా
ణనిపాతచ్ఛిదురాంగరక్తజలశోణక్షోణిసంసుప్తుఁ గాఁ
గనుఁడీ యీదురితాత్ము నంచు నతిశీఘ్రప్రాప్తకోదండుఁ డై. 355

క. శర మరిఁబోయుటయును దత్కరయుగ్మము బాణకార్ముకంబులతోఁ జె
చ్చెర సంస్తంభము నొందుడు, నరనాథుఁడు విస్మయోపహతమానసుఁ డై. 356

క. పుల్లవడి చలము రోషముఁ, బొల్లయునై చనఁగఁ గొంతప్రొద్దు మొఁగమునఁ
వెల్లఁదనము గదుర నిలిచి, యెల్లజనులు వినఁగమఱియు నిట్లని పలికెన్. 357

ఉ. ఆడితిఁ బెక్కుమాట లవి యన్నియు వమ్మయి పోయె నస్త్రసం
తాడనశక్తి గీడ్పడియెఁ దథ్యము బ్రాహ్మణశక్తి యెక్కుడే
నోడుదు వామదేవునకు నో జనసంఘములార సజ్జనా
మ్రేడితకీర్తి నిమ్మని నమిత్రనిషూదను నాశ్రయించెదన్. 358

వ. అని యివ్విధంబు నతం డేటు దప్పిన జోహారు వెట్టుటయుఁ దదీయబంధుమిత్త్రజనంబులు భయసంభ్రమంబులతో నమ్మునినాథు శరణుసొచ్చి యనునయించినఁ బ్రసన్నుండై యమ్మహాత్ముండు దత్కరయుగస్తంభనంబు మానసను గ్రహించి తదీయవందనుప్రాణంబు లొసంగె నంత నమ్మహీకాంతుండు నిజభార్యాబంధుజనసహితంబుగా నతనికిఁ బ్రణమిల్లి హయంబులఁ దెచ్చి యొప్పించినం గైకొని వామదేవుం డరిగె నిట్టిది బ్రాహ్మణ ప్రభావం బని చెప్పిన విని. 359

క. మునిపతికి మ్రొక్కి కుంతీ,తనయుఁడు మీకంటె వృద్ధ తముఁడగుపురుషుం

డనఘా కలఁడే జగమ్మున, నని యడిగిన నాతఁడిట్టు లని యెఱిఁగించెన్. 360

క. ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నుం డను, జనపతి గలఁ డాతఁ డింద్రసదనమున ముదం
బున నుండఁగ బహుకాలం, బున నాతనికీర్తి లోకమున మాయుటయున్. 361

—* మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నింద్రద్యుమ్ను చరిత్రము సెప్పుట *—

తే. అమరు లిచ్చోట నుండ లే రవరుగు మనుచు, నుర్విఁ ద్రోచిన నతఁడు నా యున్నకడకు
నర్థిఁ జనుదెంచి యిట్లను ననఘ నన్ను, నిద్ధపుణ్యు నింద్రద్యుమ్ను నెఱుఁగుదయ్య.

సీ. అనుడు నిట్లంటి రే నయ్యని న్నెఱుఁగంగఁ, జాల నయ్యేదహిమశైలశృంగ
వాసినై యుండు ప్రావారకర్ణుం డను, పేరిఘూకము గడుఁ బెద్ద యదియు
నాకంటె నిన్ను నిర్ణయముగ నెఱుఁగుఁబొ, మ్మనుటయు నన్ను రమ్మని యెనతఁడు
ఘనరసాయనఘుటికా ప్రయోగంబున, దేహతాపంబు వత్తిల్ల నిందుఁ

తే. గడఁగి రాజాల నేనంటిఁ గడఁగి యన్న, రేంద్రుఁ డశ్వమై నను బ్రీతి నెత్తికొనుచు
నయ్యులూకముపాలికి నరిగి నన్ను, నడిగినట్టుల దానిఁ దా నడుగుటయును.

వ. అదియునుం గొండొకసేపు దలపోసి చూచి యేను నిక్కంబుగా నిన్నెఱుంగ
నేర నింద్రద్యుమ్నం బను కొలనియందు నాళీకజంఘుం డను పేరిబకవల్లభుండు
వసియించు నవ్విహంగంబు నాకుఁ బెద్ద నిన్నెఱుంగు నరుగు మనిన నమ్మనుజపతి
నాతోడ నయ్యులూకంబు మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తనపేరు సెప్పి
నన్నెఱుంగుదే యనిన నదియు నేనిన్నెఱుంగం జాల నాకంటెఁ జిరకాలజీవి
యైనయకూపారుం డనుకచ్ఛపంబు గలదదియును నిక్కొలన నుండు నజ్జలచరము
నిన్నెఱుంగం జాలు నడిగి చూతము గాక యని యక్కమఠంబుఁ బేర్కొని యిది
యొక్కసందేహంబు నిర్ణయించుటకయి యీయార్యజనంబులు నిన్ను గుఱించి
వచ్చినవారు నీవు సనుదేర వలయు నని వేఁడుటయును. 364

తే. కొలను వెలువడి చనుదెంచెఁ గూర్మవిభుఁడు
వార లడిగి రింద్రద్యుమ్ను ధారుణీశు
నెఱుఁగుదే యన నదియు నొక్కింతసేపు
దలఁచుకొని కన్నుఁగవ నశ్రుధార లొలుక. 365

వ. ఎలుంగు రాల్పడ వారలం గనుంగొని యి ట్లనియె. 366

ఉ. అక్కట నే నెఱుంగనె మహాగుణభూషణు నమ్మహాత్ము న
న్నిక్కడఁ బెక్కుమాఱులు ననేకభయంబులఁ బొంద కుండఁగా
నక్కటికంబుతోడఁ దగ నాతఁడు గైకొని కాచెఁ గాదె పెం
పెక్కిన యన్నరోత్తముని నెన్నఁటికిన్ మఱవంగ వచ్చునే. 367

తే. అమ్మహాత్ముఁ డందు బహువిధయజ్ఞదక్షి ణార్థముగ విప్రవరులకు నర్థి నిచ్చు
గోగణంబులగొరిజలఁ గ్రొప్పి యయ్యెఁ, గాదె యీసరోవరము జగన్నుతముగ.

వ. అనినయనంతరంబ దేవదూతలు విమానంబు గొనుచుఁ జనుదెంచి యింద్ర

ద్యుమ్నుం గని మహాత్మా నీకీర్తి జగంబునందు శాశ్వతం బై నిలిచె నీకుం ద్రిదివ
నివాసంబు సుస్థిరం బయ్యె నరుగు దెమ్ము విమానం బెక్కు మని మఱియును. 369

క. తనకీర్తి యెంతకాలము, వినఁబడు నిజ్జగమునందు ♦ వెలయఁగ నందాఁ
కను బుణ్యలోక సౌఖ్యం,బున నెంతయు నుల్లసిల్లుఁ♦బురుషుం డనఘా. 370

వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతుండు దివిజకింకరులం జూచి యిమ్మ్హదుసలితాపసుని
వృద్ధవిహంగంబును గార్ద్యార్థంబు సహాయులుగాఁ దెచ్చితి వీరిని నిజస్థానంబుల
నునిచి వచ్చెద నించుక నిలువుం డని వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నన్నును
నులూకంబును నెప్పటినెలవులం బెట్టి తానును దేవయానంబునఁ బుణ్యలోకం
బున కరిగె నని చెప్పినఁ బ్రీతుం డై పృథానందనుండు. 371

క. నీకంటె వృద్ధతముల గు,ణాకర యెఱిఁగించి తిది మహాద్భుత మని సు
శ్లోకుఁడు మునివరునకుఁ బు,ణ్యాకృతికిఁ గృత ప్రణాముఁ ♦ డై కడు భక్తిన్.

—♦ మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వచరిత్రము చెప్పుట ♦—

వ. మునీంద్రా యిక్ష్వాకువంశోద్భవుం డై నకువలాశ్వునకు ధుంధుమారుం డనుపే
రెట్లు గలిగెఁ జెప్పవే యని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 373

ఉ. శంకరసన్నిభుండు జన♦శంకరుఁడుం గరుణాకరుం డనా
తంకుఁ డుదంకుఁ డన్మని గృ♦తస్థితి యై మరుభూమియందు ని
శ్శంకమతిన్ వసించి యని♦శంబును నవ్యయు నచ్యుతున్ మనః
పంకజవేదిపై నిడి త♦పం బొనరించె ననేకవర్షముల్. 374

తే. అతనిభక్తికిఁ బ్రియ మంది ♦ యాదిదేవుఁ, డంబుజాక్షుఁ డధోక్షజుఁ♦డక్షరుండు
గరుణఁ బ్రత్యక్షమగుటయుఁ♦గనియతండు, ప్రణతియొనరించియి ట్లని♦ప్రస్తుతించె.

మత్తకోకిలము. దేవదేవ శ్రుతిప్రమాణ వి♦ధేయ మాధవ జంగమ
స్థావరాత్మక మైనలోకము ♦ సర్వమున్ భవదీయమా
యావిధేయము విశ్వరూపుఁడ ♦ వవ్యయుండవు నీవ స
ద్భావసుస్థితి ని న్నెఱింగినఁ ♦ బాయుఁ బాపము లచ్యుతా. 376

చ. అనిమిషసిద్ధ సంయమి వి♦హంగభుజంగమముఖ్యు లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృ♦తార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు న
మ్మనమున సంతసిల్లుదు స♦మస్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కినుకకు మాఱు లేదు శివ♦కీర్తన యీభువనత్రయంబునన్. 377

మత్తకోకిలము. విక్రమత్రయలీల నోలిన ♦ విష్టపత్రితయంబుఁ బె
ల్లాక్రమించితి క్రూరు లై నసు♦రారివీరులఁ బ్రస్ఫుర
చ్చక్రవిక్రమ కేళిఁ ద్రుంచితి ♦ సర్వయజ్ఞ ఫలావహా
ప్రక్రియాత్ముఁడ వీవు నిశ్చల♦భావభవ్య జనార్దనా. 378

వ. అని మఱియుం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి పాంచజన్యధరుండు

వరం బడుగు మనుటయు నుదంకుండు దేవా భవదీయదివ్యరూపంబుఁ బ్రత్యక్షం
బుగాఁ గంటి నింతకంటెను మిగులవరం బెయ్యది గలదైనను నామనంబు నిత్యం
బును సత్యధర్మశమంబులయందుఁ దిరంబై నీయందు దృఢభక్తికంబు గావలయు
నిదియ నాకు వరంబనుటయు నద్దేవుండు నీకోరినయట్లయిచ్చితి మత్ప్రసాదంబున
నీకుం బరమజ్ఞానయోగంబును సిద్ధించుం ద్రిలోకహితం బైనకార్యం బొక్కటి
నీచేత సాధితం బయ్యెడు నది యెయ్యది యనిన వినుము ధుంధుండనుదానవుండు
జగంబుల కుపద్రవంబు సేయంగలవాఁడు తద్వధార్థంబై నీవు బృహదశ్వసూనుం
డైన కువలాశ్వు నుద్యుక్తుం జేసెద వన్నరేంద్రుండు మత్ప్రసాదలబ్ధంబైనయోగ
బలంబునను భవన్నియోగబలంబుననుం జేసి యయ్యసురం బరిమార్ప సమర్థుం
డగు నవ్విశేషంబునకు నీవలన నఖిలలోకంబులు సంతసిల్లెడు నని పలికి విష్ణు
దేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నుదంకుండును బూర్వప్రకారంబునం దపంబు సేయు
చుండె మఱియును. 379

సీ. అనఘుఁ డిక్ష్వాకుఁ డీశ్రయఖిలభూచక్రంబు, నేలి నాకమునకు నేగుటయును
నతనినందనుఁడు శశాదుండు రాజయ్యె, వాఁడు కకుత్స్థుఁ డన్వానిఁ గనియె
నతఁ డనేనసుఁ డనునాత్మజుఁ బడసెనా, పృథివీపతికిఁ బుట్టెఁబృథుఁ డనంగఁ
బృథుఁడు విశ్వకుఁ డనుపేరిపుత్త్రునిఁ గాంచె, నతనికి జనియించెనార్ద్రుఁడనఁగ
తే. నార్ద్రునకుఁ బుట్టె యువనాశ్వుఁ డనుతనూజుఁ
డాతనికిఁ బుట్టె శ్రావస్తి యనువిభుండు
దత్సుతుఁడు బృహదశ్వుఁ డాధరణిపతికి
నుగ్రతేజుండు కువలాశ్వుఁ డుదయమయ్యె. 380

వ. అక్కువలాశ్వునకు నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదులునధికసత్త్వసంపన్నులునైన
పుత్త్రు లేకవింశతిసహస్రంబులు పుట్టి రంత బృహదశ్వుండు నిజపుత్త్రకుం గువ
లాశ్వుం బ్రాప్తసంతాను నత్యంతధర్మాన్వితు నఖిలమహీరాజ్యభారధౌరేయుంగా
నభిషేకించి తపోవనంబునకుఁ బోవ సమకట్టి యయోధ్యానగరంబు వెలువడు
నవసరంబున నవ్వార్త విని యుదంకుండు సనుదెంచి బృహదశ్వున కిట్లనియె.

ఉ. నీవు ప్రజాభిరక్షణము నెమ్మి నొనర్పు మరణ్యభూమికిం
బోవఁగ నేల రాజులకు భూప్రజఁ గాచుటకంటె ధర్మువుల్
భూవర కల్గునే యడవిఁ బోయి వసించినఁ గానికాదె ర
క్షావిధిఁ గాదె సద్గతులు గాంచిరి తొల్లిటిరాజముఖ్యులున్. 382

క. నీరక్షణంబుకతమున, ధారుణి మునిబోఁటిసాధుతపసులు నిత్య
ప్రారంభధర్మకర్మో, దారు లగుట యదియు నీదుధర్మువు గాదే. 383

వ. విను మొక్కయద్భుతంబు సెప్పెద మధుకైటభులనం బ్రఖ్యాతులైనయసురుల
తనయుండు ధుంధుం డనువాఁడు మహాబలపరాక్రమసంపన్నుండై నిజతపో

బలంబునం బితామహువలన వరంబు వడసి దేవదానవగంధర్వాదులకు నజ
య్యుం డై చరియించుచుండు నయ్యసుర యిప్పుడు మదీయాశ్రమసమీపంబున
బహుయోజనవిస్తీర్ణం బగుసముద్రవాలుకాపులినతలంబునందు మహావివరంబు
గావించుకొని సుఖంబున నిద్రించుచున్నవాఁడు వాలుకాంతర్హితశరీరుం డైన
వానివదననిశ్వాసపవనంబు సధూమదహనజ్వాలాభీలం బయి సంవత్సరంబున
కొక్కమాఱు వెలువడి భూనభోంతరం బెల్లను నిరంతరసికతారజఃపటలంబు
దూటుకొనం జేయుఁ దదీయవేగంబునఁ దత్సమీపభూమిశైలకాననంబు లేడు
దినంబులదాఁక గంపించుచుండు నిట్టిదారుణత్వంబుకతంబున మాకు మా
యాశ్రమంబున నుండుట సంకటంబు గావున నద్దురాత్ము వధియించి మాకును
లోకంబులకును బ్రియంబుసేసి కృతకృత్యుండవై మఱి తపోవనంబున కరుగుము.

తే. ఎవ్వఁ డమ్మహాసురు వధియించుపనికిఁ, బూను నతనికిఁ నాత్మీయభూరిశక్తి
యిచ్చి జయమిత్తునని యానతిచ్చె నధిప, యాదరమున నాతోడఁ జక్రాయుధుండు.

వ. కావున. 386

చ. అతులితవిష్ణుశక్తిసముపాహితమూర్తివి గమ్ము లెమ్ము సం
తతభుజశక్తి నిట్టియవధాన మొనర్పఁగ నీవ కాని యీ
క్షితి నితరుండు లేఁ డధికకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ జేరు నిన్ను నూ
ర్జితగుణ యింతపట్టుఁ దగఁ జేయుము గావుము లోక మంతయున్. 387

వ. అనినం గృతాంజలి యై యుదంకునకు బృహదశ్వుం డి ట్లనియె. 388

క. విమలమతి నస్త్రసన్న్యా, సముఁ జేసితిఁ దప మొనర్ప సమకట్టితి నిం
క మునీంద్రు తపోవనగమ, నము దప్పదు నాకు వినుఁడు నావిన్నపమున్. 389

చ. అనఘుఁడు మత్సుతుండు గువలాశ్వుఁడు వీఁడె మహాబలుండు స
జ్జనహితకారి ధైర్యనిధి సంభృతకీర్తి భవత్ప్రియార్థమై
జననుత యమ్మహాసురునిఁ జంపుట కోపు నవార్యశౌర్యవ
ర్ధను లగుచున్నపుత్త్రులును దాను నభేద్యభుజావిభూతితోన్. 390

వ. నాకు ననుజ్ఞ యీవలయు నని యక్కార్యంబునకుఁ బుత్త్రు సమర్పించి యమ్ముని
చేత నభినందితుఁడై బృహదశ్వుండు దపోవనంబున కరిగె ననిన విని ధర్మనంద
నుండు మార్కండేయునితో ధుంధుండు మధుకైటభులపుత్త్రుం డని చెప్పితి
రమ్మధుకైటభు లెక్కాలంబువా రేమిక్రమంబున నెవ్వరిచేత నే మైరని యడి
గిన నతండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 391

— మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు మధుకైటభులచరిత్రము సెప్పుట. —

సీ. అధిప తొల్లి జగత్త్రయంబు నేకార్ణవ, మై యుండఁగా నప్పు హరి యొకండ
భాసురభోగీంద్రపర్యంకమున భవ్య, యోగనిద్రాసుఖయుక్తి నలర
నతిదీర్ఘ మగుకాల మరిగెఁ బదంపడి, దైత్యులిద్దఱు మహోదాత్తబలులు

మధుకైటభులు నాఁగమధితశాత్రవు లేఁగు, దెంచి యప్పరమాత్ముదివ్యనాభి
ఆ. కమలమున వెలుఁగు జగత్పితామహుఁ గని, దర్పరోషమతిని దలర వ్రేయ
నతఁడు భీతి నొంది యాక్రోశ మొనరించె, నాదిపురుష నన్నరయు మనుచు.
ఉ. ఆ తెఱఁగాత్మఁ గాంచి కమలాక్షుఁడు మేల్కని ఘోరవిక్రమో
పేతుల దైత్యసింహుల నపేతభయాత్ములఁ జూచి మీర లి
ట్లీతని నుక్కడం బఱుప నేల భవద్బలశౌర్యయుక్తికిం
బ్రీతుఁడ నైతిఁ జెచ్చెర నభీష్టవరంబులు వేఁడుఁ డిచ్చెదన్. 393
తే. అనినఁ గలకలనవ్వి యయ్యసురవరులు, నీవు మా కేమి యిచ్చెదు నీక మేము
వరము లిచ్చెద మడుగుము వలచితేని, ననిన వారల కిట్లను నవ్విభుండు. 394
క. సత్యవ్రతులార వరం, బత్యంత ప్రీతి మిమ్ము నడిగెద లోక
ప్రీత్యర్థముగా నాచే, మృత్యువునం బొందుఁ డిపుడు మీర లిరువురున్. 395
వ. అనిన వార లొండొరుల మొగంబులు సూచి యా చక్రధరున కిట్లనిరి. 396
చ. నగి నగి యేని యుక్క విను జనార్దన యెన్నఁడు బొంకు పల్కమ
[1]త్యగణితవిక్రమోరుబలధైర్యసమగ్రుల మెల్లభంగిఁ గా
లగతి దొలంగఁ ద్రోవఁగఁ దలం బగునే యగుఁ గాక నీకు మె
చ్చుగ నిదె ప్రాణ మిచ్చెదము సుక్కము చావున కాత్మ నేమియున్. 397
ఆ. చంపెదేని మమ్ము జలములు లేనిదే, శమునఁ జంప వలయుఁ గమలనాభ
నిక్క మింతవట్టు నీచేతఁ బడయంగఁ, దగుదు మనిన నగుచు నగధరుండు.
వ. త్రైలోక్యంబును జలమయం బగుట నాలోకించి. 399
క. పరమేశుఁడు దనయూరులు, పఱపుగ నొనరించి వానిపైఁ దచ్చిరముల్
పరుషతరశితసుదర్శన, ఖరధారానిహతిఁ జేసి గ్రక్కునఁ దునిమెన్. 400
తే. పరఁగ నమ్మధుకైటభాసురులసుతుఁడు, సుప్రథరణీశధుంధుఁడన శూరవరుఁడు
వాఁడు వరగర్వమునఁ జేసి వాఁడిమిగిలి, యమరపతిఁ దొట్టి వేల్పుల నభిభవించు.
వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె నట్లు బృహదశ్వుచేత ననుజ్ఞాతుం డై కువ
లాశ్వుండు శుభదినంబున నుదంకపురస్సరంబుగాఁ గృతప్రస్థానుం డై. 402
తరలము. దనుజనిర్మథనైకతత్పరతావిజృంభణ మొప్ప స
ద్వినుత తేజుఁడు ఘోరసంగరవిభ్రమోత్సవలీలమై
ఘనభుజాబలభూరిదుర్వహగర్వసంగ్రహు లైననం
దను లనేకసహస్రసంఖ్యులు దన్నుఁ గొల్వ నుదగ్రుఁ డై. 403
మ. చతురంగధ్వజినీపదప్రవిహతిన్ సర్వంసహాచక్రమా
తతకంపంబుగ నేఁగె నప్పుడు దగన్ దైత్యారి యూరాజునం
దతులం బైన [2]నిజాంశశక్తి సొనిపెన్ హర్షించి రింద్రాదిదే

1. గ. త్యగణితశౌర్యవిక్రమబలైకసముగ్రుల. 2. క. గ. నిజాత్మశక్తి.

వతలున్ సన్మునిముఖ్యులున్ నృపతి నైశ్వర్యోన్నతుం జేయుచున్. 404

ఆ. మొరసె దివ్యతూర్యములు నందనద్రుమ,సురభికుసుమవృష్టి గురిసెఁ గలయ
నప్రతీతభంగి యగుమందపవనవి,చేష్టితంబు గర మభీష్ట మయ్యె. 405

క. గగనమునసురవిమానము, లగణితముగఁ గ్రందుకొనియె ననుకూలము లై
మృగపక్షితతులు శోభన, మగు టేర్పడ జెప్పె నజ్జనాధిపుయాత్రన్. 406

వ. ఇట్లు సని కువలాశ్వుండు సముద్రతీరంబున విడిసి నిజపుత్త్రుల నానాసహస్రసంఖ్యు
లగువారల నవారితజవసత్త్వులం దద్వాలుకాపులిన ఖననంబు సేయని యోగించిన.

మ. నరనాథోత్తమునందనుల్ గడఁగి నానాశూల కుద్దాల ము
ద్గరకాష్ఠాదుల నయ్యుదగ్రసికతౌఘుం బంతయున్ సప్తవా
సరముల్ వాయక పాయ గ్రొచ్చి నడుమన్ సంసుప్తుఁడై యున్న యా
సురవైరిం గని రుగ్రనిశ్వసననిష్ఠ్యూతాగ్నికీలావృతున్. 408

చ. అడరి నిశాతపట్టిస గదాసి పరశ్వధశూలహస్తులై
తడఁబడ వార లందఱును దానవుదేహము వీఁక వ్రేసియుం
బొడిచియు నొంప నెంతయును బ్రొద్దున కయ్యసురాధముండు బి
ట్టొడలు గదల్చి నీల్గి వివృతోగ్రముఖుం డయి యావులించినన్. 409

ఉ. బోరన విస్ఫులింగములు వొడమఁగఁ దన్ముఖనేత్రనాసికా
ద్వారములందు వెల్వడియె దారుణవహ్నిశిఖాకలాపముల్
వారక యందు మ్రంది రనివార్యులు రాజకుమారు లందఱున్
ఘోరత సాగరుల్ గపిలుకోపమునందు నశించుచాడ్పునన్. 410

వ. ఇట్లు దృఢాశ్వకపిలాశ్వచంద్రాశ్వులు దక్కఁ దక్కినకొడుకు లందఱుఁ బొడవ
డంగినఁ గినుకం గువలాశ్వుండు సంహారసమయసప్తాశ్వుండునుంబోలె నుజ్జ్వలుం
డయి కదియుటయు నద్దానవుండు క్రోధసంరంభంబున సముత్థితుం డై యొక్క-
శూలం బెత్తికొని కదిసె నప్పు డమ్మహీవిభుండు దదీయదేహజనితం బై మండు
చున్నయగ్ని నాత్మీయయోగవిద్యా[1]మహాప్రభవం బగుజలప్రవాహంబునం బ్ర
శాంతంబు గావించి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించిన. 411

క. ఆ దివ్యాస్త్రజ్వలనము, భూదిగ్గగనములు నిండి పొదివి మహోగ్రం
బై దానవుఘనదేహము, బూదిగ నొనరించెఁ జిత్రముగ నొకమాత్రన్. 412

వ. అంత. 413

క. సురశత్రుఁ డైనధుంధునిఁ, బరిమార్చితి వీవు జగదభయకారివి భూ
వర ధుంధుమారుఁ డనఁగాఁ, బరఁగు మనిరి సురలు మునులుఁ బార్థివముఖ్యా.

వ. ఇట్లు ప్రసన్నులై యింద్రాది దేవతలు దక్కటిసంయమిప్రముఖులు నమ్మహీ
వరు నభినందించి నీ కెయ్యది యిష్టంబు సెప్పు మనిన నతండు బ్రాహ్మణభక్తియు

1. ఆ. మహాప్రభావం బనుజలప్రవాహ.

ననవరతదానశీలతయు విష్ణునితోడి సఖ్యంబును (దనుజునివలన మృతు లయిన తనసుతులు గలుగను) వరంబులుగాఁ దనకుఁ గోరిన నట్ల యొసంగి వార లందఱు నిజనివాసంబులకుఁ జని రంతఁ గువలాశ్వుండును విజయోల్లాసభాసితుఁ డై యుదంకు నిజాశ్రమంబున కనిచి తనపురంబున కరిగి[1] వారాంగనానృత్యగాన విశేషంబు లాలోకించుచు రాజధానిం బ్రవేశించి సముజ్జ్వలసామ్రాజ్యసౌఖ్యంబులం బరఁగు చుండె నని మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వుండు ధుంధుమారుం డైన విధంబు సెప్పె నని వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన తెఱంగు. 415

క. చరమ యుగ చలితధర్మ, స్థిరీకరణచతుర చరిత శ్రీ ధీగుణలీలా
పరికరపరిచిత నయవి, స్తర వితరణవివరణైకశ్రదానవినోదా. 416

మాలిని. కరివరహరికూర్మశ్రేష్ఠాధరాధీశతుల్యో, ద్ధరణగుణధురీణోద్దండబాహార్గళాగ్ర
స్ఫురితనిఖిలగోత్రాశ్రభోగభాగైకభోగా, దరణసుఖితమూర్తిశ్రధర్మతంత్రానువర్తీ.

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున యక్షయుద్ధంబును గుబేరదర్శనంబును నర్జునాగమనంబును బాండవులకడ కింద్రుండు సనుదెంచుటయు నర్జునుండు నివాతకవచకాలకేయ పౌలోమవధప్రకారంబెఱింగించుటయు నాజగరంబును పాండవులు గామ్యకవనంబునకు వచ్చుటయుఁ గృష్ణమార్కండేయాగమనంబును బ్రాహ్మణప్రభావకథనంబును సరస్వతీగీతయు వైవస్వతుచరితంబును గల్పాంతప్రకారంబును యుగధర్మకీర్తనంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానంబును ధుంధుమారచరితంబునునున్నది చతుర్థాశ్వాసము. 418

1. 'వారాశి...ప్రవేశించి' యిది వ్రాఁతప్రతుల లేదు.

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, పంచమాశ్వాసము

యువతీప్రియ నృపనా
రాయణబిరుదాంక భీమ రమణీయగుణ
శ్రీయుత నిర్మలధర్మప
రాయణ రవితేజ రాజరాజనరేంద్రా. 1

—* ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు పుత్త్రిన కుండఁ దగుగుణంబులం జెప్పుట. *—

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు బహుభంగుల మార్కండేయుండు వివరింపం బుణ్యకథాపిశేషంబులు విని సంతుష్టహృదయుం డై కౌంతేయపూర్వజుండు మఱియు నమ్మునీంద్రున కి ట్లనియె. 2

సీ. సమధికదర్పదుర్జయము లై నిగిడెడునొకు నియంబులఁ గుదియించి తెచ్చి
మనసుపొందున నిడి మన సహంకారోద్దకట్టిపజ్జకుఁ బాపి సద్బక్తియుక్తి
నెరయంగ ననిశంబు నిజభర్తృశుశ్రూరసమునందు సమాహిత యైనవనిత
యఖిలలోకోత్కృష్ట యమ్మేద్దు నూహింపసంతోషు, నరయఁ బతివ్రత లైనవారి
తే. చరిత మత్యంతధర్మసూత్రంబుఁ గర్షోవిఘ్నదుష్కరంబునుగా దె నిర్ధూతదురిత
యట్లు గావున విన వేడ్కయయ్యెఁ జెప్ప మహాప్రాయఁ బుణ్యసతీ ప్రభావంబునాకు.

వ. మఱియుఁ దల్లిదండ్రు రుపురయందున నిమిత్తంబై నయాయాసం బెవ్వరికెక్కుడు వారలవాలం బుత్త్రిం డెట్టివాఁడు ధర్మాచారవలయు హీనయోనిజాతుండై న పురుషుం డేమి నైంగున్నడవడిం బరమధార్మికుండై లోకంబులువడయు నివియును వివరింప నీవ యర్హుండ వనిన నమ్మహాముని యమ్మహీపతి కిట్లనియె. 4

సీ. జతనంబు మిగుల మాసములు దొమ్మిది యుదరంబునఁ గరముభరంబుతోడ భరియించి పడి ప్రాణసంశయదశ, నొంది పుత్త్రినిఁ గాంచు నొనరఁ దల్లి
తపములు యజ్ఞముల్ దానముల్ వ్రతములు సజ్జనసేవనములుఁ
గావించు బుత్త్రినిఁ గామించి జనకుఁ డి, ట్సుపురపాలను సరియె తలఁపఁ
తే. దనయు గని తల్లిదండ్రులుకుదమకు నతఁడు, భక్తుఁ డగుట ధర్మార్థసక్తుఁడగుట

డనఘా కలఁడే జగమ్ముల, నని యడిగిన నాతఁడిట్టు ✽ లని యెఱిఁగించెన్. 360
క. ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నుం డను, జనపతి గలఁడాతఁ డింద్ర✽సదనమున ముదం
బున నుండఁగ బహుకాలం, బున నాతనికీర్తి లోక✽మున మాయుటయున్. 361

—* మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నింద్రద్యుమ్ను చరిత్రము సెప్పుట *—

తే. అమరు లిచ్చోటనుండ లే✽వరుగుమనుచు, నుర్విఁద్రోచిన నతఁడు నా✽యున్నకడకు
నర్థిఁజనుదెంచి యిట్లను✽ననఘ నన్ను, నిద్ధపుణ్యునింద్రద్యుమ్ను✽నెఱుఁగుదయ్య.
సీ. అనుడు నిట్లంటి నే ✽ నయ్యని న్నెఱుఁగంగఁ, జాలనయ్యేదహిమ✽శైలశృంగ
వాసినై యుండు ✽ ప్రావారకర్ణుం డను, పేరిఘూకము గడుఁ ✽ బెద్దయదియు
నాకంటె నిన్నునిర్✽ణయముగ నెఱుఁగుఁబో, మ్మనుటయు నన్నురో✽మ్మని యెనతఁడు
ఘనరసాయనఘుటి✽కా ప్రయోగంబున, దేహతాపంబు వ✽ర్తిల్లనిందుఁ
తే. గడఁగి రాజాలనేనంటిఁ✽గడఁగియన్న, రేందుఁ డశ్వమై నసుఁబ్రీతి✽నెత్తికొనుచు
నయ్యులూకముపాలికి ✽ నరిగి నన్ను, నడిగినట్టుల దానిఁదా ✽ నడుగుటయును.
వ. అదియునుం గొండొకసేపు దలపోసి చూచి యేను నిక్కువంబుగా నిన్నెఱుంగ నేర నింద్రద్యుమ్నం బను కొలనియందు నాళీకజంఘుం డను పేరిబకవల్లభుండు వసియించు నవ్విహంగంబు నాకుఁ బెద్ద నిన్నెఱుంగు నరుగు మని యమ్మనుజపతి నాతోడ నయ్యులూకంబు మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తనపేరు సెప్పి నన్నెఱుంగుదే యనిన నదియు నేనిన్నెఱుంగం జాల నాకంటెఁ జిరకాలజీవి యైనయకూపారుం డనుకచ్ఛపంబు గలదదియును నీకొలన నుండునజ్జలచరము నిన్నెఱుంగం జాలు నడిగి చూతము గాక యని యక్కమఠంబుఁ బేర్కొనియిది యొక్కసందేహంబు నిర్ణయించుటకయి యీయార్యజనంబులు నిన్నుఁగుఱించి వచ్చినవారు నీవు సనుదేర వలయు నని వేఁడుటయును. 364
తే. కొలను వెలువడి చనుదెంచెఁ ✽ గూర్మవిభుఁడు
వార లడిగి రింద్రద్యుమ్ను✽ధారుణీశు
నెఱుఁగుదే యన నదియు నొ✽క్కింతసేపు
దలఁచుకొని కన్నుఁగవ నశ్రు✽ధార లొలుక. 365
వ. ఎలుంగు రాల్పడ వారలం గనుంగొని యి ట్లనియె. 366
ఉ. అక్కట నే నెఱుంగ నెమ✽హాగుణభూషణు నమ్మహాత్ము న
న్నిక్కడఁ బెక్కుమాఱులు న✽నేకభయంబులఁ బొంద కుండఁగా
నక్కటికంబుతోడఁ దగ ✽ నాతఁడు గైకొని కాచెఁ గాదె పెం
పెక్కిన యన్నరోత్తముని ✽ నెన్నఁటికిన్ మఱవంగ వచ్చునే. 367
తే. అమ్మహాత్ముండు బహువిధ✽యజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరులకు ✽ నర్థి నిచ్చు
గోగణంబుల గొరిజల✽గ్రొచ్చి యయ్యెఁ, గాదె యీసరోవరము జ✽గన్నుతముగ.
వ. అనినయనంతరంబ దేవదూతలు విమానంబు గొనుచుఁ జనుదెంచి యింద్ర

ద్యుమ్నుం గని మహాత్మా నీకీర్తి జగంబునందు శాశ్వతం బై నిలిచె నీకుఁ ద్రిదివ
నివాసంబు సుస్థిరం బయ్యె నరుగు మెమ్ము విమానం బెక్కుమని మఱియును. 369

క. తనకీర్తి యెంతకాలము, వినఁబడు నిజ్జగమునందు ◆ వెలయఁగ నంతాఁ
కను బుణ్యలోక సౌఖ్యం,బున నెంతయు నుల్లసిల్లుఁ ◆ బురుషుం డనఘా. 370

వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతుండు దివిజకింకరులం జూచి యిమ్మునిసలిలతాపసుని
వృద్ధవిహంగంబును గార్యార్థంబు సహాయులుగాఁ దెచ్చితి వీరిని నిజస్థానంబుల
నునిచి వచ్చెద నించుక నిలువుం డని వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నన్నును
నులూకంబును నెప్పటినెలవులం బెట్టి తానును దేవయానంబునఁ బుణ్యలోకం
బున కరిగె నని చెప్పినఁ బ్రీతుం డై పృథానందనుండు. 371

క. నీకంటె వృద్ధతముల గు,ణాకర యెఱిఁగించి తిది మ◆హాద్భుత మని సు
శ్లోకుఁడు మునివరునకుఁ బు,ణ్యాకృతికిఁ గృతప్రణాముఁ ◆ డై కడు భక్తిన్.

—◆ మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వచరిత్రము సెప్పుట ◆—

వ. మునీంద్రా యిక్ష్వాకువంశోద్భవుం డైనకువలాశ్వునకు ధుంధుమారుం డనుపే
రెట్లు గలిగెఁ జెప్పవే యని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 373

ఉ. శంకరసన్నిభుండు జన◆శంకరుఁ డుం గరుణాకరుం డనా
తంకుఁ డుదంకుఁ డన్ముని గృ◆తస్థితి నై మరుభూమియందు ని
శ్శంకమతిన్ వసించి యని◆శంబును నవ్యయు నచ్యుతున్ మనః
పంకజవేదిపై నిడి త◆పం బొనరించె ననేకవర్షముల్. 374

తే. అతనిభక్తికిఁ బ్రియ మంది ◆ యాదిదేవుఁ, డంబుజాక్షుఁ డధోక్షజుఁ ◆ డక్షరుండు
గరుణఁ బ్రత్యక్షమగుటయుఁ ◆ గనియతండు, ప్రణతియొనరించియి ట్లని ◆ ప్రస్తుతించె.

మత్తకోకిలము. దేవదేవ శ్రుతిప్రమాణ వి◆ధేయ మాధవ జంగమ
స్థావరాత్మక మైనలోకము ◆ సర్వమున్ భవదీయమా
యావిధేయము విశ్వరూపుఁడ ◆ వవ్యయుండవు నీవ స
ద్భావసుస్థితి ని న్నెఱింగినఁ ◆ బాయుఁ బాపము లచ్యుతా. 376

చ. అనిమిషసిద్ధ సంయమి వి◆హంగ భుజంగ ముఖ్యు లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృ◆తార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు న
మ్మనమున సంతసిల్లుడు స◆మస్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కినుకకు మాఱు లేదు శివ◆కీర్తన యీభువనత్రయంబునన్. 377

మత్తకోకిలము. విక్రమత్రయలీల నోలిన ◆ విష్టపత్రితయంబుఁ బె
ల్లాక్రమించితి క్రూరు లైనసు◆రారివీరులఁ బ్రస్ఫుర
చ్చక్రవిక్రమ కేళిఁ ద్రుంచితి ◆ సర్వయజ్ఞ ఫలావహా
ప్రక్రియాత్ముఁడ వీవు నిశ్చల◆భావభవ్య జనార్దనా. 378

వ. అని మఱియుం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి పాంచజన్యధరుండు

వరం బడుగు మనుటయు నుదంకుండు దేవా భవదీయదివ్యరూపంబుఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ గంటి నింతకంటెను మిగులవరం బెయ్యది గలదైనను నామనంబు నిత్యంబును సత్యధర్మశమంబులయందుఁ దిరంబై నీయందు దృఢభక్తికంబు గావలయు నిదియ నాకు వరంబనుటయు నద్దేవుండు నీకోరినయట్లయిచ్చితి మత్ప్రసాదంబున నీకుం బరమజ్ఞానయోగంబును సిద్ధించుం ద్రిలోకహితం బైనకార్యం బొక్కటి నీచేత సాధితం బయ్యెడు నది యెయ్యది యనిన వినుము ధుంధుం డనుదానవుండు జగంబుల కుపద్రవంబు సేయంగలవాఁడు తద్వధార్థంబై నీవు బృహదశ్వసూనుం డైన కువలాశ్వు నుద్యుక్తుం జేసెద వన్నరేంద్రుండు మత్ప్రసాదలబ్ధంబైన యోగ బలంబునను భవన్నియోగబలంబుననుం జేసి యయ్యసురం బరిమార్ప సమర్థుం డగు నవ్విశేషంబునకు నీవలన నఖిలలోకంబులు సంతసిల్లెడు నని పలికి విష్ణుదేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నుదంకుండును బూర్వప్రకారంబునం దపంబు సేయుచుండె మఱియును. 379

సీ. అనఘుఁ డిక్ష్వాకుఁ డీయఖిలభూచక్రంబు, నేలి నాకమునకు నేగుటయును
నతనినందనుఁడు శశాదుండు రాజయ్యె, వాఁడు కకుత్థ్సుఁ డన్వానిఁ గనియె
నతఁ డనేనసుఁ డనునాత్మజుఁ బడసెనా, పృథివీపతికిఁ బుట్టెఁ బృథుఁ డనంగఁ
బృథుఁడు విశ్వకుఁ డనుపేరిపుత్త్రునిఁ గాంచె, నతనికి జనియించె నార్ద్రుఁ డనఁగ
తే. నార్ద్రునకుఁ బుట్టె యువనాశ్వుఁ డనుతనూజుఁ
డాతనికిఁ బుట్టె శ్రావస్తి యనువిభుండు
దత్సుతుఁడు బృహదశ్వుఁ డాధరణిపతికి
నుగ్రతేజుండు గువలాశ్వుఁ డుదయమయ్యె. 380

వ. అక్కువలాశ్వునకు నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదులునధికసత్త్వసంపన్నులు నైన పుత్త్రులేకవింశతిసహస్రంబులు పుట్టి రంత బృహదశ్వుండు నిజపుత్త్రుకుం గువలాశ్వుం బ్రాప్తసంతాను నత్యంతధర్మాన్వితు నఖిలమహీరాజ్యభారధౌరేయుంగా నభిషేకించి తపోవనంబునకుఁ బోవ సమకట్టి యయోధ్యానగరంబు వెలువడు నవసరంబున నవ్వార్త విని యుదంకుండు సనుదెంచి బృహదశ్వున కి ట్లనియె.

ఉ. నీవు ప్రజాభిరక్షణము నెమ్మి నొనర్పు మరణ్యభూమికిం
బోవఁగ నేల రాజులకు భూప్రజఁ గాచుటకంటె ధర్మువుల్
భూవర కల్గునే యడవిఁ బోయి వసించినఁ గానికాదె ర
క్షావిధిఁ గాదె సద్గతులు గాంచిరి తొల్లిటిరాజముఖ్యులున్. 382

క. నీరక్షణంబుకతమున, ధారుణి మముబోఁటిసాధుతపసులు నిత్య
ప్రారంభధర్మకర్మాధారు లగుట యదియు నీదుధర్మువు గాదే. 383

వ. విను మొక్కయద్భుతంబు సెప్పెద మధుకైటభులనం బ్రఖ్యాతులైనయసురుల తనయుండు ధుంధుం డనువాఁడు మహాబలపరాక్రమసంపన్నుండై నిజతపో

బలంబునం బితామహువలన వరంబు వడసి దేవదానవగంధర్వాదులకు నజయ్యుం డై చరియించుచుండు నయ్యసుర యిపుడు మదీయాశ్రమసమీపంబున బహుయోజనవిస్తీర్ణం బగుసముద్రవాలుకాపులినతలంబునందు మహావివరంబు గావించుకొని సుఖంబున నిద్రించుచున్నవాఁడు వాలుకాంతర్హితశరీరుం డైన వానివదననిశ్వాసపవనంబు సధూమదహనజ్వాలాభీలం బయి సంవత్సరంబున కొక్కమాఱు వెలువడి భూనభోంతరం బెల్లను నిరంతరసికతారజఃపటలంబు దూటుకొనం జేయుఁ దదీయవేగంబునఁ దత్సమీపభూమి శైలకాననంబు లేడు దినంబులదాఁక గంపించుచుండు నిట్టిదారుణత్వంబుకతంబున మాకు మా యాశ్రమంబున నుండుట సంకటంబు గావున నద్దురాత్ము వధియించి మాకును లోకంబులకును బ్రియంబుసేసి కృతకృత్యుండవై మఱితపోవనంబున కరుగుము.

తే. ఎవ్వఁ డమ్మహాసురు వధియించుపనికిఁ, బూను నతనికిఁ నాత్మీయభూరిశక్తి
యిచ్చి జయమిత్తునని యానతిచ్చె నధిప, యాదరమున నాతోడఁ జక్రాయుధుండు.

వ. కావున. 386

చ. అతులితవిష్ణుశక్తిసముపాహితమూర్తివి గమ్ము లెమ్ము సం
తతభుజశక్తి నిట్టియవధాన మొనర్పఁగ నీవ కాని యీ
క్షితి నితరుండు లేఁ డధికకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ జేరు నిన్ను నూ
ర్జితగుణ యింతవట్టుఁ దగఁ జేయుము గావుము లోక మంతయున్. 387

వ. అనినం గృతాంజలి యై యుదంకునకు బృహదశ్వుం డి ట్లనియె. 388

క. విమలమతి నస్త్రసన్న్యాసముఁ జేసితిఁ దప మొనర్ప సమకట్టితి నిం
క మునీంద్ర తపోవనగమనము దప్పదు నాకు వినుఁడు నావిన్నపమున్. 389

చ. అనఘుఁడు మత్సుతుండు గువలాశ్వుఁడు వీఁడె మహాబలుండు స
జ్జనహితకారి ధైర్యనిధి సంభృతకీర్తి భవత్ప్రియార్థమై
జననుత యమ్మహాసురునిఁ జంపుట కోపు నవార్యశౌర్యవ
ర్ధను లగుచున్నపుత్త్రులును దాను నభేద్యభుజావిభూతితోన్. 390

వ. నాకు ననుజ్ఞ యీవలయు నని యక్కార్యంబునకుఁ బుత్త్రు సమర్పించి యమ్మునిచేత నభినందితుఁడై బృహదశ్వుండు దపోవనంబున కరిగె ననిన విని ధర్మనందనుండు మార్కండేయునితో ధుంధుండు మధుకైటభులపుత్త్రుం డని చెప్పితి రమ్మధుకైటభు లెక్కాలంబువా రేమిక్రమంబున నెవ్వరిచేత నేమైరని యడిగిన నతండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 391

—♦ మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు మధుకైటభులచరిత్రము సెప్పుట. ♦—

సీ. అధిప తొల్లి జగత్త్రయంబు నేకార్ణవ, మై యుండఁగా నప్పు హరి యొకండ
భాసురభోగీంద్రపర్యంకమున భవ్య, యోగనిద్రాసుఖయుక్తి నలర
నతిదీర్ఘ మగుకాల మరిగెఁ బదంపడి, దైత్యులిద్దఱు మహోదాత్తబలులు

మధు కైటభులు నాఁగ మథితశాత్రవు లేఁగు, దెంచి యప్పరమాత్ము దివ్యనాభి
ఆ. కమలమున వెలుఁగు జగత్పితామహుఁ గని, దర్పరోషగతిని దలర వ్రేయ
నతఁడు భీతి నొంది యాక్రోశ మొనరించె,నాదిపురుష నన్ను నరయు మనుచు.
ఉ. ఆ తెఱఁ గాత్మఁ గాంచి కమలాక్షుఁడు మేల్కని ఘోరవిక్రమో
పేతుల దైత్యసింహుల నపేతభయాత్ములఁ జూచి మీర లి
ట్లీతని నుక్కనం బఱుప నేల భవద్బలశౌర్యయుక్తికిం
బ్రీతుఁడ నైతిఁ జెచ్చెర నభీష్టవరంబులు వేఁడుఁ డిచ్చెదన్. 393
తే. అనినఁ గలకలనవ్వి యయ్యసురవరులు, నీవు మాకేమి యిచ్చెదు నీక మేము
వరము లిచ్చెద మడుగుము వలచితేని, ననిన వారల కి ట్లనునవ్విభుండు. 394
క. సత్యవ్రతులార వరం, బత్యంత ప్రీతి మిమ్ము నడిగెద లోక
ప్రీత్యర్థముగా నాచే, మృత్యువునం బొందుఁ డిపుడు మీర లిరువురున్. 395
వ. అనిన వార లొండొరుల మొగంబులు సూచి యా చక్రధరున కి ట్లనిరి.
చ. నగి నగి యేనియుఁ విను జనార్దన యెన్నఁడు బొంకు పల్కమ రతంబునం
[1]త్యగణితవిక్రమోరుబలధైర్యసముగ్రుల మెల్ల భంగిఁ గా నాగమనంబును
లగతి దొలంగఁ ద్రోవఁగఁ దలం బగునే యగుఁ గాక నీకు వెతకవచకాలకేయ
చ్చుగ నిదె ప్రాణ మిచ్చెదము స్రుక్కము చావున కాత్మ ఫులు గామ్యకవనం
ఆ. చంపి దేని మమ్ము జలములు లేనిదే,శమునఁ జంప వల్మాహ్మణప్రభావకథనం
నిక్క మింతవట్టు నీచేతఁ బడయంగఁ, దగుదు మనిన నారంబును యుగధర్మ
తే. త్రైలోక్యంబును జలమయం బగుట నాలోకించి. పాఖ్యానంబును ధుంధు
క. పరమేశుఁడు దనయూరులు, పరిపుగ నొనరించి వాని
పరుషతరశితసుదర్శన,ఖరధారానిహతిఁ జేసి గ్రక్కన
తే. పరఁగ నమ్మధుకైటభాసురులసుతుఁడు,సువ్రతధరణీశ
వాఁడు వరగర్వమునఁ జేసి వాఁడిమిగిలి, యమరపతిఁ దొట్ట
వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుం డి ట్లనియె నట్లు బృహదశ్వుచే
లాశ్వుండు శుభదినంబున నుదంకపురస్సరంబుగాఁ గృత ప్రస్థ
తరలము. దనుజనిర్మథనైకతత్పరతావిజృంభణ మొప్ప స
ద్వినుత తేజుఁడు ఘోరసంగరవిభ్రమోత్సవలీలమై
ఘనభుజాబలభూరిదుర్వహగర్వసంగ్రహు లైననం
దను లనేకసహస్రసంఖ్యులు దన్నుఁ గొల్వ నుదగ్రుఁడై.
మ. చతురంగధ్వజినీపదప్రవిహతిన్ సర్వంసహాచక్రమా
తతకంపంబుగ నేఁగె నప్పుడు దగన్ దైత్యారి యారాజునం
దతులం బైన [2]నిజాంశశక్తి సొనిపెఁ హర్షించి రింద్రాదిదే

1. గ. త్యగణితశౌర్యవిక్రమబలధైర్యసమగ్రుల. 2. క. గ. నిజాత్మశక్తి.

వతలుఁ సన్మునిముఖ్యులుఁ నృపతి నైశ్వర్యోన్నతుం జేయుచుఁ. 404

ఆ. మెరసె దివ్యతూర్యములు నందనద్రుమ,సురభికుసుమవృష్టిగురిసెఁ గలయ
నప్రతీతభంగి యగుమందపవనవి,చేష్టితంబు గర మభీష్ట మయ్యె. 405

క. గగనమునసురవిమానము, లగణితముగఁ గ్రందుకొనియె ననుకూలము లై
మృగపక్షితతులు శోభన, మగు టేర్పడ జెప్పె నజ్ఞనాథిపుయాత్రన్. 406

వ. ఇట్లు సని కువలాశ్వుండు సముద్రతీరంబున విడిసి నిజపుత్త్రుల నానాసహస్రసంఖ్యు
లగువారల నవారితజవసత్త్వులం దద్వాలుకాపులిన ఖననంబు సేయనియోగించిన.

మ. నరనాథోత్తమునందనుల్ గడఁగి నానాశూల కుద్దాల ము
ద్గరకాష్ఠాదుల నయ్యుదగ్రసికతౌఘం బంతయుఁ సప్తవా
సరముల్ వాయక పాయ గ్రొచ్చి నపుమఁ సంసుప్తుఁడై యున్నయా
సురవైరిం గని రుగ్రనిశ్వసననిష్ఠ్యూతాగ్నికీలావృతున్. 408

అడరి నిశాతపట్టిస గదాసి పరశ్వధశూలహస్తులై

వ. క ధ వార లందఱును దానవుదేహము వీఁక వ్రేసియుం

చ. అతులి నొంప నెంతయును బ్రొద్దున కయ్యసురాధముండు బి
తతభుజశ త్రుల్చి నీల్గి వివృతోగ్రముఖుం డయి యావులించినన్. 409

క్షితి నితరుం ంగములు వొడ్మఁగఁ దన్ముఖనేత్రనాసికా
జ్జ్రితగుణ యింత వెల్వడియె దారుణవహ్నిశిఖాకలాపముల్

వ. అనినం గృతాం ంది రనివార్యులు రాజకుమారు లందఱుఁ

క. విమలమతి నస్త్రస గపిలుక్రోపమునందు నశించుచాడ్పునన్. 410

క మునీంద్రు తిపోవ శ్వచంద్రాశ్వులు దక్కఁ దక్కినకొడుకు లందఱుఁ బొడవ

చ. అసఘుఁడు మత్సుత హాశ్వుండు సంహారసమయసప్తాశ్వుండునుంబోలె నుజ్జ్వలుం
జనహితకారి ధైర్యని ద్దానవుండు క్రోధసంరంభంబున సముత్థితుం డై యొక్క
జననుత యమ్మహా కదిసె నప్పు డమ్మహీవిభుండు దదీయదేహజనితం బై మండు
ర్ధను లగుచున్నతన్మయయోగవిద్యా[1]మహాప్రభవం బగుజలప్రవాహంబునం బ్ర

వ. నాకు ననుజ్ఞవించి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించిన. 411

చేత నభినంది జ్వలనము, భూదిగ్గగనములు నిండి పొదివి మహోగ్రం
నుండు మా సునదేహము, బూదిగ నొనరించెఁ జిత్రముగ నొకమాత్రన్. 412

రమ్మధుకై 413

గిన నతఁ డై నధుంధునిఁ, బరిమార్చితి వీవు జగదభయకారివి భూ
వెంధుమారుఁ డనఁగాఁ, బరఁగు మనిరి సురలు మునులుఁ బార్థివముఖ్యా.

సీ. అధిప ప్రసన్ను లై యింద్రాది దేవతలు దక్కటిసంయమి ప్రముఖులు నమ్మహీ
వరు నభినందించి నీ కెయ్యది యిష్టంబు సెప్పు మనిన నతండు బ్రాహ్మణభక్తియు.

1. అ. మహాప్రభావం బనుజలప్రవాహ.

ననవరతదానశీలతయు విష్ణునితోడి సఖ్యంబును (దనుజునివలన మృతు లయిన తనసుతులు గలుగను) వరంబులుగాఁ దనకుఁ గోరిన నట్ల యొసంగి వార లందఱు నిజనివాసంబులకుఁ జని రంతఁ గువలాశ్వుండును విజయోల్లాసభాసితుఁ డై యుదంకు నిజాశ్రమంబున కనిచి తనపురంబున కరిగి[1] వారాంగనానృత్యగాన విశేషంబు లాలోకించుచు రాజధానిం బ్రవేశించి సముజ్జ్వలసామ్రాజ్యసౌఖ్యంబులం బరఁగుచుండె నని మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వుండు ధుంధుమారుం డైన విధంబు సెప్పె నని వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన తెఱంగు. 415

క. చరమ యుగ చలితధర్మస్థిరీకరణచతుర చరిత ధీగుణలీలా
పరికరపరిచిత నయవి, స్తర వితరణవివరణైకదానవినోదా. 416

మాలిని. కరివరహరికూర్మక్ష్మాధరాధీశతుల్యో, ద్ధరణగుణధురీణోద్దండబాహార్గళాగ్ర
స్ఫురితనిఖిలగోత్రాభోగభాగైకభోగా, దరణసుఖితమూర్తిధర్మతంత్రానువర్తీ.

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున యక్షయుద్ధంబును గుబేరదర్శనంబును నర్జునాగమనంబును బాండవులకడ కింద్రుండు సనుదెంచుటయు నర్జునుండు నివాతకవచకాలకేయ పౌలోమవధప్రకారం బెఱింగించుటయు నాజగరంబును పాండవులు గామ్యకవనంబునకు వచ్చుటయుఁ గృష్ణమార్కండేయాగమనంబును బ్రాహ్మణప్రభావకథనంబును సరస్వతీగీతయు వైవస్వతుచరితంబును గల్పాంతప్రకారంబును యుగధర్మకీర్తనంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానంబును ధుంధుమారచరితంబును నున్నది చతుర్థాశ్వాసము. 418

1. 'వారాం...ప్రవేశించి' యిది వ్రాఁతప్రతుల లేదు.

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, పంచమాశ్వాసము

యువతీప్రియ నృపచా
రాయణబిరుదాంక భీమ రమణీయగుణ
శ్రీయుత నిర్మలధర్మప
రాయణ రవితేజ రాజరాజనరేంద్రా. 1

—* ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు పుత్త్రునకుండఁ దగుగుణంబులం దెల్పుట. *—

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు బహుభంగుల మార్కండేయుండు వివరింపం బుణ్యకథావిశేషంబులు విని సంతుష్టహృదయుం డై కౌంతేయపూర్వజుండు మఱియు నమ్మునీంద్రున కిట్లనియె. 2

సీ. సమధికదర్పదుర్జయములై నిగిడెడు,నింద్రియంబులఁ గుదియించి తెచ్చి
మనసుపొందున నిడి మున సహంకారంబు,పజ్జకుఁ బాపి సద్భక్తియుక్తి
నెరయంగ ననిశంబు నిజభర్తృశుశ్రూష,యందు సమాహిత లైనవనిత
యఖిలలోకోత్కృష్ట యనియెప్డు నూహింతు, నరయఁ బతివ్రత లైనవారి
తే. చరిత మత్యంతధర్మసూక్ష్మంబుఁ గరము, దుష్కరంబునుగాదె నిర్ఘాతదురిత
యట్లు గావున విన వేడ్కయయ్యెఁ జెప్ప,వలయుఁ బుణ్యసతీ ప్రభావంబునాకు.

వ. మఱియుఁ దల్లిదండ్రు లిరువురయందును బుత్త్రనిమిత్తంబైనయాయాసం బెవ్వారి కెక్కుడు వారలయెడం బుత్త్రుం డెట్టివాఁడు గావలయు హీనయోనిజాతుండైన పురుషుం డేమి తెఱంగునడవడిం బరమధార్మికుల లోకంబులువడయు నివియును వివరింప నీవ యర్హుండ వనిన నమ్మహాముని యమ్మహీపతి కిట్లనియె. 4

సీ. జతనంబు మిగుల మాసములు దొమ్మిది యుద,రంబునం గరముభరంబుతోడ
భరియించి పదపడి ప్రాణసంశయదశ, నొంది పుత్త్రునిఁ గాంచు నొనరఁ దల్లి
తపములు యజ్ఞముల్ దానముల్ వ్రతములు, దేవతాసజ్జనసేవనములుఁ
గావించు బుత్త్రునిఁ గామించి జనకుఁ డి, ట్లిరువురపాటును సరియె తలఁపఁ
తే. దనయుఁ గని తల్లిదండ్రులు దమకు నతఁడు, భక్తుఁ డగుటకు ధర్మార్థసక్తుఁ డగుట

కాసపడుదురు వినుమట్టిక్రియాసిద్ధిఁ, బొందఁజేయునతఁడు[1] చువ్వో - నందనుండు.

క. జననియు జనకుఁడు నెవ్వని, యనువర్తనమునఁ బ్రియంబు - నందుదు రెదఁ ద
త్తనయుఁడు ధర్మముఁ గీర్తియు, ననూనముగఁ బొందఁబడయు - నక్షయగతులన్.

—♦ మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకుఁ బతివ్రతామాహాత్మ్యంబు సెప్పుట. ♦—

వ మఱియు నిజభర్తృశుశ్రూషయందు నిత్యాసక్తయయిన పతివ్రతకు నఖిలయజ్ఞదానతపఃఫలంబులు సులభంబు లగు నొక్క యితిహాసంబు సెప్పెద నందు నీ యడిగిన యర్థంబు లన్నియుఁ దేటపడు నాకర్ణింపుము కౌశికుం డను బ్రాహ్మణుండు ధర్మతపశ్శీలుండు సంతతాధ్యయనతత్పరుం డయి యొక్కశిష్టగ్రామంబున నుండు నతం డొక్కనాఁడు గ్రామసమీపంబునం దొక్క వృక్షమూలంబున నాసీనుండై వేదంబులు గుణియించుచుండం దదీయశాఖాగతం బైన కొక్కెర యొక్కం డాతనిపై రెట్టవెట్టిన నమ్మహాద్విజుం డలిగి చూచుటయు నది యప్పుడ నిశ్చేతనం బై నేలం బడినం గనుంగొని యతండు. 7

క. అక్కట నాహృదయము గడు, నక్కటికము లేని దయ్యె - ననిమిత్తమ యీ
కొక్కెర నిటు సేసితి నా, కెక్కడి శాంతి యని వికల - హృదయుం డగుచున్ 8

వ. పెక్కుభంగులవగచి మధ్యాహ్నం బగుటయుఁ గృతాహ్నికవిధానుండై గ్రామంబున కరిగి యందు శుచులైనవిప్రగృహంబుల కరిగి భిక్షాచరణంబు సేయుచు నం దొక్కపుణ్యగృహంబువాకిట నిలిచి భిక్షాం దేహి యనుటయు నాయింటి యవ్వయు నతిసంభ్రమంబున భిక్ష యిడుటకుం బాత్రశోధనంబు సేయు నెడ. 9

ఉ ఆ యెలనాఁగభర్త గడు - నాఁకటఁ దూలుచు వచ్చె వచ్చినం
దోయజనేత్ర సంభ్రమము - తోఁ దగుపీఠము వెట్టి పాద్యముం
బాయక మజ్జనక్రియయు - భక్తి నొనర్చి ప్రియోక్తు లొప్పఁగా
నాయనఁ బ్రీతుఁ జేసె రుచి - రాన్నరసంబుల నింతి చెచ్చెరన్. 10

చ. కుడిచినపిమ్మటం గుసుమ - కోమలి విస్తృతసంస్తరంబుగా
నొడికపుసెజ్జ సేసి ప్రియుఁ - డొయ్యన యందు శయింపఁ దమ్ములం
బిడి చరణంబు లొత్తి మది - రేక్షణ యంతటిలోఁ దలంచె ము
న్నడరఁగ భిక్షకై నిలిచి - నట్టిమహీసురముఖ్యు నాత్మలోన్. 11

వ. ఇట్లు దలంచి భిక్ష గొనుచుం జనుదెంచిన నమ్మగువం జూచి గౌశికుండు రోషరంజితలోచనుం డగుచు ని ట్లనియె. 12

క. అడిగినయప్పుడ చెచ్చెరఁ, గడపినఁ బో నవ్వ యేను - గడుదుర్మతి వై
పడఁతి యను నిలిపి భైక్షం, బిడక కడు నవజ్ఞ సేసి - తేల మదమునన్: 13

చ. అనినఁ బతివ్రతాతిలక - మాతని కి ట్లను నయ్య మత్ప్రియుం
డనుపమితక్షుధాచలితుఁ - డై చనుదెంచిన భక్తి నమ్మహా

1. క. గ. చెల్వొ - నందనుండు.

తన్మనకు సపర్య సేయుచు మిక్కుటమౌ మదిలోనఁ దాఁపఁ జాలనై
తి నిదియుఁ దప్పుగాఁ గొనక ధీరత యొప్ప సహింపఁగాఁ దగున్. 14
వ. అనిన నమ్మహీదేవుం డప్పతివ్రత కి ట్లనియె. 15
ఉ. నీమగఁ డంతయెక్కు డవె మనీషులు భూసురు లింతతక్కు వే
కోమలి యేల యిట్లు గడుఁ గ్రొవ్వునఁ గానవు లోకవంద్యులన్
భూమిసురేంద్రులన్ దివిజపుంగవుఁ డాదిగ భక్తిఁ గొల్చుచో
నేమిట నొక్కవారు గడు నెల్లిద మై రిటు నీకు నిచ్చటన్. 16
క. అవమానితులై ధరణీదివిజులు క్రోధాగ్నిశిఖల దీపించి మహా
ద్రివనద్వీపంబులతో, నవని నయినఁ బొడ వడంతు రప్రతికారుల్. 17
వ. నీ వింత నెఱుంగ నొల్లవైతివి గా కేమి యనిన నయ్యంగన యి ట్లనియె. 18
సీ. దేవతాసములు భూదేవతావరు లయ్య, యేను దన్మాహాత్మ్య మెఱుఁగనయ్య
యొకవిప్రుఁ డలిగి పయోనిధిజలము ల,పేయముల్ గాఁగ శపింపఁ డెట్లు
దండకవిషయంబు దగ్ధంబు సేయండె, యలుకమై నొక్కమహాద్విజుండు
వాతాపి యనుదైత్యవరు మ్రింగియఱగించు,కొనఁడె భూదేవుఁ డొక్కరుఁడు గినిసి
తే. ధరణిమఱియును బెక్కువిధంబులందు,బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణప్రభుల మహిమ
వినమె యెఱిఁగియెఱింగి సద్వినుతచరిత, కొఱివిగొని వెఱ్ఱినే తలఁ గోఁకికొనఁగ.
వ. నా తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 20
తే. పతియచూవె నాపాలికిఁ బరమదైవ, మేను వాఙ్మనఃక్రియల దద్ధితమ యెపుడు
గోరియొనరింతు [1]దీనమిగులఁగ నోంతు, ధర్మవులు గాన నెందును దలఁచిచూచి.
వ. నీవతిక్రోధనుండ వగుటయు నెఱుంగుదు నీకోపంబున నొక్కకొక్కెర నిహతం
బయ్యెం గాదె యిది మదీయపాతివ్రత్యమహిమం జేసి కాంచితిం గాన క్రోధంబు
గొనియాడుట లగ్గు గా దని యి ట్లనియె. 22
తే. క్రోధమోహనామకులైన ఘోరశత్రు, లిరువు రెరియించుచుండుదు రెపుడునంత
రంగ మయ్యుభయంబు నడంగ కున్నఁ, గలదె యారక బ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు.
సీ. ఎవ్వఁడు సత్యంబు నెప్పుడు బల్కు హిం,సావిదూరుఁడు గురుజనహితార్థి
యింద్రియంబుల నోర్చి యెల్లవారలఁ దన,యట్ల కాఁ జూచు ధర్మాభిరతుఁడు
గామంబు దగులండు కర్మంబు లాఱును, సముచితసంప్రయోజ్యత నొనర్చు
నట్టి పుణ్యాత్ముని ననఘు బ్రాహ్మణుఁ డని; యనిశంబుఁ గీర్తింతు రమరవర్య
ఆ. లార్జవంబు శమము లధ్యయనంబును, బరమధనము సువ్వె బ్రాహ్మణునకు
ధర్మగతికి నవియ తగుసాధనంబులు, వేదవిహితముఖ్యవిధులు [2]నెనయె. 24
వ. ధర్మంబు బహుమార్గదృష్టం బయి సూక్ష్మంబయి యుండు నీవు కేవలస్వాధ్యాయ
పరుండవు గాని ధర్మసూక్ష్మత యెఱుంగవు గావునం దడయక మిథిలానగరంబున

1. చ. నివి నాకుఁ గొనకొనంగ, ధర్మములు గాఁగ నుండుదుఁ దలచి చూడ. 2. అ. నివియ.

కరుగు మందు జితేంద్రియుండును సత్యవాదియు మాతాపితృభక్తుండును నయిన వాఁడు ధర్మవ్యాధుం డనుకిరాతుండు నీకు నఖిలధర్మంబులు నెఱింగించిసంశయచ్ఛేదంబు సేయు నా దెసం బ్రసన్నుండ వగునది వనితలకుం బరిజ్ఞానంబు లేదు కావున వా రెట్టియపరాధంబు సేసినను సహింప నలయుఁ గదా యనినఁ గౌశికుం డి ట్లనియె. 25

క. నను దూఱం దగు నీకత,మున నాచిత్తము ప్రశాంతిఁ బొరసెఁ బురంధ్రీ
జనవినుత పోయి వచ్చెద, ననుపమశోభనసమృద్ధు లయ్యెడు నీకున్. 26

—♦ కౌశికుఁ డను బ్రాహ్మణుండు ధర్మవ్యాధునియొద్దకుఁ బోవుట. ♦—

వ. అని యాక్షణంబ యమ్మహాద్విజుండు ధర్మవ్యాధదర్శనలాలసుండై కదలిపతివ్రత యెఱుకకు విస్మయం బందుచుఁ దన్నుం గృతాపరాధునిఁగాఁ దలంచుచు ననేక నగరగ్రామంబు లతిక్రమించి చని యనుపమానశోభాసనాథంబయిన మిథిలానగరంబు సొచ్చి రాజమార్గంబు దఱిసి యచ్చటిజనంబుల ధర్మవ్యాధుండున్నయెడ నడిగి వా రెఱింగింప నట యేఁగి ముందట నల్పమృగమాంసఖండంబు లంగడిం బచరించి యమ్ముచున్నవాని ననవరతవిక్రయాగతజనసమావృతు నక్కిరాతుం గని యతిజుగుప్సితం బయినసూనాపణంబు సేర నొల్లక తొలంగి యొక్కయెడ నుండె నంత. 27

ఆ. వాఁడు నతనిరాక పోఁడిగ నిజబుద్ధి, నెఱిఁగి యతనియున్నయెడకు వచ్చి
పరమభక్తి మ్రొక్కి ధరణీసురేశ్వరుఁ, గుశల మడిగి ప్రియముగొనలు నిగుడ.

చ. అనఘ నితంబినీతిలక మైనపతివ్రత నా తెఱంగు సె
ప్పినఁ జను దెంచి తీవు ననుఁ బ్రీతిఁ గనుంగొన నీమనోరథం
బును మదిలో నెఱుంగుదుఁ బ్రమోదముఁ బొందితి రమ్ము మద్గృహం
బున కని పల్కి తోడుకొనిపోయె నతండు మహీసురోత్తమున్. 29

వ. కౌశికుండును ధర్మవ్యాధు నెఱుకకచ్చెరువంది పతివ్రతయెఱుకయుం దలంచి యిది రెండవునాశ్చర్యంబు గంటి పొమ్మని తలంచుచుఁ దదీయభవనంబున కరిగి వాని చేతం బూజితుం డయి యిష్టకథాప్రసంగంబున నుండి యతని కి ట్లనియె. 30

తే. నీవు గడు ధర్మవిదుఁడవు జీవహింస, జీవనంబుగ నడచుట శిష్టపథమె
యకటయీఘోరకర్మంబునకు మదీయ,బుద్ధి దద్దయుఁ దుఃఖంబు నొందెనిపుడు.

వ. అనుటయు లుబ్ధకుం డి ట్లనియె బ్రాహ్మణులకుఁ దపస్స్వాధ్యాయసత్యబ్రహ్మచర్యంబులును రాజులకు దండనీతియు వైశ్యులకుఁ గృషిపశుపాలనవాణిజ్యంబులును శూద్రులకు శుశ్రూషయు నెట్లు పరమధర్మం బయి చెల్లునట్ల మాకును [1]మృగయోపజీవనంబు పరమధర్మంబు విశేషించి యిది వంశక్రమాగతం బయిన యాచారం బదియునుం గాక యీదేశంబునకు రాజైనజనకుండు నిజధర్మతత్పరుం డయి సకలవర్ణ రక్షణంబు వదల కుండు నట్లుగాన [2]యాత్మకర్మంబులు

1. అ. మృగమాంసోపజీవనంబు. 2. అ. యాత్మవర్ణాచారధర్మంబులు.

విడుచువానిం దనపుత్త్రు నైనను దండితుం జేయుఁ గావున నేనును నిజకర్మపరి
త్యాగంబు సేయ నోడుదు నీదృశ ప్రవర్తనుండ నయ్యెను. 32

తే. జీవహింసయెన్నండును జేయ ననఘ, యొరులు సంపి తెచ్చినమాంసం బొనరవిలిచి
తగినవెల కమ్మి బ్రదుకుదుఁ దద్ధనమున, నమలమాంసంబు శాంతియు సాధనంబు.

చ. వినయము విస్తరిల్ల గురువృద్ధజనాతిథి విప్రదేవతా
ర్చన లొనరింతు [1]సత్యమును శౌచము నేమఱ నీఁగి మన్ననం
దనుపుదు భృత్యబంధుతతిఁ ధార్మికవహింతు ననూయఁ జేయ నెం
దును మదిఁ దృష్ణ సొన్పఁ బరదోషకథావిముఖుండ నెప్పుడున్. 34

క. సతతోపవాసనియమ, వ్రతములఁ జరియింతు నేకవనితాప్రియుఁడ
ఋతుకాలరతుఁడ నిందా,స్తుతులందు మనంబు నాకుఁ దుల్యత నుండున్. 35

వ. అట్లగుటం జేసి హీనయోనిజుండ నయ్యును నిర్మలుండ నైతిం బ్రసంగవశం
బున నింత సెప్ప వలసె నీవు ధర్మబోధార్థంబు నాయున్నయెడకుం జనుదెంచితి
గావున నీకు ధర్మవిశేషంబు లెఱింగించెద నవధానతత్పరుండ వయి యాక
ర్ణింపుము. 36

క. తనకులధర్మము విడువక, మనుట పరమధర్మ మండ్రు మాన్యులు చిత్తం
బునఁ గృప గలుగుట ముఖ్యపుఁ,బని సైరణ వలయు నఖిలభావములందున్. 37

ఆ. విడువవలయు సకలవిషయవాంఛలయందు, విడుపుఁబోలుగుణము వెదకి యెందుఁ
గాన రైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ,శీలునకు నసాధ్యసిద్ధి యెందు. 38

సీ. సత్యహితాలాపచతురత యార్జవంబు, సంతతసుజనపూజనము వలయు
విను కామసంరంభవిద్వేషములఁ జేసి, మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్ప
ద్రొక్కక నడచు టుత్తమసరణి యప్రియములయందును బ్రియములందు
దైన్యహర్షంబులఁ దగులక యున్నట్టి,కల్యాణవర్తనకాంక్ష లెస్స
తే. యెగ్గు సేసినవారికి హితము సేఁత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి [2]దనపాపమునఁ దాన కాలి పోవు, దేఱ వానికిఁ గీడు గావింప నేల. 39

క. ధార్మికులు సలుపునుత్తమ,కర్మముఁ జెడనాడు నాస్తికజనము విను మా
దుర్మతుల తెఱఁగు గనికొని, ధర్మము నెడఁ బ్రీతి వదలఁ దగదు బుధునకున్. 40

క. మదిమఱపునఁ బాపము దన, కొదవుటయును బిదప వగచి [3]యొకసగమును సే
నిది సేయ నింక ననియెడు, మదిఁ బెఱసగమును నరుండు మలుఁగు నఘంబున్.

తే. పాపముల కెల్ల నెక్కుడుపాతకములు, సువ్వె క్రోధలోభంబులు సువ్రతాత్మ
వాని రెంటి జయించినవాఁడు గాని, యెందుఁ బరమధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడఁడు.

వ. శిష్టచరితంబులు గానిమార్గంబులు కొన్ని తృణసంవృతంబు లైనకూపంబులుం
బోలెఁ గపటధర్మసంవృతంబు లై యుండు వాని దవ్వులన పరిత్యజించి శిష్టా

1. గ. నిత్యమును. 2. చ. జ. దనదోషమునఁ. 3. గ. జ. యొక్కసగంబు, న్నది... బెఱ సగ
మైనరుఁడు మానఁగ వలయున్.

చారంబుల నడచుట ధర్మలక్షణం బనినం గౌశికుండు శిష్టాచారంబు లెయ్యవి యెఱింగింపు మనుటయు ధర్మవ్యాధుం డి ట్లనియె. 43

సీ. దానంబు సత్యంబుఁ దపము యజ్ఞము,నార్జ,వము గామక్రోధాదివర్జనంబు
గురుజనశుశ్రూష క్రోధరాహిత్యంబు, దమము సంతోష మదృష్టయున నిరతి
దాంభికత్వములేమి దైన్యంబువోరయమి, యనసూయ యనహంకృతాభిముక్తి
దలఁపంగ నాద్యమై తనరుధర్మము యెప్డుఁ, గొనియాల నాస్తికగోష్ఠిఁ జనమి
తే. శీలసంరక్ష తీర్థసంసేవ శౌచ, మఖిలభూతములందు దయార్ద్రతఁ గుట
మితహితోక్తులు సంశ్రితమిత్రగుప్తి, యిన్నియును శిష్టచరితంబు లిద్ధచరిత.
క. విను శిష్టచరిత గైకొని, యనపాయత నడవ నడవ నంతఃకరణం
బునఁ బొదలునట్టిసమ్మద, మనఘా దుర్లభము సూవె యన్యపథములన్. 45
వ. కావున శిష్టాచారనియతిం జేసి గురుశుశ్రూష సలిపి కృతాధ్యయనుండవై పరమ జ్ఞానపరిపక్వంబైనచిత్తంబుతోడం గామక్రోధమహామకరసంకీర్ణయు విషయజల పరిపూర్ణయు నైనమోహమహానది నస్ఖలితధైర్యం బనుతెప్పంజేసి యశ్రమం బున నిస్తరించి కృతార్థుండ వగు మని మఱియు ని ట్లనియె. 46
క. క్రమమున శిష్టాచార క్రమ మెఱుఁగఁగ ధర్మమునకుఁ గడు వాటం బై
విమలం బగుఁ జిత్తము సత్యమును నహింసయును దనకుఁ దావలములుగాన్.
ఆ. విను మహింస ధర్మవితతి కెల్లను మేటి, యదియు సత్యయుక్త మైన వెలయు
ననఘ శిష్టచరితలందు సత్యము కడు, నధిక మనిరి శ్రుతుల నరసి బుధులు. 48
తే. వేదవిహితంబులును శాస్త్రవిహితములును,శిష్టచరితంబులును ననఁ జెప్పఁ బొల్చి
ధర్మములుమూఁడువిధములఁ దనరుచుండుఁ,గడఁగియిన్నియుసద్గతికారణములు.
మ. అనయంబున్ [1]శ్రుతవంతుఁ డై వినుతశిష్టాచారమార్గంబులం
జనుపుణ్యాత్ముఁడు దుర్గముల్ గడచి ప్రజ్ఞాహార్యసంరూఢుఁ డై
కనుచుండుం బటుమోహపంకజలమగ్నం బైనలోకంబు వీఁ
క [2]నధోభాగమునందు డింది కడు దుఃఖం బొందఁగా నవ్వుచున్. 50

—♦ ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికున కహింసాస్వరూపంబు సెప్పుట. ♦—

వ. అనిపలికి ధర్మవ్యాధుండు మఱియు ని ట్లనియె నయ్యా నీవు దొలుత నావర్తనంబు గనుంగొని యిది హింసాబహుళంబు గాదె యని పలికితివి దాని కేను దగుతెఱంగు సెప్పితి నది యట్లుండ హింస యిట్టిది యహింస యిట్టి దని విభాగింప నెవ్వరికి నేర నగు. 51
క. [3]మును తమచేసినకర్మం,బునఁ జూవె నశించుభూతములు సంపెడువాఁ
డు నిమిత్తమాత్ర మింతయె, యని చెప్పఁగ వినమె యంచితాచారులచేన్.
వ. అదియునుం గాక. 53

1. అ. శమవంతుఁ డై. 2. క. నథోభాగమునందు నుండి 3. క. గ. తనతనచేసిన

క. ఫలమూలౌషధిశాకం,బులుఁ బశుమృగతతులు భక్ష్యములుగా భూతం
బుల కజుఁడు సేసె నని య,స్ఖలితంబుగ మొఱయి శ్రుతులు గా దన వశమే.

సీ. అనఘ యాశీనరుం డగుశిబి నిజగాత్ర, హింస నింద్రాగ్నుల కిడఁడె మాంస
మతనికి లే దయ్యె నయ్యుత్తమగతి, రంతిదేవుం డనురాజు దొల్లి
యనుదినంబును గోసహస్రద్వయంబుఁ దా, వధియింపఁడే వేయివత్సరములు
దురిత మమ్మహితాత్ముఁ దొడరెనే వేదార్థ,నిరతులై యత్యంతనియతు లైన

తే. ధారుణీసురముఖ్యు లధ్వరములందుఁ, బశు వరింపరె పశువులు బరమపుణ్య
గతులుగలుగవె వారికిఁ గడఁగి యగ్ను, లధికమాంసార్థులని శ్రుతులందు వినమె.

క. పితృదైవతకార్యములం, దతిభక్తిని మాంస మిడుట యర్హ మనియుఁ ద
త్పితృదైవశేషములు స,మ్మతి భోజ్యము లనియు మునులమతములు గావే. 56

మ. హలికుం డెంతయు నోజతో దునుఁగ సీరాగ్రంబునం జొక్కి ప్రా
ణు లనేకంబులు సచ్చు హింస యది యాగ్నో కాదో వే యేల మ
ర్త్యులు నేలం జరియించుచోఁ బదములం ద్రొక్కంబడుం బెక్కుజం
తులు హింసావిధి గాదనంగ వశమే దోషజ్ఞ యూహింపుమా. 57

చ. సలిలము లుర్వి యాకసము సర్వము జంతుమయంబు గావునం
గలుగు నవశ్యముగా సకలకర్మములందును హింస హింసకుం
దొలఁగిన దేహయాత్రయును దుర్ఘట మైనటు లుండు నింతయుం
దలఁపరు హింస సేయ మని తారు చరింతురు గొంద ఱిమ్మహిన్. 58

క. పనివడి యహింస వ్రతముగఁ, గొని వనమున నున్నమునులకుం దొడరదె హిం
సనము తరుమూలఫలశా, కనిపీడన మదియు హింస గాదొకొ తలఁపన్. 59

తే. హింస సేయనివాఁడు లేఁ డిజ్జగమున, నొక్కఁ డైనను దమతమ యోపినట్లు
హింస తెరువునకెడగల్గి యేఁగవలయు,నదియ చూవె యహింస నా నతిశయిల్లు. 60

వ. ధర్మంబు బహుప్రకారంబై యుండుఁ దదీయసూక్ష్మగతి దురవబోధంబు గావున శ్రుతి ప్రమాణంబులవలనను వృద్ధాచారనిదర్శనంబులను నెఱింగికొనునది. 61

ఉ. భూతహితంబుగాఁ బలుకుబొంకును సత్యఫలంబు నిచ్చుఁ ద
ద్భూతభయాస్పదంబగు ప్రభూతపుసత్యము బొంకునట్ల ప్రా
ణాతురుఁ డైనచోఁ బరిణయంబునయందును బల్కుబొంకు స
త్యాతిశయంబ యండ్రు మహితాత్మక యిట్టివి ధర్మసూక్ష్మముల్. 62

వ. అని తెలిపి మఱియు నతండు. 63

క. ఒప్పెడునది యైనను గడు, నొప్పనియది యైన నిజకులోచితపథముం
దప్పఁ దగ దండ్రు ధార్మికు, లప్పని నిజభాగ్యవిహిత మని యుండఁ దగున్. 64

క. విను పూర్వకర్మఫలములు, దనకు వశము గాక పొందుఁ దఱితో వానిం
గని కొనసేరక మూఢుఁడు, దన కాపద యైనచోట దైవము దూఱున్. 65

తే. కార్యఫలములయెడఁ దా నకర్తననుట, కడు నెఱుంగమిఁ జువ్వె తాఁ గర్తయేని
దగిలి తన దైనకార్యజాతంబు నెల్లఁ జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ జేయ రాదె.

వ. అది యెట్లంటేని. 67

సీ. నీతిమంతులు ధర్మనిరతులు దక్షులు, నగువారు సేయుకార్యములు గొన్ని
సిద్ధిఁ బొందవు దుష్టచిత్తులుఁ గ్రూరులై, చేయఁ గొన్ని విశేషసిద్ధిఁ బొందు
నూరక యుండంగ నొందుఁ గొందఱు విపులార్థముల్ గొందఱాయాసపడియు
నిష్ఫలారంభులై నిలుతురు గొందఱు, పేదవారికిఁ బ్రజ పెల్లు వొడము

తే. నర్థవంతులు గొందఱు కర్థి నధిక, దానములు ధర్మములు సువ్రతములుఁ జేయఁ
బ్రజలు పుట్టరు విను మట్టిభంగిసుమ్ము, కర్మఫలమాత్మతంత్రంబుగాక యుండు.

క. పురుషుఁడు కర్మాధీనత, నరుగక తనవశమ యనిన నాపదలు రుజల్
మరణంబును నివి యేమియుఁ, బొరయక యుండంగ బ్రదుకఁ బోలదె చెప్పుమా.

ఆ. కర్మవశతఁ జావె కలుగు దేహము దేహ,వర్తనంబు కర్మవశతఁ బుట్టు
దేహపాత మైన దేహస్థుఁ డగుజీవుఁ, డరుగుఁ గర్మవిహిత మైనయెడకు 70

వ. అనినఁ గౌశికుండు జీవుం డెట్టివాఁ డని యడిగిన లుబ్ధకుం డి ట్లనియె. 71

—* ధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకు జీవలక్షణంబులఁ జెప్పుట *—

క. విను జీవుండు సనాతనుఁ, డనఘుఁడు నిజకర్మవశత నధ్రువదేహం
బునఁ బొందు దేహపాతం,బున నెప్పుడుఁ జెడఁ డతండు భూసురవర్యా. 72

క. ఈ యొడలు విడిచి వేఱొక, కాయముఁ గైకొని శరీరి కర్మవశగతిం
బోయి సుఖదుఃఖములు గనుఁ, బాయక వెండియును దేహబంధముఁ బొందున్.

వ. అనిన విని బ్రాహ్మణుండు లుబ్ధకునితోడం బుణ్యపాపానురూపంబు లయిన దేహబంధంబు లెట్టి వనిన వాఁ డి ట్లనియె. 74

చ. స్థిర మగుపుణ్యకర్మమున దేవభవం బగుఁ బుణ్యపాపసం
కరమున మానుషత్వ మగుఁ గల్మషముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయు నిప్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచు నుండుఁగాని యొకతీరము సేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్. 75

చ. ఇది సకలంబుఁ గాంచిబుధుఁ డెన్నఁడు పాపముపొంతఁ బోక ని
ర్మదనిరహంక్రియాత్ముఁడును మత్సరదూరుఁడు నై చరించుఁ బెం
పొదవఁగ ధర్మమార్గమున నొయ్యన ధర్మమతిం దెఱింగి తా
వదలఁడు తత్క్రియావిధము వారక యెక్కుడొనర్చు ధర్మముల్. 76

చ. చిరముగ ధర్మముల్ నడపఁ జిత్తము దేఱుఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై
పరువడి నింద్రియార్థములభంగులు రిత్తలు గా నెఱింగి చె
చ్చెర నవి యంతవట్టు నిరసించి తపోదమసత్యశీలతం
బరిణతి నొందుఁ బొందుఁ బిదపం బరమార్థపదప్రభావమున్. 77

వ. అనిన నమ్మహాద్విజుం డమ్మహామతి కి ట్లనియె. 78

ఆ. ఇంద్రియంబు లనఁగ నెయ్యవి యవి నిగ్రహింప కున్నఁ బాపమేమి దొడరు
వాని నిగ్రహించువానికి నగుఫలం, బెట్టి దనిన నాతఁ డిట్టులనియె. 79

క. విను విషయజ్ఞానమునకు, ననయంబును మనసు మూల మది కామక్రో
ధనిరూఢ మగుచుఁ బురుషుని, ననిశము నెలయించు నింద్రియార్థంబులకున్. 80

సీ. ఇంద్రియార్థంబుల కెలసిన పురుషుండు, గాఢరాగంబునఁ గరఁగు చుండు
రాగంబువలనఁ దిరం బగు లోభంబు, లోభి యై కరుణకు లోను గాఁడు
మఱిసముద్ధతవృత్తి మరఁగు బాపక్రియఁ, దగువారు సెప్పెడిహితగవు వినఁడు
కుజనులదెసఁ బ్రీతిఁగొఱలుఁ దుల్యంబులు, గా కుండు వాఙ్మనఃకర్మభంగు

ఆ. లిహమునందుఁ బుణ్యహీనుఁ డై చెడిపోవు, బరమునందు దుఃఖభరమునొందుఁ
గాన యింద్రియార్థగతిఁ బోక సాధుసం, సర్గఁజేసి సుగతిఁ జనుట యొప్పు. 81

వ. ఇంద్రియంబు లన నెయ్యవి యనియు నింద్రియజయసిద్ధియు నీవు న న్నడిగితివి తత్ప్రకారంబు బ్రహ్మవిద్యావిషయంబు మాబోఁటివారికి నవాచ్యంబై యుండు నైనను నీవుబ్రాహ్మణప్రవరుండవుగావున సద్బ్రాహ్మణప్రియం బవశ్యకర్తవ్యంబు పరమబ్రహ్మవిదులయిన బ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి బ్రహ్మవిద్యాప్రపంచం బెఱింగించెద నవధానపరుండ వై యాకర్ణింపుము. 82

తే. అంబరము వాయువగ్నిదోయమ్ముధరణి, భూతపంచకమిదిక్రమంబున మహాత్మ
శబ్దసంస్పర్శరూపరసములు గంధ, సంయుతంబుగ భూతపంచకగుణములు. 83

క. ఒనరఁగ నాకస మాదిగ, ననులోమముతోడ నిమ్మహాభూతము లే
నను బుట్టు నొకటికొక్కటి, యనయముఁ బ్రతిలోమగతి లయంబునుబొందున్.

వ. శ్రోత్రంబును ద్వక్కును జక్షువును జిహ్వయు ఘ్రాణంబును నను నియ్యే నగు నింద్రియంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లింద్రియవిషయంబులయి యుండు నింద్రియపంచకంబునకు షష్ఠం బై మనస్సు ప్రకాశిల్లు సప్తమాష్టంబు లై బుద్ధియు నహంకారంబును వర్తిల్లు సత్త్వంబును రజస్సును దమస్సును గుణంబు లై యుండు నీచెప్పంబడినమహాభూతపంచకప్రపంచం బంతయు నవ్యక్తంబను తత్త్వంబునం దావిర్భావతిరోధానంబులం బొందుచుండు. 85

క. అవ్యక్తతత్త్వ మరయఁగ, నవ్యక్తం బయ్యె [1]నిట్టిదై లక్ష్య మగున్
సువ్యక్తేంద్రియభూతా, దివ్యవహారార్థలింగదృష్టాకృతి యై. 86

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 87

తే. అనఘ శబ్దాదివిషయంబులందుఁ దగిలి
యిచ్చఁ జరియించు నెప్పుడు నింద్రియములు
బుధుఁడు దత్స్వభావముఁ దనబుద్ధి నెఱిఁగి

1. క. నిట్టు లాలక్ష్య మగున్.

యేమఱక వానిఁ దగఁ గుదిశయింపవలయు. 88

ఉ. ధీరుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు శ్రీల్లముగాఁ దనుఁ గాంచు భూతవి
స్తారనిరూఢ మైనపరశతత్త్వముగాఁ దనయందు భూతవి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతశతస్ఫుటదర్శనుఁ డై [1]సమగ్రచి
త్సారముఁ బొంది నిర్మలతశపంబులయందుఁ జలింపఁ డెప్పుడున్. 89

క. తప మనఁగ సకలవిషయ,వ్యాపేత మగునట్టిబుద్ధిశనై భవము సువిరా
తపమున సుస్థిరుఁ డగుయో,గపరునకుం గలవె యొండుశక ర్తవ్యంబుల్. 90

క. స్వర్గనరకంబు లింద్రియ,వర్గసమాచరణమునన శ వచ్చును వినవే
స్వర్గ మగుఁ దన్నివారణ, దుర్గతి యగుఁ దన్నిరోధశదుర్బలతమెయిన్. 91

చ. అరదము దేహ మింద్రియము శ లశ్వము లాత్ముఁడు సూతుఁడమ్మహా
తురగచయంబు ధైర్య మనుశతో రపుఁబగ్గములన్ దృఢంబుగా
నురవడిఁ బోక యుండ వెర శ వొప్పఁగ బట్టినవాఁడు [2]సేమపుం
దెరువున నేఁగు నప్పురమశధీరుఁడు సువ్వ యుదారుఁ డెయ్యెడన్. 92

తే. ఇంద్రియంబులు దివిచినశయెడక పాఱు,చుండు మన సెప్పుఁద ద్వేగశముఁపకున్న
నెడలి చెడిపోవు బుద్ధి యుశదీర్ణపవన,హతిఁ పయోనిధిలోఁ గల శ మవియునట్లు.

క. ఏనింద్రియములు మనసును, బూని తనవశంబ యైనఁశబుధుండు [3]సదా
ధ్యానసమాధిసమగ్రుఁడు, వానిం గీర్తింతు రమరశవరులుఁ మునులున్. 94

వ. అనిన నవ్విప్రుండు సత్త్వరజ స్తమోగుణంబుల తెఱం గెఱింగింపు మనిన నెఱు
కి ట్లనియె, 95

క. అతినిందితము దమోగుణ, మతిమోహమయంబు సత్త్వశ మనయంబుఁ బ్రకా
శత నొప్పునుభయగుణమి,శ్రతఁ బరఁగు రజోగుణంబు శ సన్నుతచరితా. 96

మ. అసుఖాకారత నిద్రదైన్యము విమోశహం బత్తమత్వంబుఁదా
మసభావంబులు రాగలోభజడతాశమానంబు లూహింప రా
జసవృత్తంబులు ధైర్యశాంతికరుణాశసంతోషవిద్యాదు లిం
పెసఁగఁ సాత్త్వికచేష్టితంబులు నిజం శ బిట్లాత్మఁ గన్మన్నియున్. 97

చ. అనఘుఁడు సాత్త్వికుం డగుమశహాత్ముఁడుబోధనిరూఢి [4]సర్వముం
గనికొని లోకవృత్తములు శ గా వని రోసి సమస్తసంగభం
గనిరతుఁ డై తొలంగు మమశకారవికార మహాంక్రియాచ్యుతిం
బనుపడి సంయమప్రకటశభావన నుత్తమశాంతిఁ గైకొనున్. 98

వ. సత్త్వగుణనిబద్ధుం డగునేని శూద్రుం డైనను జన్మాంతరంబున వైశ్యత్వంబు
నొంది క్రమంబున రాజభూసురభావంబులు భజించి భవవిముక్తుం డగు నని
చెప్పిన నమ్మహీదేవుం డమ్మహానుభావు నభినందించి. 99

1. గ. సమగ్రవిస్ఫారతఁ 2. అ. స్వర్గపుం. 3. క, గ. చ. గదా. 4. అ. దక్ష్యముం.

తే. దేహమున ధాతుసంశ్రయదీప్తుఁడగుచు, వహ్ని యెట్లుండు శారీరవాయువులకు
నెలవు లెయ్యె వెయ్యవి నాకు నిశ్చయముగఁ, జెప్పు మనుటయు నిట్లని చెప్పె నతఁడు.
సీ. మూర్ధదేశమునకు వర్ధితంబై పర్వు, నాత్మాగ్ని నాభి దదాశ్రయంబు
శిరమునఁ బావకాంతరమునఁ జరియించుఁ, బ్రాణుండు భూతాత్మభావుఁ డతఁడు
వరుసఁ బ్రాణాపాను లిరువురు నయ్యగ్ని, వెలిఁగింతు రనపేతవృత్తు లగుచు
గుద వస్తితలము లాస్పదములుగా వహ్ని, పరిగతుం డగుచు నపానుఁ డుండుఁ
తే. గడఁగి విణ్మూత్రనిర్గమకారి యతఁడు, కర్మబలయత్నకారి యై కంఠతలము
నం దుదానుండు వర్తించు నఖిలదేహ, సంధులందును వ్యానుండు సంచరించు.
క. విను ప్రాణాపానులు న, య్యనలుఁడుఁ బ్రాపుగ సమానుఁ డన్నరసవిపా
చనుఁ డగుచు నోష్ఠదేశం, బున నుండును సకలధాతుపోషకవృత్తిన్. 102
క. ఇది పరమయోగిదర్శన, విదితంబి ప్పాటఁ బవనవిదులైన మునుల్
వదలక యభ్యాసవిధిన్, ముదమున ధరియింతు రాత్మమూర్ధతలమునన్. 103
వ. ప్రాణాపానసమాహితుండైన సకలదేహంబులందును జరియించుచున్న పావకుండు
[1]జీవాత్ముండు గా నెఱుంగు మతఁడు జలంబుల నున్న కమలపత్త్రంబునుం బోలె
దేహంబునం దుండియు నిర్లేపస్వరూపదీపితుం డయి వెలుంగుచుండు నిట్టి
జీవాత్ముండ కదా పరమాత్ముండు. 104
క. చేతనరహితక్షేత్రముఁ, జేతనముం బొరయఁ జేయు జీవాత్మదశో
పేతుఁడు పరమాత్ముఁడు వి, ఖ్యాతుఁడు త్రైలోక్యసంప్రకల్పనుఁ డనఘా. 105
క. భూతములయందు వెలిఁగెడు, భూతాత్ముని నెఱుఁగుదు ప్రబుద్ధులు నిత్య
జ్యోతిర్మయు నవ్యయు న, ద్వైతం బగుబుద్ధి సూక్ష్మధర్మమువలనన్. 106
వ. [2]అని మఱియుఁ గౌశికునకు ధర్మవ్యాధుండు బ్రహ్మవిద్యాప్రభావంబు తెఱంగు
సంప్రయోగరహస్యంబు దెలియ నిట్లనియె. 107
సీ. తెలివి నొందినబుద్ధి గలమహాత్ముండు శు, భాశుభకర్మములందుఁ జొరఁడు
క్రమమున సౌఖ్యదుఃఖము లాదిగా నశే, షద్వంద్వములయందు సమత నుండు
విను మట్టిపుణ్యున కొనరింప వలయుకా, ర్యం బెఱింగించెద ననుదినంబు
నియతాశియును జితేంద్రియుఁడునై పూర్వరా, త్రమ్మున నపరరాత్రమ్మునందు
తే. యోగధారణనిరతుఁ డై యుండవలయు, నపుడు బోధదీపంబున నాత్ము నాత్మ
యందుఁ గనుచు నివాతదీపానుకారి, యై వెలుంగుచు నమృతమయత్వ మొందు.
క. కామంబును గ్రోధంబును, నేమఱక జయింప వలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత యిదియ సతత, క్షేమంకర మైనపథము కృతబుద్ధులకున్. 109
క. నిత్యముఁ గర్మియుఁ గర్మఫ, లత్యాగియు నగుట లెస్స లౌల్యవియోగం

1. శివాత్ముండుగా. 2. ఈవచనంబు వ్రాఁత ప్రతుల నెల్లఁ గనుపట్టదు.

బత్యు_త్తమయోగము దత్ప్రీత్యయలక్ష్యుండు సూవె ః బ్రాహ్మణుఁడు మహిన్.

చ. అరయఁగ జీవితంబు గడు ః నధ్రువ మింతయెఱింగి యాత్మనె
వ్వరిదెసఁ గీడు రోయక ధ్రువం బగు మైత్త్రి భజించి సత్కృపా
నిరతుఁడు నిష్పరిగ్రహుఁడు ః నిత్యతపస్వియు నిత్యతృప్తుఁడుం
బరమశమాస్పదుండు నగు ః బ్రాహ్మణుఁ డొందు సనాతనస్థితిన్. 111

వ. నీ వడిగినయఖిలధర్మంబులు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగితి నింక నెయ్యది విన వల తనినం గౌశికుండు మహాత్మా వినవలయునవి యెల్లను విశదంబుగా వింటం బ్రబుద్ధుండ నైతి నీవు సర్వజ్ఞుండ వగుట దెల్లం బయ్యె ననిన ధర్మవ్యాధుం డతని కి ట్లనియె. 112

క. ఏ నిష్ఠయు నుత్తమవి,జ్ఞానోన్నతి వడయుటకు నిజంబగు మూలం
బైనది గల దొకధర్మము, భూనుత యదినీకు దృష్టముగ నెఱిఁగింతున్. 113

వ. అభ్యంతరగృహంబునకు రమ్మని యతనిం దోడ్కొని చని మనోహరం బై చతు శ్శాలం బై వివిధసౌరభసంవాసితం బై నహర్మ్యంబునందు మహితాసనాసీను లై న వారిం దన జననీజనకుల నభిమతాహారపరితోషితులఁ బర మాంబరాభరణ గంధమాల్యాలంకృతమూర్తుల నతనికింజూపి తానును దత్పాదప్రణామంబు సేసి వారలఁ గుశలం బడిగిన నయ్యిరువురుం బుత్త్రున కి ట్లనిరి. 114

సీ. అన్న కుమార నీ ః యట్టిసత్పుత్త్రుండు, గలుగ మాకెయ్యెడఁ ః గడమ సెప్పుము
నీచేయుధర్మంబు ః నీకుఁ దో డయ్యెడుఁ, బరమాయురర్థసం ః పదలుఁ గనుము
నీచరిత్రంబున ః నిఖిలవంశముఁ బవి, త్రిత మయ్యె మానుష ః దేహమేల
ధరియించితో కాని ః తత్త్వ మారయఁ బర, దేవత వీవు సం ః దియము వలదు

తే. వాఙ్మనఃకర్మములఁ బితృ ః వత్సలత్వ, మొక్కరూపుగఁ జలుపుచు ః నున్నయట్టి
సద్గుణాకరు నిన్ను ని ః జామదగ్న్య, నొకని నెన్నంగఁ దగుఁగాక ః యొరులుగలరె.

వ. అని పలికె రప్పుడు ధర్మవ్యాధుండు వారికిం గౌశికిం జూపి యీమహాత్ముండు మనలఁ (బరమానందంబునం) జూచు వేడ్క నిట వచ్చె ననిన నావృద్ధు లతనికి నర్ఘ్యసత్కారంబులు గావించినం గైకొని యతండు వారలఁ గుశలం బడిగెనంత న వ్విప్రునకు లుబ్ధకుం డి ట్లనియె. 116

సీ. జననుత వీరు నా ః జననియు జనకుండుఁ, జూవె వీరలకు శు ః శ్రూష సేసి
యిట్టిపరిజ్ఞాన ః మేను బ్రాపించితి, నమరులఁ బూజింతు ః రర్థి నెల్ల
వారును నొండుదై ః వంబుల నెఱుఁగ నీ,వృద్ధులు నాపాలి ః వేల్పు[1]లనుచుఁ
గమనీయఫలపుష్ప ః గంధభూషణవస్త్ర,ములు మనోహరభక్ష్య ః భోజ్యములును

తే. వీరి కెపుడు నివేదింతు ః వేడ్కఁ బుత్త్రి,దారసహితుండ నై నియ ః తముగ సేవ

1. క. గ. లనఘ.

యాచరింతును వేదముల్ । యజ్ఞములు[1] వ్రతంబులును వీర నాకను । తలఁపు దృఢము.
తే. జనని జనకుఁడు సద్గురుఁ । డనలుఁ డాత్మఁ, డనఁగ నియ్యేవురును నేగృ । హస్థుచేత
సుగతివాంఛఁ బ్రసాదితు । లగుదు రట్టి, వాఁడచూవె ధర్మాత్ముఁడు । వసుధమీఁద.

వ. అని చెప్పి యి ట్లనియెఁ బతివ్రతపనుపునం జేసి నీవు ధర్మజ్ఞానార్థంబు నాయున్న యెడకుం జనుదెంచిన నప్పతివ్రతవలని యనుగ్రహంబున నీకు నెల్లవియు నెఱింగించితిఁ గాని నీదెస నాదుచిత్తంబు ప్రియంపడి యుండదు నీచేసిన యకార్యం బొక్కటి గలదది యెయ్యది యనిన. 119

ఉ. ఎంతయు వృద్ధులై తనుకు । నీ వొకరుండవ తెప్ప గాఁగ న
త్యంతముదంబునన్ బ్రదుకు । తల్లిని దండ్రిని నుజ్జగించి ని
శ్చింతుఁడవై సదాధ్యయన । శీలత వారియనుజ్ఞ లేక యే
కాంతము యిమ్ములన్ వెడలి । తక్కట నీవు గరంబు క్రూరతన్. 120

ఆ. నీకు వగచి వగచి । నిర్భిన్నహృదయులై, విగతచక్షులైరి । వినవె వార
లరిగి యింక నైన । నమ్ముదుసళ్ళ యు,దగ్రశోకవహ్ని । నార్పవయ్య. 121

క. నీ యధ్యయనమ్మును సుకృ, తాయాసము నిష్ఫలంబు । లై చను గురుసే
వాయుక్తి లేక తక్కనఁ, జేయుము నాపలుకు మేలు । సేకుఱు నీకున్. 122

వ. అనినఁ గౌశికుం డతని కి ట్లనియె. 123

క. ఇది యట్టిద నీచెప్పిన, సదమలహితవాక్యభంగి । సకలము వింటిన్
వదలక యిమ్మెయిఁ జరియించెద గురుజనములకుఁ బ్రీతిఁ । జేసెద ననఘా. 124

క. నా దైవభాగ్యవశమునఁ, గాదే నీతోడి చెలిమి । గలిగెం బరమా
హ్లాదమనస్కుఁడ నైతి శు,భోదయముల కెల్ల నింక । యుక్తుఁడ నైతిన్. 125

క. పాపకృతం బగుదుర్గతి, ప్రోపుఁ గనక యుండ ననుఁ బ్ర । బోధాధికలీ
లాపరిణతుఁ గావించితి, నాపాలిటివేల్పు నీవు । నరనుతచరితా. 126

చ. అనుపమ మెట్టివారలకు । నందదు ధర్మపదంబు ధాత్రిలో
విను పదివేవురం దొకఁడు । విశ్రుతధర్మపరాయణుండు గ
ల్గునొ కలుగండొ సందియము । గోరి సనాతనధర్మ మీఁది యె
వ్వనికిని నీకుఁబోలె బుధ । వత్సల యిట్లు చరింప వచ్చునే. 127

చ. నిను నొకశూద్రుగాఁ దలఁప । నేర గుణాకర నీచరిత్రముం
గన మది నద్భుతం బొలసెఁ । గావున నెయ్యది కారణంబుగా
నొనరఁగ నిట్టిజన్మమును । నొందితి చెప్పుము భూతభావివ
ర్తనములయందు నీకు విది । తంబులు గానివి గల్గ వెమ్మెయిన్. 128

వ. అనిన నతనికి ధర్మవ్యాధుం డి ట్లనియె. 129

1. అ. ను, వ్రతములును వీర నా కను । వ్రతము దృఢము.

—♦ ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికునకుఁ దనపూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పుట. ♦—

క. జననుత నీ వెయ్యది యడి,గినఁ దెలుపుట నా కవశ్య।కృత్యము గాదే
విను చెప్పెదఁ బూర్వభవం,బున నే నొక బ్రాహ్మణుండఁ । బుణ్యచరితుఁడన్.

వ. వేదవేదాంగపారంగతుండనై యుండుదు నాకు బ్రియసఖుం డైనయొక్కరాజ
పుత్త్రునితోడిసంగతిం జేసి ధనుర్వేదంబును నభ్యసించితి నొక్కనాఁ డమ్మహీపతి
వేఁట వోయిన నేనును నతనితోడన చని వనంబునం బెక్కు మృగంబుల నేయు
చుండ నం దొక్కబాణంబు దృణలతాంతరితదేహుం డైనమునివరు నొక్కరుం
దాఁకిన నతండు హా యనుచుం బడియె నంత నేనును. 131

ఆ. డాయఁ బోయి తీవ్ర।సాయకవిద్ధుఁ డై, పొరలు చున్నవిప్ర।వరునిఁ జూచి
తలఁకి యనునయంపుఁ । బలుకులు పలికినఁ, గినిసి యిట్టు లనియె । మునివరుండు.

ఆ. బ్రాహ్మణుండ వయ్యుఁ । బాపప్రవృత్తివై, శూద్ర కర్మమునకుఁ । జొచ్చి తీవు
గాన నిక్కవము మృ।గవ్యాధజన్ముండ,వగుము మీఁద ననియె । ననిన నేను.

చ. ఎఱుఁగక తప్పు సేసితి స।హింపఁ గదే కడు దుర్భవంబునం
బఱుపకు మయ్య నావుడుఁ గృ।పన్ మునినాథుఁడు దప్ప దివ్విధం
బెఱుకకులంబునందు జని।యించియు ధర్మవు లెల్ల నిమ్మగా
నెఱిఁగెదు తల్లిదండ్రులకు । నెంతయు భక్తి యొనర్తు ప్రీతితోన్. 134

వ. గురుశుశ్రూషం జేసి నీకుఁ బరమశోభనం బగు జాతిస్మరత్వంబునుం గలుగు
నపరజన్మంబునం బరమబ్రాహ్మణుండ వయ్యెద వని యనుగ్రహించిన నవ్విప్రుని
దేహంబునందు నాటినబాణంబు మెత్తన వెఱికి యతనిం దదీయాశ్రమంబునకుం
జేర్చితి నాచేసినపుణ్యంబున నమ్మహాత్ముండు నపాయంబు వొందండయ్యె నాకు
నిట్టిజన్మంబు నొంద వలసె నని చెప్పినం గౌశికుం డి ట్లనియె. 135

తే. జన్మ మిట్టిది చరితంబు । చంద మిట్టి, దెన్నఁడును నిట్టిచోద్య మే । నెందుఁ జూడ
నింక జన్మాంతరము దాఁక । నేల యిపుడ, పుణ్యచరితమై నీవు వి।ప్రుఁడవె కావె.

ఆ. పాపవర్తనుండు । బ్రాహ్మణుం డయ్యును, నిజము శూద్రుకంటె । నీచతముఁడు.
సత్యశౌచధర్మ।శాలి శూద్రుండయ్యు, నతఁడు సద్విజుండ । యనిరి మునులు.

క. అనయంబు నాత్మకర్మం,బున నతినీచ మగు భవముఁ । బొంద వలసెనే
యని నీవు నిరంతరమును, మనమున దుఃఖింపవలదు । మహితచరిత్రా. 138

చ. నిజగుణదోషకర్మముల । నెట్టన మేలును గీడు వచ్చుఁ ద
త్ప్రజనితసౌఖ్యదుఃఖములఁ । బ్రాజ్ఞులు దుల్యమనస్కులై మనో
రుజలును దేహజంబు లగు । రోగములున్ హితధర్మకర్మభే
షజములఁ జేసి పాపుదురు । సర్వము సాత్త్వికదృష్టిఁ జూచుచున్. 139

క. ప్రియములు వాయుటయును న,ప్రియములు వెసఁ బొందుటయును । బెల్లుగ నశుద్ధ
క్రియలందు మూఢమతికిఁ బ్రా,పయి తాపము వాయ దెప్పుడు । దరికొనుచుండున్.

తే. వగతు మన్న నెవ్వారికి । వగవఁ జనదు, చిత్తమున నేమిటికి సంతసింపరాదు
కాన గతమునందును ననాగతమునందు, వగప కార్యులు సంతోషవంతులగుచు.

క. వగపున దేజోహీనుం, డగునాత్మహిత క్రియలకు నశక్తుఁ డగు న
వ్వగపుదొఱఁగి యుద్యోగము, దగఁ జేయఁగఁ గలుగు నంచితములగు శుభముల్.

వ. కావున భూతంబుల సదసత్ప్రకారంబులు గనికొని ధీరుండ వై యుండు మనిన
నాధర్మవ్యాధుండు మహాత్మా నీచెప్పినయంతవట్టు నిదర్శనంబులుగాఁ గొని
యేను నిఃఖేదుండ నై భవిష్యత్కాలసద్భావంబునందు సమాహితుండ నై
యుండువాఁడ ననియె నంత నా భూదేవుండు. 143

చ. అతులితపుణ్యమూర్తివి కృతార్థుఁడ వెందును నీవు ధర్మమూ
ర్జితముగ నెప్డు దేమఱక । చేయుచు నుండుము నిత్యశోభన
స్థితి వెలుఁ గొందు మేను భవ । దీయసమాగతిఁ జేసి ధర్మసు
స్థితమతి నైతి న న్ననుమతింపు గుణాకర పోయి వచ్చెదన్. 144

వ. అని వానికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి వీడ్కొని చని కౌశికుండు నిజజననీజనకుల కతి
భక్తి శుశ్రూష సేసి కృతార్థుం డయ్యెం బాండవోత్తమా నీయడిగిన తెఱంగున
బతివ్రతామాహాత్మ్యంబును బితృశుశ్రూషావిశేషంబును హీనవర్ణుం డయిన
వాఁడు ధర్మంబు సలుపునుపాయంబును జెప్పితి ననిన విని ధర్మతనయుండు సంత
సిలి మఱియు మార్కండేయు నిట్లని యడిగె. 145

తే. అగ్నిదేవుండు దొల్లి మహాతపంబు, సేసె నని విందు నది యేల । చేసె ననఘ
యంగిరసుఁ డేమికతమున । నగ్నియయ్యె, నగ్ను లెన్ని భేదంబుల । నతిశయిల్లు.

—♦ మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నంగిరసుం డగ్నియైన తెఱంగు సెప్పుట. ♦—

వ. ఇంతయు విన వలతు ననిన నమ్మహాముని యిట్లని చెప్పె నగ్నిదేవుండు దేవతల
తోడి యలుకం జేసి హవ్యంబులు వహింప నొల్లక వనంబునకుం జని బహుకాలం
బు ఘోరతపంబు సేయుచు నత్యంతకృశుం డై యాత్మగతంబున. 147

చ. అలుకమెయిం దొడంగి విపినాంతరభూమికి వచ్చి యిట్లు నే
వెలుఁగక యున్నచో భువనవృత్తము సర్వము నిల్చు నిల్చినన్
జలరుహసూతి వేఱొకనిఁ । జయ్యన నగ్నిపదంబునందుఁ దా
నిలుపక యున్నె నే నిచట । నిల్చుట పోలదు పోయెదన్ వెసన్. 148

వ. అని తలంచి తపంబు సాలించి నిజపదంబున కున్ముఖుం డయి చనిచని యంతకు
మున్న బ్రహ్మనియోగంబునం ద్రిలోకంబులకు నగ్నియై వెలుంగుచున్నవాని
నధికతపోవిజృంభితు సంగిరసుం గని భయంపడి యెప్పటియట్ల మగిడి పోవు నెడ
నంగిరుసుం డతనిపాలికిం జనుదెంచి యిట్లనియె. 149

చ. అనఘ జగత్ప్రియార్చితుఁడ । వై తిమిరాపహారుండ వై తగన్
వనరుహగర్భుచేఁ బ్రథమవహ్నిపదంబునఁ గల్పితుండ వై

తనరుదు నీవు నీ దగుపదంబున నే నిటు లుండ నోడుదుఁ
ఘనముగ నీవు నీపదము ♦ గైకొనవే యవికల్పభావనన్. 150

వ. అనిన నగ్నిదేవుం డి ట్లనియె. 151

క. విను నాకీర్తి జగంబులఁ, బొనుగుపడియె నీవు భువన♦పూజితవృత్తిం
బనుపడితి గానఁ దగు నీ,యనలపదవి నీక నాకు ♦ నలవడ దింకన్. 152

వ. నీవు ప్రథమాగ్నివై యుండు మేను ద్వితీయం బగుప్రాజాపత్యవహ్నినై వర్తించెద ననిన నంగిరసుండు దేవా యిట్లానతీవలదు ప్రథమాగ్నిత్వంబు నీవకైకొనినన్ను నీకుం బ్రథమపుత్త్రుంగా నాదరింపు మనినం బావకుండు దాని కొడంబడియె. నివ్విధంబున నంగిరసుఁ డగ్నికి నగ్రతనయుం డై యగ్నిసారూప్యంబునం దేజరిల్లె నయ్యంగిరసునకు శివ యనుదానికి బృహత్కీర్తియు బృహజ్జ్యోతియుబృహద్బ్రహ్మయు బృహన్మనసుండును బృహన్మంత్రుండును బృహద్భాసుండునుబృహస్పతియును నన నేడ్వురుగొడుకులు మఱియు భానుమతియును రాకయు సినీవాలియుఁ గుహువు నర్చిష్మతియు మహిష్మతియు మహామతియు నన నేడ్వురు గూఁతులుం బుట్టిరి. 153

క. తనయుఁడు బృహస్పతికి న,త్యనఘుఁడు శంయుండు పుట్టి ♦ యాగంబులలో
మును హవిషాజ్యమ్మును దాఁ, గొనియెడువాఁడయ్యె నధిక♦గుణయుక్తి మెయిన్.

వ. ఆ శంయునకు ధర్మపత్నియైనసత్యకు భరద్వాజుండును భరతుండును నానిరువురు గొడుకులు పుట్టి రందు భరతునకు భారతుం డనుకొడుకున్ భారతి యనుకూఁతురుం బుట్టిరి భరద్వాజునకు వీర యనుదానికి వీరుండు పుట్టె. 155

క. వానికి సరయువునకుఁ బటు,భానుం డై పుట్టె సుతుఁడు ♦ భానుఁ డనఁగ నా
భానునకు నిశ్చ్యవనుఁ డనఁ, గా నాత్మజుఁ డుద్భవించెఁ ♦ గడునుజ్జ్వలుఁడై. 156

చ. అతనికిఁ బుట్టెఁ బుత్త్రుఁడు నిరంతరతేజుఁ డుదారకీర్తి ని
ష్కృతి యనిపేరివాఁడు విను ♦ కిల్బిషభాజను లైనమానవుల్
సతతము నాకృశాను నతిసక్తమనస్స్థితిఁ గొల్చి దోషని
ష్కృతి దగఁ గాంతు ర ట్లగుటఁ ♦ గీర్తిత మయ్యెఁ దదాఖ్య వానికిన్. 157

క. ఘనుఁడు రుజస్కరుఁ, డనఁగా, జనియించెను నాతనికి రు♦జస్కరునకు న
త్యనుపమకాంతిపరుం డై, జనియించెం గ్రోధుఁ డనఁగ ♦ జనవరతిలకా. 158

వ. ఆ క్రోధునకు రసుండు పుట్టె రసునకు స్వాహా యనుకన్యకయుం గాముం డనుకొడుకునుం బుట్టిరి కామునకు నమోఘుండు పుట్టె నమోఘునకు నుక్థుండు పుట్టె మఱియుం గాశ్యపుండును వాసిష్ఠుండును బ్రాణుండును నాంగిరసుండును జ్యవనుండును ననువా రేవురు తేజస్వియైనకొడుకుం బడయుదు మని యనేకవర్షంబులు ఘోరతపంబు సేసి మహావ్యాహృతి స్మరణంబు సేయుచున్నంత. 159

చ. అనలముచాయ మస్తకము ♦ నర్కనిభం బగుబాహుయుగ్మముం

కనకసముజ్జ్వలంబు లగు కన్నులుఁ జర్మము కృష్ణవర్ణతం
దనరినజంఘలుం గల యుదాత్తపుదేహము దేజరిల్లఁగాఁ
దనయుఁడు పుట్టె వారలకుఁ దద్దయు నద్భుత మందె లోకముల్. 160

వ. ఇట్లు పుట్టినయప్పావకుండు పంచజనప్రభవుండు గావునం బాంచజన్యుం డనుపేరం బ్రసిద్ధుం డై దశసహస్రవర్షంబులు దపంబు సేసి నిజమస్తకంబున బృహద్రథంతరు లనువారలను వదనంబున హరిని నాభియందు శివుని బలంబున నింద్రుని బ్రాణంబుల వాయ్వగ్నులను బాహుయుగదంతపుటంబుల విశ్వభూతంబుల సృజియించె మఱియును. 161

క. తపుఁ డనువహ్ని నిరంతర, తపోనిరూఢుఁ డయి పంచదశపుత్త్రుల న
త్యపరిమితఘోర తేజో,విపులాత్ములఁ గనియెఁ గపటవృత్తినిపుణులన్. 162

వ. ఆ పదియేవురు సుభీముండు నతిభీముండును భీముండును భీమబలుండును నతిబలుండు ననువా రొక్క మొగియును సుమిత్త్రుండును మిత్త్రవంతుండును మిత్త్రజ్ఞుండును మిత్త్రవర్ధనుండును మిత్త్రధర్మయు ననువా రొక్క మొగియును సురప్రవీరుండును వీరుండును సువేషుండును సువర్చసుండును సురహంతయు ననువా రొక్క మొగియునుగా నిట్లు మూఁడు మొత్తంబులై యజమానుల యజ్ఞఫలంబు లపహరించుచుండుదురు తత్ప్రశాంత్యర్థం బై యాగంబులందు నగ్నిచయనంబు సేయునది. 163

తే. అధిపవిహగాకృతుల నొప్పు నగ్నిచయన,ముల యుదగ్రపతౌఘాతములను విప్ర
వరులమంత్రఘోషములను వారు నిహతు,లై భయంపడి చేరరు యజ్ఞభూమి.

వ. తపుండు మఱియు సకలయజ్ఞభాగభుజు లైనపుత్త్రుల నేవురం గనియె నం దగ్రజుండు. 165

సీ. వైశ్వానరుం డను వహ్ని చాతుర్మాస్య,విధులందు భూసుర వితతిచేతఁ
బర్జన్యసహితుఁడై పరమార్చనముఁ గాంచు, నధిప రెండగునాతఁ డఖిలమునకుఁ
బ్రభుఁడు దానై విశ్వపతి యన విలసిల్లు,వినుము మూఁడగువాఁడు విశ్వమునకుఁ
నాత్ముఁడై విశ్వకుం డన నొప్పు నాలవు,నతఁడు భూతములయాహారవితతి

తే. వెలయఁ బక్వముసేయుట విశ్వభుక్కు,నాఁగఁ బెంపొందు గోపతినామధేయుఁ
డై సమస్తధర్మక్రియలందు హేతు,వై ప్రశస్తి వహించు నేనవునతండు. 166

వ. మఱియు భానుం డనువహ్నికి భానుపుత్త్రియైన బృహద్భాసయందు బలదుండును మన్యుమంతుండును ధృతిమంతుండును నాగ్రయణుండును నగ్నియుసోముండును నన నార్వురు గొడుకులు నిశ యనుకూఁతురుం బుట్టిరి సకలతపఃఫలంబులు నిర్వహించుటకయి పురందరుండు మనునామధేయుం డయినకొడుకుం బడసె నమ్మనువు భానుపుత్త్రి యైన నిశాకన్యం బెండ్లియై ప్రజాపత్యుం డను పేరఁ బరఁగి పరమబ్రాహ్మణులచే నర్చితుం డయ్యె నివ్విధంబున ననేకవహ్నులు సకలధర:

సాధకు లై వెలింగిరి దక్షిణాగ్నిప్రముఖు లయినవహ్నులు వాయుహతిం జేసి య
న్యోన్యసంస్పృష్టంబు లయ్యేనేనియు రజస్వలాదిసంకరంబులం బొరసెనేనియు
మృతక జాతకాదిసంస్పర్శనంబునం బొందెనేనియుఁ దత్ప్రాయశ్చిత్తార్థం బై
యష్టాకపాలేష్టి సేయవలయు నని చెప్పి మఱియు మార్కండేయుం డి ట్లనియె.

క. ఆపుఁ డను వహ్ని యతులిత,రూప యయినముదిత యను తరుణియందు జగ
ద్దీపకు నపారతేజు మ,హాపూజ్యుం గనియె నగ్ని నద్భుతనామున్. 168

చ. అతఁడు త్రిలోకతంత్రము నిరంతర మై చన నిర్వహించుచున్
శతముఖుఁ డాది యైనసురసంతతికిం బ్రియ మొప్ప హవ్యముల్
సతతము మోచి యిచ్చుచు భృశం బగుతద్భర మోర్వలేక సు
వ్రతనిరతుం డథర్వుఁ డనువానికి ని ట్లను నాదరంబుతోన్. 169

వ. ఏను దుర్బలుండ నైతి నీవు దేవతలకు హవ్యంబులు మోచి యిమ్మని వానిం బంచి
తాను సముద్రంబు సొచ్చి యందు డాఁగుటయు దేవతల దేవముఖుం డున్న యెడ
రోయం దొడంగిన నబ్ధిచరంబు లైనమత్స్యంబులు సురలకు నగ్నిదేవుండు జలధి
నుండుట సెప్పుటయుం గనలి యనలుండు మీలం జూచి జనంబులు మిమ్ము నిర్ద
యులై వధియింతురు గావుత మని శాపం బిచ్చె నప్పుడు. 170

ఆ. హవ్యవహనమునకు నమరోత్తములు దన్ను, వేయువిధుల నొలసి వేఁడుకొనిన
నెట్లు నియ్యకొనక యెంతయు విసిగి స,మీరసఖుఁడు దనదుమ్మెను విడిచె. 171

వ. ఇట్లు సంత్యక్తశరీరుం డై ధరాతలంబు ప్రవేశించుటయు నతనిచేత విడువంబడిన
దేహంబువలనం బూయంబున గంధకంబు నస్థుల దేవదారువును శ్లేష్మంబున స్ఫటి
కంబును బిత్తంబున మరకతంబును వాతంబునఁ గృష్ణశిలయు నఖంబుల నభ్ర
కంబును స్నాయుసంచయంబునం బ్రవాళంబును బుట్టె నతండు భూగర్భస్థితుం
డై ఘోరతపంబు సేయుచున్నంత భృగ్వంగిరఃప్రముఖు లయినమహామునులు
నిజతపోబలంబున నతనికి నాప్యాయనంబు సేయుటయుఁ దేజస్వి యై ధరణి వెలు
వడి వచ్చి యమ్మహాత్ముం డమ్మహామునులం జూచి తదీయ తేజంబు దనకు దుస్స
హం బగుటయు భయంపడి క్రమ్మఱ నంబుధి సొచ్చి యడంగిన. 172

క. విను జననాయక సంయమి,జనములు వహ్నిపని యంతఁ జాలించి ప్రియం
బున నంచితవిధిసంగ్రహ,మునకై పూజించి రధికపుణ్యు నథర్వున్. 173

వ. అయ్యథర్వాగ్ని తేజంబును నమ్మునులతనికిం జేయుబహుమానంబునుం దన్ముఖం
బున నమరులు దృప్తు లగు చునికియుం జూచి సహింపక పావకుండు సకలభూ
తంబులుఁ జూచుచుండ నంబుధి వెలువడి వచ్చి నిఖిలలోకహితార్థంబు గా
నెప్పటియట్ల హవ్యవహత్వంబు నంగీకరించె నిట్లనేకశాఖం బయినయగ్నివంశంబు
ప్రశంసాభాజనం బయ్యె నగ్ను లెందఱైనను దదాత్మ యైన తేజం బొక్కటి
య యని చెప్పిన సంతసిల్లి యమ్మహామునికి ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 174

క. మునినాథ మహాసేనుం, డనలునకుం గృత్తికలకు | హరునకు సుతుఁ డై
న నిమిత్త మేమి తెఱఁగో, విన వలతుం జెప్పవే సవిస్తరభణితిన్. 175
వ. అనిన మార్కండేయుం డతని కిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి దైత్యులతోడ రణంబు
సేసి యోటువడి దేవగణసహితుం డై దేవేంద్రుండు దొలంగి పోయి దానవుల
నోర్వ నోపునట్టిమహాసత్త్వుం డగుసేనాపతి నెందుఁ బడయుదునొకో యని
యొక్కనాఁడు మానసం బనుశైలంబునకుం జని యందొక్కయెడ నొక్కరుం డ
క్కార్య చింతాపరుం డై యున్నయెడ. 176
తే. ఒక్కదనుజాధముఁడు మొఱ | యోకడంగి, నన్నుఁ జెఱగొని పోయెడు | నన్నలార
యెవ్వరిట విడిపింపరే | యింతవట్టు, పుణ్యమునఁ బోవ రయ్య | కారుణ్యబుద్ధి.
వ. అని యిట్లు సువ్యక్తం బై నవనితావిలాపంబు వీతెంచినం బురందరుండు నిజాం
తరంగంబు గరుణాంతరంగితం బగుటయు నోడ కోడ కిదె యేను వచ్చితి ననుచు
నద్దిక్కునకు నడచి ముందట నతి భయంకరాకారుం బటు గదాహస్తు నప్ర
చలిత విద్యుల్లతారుచిరమూర్తి యైనదాని నొక్కకన్నియం గొని గగన
తలంబునం బఱచువానిం బ్రబలవలాహకవినీల దేహుఁ గేశి యనుదానవుం గని
సరభసుండై. 178

—* ఇంద్రుఁడు కేశి యనురాక్షసునిఁ బాఱఁ దోలుట. *—

ఉ. ఓరి దురాత్మ యీయబల | నోడక యేటికిఁ బట్టినాఁడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్వ మెట | పోయినఁ బ్రాణము గొంచు నింకఁ బ్ర
స్ఫారమహీధరప్రకర | భంగవిహారధురీణ ముగ్రదై
త్యారుణరంజితాశ్రి కులి | శాస్త్రము సుమ్మిదె యంచు డాసినన్. 179
మత్తకోకిలము. ఘోరవిక్రముఁ డైన కేశియుఁ | గ్రోధఘూర్ణితచిత్తుఁ డై
ధీరుఁ డుక్కున నిల్చి యగ్గద | దీర్చి వాసవు వైచె న
వ్వీరుఁడుఙ్ గద చూర్ణితంబుగ | వేసె నాసురభంగిఁ బాం
గారి దారుణవజ్రపాతరయ | ంబునం బటుహస్తుఁ డై. 180
ఆ. అసుర వీఁక నొకమ | హాచలశృంగంబు, విఱిచి వైచె నమర | విభునిమీఁద
గోత్రవైరి ఘోర | కులిశాభిహతి వ్రయ్య, నడిచె దానిఁ జదలఁ | నదరుటెగయ.
వ. ఇట్లు దనసాధనంబులు విఫలంబులైనం దలంకి దానవుం డక్కన్నియ దిగవిడిచి
పఱచిన నింద్రుండు దానిం జేరం జని నీ వెవ్వరిదాన వీరక్కసుచేత నెట్లు పట్టువడి
తనిన నది యతని కిట్లనియె నయ్యా యే నరిష్టనేమి యను ప్రజాపతికూఁతుర
దేవసేన యనుదాన దైత్యసేనచెలియల నేనును మాయప్పయుం గేళికౌతుకం
బునఁ దండ్రియనుమతంబు వడసి సఖీజనసహితంబుగా వెడలి యిమ్మానసనగంబు
సానుదేశంబులం గ్రుమ్మరుచుండం గేశినామధేయుండైన యీయసురాధముండు.
క. ఘలుమాఱు నచ్చి తనదు, ర్విలసితములు సూపు మాకు | వేమకతోడం

బలుకుచు మేలమునఁ జెనకఁ, దలఁచుఁ గదియు మదనకదనదళితహృదయుఁ డై.

తే. వానిచేష్ట లన్నియు దైత్యసేన కభిమ
తంబు లై యుండు నాకు నెంతయును దుస్స
హములు యమ్మెయి వినవె యక్కమలనయనఁ
గోరి దానవుఁ డెలయించి కొంచుఁ జనియె. 184

తే. అంతఁ బోక వెండియు వచ్చి యింత సేసె, నద్దురాత్ముఁడు నన్ను మీ రైన కరుణఁ
దొడరు దుఃఖసాగరమునఁ బడుట దప్పి,ననిన నయ్యింద్రుఁ డనియె నయ్యతివఁ జూచి.

క. విను దక్షతనూజలు, మా జననియు మీ తల్లియును నిజంబుగ మాకీ
వనుజ వయితి వనజానన, యొనరంగా వేఁడు నీకు నొకవర మిత్తున్. 186

వ. అనిన దేవసేన దేవేంద్రున కిట్లనియె. 187

తే. అనఘ మా తండ్రి యొక్కనాఁ డతిముదమున, నన్ను నుపలాలనము సేసి నాతి నీవు
ప్రథితపౌరుషుఁ డగు భర్తఁ బడయు దనియె, నట్టివాని నీవు నాకరయవలయు.

చ. అనిమిషదానవేంద్రులకు నైన నజయ్యుఁడు నుగ్రవైరిభం
జనుఁడు త్రిలోకరక్షణవశంవదుఁడున్ భవదిష్టమిత్రుఁడున్
ఘనగుణకీర్తనుండు నగుకాంతునిఁ గోరెద నా మనోరథం
బు నెరయ సంఘటించి సురపుంగవ నన్నుఁ గృతార్థఁ జేయవే. 189

వ. అనిన నింద్రుండు దీనికిం బతి యెవ్వం డగునొకో యని కొండొక విచారించు
నెడ నమ్ముహూర్తంబు రౌద్రనామకంబయి సోమసూర్యసంగమ కారణంబయిన
యమావాస్యాముఖంబై యుండం బూర్వసంధ్యారాగరక్తాంబుదప్రతిబింబపటల
పాటలితోదకం బైన జలనిధిసమీపంబున నమరాసురసమరసంకులంబుగా నరుణ
కిరణుం డుదయించుచుండఁ దత్కాలంబున భృగ్వంగిరఃప్రముఖు లైన మునులు
వేల్చు హవ్యంబులు మోచికొని హవ్యవహనుండు సూర్యమండలంబు ప్రవేశించు
చుండం గనుంగొని యిది సూర్యసోమాగ్నిసమాగమం బయిన రౌద్రనామక
ముహూర్తంబు గావున సూర్యసోమాగ్ని తేజంబున జనియించినవాఁడు దీనికిఁ
బ్రియుండు గావలయు నని మనంబున నిశ్చయించి యతం డాక్షణంబ. 190

క. బాలం దోడ్కొని యబ్జజు, పాలికి జని మ్రొక్కి త్రిదశపాలుఁడు దేవా
యీ లలనకుఁ దగువరునిఁ గృపాలుఁడవై యొసఁగు మనినఁ బద్మజుఁ డనియెన్.

ఉ. దీపితవిక్రమాస్పదుఁడు దీనికి వల్లభుఁ డయ్యెడుం ద్రిలో
కీపరిరక్షణక్షముఁడు కీర్తితమూర్తి యొకండు వాఁడ మీ
యాపద లెల్లఁ బాపుటకు నై ధృతిఁ బూను నశేషదేవసే
నాపతిభావమున్ విబుధనాయక శీఘ్రమ భావ్య మింతయున్. 192

వ. అనినం బ్రీతుండై పితామహు వీడ్కొని యింద్రుండు సనియెఁ దదనంతరంబ
వశిష్ఠప్రముఖు లైన సప్తమహామును లమావాస్యాహోమంబు సేయ సమకట్టిన

నమరు లందఱు నందు హవిర్భాగంబులు గొనుటకు నాసన్నులగుటయు. 193
క. ఆహవనీయముఖంబున, నాహూతుం డై హుతాశుఁ డమ్మును లిడఁగా
నాహుతులుఁ గొని దివిజసందోహమునకు వరుస నొసఁగఁ దొడఁగెం బ్రీతిన్.
సీ. ఆ సమయంబున సప్తమునీంద్రులభార్య, లందఱు సుస్నాన మొందఁ జేసి
రమణీయమాల్యాంబరవిభూషణాద్యలం, కారంబు లొనరించి గారవమునఁ
జనుదెంచి పతులకు సమ్మతిం బరిచర్య, సేయుచు మెలఁగంగ నాయుసఖుఁడు
మెలఁతలవాలికమెఱుఁగుఁగన్నులరొప్పుఁ, దెలినవ్వుమొగములవిలసనంబు
తే. నడ పెడంగులు నన్నువనడుములందు, వెలయువళులభావంబులు వలుదఁచన్ను
గవల [1]నిక్కును నేర్పడఁగని కరంగి, మదనమార్గణవిదళితహృదయుఁ డయ్యె.
వ. ఇట్లు వికలేంద్రియుం డై వైశ్వానరుం డమ్మునిపత్నులయందుఁ దగిలినడెందంబు
మగిడింప నేరక వారలం గదియ నప్పళించి గార్హపత్యకుండంబునం దావేశించి.
చ. అతివలు దన్నుఁ జేరుటకు నాసపడుం బొరిఁ జేరుచోట నా
యతవిలసచ్ఛిఖాగ్రముల నల్లన వారల నంటుఁ గౌతుకం
బతిశయమై తదంగలత లాదటఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ గోరుఁ గం
పితధృతి యై కలంగఁబడుఁ బెల్లగురాగరసంబు ముంపఁగాన్. 197
వ. అంత నమ్మునీంద్రులహోమవిధి సమాప్తం బగుటయు జాతవేదుండు మదనవేదనా
భరంబు సహింపనోపక నిర్జనం బయినవనంబునకుం జని మునిపత్నీసమాగమంబు
దుర్లభంబుగా వగచి వెగడంది శరీరంబు దిగవిడువ సమకట్టునెడఁ దదీయవల్లభ
యైనస్వాహాదేవి తత్ప్రకారం బంతయు నెఱింగి యతనికిం బ్రియంబు సేయునది
యై సప్తమునులలో నంగిరసుభార్య శివ యనుదానిరూపంబు గైకొనిచని యేక
తంబ యున్న హుతాశనుం గనుంగొని యిట్లనియె. 198
తే. అంగిరసుభార్య నేను శివాభిధాన, ననఘ నాకును నాతోడివయంగనలకు
ననుదినంబును నతిమనోహరవిలాస, మైననీమూర్తిపైఁ గోర్కియడరియుండు.
ఉ. నీమదిచంద మిట్టిదని నిక్క మెఱుంగక నే మజస్రముం
గామశరాహతిం గలఁగి కారియవొందుదు మాత్మలందు నీ
కామము మాదెసం గలిమి కౌతుకచేష్టలయం దెఱింగి యు
ద్దామమనోరథప్రచలితస్థితినందఱముం గ్రమంబునన్. 200
చ. నినుఁ గవయం దలంచి యిట నెమ్మి మెయిం జనుదెంచినార మిం
పునఁ జెలు లెల్లఁ దొల్త నను బొమ్మని పంచిన వచ్చితిన్ మనం
బనవరతానురాగముగ నంగజ[2]కేళి భజింపు మింక నొం
డని యెడ సేసితేని కుసుమాస్త్రుఁడు సైఁపఁడు నన్నుఁ బావకా. 201
వ. అనిన సంతసిల్లి యగ్ని దేవుండుదానిం గైకొనియె నదియును నతని నభిమత

1. [illegible] 2. [illegible]

భోగంబులం బ్రీతునిం జేసి తదీయతేజోధాతువు ధరియించి యచ్చోటు వాసి యాక్షణంబ గరుడియై గగనంబునకు నెగసి యతిత్వరితగమనంబున శ్వేతపర్వతంబునకుం జని యం దొక్కయెడ శరవణస్తంబసంవృతం బైనకాంచనకుండంబునందు నిజభర్తృశుక్లంబు సంగ్రహించి మఱియును. 202

క. మునిపత్నులరూపులు గై, కొని వగసన్ వచ్చి పుష్పకోమలి ప్రియుఁ బ్రీ
తునిఁ జేయుచు రేతస్కం,దన మొనరించుచును వచ్చెఁ దత్కాశ్రమునన్.

తే. విను పతివ్రతాతిలక మై వెలయునట్టి, యయ్యరుంధతిరూపంబు నలవరింప
నెట్లు నేరద కాని యయ్యింతి యున్న, యుఱిద లాఱ్వురిరూపులు నొనరఁ దాల్చె.

వ. ఇవ్విధంబున నాఱుమాఱులు ప్రస్కందితం బైనయగ్ని తేజంబున. 205

కుమారస్వామి యవతారము

క. ఆదిత్యనిభుఁడు విమల, ద్వాదశబాహుండు షడ్వదనుఁ డఖిలదిశా
రోదోంతరంబు వెలుఁగ మ,హోదారుం డాకుమారుఁ డుదయం బయ్యెన్.

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షంబునం బాడ్యమియందు వీర్యనిషేకంబును విదియయందు గర్భవ్యక్తియుఁ దదియయందు శరీరమాత్రావిర్భావంబునుం జతుర్థియందు సకలావయవసంపూర్ణతయు నై యుదయించినకుమారుండు పంచమియందు సముత్థితాకారుం డై పేర్చి త్రిపురదహనసాధనం బైనహరుకార్ముకం బమ్మహీధరంబునందు నిక్షిప్తం బై యున్నదానిం బుచ్చికొని గుణధ్వని సేసిన నమ్మహాధ్వని విని కలుషించి యైరావత సుప్రతీకంబు లనుదిగ్గజంబు లయ్యగ్నిభవుమీఁదం బఱతెంచిన నమ్మహాభుజుం డారెంటినిం జెనఁచి పట్టి రెండుచేతుల ధరియించి తనసహజం బైన శక్తియొక్క కేలం గ్రీడార్థకలితం బైనకుక్కుటం బొక్కకేలను బరిపూర్యమాణనినదం బైనశంఖంబు గరద్వయనంబునం దాల్చి హస్తయుగళంబున గగనంబు వ్రేయుచుం బాణియుగ్మంబు వక్త్రంబుల నిడికొని బాలోచితంబు లైనయంగుళిచర్వణంబులు పోరిఁబోరి నొనరించుచు నిశితసాయకంబునం గ్రౌంచపర్వతవిభేదనంబు సేసి పటుశక్తిపాతంబున శ్వేతశైలశృంగభంగంబు గావించి చెలంగి యాఱుముఖంబుల నొక్కపెట్ట యార్చినం బ్రళయభైరవారావభీషణం బైన తదాఘోషణంబున. 207

మ. కులశైలంబులు [1]గ్రక్కదం గదలె దిక్కుల్ వ్రయ్య లయ్యెన్ మహీ
వలయం బంతయు [2]జిఱ్ఱునం దిరిగె దేవవ్రాతముల్ సాధ్వసా
కులతం బొందెఁ బయోధు లన్నియును సంక్షోభించె సప్తాశ్వస
ప్తులు బిట్టుల్కి రథంబు నల్దెసలకుం బోసిడ్చె నుద్భ్రాంతిమైన్. 208

క. అట్టిమహోత్పాతంబులు, పుట్టినఁ గని మునులు లోకములకు శుభముగాఁ
జట్టన శాంతికవిధు లప్పట్టున నొనరించి రాత్మభావనపరు లై. 209

1. అ. గ్రక్కున. 2. గ. చిఱ్ఱరం.

వ. ఆ సమయంబునం జైత్రరథవననివాసు లైనజను లందఱుం గూడి యంగిరసః ప్రముఖమునీంద్రులభార్యలకు నగ్నిదేవువలనం బుట్టినబాలుండు లోకంబులకు నిట్టియనర్థంబు సేయందొడంగెనని యాక్రోశించిన నియ్యపవాదంబునకు రోసి యాసప్తమునులలోన వసిష్ఠుండు దక్కఁ దక్కినయార్వురుఁ దమవనితలం బరిత్యజించిరి మఱియును గొందఱు జనులు వీ రేమి సేయుదు రిన్నిపోకలం బోయినది వహ్నిభార్యయ కాక యని బలుకం జొచ్చి రంత నమ్మహామునుల పాలికిఁ బావకాంగన సనుదెంచి యిట్లనియె. 210

క. వినుఁ డేను వహ్నివలనం, గనినకుమారుండు వాఁడు గడు నిజ మిది మీ
వనితలకుం బని గా దిటు, సనునే కులసతుల విడువ సత్పురుషులకున్. 211

వ. అని యెంత సెప్పిన వా రొడంబడరైరి తదనంతరంబ విశ్వామిత్రుండు గుమారు కడ కరిగి యద్దేవుశరణంబు సొచ్చి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి తదాదేశంబున నతనికి జాతకర్మాదివిధు లొనరించిన నది యంతయు నెఱింగి యమరులెల్ల నమరేంద్రుం గానం జని యి ట్లనిరి. 212

ఉ. దారుణశౌర్యధుర్యుఁ డతిదర్పితచిత్తుఁడు వహ్నిసూనుఁ డ
వ్వీరుఁడు నిన్నుఁ గైకొనక వీఁక మెయిం జనుదెంచు నిప్డు దు
ర్వారత నీపదంబు గొనువాంఛ నవశ్యముఁ గాన యింతలో
నీరస మెత్తి వాని వధియింపుము చెచ్చెర విక్రమోన్నతిన్. 213

వ. అట్లయిన నీకు నింద్రత్వంబు శాశ్వతం బగు నేమును బ్రదుకుదుము లోకంబు లవ్యాకులంబు లగు ననినం బురందరుం డప్పుడ సప్తమాతృకలం బిలిచి మీరు సని వహ్నిసంభవుండైన కుమారు సమయించి నాకుఁ బ్రియంబు సేయుండని పంచినం బనిపూని వారు ఘోరంబుగా నతనిపై నడరి తదీయతేజోవిశేషంబునకు భయం బంది యతని శరణంబు సొచ్చి యేము లోకమాతలముమాయందునీవు మాతృభావంబుసేయ నర్హుండ వనినం గుమారుండు వారి నభినందించి చేకొనియె నంత నగ్నియు నిజపుత్త్రుపాలికి వచ్చి యతనిచేతం బూజితుం డయి తదీయరక్షాపరత్వంబున నిలిచె మాతృగణంబు క్రోధంబునం బుట్టినయది లోహితాస్యయను భామిని కుమారునకు దాది యై యుపలాలనంబు సేయుచుండె నఖిలభూతగణంబులు బఱతెంచి క్రౌంచారిం బరివేష్టించె నది యంతయు విని కలుషించి. 214

— ఇంద్రుఁడు కుమారస్వామిపై నెత్తివచ్చుట. —

ఉ. స్కందునిమీఁద నెత్తి బలగర్వితుఁ డై నడతెంచె నుద్భట
స్యందన సామజాశ్వభటసంకులసైన్యసమగ్రదేవతా
బృంద సమేతుఁ డై భువనభీకరసంగరకాంక్ష నింద్రుఁ డ
స్పందితశౌర్యుఁ డగ్నికణపాత భయంకరవజ్రహస్తుఁ డై. 215

వ. అంత. 216

తరలము. తరళదీధితిపుంజనిర్భరదారుణాయుధపాణు లై
తెరలఁ ద్రోచి దివౌకసుల్ పఱతెంచి యార్చుచుఁ దాఁకి రా
శరవణోద్భవు నాతఁడుం దగ సంభ్రమస్ఫుటరోషవి
స్ఫురితనిష్ఠురహాసజృంభణముగా వహించినఁ జెచ్చెరన్. 217

తే. అతనిముఖగహ్వరంబుల నద్భుతముగ, నుగ్రదహనశిఖావళులుద్భవించి
వేల్పుమూఁకలనరికట్టి వేల్వఁదొడఁగె,నంత నెంతయుసంభ్రాంతులగుచుసురలు.

క. నీకింకరులము మమ్ముం; జేకొని కృపఁ గావు మనుచు శిఖినందను న
స్తోకబలు శరణు వేఁడినఁ, జేకొని దాహాభయ ముడుగఁ జేసె నతండున్. 219

వ. ఇట్లు దేవతలు కుమారు నాశ్రయించినం జూచి బలసూదనుండు క్రోధఘూర్ణిత
నయనుండై యతనిమీఁద వజ్రంబు వైచిన నది తదీయదక్షిణపార్శ్వంబుఁదాఁ
కిన నం దొక్కపురుషుండు గాంచనవర్ణుండును శక్తిధరుండును మేషవదనుండు నై
విశాఖుం డను పేరం బ్రభవించె మఱియును గన్యాకుమారగణంబు లనేకంబులు
పుట్టె నది యెల్లనుం గని జనితభయుం డై హరిహయుం డగ్నిసంభవు నభయం
బని కొలిచె నంత నమరులు సంతసిల్లి సింహనాదంబులు సెలంగ షణ్ముఖశత
ముఖులం బరివేష్టించి రని చెప్పి వెండియు మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 220

సీ. అయ్యగ్నిసంభవు నాయతోన్నతబాహు, నాముక్తకవచుఁ దేజోమహిష్ఠు
నాలోహితాంబరు హారికుండలకర్ణుఁ, గనకరత్నోజ్జ్వలఘనకిరీటు
సంపూర్ణయౌవను సర్వలక్షణయుక్తుఁ, గని యనురాగిల్లి కమలనిలయ
సాకారయై వచ్చి యఖిలంబుఁ జూడంగ, సితపద్మహస్తయై యతనిఁ బొందె

తే. శ్రీసమేతుఁ డై విశేషకాంతిస్ఫూర్తి,నొలసి పూర్ణచంద్రుచెలువు దాల్చి
యున్నవానిఁ జూచి రుత్ఫుల్లలోచన,కుముదు లగుచు మునులు నమరవరులు.

వ. అంత షష్ఠదివసంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నందు మహామును లందఱు మహాసేను
నతిభక్తిం బూజించి కృతాంజలు లై యి ట్లనిరి. 222

ఉ. పుట్టినయాఱునాళ్లకున పొంపిరివోయి జగంబు లన్నియున్
దట్టుఁడ వై జయించితి ముదంబున నీదుమహత్త్వ మెంతయుం
జిట్టలు గాదె యిట్టియవిజేయుఁడ విం ద్రపదంబు నీక కాఁ
బట్టము గట్టి యేలుము కృపన్ మము నెల్లను వహ్నిసంభవా. 223

వ. అనినం గ్రౌంచారి వారలం జూచి యింద్రపదవి నుండువారి కెయ్యది కరణీయం
బని యడుగుటయు వా రిట్లనిరి. 224

మ. బలముం దేజము నించిలోకముఁ గృపం బాలించు టర్కేందుభూ
జలతేజఃపవనాంబరంబులకు నస్థైర్యంబుగాకుండ ని
శ్చలశక్తిస్థితి నీగి శిష్టజన రక్షాదుష్టశిక్షాసమా
కలనం బింద్రపదస్థుఁ డౌనతనికిం గర్తవ్యముల్ షణ్ముఖా. 225

చ. అనునెడ నింద్రుఁ డి ట్లనియె నట్లయినం గడు లెస్స దేవసే
నని మిమనాయకత్వమునకయందభిషిక్తుఁడ వై ముదంబుతో
ననుఁ బనిగొమ్ము నీదు కిరుకైన దొసఁ గెల్లను దీఱ యుండెదన్
ఘనతరశౌర్యసారుఁడవు గావున నర్హుఁడ వింద్రలక్ష్మికిన్. 226

వ. ఏను దేవేంద్రపదవి నుండ నోడుదు నెట్లనిన భవదీయ తేజోవిశేషంబులుసూచి విస్మితులై కొందఱు నీకు నింద్రపదవియందు వేడ్కపుట్టునట్లుగా నేమేనింజెప్పి నావలనం గొఱగామి కల్పించి నీకును నాకును భేదంబు సేయంజూతురు దాసన జేసి నీవు కుపితుండవైనాయెడం గృపదప్పిన నెవ్వారికి వారింప నలవి గాదు లోకభయంకరంబైనవిగ్రహంబు ప్రవర్తిల్లుఁ గావున నవశ్యంబును దివిజరాజ్యం బునీక యొప్పించితి మమ్మెల్ల నేలుకొమ్మనినం గుమారుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

ఉ. అట్టిది యేల పుట్టు నమరాధిప నీవు జగత్ప్రభుండ వై
యిట్టుల మైన తేజము వహించి సుఖంబున నుండు మేను నీ
చుట్టమనై భుజాబలముసొంపున నీ కెలసంబు దీర్చెదం
జట్టన నన్నుఁ బంపుము భృశంబుగ నెయ్యది కార్య మిత్తఱిన్. 228

చ. అనవుడు సంతసిల్లి యతఁ డాతని కి ట్లను నట్టులైన నీ
పనువున నేను సత్యహితభాషణ యింద్రపదంబునందు ని
ల్చినెగడువాఁడ నైతి సురసేనల కెల్లను నాయకుండ వై
ఘనభుజ నీవు సత్కృప జగద్భయనోదన మాచరింపవే. 229

వ. అనినఁ గుమారుండు మరుత్పతి కి ట్లనియె. 230

ఉ. నీకుఁ బ్రియంబుగా భవదనీకినికిం బతి నయ్యెదన్ భుజో
త్సేకపటుప్రతాపము లజేయములై పెనుపొందఁ బేర్చిఘో
రాకృతులైన నీ రిపుల నందఱఁ దున్మెద సర్వలోకర
క్షాకరదైకబుద్ధి నవికల్పుడ నయ్యెదఁ గట్టు పట్టమున్. 231

వ. అనిన నతిప్రీతుం డగుచుఁబురుహూతుండు సకలమునిగణసమేతుం డయి తత్క్షణంబ కుమారునకు నఖిలదేవసేనాధిపత్యంబునం దభిషేకం బొనరించె మునివరులజయజయశబ్దంబులు నమరులసింహనాదంబులుం గిన్నరగంధర్వగానంబులు మంగళతూర్యారావంబులునప్సరోనర్తనంబులుఁ గల్పతరుకుసుమవర్షంబులు సమకాలప్రవృత్తంబు లయ్యెం బదార్థ్యభూషణమణిప్రభాలంకృతం బైనకుమారు మౌళిభాగంబున నుజ్జ్వలం బైన ధవళాతపత్రంబు సురగిరిశిఖరోపరిగతం బగు శరచ్చంద్రబింబంబు ననుకరించుచుండె నట్టియెడ. 232

—: ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట. :—

శా. నానాసిద్ధగణంబు గొల్వఁ బరమానందంబునం జంద్రరే
ఖానద్ధాంచితమౌళి భూరిభుజగాకల్పోజ్జ్వలాకారుఁ డై

శానుం డానతశంకరుండు గిరిజాసంయుక్తుఁడై వచ్చెఁ ద
త్సేనానిం బ్రియసూను షణ్ముఖుని వీక్షింపంగఁ బ్రేమంబుతోన్. 233

వ. ఇట్లు వచ్చి మహాదేవుండు మహాసేనుం గౌఁగిలించుకొని యతనికి విశ్వకర్మనిర్మితంబును హేమమయంబును నయినపుష్పమాలిక యొసంగెనని చెప్పి మార్కండేయుండు పాండవేయున కిట్లనియె వినుము రుద్రుండు మున్ను నిజవీర్యంబు వహ్నియందు సంగ్రహించినఁ దత్తేజోవిశేషంబునం జేసి పావకుండు గుమారు నుత్పాదించె నదియునుం గాక యగ్ని రుద్రుం డని వేదవిదు లైన విప్రులవలనవినంబడు నట్లగుటం గుమారుండు వహ్నిసంభవుండును రుద్రసూనుండును నని చెప్పం బడియె నగ్నిభామిని కృత్తికాఖ్య లైనమునిపత్ను లార్వురరూపంబులు గైకొని ప్రియసమాగమంబుసలిపి శ్వేతశైలంబున రేతస్కందంబు సేయుటం బ్రభవించిన వాఁడు గావునఁ గార్తికేయస్కందనామంబులం బరఁగె నని చెప్పి యిట్లనియె.

తే. అప్పు డింద్రుండు మున్ను దా నబ్జభవుని, యోగమునసురక్షితముగ నునిచినట్టి
దేవసేనకుఁ గన్యకాతిలకమునకుఁ, జెలువముగ నలంకారంబు సేయఁ బనిచి.

వ. సముచితప్రకారంబున నచ్చటికిఁ దెప్పించి కుమారుం జూచి యిక్కన్నియ భవదర్థంబై పరమేష్ఠిచేత సృజియింపఁబడియెం గావున నీ వ్వరవర్ణినిం బరిగ్రహింపు మనిన నప్పార్వతీనందనుండు మందస్మితసుందరవదనారవిందుం డయి యమ్ముహూర్తంబునందు. 236

ఉ. మానితవిక్రమోజ్జ్వలుఁడు మంగళతూర్యనినాద మొప్పఁదే
జోనిధి వహ్నిసాక్షిగ విశుద్ధవిధిజ్ఞుఁడు దేవమంత్రి మం
త్రానుగమం బొనర్పఁగఁ బ్రియం బెసలార వరించెఁ జాగుప
ద్మానన దేవసేనఁ గరిగయానఁ గరగ్రహణప్రయుక్తితోన్. 237

ఆ. గుహుఁడు దేవసేనఁ గోరి పెండ్లియు నైన, యాదినంబు షష్ఠియగుటఁ జేసి
యర్చనీయ మయ్యె నాదివసంబు లోకముల కెల్లఁ గరము గారవమున.

క. ఏ దినమునందు షణ్ముఖు, శ్రీదేవి వరించెఁ గమలచిహ్నితకర యై
యా దివసము పంచమి లో, కాదరణీయంబు లక్ష్మి కాస్పద మయ్యెన్. 239

వ. ఇట్లు విహితమంగళాచారుం డయిన కుమారుపాలికిం జనుదెంచి నిజభర్తలచేతం బరిత్యక్త లైనమునిభార్య లార్వురు నధికదైన్యవివర్ణవదన లై యి ట్లనిరి. 240

చ. కనుకనిఁ గూడి దుర్జనులు గానక చూడక యేము హవ్యవా
హనునకు నిన్నుఁ గంటి మని యాడిన [1]నందుల కోడి మమ్ముఁ జ
య్యనఁ బతు లుజ్జగించిరి ప్రియంబున నిం కిట నీవు మాకు నం
దనుఁడవు మమ్ముఁ బ్రోవ విహితంబు గుమారక నీ కవశ్యమున్. 241

తే. పుణ్యలోకంబులకుఁ బాసి పొక్కుచున్న, మమ్ముఁ జేకొని కరుణాసమగ్రబుద్ధి

1. క. నిందకు నోడి.

బుణ్యగతియందునిలుపుముకవు త్త్రిభావ,దృష్టి వెలయ మా యలమటకదీర్పవయ్య.
క. అనిన గుమారుఁడు వినయం,బున ని ట్లను నేను మీకుఁ § బుత్త్రుఁడ మీరల్
ననుఁ గన్నతల్లులరు వినుఁ, డనుమానం బేల మీ ప్రియం బొనరింతున్. 243
సీ. అనుచుఁ జేరువ నున్నశ్రేయనిమిషపతిఁ జూచి, వీరికిఁ దగుపదం § బారయంగ
వలయు నావుడు బలశ్వైరి యిట్లనుఁ జంద్ర,సతు లైనయా దక్షసుతలలోన
రోహిణిపొరుపునశ్రుచి నొప్పునభిజిత్తు, నానొక్క చుక్క దాఁ § బూని యిప్పు
డందఱికంటె నత్యంతవల్లభ నేన, యగుదుఁ జంద్రున కని § వగచి యర్థి
ఆ. దపము సేయ నరిగెఁ § దత్పదం బది రిత్త, యున్నయదియు వీరికనుపు మచట
ననిన వారిఁ బ్రీతి § నతఁడు వీడ్కొలిపినఁ, గడఁగి వారు సనిరి § గగనమునకు.
వ. నాఁటంగోలెఁ గృత్తిక లార్వురు నగ్నిదైవత్యం బన బరఁగునక్షత్రంబై దివం
బున వెలింగిరి తదనంతరంబ స్వాహాదేవి యేతెంచి కుమారుం గని నీవు మత్పు
త్త్రుండవు నిత్యంబును నేను నీపాల వసియింప వలతు ననినం బ్రీతుండై యాతం
డట్లకాక నీవు మత్సమీపంబున నుండి యేనును నీకోడలుం గొనియాడంబ్రియం
బున నుండు మనియె నప్పుడు కుమారమాతృకలు హావిషయుఁ గాళియుఁ గౌశ్రీ
కయు నుద్ధతయు శౌరికయు, నార్యయు వైధాత్రియు ననువార లేడ్వురుం
గుమారుముందట నిలిచి యి ట్లనిరి. 245
ఉ. మమ్ము జగత్త్రియంబునకు § మాతలఁగా నొనరింపు [1]మిప్పు ను
న్నిమ్ముల నొప్పుమాతృకల § కెక్కుడు గావుత మేమి సర్వలో
కమ్ములుఁ దొంటిమాతృకలఁ § గైకొన కుండుటయుం బ్రియంబుతో
మ మ్మనిశంబుఁ గొల్చుటయు § మాకు వరంబుగ మిమ్ము మణ్ముఖా. 246

—♦ కుమారస్వామి సప్తమాతృకల బాలగ్రహంబులఁ జేయుట. ♦—

ఆ. అనిన నగుచు నాతఁ § డట్లల వారల, పేర్మి మాన్పఁ దగవె § ప్రీతినొండు
వరము వేఁడుఁ డిత్తు § వదలక యనుడు నా,స్కందమాత లనిరి § గారవమున.
క. అగుఁ గాక యేమి యే మీ,జగములఁ గలశిశువులకు నశ్రజస్రముఁ బీడల్
దగ నొనరించుచు నీకృప, నెగడెద మివ్వరము మాకు § నీ వొసఁగఁ దగున్.
వ. అనినం గార్తికేయుం డి ట్లనియె. 249
క. అక్కట కీడు దలంచితి, రిక్కార్యము దగవె యైన § నిచ్చితి మీకుఁ
మొక్కినఁ గొల్చిన వేఁడిన, నక్కటికముతోడఁ గావుఁ § డమ్మ శిశువులఁ.
క. పాయక పదియాఱేఁడుల,ప్రాయమునందాఁక నరుల § బాధింపుఁడు మీ
రాయతమదంశజనితు న,జేయు నొకని మీకు రక్షఁ § జేయం బనుతున్. 251
వ. అని పలికి యమ్మహాసేనుండు నిజదేహంబునంగాంచనవర్ణుండై నపురుషునొక్కరు
నుత్పాదించిన వాఁడునుం బుట్టునప్పుడ యాఁకలి దగిలి తిరిగి నేలంబడి మూర్ఛి

1. క. మిప్పుమున్.

తుండై నం గుమారుండు వానికిఁ జైతన్యం బొసంగె నతండును స్కందాపస్మారం బను పేరి గ్రహం బై మాతృకాగణరక్షకుం డయ్యె మఱియు శకునిమాత యైన వినతయు దైత్యమాత యైన దితియు గోమాత యైన సురభియు శునకమాత యైన సరమయు వృక్షమాత యైన కరంజయు సర్పమాత యైనకద్రువయుఁ గుమారు దాదియైనలోహితాస్యయు మాతృగణసమన్వితలై గర్భపీడనంబును శిశుపీడనం బునుం జేయుచు మనుష్యులవలన బలిమంత్రోపహారదానతర్పణంబులఁ దృప్తిం బొంది బాలురకు నాయురారోగ్యసుఖంబుల నొసంగుదురు షోడశవర్గంబుల మీఁదఁ గొన్ని గ్రహంబులు గలవు చెప్పెద వినుము. 252

సీ. నిద్రించుతఱినొండె నెరయ మేల్కనియున్న,తఱినొండె సురసముదయముఁ గాంచి
భ్రమసినపలుకులు వలుకుమానవుఁ బొందు, నదియ దేవగ్రహమని యెఱుంగు
నది శయానుం డయ్యు నాసీనుఁ డయ్యుఁ బి,తృశ్రేణిఁ గని యున్మదించె నేని
నది పితృగ్రహము భావింతాత్మఁడై నరుఁడు గం,ధర్వులఁ గనినఁ గాంధర్వమనియు
తే. బరఁగు గ్రహము సోకదికాలపర్యయమునఁ, గదిరి[1] భ్రమియించెనేని యక్షగ్రహంబు
వాతపైత్త్యాదివికృతులవలన బుద్ధి,దప్పుటయు నొక్క గ్రహవైకృతంబ యండ్రు.
క. విను డెబ్బదియేం డ్లగుదాఁ,కను మానవులకు గ్రహోపఘాతంబులు గ
ల్గు ననంతరంబ గ్రహముల,పని వలవదు ముదిమి యెల్లపనులకుఁ జాలున్.
క. నియతి గలిగి యింద్రియముల, జయించి శుచులై నశాంతిసంపన్నులకున్
భయ మొనరింపఁగ లేవ, వ్యయపుణ్య గ్రహము లే యవస్థలయందున్. 255
వ. మఱియు నొక్కటి సెప్పెద. 256
ఆ. ఆదిదేవుఁడగు మహాదేవు మీఁద నె,వ్వాని మనసు భక్తి వైభవమున
నుల్లసిల్లు నతని నెల్ల కార్యముల డ,గ్గఱవు సూవె గ్రహవికారకృతులు. 257
వ. అని చెప్పి మార్కండేయుఁ డిట్లనియె నట్లు గుహుండు గ్రహంబుల నియోగిం చు నెడ నగ్నివల్లభ యల్లన యతనిం జేర నరిగి యిట్లనియె. 258
తే. పుత్త్రి విను మేను దక్షునిపుత్త్రి నన్నుఁ, బావకున కిచ్చె మాతండ్రి బాల్యముననె
నన్ను నతఁడంత యొల్లఁడు నాకుఁ బతికి, నెపుడు నెడలేనిపొందు గా నీవొనర్పు.
వ. అనిన నగ్నిభవుండు మహాద్విజులు వహ్నియందు హవ్యంబులు స్వాహాకారకలి తంబు లయినమంత్రంబుల నొసంగువారు దానం జేసి నీకుఁ బ్రియునితోడి నిత్య సహవాసంబు సిద్ధించు ననియె నప్పుడు సకలమునిగణసమేతుం డై చనుదెంచి కమలాసనుండు మహాసేను నభినందించి యంతకుమున్న సన్నిహితుండై యున్న మహాదేవు దెసఁ జూచి యతని కిట్లనియె. 260
ఆ. అనఘ వీఁడె త్రిపురహరుఁడు త్రిలోచనుం, డిదె త్రిలోకమాత హిమనగేంద్ర
తనయ వీరు నీకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియుఁ, జువ్వె వీరిఁ గొల్వు సుచిరభక్తి.

1. అ. బమ్మరించెనేని.

వ. అగ్నిదేవునియందును దదీయభార్యయందును దారు నిజయోగబలంబునం జేసి యావేశించి (శుక్లంబువెట్టుటం జేసి) యాదంపతులులోకహితార్థంబుగానిన్నుం గని రని చెప్పినం బార్వతీనందనుండు సానందహృదయుం డయి సకలలోకగురువులైన పార్వతీపరమేశ్వరులం బూజించి సంస్తుతించె నంత నింద్రుండు గార్తికేయునకు నైరావణభూషణం బైనఘంటాద్వయంబు నొసంగిన నం దొక్కటి కుమారుండు గైకొని యొక్కటి విశాఖున కిచ్చెం బదంపడి. 262

—* ఈశ్వరుండు కుమారసహితుండై భద్రవటంబు సేరుట *—

మ. తనయుం గౌఁగిటఁ జేర్చుచున్ వరుస మూర్ధఘ్రాణముం జేయుచున్
జనితానందమనస్కుఁడై గిరిసుతాసంయుక్తుఁ డీశానుఁ డ
య్యనఘుం దోడ్కొని భద్రకేసరిసహస్రాంచద్రథారూఢుఁడై
చనియెన్ భద్రవటస్థలంబునకు నైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 263

వ. అమ్మహాదేవుముందట ననేక యక్షగణపరివృతుండును బుష్పకాధిరూఢుండును నైన కుబేరుండును వెనుకదెస నమరగణసమన్వితుండును నైరావణోల్లాసియు నైన వాసవుండును దక్షిణపక్షంబునం బ్రబలరక్షోయక్షరక్షితుండై యమోఘనామధేయుండైన యక్షోత్తముండునుం గృతపరికరులై నవసురుద్రాదిత్యులును దాపలిపక్కంబున నతిభయంకరవ్యాధిమృత్యుపరివేష్టితుం డై పితృపతియును వివిధయాదోనివహనాథుం డయిన వరుణుండును నడచిరి మఱియు మూర్తిమంతంబులై శూల పట్టిస గదా ముసలాదికంబు లైనయద్దేవునాయుధంబులుఁగమండలు ప్రముఖోపకరణంబులుం జనియె నయ్యాదిదేవునకు నాసన్నుం డయి చంద్రుండు ధవళాతపత్రంబు ధరియించె ననిలాగ్నులు చామరహస్తు లై కొల్చిరి విద్యయు సావిత్రియు గాంధారియుఁ గేశినియు ననుదేవాంగనలు దాఁపయుఁ గొల్చి చనిరి త్రిలోచనసఖుం డైనపింగళుం డనుయక్షుండు వృషభకేతనంబు దాల్చె నివ్విధంబున నభిరామవిభవోదారుం డై కుమారగురుండు భద్రవటంబు సేర నరిగి యచ్చటఁ గుమారుం జూచి యిట్లనియె. 264

తే. సప్తమం బైనమారుతస్కంధమునకుఁ, బతివి గమ్ము కుమార దేవతలకెప్పుడుఁ
గార్యమొదవినఁ జేకొని[1] కడఁ కదీర్చు,మనిశమునుమత్పదధ్యానతఘనుఁడవగుము.

—* కుమారస్వామి మహిషాసురుం జంపుట *—

క. చనుము శుభంబుల నొందుము, తనూజ యని కౌఁగిలించి తద్దయుఁ బ్రేమం
బున నతని వీడుకొలుపఁగ,ననఘ మహోత్పాతములు రయంబునఁబొడమెన్.

ఆ. దెసలు మండె ధరణి దిర్దిరఁ దిరిగెన, భంబు మ్రోసె వడఁకెఁ బర్వతములు
జగము ఘోరతిమిరసంవృత మయ్యె ని,ర్జరులమనము లెల్ల [2]సంభ్రమించెఁ

వ. తదనంతరంబ. 268

1. క. కడిమి నెఱపు. 2. చ. సంచలించె.

మ. ఘనశస్త్రాస్త్రమహోజ్జ్వలంబు చతురంగవ్యాప్తభూమండలం
బు నితాంతోద్ధతఘోరఘోషబధిరీభూతాఖిలాశాముఖం
బనిరోధోద్ధతవేగ ముగ్రదనుజేంద్రానీక మేతెంచె నీ
సున నీశానముఖామరప్రతతిపై శుంభద్భుజారంభ మై. 269

వ. ఇట్లు మహిషాసురసంరక్షితం బయిన దానవసైన్యంబు పఱతెంచి చుట్టుముట్టి యసంఖ్యసాయకంబులు గదాఖడ్గముసలపరిఘశతఘ్నిప్రముఖానేకప్రహరణంబులు ప్రయోగించి నిమిషమాత్రంబున ననిమిషసైన్యంబునం బ్రచురమాతంగతురంగరథికపదాతిప్రకరంబులం బరిమార్చినం గార్చిచ్చు పొదివినం బఱచు మృగంబులుం బోలె నమరులు సమరవిముఖులై తొలంగం బాఱినం జూచి నముచిసూదనుండు సింహనాదంబు సేయుచు నెలుం గెత్తి సురగణంబుల కి ట్లనియె.

చ. వలవదు సంభ్రమంబు గరువంబుగ నిమ్మెయి నెల్లవారు నే
ర్పలవడ వాహనంబులు మహాస్త్రములుం సమకట్టి క్రమ్మఱుం
డలవునఁ దున్మి వైవుఁడు దురాత్ముల దైత్యుల నేను గల్గఁగాఁ
దలరఁగ నేల మీకు ధృతి దాల్పుఁడు నిల్వుఁడు గెల్వుఁ డుక్కునన్. 271

ఆ. అనినఁ బోక నిల్చి [1]యాహితోత్సాహులై, సకలవాహనాస్త్రశస్త్రచయము
లలవరించి పేర్చియార్చి తాఁకిరి వసు,రుద్రసాధ్యముఖ[2]మరుత్ప్రవరులు 272

మ. అమరానీకవిసృజ్యమానబహుశస్త్రాస్త్రాహతిచ్ఛిన్నదే
హములై ఘోరమదేభముల్ బహులరక్తాక్తంబులై తూలెఁ దీ
వ్రమహావాతనిపాతజాతరభసవ్యాధూతసంధ్యారుణా
భ్రములో నా నవశంబులై యుఱలుచుం బ్రత్యర్థిసైన్యంబులన్. 273

మ. పురుహూతాగ్రసరప్రభూతబలసంభూతాస్త్రనిర్ఘాతమై
తిరిగెన్ [3]బమ్మర దైత్యవాహినుల నుద్వృత్తాశ్వికశ్రేణి వి
స్ఫురితోత్పాతసమీరవేగవిముఖీభూతాకృతిం దూలు భీ
కరరత్నాకరజాతసంతతతరంగవ్రాతముం బోలుచున్. 274

చ. అడరుచు దేవసైన్యవిశిఖాగ్నిశిఖావళి చుట్టుముట్టినం
గడువడి దానవధ్వజినిఁ గల్గురథప్రముఖంబు లన్నియుం
బొడిపొడి యయ్యె నుగ్రతరభూరి దవానల మెల్లదిక్కులం
బొడమిన వట్టికట్టియలప్రోవులు రూపఱుమాడ్కిఁ బోఁపఁగన్. 275

శా. గీర్వాణప్రవిముక్తబాణపటలక్రీడావిలూనంబులై
గర్వోన్నద్ధసురారిశీర్షములు వీఁకన్ డొల్లెఁ గల్పచ్ఛిదా
[4]నిర్వ్యక్తాంబుదమండలోద్గతమహానిర్ఘాతపాతావధూ

1. క. యాహితోత్సాహులై, 2. ఖ. మరుదాదివరులు. 3. క. బెం బటి. 4. ఖ. నిర్వ్యాప్త.

తోర్వీభృద్ఘనగండశైలములతో ౹ నూహింపఁ దుల్యంబులై. 276

వ. ఇట్లు నిహన్యమానంబు లగుచు దైత్యసైన్యంబులు నిలువ నోర్వక నలుదెసలం జెదరిన నొదరి యదల్చి మహిషాసురుం డొక్క మహాశైలంబు పెఱికి యిరుగేల నమర్చుకొని యమరులమీఁదం గవిసినం గని జనితోత్సాహంబైన యసురానీకం బతనిం గూడికొని భేరీ నిస్సాణపణవాదితూర్యరవంబులు సింహనాదంబులుఁ జెలంగం గడంగిన నింద్రాదిసురులును బెలుచ సంగరోన్ముఖులై నిలిచిన. 277

క. మహిషుఁడు బల మేర్పడ న,మ్మహీధరము వైచెన య్యమరసైన్యముపై
మహి సంచలింపఁగా దశ,సహస్రయోధవరు లపుడు ౹ [1]చదిసిరి దానన్. 278

ఉ. అంతయుఁ జూచి యెంతయు భయంబున నింద్రునిఁ దొట్టి నిర్జరుల్
భ్రాంతమనస్కులై తిరుగఁబడ్డ నుదంచితఘోరమూర్తియై
యంతక శౌర్యుఁడా దనుజుఁ ౹ డంత దిగంతము దూలఁ గిట్టి కా
లాంతకుఁడై నరుద్రునిరథాగ్రము చెచ్చెరఁ బట్టె నుద్ధతిన్. 279

చ. హరుఁ డదె చిక్కె నింక నసురాధిపుచేఁ దెగు నంచుఁ బొంగి భీ
కరముగ దైత్యు లార్వఁగ జగత్త్రితయంబును గంప మొందఁగాఁ
దొరలి మునీశ్వరుల్ గరము ౹ దీనతఁ బొందఁగ మందహాసభా
సురముఖుఁడై పురారి నిజసూనుఁ గుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్. 280

ఉ. చూచితె వీనిసాహసము ౹ శూరత మద్రథరోధి యయ్యె ని
న్నీచుఁ గృతాపరాధు నవినీతు గతాయువు మృత్యుదేవికి
గోచరుఁ జేయు మిప్డు రణకోవిద నావుడు షణ్ముఖుండు గో
త్రాచలసన్నిభుండు మదనాంతకుమాటకుఁ బొంగియుక్కునన్. 281

ఉ. లోహితరత్నభూషణుఁడు ౹ లోహితమాల్యధరుండు విస్ఫుర
ల్లోహితలోచనుండు నవలోహితవస్త్రుఁడు లోహితాస్యుఁడై
యాహవకేళికిం గడఁగునప్పుడు సూడఁగ నొప్పె లోకని
ర్దాహ సమిద్ధ నూతన పతంగుఁడపోలె రథాధిరూఢుఁడై. 282

ఉ. ఆతని నుగ్రతేజు నిటలాక్షతనూభవుఁ జూచి నిర్జర
వ్రాతము భీతిఁ బో విడిచి ౹ వారక ధీరత నిల్చె నంత ని
ర్ధూతవిరోధి వైరివధదోహలి యై వడి వైచెఁ దీవ్రని
ర్ఘాతముతోడఁ బుట్టు వనఁ ౹ గాఁ దగునుజ్జ్వలశక్తి దైత్యుపైన్. 283

క. దారుణకల్పాంతాగ్ని స,మారంభము దోఁప నమ్మహాస్త్రంబు రయం
బారంగ నడరి దివిజేం,ద్రారాతిం బొదివి భస్మితాంగునిఁ జేసెన్. 284

వ. ఇవ్విధంబున మహిషాసురుం బరిమార్చి కుమారుండు మఱియు నమ్మహాశక్తిం బునఃపునః ప్రయోగంబు గావించుచు ననేక దైత్యదానవశతసహస్రంబుల వధి

1. క. చదిసి.

యించె నద్దేవునిపారిషదగణంబుం గవిసి యసురులం దునిమి తూఁటాడి తదీయ
రక్తపానమాంసఖాదనంబులు సేసి మత్తిల్లి యాడుచుం బాడుచు నతనిఁ గొని
యాడుచు విహరించె నిట్లు వైరులం బొలియించి తిమిరంబు విరియించిన తిమిర
వైరియుంబోలె వెలుంగుచున్న కార్తికేయు నజేయుం జేర నరుగుదెంచి దేవేం
ద్రుం డతనిం గౌఁగిటం జేర్చి యి ట్లనియె. 285

చ. కమలభవప్రదత్తవరగర్వితుఁడై మముఁ జీరికిం గొనం
డమితపరాక్రముండు దనుజాధిపుఁ డీతఁడు నీమహోగ్రకో
ప[1]మున దవాగ్నియందు శలభంబునుబోలె నశించె ఏసికిన్
సము లగువారు వెండియును జచ్చిరి నూర్వురు దైత్యు లీ యనిన్. 286

క. లోకత్రయంబునందును, నీ కీర్తి వెలింగె నమరనికరము నేనున్
నీ కింకరులము గుణర,త్నాకర రక్షింపు మమ్ము ననిశంబుఁ గృపన్. 287

వ. అని పలికె నప్పుడు పార్వతీసుందరుండు నిజనందనుఁబునఃపునరాలింగనంబుల నభి
నందించి పురందరప్రముఖులం జూచి యిక్కుమారునందు నాయం దెట్లట్ల సభ
క్తికచిత్తుల రై వర్తిల్లుం డని యాజ్ఞాపించి యనంతరంబ భద్రవటంబునకుం జని
యె నమరులు ప్రమదంబునం దమతమనివాసంబులకుఁ జని రివ్విధంబున. 288

ఉ. ఒక్కదినంబునంద బలియుండు సురారుల నెల్లఁ దున్మి పెం
పెక్కె దయార్ద్రుఁడై యభయ మిచ్చె జగంబుల కెల్ల షణ్ముఖుం
డిక్కథ భక్తితో వినిన నెప్పుడుఁ గీర్తన సేసినన్ జనుల్
నిక్కము సర్వదోషముల నీఁగి భజింతురు భవ్యభద్రముల్. 289

వ. అనిమార్కండేయుండు సెప్పినఁబాండవులుసంతుష్టహృదయులై యమ్మహాత్మునిం
బ్రశంసించిరి వా రివ్విధంబున నభీష్టకథాగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లునెడఁ గృష్ణవల్లభయైన
సత్యభామయుం బాంచాలియు నేకతంబ యొక్కయెడఁ బ్రియసల్లాపసంసక్తలై
యుండి రప్పుడు సత్యభామ ద్రౌపది కి ట్లనియె. 290

— సత్యా ద్రౌపదీ సంవాదము —

సీ. నీ ప్రియభర్తల నిర్మలచరితులఁ, బ్రకటతేజుల లోకపాలనిభులఁ
బార్థుల నీ వొకభంగిన వదలక, చెలువ యెబ్భంగి భజింతు దగిలి
యొక్కఁడొక్కనికంటె నువిద నీ కేవురు, ననురక్తులగుట యత్యద్భుతంబు
నగు మొగంబుల కాని నాతి నీదెస నెప్డుఁ, బతులకుఁ [2]గింకిరిపాటు లేదు

తే. వ్రతము పెంపొ మంత్రౌషధవైభవంబొ, సరసనైపథ్యకర్మకౌశలమొ చతుర
విభ్రమోల్లాసరేఖయొ వెలఁది నీ వి, శేషసౌభాగ్యహేతువు సెపుమ నాకు.

క. ఏనును నీవలన నిజము, గా నిది యంతయును నెఱిఁగి కమలదళాక్షుం
బూని వశగతునిఁ జేసి య,నూనస్నేహానుభోగయుక్తిఁ [3]దలిర్తున్. 292

1. క. మనుధవాగ్ని. 2. చ. జ. గింకటిపాటు. 3. క. దలింతున్.

క. యని యడిగిన మది నించుక, గినుక వొడమ నడఁచుకొనుచుఁ§గృష్ణ మృదులహా
సిని యగుచుఁ గృష్ణభామినిఁ, గనుఁగొని యి ట్లనియె నిర్వి§కారాకృతియై. 293

క. నను నిట్లు దుష్టవనితా,జనమునటులు గాఁ దలంపఁ § జనునే నీకున్
మన సొప్పదు పురుషోత్తము,వనితవు గాఁదగవు నీవు § వనరుహనయనా. 294

వ. అని మేలంపుఁజందంబున దానివివేకహీనత యెఱుకపడ నాడి పాంచాలిమఱియు
ని ట్లనియె. 295

చ. అలయక మంత్రతంత్రవివి§ధౌషధభంగులఁజేసి యెంతయున్
వలతురు నాథు లంట మగు§వా కడు బేలతనంబు దాన మున్
గలిగినప్రేమయుం బొలియుఁ§గాని యొకండును సిద్ధిఁ బొంద ద
ప్పొలఁతులతోడిమన్కి యహి§పోత్తుగఁ జూచు విభుం డెఱింగినన్. 296

చ. మగువ యొనర్చువశ్య విధి§మందులు మాయలు నొందుచంద మై
మగనికిఁ దెచ్చు రోగములు§మానక మూకజడాదిభావముల్
మొగి నొనరించు నద్దురిత§ముల్ దనచేసినచేఁత లై తుదిన్
జగమున కెక్కు నిందయును§సద్గతిహానియు వచ్చు నింతికిన్. 297

క. కావునఁ బతులకు నెప్పుడుఁ, గావింపం దగదు కపట§కర్మంబులు ద
ద్భావ మెఱిఁగి యనువర్తిని, యై వనిత చరింప నదియ § యగు నెల్లవియున్.

వ. పాండవులయెడ నే నెట్టిదాన నై యిట్టిసౌభాగ్యంబు నందితి నది నీ కెఱింగిం
చెద నేర్పడ వినుము. 299

సీ. పతు లాత్మ నొండొక్క§పడఁతుల గలసిన, నలుగ నెయ్యెడల న§హంకరింప
మదముఁ బ్రమాదంబు § మాని వారికిఁ జిత్త, మేకముఖంబుగ § నెల్లప్రొద్దు
భక్తి సేయుదుఁ జూపుఁ§బలుకునుఁ గోర్కియుఁ, జెయ్వునువింతగాఁ§జేయ నెపుడు
నమరగంధర్వయ§క్షాదులం దైనను, బురుషు నన్యునిఁ దృ§ణంబుగఁ దలంతు
తే. స్నానభోజనశయనాది§సంప్రయోగ, మర్థిఁ బతులకు ము న్నొందు§నాచరింపఁ
బతులు వచ్చిన నాసన§పాద్యవిధుల, భక్తితో నేన కావింతుఁ § బనుప నొరుల.

చ. తగియెడు వేళలందు నియ§తంబుగ మజ్జనభోజనక్రియల్
దగ నొడఁగూర్తు భర్తలకు § ధాన్యధనంబులు రిత్తమై వ్యయం
బగుటకు నోర్వ నెప్పుడు గృ§హస్థలభాండవిశోధనంబు లి
మ్ముగ నొకనాఁడు నేమఱఁ బ్ర§మోదము సల్పుదు బంధుకోటికిన్. 301

క. [1]పలుమాఱుం దలవాకిట, మెలఁగుట యసతీజనైక§మిత్రిత కలహం
బుల కెలయుట నగుపలుకులఁ, బెలుచ నగుట నాకుఁ గాని§పేరివి మగువా. 302

క. పతు లిచ్చమెయిఁ బ్రవాస,స్థితు లైనం బుష్పగంధ§దీప్తాభరణ
ప్రతతి ధరియింపఁ దద్గత,మతి నగుచుఁ దదాగమంబ § మదిఁగాంక్షింతున్. 303

1. గ. పలుమఱుఁ దలవాకిటికిని.

ఉ. అత్తకు భక్తి గల్గి మది నాయమ సెప్పినమాడ్కి [1]జీవికా
వృత్తము లారయింతు గురుసవిప్రసురాతిథిపూజనంబు ల
త్యుత్తమభక్తి నేన తగ నోపి యొనర్తుఁ బ్రియంబుఁ జాల్మియున్
మెత్తఁదనంబు సంతతము మేలుగఁ దాల్తు సమస్తభంగులన్. 304

క. కడుమృదువు లనుచుఁ దేఁకువ, సెడి యెపుడుఁ జరింప భరతసింహులు గోపం
బడరిన నాశీవిషముల, వడువునఁ గ్రూరు లని వెఱపు వదలక కొల్తున్. 305

సీ. మాయత్తఁ బృథ్వీస మానఁ బృథాదేవిఁ, గుంతిభోజాత్మజఁ గోమలాంగి
సతతంబు భోజన స్నానాదికములయం, దిమ్ముగఁ బరిచర్య యేన చేసి
సంప్రీతఁ జేయుదు జనవంద్యుఁ డగుధర్మ,తనయు నిబంతి నిత్యంబుఁ బసిఁడి
పళ్లెరంబులఁ గుడుచు బ్రాహ్మణు లతిపుణ్యు, లెనిమిది వేలు సమిద్ధమతులు

తే. యతులు పదివేలు వారల కనుదినంబు, నన్నపానంబు లర్హసహాయ నగుచు
నొడికముగ నేన కావింతు నుచితవస్త్ర,భూషణాదులఁ బరితోషకముగ నొనర్తు.

వ. మఱియు ధర్మరాజునగరియందుఁ గనకమణిమయభూషణాలంకృతు లయినపరిచారకులు నూఱువేలు రేయును బగలును బాత్రహస్తులై యభ్యాగతభోజనంబు లొడఁగూర్చువారు నందఱ కలవు వీరెల్ల నిట్టిట్టి మెలఁకువ మెలంగుదురని తత్కృతాకృతంబు లేనయెఱుంగుదు నిరంతరమదధారాతరంగితకపోలంబులయినభద్రగజశతసహస్రంబులుఁ బ్రభూతజవసత్త్వ సన్నుతంబు లయినయుత్తమాశ్వశతసహస్రంబులుం గలవు వానికి నన్నింటికి నిత్యోచితంబులైనఖాద్యంబులొనరింపను బాలింపను దగినవారి నేన నియమింతు నఖండభాండాగారపూరితంబులైనయగణ్యమణికనకాదివస్తువులును బ్రతిదినవిహితంబు లయినయాయవ్యయంబులు నాయెఱుంగనియవియు లేవు గోపాలజనంబులు మొదిగాఁ గల సకలభృత్యజనంబులజీవితంబుల నరసి యేన నడపుదుం బరమయశోధను లగుపాండునందనులు నిజకుటుంబభారంబు సర్వంబును నాయంద సమర్పించి తారు నిర్భరులై యిష్టవిహారంబుల నుండుదు రే నెల్ల వెంటల నప్రమత్తనై వర్తింతు. 307

ఆ. వేగ జాము గలుగ వెడనిద్రఁ బొందుదుఁ, గాని రాజ్యభారకార్యయుక్తి
నబ్జనయన నాకు నాహారనిద్రల, కెడయు లేదు సువ్వె యెల్లప్రొద్దు. 308

ఆ. ఇట్టివర్తనముల నెపుడుఁ బాండవులకుఁ, దగిలి ప్రియము సేయఁ దగితిఁ గాని
మగువ నీవు సెప్పు మందులు [2]మంత్రంబు, లింద్రజాలములును నే నెఱుంగ.

వ. అనిన విని లజ్జాకలితచిత్తయగుచు సత్యభామ పాండవభామిని కిట్లనియె. 310

క. ఏ నెఱుఁగమి నిట్లడిగితి, నా నేరమిసైపవలయు నగవుగఁ గొనుమీ
మానిని నాపలుకులు స,న్మానితము భవచ్చరిత్రమహిమ ధరిత్రిన్. 311

వ. అనినం బాంచాలి మందస్మితాననయగుచు నది యట్లు కాక యని పలికి మఱియు

1. జ. జీటికా. 2. క. మాకులు. గ. మాయలు నిం.

ని ట్లనియె. 312

— ద్రౌపది సత్యభామకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులు సెప్పుట. —

క. పతిమనసు నాఁచికొనియెడు, చతురోపాయంబు నీకుఁ | జపలాక్షి సుని
శ్చితమతిఁ జెప్పెద విను మూర్జితమును ధర్మాన్వితము సుశీలంబును గాన్.
చ. పతిఁ గడవంగ దైవతము | భామల కెందును లేదు ప్రీతుఁ డై
పతి గరుణించెనేనిఁ [1]కులభామిని భాసురభూషణాంబరా
న్వితధనధాన్యగౌరవము | విశ్రుత సంతతియుక్ యశంబు స
ద్గతియును గల్గు నొండుమెయిఁ | గల్గునె యిన్ని తెఱంగు లారయన్. 314
ఆ. కరము దుఃఖపడినఁ | గాని యొక్కింతసౌఖ్యంబు ధర్మగతిఁ గలుగ దెందుఁ
జూడు మబల భర్తృశుశ్రూషఫలము సంతతసుఖంబు నంద | ధర్మ వొదవు.
క. కావున నిత్యము సమ్యగ్భావము ప్రేమంబు వెరవు | భక్తియుఁ బ్రియముం
గావింపుము నీప్రియునెడ, భావ మెఱిఁగి యతఁడు దాన | పైఁబడి మరగున్.
మ. వనజాక్షుండు గడంగి నీదగుగృహద్వారంబు సేరంగ వ
చ్చెననంగా విని లెమ్ము సంభ్రమముతోఁ | జె న్నొందునభ్యంతరం
బునకుక్ వచ్చిన నాసనాదికరణంబుల్ దీర్పఁ దత్తజ్జనం
బు నియోగించితి నంచు నుండక ప్రియంబుల్ సేయు మీవుం దగన్. 317
చ. తివిరి మురారి నీకుఁ గడుఁ | దీవుగఁ జెప్పినపల్కు గల్గినం
గువలయనేత్ర నీమనసు | [2]గూడినవారికి నైన నెప్డుఁ జె
ప్ప వలదు దాన నొండొక నె | పంబు ఘటించు రెఱింగి రేని నీ
సవతులు కృష్ణుబుద్ధి విర | సం బగు నీదెసఁ దత్ప్రియుక్తిచేన్. 318
చ. పతికి ననుంగు లైనతగు | బంధుల మిత్త్రుల భోజనాదిస
త్కృతముల నాదరించుచు న | కృత్రిమభక్తివిశేషసంతతో
త్థితమతి వై చరింపుము త | దీయహితేతరవృత్తులైనవా
రతివ భవత్సమ్మార్జనము | లైనను గైకొన కుండు మేర్పడన్. 319
క. విను ప్రద్యుమ్నాదిభవత్తనయుల గెడ నైన నేక | తంబున నేకా
సనమున నుండుట దూష్యం,బని యెఱుఁగుము సతులచరిత | లతిదుష్కరముల్.
క. కులవతులును సతులును నిర్మలమతులును నయినయట్టిమగువలతోడం
జెలిమి యొనరించునది దుర్విలసితవనితాభియుక్తి | విడువుము తరుణీ. 321
వ. ఇది నీకుఁ బరమ సౌభాగ్యమూలం బయినయుపాయం బనినం బ్రీతచిత్త యై
సత్యభామ యి ట్లనియె. 322
సీ. నీవు ధర్మజ్ఞవు దేవసన్నిభులు నీభర్తలు మహనీయకీర్తిధనులు
ధైర్యతేజోబలశౌర్యసంపన్నులు, గావున వీరికి | నేవిధమున

1. గ. గలభాషిణి. 2. క. ...ాటినవారికి.

ధారుణీరాజ్యంబు § నేరెడుఁ దడయక, మీ కెగ్గు సేసిన§లోకనింద్య
చరితుండు గౌరవ§ధరణీశువనితలు, దిక్కు లే కలమటఁ § బొక్కుచుండఁ
తే. గని ముదంబునఁ బొందెదు § వనిత నీవు,సుతుల నత్యంతనిర్మల§మతుల శౌర్య
యుతులఁ గాంచినసద్గుణా§న్వితవు వగపు,వలదు చిత్తంబులోనీకు§జలజనయన.

వ. ప్రతివింధ్యాదు లయి నీపుత్త్రులేవురు నిప్పుడు వచ్చి యదుపురంబున నున్నవారు వారికి నొక్కటం గొఱంతలేదు రుక్మిణియు సుభద్రయుఁ దక్కినవారలు నక్కుమారులయెడం దమకొడుకులకంటె గారవంబు సేయుదురు వారిదెస నిశ్చింతవు గమ్మనియె నయ్యవసరంబునం గృష్ణుండు పాండవుల వీడ్కొని మార్కండేయాది విప్రజనంబు నామంత్రణంబు సేసి గమనోన్ముఖుం డగుటయు సత్యభామ యాజ్ఞసేనిం గౌఁగిలించుకొని సగౌరవంబుగా వీడ్కొనియె నంత వాసుదేవుండును బ్రియాసహితంబుగా రథారూఢుం డై ద్వారవతీపురంబున కరిగె మార్కండేయుండును బాండవేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డి ట్లనియె. 324

క. వనముల నిట్లనిశంబును, ఘనతరదుఃఖానుభవవి§[1]కల్పితు లగుచుఁ
మనుజోత్తము లప్పార్థులు, జననుత యటమీఁద నెట్లు§[2]సలిపిరి చెపుమా. 325

వ. అనిన నమ్మునీశ్వరుం డి ట్లని చెప్పెఁ గృష్ణుండు సనిన యనంతరంబ పాండవులు గామ్యకవననివాసంబుపరిత్యజించి యనేకవనశైలనదనదీవిశేషంబులాలోకించుచు ద్వైతవనంబునకుం జని యట్టియెడం గరిపురంబున నుండి యొక్క బ్రాహ్మణుండు సరసకథాకథనకుశలుండు సనుదెంచి కౌంతేయులం గని యుచితసల్లాపంబు సేసి మగిడి ధృతరాష్ట్రుపాలికిం జనిన నమ్మహీపాలుండు పాండవులకుశలం బడుగుటయు నవ్విప్రుండు వా రేవురు ననవరతశీతవాతాతపకర్శితాంగులై బహుదుఃఖసాగరంబున మునింగియున్నవారనియును వీరనాథయయ్యును ననాథయుం బోలెఁ బాంచాలి పరమశోకార్తయై యున్నది యనియుం జెప్పిన విని వైచిత్రవీర్యుండు విషణ్ణహృదయుం డై కన్నీరు దొరుఁగం గొండొకసేపు పలుక కుండి పదంపడి నిట్టూర్పు నిగిడించి గద్గదకంఠుం డగుచు ని ట్లనియె. 326

—* ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల వనవాసక్లేశంబునకు దుఃఖించుట. *—

క. నాచేసినకీడునఁ గడు, నీచుం డగు నా తనూజు§నేరమి నిమ్మై
నో చెల్లఁ బార్థులకుఁ బు,ణ్యాచారుల కెందు లేని§యాపద వచ్చెన్. 327

క. నా పెద్దకొడుకు ధర్మజుఁ, గాపురుషవిదూరు ధీరుఁ§ గౌరవకులసం
దీపకు నివ్విధమున సం,తాపితుఁగాఁ జేసె నే వి§ధాతృఁడదయుఁ డై. 328

చ. అమలనివాతసౌధములయందు మనోజ్ఞమరాళతూలత
ల్పముల శయించి రేపులు శుభ§స్థితి మాగధసూతగీతనా

1. అ. కంపితులగుచున్. 2. అ. చరియించిరొకో.

దములఁ బ్రమోదముం బొరయు ¹ధర్మసుతుండె కఠోరభూమిభా
గమున శయించి మేల్కను సృగాల నినాద వికీర్ణ కర్ణుఁడై. 329

క. నాగాయుతసత్త్వుఁడు ది,జ్నాగాయతహస్తుఁ డనిలనందనుఁడు మహో
ద్వేగాత్ముఁ డగుచు డస్సిన, నాగముక్రియ నుండ కున్నె నవసి వనమునన్.

ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములున్ సతియు నార్తిమెయిన్ బహుదుఃఖమగ్నులై
యున్న తెఱంగు చూచి విజయుండు యుధిష్ఠిరవాక్యబద్ధుఁడై
సన్నుతుఁ డుగ్రపన్నగముచాడ్పున రోఁజుచుఁ గ్రోధశోక వే
గోన్నతి నాత్మ నే మనుచు నుండునొ నాసుతుతప్పు లెన్నుచున్. 331

క. అక్కట మృదుగాత్రులు గడుఁ, జిక్కని ²మనుసులు కుమారసింహులు గవ లిం
పెక్కినసుఖముల కర్హులు, స్రుక్కి నవయు నోర్చియునికి చోద్యం బరయన్. 332

వ. అని పలికి వెండియు. 333

చ. అనుపమతేజుఁ డున్నతభుజాగ్రుఁ డుదగ్రుఁడు వైరినిగ్రహుం
డనఘుఁడు వాయుసూనుఁడు నిజాగ్రజు చేసినసత్యపాశబం
ధనమునఁ జిక్కి తత్సమయతత్పరుఁడై యిటు ఘోరదుఃఖవే
దనములు సైఁచెఁ గాని మదిఁ దద్దయుఁ గ్రోధమయంబు వానికిన్. 334

సీ. శకుని కైతవము దుశ్శాసనుచేసిన, దుష్కర్మమును గర్ణుతులువతనము
దుర్యోధనుని దైన్యదుర్ణయంబును జిత్తమునఁ గిరిశల్యముల్ వోలె నలఁప
దావాగ్ని తెఱఁగున దరికొని క్రోధంబు,వనవాస మనియెడివాయుగతుల
నంతకంతకుఁ బేర్చి యవయవంబుల నెల్ల, మండంగ నెప్పుడుమధ్యముండు

ఆ. మొగము జేవుఱింపముడివడు బొమలతో, నవుడు గఱచుచును భయంకరముగ
నున్నరూపు వాయకుండు నామది వాఁడ, ³మిత్తి నాదుపుత్త్రమిత్త్రతతికి. 335

క. అంతకసుతుహృదయంబున, నంత గలుగ నేర దలుక యర్జునుమదిలో
నంత గలుగ దమ్మారుతి, యంతకనిభుఁ డధికరోషుఁ డనవరతంబున్. 336

తే. అర్జునానిలప్రేరితం బగుచుఁ బేర్చి, వాయుతనయదవాగ్ని దుర్వారభంగిఁ
గర్ణసౌబలసహితముగా మదీయ, పుత్త్రశతకాననము వెసఁ బొదువ కున్నె. 337

క. అగుఁ గాక కర్మఫలములుఁ, దగఁ గుడువక పోవ వశమె దైవకృతంబుల్
మగుడునె కౌరవ్యులకుం, దెగుకాలం బయ్యె వగపు తెరు వింకేలా. 338

క. ఏను వల దన్న జూదము, మాన దె సుతదుర్ణయంబు మగిడింపక దు
ర్మానమునఁ గులక్షయసంధానమునకుఁ దొడఁగితిని విధాతృని చెయిదిన్. 339

తే. రాత్రి తెగుదల దిన మేలరాకయుండు, దినము తెగుదల రాత్రియే తేరకున్నె
పరఁగసుఖదుఃఖములుగాలపర్యయమున, నెందుమనుజులఁబొందకయేలయుండుగొ.

1. క. జ. ధర్మసుతుండటే కానభూమిభా. 2. 'మనిసి' యనియు మనుష్యవాచకముగలదు' మానిసుల్ మనుసులు' ఆంధ్రభాషార్ణవము. 3. క. గ. మృత్యు.

ఉ. మేలున సంతసిల్లునెడ మేకొని యోడక లొందు నాపదల్
మూలఁగఁ బూని సౌఖ్యములు వోఁచుఁ గృతంబులు తప్ప వెమ్మెయిం
బోలఁగ నింతయుం గని ప్రబుద్ధమనస్కులు ఖేదమోదని
ర్గాళితధైర్యసాగరులు [1]గాక సుఖింతురు సర్వకాలమున్. 341

చ. సిరికిఁ దొలంగి కానల వసించి కృశించినపార్థుఁడట్లని
ర్జరులవరంబునం బరమసమ్మదలీల మహాస్త్రలాభని
స్ఫురణముఁ బొంది యద్దివికిఁ బోయి శరీరముతోన క్రమ్మఱన్
ధరణికి వచ్చె నిట్టివిగదా వివిధాద్భుతకర్మపాకముల్. 342

క. గాండీవము విల్లటె యా,ఖండలనందనుఁడు విల్లు గలవాఁడటెత
త్కాండంబులు దివ్యములటె, యొండేటికి నతనిధనము యుర్వియుసిరియున్.

వ. అని ధృతరాష్ట్రుండు [2]బహువిధంబు లగుపలుకులు వలుక విని దుర్యోధనుండు శకునిం జూచి యీరాజేల యింతభీతుం డయ్యె ననుచు నతండునుం దానును గర్ణసహితుం డై యొక్కవివిక్తప్రదేశంబునకుం జని కార్యాలోచనంబుననున్న యెడం గర్ణుం డి ట్లనియె. 344

సీ. పాలితశౌర్యులు పాండవేయులు దుఃఖ,శీలు రై యడవులపాలు వడిరి
ధరణీశ తొల్లియింద్రప్రస్థపురమున, ధర్మనందనుపాలఁ బేర్మితోడ
శోభిల్లు చున్నవి శ్రుతలక్ష్మినీబుద్ధి, బలమున నిన్నుఁ బెం పొలయఁ బొందెఁ
బరువడి దక్షిణ పశ్చిమోత్తరపూర్వ, దేశస్థు లయిన మహీశులెల్ల

తే. నీక యరిగాఁపులై రిప్డు నిఖిలజలధి, [3]శైలకాననద్వీపవిశాల మయిన
మహి సమస్తంబు నేలుము మహిమ యెసఁగ, లీల నింద్రుండుసురలోకమేలునట్లు.

—: కర్ణ శకునిదుర్యోధనులు మంతనంబు సేయుట :—

ఉ. జానపదుల్ పురీజనులు సంతతముం బ్రమదం బెలర్పనీ
దైనశుభోదయంబ హృదయంబులఁ గోరుచు నున్నవారు స
మ్మానము నొంది కౌరవసమాజము నిన్ను భజించె భూరితే
జో నిధివై వెలింగెదవు సూర్యునిచాడ్పున నీవ యిమ్మహిన్. 346

వ. పాండవు లిప్పుడు పరమదుఃఖార్తు లగుచు ద్వైతవనసరోవరసమీపంబున నున్నవా రని వింటిమి నీవు సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు మెఱసి చని యందు నీ తేజంబు ఘర్మసమయంబునాఁటితపను తేజంబై పగతురకన్నులు గమర నతిదు స్సహం బగునట్లుగాఁ జేయుము దొల్లి నహుషపుత్రుండయినయయాతియుం బోలెనుజ్జ్వలుండ వై యున్ననిన్నుం జూచి పాండవులు హృదయభేదంబుగా వగచెదరు మిత్రజనమోదంబును శత్రుజనభేదంబునుంగదా సంపదలకుం దగి యెడు ఫలంబు. 347

1. గ. గాన. 2. గ. బహువిధంబులం బలుకుపలుకు. 3. జ. కాననద్వీపవిభ్రమతం బైనయట్టి

క. ధనధాన్యపుత్త్ర బాంధవ,జనలాభంబులును దలఁప సరిగావు సుఖం
బునఁ దాను దనరి శత్రులు, ఘనతరదుఃఖముల నుండఁ గని యలరుటకున్.

ఉ. నారలు గట్టి కూరలశనంబుగ నుగ్రవనంబులో విప
ద్భారము నొంది వందురిన ఫల్గును నుజ్జ్వల రాజ్య వైభవో
దారుల మై కనుంగొను ముదంబునఁ బొందఁగఁ గాంచుకంటె నిం
పారఁగ నొండు గల్గునె కృతార్థత యెందును గౌరవేశ్వరా. 349

తే. అతులసౌభాగ్యభోగస మగ్రమహిమ
నొప్పుచున్ననీదేవుల యొప్పు సూచి
ధృతి దఱిఁగి తన్నుఁదాన నిం దించుకొనుచు
హృదయమునఁ బాండవాంగన యెరియ వలదె. 350

వ. అనిన నిది వోలు నని నాగకేతనుండు సంప్రీతుం డై కొండొక విచారించి రాధేయుం జూచి యిట్లనియె. 351

క. నాతలఁపును నిట్టిద నీ, వీ తెఱఁ గెఱిఁగించి తిది యభీష్టము మన మా
ద్వైతవనంబున కరుగుట, భూతలపతి యనుమతింపఁ బోలఁడు మదిలోన్.

తే. అందుఁ బాండవు లుండుట యాంబికేయుఁ
డెఱుఁగు మన మవ్వనంబున కేఁగుటయును
గడఁగి పార్థులతోడివిగ్రహముకొఱక
యని యవశ్యంబు వారించు నతఁడు మనల. 353

వ. అదియునుం గాక. 354

చ. ఉరుతరవిక్రమాఢ్యులనియున్ మహనీయ తపో విశేషసు
స్థిరు లనియుం బృథాసుతులదిక్కునఁ దద్దయు భీతుఁ డై నిరం
తరమును మానవేంద్రుఁ డెదఁ దాపము నొందుచు నుండు వింటె యి
క్కురువిభు డింత సేపు గడుఁ గూర్చి విలాపము సేసె వారికిన్. 355

వ. అతనియొద్ద నుండి విదురుండును వారిన పెట్టుచోటు గానక పొగడుచుండు జూదంబునాఁటనుండియు విదురుండు పాండవపక్షపాతి యగుట దెల్లంబయ్యె మనవిచారించినయిక్కార్యంబు చిన్నసన్న యెఱింగెనేనియు నాతం డెల్లభంగులవిఘ్నంబు సేయుఁగావున నిదియంతయు రహస్యంబుగా నొనరించుకొని ధృతరాష్ట్రుండు దీని కనుమతించు తెఱం గెయ్యది యట్టియుపాయంబు నీవును శకునియు నూహించునది మనము రేపకడ వచ్చి కురుపితామహుం డైనభీష్మునిఁ గురువంశోత్తముం డైనధృతరాష్ట్రుని నొడంబఱిచి వెడలుద మని వారి వీడ్కొలిపి దుర్యోధనుం డభ్యంతరగృహంబున కరిగి యారాత్రి సముచితప్రకారంబునఁ గడపెఁ బ్రభాతం బగుటయుఁ గర్ణుండు దుర్యోధనుకడకుం జని యిట్లనియె. 356

ఉ. భూతలనాథ యే నొకటి పోల నుపాయము గంటి నిప్పుడా

ద్వైతవనంబునందు విది§తంబుగ నున్నవి గోకదంబముల్
ప్రీతిగఁ దద్విలోకనము§పేరఁ జనం దగు ధారుణీశ్వరుం
డీ తెఱఁ గైనఁ బొమ్మను న§భీష్టముఁ జేకుఱు నెల్లభంగులన్. 357

క. నా విని సుబలతనూజుఁడు, దేవా నీయాన యేను § దెల్లంబుగ రే
యీవెరవె నెమ్మనమ్మున, భావించితి ననియె నంతఁ § బ్రహసితముఖులై. 358

వ. ఒండొరులచేయి పఱచి నవ్వుచు నమ్మువ్వురుం దత్క్షణంబ సమంగనామధేయుం డయినగోపాలకు నొక్కనిం [1]గఱపికొని ధృతరాష్ట్రుపాలికిం జని సముచిత ప్రసంగసేవావిశేషంబుల నమ్మహీవిభు సుముఖుం జేసి యనంతరంబ దేవా ద్వైతవనంబునందుగలకీలారంబుననుండి వీఁడె యొక్కగోపకుండు వచ్చె ననిన నతండును వానికభిముఖుం డై పసులసేమ మేమి యని యడుగుటయు వాఁ డి ట్లనియె. 359

—♦ కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రునిచేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనుట ♦—

ఉ. ద్వైతవనంబునట్టిసుఖ§వాసము గోవుల కెందు లేదు ధా
త్రీతలనాథ యిప్పుడు ప్ర§దీప్తము లై సతతంబుఁ బేర్చి గో
వ్రాతభయంకరంబు లగు§వాలుమృగంబులు సంచరించు మీ
కా తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పుటకు § నై యిట వచ్చితి నేను జెచ్చెరన్. 360

వ. అనినయనంతరంబ కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రుతోడ దేవా యట్లయినం దడయక దుష్టమృగనాశనంబును గోగణసంరక్షణంబును జేయుటకు భవత్సూను దుర్యోధను నియోగింపు మనిన నతండు గొండొక విచారించి యి ట్లనియె. 361

మ. తగు గోరక్ష యొనర్ప దుష్టమృగవి§ధ్వంసంబు నూహింప మే
లగు నై నన్ వినుఁ డవ్వనాంతరమునం § దాసక్తిమై నున్నవా
రు గరిష్ఠాత్ములు పాండురాజతనయుల్ § రూఢప్రతాపాఢ్యు ల
ట్లగుటన్ మీగమనంబు నామదిఁ బ్రియం§బై తోఁప దెబ్బంగులన్. 362

చ. వనమున నోసి వందురిన§వారని వారల మీ రవశ్యముం
జెనకఁ దలంతు రప్పురుష§సింహులు భూరితపోసిద్ధుల్ మనం
బునఁ గలుషించి రేనియుఁ ద§పోమహిమన్ మిము నిర్దహింతు రొం
డె నతులితాస్త్రశక్తిని వ§డిం దునుమాడుదు రాజి నందఱన్. 363

క. మున్నును మీచేతఁ గడున్, బన్నము వడి నొచ్చినారు § పార్థులు మిమ్ముం
గన్నంత నలుగ కుందు నె,పన్నగరిపుసన్నిభుండు § పవనజుఁ డాత్మన్. 364

వ. అదియునుం గాక. 365

చ. ఒకరుఁడ ధాత్రి యంతయును § నోర్చెఁ గృతాస్త్రుఁడు గాక యుండియుం
బ్రకటిత బాహువిక్రముఁడు § ఫల్గునుఁ డిప్డు మహేంద్రుపాల న
త్యకుటిలదివ్యబాణయుతుఁ § డై యెలమిం జనుదెంచె నట్టివా

1. గలపికొని.

నికి నెదురంగ శక్యమగునె చే రణభూముల నింక నేరికిన్. 366
తే. చెనసి మీరు వారిఁ గేడుసేయుటయును, వారు మీ కెగ్గుసేఁతయు నవగవ మేలు
గాదు వలసిన ఘోషరక్షణ మొనర్పఁ, దగినవారలఁ బుత్తెమదడయకందు.
వ. అని యొడంబడకున్న నయ్యాంబికేయునకు శకుని యిట్లనియె. 368
ఉ. పాలితవిక్రమోన్నతులు పాండుతనూజులు వారికప్రియం
బేల యొనర్తు మే మధిప యే మటు సేసితి మేనియుం బ్రతి
జ్ఞాలలితుండు ధర్మజుఁడు సత్యము దప్పునె తమ్ము లేల త
చ్ఛీల మతిక్రమింతు రిది సిద్ధము నమ్ముము నెమ్మనంబునన్. 369
క. మానసను జిత్తంబుల మృగయాకౌతుక మతిశయిల్లినది గోగణర
క్షాకరణము కార్యంబని, యే కీడును నేల పొందు నిందు మహీశా. 370
క. అనిన నతండును గొండొక, మనమునఁ జింతించి బుద్ధిమంతుల రై గో
ధనము నరసి తడయక రం, డని వారికి నెట్టకేల కనుమతి యిచ్చెన్. 371
ఆ. ఆ క్షణంబ కౌతుకాతిశయవ్యగ్రహృదయుఁ డైనఫణధరేంద్రకేతు
నాజ్ఞఁ గరిపురంబునం దెల్లఘోషింపఁబడియె ఘోషయాత్రప్రకటలీల.

—♦ దుర్యోధనుఁడు ఘోషయాత్ర వోవుట ♦—

సీ. అంతఁ బ్రహృష్టాత్ముఁ డై లలితాంబరాభరణాంగరాగవిస్ఫురితమూర్తి
నొప్పారి విభుఁడు సహోదరులును గర్ణగాంధారులును బ్రియబాంధవులును
సముచితవాహనసైన్యసమేతులై కొలువంగ వెడలె నుజ్జ్వలవిభూతి
నాందోళికాదివాహనములఁ దఱ్ఱియ, ప్రమదలు బహుసహస్రములు సనిరి
ఆ. కడఁగి పౌరు లెల్లఁ గై సేసి పడఁతులుఁ, దారు నడచి రతిముదంబుతోడఁ
బ్రకటశకట వైశ్యపణ్యాంగనాదిసంకులము నుల్లసిల్లె ఘోషయాత్ర. 373
వ. మఱియు నమ్మహీపతిపయనంబున కనురూపంబుగా నెనిమిదివేలు రథంబులు
ముప్పదివే లేనుంగులుఁ దొంబదివేలు గుఱ్ఱంబులు శతసహస్రసంఖ్యాకాల్బలంబులుం
గలమహాసైన్యంబుతోడ నడచె మృగయాకుశలులై నమ్మృగయులు విటవిదూషక
వంది వైతాళికాదిజను లనేకు లనుగమించి రిట్లు గవ్యూతిమాత్రంబగు నేలయరిగి
యచ్చట విడిసి యద్దినశేషంబును రాత్రియుం గడపి మఱునాఁడు వివిధగిరిగహ
నంబు లతిక్రమించి ఘోషంబు లున్నవనంబు సొచ్చి యం దొక్కరమణీయప్ర
దేశంబున శిబిరంబు గావించి యమ్మను జేంద్రుండు. 374
సీ. నానాసహస్రసంఖ్యానంబు లై సంత, తానందవిగతభయత్వలీల
నక్కాననమున నేదిక్కు సూచిన నతిసంకులంబుగఁ గుంద శంఖ చంద్ర
హార నీహార డిండీర పటీర ముక్తాహార హీరసంకాశములును
గాదంబకాలేయ కాదంబినీనీల జాల తమాలికాసన్నిభములు
తే. ప్రౌఢబంధూకపల్లవభాసితములు, వికచకాంచన చంపకవిస్ఫుటములు

నైనవర్ణంబు లొప్ప నేత్రాభిరామ,భంగి నలరారు గో కదంబములఁ గనియె.

వ. కని తదీయసమృద్ధికి సంతసిల్లుచు గోపాలజనంబులు సవినయంబుగాఁ దన్నుం గాంచిన నాదరించి వారు దనకు నగ్గోవులపేళ్ళును లక్షణంబులు నేర్పడ నెఱింగించుచుండఁ బేరువేర వత్సంబులు వత్సతరంబులు మహోక్షంబులు ధేనువులు దర్ణకంబులు మొదలయినగోవిశేషంబుల నాలోకించుచు నయ్యైవిధంబులఁ బసికిం దగినరక్షణంబు గావింప నర్హజనంబుల సవిశేషంబుగా నియోగించి మఱియును. 376

క. గోపాల సమన్వితుఁడై, యా పాలమునఁ దిరిగి గో రసాస్వాదనలీ
లా పరితృప్తి నెలర్చె మ, హీపాలుఁడు నెమ్మితోడ నిష్టులుఁ దానున్. 377

వ. తదనంతరంబ గాయకనర్తకాదులు వందిమాగధజనంబులుం గనిన నాదరించి వారికి నభిమతధనంబు లొసంగి మృగయావినోదంబునకుం దొడంగి. 378

మ. హరిణవ్రాతములం గలంచుచు నుదగ్రానేకపశ్రేణిఁ జె
చ్చెర బంధించుచు నుగ్రసింహనివహచ్ఛేదైక[1]సంక్రీడబం
ధురతం బేర్చుచుఁ బ్రస్ఫురన్మహిషశార్దూలోద్ధతక్రోడని
ర్భరపాతంబు లొనర్చుచుం దిరిగె భూపశ్రేష్ఠుఁ డక్కానలోన్. 379

వ. మఱియు ననవరతసురభిసరసీరుహప్రకరపరికీర్ణంబు లగుజలాశయంబు లాలోకించుచు నతిమనోహరప్రసూనఫలభరితపాదపవనాభ్యంతరంబుల విహరించుచు మన్మథ మయూర మధుకరకీరకోకిలాలాపకోలాహలంబు లాకర్ణించుచుఁ గ్రమంబునం బరిజనసమన్వితుం డై ధార్తరాష్ట్రుండు ద్వైతవనసరోవరంబు సేరం జనియె నంత నట ధర్మనందనుండు తత్సమీపంబున మునిజనసహాయుండై వన్యంబు లగుఫలమూలవిశేషంబులు సాధనంబులుగా సద్యస్కందం బనుయజ్ఞంబు సేయుచుండె నప్పుడు దుర్యోధనుండు నిజభృత్యజనుల నక్కొలని దరిం గ్రీడాగృహంబులు నిర్మింప నియోగించిన. 380

క. వారును సంభ్రమమున న, వ్వారిరుహాకరముపొంత వదలక క్రీడా
గారములు గట్టఁ దొడఁగుడు, వారించుచుఁ బాఱుతెంచి రవడి గంధర్వుల్. 381

వ. ఇది చిత్రసేనుం డనుగంధర్వపతికిం గ్రీడార్థంబు కల్పితంబైనది గావున మీరిక్కొలను సేరక తొలంగి పోవునది యనిన వారు మగుడం జని దుర్యోధనునకుఁ జెప్పుటయు నతండు రణదుర్మదులైన సైనికులం గొందఱం బంచిన నరిగి వారలు గంధర్వులకిట్లనిరి. 382

మ. బలియుం డా ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాబాహుండు దుర్యోధనుం
డలఘుం డీ కమలాకరంబునకుఁ గ్రీడార్థంబు గౌతూహలం
బెలయంగాఁ బ్రియకామినీసహితుఁడై యేతెంచుచున్నాఁడు మీ

1. అ. సక్రోధ.

ర్వుల దిం దుండఁ దొలంగి పొం డనవుడుఁ వా రుద్ధతక్రోధు లై. 383

వ. ఒండొరుల మొగంబులు సూచి పెలుచ నవ్వి వారల కి ట్లనిరి. 384

క. ఎదిరిం దన్ను నెఱుంగఁడు, మదమునఁ బ్రాణంబుఁ దనదుమానముఁ గోల్పో
మదిఁ దలఁచినాఁడు మీన్నృపుఁ, డిది యేటికిఁ జెనఁటిచెయ్వు కలిన్నియు నిచటన్.

వ. బుద్ధిమంతుఁ డై యూరక చనుట లెస్స యనుం డనినం గ్రమ్మఱి చని వారు కురుపతికిం దద్వచనంబుల తెఱం గంతయుం జెప్పుటయు నతండు రోషావేశవివశుం డై తమ్ముల దొరలం జూచి మీరందఱు మీమీసైన్యంబులతోడం గూడి కడంగి దుర్వినీతు లైన గంధర్వుల గర్వంబు మాన్పి సరోవరం బాక్రమించునది వారికి సహాయుం డయి సురగణసమేతంబుగ నింద్రుండు సనుదెంచె నేనియు నవలీల జయించునది యని నియోగించిన. 386

క. అతులచతురంగసేనా,న్వితు లయి ధృతరాష్ట్రసుతులు నిరతిశయ రయో
ద్ధత సింహనాద బధిరీ, కృతదిఙ్ముఖు లగుచుఁ జనిరి గినుక యెలర్పన్. 387

వ. ఇట్లు సనుదెంచు కురువీరుల కడ్డంబు వచ్చి కొందఱు గంధర్వులు ప్రియపూర్వకంబుగా నిట యేల వచ్చెదరు. మీకు మాతోడి విద్వేషం బేటికి నిలువుం డనినం బెలుచ నార్చి సేనాగ్రచరులు వారలమీఁదం బ్రచురశస్త్రాస్త్రపాతంబు సేయం దొడంగినం దొలంగి చని యాగంధర్వు లాక్షణంబ చిత్రసేనునకు నంతయుఁ జెప్పి పుచ్చినం బ్రబలరోషరంజితాననుం డై యతండు. 388

క. చనుఁడు రయంబున నా దుర్జనులం గౌరవులఁ బొదివి సమయింపుఁడు మీ
రని బహుసహస్రసంఖ్యులఁ, బనిచెను గంధర్వవరులఁ బ్రకటితబలులన్. 389

వ. ఇట్లు పనిచిన. 390

ఉ. ఆయత కుంత కార్ముక గదాసి పరశ్వధ శూలపట్టిసా
ద్యాయుధఘోరహస్తులు కులాచల [1]తుంగతనుల్ ప్రచండ తే
జోయుతు లా వియచ్చరులు శూరతమై నడతెంచి బల్విడిం
గో యని తాఁకి రుగ్రరణకోవిదులై కురురాజసైన్యమున్. 391

వ. ఇవ్విధంబున గంధర్వులు బెట్టిదంబుగాఁ గిట్టి నొప్పింపం దొడంగినం గలంగి దుశ్శాసనాదికౌరవులు ససైన్యంబుగాఁ దెరలి దుర్యోధనుచేరువకుం బఱచినఁ గర్ణుం డొక్కరుండ సుస్థిరుం డయి నిలిచి గంధర్వుల నిలువరించి భల్లార్ధచంద్ర ప్రముఖ బహుల బాణపాతంబులం దదీయదేహంబులు ఖండించుచు నిమిషమాత్రంబునఁ జిత్రసేనుసైనికశతంబుల రూపుమాపుటయు మఱియుం బైపై గంధర్వులు శతసహస్రసంఖ్యులు తోఁతెంచినం బృథివి యెల్లను గంధర్వమయం బై నట్టుండె నప్పుడు. 392

చ. శకునియుఁ దమ్ములుం బ్రబలసైన్యముతో నడతేర [2]నాహవో

1. క. శృంగ. 2. గ. సాహసోత్సుక.

త్సుకమతి యై సుయోధనుఁడు సూతతనూజునియున్నచోటికిం
బ్రకటభుజాగ్రతం గడఁగి బల్విడిఁ దద్రిపుకోటి దాఁకినన్
సకల జగద్భయంకర లసత్సమరోత్సవ మయ్యె నయ్యెడన్. 393

క. కొండొక సేపునకు మహో,ద్దండనృపానేక ఘోరతరవిశిఖ వ్యా
ఖండితశరీరు లై ధృతి, ఖండితముగఁ, బల్లటిలిరి గంధర్వు లనిన్. 394

—♦ చిత్రసేనుం డనుగంధర్వరాజు దుర్యోధనునితో యుద్ధముసేయుట ♦—

క. గంధర్వులు దెరలుట విని, గంధర్వవిభుండు క్రోధకలుషితమతియై
గంధగజముచందమున మ,దాంధగతిం గవిసెఁ గౌరవానీకముపై. 395

వ. ఇట్లు గవిసి చిత్రసేనుండు. 396

శా. మాయాసంగరకోవిదుండు వికసన్మాయాస్త్రజాలంబులన్
వాయువ్యాప్తి యడంగ నర్కకిరణవ్రాతంబు రుద్ధంబుగాఁ
జేయం జొచ్చినఁ ద్రెళ్లెఁ దేరులు కరుల్ శీర్ణంబు లయ్యెన్ దళ
త్కాయం బయ్యె హయాలి గూలిరి నరుల్ కౌరవ్యసైన్యంబులన్. 397

క. పొదలి యొకని కొక్కనికిసి [1]బదుగురు పదుగురుగఁ గవిసి పౌరవసేనం
బొదివి సమయింపఁ దొడఁగిరి, వదలక గంధర్వు లసి నవారోద్ధతు లై. 398

వ. అవ్వియచ్చరులవిక్రమంబునకు నోర్వక బెదరి చెదరి కురురాజసైన్యంబు ధర్మ
నందనుం డున్నకందువకుఁ బాఱం దొడంగె నప్పుడు రాధేయుం డజేయుం డై
కులశైలంబునుంబోలెఁ దరలక నిలిచి గంధర్వులు గురియుశరవర్షంబున మును
గుచుఁ దనయోపినంత పెనంగు చుండె సోదర సౌబలసహాయుం డై దుర్యోధ
నుండు కర్ణసహాయ్యంబు వదలక నిలిచె నంత ననంతసత్త్వులైన గంధర్వు
లనేకులు సుట్టు ముట్టి. 399

ఉ. కొందఱు సూతు నశ్వములఁ గొందఱు గొందఱు చాపదండముం
గొందఱు చక్రయుగ్మకము గొందఱు విస్ఫురితాతపత్రముం
గొందఱు కూబరంబు మఱికొందఱు కేతువుఁ గొంద ఱక్షమున్
దందడిఁ దున్మివైచి విరథత్వ మొనర్చిరి సూతసూతికిన్. 400

వ. ఇట్లు విరథుం డయి కర్ణుండు వికర్ణురథం బెక్కి రణభూమికిం దొలంగి చనియె
దుర్యోధనుండు విముఖుండు గాక పరబలంబు మార్కొని పెనంగం దొడంగినం
గినిసి చిత్రసేనుండు వానిం దలపడి తదీయస్యందనంబు రాధేయురథంబునట్లు
భగ్నంబుగాఁ జేయించి విరథుం డగునమ్మహీవిభుం గేశాకర్షణంబున నేలం బడ
వైచి పెడకేలు గట్టిసింహనాదంబుసేసినం దక్కినగంధర్వులుం గనుకనిం[2]బఱచి
యతనివనితాజనంబులను దత్సోదరు లగుదుశ్శాసన దుర్విషహ దుర్ముఖవివింశతి
చిత్రసేన విం దానువిందులను దత్తనూభవులను దదీయమంత్రులనుబట్టి బంధించి

1. గ. బదుండ్రును బదుండ్రు గవిసి. 2. చ. తెర్చి.

చిత్రసేనున కొప్పగించి రంతఁ బెఱకౌరవులును బౌరులు నమాత్యులుం బెదరి యాక్రోశించుచుం బఱచి ధర్మపుత్త్రు శరణు సొచ్చి యి ట్లనిరి. 401

మ. ఘనబాహాబలదుర్నివారమహిమన్ గంధర్వవీరుల్ సుయో
ధనుఁ దత్కాంతలఁ దత్సహోదరుల బంధప్రాప్తులం జేసి కై
కొని వే పోవుచు నున్నవా రదె రిపుక్షోభంబు గావించి నీ
యనుజవ్రాతముఁ గావవే కరుణ నిండారంగ రాజోత్తమా. 402

వ. అని కృతాంజలు లై పలుకు చున్నవారిం జూచి భీమసేనుండు ప్రహసితాననుం డగుచు ధర్మపుత్త్రున కి ట్లనియె. 403

ఆ. మనకుఁ జులుక నయ్యె మనచేయుపనియ గంధర్వవరులు గూడి తగ నొనర్చి
రింత లెస్స యగునె యేభారమును లేక, యూరకుండ మనల నొందె జయము.

తే. పుట్టుఁగల్లరి యై పాపములకు నెల్ల, దిట్ట యై లోకములచేతఁ దిట్టువడిన
కట్టిఁడికి నిట్టికష్టంబు గా నొనర్చి, తగ విధాత్రుఁడు చతురుఁ డై నెగడె నేఁడు.

మ. విపరీతస్థితి నొంది ఘోరవిపినోర్వీవాసు లై నిత్యదుః
ఖపరాధీనతఁ దూలిరంచు మనలన్ గర్వాంధితస్వాంతుఁ డై
యపలాపింపఁగ వచ్చి దుర్ణయపరుం డాధార్తరాష్ట్రుండు దో
షపరీతాత్ముఁడు దత్ఫలంబు గుడిచెన్ సత్యంబు నామాత్యుఁ డై. 406

వ. వాని దెసం గృప సేయ వల దనిన ననుజునకు నగ్రజుం డి ట్లనియె. 407

క. అకట యిది పరుషవాక్యము, లకు సమయమె శరణు సొచ్చి లఘుభావముతో
వికలగతి నున్న కౌరవ, నికరమునకుఁ గరుణ సేయ నీకుం దగదే. 408

వ. ఏకాన్వయజాతు లైనవారికి నర్థనిమిత్తం బయిన భేదం బొక్కొక్కమాటు వర్తిల్లు నంతన చేసి సహజస్నేహంబు దప్ప నేరదు జ్ఞాతిజనంబులు దమలో నెట్టివా రైన నొప్పుం గాని యన్యులవలనం బరిభవంబు దొడరినప్పుడు దా నొండొరులఁ జేకొన కునికి లోకనింద్యంబు దుర్యోధనుండు దుర్వినీతుం డైనను సభార్యుం డయి పరులచేతం బట్టువడియె దీని నుపేక్షించిన మనకుం గులహాని యగు నిది యునుం గాక శరణాగతరక్షణంబు రాజమాత్రంబునాని కెల్ల ధర్మంబు నీయట్టి బాహుబలసంపన్నునకు నిట్టిసుకర్మంబు కర్తవ్యం బని వేఱ చెప్ప నేల లెమ్ము నీవును నీతమ్ములు నిమ్ముల రథంబు లెక్కి సర్వాయుధసన్నద్ధు లై చని సుయోధనుచెఱ దలుఁగుం డనినఁ బవననందనుండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 409

సీ. అనుమాన మొక్కింతయును లేక యలిగి, జలంబులఁ ద్రోచె విషంబు వెట్టె
గృహదాహ మొనరించె విహితదురోదర, కపటుఁ డై రాజ్యంబు నపహరించె
జను లెల్లఁ జూడంగ వనజాక్షిఁ బాంచాలిఁ, దల వట్టి యీడ్పించె వలువ లొలువఁ
బనిచెఁ బుట్టినకోలె మనకు నక్కట సుయో, ధనుఁ డెగ్గు సేయని దినముఁ గలదె

ఆ. వానిచేత లొకటి యేనియుఁ దలఁపవు, నీవు మనుజనాథ కేవలంపుఁ

గరుణ పూని యుండఁ దగదయ యెప్పుడు నిట్లు, లైన మనకుఁ గార్యహాని గాదె.

వ. అని పూర్వవైరస్మరణకలుషితుం డై పలికిన నతనికి నజాతశత్రుండు సాంత్వన
పూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 411

ఆ. కావరయ్య యనినఁ గరము దుర్బలుఁడైన, జెనసి యోపినంత సేయ ననిన
నూర కుండు నయ్యు యుత్తమశూరుండు, దీనజనులయున్న తెఱఁగు సూచి.

క. శరణం బని వచ్చిన భీ,కరశత్రుని నయినఁ బ్రీతిఁ గావఁగ వలయుం
గరుణాపరుల తెఱం గిది, యిరవుగ సరి గావు దీని కే ధర్మంబుల్. 413

వ. ధృతరాష్ట్రసూనుండు భవదీయబల శౌర్యంబుల పేర్మి యెఱుంగుంగావునందన్ను
నవశ్యంబును విడిపింతు రని మనదేస బద్ధాశుం డై యుండు నిదిమనకుఁబుణ్యం
బును గీర్తియుం జేకొనుసమయంబు ని న్నింత నిర్బంధింపవలవదేని యరుగుదు
నిప్పుడు యజ్ఞదీక్షితుండు నై యున్నవాఁడ గావున నాకుం జనరాదు మీరు వేగ
చని గంధర్వులం బ్రియపూర్వకంబుగా ననునయించి సుయోధను విడిపించునది
సామవచనంబులం దీరకున్నఁ బరాక్రమంబునన్నైనం బ్రతివీరుల నోర్చికార్యంబు
దీర్చునది నాచేయుజన్నంబు సఫలంబు సేయుం డనిన భీముం డెట్టకేనియునియ్య
కొనియె నర్జునుండును ధర్మరాజుపనుపు గైకొని కురురాజుచెఱ దలఁగఁ బ్రతిజ్ఞ
సేసె నకులసహదేవులు నుత్సాహసమేతు లయి రన్నలువురు నాముక్తకవచులు
నాబద్ధతూణీరులు నాకలితకార్ముకులు నారూఢరథులు నయి యగ్రజువీడ్కొని
యతిత్వరితగతి నడచినం గౌరవసైన్యం బంతయు వారిం గూడుకొని సింహ
నాదంబులు సెలంగం జనియె నిట్లరిగి వారలు గంధమాదనంబునకయి చను
చున్నయవ్వియచ్చరానీకంబుం గూడ ముట్టిన. 414

—* భీమార్జుననకులసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధంబు సేయుట. *—

క. కని గంధర్వులు గ్రమ్మఱి, ఘనులం బాండవుల నగ్నికల్పులఁ దేజో
ధనుల నమరేంద్రసదృశుల, ననఘుల మార్కొనిరి ప్రకటితాటోపమునన్.

ఉ. అగ్రజువాక్యముల్ దలఁచి యర్జునుఁ డప్పుడు వారితోడ న
త్యుగ్రత దక్కి యెంతయుఁ బ్రియోక్తుల నిట్లను మీకు మాయెడన్
విగ్రహ మేల నెయ్యమున విడ్వఁడు కౌరవరాజుఁ బార్థివ
ప్రాగ్రసరుండు ధర్మసుతుపన్పిది మీకు నలంఘ్య మిత్త్రతన్. 416

వ. అనిన నతనికి గంధర్వు లిట్లనిరి. 417

తే. ధర్మజుఁడు మాకుఁ బ్రభుఁడె యాధర్మతనయు
నాజ్ఞ నేమేల యొనరింతు మనిమిషేంద్రుఁ
డొక్కరుఁడ మమ్ము శాసింప నోడయఁ డన్యు
లెందు నెవ్వారైనను భయ మేమి మాకు. 418

వ. అనిన విజయుం డవ్వియచ్చరుల నుపలక్షించి మునుమున్న తెగువకుంజోరనేల

యని ప్రియంబును ధర్మంబునుం గాఁ బలికితి నెట్లును మీరు సామసాధ్యులరు గా కునికిఁ దోఁచు చున్నయది గావున నుగ్రం బయినవిగ్రహంబున దుర్యోధను విడిపింతు నని వారలమీఁద నిశితవిశిఖప్రకరంబులు ప్రయోగించెనాగంధర్వులు నతనిపైఁ బటుబాణవర్షంబులు గురిసి రిట్లా నలువురకు ననేకగంధర్వశతసహ స్రంబులతో నతిఘోరసమరం బయ్యె నందు. 419

తరలము. కదిసి యర్జును తేరు భగ్నముగా నొనర్పఁ దలంచి పె
ల్లొదవి ఖేచరకోటి గ్రమ్మఁటయుం బురందరనందనుం
డదయుఁడై పదిలక్షలం బ్రకటాగ్నికల్పుల దివ్యులం
గదనశూరుల నిర్దహించెఁ బ్రకాండదివ్యశరార్చులన్. 420

మహాస్రగ్ధర. ఘనకోదండోగ్రమార్వీకణ మఖలనభోగహ్వారాభోగభాగం
బున నాపూర్ణంబుగా నుబ్బునఁ గవలు మరుత్పుత్రుఁడుం దీవ్రనారా
చ నితాంతాపాతలీలాసరభసగతులై శత్రువీరవ్రజంబుం
దునుమం దచ్ఛోణితంబుల్ దొరఁగి ముసువులై తొట్టె నయ్యుద్ధభూమిన్.

వ ఇట్లు కౌంతేయులచేతం బీడితులై గంధర్వులు దుర్యోధనాదులఁ జెఱలేమఱక కొనుచు గగనంబునకు నెగసి త్రోచి పోవ నుంకించిన నెఱింగి సవ్యసాచి రయం బున నతి నిబిడ బాణజాలంబులం జేసి దిఙ్నభోమార్గంబులు నీరంధ్రంబులు గాఁ గప్పిన నగ్గగనచరులు వలలోనం జిక్కిన పులుఁగులుంబోలెఁ బోవ నేరక శర పంజరంబునం జిక్కియు నుక్కు సెడక యన్నలువురమీఁద వివిధాయుధపరంప రలు ప్రయోగించిన. 422

మ. అవి యెల్లం దునుమాడి క్రీడి ఘనరోషాభీలుఁడై శాత భ
ల్లవితానం బడరించినం దలలు డొల్లం గాయముల్ వింటనుం
డి వడిం గుంభినిఁ గూలఁగా రుధిరవృష్టిం గాలువల్ వాఱఁగా
దివి గంధర్వుల క్రందదంగె జగ ముద్వేగంబునం బొందఁగన్. 423

వ. మఱియు నర్జునప్రయుక్తం బయినయాగ్నేయాస్త్రంబు దావాగ్ని నీరసవిపి నంబు దహించు తెఱంగున గంధర్వనివహంబు నీఱు సేయం దొడంగినం గినిసి చిత్రసేనుండు భీమసేనానుజుమీఁదం బటుగదాదండంబు వైచిన నతండు దాని నేఁడు దునియలుగా సేయుటయు గంధర్వరాజు మాయాబలంబున నంతర్హి తుండై. 324

క. నలువురు పార్థుల నత్యుజ్జ్వలశర[1]వర్షముల ముంచి జలధరము క్రియం
బెలుచన గర్జిల్లుచు [2]నుత్కలుఁ డయి తనవిక్రమంబుఁ గడఁకయుఁ జూపెన్.

ఆ. దాని నుఱక యింద్రసూనుండు గాండీవి, శబ్దవేధు లయినసాయకములఁ

1. క. గ. శేగముల. 2. అ. నుత్కలుఁడై, వ్రాతప్రతుల 'నుత్కలుఁడై' యని యున్నది.

జిత్రసేనుసర్వగాత్రంబు భేదించి, యొక్కమాత్రలోన నుడిపెఁ గడఁక. 426

వ. ఇట్లు నొచ్చి గంధర్వనాయకుండు రణసంరంభంబు విడిచి యర్జునుం జేరం జని [1]తనపొడసూపి నిలిచిన నవ్విభుండును నాత్మసఖుండయిన ఖేచరపతి తెఱంగునూచి సంహృతాస్త్రుండయ్యె వృకోదరాదులును సమరవిరామంబు నొందిరి వార లందఱుఁ దమతమరథంబులమీఁదన యుండి యొండొరులఁ గుశలంబు లడిగి రప్పు డర్జునుండు చిత్రసేనున కిట్లనియె. 427

క. వీరోత్తమ నీ కిమ్మెయి, వైరము దగునయ్య కౌరవప్రకరముతోఁ
గౌరవపతి విడువుము త,ద్దారానుజసుతసమన్వితంబుగ నెమ్మిన్. 428

వ. అనిన నతం డర్జునున కిట్లనియె. 429

సీ. ఈదురాత్ముఁడు మిమ్ము నివ్వనంబున నితాం, తాయాసపీడితు లైనవారిఁ
బరమ ధర్మాత్ముల భార్యాసమేతుల, నపహసింపఁ దలంచి యరుగుదెంచె
నింతయు నెఱిఁగి సురేంద్రుండు గలుపించి, యనుజ వధూసహాయాన్వితముగ
బాప వర్తను వీనిఁ బట్టి తెమ్మని నన్నుఁ, బనిచిన వచ్చితిఁ బార్థ వినవె

తే. శక్రుపాలికి నిదె కొని చనుచున్న, వాఁడ నీవింక నొండనవలదు నిలుము
మత్సఖుండవు గావున మత్సరంబు, నలుకయును లేదు నీదెస ననఘ నాకు.

తే. అనిన నర్జునుఁ డతని కిట్లనియె నీ సు
యోధనుఁడు మాకు వినుము సహోదరుండు
గాన యాతని విడుచుట కర్జ మిదియ
ధర్మజున కెంతయును బ్రమోదంబు సేఁత. 431

చ. అమరవరేణ్య పన్నయిన నావల నెయ్యదియైన నిష్ఠ ధ
ర్మమహితుఁడైన ధర్మజుసమక్షమునం దెఱిఁగించి యాతఁ డే
క్రమమున నెద్ది సెప్పె నది గైకొని చేయుము నీవు మత్ప్రియా
ర్థము చను దెమ్ము నావుడును దానికొడంబడి చిత్రసేనుఁడున్. 432

—✱ చిత్రసేనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి దుర్యోధను విడిచిపెట్టిపోవుట. ♦—

వ. వారలుం దానును ధర్మజుకడకుం జనిన నయ్యజాతశత్రుండు చిత్రసేను నతిప్రియంబునం బూజించి మహాత్మ యీ సుయోధనుండు సానుజామాత్యుం డయి మీచేత వధియింపం బడకునికి మేలయ్యె మీకారణంబున మావంశంబునకు నొండొక్కహాని వొందదయ్యె వీఁ డెట్టి యపరాధంబు సేసినను నది యంతయు సహించి మాకుం గా వీని విడువవలయు నని ప్రార్థించిన నతం డట్లకాక యని దుర్యోధనాదుల నందఱ విడిచి పాండుపుత్త్రుల నామంత్రణంబు సేసి దివంబున కరిగి తత్ప్రకారంబు సకలంబును నింద్రునకు నివేదించిన నింద్రుండును సమర నిహతు లయినగంధర్వుల నమృతవృష్టిం జేసి బ్రతికించె నిట యుధిష్ఠిరుండును

1. క. తనపొడవు.

ధార్తరాష్ట్రులకు బంధమోక్షణంబు గావించి వాని కిట్లనియె. 433

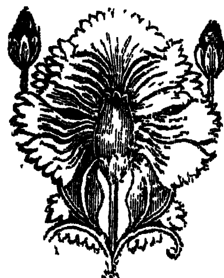
ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిసాహసము ‡ లింక నొనర్పకుమయ్య దుర్జనుం
డన్నన సాహసక్రియల ‡ యందుఁ గడంగి నశించుఁ గావునం
గ్రన్నన తమ్ములన్ దొరలఁ ‡ గైకొని యిమ్ములఁ బొమ్ము వీటికిన్.
సన్నుత దీని కొండొక వి ‡ షాదముఁ బొందకుమీ మనంబునన్. 434

వ. అని బుద్ధిసెప్పి వీడ్కొలిపిన నతండును దీనాననుం డగుచుం జనియె ననుజ సహితుం డయిన ధర్మతనయుఁ ధార్మికత్వంబు ధౌమ్యాదిభూసురులును దదాశ్రమ వాసు లయిన మహామునులును బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి రని వైశంపాయన వర్ణితం బయినకథావిశేషంబు సవిస్తరంబుగా. 435

క. రాజకులతిలక భువన వి, రాజితసితకీర్తిదివిజ ‡ రాజవిభవ ని
ర్వ్యాజ పరాక్రమ సకలధ, రాజనసంపూజ్య ధర్మ‡రక్షణదక్షా. 436

స్రగ్విణి. సర్వలోకాశ్రయా ‡ సౌమ్యభావోదయా
నిర్వికారాకృతీ ‡ నిత్యసత్యోన్నతీ
గర్వితోద్యద్భుజా ‡ కల్పకల్పోల్లస
త్సర్వసర్వంసహా ‡ చక్రచక్రాయుధా. 437

గద్యము. ఇదిసకలసుకవి జనవినుతనన్నయభట్ట ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునఁ బతివ్రతాచరిత్రంబును ధర్మవ్యాధుండు గౌశికునకుఁ బరమ ధర్మం బెఱింగించుటయు నగ్నివంశానుకీర్తనంబును గుమారోత్పత్తియు సత్యా ద్రౌపదీసంవాదంబును బాండవులు ద్వైతవనంబునకుం జనుటయు ధృతరాష్ట్రు వాక్యంబులును దుర్యోధనాదులదుర్మంత్రంబున ఘోషయాత్రయుఁ గౌరవగం ధర్వయుద్ధంబును దుర్యోధనాదులు గంధర్వులచేతం బట్టువడుటయు నర్జునుండు వారల విడిపించుటయు నన్నది పంచమాశ్వాసము. 438

శ్రీ

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, షష్ఠాశ్వాసము.

లలితమూర్తి సుమహ
చ్చాళుక్యవరేణ్య పుణ్యచారిత్ర విచి
త్రాలంకారోజ్జ్వలకవి
తాలాపకలాప సంతతాస్మేరమతీ. 1

దుర్యోధనుని విషాదము.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె న ట్లతిమానుషం బైనయర్జును పరాక్రమంబును నత్యంతదైన్యాస్పదం బగుదుర్యోధనుపరాభవంబును నాకర్ణించి విస్మయజుగుప్సా¹కలితమానసుం డగుచు జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె. 2

చ. అనిశముఁ బాండుపుత్త్రులకు న ప్రియకార్యము రోయునట్టి దు
ర్జనుఁడు సుయోధనుం డటులు శత్రులచే నవమానితుండుఁ జే
ర్చినకృప నొప్పుచున్న కురుసింహులచేత విమోక్షితుండు నై
మనమున లజ్జ లేక మునిమండన యెమ్మెయి నేఁగె వీటికిన్. 3

మత్తకోకిలము. మేనఁ బ్రాణము దాల్చి భంగము మ్రింగి యెప్పటిచాడ్పు నై
మానవేంద్రుఁడ నేను దద్దయు మాని నఽదలఁ పాత్మలోఁ
బూను టాతని కెట్లు గల్గఁగ బోలు నారయ నద్భుతం
బైనతచ్చరితంబు సెప్పుమ యంతయుం బరిపాటితోన్. 4

వ. అని యడిగిన నమ్మహాముని యిట్లను నట్లు కౌంతేయులచేత ²బంధమోక్షితుండై దుర్యోధనుండు లజ్జాకజ్జలితహృదయుండగుచుఁ జెదరినసేనలం గూడుకొని కొంతదవ్వరిగి యొక్కసమతలంబునఁ బటమందిరవిరచనంబు నిర్వర్తించి యభ్యంతరమందిరమ్మున నొక్కరుండును దల్పంబుపయిం బడి చింతాపరవశత్వంబు నొంది రాహుకబళనకలుషితుం డైన రోహిణీపతియునుంబోలె విషాదవివర్ణుం డయి

1. అ. కలితాలాప. 2. గ. జ. లబ్ధమోక్షుండై.

యున్నఁ గర్ణుండు వచ్చి సముచితంబుగాఁ గని యన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

చ. మనుజవరేణ్య చూడ నతిమానుష మమ్మెయిఁ గయ్య మెందుఁగ
ల్గనె పటువిక్రమాన్వితులఁ గ్రోధనిబద్ధులఁ గామరూపులం
జెనయఁగ వచ్చునే ఖచరసింహుల నేఁటికి నట్టివారి నే
ర్పునఁ దునుమాడి గెల్చితి విభూతి యెలర్పఁగ నీవుఁ దమ్ములున్. 6

ఉ. అప్పుడు నీవు సూడఁగ ననంతములై ఖచరేంద్రసైన్యముల్
గప్పె ననేకసాయకనికాయములన్ వడి నన్ను నేనునుం
[1]గుప్పనఁగూర లేసి రిపుకోటి వధించితి నంతలోన న
న్నొప్పరికించె సైన్యతతి యొక్కఁడ నై రణభూమి నొచ్చితిన్. 7

వ. ఆలోనన విరథుండ నై వికర్ణురథం బెక్కిన నది సమరప్రదేశంబునకుఁ దొలంగఁ బఱచె దేవా నీవు బలవిక్రమాతిశయంబులం బ్రతివీరుల నోర్చి యక్షతుండ వై యుండుట గనుంగొని కృతార్థుండ నైతి నిట్టిపరాక్రమంబు సేసినవా రిజ్జగంబున నెవ్వరు గల రిది యత్యద్భుతం బనినఁ గౌరవేశ్వరుం డాత్మగతంబున నీతండు మత్ప్రకారం బెఱుంగక యిట్లు బలికెం గా కేమి యని లజ్జితుం డగుచు రాధే యున కిట్లనియె. 8

సీ. అనఘ తమ్ములు నేను నంబరచరకోటిఁ, దలపడి పోరంగ బలయుగంబు
జచ్చియు నొచ్చియుఁ జలమునఁ బెనఁగె నా, సమయమునందు విక్రమ మెలర్ప
గంధర్వపతితోడఁ గలిగెఁ గయ్యము నాకు, నాతనిశరములచేత నాజి
నేను నొచ్చితి వేయు నేల భార్యానుజ, సుతమిత్రజనసమన్వితము గాఁగ

తే. నన్నుఁ జెఱఁగొని గంధర్వనాయకుండు, నెగసె దివమున కప్పుడు బెగడి చెదరి
పఱచి మనవార లెల్లను బాండుసుతుల, శరణు సొచ్చిరి దైన్యసంభరితు లగుచు 9

ఉ. వారలయార్తిఁ జూచి జనవంద్యుఁడు ధర్మసుతుండు దమ్ములన్
భూరిబలాఢ్యులం బరమపుణ్యుఁడు నన్ విడిపింపఁ బంచె న
వ్వీరులు నుక్కునం గవిసి [2]వీఁకను ఖేచరకోటిఁ దొత్త నిం
పారఁ బ్రియోక్తులం [3]దెలచి రంతటఁ దీరద కార్య మెమ్మెయిన్. 10

ఆ. అంతఁ దెగువఁ జేసి యంతకాకారులై, భీమపార్థయములు భీమబలులు
ఖచరవరులమీఁదఁ బ్రచురబాణౌఘముల్, గురిసి రాహవమునఁ బరుషభంగి.

వ. తదీయబాణపాతంబుల నొచ్చి గంధర్వులు మమ్ముం గొనుచు గగనంబునం బఱచిన నర్జునుండు వారికిం బోవ రాకుండ నతినిబిడబాణజాలంబుల నంబరమార్గంబు నిరోధించినం జిత్రసేనుండు దన ప్రియసఖుండైన శతమఖసుతుం జేరనరిగి కుశలం బడిగిన నర్జునుండునుం బ్రీతుం డై వాని ననునయించి యీదుర్యోధనుండు మా తోడంబుట్టువు గావున నితని విడువవలయు ననిన నా గంధర్వనాయకుండు. 12

1. క. జ. గుప్పలుగూర లేసి. 2. అ. వేగము. 3. అ. దలిపి.

క. మనదుర్మంత్రిత మంతయు, ఘనుఁ డప్పార్థునకుఁ జెప్పి ǂ ఘనభుజ యిది యిం
ద్రునిపను పగుట నవశ్యం,బును నీతని విడువ ననియె ǂ భూరిబలుండున్. 13

క. కడు లజ్జయు దైన్యంబును, నడరి ముసుఁగువడఁగ నాకు ǂ నాత్మగతమునం
బుడమి వివరంబు లేదే, యడఁగెద నన్నట్టి దయ్యె. ǂ నప్పుడు కర్ణా. 14

వ. అంతం గౌంతేయులు గంధర్వులం దోడ్కొని ధర్మరాజుపాలికిం జని మన దుర్మంత్రంబుకతంబున బంధగోచరుండ నయిననన్ను నయ్యజాతశత్రుముందట నివేదించిన నతండు విడిచి పుత్తెంచె నిది మదీయవృత్తాంతంబు. 15

క. ఒవ్వనివారలయెదురన, యివ్విధమున భంగపడితి ǂ నే నింక జనుల్
నవ్వఁగ [1]నేటిబ్రదుకుగా,నివ్వసుమతి యేలువాఁడ ǂ నెట్లు చరింతున్. 16

ఉ. అక్కట యమ్మహారణముఖంబునందు వియచ్చరకోటితోడఁ జే
రుక్కునఁ బోరి యేను మృతి ǂ నొందఁగ నేరన [2]యట్టులైన నీ
తిక్కువపాటు లేక ప్రమదంబున దేవపదంబు నొందుదుఁ
మిక్కిలి యైనకీర్తియును ǂ మేదినియందు వెలుంగు నిత్యమై. 17

—* దుర్యోధనుండు ప్రాయోపవేశంబు సేయఁబూనుట. *—

వ. కావున నిట్టిదురవస్థపాలైతి నేను బ్రాయోపవేశంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుఁ జేసెద మీరందఱు దుశ్శాసనుం బురస్కరించుకొని పురంబున కరుగుఁ డది మిత్త్రులకు బ్రమోదంబును శత్రులకు నిర్వేదనంబునుం జేయుచు మనునట్టియేను బోఁడిమి సెడి పగతురచేత శిరస్తాడనంబు సేయం బడి సిగ్గు వడక బంధుజనంబులలోనికే మని యరుగుదు నాంబికేయుం గని యే మని పలుకుదుఁ గురువృద్ధు లయిన భీష్మ బాహ్లికులయు నాచార్యు లయినకృపద్రోణులయు సమ్ముఖంబున నెట్లునిలుతుఁ బరిజనులుం బౌరులుం బురోహితులు నన్నుం గనిన నే మని సంభాషింతు నిది యాత్మదోషంబున నైనయపాయంబు నాకవశ్యభోక్తవ్యంబు. 18

క. విను దుర్వినయాత్మకుఁ డగుఁ, జనుఁ డుజ్జ్వల మైనసిరియు ǂ సద్విద్యయుఁ గ
ల్గిన నందు మెలఁగ నేరక, చెనఁటి తెఱంగునకుఁ జొచ్చి ǂ చెడిపోవుఁ దుదిన్.

క. అకటకట యిట్టికష్టము,నకు వచ్చితి నయ్య యేను ǂ నన్నటె వైరి
ప్రకరము లనిఁ బట్టినఁ గృప, నొకరుఁడు విడిపించె దైవ ǂ మోపదె యెట్లున్.

క. మానము సెడియును నిమ్మై, మేనం బ్రాణంబు లెట్లు ǂ మే కొని తాల్తుం
గాన యిది నిశ్చయముగాఁ, బూనితి నా తెగువ మాన్పఁ బోల దొకనికిన్. 21

వ. అనిపలికి సమీపగతుం డైన దుశ్శాసను నాలోకించి యమ్మహీపాలుం డిట్లనియె.

సీ. అన్న దుశ్శాసన ǂ నిన్ను రాజ్యమునకుఁ,బట్టంబు గట్టెదఁ ǂ బతిపి గమ్ము
శకునికర్ణులు దీర్ప ǂ బ్రకటవసుంధరా, వలయ మంతయు మహోజ్జ్వలత నేలు
భ్రాతృవర్గమునకుఁ బ్రీతి సేయుము బంధు,జనులఁ బోషింపుము సద్ద్విజులకు

1. అ. నేఁటికి బ్రదుకఁగ, నివ్వసుమతి యేల ప్రాణ మెట్లు భరింతున్. 2. క. గ. జ. యట్టిదైన.

నుత్తమంబుగఁ దగుప్రవృత్తులు సెల్లింపు, గురుజనంబులు భక్తిఁ గొలువుమెపుడు
తే. నింద్రుఁ డమరగణంబుల నేలునట్లు, ధరణిపతుల నేలుము బాహుదర్ప మొప్పఁ
బగఱ నుక్కడఁగింపుము పరమమిత్రు, లైనశూరులఁ గొనియాడు మర్హభంగి.

వ. అని నమ్మాట దనహృదయంబునకు నిశితశూలం బయిన నతండు నిలువ నోపక యగ్రజుపాదంబులపయిం బడి దేవా యిట్లానతీఁ దగదు నాకుం బ్రసన్నుండ వగు మని నిజనేత్రజలంబులం దదీయచరణయుగళం బభిషేకించుచు నిట్లనియె. 24

చ. అనిన విదీర్ణ మైనను హిమాద్రి చలించుట గల్గినన్ మహా
ర్ణవ మది యింకినన్ దివసనాథుఁడుఁ జంద్రుఁడుఁ దేజ మేదినం
గువలయనాథ నీకు నొకకుత్సితభావముఁ గల్గనేర్చునే
భవదుపయోగ్య మైనన్నృప[1]భావము నాకు వహింప శక్యమే. 25

క. హితు లైనవారిఁ బ్రోచుచు, సతతంబును రిపుల నెల్ల జమరుచు నిఖిల
క్షితితలము నీవ యేలుము, శతసంవత్సరము లధికజయశీలుఁడ వై. 26

వ. అనుచు నయ్యువరాజు దుఃఖాతిభారవిహ్వలుం డై యెలుంగెత్తి యేడ్చిన నయ్యన్నయుం గన్నీ రొలుక నూరకుండె నప్పుడు కర్ణుండు వారలంజూచి యిట్లేల, బాలిశులుంబోలె నేడ్చెదరు ధైర్యంబులు ధరియించి శోకవ్యసనంబులు విడువుండు శోకశీలురం జూచి పగతురు సంతసిల్లుదురు శోకశీలురకుఁ బైపై శోకంబులు నొందు నని దుర్యోధనుం బేర్కొని యిట్లనియె. 27

క. ఒక యల్పమనుజక్రియ సోమకులోత్తమ నీకు నిట్లు మహనీయసుఖ
ప్రకృతి యగునిజశరీరం, బకట విడువఁ దలఁప నగునె [2]యవిహితబుద్ధిన్. 28

తే. శోకమగ్నుండ వగునిన్నుఁ జూచి యిప్పు, డధిప నీ తమ్ములును నేను నధికదుఃఖ
వహ్నిపాల్పడచుయ్యె మావలనఁ గరుణ, గలిగి తేర్పవె యిండఱ గౌరవేంద్ర

వ. పాండవులచేత విముక్తుండ నైతి నని వగచె దంతియ కాని నీ కుంగార్యగతియందు వివేకంబు సాల దది యెట్లనిన నే రాజురాజ్యంబున నిశ్చింతులయి జనులు దమతమ జీవనంబుల వర్తింతు రా రాజునకు నట్టిజనులు బంట్లుగావునఁ దారమహీపతికిం దీటిమి గల్గినచోట్ల నెల్లనుం దమపౌరుషంబులు నెఱపవలయుఁ గౌంతేయులు నీదేశంబుననుండి నీయాజ్ఞ వలనం గృతారంభు లై యున్నవా రగుటం జేసి వారు నీ కింకరులు నీకు నైన యక్కఱదీర్చుట వారి కర్హకృత్యంబు దీనికింత వగవ నేల యది యునుంగాక పాండవులు జూదంబునాఁడ నీకు దాసు లైరి తదీయంబు లైన మణికనకాదివస్తువులును భవదధీనంబు లై యున్నయవి వారు నిన్నుం గొలిచి యుండుట లేకుండెనేనియు నింతటి కెలసంబు దీర్పనేనియు వలదే యిది యంతయు నూహించి వలవనివగలం బొగులక లెమ్ము పురంబునకు నడువుము నామాటవినక

1. జ. గ. భారము. 2. క. గ, జ. యవహిత.

నిర్బంధపరుండ వైతేనియు నిన్నే మన వచ్చు నిందఱము నీపోయినగతిన పోవం
గలవారము నీవు లోకంబుచేత నగుఁబాటును బొందెద వింతియ యని కర్ణుండు
సెప్పిన విని దుర్యోధనుండు వెండియు బ్రాయోపవేశంబునందు నిశ్చయంబు
వదల కున్నం గనుంగొని శకుని యిట్లనియె. 30

క. కర్ణుని యాడినమాటలు, నిర్ణయమున కింత యొప్పు-నే యిప్పలుకుల్
కర్ణంబులఁ జొనుపుము దుఃఖార్ణవపారంబుఁ బొందు-మవనీనాథా. 31

తరలము. కడఁగి బుద్ధిబలంబునం దయ-కంటకంబుగఁ జేసి యేఁ
బుడమిరాజ్యము సర్వముం దగఁ-బుచ్చి యిచ్చిన నిమ్ములం
గుడువ నేరక దీని నిచ్చటఁ-గూలఁ దన్ని శరీరముం
విడుతుఁ గాకని నిశ్చయించెదు-వెఱ్ఱి వైతె నరేశ్వరా. 32

ఆ. నీకు వృద్ధసేవ-లేకున్కి యిప్పుడు, నాకుఁ దెల్ల మయ్యెఁ-బ్రాకటముగఁ
గోపమును మనో-నుతాపంబుఁ బొందుచో, ధీరుఁ డపుడ [1]యుడు-ప నేరవలదె.

తే. పిఱికితనము నేమఱుటయు-[2]నోఱవతనము, [3]మెత్తఁబాటునఁ గార్యంబు-నత్తెఱంగు
నేరమియు విషయంబులఁ-గూరుటయును, గలుగు పతికి నుండదు సిరి-దొలఁగిపోవు.

వ. కావునఁ గార్యజ్ఞుండ వగుము కార్యజ్ఞానం బెట్టి దనిన. 35

ఉ. కౌరవనాథ నీకు నుప-కారము సేసిరి పాండవేయు ల
వ్వీరులయందు నెయ్యమును-వేడ్కయు [4]నొప్పఁగ నీవభీష్టస
త్కారము సేత యుక్త మగుఁ-గాక ప్రియంపడ నర్హ మైనచో
దారుణశోకవహ్ని పరి-తాపముఁ బొందుట యొప్పు ధర్మమే. 36

చ. కృతము దలంచి చిత్తమునఁ-గిల్బిష మంతయు నుజ్జగించి స
మ్మతులఁ బృథాతనూజుల న-మానుష తేజులఁ బిల్వఁ బంచి త
త్పితృధన మైనరాజ్యము న-భీష్టముగాఁ దగ నిమ్ము నీకు నీ
క్షితివలయంబునం బరమ-కీర్తియుఁ బుణ్యముఁ గల్గు భూవరా. 37

క. వారలు నీ తోఁబుట్టువు, లీ రాజ్యము మీరు వారు-నేకం బై పెం
పారఁగ నేలుఁడు దీనం, గౌరవకులనాథ సౌఖ్య-గౌరవ మొందున్. 38

వ. అని శకుని సెప్పుచుండ నగ్గాంధారీనందనుండు నిజచరణసమీపంబునం బడియున్న
దుశ్శాసనుఁ గ్రుచ్చి యెత్తి మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి, కర్ణసౌబలులం జూచి మీ
రేల నన్నుఁ గాంచెదరు ధర్మైశ్వర్యధనభోగంబులయందు నాకభిలాషంబు లేదు
ప్రాయోపవేశంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండ నైతి మీ రింక నొండువిఘ్నంబులు
సేయక యూరక మీవలయు నెడకుం బొం డనిన వారలు దేవా నీవిధం బెట్టిద
యయ్యెనేని మే మెందుఁ జేరెదము నీతోడివారము కాక యని రంతం గమల

1. గ. యుడుపఁ. 2. చ. దెఱవతనము. గ. మఱవతనము, 3. ఆ. మెత్తఁబాటును గార్య[illegible]త్తెఱంగు. 4. ఆ. నొప్ప నభీష్టతను సత్కారము.

హితుండు పశ్చిమాచలసమీపగతుం డగుటయు నన్నరనాథుండుసురలోకగమన
కుతూహలియై శుచిస్నానంబు చేసి వల్కలంబులు ధరించి సంధ్యాసమయ
సముచితంబు లగుకరణీయంబులు నిర్వర్తించి వివిక్తదేశంబునందు దర్భాస్తర
ణంబున నాసీనుం డై వాఙ్నియతుం డై. 39

క. క్రమమున బాహ్యేంద్రియకర్మము లెల్లను వదల పిడిచి ‡ మహితసమాధి
[1]క్రమదశ నుండె నివాతస్తిమితం బై వెలుఁగు చున్న ‡ దీపముపోలెన్. 40

—* ప్రాయోపవిష్టుం డైనదుర్యోధనునిఁ గృత్య పాతాళంబునకుఁ గొనిపోవుట. *—

సీ. ఆ సమయమునను ‡ నమరేంద్రవిజితులై, యహిలోకమున నున్న ‡ యసురవరులు
ధృతరాష్ట్రనందను ‡ తెగువ యెఱింగి యా,త్మీయపక్షక్షయ ‡ స్థితికి వగచి
యాతనిఁ బిలిపింప ‡ నప్పుడు శుక్రాదు,లైనభూసురసమూ ‡ హములచేత
వేల్మి వెట్టించిన ‡ వేగంబ యొకకృత్య, వెలువడి భీషణ ‡ వికృతమూర్తి
ఆ. యేమిపనులు గలిగె ‡ నెఱిఁగింపుఁ డనిన వా,రిచటి కిపుడు కౌర ‡ వేంద్రు ననఘు
నుజ్జ్వలాంగు నా సు ‡ యోధనుఁ దెమ్ము ప్రా,యోపవేశమున ‡ నున్నవాని. 41

వ. అని పనిచినం గృత్యయు నాక్షణంబ చని ప్రాయోపవిష్టుండై యున్నదుర్యోధనుం
గ్రుచ్చి యెత్తికొని రసాతలంబునకుం దెచ్చి దైత్యులకు సమర్పించినం బ్రీతులై
వారు వానిం గౌఁగిలించుకొని కుశలం బడిగి యి ట్లని రయ్యా నీవు శూరుండవు
శూరజనరక్షితుండవు భరతకులోద్వహుండ విట్టిసాహసం బేల చేసితివి మఱి
యాత్మఘాతునకు లోకంబున నిందయు హీనతయు దుర్గతియుం బ్రాపించు
లోకవిరుద్ధంబు లై మూలఘాతంబు లైనకార్యంబులయందు నీయట్టిబుద్ధిమం
తులు ప్రవర్తిల్లుదురే యట్లు గావున నీ వఖిలధర్మార్థయశోభోగనాశం బైన
యీ దుర్విచారంబు విడువుము ధైర్యంబును బ్రతాపంబును బాటింపుము శత్రు
జనభంజనంబు సేయుము నీవు మనుష్యమాత్రుండవు గావు నీపూర్వజన్మ ప్రకా
రంబు సెప్పెద మాకర్ణింపుము. 42

ఉ. ఏము తపంబు సేసి పర ‡ మేశ్వరు నీశ్వరుఁ బార్వతీమనః
కాముకుఁ గామవైరి నవి ‡ కారుఁ బురాంతకుఁ బ్రీతుఁ జేసినం
గామితదాయి యైనశితి ‡ కంఠుఁడు నిన్ను సృజించి యిచ్చెను
ద్దామదయావిధేయుఁడు ము ‡ దంబున మాకు నధీశ్వరుండుగాన్. 43

ఉ. నీదగుపూర్వదేహము వి ‡ నిర్మలవజ్రశిలావిశేషసం
పాదిత మస్త్రశస్త్రపరి ‡ [2]పాటనభేద్యము గాదు నిత్యనిః
ఖేదము పుష్పకోమలము ‡ ఖేచరభూచరకామినీమనో
హ్లాదన మట్లుగా నభవుఁ ‡ డర్థి నొనర్చె నుమాసమేతుఁ డై. 44

ఉ. నీవు ధరిత్రిఁ బుట్టుటయు ‡ నీకు సహాయము సేయఁ గోరి నా

1. క. క్రమదర్శులై నివాత...దీపముఁబోలెన్. 2. జ. పాటనభేద్యము.

నావిధదైత్యదానవగణంబులు రాజకులంబునందు స
ద్భావన నుద్భవించెఁ బటుబాహులు దివ్యమహాస్త్రకోవిదుల్
ద్రావితవైరు లుర్వి భగదత్తపురస్సరు లైనవీరులై. 45

వ. భీష్మద్రోణకృపాదులు గొందఱు దేవాంశసంభవు లైనను దదీయభావంబులు రాక్షసావేశంబు నొందెడు దానంజేసి వారు నిర్దయు లై విమూఢులుంబోలె నన్యోన్యపరుషంబులు వలుకుచు నలుకమిగులం బుత్త్రమిత్త్రపౌత్త్రభ్రాతృశిష్య గురుబాలవృద్ధజనభేదంబులు విచారింపక సమరంబు సేసి దివ్యంబులు మానుషంబులు నైనవివిధాస్త్రశస్త్రంబులఁ బాండవపక్షక్షయంబు గావింపం గల వారు పాండవులు బంధుస్నేహంబు విడిచి తెగువకుం జొచ్చి నీచేత నిహతులగు దురు నీమనంబున బీభత్సువలనిభయంబు గొంత గలదు దాని నెఱింగి నేమునుం దగునుపాయంబు దలంచితి మది యెట్లనినఁ గృష్ణుచేతం జచ్చిననరకాసురు నంశంబు గర్ణు నావేశింపంగలయది తత్కారణంబునం గృష్ణార్జునులతోడ బద్ధవైరుండై యవ్వీరుండు నిజదివ్యాస్త్రంబులం గృష్ణుల నిద్దఱ నిర్దహించు నివ్విధం బెఱింగి యింద్రుండు పాండవరక్షణార్థంబు వచ్చి కర్ణుకవచకుండలంబులు కపట రూపంబున నపహరింపం గలవాఁడు మఱియును. 46

క. క్షితి సంశప్తకు లనఁగా, శతలక్షసహస్రసంఖ్య జనియించిరి ద
ర్పితు లై దనుజులు దద్బల, తతిచే సమరమున నింద్రతనయుఁడు సిక్కున్. 47

తరలము. నిహతకంటక మైనయిద్ధరణీతలం బఖిలంబు నీ
మహితశాసనగోచరం బగు మానవేంద్ర ప్రసన్నతా
మహిమ నొందుము నీవ తేపవు మాకు నిందఱకుం గురూ
ద్వహ విషాదము వొందఁ బాడియె దైత్యపక్షభయంబుగాన్. 48

మ. చను మింకొండుదలంపు మాను మని యాశ్వాసించి వానిం బునః
పునరాలింగన మాచరించి యెలమిం బూజించి దైత్యోత్తముల్
జననాథోత్తము వీడుకొల్పిరి తదాజ్ఞంజేసి యా కృత్యయుఁ
మును దాఁ దెచ్చినచోటఁ బెట్టె నధిపుఁ మోదంబుసంధిల్లఁగాన్. 49

ఉ. అంత సుయోధనుండు హృదయంబున విస్మయ మంది యంతవృ
త్తాంతము స్వప్నవృత్తముక్రియం దలపోసి నిజంబ కాఁగ న
త్యంతము నిశ్చయించుచుఁ బృథాసుతులన్ సమరంబులోన ని
ర్జింతున కాక యంచు వికసిల్లె దురాశయభగ్నబుద్ధి యై. 50

క. విను జనమేజయ పౌరవ,జనపతిఁ డబ్బంగి రాత్రిచరితం బగు న
ద్దనుజసమాభాషణ మె,వ్వనికి నెఱింగింప కుండువాఁ డయ్యె మదిన్. 51

వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయు రాధేయుండు సుయోధనుపాలికింజని (రహస్యం బున) హేతుమద్వాక్యంబుల నతని కి ట్లనియె. 52

ఉ. చచ్చినపిమ్మటం గడిఁది§శత్రుల నోర్వఁగ వచ్చునే శుభం
బిచ్చునె చావు లెంకయును నర§రేశ్వర యాఁడి చత్తు నంట దా
మె చ్చగునయ్య యెవ్వరికి § మేనికి జీవము గల్గుచోన పెం
పచ్చుగ సిద్ధిఁ బొందు విజ§యార్థసుఖంబులు మర్త్యకోటికిన్. 53

ఉ. కావున శోక దైన్యముల§కాలయ గా దిది. లెమ్ము విక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు మంచుఁ గురు§సింహుని సింహసమానుఁ జారుశౌ
ర్యావివశాంగు నంగపతి § యాదటంతో నిరుగేల గ్రుచ్చి సం
భావన నెత్తుచుం బ్రణయ§భాషల వెండియు వాని కిట్లనున్. 54

క. మది నర్జునుఁ జూచి భయం, బొదవినయది నీకు వా : § నుగ్రరణమునం
బదునాలవయేఁడు జయిం, చెద నాయుధ మంటి ప్రతిన§ సేసితి నధిపా. 55

—* దుర్యోధనుఁడు ప్రాయోపవేశముమాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట. *—

చ. అనవుడుఁ దత్ప్రతిజ్ఞయు సు§రారులవాక్యములుం దలంచి య
జ్జనపతి గాఢనిశ్చయవ§శంవదుఁ డై శయనంబు డిగ్గి చ
య్యనఁ బయనంబు సేయుఁ డని § యప్పు డమాత్యులఁ బంచి యిమ్ములన్
దినముఖకృత్యముల్ సలిపి § దీపితుఁ డై వెడలెం బ్రియంబుతోన్. 56

వ. అయ్యవసరంబున. 57

చ. రయవిచలత్తురంగమ త§రంగములన్ మదనాగ నక్రసం
చయములఁ జంచలచ్చటుల§సైనికమత్స్యములన్ మహోన్నతం
బయి కురురాజచంద్రునుద§యంబునఁ దద్దయుఁ బొంగెఁ బ్రస్ఫుర
ద్భయదమనోహరప్రకట§భంగులఁ దద్భటవార్ధి యుద్ధతిన్. 58

ఉ. చామరపుండరీకవిల§సత్సితకేతుపతాకలం గురు
గ్రామణియాత్ర నెంతయును § గాంతి వహించె నభంబు శారదో
ద్దామమరాళమండలసి§తస్ఫుటపద్మవనీపరిస్ఫుర
త్తామరసాకరంబునవి§ధంబున భూచరనేత్రపర్వ మై. 59

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుండు కర్ణసౌబలసమేతుం డై దుశ్శాసనాద్యనుజగణంబును దక్కినయమాత్యగణంబులుం గొలువఁ జెలువు మిగులం జని కరిపురంబు ప్రవేశించి సముచితవ్యాపారంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు మంత్రిజనపరివేష్టితుం డై యున్న రాజునకు భీష్ముం డిట్లనియె. 60

మ. హితు లై పెద్దలు బుద్ధి సెప్పఁగఁ గ్రియా§హీనుండ వై త్రోచి పో
యితి దుష్టాత్ములఁ గూడి దానికి ఫలం § బెట్లయ్యెనో చూచితే
గతవిద్వేషుఁడు ధర్మనందనుఁడు గ§ల్గంబట్టి యిప్పాట దు
ర్గతికిం దప్పితి గాక చిక్కితి గదా § గంధర్వుచే నాజిలోన్. 61

ఉ. నీవును దమ్ములున్ సుతులు § నెయ్యురు వైరులచే గృహీతు లై

పోఁగఁ బాఱిపోయెఁ గడుఁ [1]బొల్లదనంబున సూతపుత్త్రుఁడీ
[2]కావరుఁ గష్టచిత్తు నధికంబుగ నమ్మెదు నీవు వీనిబా
హావిభవంబు గయ్యమున నక్కడఁ జూచితె కన్నులారఁగన్. 62

ఉ. ఆయతబాహు లుగ్రబలు లార్యులు పార్థులు వారిభూరిశౌ
ర్యాయుధనైపుణక్రియలయందుఁ బదాఱవపాలుఁ బోలఁ డీ
వాయుపురజ్జులాఁ డధిప వారలచందము వీనిచందమున్
నీయెడ నిక్కమై తెలిసె నే ఖచరేంద్రులపోరిలోపలన్. 63

క. కులమును సిరియును జెఱుపక, యలఘుస్థితి నింక నైన నప్పాండవులం
గలసి మనవయ్యా నా దగు,పలుకు వినఁ గదయ్య హితముఁ బథ్యముఁజుమీ.

వ. అనిన భీష్మువచనంబులదెస ననాదరంబు సేసి దుర్యోధనుండు గర్ణ సౌబలులం
జూచి నవ్వుచు వారలుం దమ్ములుం దోడన చనక్కడవాసిచనియె భీష్ముండును
లజ్జితుండై నిజగృహంబున కరిగెనంతఁగౌరవేశ్వరుండుగ్రమ్మఱియెప్పటిచోటికిం
జనుదెంచి మంత్రులతోడ మంతనం బుండి మన కెయ్యది కర్తవ్యంబెయ్యది సేసి
నం దేజోలాభంబు లగు నని యడిగినఁ గర్ణుండు దేవా నీకిఁక నేవిచారమ్ములు
నేల నిష్కంటకం బైనయీపృథివి సకలంబునుం బాలించుచు మహేంద్ర
మహిమతోడ నఖిలసుఖంబులు ననుభవింతు గా కనినం బ్రీతుండై యతండు
వాని కిట్లనియె. 65

క. నీయట్టివీరవరుఁడు స,హాయుండవై పడయ రానియదియుం గలదే
ధీయుత నాకెయ్యదియును, బాయక విను మింక నొక్కపని దెల్లముగాన్. 66

తే. ధర్మజుఁడు రాజసూయంబుఁ బేర్మిఁజేసి,నంతనుండియు నమ్మహితాధ్వరమున
యం దభిప్రాయమైయుండునొంద నాకు, నమ్మఖంబు సేయింపవే యనఘ నన్ను.

వ. అనినం గర్ణుండు కౌరవపతి కి ట్లనియె. 68

క. అగుఁ గాక యేమి యిప్పుడు, జగతిం గలనృపతు లెల్ల జనవర నీ కి
మ్ముగ వశవర్తుల కావునఁ, దగ నుద్యోగింపు మిపుడు తత్క్రతువిధికిన్. 69

ఉ. రాజులఁ బిల్వఁ బంపుము ధరాసురసంఘము నామతింపు పే
రోజ నుదాత్తయజ్ఞగృహయూపతతుల్ సమకట్టఁ బంపు వి
భ్రాజితభక్ష్యభోజ్యవిధభవ్యపదార్థము లానయింపు మ
వ్యాజవిభూతిమై నమరవల్లభుచాడ్పునఁ జేయు జన్నమున్. 70

వ. అనిన సంతోసిల్లి కురుపతి యప్పుడు పురోహితునిం బిలిపించి రాజసూయ
యజ్ఞంబు సంపూర్ణదక్షిణంబుగాఁ జేయ వలయుఁ దత్ప్రయోగవిశేషంబులకు
మీరు సాలి యుండునది యనినం బురోహితుండు దగినవిద్వజ్జనంబులతోడవిచా
రించి దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 71

1. అ. బొల్లుఁదనంబున. 2. గ. కావలు.

చ. జనవర నీకుఁ బాండవులు శత్రులు గావున నీవు వారి నో
ర్చినమతిఁ గాక మున్న యిటు సేయఁగ శక్యమె రాజసూయముల్
వినుము దగంగ నిప్పటికి వే ఱొక యజ్ఞము సేయు మిమ్మలం
బనుపుము తత్క్రియావివిధభంగులకుం దగువారి వేగమైన్. 72

తే. రాజసూయంబునట్టిద రాజవర్య, వైష్ణవం బనుయాగంబు వాసుదేవుఁ
డిమ్మఖము సేసెఁ దొల్లి యభీష్ట మిదియ, చేయు నిర్విఘ్నముగ నిది సెల్లునీకు.

క. అనిన నిది వోలు నని య, జ్జననాథుఁడు సూతతనయసౌబలులు ప్రియం
బున ననుమతింప నభిమత, వినుతాధ్వరసంప్రయోగవిహితోద్యముఁ డై. 74

క. తనయుద్యోగము జననీ, జనకులకును ద్రోణవిదురశాంతనవకృపా
దినిఖిలమాన్యజనమ్ముల, కునుఁ దగ నెఱిఁగించి భరతకుంజరుఁ డెలమిన్. 75

—♦ దుర్యోధనుఁడు వైష్ణవం బను యజ్ఞంబు సేయుట ♦—

వ. వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నగరసమీపంబున నొక్కపుణ్యస్థలంబునం దఖిల యజ్ఞగృహంబులు నతిరమణీయంబులుగాఁ జేయించి యజ్ఞోపకరణంబులును సమస్త వస్తువిశేషంబులు సమకట్ట నియోగించి శుభదినంబునం బరమబ్రాహ్మణ సహాయుండై దీక్షాశోభనంబు వహించె నంత. 76

ఆ. అఖిలదేశవాసు లైనరాజులను బ, విత్ర చరితులైన విప్రవరుల
నర్థిఁ బిలువ దూత లరిగిరి కౌరవే, శ్వరునియాజ్ఞఁ జేసి సమ్మదమున. 77

వ. అం దొక్కదూతం బిలిచి దుశ్శాసనుండు నీవు ద్వైతవనంబునకుం జనిపాండవు లను దదాశ్రమవాసు లయినభూసురులను గౌరవేశ్వరునధ్వరంబునకుఁ బిలువు మని పనిచిన వాఁడునుం జని ధర్మజుం గని యిట్లనియె. 78

ఉ. వీరుఁడు కౌరవుండు నిజవిక్రమలబ్ధసమున్నతార్థసం
భారముల్ మహాధ్వర మపాగబలుం డొనరించు చుండి పెం
పారఁగ నిన్నుఁ దమ్ముల మహాద్విజులం బిలువంగఁ బంచె ధా
త్రీరమణీశ నెమ్మిఁ జనుదెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనన్. 79

వ. అనిన ధర్మజుండు (మందస్మితాననుం డై) వాని కి ట్లనియె. 80

చ. అనఘుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁడు మహాధ్వరకర్మధురీణుఁ డయ్యె నా
విని ప్రియ మందెఁ జిత్తము పవిత్రిత మయ్యెఁ గులంబు వింటె యై
నను దగ నేము పూనినఘనం బగుపూనికి దీర్ప కెవ్విధం
బున నట రా నొడంబడము భూవరుతో నిది సెప్పు మేర్పడన్. 81

వ. అనియె నప్పుడు భీమసేనుం డాదూతం జూచి యోరి వినుము పదుమూఁ డగు నేఁటికడపటఁ బాండవాగ్రజుండు దీప్తం బగుశస్త్రప్రదహానంబునందు ధార్తరాష్ట్రసుతశంబును బశువరించి వేల్చి రణసత్త్రంబు సేయుటకు నై వచ్చుం గాని యుండాఁకం జనుదెంచుట గలుగ దని యాదుర్యోధనునెదురన వా ఘోడశక

చెప్పుమనిన వాఁడును మగిడి చని ధర్మనందనుప్రియవచనంబులును వృకోదరు
నిష్ఠురోక్తులును ధార్తరాష్ట్రుల కెఱింగించెఁ దదనంతరంబ. 82

క. చనుదెంచిరి కౌరవశా,సనమున ధరణిఁ గలసకలజనపతులును స
న్మునులును సమస్తజనులును, ఘనభుజుజన్నంబుఁ జూడఁ గరిపురమునకున్. 83

వ. వారి కెల్ల దగినసత్కారంబులు సేయను బాత్రదానంబులు గావింపను ధృత
రాష్ట్రుండు విదురుం బనిచె నివ్విధంబునఁ బ్రసిద్ధదక్షిణాన్వితం బై ప్రభూతాన్న
పానసంతర్పితసకలజనం బై యభిమతాంబరాభరణపరిపూజితభూసురప్రకరం
బై యథాకాలవిహితకర్మకలాపం బై యథాశాస్త్రీయం బై వైష్ణవయాగంబు
నిర్విఘ్నంబుగఁ బరిసమాప్తం బగుటయు. 84

క. అవభృథశోభితుఁ డై కౌ,రవముఖ్యుఁడు భూరికనకరత్నతతుల భూ
దివిజులఁ బూజించి నృపుల, వివిధవిధుల సత్కరించి వీడ్కొలిపెఁ దగన్. 85

వ. అట్టియెడ నధ్వరోత్సవాగతు లైనజను లనేకులు ధృతరాష్ట్రనందనుసమ్ముఖంబున
ని ట్లనిరి. 86

క. జనపతు లెవ్వరు నివ్విధ,మున నిర్విఘ్నముగ నఖిలభూజనసమ్మో
దనముగఁ జేసిరె సత్క్రతు, వనఘ భవత్పుణ్యమహిమ మాశ్చర్య మిలన్.

శా. సారోదారవిభూతిమై మును హరిశ్చంద్రుం డొనర్చెం గృపా
పారీణుం డయి రాజసూయ మది సెప్పన్ వింటి మయ్యజ్ఞముం
గౌరవ్యోత్తముఁ డైనధర్మసుతుఁడుం గావింపఁగాఁ గంటి మే
నూ రెండున్ సరి గావు నీమఖముతో నత్యున్నతిన్ భూవరా. 88

క. ఈ జన్న మొనర్చియ కా,దే జగదావర్తికీర్తిదీపితు లై య
వ్యాజసురలోకసుఖముల, భ్రాజిల్లిరి రఘుయయాతిభరతాదినృపుల్. 89

తే. అని నుతింపంగ మఱి సుయోధనుఁడు గొంద, ఱయ్యుధిష్ఠిరు రాజసూయంబుచిదుర
పాలిఁ బోల దీమఖము వైభవసమృద్ధి, నని తలంచిరి నిజహృదయంబులందు.

వ. అనంతరంబ నిరంతరానంద(మంద)మందాయమానమానసుం డగుచు మానవే
శ్వరుండు దమ్ములు దొరలు బంధుజనంబులుం బరివేష్టింపఁ బౌరజనదత్తాశీర్వాద
జయజయ(శబ్ద)శబ్దాయమాన దిగ్విభాగుం డగుచుఁ బుణ్యాంగనాకరకలితలలితా
క్షతవిక్షేపంబులును బటువందిమాగధసంకీర్తనంబులును గైకొనుచుఁ బురప్రవే
శంబు సేసి రాజమందిరగతుం డై ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిఁ గృపద్రోణభీష్మ
లకుం బ్రణమిల్లి యుల్లంబు వికసిల్లఁ గనకాసనాసీనుం డయ్యె నప్పుడు కర్ణుం
డతని కి ట్లనియె. 91

ఉ. భాగ్యము గాదె కౌరవనృపాల భవన్మఖ మిష్టసత్క్రియా
యోగ్యత నిర్వికల్పముగ నొందె సమాప్తి నశేషధాత్రియున్
భోగ్యమ నీకు నింక రణభూమిఁ బృథాసుతులన్ జయించి స

మ్యగ్ర్యమశాలివై భువన § మాన్య యొనర్పుము రాజసూయమున్. 92

క. అది యెమ్మెయి నగునో యని, మదిలో వగవంగ వలదు § మఘవతనూజుం
గదనమున నే జయింపక, పదనఖధావన మొనర్పఁ § బార్థివముఖ్యా. 93

తే. అనినఁ గర్ణుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి § యన్నరేంద్ర
నందనుఁడు నీసహాయత § నాకుఁ గలుగఁ
బాండవుల నోర్చు టెంతటి§పని మహాత్మ
యని సహోదరసహితుఁడై § హర్ష మొందె. 94

వ. అట ధర్మతనయుండు సూతతనయు ప్రతిజ్ఞ విని వానిబలశౌర్యవిభవంబును నభేద్య కవచప్రభావంబును దలంచి విషణ్ణహృదయుండై రేలెల్లను గన్ను మూయుట లేకవగచుచుండె నిట దుర్యోధనుండును గర్ణ సౌబలప్రవర్తితకార్యదక్షుండై భీష్మద్రోణకృపాదులకును మహనీయులైన మహీసురులకు ననుదినంబును బ్రియ సత్కారంబు సలుపుచు ధనంబు దత్తభుక్తఫలంబుగా వగచి నిరంతరత్యాగ భోగంబుల ననురాగంబు నొందుచుండె ననిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 95

క. దుర్యోధను చెఱఁ దలఁగి య, వార్యపరాక్రములు పాండ § వప్రభులు మహా
శ్చర్యచరితు లవ్వనమున, నార్యులు మఱి యెట్టివార § లైరి మునీంద్రా. 96

*— ద్వైతవనంబునందలి మృగసమూహము ధర్మజు స్వప్నంబునందు వచ్చి తమదుఃఖము చెప్పుట. *—

వ. అని యడిగిన నమ్మహాముని యమ్మహీపతి కి ట్లనియె. 97

సీ. ద్వైతవనంబున § ధర్మజుం డొకనాఁడు, నిద్రింపఁగాఁ దద్వ§నేచరంబు
లగునట్టిమృగజాతు § లన్నియుఁ గలలోన, వచ్చి కన్నుల నశ్రు§వారి దొరుఁగఁ
దమ్మెఱింగించి యా§తనితోడ నిట్లను, ధర్మాత్మ మీరు ని§త్యంబుఁ గడఁగి
చంపఁగఁ జంపంగ § సమసి యల్పావశిష్టము లయ్యె నిప్పు డ§స్మత్కులంబు

తే. లేము బీజమాత్రమ చిక్కి§యిట్లు వనరు,చున్నవారము మీరింక§నొందుగడకు
నరిగి మముఁ గావరే కరు§ణార్ద్రబుద్ధి, ననిన నట్లకా కని వాని§కభయ మిచ్చి.

క. జనపతి మేల్కని యంతయు, ననుజుల కెఱిఁగించి యిట్టు § లను నబ్దములై
నెనిమిది నెల లుండితి మి,వ్వనమున, దగు నింక నొందు§[1]వలనికిఁ బోవన్. 99

వ. ఇప్పుడు కామ్యకవనంబు బహుమృగాకీర్ణంబై సరసఫలభరితభూరుహప్రకరంబై విమలకమలాభిరామంబై యున్న యది యని వింటిమి కావునం గ్రమ్మఱ నందులకుం జని తృణబిందునాశ్రమంబున వసించుట లెస్స యనినం దమ్ములు దేవా నీ వెట్లు నిశ్చయించితి మాకు నదియ యిష్టం బని పలికిరి తదనంతరంబ.

1. అ. వనమున కేగన్.

క. అనుజన్ములుఁ బాంచాలియు, ననుచరవర్గంబు బ్రాహ్మణావలియును దోః
జనుదేరఁగ సమ్మదమున, ఘనతేజుఁడు సనియెఁ గామ్యకవనంబునకున్. 101

వ. ఇట్లరిగి యందుఁ గృతనివాసులై యవ్వీరులు శాకఫలమూలంబులం జేసి దేహ
యాత్రలు నడపుచు నొండొరులయలజడి సూచి యత్యంతదుఃఖపరవశు లగుచు
జూదంబునాఁడు దమపడినపాట్లు దలంచి కలంగుచుఁ గ్రోధశోకంబులు దమలోన
నుపశమించుకొనుచు వర్తిల్లం బదునొక్కం డగు నేఁడు సనిన నందఱు గాలంబు
గడగాంచినవారై వెడవెడవికసిల్లినచిత్తంబులతో నుచితవృత్తంబుల నుండు నంత.

శా. ప్రీతుం డై చనుదెంచె నాశ్రితజనాభీష్టక్రియాశీలుఁ డు
ద్గీతామ్నాయుఁడు నిర్విధూతదురితక్లేశుండు [1]యోగామృత
స్ఫీతస్వాంతుఁ డనంతసంతతసమావిర్భూతకారుణ్యధా
రాతోయస్నపనైకశీలుఁ డగు పారాశర్యుఁ డచ్చోటికిన్. 103

క. మునిపతి దౌదవ్వులఁ గని, జనపతి దమ్ములును దాను సంప్రీతి నెదు
రొక్కని యర్ఘ్యాదివిశేషార్చనలం బరితుష్టుఁ జేసె సంభృతభక్తిన్. 104

వ. కృష్ణద్వైపాయనుండును ననవరతవనవాసాయాసకృశదేహుల నధికదుఃఖాయ
మానహృదయులం దనమనుమలం జూచి వగచి ధర్మపుత్త్రునకి ట్లనియె. 105

ఉ. కాలవిపర్యయంబున సుఖంబును దుఃఖమువచ్చుచుండు నె
క్కాలము నేరికిన్ ధ్రువము గాదు సుఖంబును దుఃఖముఁ మహీ
పాల బుధుండు దద్ద్వివిధభంగు లెఱింగి ప్రమోదఖేదసం
శీలుఁడు గాఁడు రెంటను బ్రసిద్ధపథంబున నప్రమత్తుఁ డై. 106

క. విను నీవును [2]నాపదలకు, మనమున నొక్కింత యోర్చి మహనీయముగా
నొనరింపుము తపము తపంబునన కదా సకలసౌఖ్యములు సిద్ధించున్. 107

క. క్షమయు నహింసయు సత్యము, సమతయు నింద్రియజయంబు శమముఁ బరిత్యా
గమును దపోలక్షణములు, గ్రమమున నిన్నియును నూర్ధ్వగతికారణముల్. 108

తే. ఇందుఁ జేసినపుణ్యంబు లందుఁ గుడుచు, మీఁదిజన్మంబునకు నది మేలుసేయుఁ
గాన తనశక్తితోఁ గూడ దానధర్మ, చిరపరోపకారంబులు సేయ వలయు.

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు దానతపంబులలో దుష్కరం బెయ్యది యెద్దాన నధిక
ఫలం బగు నని యడిగిన వేదవ్యాసుం డి ట్లనియె. 110

సీ. దాన మూర్జితఫలదం బర్థసాధ్యమై, పరఁగుటఁ గరము దుష్కరము నదియు
నరులకు నధిప ప్రాణంబులకంటెను, రూపింప నర్థంబు ప్రీతివినవె
యుగ్రంబు లైనయాయుధములమొనలపై, నుఱుకుట యంభోధిఁ దఱిసి చనుట
కృషిపాశుపాల్యసంక్లేశంబు నొందుట, యడవులఁ గొండల నిడుమ వడుట
ఆ. నవసి యొవసి యనుదినము బరప్రేష్యులై, యునికి దలఁప నర్థమునకఁ జూవె

1. అ. యోగామృతా, స్ఫీతస్వాంతుఁ. 2. క. నాపదలను...నొక్కింతనచ్చి.

యట్టిదుఃఖలబ్ధ మైనయయ్యర్థంబు, విడుచు టెవ్విధమునఁ గడిఁది గాదె

శా. అన్యాయార్జిత మైనవిత్తమునఁ జేయం బూనుదానంబు మూ
ర్ఖన్యాయం బది దానఁజేసి ఫలపాకం బేమియున్ లేదు యు
క్తన్యాయార్జిత మించుకంత యయినం గాలంబు దేశంబు స
మ్మాన్యం బై తగఁ బాత్రయోగమున సౌఖ్యం బై ఫలించుం దుదిన్. 112

వ. తొల్లి ముద్గలుం డనుమహాద్విజుండు సన్మార్గోపార్జితం బైనవ్రీహిద్రోణంబు సత్పాత్రంబునఁ బ్రతిపాదించి కాదె పరమసిద్ధిం బొందె ననిన వినిధర్మనందనుండు మునీంద్రా ముద్గలుండు వ్రీహిద్రోణం బెబ్భంగి నుపార్జించె నెట్టిపాత్రంబునఁ బ్రతిపాదించె విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డిట్లనియె. 113

— : వ్యాసుఁడు ధర్మజునకు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబు సెప్పుట. : —

క. అతిథిప్రియుఁడు విశిష్ట, వ్రతుఁడు విమత్సరుఁడు సత్యవచనుండు విని
ర్జితవిషయేంద్రియుఁడు సము,న్నతపుణ్యుఁడు ముద్గలుఁడు ఘనస్థిరబుద్ధిన్. 114

వ. పుత్త్రదారసహితంబుగాఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించి యుంఛవృత్తిపరాయణుం డై పాడ్యమిం దొడంగి పదునాలుగుదివసంబు లొక్కొక్కగింజయకాఁ దూమెఁడువడ్లు సమకూర్చిపర్వదినంబునఁ బాకంబు సేయించి దేవపితృపూజనంబు లొనరించి యతిథులకన్నంబు వెట్టి మిగిలినయన్నంబునందాను బుత్త్రకళత్రంబులును దేహయాత్ర నడపుచు నివ్విధంబున బక్షోపవాసవ్రతంబున వర్తిల్లుచున్నయెడ నొకపర్వదినంబునందు 115

మ. మతి నత్యంతజుగుప్సితం బయినయున్మత్తస్వరూపంబుతో
గతవస్త్రుండును ముక్తకేశుఁడు బహుగ్రామ్యోక్తిశీలుండు నై
హితపుణ్యుండు మునీశ్వరుం డతిథియై యేతెంచె దుర్వాసుఁ డ
య్యతి యమ్ముద్గలు పాలికిం బటుబుభుక్షాయత్తతం దూలుచున్, 116

క. అతనిఁ గని యించుకంతయు, మతి ననుమానంబు లేక మానుగఁ బ్రత్యు
ద్గతుఁ డై యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నతిభక్తి నొసర్చి మునికులాగ్రణి నెమ్మిన్. 117

క. అన్నంబు వెట్టె నతఁడు త,దన్నం బంతయును గుడిచి యాత్మఁ దనిసి శే
షాన్నంబు మేన నిండఁగ, సన్నుతుఁ డలఁదికొని మగిడి చనియె నిజేచ్ఛన్.

క. మునిపతి పర్వముపర్వం,బున మఱియును నరుగుదెంచు ముద్గలుఁడును దా
ననశనుఁడై యుండియు న,మ్మునివరునకు నొసఁగు నన్నముం బ్రియమెసఁగన్.

వ. ఇవ్విధంబున నాఱుపర్వంబులు గుడిచి దుర్వాసుండు వానిచిత్తంబున నొక్కొ ంతయుం గానక యద్భుతప్రమోదమగ్నమానసుం డై వాని కి ట్లనియె. 120

క. నీయట్టిదానశీలుని, నీయఖిలమునందుఁ గాన నెన్నండును స
త్యాయుత్తమతివి సాధువి,ధేయుండవు నీవు పుణ్యతేజుఁడ వనఘా. 121

చ. మనమున నెవ్వగింప కవక్రమానను సేయక యించుకంతయుం

గినియుక సోల మందక యుక్కృత్రిమభక్తి నొనర్చి తీవు స
జ్జనసుత యన్నదానము ప్రసాదము సత్యము ధైర్యముఁ దమం
బును నపరిగ్రహత్వమును బొల్పుగ నీధన మయ్యె నియ్యెడన్. 122

చ. చవులకుఁ జేరి ముడించు ననిశంబును నాలుక దాల్మి పెంపు ధ
ర్మమును శమంబుఁ ద్రెక్కొను సముద్ధతి నాఁకలి వీన రెంటనుం
దవులవు జీవితస్థితివిధాయక మన్నము నీవు జీవి తే
చ్ఛ విడిచి తివ్వ డే మని ప్రశంస యొనర్తు నినుం దపోనిధీ. 123

క. మనమును నింద్రియములవ, ర్తనమును సరిగా నొనర్చు ధర్మంబు దమం
బని చెప్పుదు రట్టితపం, బనఘా నీయంద కలిగె నభిమతభంగిన్. 124

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీవలనఁ జేర్చినపుణ్యపదంబు లెల్ల నీ
చేతివ యయ్యె నీ దగు ప్రసిద్ధతపోవిభవంబు నిర్జర
వ్రాతము లిప్డు సూసెడు దివంబున నీవును మేనితోడ వి
ఖ్యాతిగ దేవయానమున గ్రమ్మన నేఁగెదు సంయమీశ్వరా. 125

వ. అని పలికి దుర్వాసుం డరిగెఁ దదనంతరంబ హంససారసయుక్తంబును గింకిణీ
మాలికామనోహరంబును గామగమనంబును నయినవిమానంబు గొనుచు దేవ
దూత ముద్గలుకడకుం జనుదెంచి యిట్లనియె. 126

క. అనఘ భవత్సుకృతంబున, ననిమిషలోకాభిగమ మవాప్తం బయ్యెం
జనుదెమ్ము విమానము చ,య్యన నెక్కుము చిత్తమునఁ బ్రహర్షం బెసఁగన్.

వ. అనిన దేవదూతం జూచి ముద్గలుండు మహాత్మా దివిజలోకం బెట్టిది విన వలతు
నందులగుణదోషంబు లెఱింగింప వలయు సత్పురుషులతోడిమైత్త్రి సాప్తపదీనం
బని చెప్పుదురు గావున మైత్త్రిం బురస్కరించి ని న్నడిగెద ననిన నతం డమ్మ
నీంద్రున కి ట్లనియె. 128

—♦ ముద్గలునకు దేవదూత పుణ్యలోకంబు తెఱంగు సెప్పుట. ♦—

క. లోకమునకు మీఁదై, చాలఁగ వెలుఁగొందుచుండు స్వర్లోకము నా
నాలంకారయుతము ది,వ్యాలోకము దేవయాన మది మునినాథా. 129

చ. అమలతపోనివాసులు మహాధ్వరశీలురు సత్యసంధు లు
త్తములు జితేంద్రియుల్ సములు దానపరుల్ రణశూరు లందు హ
ర్షమున వసింతు రచ్చరలు సాధ్యులు దేవమునుల్ మరుద్వసు
ప్రముఖులు వేఱువేఱ తగు పట్టుల నుండుదు రంద యిమ్ములన్. 130

వ. మఱియు ముప్పదిమూఁడు వేలయోజనంబుల విస్తృతంబైన మేరుశిఖరంబునందు
నందనప్రముఖంబు లయినదేవోద్యానంబులు పుణ్యపరులకుఁ గ్రీడాస్థానంబులై
విలసిల్లు నయ్యెడల నాఁకలియు నీరువట్టును శీతోష్ణభయంబులును జరారోగ
వికృతులుఁ బుట్ట వెయ్యెడలం జూచిన నతిమనోహరంబై సకలేంద్రియతర్పణం

బై యుండు నిట్టిలోకంబునకు నర్హు లయినపుణ్యపురుషుల విధినియోగపక్వం
బు లయినమానుషశరీరంబులు విడిచి తేజోమయంబు లగుదివ్యదేహంబులు
ధరియించి వివిధాంబరాభరణభూషితులును నమ్లానకుసుమమాలికామనోహ
రులును నై కనకవిమానంబులందు దేవదూతలచేతఁ గొనిపోవంబడి యందు
శోకశ్రమాయాసవిరహితులై వివిధసుఖంబు లనుభవించుచుండుదురు. 131

ఆ. అనఘ యింద్రలోకమునకంటె మీఁద ని, శ్శోకమగుచు బ్రహ్మలోక మమరు
నది యనన్యదీప్తసదనమై తన దైన, వెలుఁగునను జగంబు వెలుఁగఁజేయు

చ. మనువులు ధాతలుఁ మునులు మానుగ నుండుదు రందు లోభముం
గినుకయుఁ దాపముం బగయుఁ గిల్బిషముఁ ఘనదుఃఖవైకృతం
బును జనియింప వీభువనముల్ దెగునప్పుడు నాశ మొంద ద
ద్వినుతపదంబు దానియెడ వేడుక సేయుదు రింద్ర ముఖ్యులున్. 133

వ. స్వర్గంబునం గలగుణంబు లెఱింగించితిఁ దదీయదోషంబులు సెప్పెద వినుము.

తే. ఇందుఁ జేసినపుణ్యంబు లెల్ల నందుఁ, గుడుచుఁగాని మర్త్యునకందుఁ గడఁగి పుణ్య
మాచరింపంగఁగాదు పుణ్యావసాన, మగుడు భూమిక త్రోతు రమగుడ నతని.

క. కడు మఱఁగినసౌఖ్యంబులు, విడుచుటఁ జిత్తంబు దుఃఖవివశముగ మహిం
బడుఁ జూనె పుణ్యలోకం, బెడలినమనుజుండు దేజ మేది యబలుఁ డై. 136

క. తనతక్కువ యునికియు న,న్యునియున్నతలీలయుం గనుంగొని చిత్తం
బున నెరియు చునికి గలుగును, జననుత సురలోకవాసజనులకు నెల్లన్. 137

వ. బ్రహ్మలోకంబునం దక్కఁ దక్కినపుణ్యలోకంబులం దెల్ల నిదియ మేరయైచెల్లు
మఱియుఁ బుణ్యలోక పరిభ్రష్టుండు మర్త్యలోకంబున సుఖశీలుం డయి పుట్టు
నీలోకంబు గర్మభూమియు నాలోకంబు ఫలభూమియు ననియెఱుంగుము నీవలని
యాదరంబునం జేసి యింతయుం జెప్పితి నీ వింకఁ దడయ నేల చనుదె మ్మనిన
ముద్గలుండు గొండొక విచారించి దేవదూతం జూచి యిట్లనియె. 138

ఆ. ఇట్టి దివ్యసుఖము లే నొల్ల బదివేలు, వచ్చు నాకు నమరవర్గమునక
యుండనిమ్ము వాని నోయన్న విచ్చేయు, మిష్టమైనయెడకు నిపుడ నీవు. 139

క. ఎయ్యెడకుఁ జనినఁ బురుషుం, డెయ్యెడకును మగుడకుండు నెక్కాలము నే
న య్యుత్తమపదవికి నై, యెయ్యనువున నైన నుత్సహించెద బుద్ధిన్. 140

వ. అని దేవదూత వీడ్కొలిపి ముద్గలుండు శిలోంఛవృత్తివిడిచి పరమశాంతిం గైకొని
నిర్వికల్పంబైనజ్ఞానయోగంబునం జేసితుల్యనిందాస్తుతియునుసమలోష్టాశ్మకాంచ
నుండునునై పరమసిద్ధిం బొందెఁ బాండవోత్తమా నీవును రాజ్యరహితుండ నైతి
నని వగవక తపంబు సేయుము తపంబునం జేసి శుభంబులు సేకుఱుఁ బదుమూఁ
డవ నేఁటికడపటఁ బిత్రుపైతామహం బైన రాజ్యంబు నిన్నుం బ్రాపించు నని యిట్లు
సాత్యవతేయుండు గౌంతేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె నంత

మ. వితతానేకమృగాకులంబును సదావిర్భూతనానాతను
వ్రతతీపుష్పసుగంధబంధురసుఖావాసంబు బ్రహ్మర్షి సం
శ్రితపుణ్యాశ్రమమండలంబు నగుచుం జెల్వొందునక్కాసలో
ధృతపుణ్యుల్ విహరించి రేవురును గుంతీపుత్త్రు లిచ్ఛాగతిన్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డమ్మహారథులు దృణబిందునాశ్రమంబున ధౌమ్యసహితంబుగాఁ బాంచాలి నునిచి యేవురు నొక్కట మృగయార్థంబు నలుదిక్కులకుం జనిన యనంతరంబ. 143

—♦ సైంధవుఁడు ద్రౌపదిం జూచి మోహించుట ♦—

ఉ. వీరుఁడు సైంధవుండు నయవిశ్రుతశౌర్యుఁడు సాల్వకన్య నిం
పారఁగఁ బెండ్లి యాడుటకు నై నిజవైభవ ముల్లసిల్ల వి
స్ఫారచతుర్విధోరుబలసంగతుఁ డై చను చుండి యాశ్రమ
ద్వారమునందుఁ గాంచె ద్రుపదక్షితిపాలతనూజ నచ్చటన్. 144

ఉ. నీలపయోదమండలి వినిశ్చలలీల వెలుంగఁ జేయుచుం
గ్రాలెడు వాలుఁగ్రొమ్మెఱుఁగుకై వడిఁ దద్వనభూమి నెంతయుఁ
లాలిత దేహకాంతిపటలంబునఁ జేసి వెలుంగఁ జేయు న
బ్బాల వినీలకుంతలవిభాసినిఁ జూచి సవిస్మయాత్ముఁ డై. 145

తే. మగువఁ దగిలినచూడ్కులమగుడఁ దిగువ, నేర్పు సాలకయపుడ కందర్పదర్ప
గోచరాత్ముఁ డై నిజసఖుఁగోటికాస్యుఁ, డనునృపాత్మజుఁజూచియిట్లనియెఁబ్రీతి.

ఉ. ఇన్నలినాక్షి యెవ్వతియొ యివ్విపినంబున నేకతంబ యి
ట్లున్ననిమిత్త మేమియొ సురోత్తమకన్యయొ యక్షకాంతయో
పన్నగభామయో మనుజభామిని గామి నిజంబ యిట్టిచె
ల్వున్నదియే మహీతలముల్ సుగ్మ్రలు తెవ్వరియందు నారయన్. 147

ఉ. లీల [1]యెలర్పఁగా నబల లేఁజిగురాకునుబోలె నొప్పు కెం
గేలు కదంబశాఖతుదిఁ గీల్కొనఁ జేసి వసంతవిభ్రమో
న్మీలితబాలవల్లిక్రియ మే లగు చూడ్కుల నించి పావక
జ్వాలయపోలెఁ జిత్తము నిజం బెరియింపఁ దొడంగెఁ జూచితే. 148

ఉ. ఈ కమలాస్య నాకుహృదయేశ్వరి యైనఁ ద్రిలోకరాజ్యముం
జేకుఱ నేలినట్లు వికసిల్లనె దర్పకవీరు బంటుఁగాఁ
గైకొననే వయస్య వెసఁ గాంత నొడంబడఁ బల్కి దీనికిన్
నాకును బొం దొనర్చి కరుణం జరితార్థునిఁ జేయవే ననున్. 149

వ. అని పనిచినం గోటికాస్యుండు గ్రక్కునం బాంచాలిపాలికిం జని ప్రణయసుభ

1. క. యొనర్పఁగా

గంబుగా నమ్మగువ కిట్లనియె. 150

సీ. మృగనేత్ర దారుణమృగసమాకుల మైన, యివ్వనాంతరమున నేకతంబ
యిట్లు నీయున్కికి నెయ్యది మూల మి,క్కానదేవతవో సురేశ్వరునితోడ
నలిగి ధరిత్రికి నరుగుదెంచినశచీ, [1]దేవివో హరియురస్స్థలి దొలంగి
కేలిఁ గ్రుమ్మరుపద్మగేహవో భవదీయ, జనకత్వమున సముజ్జ్వలితుఁ డైన

తే. పుణ్యుఁ డేవంశమునవాఁడు పొలఁతి నీదు, జీవితేశ్వరుఁ డగుసుఖజీవితాత్ముఁ
డెవ్వఁ డబల నీనామమైశ్వర్యయింపు మిగులు, శబ్ద మెయ్యది నాకు నిజంబు సెపుమ.

క. కరిరాజగమన మాతెఱఁగ, గరయఁ దలఁచి తేని వినవె యధిక బలుఁడ నే
సురథుఁ డనురాజపుత్త్రుఁడ, నరిమథనుఁడఁ గోటికాస్యుఁ డనఁ జనువాఁడన్.

తే. [2]ఉల్ల కాంచనరథముపై నున్నవాఁడు, ఘనుఁడు క్షేమంకరుండు త్రిగర్తవిభుఁడు
మఱియు నినుఁ జూచుచున్నాఁడు మగువ వాఁడె, [3]దీప్తభుజుఁడు కళింగధాత్రీవరుండు.

తే. ఉల్లపద్మాకరముపొంత నుండి నిన్ను, మెచ్చి కనుఁగొను చున్నయస్స్మిలితాక్షుఁ
డుత్పలాక్షి యిక్ష్వాకువంశోద్భవుండు, సుబలభూపతిపుత్త్రుండు సుభగుఁ డతఁడు.

వ. అరుణాశ్వయుక్తంబు లయినరథంబులందు రత్నమయభూషణు లయి సమిద్ధ
వహ్నులుంబోలె వెలుంగు చున్నయా సౌవీరకుమారులు పన్నిద్దఱుం దన్నుం జేరి
కొలువ ననేకసహస్రకరితురగరథపదాతిపరివృతుండై మహాగజంబుపై శోభిల్లు
చున్నయవ్వీరుండు సింధుసౌవీరనాథుండైనజయద్రథుండమ్మనుజేశ్వరుండిప్పుడు
నీ తెఱం గెఱుంగఁ దివిరి నన్నునిట పుత్తెంచె ననినఁ బాండవపత్ని మృదుసంభ్ర
మంబునం గదంబశాఖ విడిచి యుత్తరీయంబు సంగతంబు గావించుకొని కోటి
కాస్యున కిట్లనియె. 155

తే. అన్న యిచ్చట నే నొంటి యున్నదాన, నీవిచటకేగు దెంచుట నీతియగునె
సుతవతిని ధర్మవతి నన్ను నితరకాంతఁ, గాఁ దలంచి పెక్కులు వల్కఁ గాదు నీకు.

వ. నీవు శిబివంశోద్భవుండైనసురథుపుత్త్రుండ వగుట నెఱుంగుదు నస్మత్ప్రకారంబు
సెప్పెద విను మేను బాంచాలపతి యైన ద్రుపదుకూఁతురఁ గృష్ణ యనుదానం
బాండునందను లగుయుధిష్ఠిర భీమార్జున నకులసహదేవులకు ధర్మపత్ని నవ్వీరు
లిప్పుడు నన్ను నివ్వనంబున నునిచి. 157

తే. ధర్మజుఁడు దూర్పు భీముఁడు దక్షిణంబు, నర్జునుఁడు పడమర గవలర్థినుత్త
రంబుగా వేఁటవోయిరి రాజముఖ్య, లనఘు లింతకు వత్తురు వినుతబలులు.

వ. మీరమ్మహాత్ములకు మాననీయులరు గావున నార్యజనమిత్త్రు లగునక్కురుకుల
పవిత్రులు సేయుసత్కారంబులు గైకొని పోవుదురు గాని యొక్కింతతడ వియ్యా
శ్రమసమీపంబున నిలువుం డని పలికి యల్లన యవ్వరవర్ణిని భయంబునం బర్ణ

1. క. జ. లలనవో హరియురస్స్థలి దొలంగి. 2. 'ఉల్ల'యనియొప్రాఁతప్రతులు నెల్లఁజూప బైడి ఒక్కట'పొన్న కాంచన' యని యున్నది. 3. క. దృప్తవిభుఁడు.

గృహంబు సొచ్చినం గోటికాస్యుండును గ్రమ్మఱిచని జయద్రథునితోడనబ్బా
మిని పాంచాలకన్యక యనియును బాండవపత్ని యనియునుం జెప్పిన నద్దురా
త్ముండు మదనకంపితహృదయుం డగుచునమ్మృగువనపహరింపం దివిరి కతిపయజన
సమేతంబుగా నరిగి సింహగారంబు సొచ్చువృకంబునుంబోలెఁ బాండవనివా
సంబు సొత్తెంచి పాంచాలిని గని దాని కి ట్లనియె. 159

క. వామాక్షి నీకుఁ గుశలమె, నీమన సెవ్వారియందు నిత్యక్షేమం
బై మెఱయు నట్టి సొబగులు, నీమగ లేవురకు నిపుడు నెమ్మదియె వదిన్. 160

వ. అనిన వానికి నమ్మానవతి యి ట్లనియె. 161

చ. స్థిరమతు లైనపార్థులకు సేమమ నీకు ననామయంబె భూ
వర తగువింద వై తి కురుశవర్యులయింటికి నట్లు గావునం
బరువడి నాసనక్రియయుఁ బాద్యముఁ గైకొను మాదరంబుతో
సరసకురంగమాంసములఁ జల్పుము భోజనకృత్య మిత్తఱిన్. 163

ఆ. వేఁట పోయినారు విభు లిప్డు వత్తురు, వారు వచ్చి నీకు వలయునట్టి
ప్రియము లాచరింపఁ బ్రీతుండ వై మఱి, యిష్టజనులు నీవు నేఁగు మనఘ.

చ. అనవుడు సైంధవుం డనియె నంబుజలోచన నీవు మాకుఁ జే
యునతిథిపూజ లన్నియును నొక్కట నైనఁ గొఱంత[1] లేదు వ
చ్చినవియ మన్మథాస్త్రములఁ జిక్కినఁ గాఱియ వొందె డెంద మిం
క ననుఁ గృతార్థుఁ జేయుము దశగ్గ రథ మెక్కుము లెమ్ము నెమ్మితోన్.164

మ. ధరణీరాజ్యము గోలుపోయి ఘనకాంతారస్థలీవాసులై
సరివా రెల్లను నవ్వఁ గుత్సితదశాసంప్రాప్తిమై నున్న ము
ష్కరులం బార్థులఁ [2]గొల్చినం గలదె సౌఖ్యం బెంతయుఁ జేల వై
తరవిందానన శ్రీవిహీనులఁ గరం బర్థింతురే కామినుల్. 165

ఆ. చిగురుఁబోఁడి నిఖలసింధుసౌవీరభూ,వలయరాజ్యగౌరవంబుతోన
నన్ను నేలికొని మనఃప్రియభోగైక, యోగ్య వగుము విడువుమెుండుదలఁపు.

వ. అనినం బాంచాలి ప్రకంపితచిత్త యగుచుఁ గొండొక దొలంగి వానిదెస నవ
మానదృష్టిం జూచుచుఁ దనపతులరాకయ కోరుచుం బ్రతివాక్యంబులఁ గొంత
కాలక్షేపంబు సేయుటకై వాని కి ట్లనియె. 167

తే. తలఁపఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకుఁ జెలియ,లైనయాదుస్సలకుఁ బతివనఘనీవు
నాకుఁ దోఁబుట్టువవు గావెనీకుఁ జనునె, పాడి దప్పినమాటలుపలుక నిచట.

క. నయమును ధర్మముఁ గల యన్వయమున జనియించినాఁడ వక్కట ధర్మ
క్రియ యెఱుఁగంగా వలదె యు,భయలోకవిరుద్ధ మైనపథ మేమిటికిన్. 169

వ. అనిన నద్దురాత్ముండు దర స్మితాననుం డగుచు ని ట్లనియె. 170

1. క. లేక వచ్చినయవి. 2. జ. గల్సినం.

క. వనజాక్షి రాజధర్మము, వినవే యెన్నఁడును మనుజవిభులకుఁ బ్రమదా
జనులయెడ వావి వెదకం, జనదు వలసినట్లు వేడ్కఁ జలుపఁగఁ జెల్లున్. 171
క. విను మదియుఁ గాక జగమున, వనితారత్నంబు లెల్లవారికి భోగం
బునయెడల సాధారణము లొ,కనిధన మను గరుసు గలదె § కరినిభగమనా. 172
వ. అనిన నయ్యంగన క్రోధకలుషితాంతరంగయై యిప్పాపాత్ముండు ప్రియవచనం
బులం బోవండు బెట్టిదంబులం గాని చక్కంబడఁ డని తలంచి యి ట్లనియె. 173

—♦ ద్రౌపది సైంధవునితో నిష్ఠురోక్తులు వలుకుట ♦—

చ. ప్రకటితశౌర్యసారుల [1]నభంగపరాక్రమనిర్జితాహిత
ప్రకరులఁ బాండునందనులఁ § బాండుయశస్కుల నాత్మలోఁ దలం
పక నను ధిక్కరించెదు నృపాలకులాధమ నీమగర్వదు
ర్వ్యకసన మింతఁ [2]బోదు తుది § వ్రేఁగగు దక్కము దుష్ప్రలాపముల్. 174
మ. హిమవత్పాదవనాంతకేలిరతిమై § నే పారి కోపారుణ
క్రమనేత్రాంచలమై ప్రభూతమదరేఖం బైనగంధద్విపేం
ద్రము డాయం జని సిళ్ళు సూపుట సుమీ § ధర్మాత్ము నత్యుగ్రవి
క్రముఁ గౌంతేయవరిష్ఠు నీవు దొడరంగాఁ జూచు టూహింపఁగన్. 175
ఉ. శాతనఖాగ్రఖండితలసన్మదకుంజరకుంభముక్తము
క్తాతత శైలకందరగుహాంతరసుప్తమృగేంద్ర కేసర
వ్రాతము వేడ్క [3]సూఁచికొన § వారక చేరుటగాదె క్రోధని
ర్ఘాతమహోగ్రు భీముఁ జనకం దలపోయుట నీకు నెమ్మెయిన్. 176
మ. చలజిహ్వాగ్రవిలీఢవిస్ఫురితదంష్ట్రాభీషణం బైనబె
బ్బులిఁ గోలం గొని వ్రేసి త్రోసి తొలఁగం § బో వచ్చినన్ వచ్చుఁ గా
క లసత్క్రారశరాగ్నిదుస్సహుని నగ్గాండీవి నల్గించి యె
వ్వలనన్ మానధనాఢ్యులై బ్రతికి పోవన్ వచ్చునే యేరికిన్. 177
ఉ. బోరన విస్ఫులింగములు § వొడ్మగ నుగ్రవిషంబు గ్రక్కుచుం
గ్రూరవిచేష్ట నాలుకలు § గ్రోయు మహోరగరాజయుగ్మముం
జెర పదాహతిం గినియ § జేయఁ దలంచుటగా నెఱుంగు దు
ర్వారులు మాద్రిపుత్రుల కవజ్ఞ యొనర్పఁ దలంచు టేర్పడన్. 178
ఉ. ఆలములోన వీఁక సమరాసురకోటికి నైనదుర్జయుల్
వాలినవీరు లవ్విభులు § వారికి నెగ్గొనరించి పోయి పా
తాళము సొచ్చి డాఁగినను § దప్పదు మృత్యువు నీకు నక్కటా
కాలము నిండె నీవశము § గాదు విధాతృనిచెయ్ది త్రోవఁగాన్. 179
క. తేలును గర్కటియును దెగు, కాలమునకుఁ జూలు దాల్చుగతి బార్థులయి

1. క. అ. నంభగ్నపరా. 2. క. బోక. 3. అ. సాఁచికొనఁ

ల్లాల నయినవా దెస దు,శ్శీలుఁడ వైతిది వినాశసూచిహ్నము గాదే. 180

వ. అనిన జయద్రథుండు నవ్వుచు నవ్వాలంది కిట్లనియె. 181

ఉ. వారిజనేత్ర పాండుసుత వర్గము [1]నేఁడుగ మాకు వింతయే
భీరులఁబోలె నేల వెఱపించెదు మాటల మమ్ము వింటె సా
వీరకుల ప్రసూతులము వీరుల మే మితరక్షితీశసా
ధారణబుద్ధి సేయకు [2]ముకుందా త్తచరిత్రుల మైనమా దెసన్. 182

వ. వలవనిమాటలఁ [3]దేర్చినం దీరదు వేగంబ యుల్లకసకరథం బొండె నుల్లమహా
గజంబు నొండె నెక్కుము బీరంపుమాట లాడక ప్రియవచనంబుల నస్మత్ప్రి
సాదభాజనంబ వగుమనిన విని యాజ్ఞసేని వాని కిట్లనియె. 183

ఆ. వీరపత్ని నయ్యు వీరసహోదరి, నయ్యు నీకుఁ జూడ ననదవోలె
నున్నదాన నెట్లు లున్నను నాకు నిక్క, దెఱుప నేల పలుకు లియ్యమేల. 184

చ. అతులితవృష్ణి కేకయ బకలానలితోఁ బటుశంఖఘోషభీ
షితభువనత్రయుం డగుచు శీఘ్రతురంగరథాధిరూఢుఁడై
జితదనుజాన్వయుండు యదుసింహుఁడు వెన్నడి ముట్టి నిక్క బరి
క్షతబలుఁ జేయ నాకు దెస గల్గు టెఱింగెదు గాక యత్తఱిన్. 185

సీ. గాండీవరేఖ యాఖండలుచాపంబు,కరణిగా, దద్గుణక్వణము ఘోర
గర్జగా నవిరళగంభీరవీరర, సాపూర్ణ మై సంతతావలిప్త
శత్రుప్రతాపోష్మసమయుంబు శమితంబు,గా మిత్త్రిబర్హి కేకారవంబు
లెసగఁగఁదోఁ తెంచి యింద్రనందనమహా,జలధరం బాయతసాయకోరు

ఆ. వృష్టి ముంచుటయును వెగడొంది చేష్టింప, నలవి గాక నిల్చి యప్పుడైన
నాత్మదోషవృత్తి కై మనంబున వగ, చెదవు గాక యిపుడు సెప్ప నేల. 186

ఉ. ఘోరగదాభిదారణవిఘూర్ణితశాత్రవకుంభికుంభకుం
భీరచిరోరుమౌక్తికగభీరతరారుణసాగరాంబుకే
లీరసలోలుఁడై సమద లీల బకాంతకుఁ డేఁగుదేరఁ గ
న్నారఁగఁజూచి [4]కాక యిటు లంతకు నీమదిత్రు ళ్ళడంగునే. 187

క. ననుఁ బెర వనితలచందంబున నవమానింప నీకుఁ బోలదు మత్ప్రా
వనపాతివ్రత్యమహిమ, ననిశము నేకీడు నెంచు నందదు నన్నున్. 188

1. అ. నేఁ డిట. 2. అ. ముకుందాదరచరి. 3. క. నేర్చినం. 4. గ. జ. కాకిటు ళంలంతుల.
ఒకానొక ప్రతియందు 187-188 వ పద్యములకు నడుమ
చ. 'ఘనతరచాపదండభవకాండమహానిలధారచేఁ జమూ
ఘననికురుంబ మంతయును గంపము చేయుచు వేగ మాద్రినం
దను లిట వచ్చునంతట మదంబును కార్యము మాని యాత్మలో
నను గణియింపు కార్యమును నా దగునిర్మలవాక్యపద్ధతుల్' అనుపద్యము గనుపట్టెడి.

వ. అని పలికి ద్రౌపది యద్దురాత్ముండు దన్నుఁ బట్ట సమకట్టు కన్నెఱిఁగి తమ పురోహితు ధౌమ్యునిం బేర్కొని యాక్రోశించిన నతం డతిరయంబునఁ జను దెంచునాలోన. 189

—* సైంధవుఁడు ద్రౌపదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవుట. *—

ఉ. పాపవినిశ్చయుండు సతిపయ్యెదకొంగు గడంగి పట్టినం
గోపముతో [1]నుదల్చికొని కోమలియుగ్ర వెస వాని ద్రోయుడుం
బోపడి వాఁడు చిత్రముగ భూమితలంబునఁ ద్రెళ్లె మారుత
క్షేపవిభగ్నమూల మయి చెచ్చెరఁ ద్రెళ్లుమహీరుహం బనన్. 190

వ. ఇట్లు నేలం బడి తడయక యెగసి జయద్రథుండు మగువం దిగిచి రథంబుపై నిడికొని సపరివారుం డయి యరుగం దొడంగె నప్పు డప్పాంచాలి పురోహితునకు మ్రొక్కిన నమ్మహాత్ముండు సైంధవుం బేర్కొని యి ట్లనియె. 191

మ. తగునే రాజకులప్రసూతులకు నత్యంతంబు నేతాదృశం
బగుదుష్కర్మము నాదుపల్కు విను మోయజ్ఞాక్షి పుణ్యాత్మ యి
మ్మగువన్ వే విడు పాండునందనులు నీమానంబుఁ బ్రాణంబు నే
పగిదిం గొందురు గాని పో విడువ రీపాపంబు నిం ద్రెక్కొనున్. 192

వ. అని యాక్రోశించుచు నమ్మహీసురవరుండు వానివెఱుందన చనియె నిట పాండవులు నవ్వనంబున ననేకమృగంబుల వధియించి యందఱు నొక్కయెడం గూడంబడి యాశ్రమాభిముఖులై వచ్చునెడఁ దమ్ములం జూచి ధర్మజుం డి ట్లనియె.

సీ. ఇనుఁడున్నదెసనుండి [2]యెలుగింపఁదొడఁగెఁబ, క్షులుమృగంబులునతిఘోరరుతుల
మగిడెడు నిప్పుడు మనకు [3]దాపలిదెస, నతిభీషణాకృతి నఱచె వఱదు
పగఱచే నవమానపాటును గయ్యంబు, గలుగు నీశకునప్రకార మరయఁ
[4]గడుకొని చెయివెట్టి కలఁచిన ట్లయ్యెడుఁ, జిత్తంబు దనువు నిశ్చేష్టమయ్యె
ఆ. నరుగుదెండు వేగ యాశ్రమంబునఁ గృష్ణ, నునిచివచ్చినార మొంటియకట
తలఁపఁ గ్రూరమతులు ధార్తరాష్ట్రులు గడు, నెగ్గుసేయఁజూతు రెడరువేచి.

ఆ. కమల హీనమైన కమలాకరమువోలె, రాజహీన మగుపురంబులోలెఁ
జూడఁ గామ్యకంబు శూన్యమైయున్నట్లు, దోఁచె నేమికీడు దొడరునొక్కొ.

వ. అనియె నిట్లయ్యేవురు నరదంబులు సత్వరంబుగాఁ దోలుకొని యాశ్రమంబునకు వచ్చునెడఁ బాంచాలిపరిచారిక ధాత్రేయిక యనునది యతికరుణంబుగా నేడ్చుచున్నం గని ధర్మతనయుసారథి యైన యింద్రసేనుండు రథంబు డిగ్గి నుఱికి చని యిది యేల నేలంబడి పొరలుచు నేడ్చెదవు ని కపకారంబుసేసినవా రెవ్వరనిన

1. 'ఉదల్చు' అని యొకధాతువు. 'ఉదలుచుం బడుచులేచుచు' విరా. ౨. ౩౮౮. 2. జ. [illegible]గింపఁదొడఁగె. 3. క. దాపటిదెస 4. అ. గడుపులోఁ జేయి.

నది వానిం జూచి సైంధవుచేతం బాంచాలి చెఱవోయె నని పలుకుచుఁ
బె ల్లేడ్చిన నింద్రసేనుం డి ట్లనియె. 196

సీ. పాండుపుత్త్రులబహిఃప్రాణంబు నుత్తమశీలసమగ్రఁ బాంచాలతనయఁ
గొనిపోవునంతటిగుండె గల్గెనె విమోహాంధమానసుఁ డైన సైంధవునకు
నేఁగుఁ గా కేమి మహితలగతుఁ డైన, గగనంబునకు వేగ యెగసి చనినఁ
బో నిచ్చెదరె [1]పార్థవృత్తురు గాక యు,ద్ధురవృత్తిఁ బార్థులాదురితచరితు

ఆ. వీరవరులఘోరవివిధాస్త్రకౌశలం, బెఱుఁగఁడయ్యెఁ గాక యేమి వాఁడు
వగవకుండు మబల వైరి నుగ్రతఁ దున్మి, మగువఁ దెత్తురిపుడ మనుజవిభులు.

వ అనిన నయ్యంగన యపాంగతరంగితంబు లగు బాష్పజలంబు లల్లన కరపల్లవ
ప్రమార్జనంబుల నపనయించుచు నతనిం గనుంగొని యి ట్లనియె. 198

ఆ. ఇంద్రకల్పు లైనయేవురునృపతుల, నాత్మ [2]లోన నుఱక యంబుజాక్షి
నపహరించినపుడ యద్దురాత్ముఁనకును, జేటు మూఁడె వేఱ చెప్ప నేల. 199

ఉ. ఇంతకు మున్న వాఁడు సనియొం గడు దవ్వుగఁ బోవకుండ న
త్యంతరయంబునం బటురథావళి యొప్పఁగ నేఁగుఁ డుగ్రులై
సంతనకట్టుఁ డస్త్రములు శస్త్రములుం దొడుగుండు వర్మముల్
సంతతదివ్య బాణముల శాత్రవుఁ దున్మఁడు దెండు నెచ్చెలిన్. 200

సీ. బూదిలోఁ దొరఁగినపూర్ణాహుతియుఁబోలెఁ, గుక్కతో లిత్తిలోఁగూర్చి నట్టి
రాజితకపిలగోరసధారయునుబోలె, మసనంబులోఁ బడ్డమహితపుష్ప
మాలికయునుబోలె మదిరాక్షి దుర్జను,కతమున దూషిత గాక మున్న
చనరయ్య వేగంబ చనునె సన్మంత్రవి,శ్రుతపురోడాశంబు శునకమునకుఁ

తే. జనునె కమలసుగంధికాసార కేళి,కలుషశవఖాది యైనసృగాలమునకుఁ
జనునె తన్వంగి సౌందర్యచతురభావ,భంగి యాదుష్టచరితునిపాలు వడఁగ.

—: పాండవు లేవురు సైంధవుపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట. :—

వ. అని పలుకుచున్న ధాత్రేయిక పలుకులు విని దాని నాశ్వాసించి యక్కురువీరు
లేవురు నాక్షణంబ సన్నద్ధులై క్రోధావేశంబునం జేసి మహోరగంబులుంబోలె
రోఁజుచు జయద్రథు వెన్నడి దాడి వెట్టి కూడముట్టి తత్సైన్యంబుపిఱుంద నా
క్రోశవచనవిహ్వలుం డై పోవుచున్న ధౌమ్యుం గని నమస్కరించి మీరింక విగత
ఖేదులరై యొయ్యన రం డని యామిషంబునకుం గవియుడేగలుంబోలె సైంధవ
సేనపయిం గవిసి సింహనాదంబులు సేసి రప్పుడు పాండుపుత్త్రులరథంబు లడియా
లంబులు సూచి సైంధవుండు ద్రౌపది కి ట్లనియె. 202

క. ఈవచ్చురథంబులవా, రేవురు నీమగలె యంబుజేక్షణ వీరి
భావించి యెవ్వఁ డెవ్వం, డేవిధమునవాఁడు సెప్పుము యెఱుఁగఁగ వలయున్.

---

1. అ. పోరఁబొరివుచ్చెదరుగాక, దుస్సహతేజు లాదురిత. 2. జ. వోలెఁ దలఁపక కంబుజాక్షి.

వ. అనిన నప్పాంచాలి యనాదరక్రోధఘూర్ణిత యగుచు నతని కి ట్లనియె. 104

ఆ. ఇంక వీరి నెఱిఁగి తెలిసియు నెఱుఁగక, యుండి తేనిఁ జేయుకొంచు గలఁడె
దుర్మదమునఁ గరము దుశ్చరిత్రమునకుఁ, జొచ్చి నీకుఁ జేటు దెచ్చికొంటి.

వ. అయినను న న్నడిగితివి గావునం జెప్పెద నింతియ కాని నీవలన నాకు భయ
మించుకంతయుఁ గలుగదు సోదర సహితుండైన ధర్మనందనుం గంటి నింకఁగుశ
లంబ యని పలికి యి ట్లనియె. 206

మ. తనువృత్తాంగుఁడు శుద్ధకాంచనసమున్యద్వర్ణుఁ డత్యుల్లస
ద్వనజాతాయతచారులోచనుఁడు దీర్ఘవ్యద్భాగి తేజోఘనుం
డనఘుం డుల్లరథంబుపై వెలుఁగుపుణ్యాత్ముండు ధర్మాత్మజుం
డనిరోధ ప్రతిభా ప్రభావనిధి యత్యాశ్చర్యశౌర్యుం డనిన్. 207

చ. కురుకుల శేఖరుం డతఁడు ఘోరరణంబుల నెట్టి శత్రులున్
శరణని [2]వచ్చి రేని విలసత్కరుణామతిఁ గాచు నీవు చె
చ్చెరఁ జెడి పోక నాపనుపు సేసి వినీతి యెలర్ప నమ్మహా
పురుషుని నాశ్రయింపుము విభుం డను నీ దగుతప్పు లోఁగొనున్. 208

చ. ఘనజవసత్త్వచారుతురగంబులఁ బూనినయుల్ల విస్ఫుర
త్కనకరథంబుపై నుదితకాయుఁడు సాలమహీరుహంబుచా
డ్పునఁ దనరారుచున్ బెరయుభ్రూకుటియున్ దశనోష్ఠపీడనం
బును నయి యున్నవాఁ డనిలపుత్త్రుఁడు భీముఁడు భీముఁ డాజులన్. 209

ఉ. ఈతనిపౌరుషం బరయ నెందు నమానుషకృత్య మప్రతీ
ఘాత మనేక మద్భుతము గర్వితు లౌధరణీశ్వరుల్ నిజం
బీతని నాజిలోఁ జెనయ నెవ్వరు నోడుదు రిమ్మహాభుజుం
డాతతరోషుఁ డైన బ్రళయానలునట్టిఁడ యాజిఁ డేమిటన్. 210

ఉ. ధర్మజుకూర్మితమ్ముఁడును దత్ప్రియశిష్యుఁడు నైనవాఁడు స
త్కర్ముఁడు వాఁడె మాడుము ప్రగాఢవితీర్ణి జితేంద్రియుండు దు
ష్కర్ములఁ గన్న నైఁపఁడు నికామభయంకరవిక్రమక్రియా
నిర్మథితారి ఫల్గునుఁడు నిర్మలతేజుఁ డజేయుఁ డేరికిన్. 211

క. అవశగతిఁ గామరోషాదివికారము లొందినను మఱిదిని ధర్మపథ
ప్రవిహతి గానీఁ డతఁ డాదివిజేంద్రతనూజుఁ డద్వితీయుఁడు పేర్మిన్. 212

చ. అయనయసంగ్రహుండు [3]వినయాధ్యవసాయి భయార్తలోకసం
శ్రయుఁడు గృతాస్త్రుఁ డాహవవిశారదశౌర్యుఁడు శిష్టబాంధవ
ప్రియుఁ డసమానసుందరగభీరశుభాకృతి యుల్లపుణ్యుఁ డా

1. 'దుల్ల' అని ప్రాతప్రతులు. 2. గ. చొచ్చి రేని. 3. జ. వినయవ్యవసాయి.

రయ నకులుండు పాండుసుతరత్నము భాసురకీర్తి యిమ్మహిన్. 213

ఉ. వీరుఁడు చిత్రయోధి దృఢవేధి కృతాస్త్రుఁడు భూరిబుద్ధివి
స్ఫారుఁడు వాగ్విశారదుఁడు పార్థులకూరిమితమ్ముఁ డుజ్జ్వలా
కారుఁడు ధర్మదక్షుఁ డవికారుఁడు ప్రౌఢతరంగ తేజుఁ డ
ద్ధీరుఁడు పాండవుండు సహదేవుఁడు దేవనిభుండు పెంపునన్. 214

తే. కొడుకులందెల్లఁగడుఁగూర్చు గొంతియతని, కిమ్మహాత్ముఁడుమహి చలింపయించునేని
నగ్ని చల్లన యయ్యెనే నాత్మఁదాను, ధర్మనిష్ఠుఁ డై సత్యంబుదప్పఁడెపుడు.

వ. వీరేవురు నత్యంతదుర్వారులు వీరిచేఁ బాలింపబడిన వారాశినడుమ[1]నుగ్రమకరాహతం బైనయవియు పేరోడయుంబోలె నీసైన్యంబు వికలం బగు నీవునుం బ్రాణంబొండె మానం బొండెఁ గోల్పోక మెయిమెయిం బో నేర్చెదవే యనియె నప్పుడు కౌంతేయులు సైంధవసేనం దలపడి దిఙ్ముఖంబుల నెల్లం జీఁకట్లు గవియునట్లుగా బాణపటలంబులు పఱుఁగింపం దొడంగిన. 216

క. తొలఁగకుఁడు పొదువుఁడేయుఁడు, నిలువుఁడు వడిఁబొడువుఁడనుచు నిజయోధజనం
బులఁ బురికొల్పుచు సైంధవుఁ, డలఘుపరాక్రముఁడు నిలిచె నాహవభూమిన్.

వ. ఇట్లు త్రిగర్తశిబిసింధుసౌవీరసైన్యంబులతో ననేకనరపతిపరివృతుం డై నిలిచిన జయద్రథుం జూచి భీమసేనుండు క్రోధారుణలోచనుం డై రథంబుడిగ్గి హేమబంధబంధురంబును నయోమయంబును నగు గదాదండంబు ద్రిప్పుచు వాని పయింగవిసిన నడ్డపడి కోటికాస్యుండు నిజసైన్యసంఘంబుతో నమ్మహావీరుం బొదువుటయు నతండు. 218

క. మదగజముల రథయోధులఁ, బదాతులను దురగములను బలువిడిఁ గలయం
జదుపుచు దుర్వారగతిఁ, విదితబలుఁడు ఘనగదా ప్రవీణత మెఱసెన్. 219

వ. ఇట్లు విహరించి యహితసైన్యంబు నిహతం బగుటయుఁ జెలంగి సింహనాదంబు సేసి యతండు సారథిసముపనీతం బైనరథంబు సాదరంబుగా నెక్కి గృహీతశరాసనుం డై విక్రమించె మఱియును. 220

క. అలిగి యుధిష్ఠిరుఁడును న,గ్గలికం బ్రతివీరు లడరఁ గార్ముకవిద్యా
విలసనము మిగుల సౌవీ,రుల నూర్వుర నధికబలుల రూపడఁగించెన్. 221

క. నకులుఁడు నిశాతసాయక,నికరంబుల సమరధారుణీతల మెల్లం
బ్రకటపరవీరవరమ, స్తకదంతురముగ నొనర్చె దారుణభంగిన్. 222

క. నారాచపాతముల దు,ర్వారుఁడు సహదేవుఁ డాహవముఖంబున న
శ్వారోహకులం గూల్చుచు, వీరవిహారంబు సలిపె వేడ్క మెలర్పన్. 223

ఆ. సింధురాజసైన్యసింధుపూరమునందు, మహితఫల్గునాఖ్యమంథనగము
దిరిగి కలఁపఁ దొడఁగెఁ బరనృపాలకమహా,జలచరవ్రజంబు సంచలింప. 224

1. క. మహానిలధారాహతి నవయు.

సీ. వారణకోటిదర్పదారోహకులతోడ, వివశమైయొఱలుచు § నవనిఁ ద్రెళ్లె
సూతహయధ్వజ§పాతపూర్వకముగ, రథములు దుమురయ్యె § రథులతోడ
వెసరాహుతులతోడ § వసమఱిహయములు, గెడసి యెయ్యెడలను§బుడమిఁగప్పె
దందడిఁ దెరలుచు § సందడి వెల్లిగాఁ, గాలుబలంబులు § గూలెఁ గలయ

ఆ. దుముల మధిక మయ్యె § సమరతలంబున, ఘోరరుధిర వారి§పూర మెసఁగె
జితవిరోధిబలుఁడు § శతమఖసూనుండు, చాపనైపుణంబు § చూపునపుడు. 225

తే. సవ్యకరమునందును నప§సవ్యకరము,నందు బర్యాయసంగత§మగుచుఁ జూడ
గొఱవిద్రిప్పినయొప్పున§మెఱసెఁ బార్థు,గాండివము వాలుఁ దూపుల§గనియనంగ.

వ. అట్టియెడం ద్రిగర్తపతియైనసుధన్వుండు గదాహస్తుండై రథంబు డిగ్గి చనిధర్మ
తనయురథ్యంబులఁ గూల నేసిన నతండు నిశితసాయకంబున వానియురంబు
వ్రచ్చి విగతజీవుం గావించి సత్వరంబుగాఁ జని సహదేవునరదం బెక్కె మఱి
యును ద్రిగర్తులలోన మహాముఖక్షేమంకరు లనువారు నకులుం బొదివి ఘనశరా
సారంబు గురిసి జలధరంబులుం బోలె గర్జిల్లిన నమ్మాద్రీసూనుండు వారి నిద్దఱఁ
బెక్కమ్ముల నొప్పించె నంతఁ దదీయాగ్రజుం డగుసురథుండు. 227

చ. కరినికరంబుతోఁ గడఁగి § గర్వితుఁడై తనవారణేంద్రు న
క్కురుకులవీరుమీఁద[1]వెసఁ § గొల్పినఁ దద్రథఘోటకంబులం
బరుషతఁ జంపె నగ్గజము § పాయక వాఁ డసిచర్మహస్తుఁడై
ధరణికి దాఁటుచో నది మ§దంబున వెండియుఁబైఁ గడంగినన్. 228

చ. తొలఁగక యమ్మహాబలుఁడు § దోర్బల మొప్పఁ గృపాణపాతభం
గులఁ గరినాథుకేలు [2]నిరు§గొమ్ములతో బెరయంగఁ ద్రుంప బె
ట్టిలకు విచేష్టమై నొఱగు§నేనుఁగుపై నతిమాత్రభీతివి
హ్వలుఁ డగుశత్రు నుద్ధతిఁ గృ§తాంతవిధేయునిఁ జేసె వ్రేల్మిడిన్. 229

క. వైరులు దలఁకఁగ నిర్మైత్రి, దారుణపౌరుషవిశేష§దక్షుండై య
వ్వీరుఁడు రయమున నరిగి స,మీరతనయునరద మెక్కె § మెఱసెం బోరన్. 230

చ. ఘనుఁడు వృకోదరుండు దనుఁ § గట్టలుకం దలపడ్డఁ గోటికా
స్యునితురగంబులం దునిమి § సూతునికంఠముఁ ద్రుంచివైచి తీ
వ్రనిశితమైనప్రాసమున § వానియురంబుఁ బగిల్చి చంపినం
గనుకనిఁ బాఱె భీతి యెసఁ§గంగఁ దదీయచమూసమూహముల్. 231

—* అర్జునుఁడు సౌవీరకుమారులం బన్నిద్దఱఁ జంపుట. *—

వ. అంత నంగారకుండును గుంజరుండును సృంజయుండును సుప్తకుండును శత్రుం
జయుండును సుప్రబుద్ధుండును శుభంకరుండును భ్రమంకరుండును శూరుండును

1. అ. వెసఁగొల్పిన. 2. గ. నిడుఁగొమ్ములతో. 3. అ. నిహతియైన.

రథియును గుహకుండును బలాఢ్యుండును ననుసౌవీరకుమారులు పన్నిరువురు నిక్ష్వాకుశిబిసైంధవత్రిగర్తసైన్యంబులం గూడి క్రీడి మార్కొని పటుబాణ జాలంబులం గప్పిన. 232

మ. అతులక్రోధవిఘూర్ణమానహృదయుం డై చండగాండీవని
ర్గతభల్లౌఘములం దదస్త్రవితతుల్ ఖండించి సౌవీరసం
తతిఁ బన్నిద్దఱివిండ్లులం దునిమి దోర్దర్పంబు మీఱంగ స
స్మితుఁ డై యాతఁడు వచ్చిరః ప్రకరవిచ్ఛేదంబు సేసెన్ వెసన్. 233

క. ఆకులముగ శైబ్యుల నిక్ష్వాకుల సైంధవులనుం ద్రిగర్తులనుం బో
నీక పొదివి రయమున న,స్తోకపరాక్రముండు దునిమి తూఁటాడె వడిన్. 234

వ. అప్పుడు రణభూమి యంతయు శవమయంబయ్యెనంబరంబంతయుంగబంధమయం బయ్యెఁ జారుకేయూరవీరాంకవిభూషితంబు లయినబాహుచరణచ్ఛేదంబులును గార్ముకతూణీరకాండఖండంబులు నక్షకూబరరథాంగకేతనత్రివేణుకశకలంబులు ను, బుండరీక వ్యజనచామరభంగంబులుం గరవాలపరిఘశక్తి గదాముసలపట్టిస ప్రాసలేశంబులు నెక్కడఁ జూచిన రాసులై యుండెఁ గీలాలపూరంబును మాంస పంకంబును గేశశైవాలంబును నైన యపూర్వనదీప్రవాహంబునందు బహువిధ (భూతభేతాళాది) క్రవ్యాదగణంబు లవగాహంబు సేయుచుఁ బ్రకటకోలాహల వ్యాకులం బగుచుండె నివ్విధంబున. 235

క. గాండివపవనప్రేరిత, చండాంబకఘోరశిఖల శతమఖతనయో
ద్దండదహనుఁ డొకమాత్రన, ఖండితసౌవీరసైన్యకానన మేర్చెన్. 236

వ. అట్టి క్రందున జయద్రథుండు ద్రౌపదిని దిగ విడిచి రథంబు దోలుకొని పఱచె నంత ధర్మజుండు ధౌమ్యసమన్విత యై యున్నపాంచాలిం గని నిజరథంబుపై నిడికొనియె సైంధవుపలాయనం బెఱింగి యర్జునుండు శత్రుసేనాహననసంరం భంబున నున్న భీమసేనున కిట్లనియె. 237

తే. వీతలజ్జుఁడై పఱచె సౌవీరవిభుఁడు, పోనుఁగు ప్రజ నేల యారడి దునిమివైవ
నద్దురాత్ముని వెనుకొని యసువులిపుడు, గొనఁగవలయు లేలెమ్ము సద్వినుతశౌర్య.

వ. అనిన నతండు గయ్యంబు సాలించి ధర్మతనయుం జూచి. 239

క. జననాథ ద్రుపదసుతఁ దో,డ్కొని ధౌమ్యుఁడునీవుఁగవల్తు గుఱుకొనిమగుడం
జనుఁ డాశ్రిమంబునకు నే,మును సైంధవు వెనుకఁ గూడ యుట్టెదము వెసన్. 240

క. అతలంబునఁ గ్రుంకిన న,ద్భుతముగ దివమునకు నెగసి పోయినఁ బగతుం
హతుఁ జేయక మగుడము విని, హతుఁడుగఁ జేయుదుము దివిజు లడ్డంబైనన్.

తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లను నద్దురాత్ముఁ, బొలియఁ జేయుట దగదు దుస్సలఁ దలంచి
వాని నొకతప్పునకు సైఁపవలదె యాంబి, కేయమహిషికి మఱుకువ సేయఁ జనునె.

వ. అనినం బాంచాలి భీమార్జునులతోడ నప్పాపాత్ముని దెసం గృపసేయవలవదవశ్యం

బును వాని వధియించి నాకుం బ్రియంబు గావింపుమనది యట్టిద్రోహి యెల్ల
భంగుల వధ్యుం డనియెం దదనంతరంబ ధర్మనందనుండు ధౌమ్యద్రౌపదీనకుల
సహదేవసహితుం డై మగిడి యాశ్రమంబునకుం జనియె నిట భీమవిజయులు
రథంబులు రయంబునం దోలుకొని చని క్రోశమాత్రాంతరంబున సైంధవుం
గని రప్పుడు కిరీటి దూరాపాతవిశిఖంబుల జయద్రథురథ్యంబులం బడ నేసిన. 243

క. తల్లడపడి యరదము డిగి, విల్లును నమ్ములును విడిచి వెల్లనగుచు మే
నెల్లం జెమర్పంగ నూర్పులు, పెల్లుగ నమ్మనుజపశువు పెలుచం బఱచెన్. 244

ఆ. వానిం జూచి నగుచు వార లోరోరి యిం, కెంత బోవవచ్చుం బంద నిలువు
మిట్టి కడిమి నమ్మి యే ప్రల్లదంబులు, సేయం దొడంగి తనుచుం గడాయుటయును.

వ. మరలి చూచి వాఁ డొక్క గుల్మమధ్యంబుఁ దూఱుటయుం గని భీమసేనుండు
రోషసందష్టాధరుం డగుచు రథంబు డిగ్గ నుఱికి. 246

క. ఒడిసి తల పట్టి నేలం, బడం దిగిచిన వాఁడు పెనఁగఁ బడుటయుం జిక్కన్
మెడఁ ద్రొక్కి గాఢముష్టిం, బొడిచె మొగం [1]బవియ రక్తపూరము దొరఁగన్,

క. ఒడ లెల్ల [2]బిండికూడుగఁ, బొడిచి యెగయ నెత్తి త్రిప్పి భూస్థలిమఱియుం
బడవైచి యురము మొగమును, నడిచెను వడముడి తల ప్రహారకుశలుఁ డై.

వ. ఇట్లు [3]బెట్టుచఱచినఁ బగతుండు వివశుం డగుటయుం జూచి యర్జునుం డోహో
యింతసాలు నింక నొచ్చినం బ్రాణవిముక్తుం డగుం గావున నజాతశత్రువచనంబులు
దలంచి వీనిం గరుణింపు మనిన నతండు గవ్వడి దెసం గనుంగొని ధర్మనందనుం
డెప్పుడుం గరుణయ కాని కార్యంబు చేటుపాటు విచారింపం జొరండు నీవును నతని
భంగిన బేల వై తిద్దురాత్ము నెట్లు సైప వచ్చు నని పలికె ననంతరంబ. 249

—* భీముఁడు సైంధవుం బట్టుకొని పరిభవించుట. *—

ఆ. వాఁడి యైన కత్తివాతి యమ్మునం గొని, పగతు శిరము చెక్కి లెగయ గొఱిగి
నరుల కెల్లం జూడ నవ్వగు నట్లుగాఁ, గలయ నైదు గూఁకటులు నొనర్చె. 250

వ. ఇట్లు రాజవేషంబు వికల్పితంబు సేసి యమ్మహాభుజుండు వాని కిట్లను నోరీ
బ్రదుక వలతేని నేఁడు మొదలుగా నెల్ల సభలయందును బాండవదాసుండ నని
పలుకునది యనిన వాఁడును దండాఘాతభయంబున నట్ల చేయుదు ననియె నంత
నయ్యిరువురు నతనిం బెడకేలు గట్టి రథంబుపై నిడికొని నిజాశ్రమంబునకుం జని
ధర్మపుత్త్రునకు నివేదించి వీఁడె పాండవదాసుం డనిన నతం డట్లేని (వధ్యుండు
గాఁడు) విడువుం డనియెం బాంచాలియు జయద్రథుం జూచి నవ్వుచు నప్పాపా
త్ముండు భవదీయదాసుం డయ్యెం గావున వీనిం బో విడువుం డని విడిపించె
నా సైంధవుండును ధర్మజునకుం దత్సభాగతు లైన మునులకు మ్రొక్కిన నజాత
శత్రుం డిట్లనియె.

1. అ. బవిసి. 2. అ. బిండికూరగ. 3. జ. బెట్టడిచిన.

ఆ. ఎట్టికష్టుఁ డైన ✤ నిట్టిపాపము సేయ, నెత్తిగొనుచె ధరణి ✤ నీవు ద
నరుగు మింక నేమి ✤ యందుము నిన్ను నింద్రియవిలోలు నల్పప్రకృతి యను
వ. ఇంక [1]నొఁడానికి నిట్టికొఱగాములు సేయక బుద్ధిమంతుండ వై యుండు మ 271
తండు లజ్జావనతవదనుఁ డగుచు నచ్చోటు వాసి గంగాద్వారంబునకరిగి యుఁ
శా. ఆదిత్యార్చితపాదపద్ము జగదేకాధీశు నీశానులో 272
కాదిం గామవిభేదిఁ బర్వతసుతాహ్లాదైకసంపాది నా
ఖేమం డై శివునాత్మలో నిలిపి యక్షీణ వ్రతారూఢతం
బాదాంగుష్ఠమునందు నిల్చి తప మొక్కప్పుఁ జేసె సద్భక్తియోగాన్. 254
ఉ. వానికి నమ్మహేశ్వరుఁడు ✤ వత్సలుఁ డై పొడసూపి యీప్సితం
బై నది వేఁడు మన్న నతఁ ✤ డానతుఁ డై పరమేశ విక్రమా
హీనులఁ బాండునందనుల ✤ నేవుర సైన్యయుతంబుగా నణం
బూని జయించునట్టి వరముం గృప సేయుము నాకు నావుడున్. 255
క. ఇది యొసఁగఁడు పాండవులం, గదనమున జయింప నలవి ✤ గా దింద్రాది
త్రిదశులకు వినవె యైనను, వదలక నీకోర్కి దీర్ప ✤ వలయున యొక్కన్. 256
చ. విజయుఁ డొకండు దక్క నతివీరులఁ బార్థుల నున్న నల్వురన్
నిజ మొకనాఁటికయ్యమున ✤ నీవు జయింపుము ఫల్గునుండు స
ర్వజగదజయ్యవిక్రముఁడు ✤ వాని నెదుర్కొని నాకు నైనఁ బో
ర జితునిఁ జేయ నెంతయు భరం బగు నిక్కము వల్కితిం జుమీ. 257
వ. అస్మత్ప్రసాదవిశేషంబునం జేసి వాని కిట్టిప్రభావంబు గలిగె నదియుం గాక.
క. నిఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యా,సఖుఁ డపరాజితయశోవిశాలుఁడు విష్ణుం
డఖిలేశ్వరుఁ డతనికిఁ బ్రియ,సఖుఁడఁట యవ్విధు గెల్వ ✤ శక్యమె నీకున్. 259
వ. అని పలికి యీశ్వరుం డంతర్హితుం డయ్యె సింధుపతియు నిజదేశంబునకుం
జనియె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 260
తే. ధర్మపత్నీసమేతు లై ✤ ద్వైతవనము,నం దపారదుఃఖాతురు ✤ లగుచు నున్న
రాజముఖ్యులు సత్యైకరతులు పాండు,సుతులు మఱి యేమి సేసిరి ✤ సూతవర్య.
వ. అనిన నతం డి ట్లనియె నట్లు ద్రౌపదీమోక్షణం బొనరించినపిదపం గామ్యక
వననివాసుం డై భూసురనివహంబుతో నున్నధర్మజుపాలికి మార్కండేయుం డరుగు
దెంచిన ననుజసహితంబుగాఁ బ్రత్యుద్గతుం డై యమ్మునివరుం బ్రభూతసపర్యల
సంతుష్టహృదయుం గావించి యవ్విభుండు పాంచాలియెడ జయద్రథుచేసిన
దుర్వ్యవసాయంబును వానిం బరిభవించుటకు నై తమపడినయాయాసంబును
నమ్మహాత్మున కెఱింగించి మహనీయశౌర్యధైర్యధర్మారంభసమగ్రుల మైనమా
కివ్విధంబున నఖిలసామ్రాజ్యభోగవియోగం బై దుస్తరం బగువనవాసంబు సం

1. అ. నైనను నిట్టికొఱడములు.

బును నయ్యెం గావున విధికృతం బెవ్వరికి నెబ్భంగుల నలంఘ్యంబని తలంచెద
భంగి మఱియు నిట్లనియె. 262

స్యందనందనక్రియ గడు దుఃఖపడిన,నృపవధూటియు నాయట్లు వియతశోక
నధినిమగ్నుఁడైనభూవరసుతుండుఁ,గలఁడెవినఁజూడ ననఘ యేకాలమునను.
అనిన నతనికి నత్తపోనిధి యి ట్లనియె. 264

. కడు దుఃఖము నొందితి నని, యుడుగక యిటు వగచె దేల యుర్వీశ్వర నీ
పడు[1]టెం తది రఘురాముఁడు,గడఁగి యిడుమవడఁడెతొల్లి కాఱడవులలోన్.

ఉ. ఆ విభుకాంత గాదె జనకాత్మజ రావణుచే గృహీత యై
పోవదె వానరప్రకరముల్ వెసఁ దోడుగ నేఁగి యాధరి
త్రీవిభుఁ డబ్ధి గట్టఁడె వధింపఁడె దివ్యశరంబులన్ దశ
గ్రీవునిఁ గ్రమ్మఱం జని యకల్మషరాజ్యవిభూతి నొందఁడే. 266

—* ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు రామాయణ కథ సెప్పుట. *—

వ. అనిన విని ధర్మజుండు మునీంద్రా రాముం డెవ్వనివంశంబువాఁడు రావణుం
డెవ్వనితనయుం డేమినిమిత్తంబున సీతాపహరణంబు సేసె రామరావణులకు
సంగ్రామం బెట్లు వర్తిల్లెం జెప్పవే యని రామాయణకథాశ్రవణకుతూహలి యై
యడిగిన నమ్మహీపతికి నమ్మహాముని యి ట్లనియె. 267

క. విను మిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించె నజుండు నాఁ బ్రశస్తచరితుఁ డా
తనికొడుకు దశరథుఁడు ముద,మున నాతఁడు పెండ్లియయ్యె మువ్వురుసతులన్.

వ. అందుఁ గౌసల్యకు రాముండును గైకేయికి భరతుండును సుమిత్రకు లక్ష్మణశత్రు
ఘ్నులును జనియించి రందు రామునకు విదేహరాజనందన యైనసీత ప్రియాం
గన యయ్యె నిఁక రావణుజన్మంబు సెప్పెద వినుము. 269

ఆ. అఖిలలోకకర్త యగువిరించికిఁ బుల
స్త్యుండు నాఁగ మానసుఁడు దనూజుఁ
డుద్భవించె నతని కుదయించె వైశ్రవ
ణాభిధానుఁ డైనయాత్మజుండు. 270

వ. ఆవైశ్రవణుండుదనతండ్రియగుపులస్త్యుని విడిచి తాత యగుచతుర్ముఖునకుం
దపంబు సేసి నలకూబరుం డనుకొడుకును లోకపాలకత్వంబును ధనేశ్వరత్వంబు
ను లంక యనుపురంబును శంకరుతోడిసఖ్యంబును వరంబులుగాఁ బడసి మహా
విభూతితో వర్తిల్లుచున్నం గని యలిగి పులస్త్యుండు నిజశరీరంబునం దర్ధంబున
విశ్రవసుం డనువాని సృజియించి యావైశ్రవణున కహితంబు సేయు మని పని
చిన నెఱింగి కిన్నరేశ్వరుండు విశ్రవసుపాలి కరుదెంచి మహాత్మా యేను నీకుం
బుత్త్రుండ నయ్యెద నాకుం గరుణింపు మని యతనిం బ్రసన్నునిం జేసి నృత్తగీత

1. టెయ్యది.

విద్యావిశారద లయినరాక్షసస్త్రీలం బుష్పోత్కటయు మాలినియు బకయు నను వారి మువ్వుర నవ్విప్రవరునకుఁ బరిచారికలంగా నిచ్చిన. 271

క. పురుడున నయ్యువతులు నొండొరులం గెడపంగ విలసదుపచారసమాచరణప్రవీణభంగులఁ, బరితోషితుఁ జేసి రా తపస్వివరేణ్యున్. 272

వ. ఇట్లు ప్రీతుండై యతండు వారలకుఁ బుత్త్రదానంబు సేసిన నందుఁ బుష్పోత్కటకు రావణకుంభకర్ణులును మాలినికి విభీషణుండును బకకు ఖరుండును శూర్పణఖ యనుకన్యకయు మిథునంబై ప్రభవించి రక్కుమారులకునలువురకు దజ్జనకుండు జాతకర్మాదిసంస్కారంబు లొనరించి సగౌరవంబుగాఁ బెనిచి యుప నీతులం జేసె నందు. 279

ఉ. ఆతతతేజుఁ డున్నతభుజాగ్రుఁడు లోకభయంకరుండు వి
ఖ్యాతపరాక్రముండు దశకంఠుఁడు సంతతరోషమానసుం
డాతనియట్ల దుర్మదమయాత్ముఁడు క్రూరుఁడు గుంభకర్ణుఁడు
భీతివిదూరుఁ డార్యుఁడు విభీషణుఁ డుత్తమచిత్తుఁ డారయన్. 274

క. ఖరుఁడు ఖరతేజుఁ డవనీ, సురపరిభవకారి మాంసశోణితభుజుఁడు
ధ్ధురచిత్తుఁడు శూర్పణఖయు, దురితచరిత ధర్మకర్మదూషణి యెవ్వుడున్ 275

వ. ఆ రాక్షసకుమారులు దండ్రివలన నఖిలవేదవేదాంగధనుర్వేదపారగులై గంధమాదనగిరియందు సుఖం బుండి యొక్కనాఁ డతనికి మ్రొక్క వచ్చువాని నధికవిభవసమన్వితు వైశ్రవణుం జూచి తత్ప్రభావంబు దపోలబ్ధం బగుట విని జాతమత్సరు లయి తారును బితామహు నుద్దేశించి తపంబు సేయం దొడంగిరి తత్ప్రకారంబు వినుము. 276

తే. మండువేసవిఁ బంచాగ్నిమధ్యమున ఘ
నాగమంబున బయల నత్యంతతుహిన
సమయమున నీరియందు నిశ్చలత నిలిచి
దశముఖుఁడు వాయుభక్షుఁ డై తప మొనర్చె. 277

మ. నియతాహారుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు నై నిష్కంపవృత్తిన్ మహీ
శయనుం డై వ్రతముల్ చరించె నధికేచ్ఛం గుంభకర్ణుండు దై
ర్యయుతుం డై ఘనుఁ డవ్విభీషణుఁడు పర్ణాహారయుక్తిన్ జపా
ధ్యయనాసక్తిఁ దపంబు సేసె మది నత్యంతంబు సంశుద్ధితోన్. 278

వ. ఖరుండును శూర్పణఖయు వారికిం దగినపరిచర్యలు సేయు చుండి రంత సహస్ర వర్షంబులు నిండినం బంక్తివదనుండు దనమస్తకం బొక్కటి ఖండించి మండెడు నగ్నియందు వేల్చి మ... యు వేయేండ్లకొక్కటిగాఁ దలలు దొమ్మిదియుందఱిగి వేల్చి ధైర్యంబు దఱుఁగక పదియుగుతలయును ద్రెంప సమకట్టినఁ బితామహుండు

ప్రత్యక్షంబై వారించి వానిశిరంబు లెప్పటియట్ల కలుగ నొసంగియమరత్వంబు
దక్క నొండు నీకభిమతం బగునది యెయ్యది యైనను నడుగు మనుటయు
నన్నిశాచరుండు. 279

శా. దేవా యేను సమస్తదేవపితృదైతేయాహిగంధర్వర
క్షోవిద్యాధరయక్షజాతులకు నక్షోభ్యుండఁగాఁ బ్రీతితో
నీవిశ్వంబునఁ గామరూపగతి నాత్మేచ్ఛావిహారుండఁగా
నీవే నావుడు వాని కవ్వర మజుం డిచ్చెం గృపాలోలుఁ డై. 280

వ. [1]మనుష్యజాతియొక్కండుదక్క నీచెప్పినయందఱవలనను నీకుమరణభయంబు
లేదని పలికి పరమేష్ఠి కుంభకర్ణుం జూచి వరంబడుగు మనిన వాఁడును దైవోప
హతుం డై తనకు నాత్యంతికంబైన నిద్రయడిగిన నట్ల యగునని విభీషణున కభి
ముఖుం డగుటయు నతండు కృతాంజలి యై జలజాసనుఁ బ్రస్తుతించి. 281

క. పరమాపద యైనపుడును, దురితంబులు నామనంబుఁ దొడరమియును భా
సుర మగు బ్రహ్మాస్త్రంబును, గరుణింపవె యనిన నిచ్చెఁ గమలజుఁ డనియెన్.

క. నిరతము రాక్షసభావముఁ, బొరసియు నీ విట్లు ధర్మబుద్ధి వగుట య
చ్చెరువిది గావున నీకును, దిరము నమరత్వ మిచ్చితిం గృప వత్సా. 283

వ. అని పలికి పితామహుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 284

మ. వరగర్వోన్నతుఁ డై దశాననుఁడు దుర్వారోద్ధతిం దాడిమై
నరిగెం గిన్నరనాథుపై నతఁడు కార్యం బాత్మ నూహించి సం
గరసన్నద్ధుఁడు గాక కింపురుషయక్షశ్రేణితోఁ గూడఁ దా
నరిగెన్ లంకఁ బరిత్యజించి రభసోద్యత్పుష్పకారూఢుఁ డై. 285

వ. ఇట్లతండు గంధమాదనంబునకుం జనునెడ వెన్నడించి దగిలి దానవుండు వానిమా
నంబుతోడ విమానంబు నపహరించినం గనలి యక్షేశ్వరుండు గురుండనగునను
నవమానించితివి గావున నవ్విమానంబు నీపగఱపా లయ్యెడు మని శపించెనంత.

క. రాక్షసలక్ష్మీమహిమకు, రక్షకుఁడుగఁ బంక్తిముఖునిఁ రాక్షసమాయా
దక్షు నభిషిక్తుఁ జేసిరి, రాక్షసభేతాళవరులు రాగం బెసఁగన్. 287

వ. వాఁడును బలదర్పమోహితుం డై కడంగి యింద్రాదిదేవతల నోడిచి తత్పదంబు
లాక్రమించి యాసు మిగిలి జగద్ద్రావణంబు సేయుటంజేసి రావణుం డనుపేరం
బ్రఖ్యాతి వహించి సకలభూతభయంకరుం డయ్యె నట్టియెడ దేవర్షులును రాజ
ర్షులునుం గూడి చని తత్ప్రకారం బగ్నిదేవునకుం జెప్పిన నతండు వారిం దో
డ్కొని వారిజాసనుపాలికిం జని యిట్లనియె. 288

ఉ. భూరిభుజుండు విశ్రవసుపుత్త్రుఁడు పంక్తిముఖుండు దర్పదు

1. మనుష్యజాతుం డొక్కరుండు.

ర్వారుఁడు రాక్షసేంద్రుఁడు భవద్వరదత్తినవధ్యుఁడై మహా
ఘోరముగాఁ ద్రిలోకములకుం గడుఁ బీడ యొనర్పఁ జొచ్చె వృ
త్రారిపురోగమత్రిదశు లందఱుఁ గింకరులైరి వానికిన్. 289

ఉ. దానవుచేతఁ గష్టపడి దైన్యము నొందుట కోర్వలేక నీ
దైన పదాంబుజంబు లభయం బని చేరితి మింక మమ్ము నె
ట్లైనఁ గృపార్ద్రమానసుఁడవై తగఁ జేకొన వయ్య మాకుది
క్కైనను గాక యున్నఁ గమలాసన నీవ కదయ్య యెయ్యెడన్. 290

వ. అనినఁ బరమేష్ఠి వారల కిట్లను నిక్కార్యంబునకు నేను మున్న తగినయుపాయంబు నిశ్చయించి నారాయణుం బ్రార్థించితి నద్దేవుండు మనుష్యభావంబున నవతరించి యారాక్షసు వధియించువాఁ డయ్యె నింద్రాదిసురులునుం దమతమ యంశంబులం జేసి ఋక్షవానరజాతులయందు జనియింపఁ గలవారు మీకు భయంబు వల దని యగ్నిప్రముఖులైనయమ్మహామునులసమ్ముఖంబున దుందుభి యనుగంధర్వకామినిం బిలిచి నీవు కుబ్జరూపంబున మంథర యనుపేర భూలోకంబున నుద్భవించి నీనేర్చువిధంబున దేవకార్యంబులు నిర్వహింపు మని పనిచి వారి వీడ్కొలిపెఁ బదంపడి దివిజులయంశావతారంబులం జేసి. 291

మ. గురుశైలోన్నతగాత్రు లుద్ధతభుజోదగ్రుల్ వజ్రపాషాణక
ర్కరు లర్కప్రతిమానతేజులు గుణాకల్పుల్ మహాకల్పభీ
కరకాలాంతకకల్పు లాజినిపుణుల్ గర్వోన్నతుల్ ఋక్షవా
నరవీరుల్ జనియించి రెల్లయెడలన్ నాగాయుతప్రాణులై. 292

క. అన విని యుధిష్ఠిరుం డమ్మునివరుతో ననఘ ధర్మమూర్తిని నారా
ముని నేల యరణ్యంబున, కనిచెను దశరథుఁడు సెపుమ యక్కథ యెల్లన్.

వ. అని యడుగుటయు మార్కండేయుం డిట్లనియె దశరథుండు నిజసుకృతపాకంబునం జేసి రామప్రముఖు లయినకొడుకుల నలువురం గని త్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బయినయట్లు సంతసిల్లె నక్కుమారులు క్రమంబున నుపనీతులు నఖిల వేదవేదాంగవినీతులు యథాక్రమపరిణీతులు నై విలసిల్లి రంత. 294

సీ. అభినవపద్మదళాక్షు నక్షీణవి, స్తృతవక్షు నాజానుదీర్ఘబాహు
మధురస్మితానను మదగజగమను నా, రూఢయౌవను నభిరూపతేజు
శ్రీరమణీయుఁ బ్రసిద్ధయశోరమ్యు, నిఖిలవిద్యాగమనిపుణచిత్తు
నింద్రసమాను జితేంద్రియు ధర్మజ్ఞుఁ, బౌరబాంధవజనప్రార్థనీయు

ఆ. దుష్టనిగ్రహైకధుర్యు విశిష్టసం, రక్షణాభిలోలు రామభద్రుఁ
గులపవిత్రుఁ బెద్దకొడుకుఁ గనుంగొని, రాజవరుఁడు గరమురాగ మెసఁగ. 295

వ. యౌవరాజ్యపదంబునకు నతనిని నభిషేకం బాచరింపగోరి యాప్తమంత్రిజనసమ్మతంబునఁ బురోహితనిరూపితంబైనశుభదినంబున నక్కార్యంబునకుసమకట్టునెడ

భరతుదాది మంథర యనునది యమందగతిం గైకేయిపాలికిం జని యి ట్లనియె.

ఉ. అక్కటనీదెసం బతికి నాఁడికూరిమి యయ్యె [1]మాయపుం
జొక్కులు నీవు నిక్కముగఁ జూచితిమనంబున మోసపోయి తా
టక్కరి కోసలాత్మజయెడం బ్రియుఁడై యదె త త్తనూజు నిం
పెక్కఁగ యౌవరాజ్యమున నిప్పుడు పట్టము గట్టఁ బూనెడున్. 297

ఆ. పుడమిఱేనిమదికి నెడమైతి నీ వింక, నేమి సెప్పఁ గలదు వామనయన
కడఁగినిన్నుఁగొడుకు [2]బెడవాడఁ ద్రోచి యా,సవతికొడుక యేలునవనియెల్ల.

క. అనిన నుదరిపడి కేకయ,తనూజ గడు సంభ్రమమునఁ దత్క్షణమ నరేం
ద్రునిపాలికిఁ జని యేకత,మున నిట్లనుఁ బ్రణయపూర్వకముగ నాతనితోన్. 299

క. ధరణీశ తొల్లినాకుం, గరుణించినవర మొకండు గల దది మదిలోఁ
బరికించి యిప్పుడొసఁగుము, [3]చిరముగ సత్యవ్రతంబు సెల్లింపు తగన్. 300

వ. అనిన వతం డయ్యతివం గనుంగొని యవధ్యుల వధియించుటయును వధ్యులం గాచుటయును బ్రాహ్మణధనంబులుదక్క నన్యులధనం బపహరించుటయుననభీష్ట ధనంబు నిచ్చుటయును మొదలుగా నతిదుష్కరంబు లైనవాని నైనను భవత్ప్రియార్థంబుసేసెద నెయ్యది సెప్పు మనినఁ బ్రీతయై భరతమాత యి ట్లనియె.

తే. యౌవరాజ్యపదంబునకు యందు భరతు, నధిప యభిషేక్త మొనరింపుమడవిలోన
నొలసి పదునాల్గువర్షంబు లుండ నాన,తిమ్ము రాముని[4]నురువరమ్మిదియనాకు.

క. అనవుడు వీనులు గొఱవిం, గొని చూఁడినయట్టులైనఁ గువలయపతి పె
ల్చన పిడు గడచిన క్రియఁ జే,తనరహితుం డగుచు ధరణితలమునఁ బడియెన్.

వ. అంతయు నెఱింగి రాఘవుండు నిజజనకుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండు గావుత మనియాక్షణంబ సీతాసమేతుండై వనంబునకు వెడలె నతనిపిఱుందన లక్ష్మణుండునుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 304

—♦ దశరథుఁడు రామవిశ్లేషముచే సురలోకగతుం డగుట. ♦—

క. రాముఁడు సనుట విని మహో,ద్దామం బగుశోకవహ్ని దరికొనఁగను హా
రామ గుణధామ యని యా,భూమీశ్వరుఁ డసువియోగముం బ్రాపించెన్.

వ. ఇట్లు దశరథుండు సురలోకగతుం డగుటయుఁ గైకేయి దనకొడుకు రావించి భూవల్లభుండు దేవభావంబు నొందె రాముండును వనంబున కరిగె నింక నర్హుండవు నీవ కావున నఖిలమహీరాజ్యరక్షణంబు సేయు మనిన నక్కుమారుండు క్రోధశోకదందహ్యమానమానసుం డగుచుఁ దల్లి కి ట్లనియె. 306

సీ. దురితంబులెన్నండుఁబొరయక వెలుఁగొందు, కమలాప్తకులమునఁ గసటుఁ గలిపి
పరమధర్మాత్మకుఁ బురుహూతసన్నిభుఁ, బతి మ్రింగికొని కృపఁ బాఱవైచి
యాయతబాహుఁ దేజోయుక్తు మాయన్నఁ, బటుధైర్యు నడవులపాలువఱిచి

1. క. వాయపుం. 2. గ. బెడచేత. 3. అ. స్థిరముగ. 4. గ. నిరువరమ్మిదియ.

[1]జీవితైకార్థి వై తొలంగ రానిదు, కీర్తి నాయాదలఁ గీలుకొల్పి
ఆ. శ్రీకి నెడపి సకలలోకంబులందును, దిట్టు గుడిచి కోర్కిఁ దీర్చుకొంటి
పాపజాతురాల యీపాతకం బేమి, సేయ దింక నేమి సేయువాఁడ. 307
వ. అని దుఃఖించి భరతుండు దండ్రికి నుచితక్రియలు నిర్వర్తించి యనంతరంబ సమస్తమంత్రి సామంతభూసురపౌరజానపదసహితుండై కదలి ముప్వురు దల్లులను వసిష్ఠవామదేవులనుం బురస్కరించుకొని తానును శత్రుఘ్నుండును రామాను నయార్థంబు చిత్రకూటశైలంబున కరిగి యందు. 308
మ. కనియెం గోమలనీలమేఘసుభగాకారుఁ జటావల్కలా
జినధారుఁ సితభూతిభూషితుని రాజీవాక్షుఁ గల్యాణకీ
ర్తనుఁ [2]గాకుత్స్థకులప్రదీపకుని సీతాలక్ష్మణోపేతు స
న్మునిలోకార్చితు సత్కృపాభరణు రామున్ రాజచూడామణిన్. 309
వ. కని యంతంత నాక్రందనపరుం డగుచుం జని తదీయచరణంబులపయిం బడి పితృమరణప్రకారం బంతయు నెఱింగించి దేవా సకలసామ్రాజ్యధురీణుండ వై మమ్ముం దఱి ననుశాసింపవే యని యర్థిజనసహితంబుగా నతనిం బ్రార్థించిన. 310
క. గురువాక్యరతుఁడై కా, వరచిత్తుండై నయయ్యుదాత్తచరితుఁ డే
ప్పురుసున నొడఁబడఁ డయ్యెను, సరసమహీరాజ్యసమనుశాసనమునకున్. 311
వ. భరతుండును రాముచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై తదీయపాదుకంబులు గొని చని వాని నర్చించుచు నందిగ్రామంబునందు వసియించి రాజ్యానుసంధానంబు సేయుచుండె నిట రాఘవుం డయోధ్యసమీపంబగుటం జేసి క్రమ్మఱ భరతాగమనంబు శంకించి చిత్రకూటంబు వాసి శరభంగుపాలికిం జని యతనిచేత సత్కృతుం డై దండకారణ్యంబు సొచ్చి యందు గోదావరీతీరంబున ననుజనధూసహితంబుగాఁ గృతనివాసుం డై యున్నంత దశగ్రీవుచెలియలు శూర్పణఖ సనుదెంచి వారికి నపకారంబు సేయ మొనసినం గినిసి యారాజపుత్త్రులుఁ దత్కర్ణనాసికావైకృతం బొనరించినం బదంపడి. 312
ఉ. శూర్పణఖానిమిత్తమున శూరు లనేకులు రక్కసుల్ మహో
త్సర్పితరోషు లై బహుళసైన్యయుతంబుగ నెత్తి వచ్చుచుఁ
దర్పితవైరిభంజనుఁ డుదారుఁడు రాఘవుఁడస్త్రవిద్య నే
ర్పేర్పడఁ గేలిఁబోలె సమయించె రణాంగణభూమి నందఱిన్. 313
వ. ఇట్లు ఖరదూషణాదులం దొట్టి పదునాలుగు వేలరాక్షసులం జంపి దండకారణ్యంబు విగతకంటకంబు గావించె నంత శూర్పణఖయు రయంబున రావణుపాలికిం జని తచ్చరణంబులపయిం బడి యేడ్చినం జెలియలి కైన వైకృతం బేర్పడం జూచి య న్నిశాచరనాథుం డి ట్లనియె. 314

1. అ. జీవితహంత్రి నై. 2. గ. మార్తాండకులేంద్రు నింద్రసమ సీతా

సీ. ఎఱిఁగి యెఱింగి నేఁ డెవ్వఁడు నిశితవి, స్ఫారశూలాగ్రంబుపయికి నుఱికెఁ
దలయంపియం దగ్గి దరికొల్పి యెవ్వండు, నేఁడు నెమ్మది శయనింపఁ జూచె
నుగ్రవిషానలంబుమియుచున్న యహీంద్రుఁ, గడఁగి నేఁ డెవ్వండు గాలఁదన్నె
హుంకారఘోరమైయొదరు బెబ్బులిమీస, లుఱక యెవ్వఁడు నేఁడు దూఁచికొనియె.

ఆ. [1]నిన్ను నెవ్వఁ డకట నేఁ డిట్లు గడు భంగ, పఱిచెఁ జెపుమ నాకుఁ బద్మనయన
యాయువును సిరియు[2]ను నవశంబు లయ్యె నేఁ, డెవ్వనికొ తలంపనిజ్జగమున.

క. అని పలుకుసప్పు డాతని, ఘనతరముఖనేత్రనాసికాకర్ణములం
దనవరతరోషపావక,జనితశిఖావితతు లక్కజంబుగ వెడలెన్. 316

వ. శూర్పణఖయు నతనికి రాఘవు లున్న తెఱంగును నిజపరిభవంబు దత్కృతంబగుటయు ఖరదూషణాదిరాక్షసవధయునుం జెప్పిన విని ధనదానుజుం డాక్షణంబ పురసంరక్షణంబునం దాప్తజనంబుల నియోగించి సన్నద్ధుం డై యొక్కరుండ వెలువడి త్రికూటకాలపర్వతంబులు గడచి సముద్రతీరంబునఁ బరమేశ్వరునివాసం బైనగోకర్ణస్థానంబునకుం జని యచ్చటం దొల్లి రామువలనం బ్రాప్తపరాభవుం డై ప్రవ్రజనంబు నొంది తపంబు సేయుచున్నవానిం దనపూర్వామాత్యు మారీచుం గనిన నతండును బ్రియసంభ్రమంబులతోడ నతనిం బూజించికుశలం బడిగి భవదాగమననిమిత్తం బేమి యని యడిగిన నసురేశ్వరుం డి ట్లనియె. 317

ఉత్సాహము. వినవె రాముఁ డనఁగ నొకఁడు విపులదర్పహృదయుఁ డై
మనఖరుండు లోనుగా సమగ్రశౌర్యులైన య
ద్దనుజవరులఁ దునిమి యిపుడు దండకస్థలంబునం
దొనర నిర్భయత్వ మొప్ప నున్నవాఁడు మేటి యై. 318

ఆ. వానిఁ బరిభవింప వలయు నప్పనికి సా, హాయ్యకం బొనర్పు మనఘ నాకు
ననిన నధికభయసమావిష్టహృదయుఁడై, యమరవైరి కిట్టు లనియె నతఁడు. 319

చ. ఎఱుఁగవు [3]గాక రాఘవు నుదీర్ణభుజాబలరూఢి నాజిలో
నుఱక తదీయబాణరయ మోర్వ వశంబె పినాకి కైన న
క్కఱయుఁగ నీకు నిత్తెఱఁగుఁ గాఁదన కేళులఁ డొక్కబుద్ధిగాఁ
గఱిపినవాఁడు చేటునకుఁ గాలము సేరెనొ కాక యిమ్మెయిన్. 320

ఆ. రాముతోడఁ దొడరి రణమునఁ గడు భంగ, మొందికాదె దైన్యయుక్తి నిట్లు
దపసి నైతి నేఁడు తగ దమ్మహాత్ముని,యందు వైరబుద్ధి యధిప నీకు. 321

వ. అనినం గలుషించి లంకేశ్వరుండు వానిం జూచి నా పనుపు సేయ వైతి వేని నిన్నిప్పుడ కృతాంతగోచరుం జేయుదు ననిన వాఁడును దనమనంబున వీనిచేతం జచ్చుటకంటెను రాఘవకృతంబైనమరణంబు మే లని తలపోసి మహాత్మనీకు

1. గ. వాఁడు మత్ప్రతాప వైశ్వానరార్చులఁ. బొలియు నీక్షణంబ శలభమనఁగ. 2. చ. న పాయంబు లయ్యె. 3. జ. నీవు రాఘవు ను.

హితంబు గోరి చెప్పితి నిది యిష్టంబు గాదేని భవదీయశాసనంబు గైకొని చేసెదం
బను వు మనినఁ బౌలస్త్యుం డిట్లను నీవు రత్నమయతనూరుహంబగు కనకమృ
గంబవై చని జానకిం బ్రలోభింపవలయు; సీతాచోదితుండై రాముండు నిన్నుం
బట్ట సమకట్టి నీచేత నతిదూరంబు గొనిపోవంబడు నప్పుడేను దన్నాతిని నపహ
రించెదఁ బ్రియావిరహదుఃఖమగ్నమనస్కుండై యతండు చెడిపోవు నంత నట్ల కాక
యని మారీచుండు. 322

మారీచుఁడు మాయామృగం బై చనుదెంచుట.

క. కనకమృగరూపమునఁ జని, యినవంశ్యుఁడు సతియు నున్న యెడఁ బొలయుటయుం
గని జానకి కౌతూహల, మునఁ బ్రియుఁ బ్రార్థించె హరిణపుంగవుఁ బట్టన్. 323
ఆ. ధరణిసుతయు విధియుఁ దన్నుఁ బ్రేరేపింప, వివశబుద్ధి యగుచు నవనివిభుఁడు
మృగముఁ బట్టఁ దివిరె మృగనేత్ర కాపు సద్వినుతబలు సుమిత్రతనయు నునిచి.
క. అసదృశకార్ముకధరుఁ డై, మసలక యామృగము వెనుక మర్దితరిపుఁ డిం
పెసఁగంగ నరుగఁ దొడఁగెను, వెస రుద్రుఁడు యజ్ఞమృగము వెనుకొనుమాడ్కిన్.
వ. అట్టియవసరంబున. 326
మ. పఱచుం దవ్వుగఁ జేయలంతి నిలుచుం బట్టీక [1]యాసాసలం
బిఱువోవుం బొదలందుఁ డిందు బొడముం బిట్టుల్కి వే దాఁటు గ్ర
మ్మఱి చూచుం జెవి దార్చి నిల్చు మలయుం మట్టాడుఁ [2]గ్రోడాడు నే
మఱిన ట్లుండుఁ దృణంబు [3]మేయు నలయున్ మాయామృగం బిమ్ములన్ 327
వ. ఇట్లతిదూరంబుగా నెలయించి యలయించిన నది రాక్షసమాయగా నూహించి
రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి తడయక యమ్మృగంబు నేసిన. 328
క. వా లమ్ము దాఁకి యొఱలుచు, నాలోనన రాము నెలుఁగు నట్టియెలుఁగుగా
హా లక్ష్మణ సీతా యని, కూలి కపటమృగము దన్నికొనుచుం జచ్చెన్. 329
తరువోజ. ఆయెలుఁ గేర్పడ నవనీతనూజ యాలించి తల్లడం బడరుచిత్తమున
నోయన్న లక్ష్మణ యొలసి మీయన్న యుగ్రరాక్షసబాధ నొందంగఁ బోలు
నాయతభుజ వింటె యమ్మహాభాగుఁ డత్యంతదుఃఖార్తుఁ డై నిన్నుఁ జీరెఁ
బోయి వే [4]కావు విస్ఫురితపుణ్యైకభూషణోదార యప్పురుషరత్నంబు. 330
వ. అనిన నతం డమ్మానినికి ట్లనియె. 331
ఆ. అబల వెఱవ కుండు మఖిలలోకములను, రాఘవేశ్వరునకు రణములోన
నెదురఁ గలఁడె శూరుఁ డెవ్వాఁడు నతనికి, నెట్టియెడల దురిత మేలపొందు.
క. ఇనవంశోత్తముఁ డిప్పుడ, చనుదెంచుఁ బ్రియంబు నొందు జలజానన నా
విని జానకి లక్ష్మణు నెడ, జనితాశంక యయి క్రోధసంభ్రాంతమతిన్. 333

1. గ. యాసాసగా. 2. క. గ. చ. జ. గోడొడ్డు. 3. గ. జ. లాను. 4. అ. కావవే పుణ్యగుణైకభూషణోదారు నప్పురుషరత్నంబు.

సీ. నీతలం పెఱుఁగుదు § నీ కేల వలవని,జాలి నీ కిట్లేల § సంభవించె
నతిఘోరశస్త్రవిశ్వాగ్నులయం దొంట, వేగంబ ప్రాణముల్ § విడుతుఁ గాక
యే నేల నిను వరియింతు బెబ్బులికాంత, యక్కట నక్కపొం § దాసపడునె
యని యిట్లు సత్పురుషాగ్రణిసౌమిత్త్రిఁ, బడఁతియప్రియములు § పలుకుటయును
ఆ. చెవులు మూసికొనుచుఁ § జిత్తంబు గలఁగ ల,క్ష్మణుఁడు దత్క్షణంబ § మహితశౌర్యుఁ
డమలబాణచాపహస్తుఁ డై తనయన్న,చనినచొప్పునంద § చనఁదొడంగె. 334
వ. అయ్యవసరంబున దశాననుండు. 335
మ. కమనీయం బగుజన్నిదంబు శిఖయుం § గౌపీనముం ధాతువ
స్త్రము దండంబును గుండియుం గుశపవిత్త్రంబుం గడుం వృద్ధభా
వము సంధిల్లఁ ద్రిదండివేషధరుఁ డై § వచ్చెం బథిశ్రాంతి దే
హము నం దోఁపగఁ సీత యున్నెడకు మాయాదక్షుఁ డక్షీణతన్. 336
తే. వానినిక్కంపుమునియకా § వగచి రాము, వనిత గడుభక్తిఁ బూజించి § వన్యఫలము
లొసఁగుటయు వానిఁ జేకొని § నొల్ల కసుర, మదనవివశుఁ డై యిట్లను § మగువఁ జూచి.
మత్తకోకిలము. ఏను దానవనాయకుండ న § హీనసత్త్వుఁడ రావణా
ఖ్యానిరూఢుఁడ లంక నాఁగ జ § గత్ప్రసిద్ధము మత్పురం
బానతాంగి మదీయవల్లభ § వై [1]భజింపఁగ రాదె ది
వ్యానుభోగము లిష్టచేష్టిత § హారియావనలీలలన్. 338
క. ఎక్కడిరాఘవుఁ డక్కట, తక్కువ యవు పేదమనుజుఁ § దగిలి వనమునం
బెక్కిడుమలఁ బడఁ దగునే, తక్కుము మది నింక నొందు § దలఁపులు తరుణీ.
వ. అనిన విని వైదేహి భయకంపితదేహ యగుచు నతని కిట్లనియె. 340
సీ. ఇట్టాడ నర్హమే § [2]యే నేడ నీ వేడ, నక్షత్రతారాగ § ణంబుతోడ
నాకసం బంతయు § నవనిపైఁ గూలిన, వసుమతి ప్రస్సిన § వనధు లెల్ల
నింకినఁ జంద్రదిక్ § నేశ్వరు లన్యోన్య, [3]విపులతేజంబులు § పీడుపడిన
నే నేల యన్యుని § నెడలోనఁ గామింతుఁ గరిణి యేనాఁట సూకరముఁ గలయు
ఆ. మహితకమలమధుర § మధురసాస్వాదన,పరవశాత్మ యైన § భ్రమరకాంత
రిత్తబుద్ధి నకట § రేగుఁబువ్వులరసం, బాను నెట్లు బేల § వైతి గాక. 341

—: రావణుఁడు సీత నెత్తికొని లంకకుఁ బోవుట. :—

వ. అని పలుకుచు నొయ్యనొయ్యన తొలంగం జనిన నద్దురాత్ముఁ డతిభయంకరం
బుగా జంకించి యమ్మృగువం బట్టికొని గగనంబున కెగసి లంకాపురాభిముఖుం డై
యరుగఁ దొడంగిన నయ్యింతి యెంతయుం దలరి యిట్లని విలాపంబు సేసె. 342
ఉ. దేవతలార యోధరణి § దేవతలార జగత్త్రయోన్నతుం

1. గ. ఘ. భుజింపఁగ 2. 'యే నేల నీ వేల'; 'ఏడ' కుమాఱుగా 'ఏల' యనియే ప్రాఁతప్రతుల గానిపించెడి. 3. క. విషయకాలంబులు.

డై వెలుఁ గొందురామునికులాంగన జానకి నేను నన్ను మో
హావిలుఁ డొక్కరక్కసుఁ డనర్గళుఁ డై కొని పోయెడుం గృపం
గావరె పుణ్యముల్ యశముఁ గైకొనరే యిదె మీకు మ్రొక్కెదన్. 343

క. అని యేడ్వఁగఁ దద్వచనము, లనఘుఁడు గిరిగహ్వరాంతరాలయగతుఁ డై
విని యరుణసుతుఁడు దేజో,ఘనుఁడు జటాయు వనుపక్షి గారుణ్యమునన్. 344

క. ఎఱకలు గల కులశైలము, [1]తెఱఁగు మెయిన్ రయము మెఱయ నుదివికి నెగసి చె
ట్టుఱుముజలధరము క్రియ నుక్కఱి [2]తద్వన మెల్ల నద్రువనార్చుచుఁ గడిమిన్.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యీయబల నోడక యేటికిఁ బట్టినాఁడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్వు మెట వోయినఁ బ్రాణముఁ గొందు నింక ను
గ్రారివిభేదవిక్రము జటాయు నెఱుంగవె యంచు దర్పదు
ర్వారుఁడు పీఁకఁ దాఁకె సురవర్గవిమానను నద్దశాననున్. 346

మ. ఘనపక్షాహతులం బ్రకాండ పరిఘాతఘాతంబులం దీవ్రశా
తనఖోచ్ఛేదములం బ్రదీప్తశర వేధక్రీడలం గ్రూరచం
చునిపాతంబులఁ బ్రౌఢకుంతముఖవిస్ఫోటంబులం దక్షగేం
ద్రనిశాటేంద్రులపోరు సాధనసమస్తత్వస్ఫూర్తి నొప్పెం గడున్. 347

చ. పటుతరపక్షిపక్షముఖపాదనఖప్రవిఘాతఖండిత
స్ఫుటితశరీరుఁ డై బహుళశోణితధారలు మేనఁ గ్రమ్మఁగాఁ
దటసముపాంతనిర్గళితధాతురసారుణసాంద్రనిర్ఝరో
త్కటకులశైలలీల దశకంఠుఁడు నిల్చె నకంపితస్థితిన్. 348

వ. తదనంతరంబ. 349

క. తెఱపి గని దానవేశ్వరుఁ, డుఱక కృపాణమున నాఖగోత్తమునెఱకల్
నఱకినఁ గూలె నతం డిల, నఱవఱ లై పవనహతమహాభ్రముపోలెన్. 350

వ. ఇట్లు జటాయువుం గూల్చి రావణుం డధికరయంబున నరుగు నెడ జానకి దనకు
ది క్కెవ్వరు లేమిం జేసి నిరాశ యై యొక్క శైలశృంగంబునందుఁ గొందఱు
వానరులు మెలంగుచున్నం గని తనకట్టినపుట్టంబుకొంగు చించి [3]భూషణంబు
లూడ్చి తత్ప్రదేశంబున వైచెం బంక్తివదనుండును లంకాపురంబునకుం జని
యం దశోక వనమధ్యంబున నాసుమధ్య నునిచి తదీయరక్షణార్థంబు రాక్షసీనివ
హంబు నియోగించె నిట రాఘవుండు మాయామృగంబు వధియించి మగుడం
జను దెంచువాఁడు దన కెదురుగా వచ్చులక్ష్మణుం గని రాక్షసగోచరం బైనవనం
బున జానకి నొంటి యుంచి వచ్చి తప్పునేసి తని పలుకుటయు సుమిత్రానంద
నుండు ధాత్రీతనయ దన్ను నవమానించి పలికిన తెఱంగు సెప్పిన. 351

మధురాక్కర. కనక మృగ మట్లు దను దవ్వుగాఁ ద్రిప్పి తెచ్చుటకు

1. క. తెఱఁగు మెఱయ రయము నెఱయ. 2. గ. భువనం బెల్ల. 3. జ. భూషణంబులు ముడిచి

వనజముఖి నేకతమ శూన్యవనమునయందు దునిచి
వెనుక ననుజుండు వచ్చినవిధమునకు మదిలోన
ననఘుఁ డెంతయు వగచుచు నరిగె నాశ్రమమునకు. 352

వ. ఇట్లు సని చేతనారహితం బయినశరీరంబునుంబోలె సీతావిహీనం బై యున్న పర్ణగృహంబుం గనుంగొని రాఘవుండు మూర్ఛితుండై లక్ష్మణప్రయుక్తంబునం గొండొకవడికిఁ దెలివొంది నంత నయ్యన్నయుం దమ్ముండును దత్ప్రదేశంబుల యందు సుందరిం దడవుచుం జనువారు ముందట. 353

తే. కులిశపాతభంగుర మైనకులనగంబు
కరణిఁ బడియున్నగృధ్రంబుఁ గాంచి బుద్ధి
నదియ రాక్షసమాయ యౌ నని తలంచి
యేయ సమకట్టుటయు విహగేంద్రుఁ డెఱిఁగి. 354

క. ఓ యయ్యలార యేను జటాయు వనం బరఁగుపక్షి నరయుఁడు నన్నున్
మీయయ్య దశరథక్షితినాయకునకుఁ బ్రియసఖుండ నావుడు వారల్. 355

వ. డాయ నరుగు దెంచుటయు నతండు వారితో రావణుండు వైదేహిం గొనిపోవుటయుఁ దదర్థం బై తాను నద్దనుజుం దొడరి పెనంగుటయుం జెప్పి రావణుండరిగిన దెస [2]నెఱిఁగించి విగతజీవుం[3]డయ్యె నయ్యిరువురు నప్పులుఁగుఱేనికి నతి గౌరవంబున నగ్ని సంస్కారాదికరణీయంబులు నిజజనకనిర్విశేషంబున నాచరించి దక్షిణాభిముఖు లై చని చని. 356

చ. ఉరమునయందుఁ గన్నులుఁ బృథూదరదేశమునందు నోరుఁ బ్ర
స్ఫురితభుజద్వయంబుఁ గులభూమిధరోన్నతభావముం గరం
బరుదుగ నుగ్ర మైనవికృతాకృతితోడ నశేషసత్త్వఘ
స్మరుఁ డగు చున్నవానిఁ బటుసత్త్వుఁ గబంధునిఁ గాంచి రచ్చటన్. 357

ఆ. అక్కబంధుఁ డామిషార్థి యై లక్ష్మణుఁ
బట్టికొనియె బాహుబల మెలర్ప
నతఁడు గడు విషణ్ణుఁ డై యన్న ననుఁ జూడు
మనుచు రాముఁ జూచి యనియె మఱియు. 358

—: శ్రీరాముఁడు కబంధుఁ డను రాక్షసుం జంపుట. :—

సీ. మహనీయసామ్రాజ్యమహిమ వాయుటయును, బితృమరణంబు నాకీలవిపిన
భూములఁ గడుదుఃఖమునఁ జరియించుటయు వై, దేహిఁ గోల్పడి వగఁ దిరుగుటయును
దుది బోయి యే నిట్లు దొడరి యీదానవు, వాతఁ జిక్కుటయును వగవనీకు
బైపయిఁ బెక్కు లాపద లయ్యె నక్కట, ధరణీశ నీవు నాధరణిసుతయుఁ

1. అ. ప్రయత్నంబున. 2. 'నెఱింగించి పరమాత్మునపరావతారం బగునయ్యాదిహరి రఘురాముం గనుంగొనుచు విగతజీవుం డై పుణ్యలోకప్రాప్తుం డయ్యె' నని యధికపాఠ మొకటం గాపట్టుచున్నది. 3. గ. డై పుణ్యలోకప్రాప్తుం డయ్యె నయ్యిరువురు.

ఆ. గలసి పూజ్యరాజ్యగౌరవంబున వెలుఁగ, గంగ నేలమిఁ జూడఁగాన నైతి
నేను దలఁప నెట్టిహీనభాగ్యుఁడనో, యనుచు ననుజుఁ డార్తిఁ బలుకుటయును.

తే. విగతసంభ్రముఁడై రాముఁ డుభుఁ డుగడఁగి, యన్నలక్ష్మణ మోడకుమన్న యేను
గలుగ నీ కేల యాపద గలుగనేర్చు, ననుచు గ్రక్కున నిశితమహాసి వెఱికి.

వ. ఆరక్కసుఁడా చేయి దునియ వ్రేసిన లబ్ధమోక్షుం డయి లక్ష్మణుండు ప్రకట సైంహికేయదంష్ట్రాయంత్రవిముక్తుం డయిన తిగ్మభానుండునుంబోలెఁ బ్రదీప్తుం డయి తీక్ష్ణకౌక్షేయకంబునఁ దదీయదక్షిణబాహాఖండనంబు సేసి పార్శ్వద్వయంబు భేదించిన నాక్షణంబ కబంధుండు దివ్యరూపధరుం డగుటయుం గని రాఘవుండు విస్మితుండై. 361

క. ఈవనమునందు రాక్షస, భావంబున నున్ననీకుఁ బ్రకటితదివ్య
త్వావాప్తి యైనకారణ, మేవిధ మనుటయును నాతఁ డిట్లని చెప్పెన్. 362

వ. ఏను విశ్వావసుం డనుగంధర్వుండ బ్రహ్మశాపంబునం జేసి రాక్షసత్వంబు వొంది మీ వలన శాపమోక్షంబు వడసితి రావణుం డనురక్కసుండు జానకిం గొనిపోయి లంకానగరంబున నునిచినవాఁడు మీకు హితోపదేశంబు సేసెద నిట పోవం బోవఁ బంపాభిధానం బయినసరోవరంబు గలదు దానియావల ఋశ్యమూకం బనుశైలంబునందు వాలిసహోదరుండు సుగ్రీవుం డను వానరుండు సచివచతుష్టయసహితుం డై యుండు నతనితోడ సఖ్యంబు సేయుఁడు దానం జేసి మీకుఁ గార్యసిద్ధి యగునని పలికి గంధర్వుండు వారి వీడ్కొని నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ యట చని చని. 363

సీ. కమనీయకమలినీకల్హారదళకేస, రాన్వితజలములనర్ఘ్యవిధియుఁ
దరళతరంగహస్తములఁ బాద్యంబును,న్మదచక్రసారసమధుపహంస
రుతులఁ బ్రియోక్తులు సుచిర[1]వానీరని,వేశనచ్ఛాయలవిశ్రమంబు
మందసంచారితమారుతంబుల నురు, తాపనోదనమును దగిలి యొప్పుచు

ఆ. నాచరించుచును సమంచితాతిథిజన, సేవనమునఁ దనదుజీవనంబు
ఫలము నొంద నొప్పుపంపాసరోవరం, బెదురఁ గాంచి రన్నరేంద్రసుతులు.

వ. ఆ సరోవరతీరంబునం గౌసల్యానందనుండు [2]దత్తద్విషయవిశేషోల్లాసంబులవలనం గ్రొత్తయై చిత్తజానలంబు దరికొని చేతోవృత్తంబు నెరియింపం దొడంగినఁ దాల్మి దొఱంగి జానకిం బేర్కొని యాక్రందనవచన వివశుం డగుటయు నతనికి లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 365

చ. పురుషవరేణ్య యిట్లు మిము బోఁటులకుం జనునయ్య యాపదల్
వొరిసినచోఁ గలంగుట ప్రభుత్వ మెలర్పఁగఁ దాల్మి యూఁది దు

1. అ. వానీరనివేశన. 2. గ. జ. దత్తద్వియోగాదివిశేషవిషయోల్లాసంబులవలనం.

స్తరతరమానసవ్యథలు దల్గుము సంభృతపౌరుషుండ వై
యరయుము దేవి యున్నయెడ యారసి కార్యము దీర్పు మేర్పడన్. 366

ఆ. అధిప శిష్యుఁడను సహాయుండ భృత్యుండ, నైనయేను గల్గ నాత్మ నీకు
నేల వగవ నని మహీపతిచిత్తంబు, నలంత డిందుపఱిచె నవరజుండు. 367

వ. తదనంతరంబ యయ్యిరువురుం బంపాసరోవరంబునం గృతస్నాను లయి దేవపితృతర్పణంబులు సేసి చని ముందట నతిబహుళబలాహకవ్యూహసన్నాహసమున్నతంబు లైనయభంగశృంగసముదయంబుల నఖిలగగనక్రోడపీడనంబు సేయుచున్నదాని ఋశ్యమూక శైలంబుఁ జేరి [1]తదుపకంఠప్రదేశంబున విశ్రమించి యున్నంత. 368

సీ. ఆ రాజపుత్త్రులఁ గనారూఢతేజుల, వీరుల నున్నతోదారభుజులఁ
గనుఁగొని సుగ్రీవుఁ డనఘుఁ డగ్గిరిశృంగ, మునఁ నుండి తాను దనసచివులుఁ
జింతించి వారివృత్తాంతము నెఱుఁగంగ, సంతతోత్సాహు ధీమంతు శౌర్య
వంతు నుత్తము హిమవంతునిఁ బోనియ,త్యంతసుస్థిరు హనుమంతుఁ బనిచె

ఆ. నతఁడు నరిగి నృపతిసుతుల తెఱం గెల్ల, నెఱిఁగి వనచరేంద్రుఁ డెఱుఁగఁ జెప్పి
యుగ్రతేజుఁ డైనసుగ్రీవుతోఁ జెల్మి, యొనర సంఘటించె మనుజపతికి. 369

వ. సుగ్రీవుండును మున్ను సీతాపరిత్యక్తం బై తమముందటం బడినం దారు గైకొని సంగ్రహించి యున్నభూషణనిచయంబు రామునకు నివేదించినం జూచి యతండు సముత్సుకుం డై వానికి వానరైశ్వర్యంబు ప్రతిశ్రుతంబు సేసి తదీయశత్రుం డైన వాలిం జంపఁ బ్రతిజ్ఞ సేసెఁ గపీశ్వరుండును జానకిం దెచ్చుటకు సహాయంబుగా నొడంబడియె నంతట నందఱుం గూడికొని వాలి నివాసం బైనకిష్కింధానగరంబున కరిగి రప్పుడు భానుసూనుండు. 370

క. వాలిగృహద్వారంబున, వాలి మదం బెసఁగ నార్చి వారక బాహా
స్ఫాలనము సేయుటయు విని, వాలి మహారోషదుర్నివారోద్ధతిమైన్. 371

వ. సమరసన్నాహం బమర వెలువడం బోయినఁ దదీయవల్లభ యగుతార యతని వారించి యిట్లను నేఁటిచందంబు సూడ సుగ్రీవుండు బలవత్సహాయుం డై వచ్చినవాఁ డది యె ట్లనిన దశరథనందనుం డైనరాముండు రావణుచేత నపహృతదారుం డయి నిజసహోదరుం డగులక్ష్మణుండును దానును సుగ్రీవ సహాయత్వం బపేక్షించి యతనికార్యంబు దీర్పం బూనెనని వింటి నదియునుంగాక మహాబలు లయినమైందద్వివిదులు నతిలోకపౌరుషుం డయిన హనుమయుఁ బ్రసిద్ధబుద్ధి యగు జాంబవంతుండును వానికి మంత్రు లై యుందురు గావున నీ విప్పుడు గయ్యంబునకుఁ బోక నా కిష్టంబు గా దనిన నవ్వనచరవీరుండు. 372

క. ఆ వనిత వచనములు సు, గ్రీవవిపక్షపాత[2]కృత్రిమములు గా

1. గ. తదుపకందరప్రదేశంబున. 2. అ. కృత్యంబులుగా.

భావించి యాదరింపక, తా వెడలె ననూనబాహుదర్పం బెసఁగన్. 373
వ. ఇట్లు వెడలి కట్టెదుర నున్నసుగ్రీవుం జూచి యిట్లనియె. 374

వాలిసుగ్రీవుల యుద్ధము.

తే. ఓరిమస్టాశ్రయే నిట్లు పోరఁ బెక్కు-మాఱు లెగవంగ సిగ్గఱి పాఱుచుండు
నట్టినీ కున్నయునికిన యిట్టులముగ, నిట్టిబీర మెక్కడనుండి పుట్టెఁజెపుమ.
వ. అనినఁ బ్రహసితముఖుం డగుచు నబ్బలిముఖుం డి ట్లనియె. 376
క. ఆలిని రాజ్యముఁ గోల్పడి, యాలంబునఁ దూలపోయి యక్కట బ్రదు కిం
కేలా యని తెగువమెయిన్, వ్రాలి రణము సేయ నమరి వచ్చితి నీతోన్. 377
తే. చక్కఁగ మిన్నంక ముందటిచందమొందఁ, గలదె తొంటిసుగ్రీవుఁ డుగాఁడు నేఁడు
నిన్నుఁ బొరిపుచ్చి కాని పోనేర్చు నెట్లు,ననుచు నుగ్రుఁడై యవ్వీరు నార్చి కవిసె.
వ. ఇవ్విధంబున. 379
ఉ. భూవిదితప్రభావులు ప్రభూతబలోద్ధతు లుగ్రవైరిజే
జోవిజయుల్ నిరంతరయశోజయకాంక్షులు భూరిభూరుహ
గ్రావనఖాయుధుల్ బలిముఖప్రవరుల్ గడుఁ బొంగి వాలిసు
గ్రీవులు దాఁకి రొండొరు లకృత్రిమకోపకషాయవక్త్రులై. 380
మ. తరుసంఘంబులు పూన్చి యొండొరుల నుద్యద్బాహులై వ్రేయని
ష్ఠురవక్షస్థలపాతవేగవిరళస్తోకంబులై పోయె న
త్తరుసంఘంబులు వెండియుం గడఁగి నుద్యచ్ఛ్లీల నయిద్దఱుం
బరుషానేకశిలాప్రయోగముల నొంపం జొచ్చి రన్యోన్యమున్. 381
క. అతులితశిలావితానం, బితరేతరతనునిపాత హేలాసంచూ
ర్ణిత మగుటయు వారలు పటు,గతిఁ గవిసిరి [1]బాహుయుద్ధ కౌతుకమతులై.
ఉ. ఒండొరుఁ బట్టుచుం దిగుచు జొండొరుఁ బాయుచు వ్రేయుచున్ మహో
ద్దండత నొండొరుం దెరలఁ దాకుచు నీగుచు లోఁగుచుం జలం
బొండొరు మీఱ నొండొరులయుద్ధతి సైఁపక వీఁకఁ బోరి రా
ఖండలభానుసూను లవిఖండితచండభుజాప్రకాండతన్. 383
శా. దేహోత్సేక మెలర్ప నుత్థితమదాంధీభూతులై యాహవో
త్సాహవ్యగ్రులు విగ్రహంబు మిగులన్ సంరంభశుంభద్ధతిన్
[2]బాహాబాహిని బోరునప్పు డమరెం బ్రౌఢద్విపద్వంద్వహే
లాహస్తద్వయగాఢకర్షణరణోల్లాసంబు విస్పష్టమై. 384
వ. మఱియు నన్యోన్యదంతనఖముఖవిఖండితశరీరులై హరివీరులు రుధిరధారలం దడిసి
పుష్పితంబు లగునశోకంబులుఁబోలె నొప్పి చలంబులు మెఱయం బెనంగునెడం
దుల్యబలరూపవిక్రములై యున్నయయ్యన్నదమ్ముల నిరువుర నేర్పడ లక్షింపనేరక

1. గ. యుద్ధకేళికౌతుక. 2. క. గ. జ. బాహాబాహులఁ బోరఁగప్పు.

లక్ష్మణాగ్రజుండు విలక్షణహృదయుండై వీక్షించుచున్న నాంజనేయుండు రాఘవున
కు నభిజ్ఞానార్థంబుగా నొక్కపల్లవదామంబు సుగ్రీవునలుతం బెట్టెం, దదనంతరంబ
రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి వాలియురంబు వగులనేసినం బడి యవ్వా
నరుండు దశరథనందను నిందించుచుం బ్రాణవియోగంబు నొందె నిత్తెఱంగున.

ఆ. వాలిం జంపి యతనివనిత సుగ్రీవుని, వశము సేసి నిఖిలవనచరేంద్ర
పదవియందు నెమ్మిం బట్టంబుం గట్టెం బ్రస్ఫారయశుండు రామభద్రుండతని.

వ. ఆ వనచరుండును రామునకుం గృతాంజలి యై దేవా యీఘర్మసమయశేషం
బును ఘనసమయంబునుం గడపి మఱి సీతాన్వేషణంబునకు నుత్సహించుట
లెస్స యని యయ్యిరువురకును మాల్యవత్కూటంబున నివాసంబుం గావించి
తాను కిష్కింధాపురంబున నుండె నంత. 387

మ. ఉరుఘర్మాఘవిఘాతసంవిహితవిశ్వోల్లాస మై సంచల
త్సరసాంభోదనినాదతూర్యరవ మై చంచద్బలాకాగరు
ద్భరలీలానవచామరస్ఫురణ మై పర్జన్యసామ్రాజ్య మొ
ప్పె రమామందిర మై యుదగ్రశిఖిపింఛాతపత్రంబులన్. 388

వ. ఆసమయంబున నక్కడ. 389

క. దానవనాయకుచేతం బడి, జానకి యురిం బడినహరిణశాబము పోలెన్
మానిని సంతతభర్తృధ్యానవివశ యగుచు నుండెం దాపం బెసంగన్. 390

వ. అమ్మగువ కాపున్నదనుజాంగనలు త్ర్యక్షియు లలాటాక్షియుం ద్రిస్తనియు నేక
పాదయు దీర్ఘజిహ్వయు నజిహ్వయుం ద్రిజటయు నేకలోచనయు మొదలయిన
వారు పెక్కండ్రు వికృతాకారంబులతోడ నయ్యబలం బరివేష్టించి యహర్నిశం
బును నేమఱక యదల్చువారును బెలుచం దిట్టువారును ఖరోష్ట్రనిస్వనంబులు
సెలంగ వెఱపించువారును ద్రిభువనాధిపతి యైనమనదశగ్రీవు నొల్లని యీదుష్ట
మానుషిం బట్టి చెండి కండలు దిందు మనువారు నై యున్న నయ్యిగ్మలి గళ
ద్బాష్పయు గద్గదకంఠియు నగుచు నారాక్షసస్త్రీల కిట్లనియె. 391

తే. అమ్మలార మీ వలసినయట్లు చేయుం, డింక నేటికిం దడయంగ నేను రాముం
దప్ప నొండొక పురుషుం జిత్తమునం దలంప, నింత నిజము నాకును జీవితేచ్ఛ లేదు.

వ. అనిన నజ్జానకి తెగువ రావణున కెఱింగింపం గొందఱు సనిరి మఱియు సంతత
ప్రియవాదినియు ధర్మజ్ఞయు నైన త్రిజట యనురక్కసి రామాంగనం జేరంజని
యి ట్లనియె. 393

—♦ త్రిజట తనస్వప్నవృత్తాంతము సీతతోం జెప్పుట. ♦—

సీ. అమ్మ నీ కెంతయు హర్షంబుగా నొక, వార్తనే నెఱింగింతు వనజవదన
నామాట నిజముగా నమ్ముము విన వె యు,వింధ్యంబు నా నొక్కవృద్ధదైత్యుం
[illegible]తాన్వేషి యై నీకు, నాశ్వాస మొనరింప నబల నన్నుం

బనిచె వినుము నిన్నుఁ | బాసినపిదప లక్ష్మణుఁడును దాను సేయమునఁ గలసి
ఆ. యఖిలవానరేంద్రుఁ | డైనసుగ్రీవుతోఁ, జెలిమి సేసి యుప్రము | శీఘ్రమునన
వీరవరుఁడు నిన్ను | విడిపించుపనికినై, [1]యొదవి యుత్సహించి | యున్నవాఁడు.

వ. రావణునకు రంభానిమిత్తం బయిననలకూబరుశాపంబు గలదు గావున నీయందు బలాత్కారంబు సేయ రాదు నీకు వీనివలని భయంబు వలదు మఱియుఁ దురాత్మునకుం జేటు దెలుపునట్టిదుస్స్వప్నంబుఁ గలిగె నది యాకర్ణింపుము 395

క. ఖరములఁ బూనినరథమున, విరిసిన చెండ్రుకలు వెంట | వ్రేలఁగ దశకం
ధరుఁడు బహుళతైలాప్లుత,శరీరుఁ డై దక్షిణంబు | సనఁ గనుఁగొంటిన్. 396

తే. అతని చుట్టును గుంభకర్ణాదు లెల్ల, నరుణమాల్యానులేపను | లై వికీర్ణ
పతిత కేశులై నగ్నులై | పరఁగఁ బ్రేత,పతిదిశకు నేఁగుగతి గానఁబడియెనాకు.

ఉ. [2]చారుసితోష్ణవారణలసత్సితమాల్యసితాంగ రాగుఁ డై
ధీరగుణోత్తరుం డధికధీనిలయుండు విభీషణుండు వి
స్ఫారసితాద్రిశృంగమున | భవ్యుఁడు మంత్రిచతుష్టయాన్వితుం
డై రమణీయలక్ష్మిఁ బొలుపారఁగ నేఁ గలఁ గంటి నుగ్మలీ. 398

చ. తనసితకీర్తి విశ్వవసుధాగగనాంతరపూరితంబు గా
ఘనభుజుఁ డున్నతద్విరదకంధరసుస్థితుఁ డై ముదంబుతో
ననుజుఁడు దాను రాఘవకులాగ్రణి సన్మధుసిక్తపాయసం
బొనర భుజింపఁ గంటి వికచోత్పలలోచన నిక్క మింతయున్. 399

క. పులిచేత వ్రేటువడి మైఁ, గలయఁగ నెత్తురులు గ్రమ్మఁగా నేడ్చుచు ని
మ్మూల నుత్తరాభిముఖ వై, కలుషితగతి నరుగ నిన్నుఁ గనుఁగొంటిఁ గలన్. 400

క. నాకల నిక్కల యయ్యెడు, శోకింపకు మమ్మ నీవు | సుందరి పుణ్య
శ్లోకు జితశోకు నతులవి, వేకుం బ్రియుఁ బొందఁ, గలుగు | వేగమ నీకున్. 401

ఆ. అనినఁ ద్రిజటపలుకు | లవి నిక్కములు గాఁగ, వగచి సీత గొంత | వనట దక్కి
యాసతోడ నుండె | నట దశవదనుండు, సీత దలఁచి వివశచిత్తుఁ డగుచు.

వ. తాను దేవదానవగంధర్వాదిసంఘంబుల నెల్ల జయించియుం గందర్పదర్పంబు వారింప నోప యాక్షణంబ దివ్యమాల్యాంబరాభరణభూషితుం డై సంచారశీలంబైన కల్పపాదపంబునుంబోలె నొప్పియుఁ దనయొప్పు సీతకుఁ జిత్రవనంబు నందలి వటభూరుహంబునుంబోలె నతిభీషణం బగుచుండ నశోకవనమధ్యంబు సొత్తెంచి రోహిణీసమీపంబునకు వచ్చు శనైశ్చరుండునుంబోలె జానకిం జేరం జనుదెంచి ప్రణయపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 403

క. ఏల మదిరాక్షి వలవని, జాలిం బడి నవసెదవు లసద్భూషణలీ
లాలంకృత వై ననుఁ గృప, నేలికొనం గాదె వేయు | నేటికి నింకన్. 404

1. క. గ. జ యొదవ నుత్స. 2. అ. చారుసి తాంబరుండు విలసత్సిత.

చ. అనిమిషయక్షరాక్షసవియచ్చరకిన్నరపన్నగాసురాం
గనలఁ గరంబు చిత్తమునఁ గైకొన కే ననురాగలీలమై
నిను మది నాదరించు టిది నీ దగుభాగ్యము గాదె యింతయుఁ గా
వనిత యెఱుంగ వైతి గర్వంపువిచారము లేదు నీయెడన్. 405

ఉ. రాముఁ డనంగఁ బేర్మియును రాజ్యముఁ గోల్పడి కానలోన దుః
ఖామయమగ్నుఁ డైనయొకయల్పమనుష్యుఁడు వానిపైఁ గడుం
బ్రేముడి సేయుచున్ వగపుపెల్లునఁ జిత్తము దల్లడిల్లఁగా
నీమెయి నుండు నీయునికి యేసుఖ మందు లతాంగి చెప్పుమా. 406

వ. ఏను సకలలోకేశ్వరుండ నాకుం గింకరులై పదునాల్గుకోట్లు నిశాచరభటులును
నిరువదియెనిమిదికోట్లు రాక్షసులును నెనుబదియాఱుకోట్లు యక్షులును వర్తిల్లు
దురు నిఖిలధనాధ్యక్షుం డయినయక్షేశ్వరుండు నాయగ్రజుండు బ్రహ్మసమానుం
డగువిశ్రవసుండు మదీయజనకుండు కుబేరునకు వినోదపాత్రంబు లైనగంధర్వా
ప్సరోగణంబులు నన్ను సేవించుఁ బంచమలోకపాలుం డని నన్నుఁ ద్రిభువనం
బులుఁ గీర్తించు భక్ష్యభోజ్యాదివస్తువులును సురేశ్వరగృహంబునం దె ట్లట్లనా
గృహంబున నక్షయంబు లిట్టినావిభవం బింతటికిని మదీయజీవితంబునకు నధీ
శ్వరి వై సుఖంబున జీవింపు మనిన విని వైదేహి క్రోధశోకవ్యాకుల యగుచు
వానిదెసం జూడక యొక్కతృణాంకురం బుపలక్షించి యి ట్లనియె. 407

సీ. అకట పరాంగన నబలఁ బతివ్రతఁ, బరికింపఁగా మర్త్యభామ నేను
రాక్షసుండవు నీవు రాగంబు మది నించు,కయు లేనినాదుసంగమమునందుఁ
గలిగెడునట్టిసౌఖ్యం బెంత యదియును, గాక యాద్యుం డైనకమలగర్భ
పౌత్త్రుఁడ నని లోకపాలతుల్యుఁడ నని, హరసఖుం డైనధనాధినాథు

ఆ. భ్రాతనని భవత్ప్రభావంబు సెప్పితి, విట్టినీవు ధర్మ వెఱఁగి దురిత
వర్తనంబు విడువవలదె సిగ్గేది యి,ప్పగిదిఁ బ్రల్లదములు వలుకఁ దగునె.

వ. అని పలికి జానకి యుత్తరీయసంవృతవదన యై యతికరుణంగా నేడ్చిన నద్దు
రాత్ముఁడు వెండియుఁ గొన్ని దుర్వచనంబులు పచరించి యనంతరంబ యంతర్ధా
నంబు నొందె నప్పొలతియుఁ నెప్పటయట్ల రాక్షసీరక్షితయై యుండె నని
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు నిర్దేశించిన 'తెఱంగు వైశంపాయనోక్తంబైన
యాఖ్యానంబు విఖ్యాతమాధుర్యమనోహరంబుగా. 409

క. విమలతక్షా త్రిగుణోన్నత,విమలాదిత్యాత్మజన్మ విలసత్కమలా
రమణీకరకమలోజ్జ్వల, విమలాంబుజ రేణురాగ[1]విలసితవక్షా. 410

వనమయూరము. భూసురకదంబసురభూరుహ వికాసో
ద్భాసితకృపారసవిపాక సుగుణైకో

1. క. వికసిత-రక్షా-దీక్షా.

ల్లాస హారహాసమృగశైలాంఛనమృణాళీ
హాసినవకీర్తివిసరాకలితలోకా. 411

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునందు దుర్యోధనుప్రాయోపవేశంబును బాతాళగతు లయిన దానవు లతని నాశ్వాసించుటయు వైష్ణవయాగప్రవర్తనంబును బాండవులు ప్రమ్మఱఁ గామ్యకవనంబున కరుగుటయు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబును ద్రౌపదీహారణంబును జయద్రథుభంగంబును రామాయణకథాప్రవృత్తియు నందు రామరావణులజననంబును రాఘవువనప్రస్థానంబును సీతాపహారణంబును సుగ్రీవమిత్రత్వంబును వాలివధయును ద్రిజటాస్వప్నకథనంబును రావణుదుష్టవచనంబులు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము. 412

హరిహరహిరణ్యగర్భేభ్యోనమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము, సప్తమాశ్వాసము

కర సోమాన్వయర
త్నాకరహిమధామ ధార్మి।కాంచితవినయో
త్సేక భువనైకవీర మ
హాకావ్యరసప్రయోజ।నారూఢమతీ. 1

—♦ రాముఁడు లక్ష్మణుని సుగ్రీవునొద్దకుఁ బంపుట. ♦—

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పరమతపోనిలయుండయిన
మార్కండేయుండు పాండవేయులతో మఱియు నిట్లనియె నంత మాల్యవ
త్కందరమందిరుం డైనదశరథాగ్రనందనుండు నవకందళితసుందరంబులును
జనకనందినీవియోగదుస్సహంబులు నగుఘనసమయదివసంబుల నెట్ట కేనియుం
గడపి నిరతిశయసాంద్రచంద్రాతపస్నపనశీతలసమీరవాహ్యామానవినిద్ర కుముద
కేదారసౌరభ్యనిర్భరంబులు నతిదీర్ఘయామంబులు నైనశారదయామిను లప
నయింప నోపక యొక్కనాఁడు దమ్మునిం జూచి యిట్లనియె. 2

సీ. చూచితే లక్ష్మణ। సుగ్రీవుకొఱగామి, యమ్మెయిఁ దనపగ। యడఁచిమనము
కపిరాజ్య మిచ్చినఁ।గైకొని యింద్రియ,సుఖముల నెంతయుఁ। జొక్కి నేఁడు
మనదిక్కుదలఁపఁడు।మనతోడఁబల్కిన, సమయంబుఁ జెల్లింపఁ।జనఁడె తనకుఁ
గడుఁ గృతఘ్నతసేసెఁ। గపికులాధముఁడు నీ,వనఘ కిష్కింధకు।నరుగుమిపుడ

ఆ. యద్దురాత్ముఁ గృపణు। నాత్మీయకార్యత,త్పరుని నధికరాగ।పరవశాత్ముఁ
దొడరి వాలి చనినత్రోవనే యనిచి ర, మ్మెల్ల తడయ మనకు। నింక నిచట. 3

ఆ. నీవు సనకమున్న। నెఱితోడ మనకార్య,మునకుఁ దగినయత్న।ములు ఘటించి
యుండెనేని వాని। నొండేమియుం జేయ,వలదు తోడి తెమ్ము।వార్యశౌర్య. 4

చ. అనుఁడు దదాజ్ఞఁ బూని యతఁ। డాతతకార్ముకహస్తుఁ డై రయం
బునఁ జనియెం గపీశ్వరుని।ప్రోలికి వాఁడును సంభ్రమంబుతో
నను॥గులుఁ దాను రాజసుతు। నర్థి నెదుర్కొని మ్రొక్కి యర్ఘ్యపూ
జన మొనరించుడుఁ విభుని।శాసన మాతఁడు సెప్పె వానికిన్. 5

వ. చెప్పిన విని భయకంపితగాత్రుండగుచుఁ గమలమిత్రపుత్త్రుండు సుమిత్త్రాపుత్త్రున
కిట్లనియె నయ్యా యే నేల కృతఘ్నుండ నగుదు జానకి నన్వేషించుటకు నై
బలవంతులు బుద్ధిమంతులు నగు వానరుల ననేకుల నలు దెసలకుం బనిచితి వారును
సకలవనశైలసాగరగ్రామనదీసహితం బైనభూచక్రంబునం దెల్ల రోసి యొక్క
మాసంబులోన గ్రమ్మఱి వచ్చువారై సమయంబు సేసి పోయి రింక నైదు
దినంబులు గొఱంత యింతియ యటమీఁద వైదేహివార్త గొనుచు దేవరం
గొలువ వచ్చువాఁడ నై యున్నవాఁడ ననినం బ్రీతుండై లక్ష్మణుండు. 6

క. వానిం దోడ్కొని చనియా,భూనాథుని గానిపించి పొందుగఁ దత్కా
ర్యానుష్ఠానవిశేషము, దానెఱిఁగించుటయు విభుఁడు దద్దయు నలరెన్. 7

వ. పదంపడి కొన్ని దివసంబులకుఁబూర్వపశ్చిమోత్తరదిక్కులకుం జనినవనచరులరుగు
దెంచి రాఘవుం గని దేవా సకలసాగరమేఖలావలయితం బైనభూవలయంబంతయు
వెదకితిమి మీ దేవిం బొడగాన మని చెప్పిన నతండు దుఃఖితుం డయి దక్షిణదిశ
కుఁ బోయినవానరులవలన వైదేహి తెఱం గెఱుంగుదు ననునాసం జేసి ప్రాణం
బులు ధరియించి యుండె నంత వెండియు నొక్కమాసంబు సెల్లిన (నతండు
దుఃఖితుండై యుండఁ) గొందఱు వనచరులు పఱతెంచి సుగ్రీవుం గని యిట్లనిరి.

సీ. నీవును వాలియు నేఁడును నాఁడుఁ బ్రియంబునఁ బాటించుకనాఁకతోఁట
మధువనం బదె నేఁడు మనయంగదుండును,హనుమంతుఁడును మొదలైనవారు
బలువిడిఁ జొత్తాడి ఫలము లానెదరు త,ద్రక్షకు లగుమమ్ముఁ దరయము మీఱ
భంగించి రనవుడు భానునందనుఁ డాత్మ, నంగదప్రముఖులు యామ్యదిశకు
తే. జనినవారలు గావున జనకపుత్త్రిఁ, గనినయ ట్టిది గాఁబోలుఁ గాక యిట్లు
సేయ వెఱవరె పతికార్యసిద్ధి సలుపు,జనుల కీ చన వెంగునుజనున కాదె. 9

వ. అని యూహించి తత్ప్రకారంబు రఘుపతికిం జెప్పె నంత. 10

ఉ. తేనెలు గ్రోలి క్రోలి కడుఁ దియ్యనికమ్మనిపండు లింపు సొం
పూనఁగ నానియాని పర పొందినసీడలు మెచ్చిమెచ్చి మం
దానిలశైత్యసౌరభసమగ్రతకుం గడుఁ జొక్కిచొక్కి యు
ద్యానమునందు మారుతసుతప్రముఖుల్ విహరించి తృప్తులై. 11

వ అందఱుం గూడుకొని చని సుగ్రీవలక్ష్మణసహితుం డై యున్న జననాథుం గని
దండప్రణామంబు సేసినం గాకుత్స్థకులప్రదీపకుండు వారలముఖవర్ణవిశేషంబు
లుపలక్షించి సీతం గనినవార కా నిశ్చయించె నప్పు డత్యంతమతిమంతుండయిన
హనుమంతుండు రాఘవునకుఁ గృతాంజలి యై యిట్లనియె. 12

క. దేవిఁ బొడగంటి నేను ధ,రావల్లభ శైలసరిదరణ్యనగరపా
రావారకలిత మగువసు,ధావలయము వెదకి వెదకి దక్షిణపుదిశన్. 13

—♦ హనుమంతుఁడు రామునితో సీతం జూచినవృత్తాంతంబు సెప్పుట. ♦—

తే. అవధరింపుము దేవ మే మందఱమును, నేకముఖమునఁ దొలితొలి యిందునందు
నరయుచును బోయి యొక్కెడ నతివిశాల, మైన భూవివరము గంటి మద్భుతముగ.

వ. కని దానిం బ్రవేశించి నిరంతరతిమిరసంవృతంబును బహుకీటకసంకులంబును నైన మార్గంబున ననేకయోజనంబులు సనునెడ ముందట నర్కప్రకాశంబైన పురంబు గానంబడియె నందొక్క తాపసాంగన యుండి మమ్ము నాదరించి తనపేరు ప్రభావతి యనియును నప్పురంబు మయునిపురం బనియునుం జెప్పి మధురంబులయిన భక్ష్యభోజ్యంబు లొసంగినం దృప్తులమై తదుపదిష్టమార్గంబున మహీవివరంబు నిర్గమించి సహ్యదర్దురశైలంబులు గడచి మలయశైలశిఖరం బెక్కి. 15

స్రగ్ధర. లీలం గల్లోలభాగోల్లిఖితగగన మై లీననానాకుళీర
వ్యాళోగ్రగ్రాహమీనావళుల నెసఁగి దుర్వారవారోఘగంభీ
రాలంఘ్యప్రాణవేగం బగుచు బహుతరాయామవిస్తార మై బి
ట్టాలోకింపంగ నుగ్రం బగుజలనిధి నంతంతటం గంటి మంతన్. 16

క. కని యిది రత్నాకర మిం, వ్వననిధిసీమమునఁ గల్గు వసుమతిలోనఁ
జనకసుత వెదకి కానము, చన దివ్వారాశి దాఁటి చన నెవ్వరికిన్. 17

ఉ. భూమితనూజఁ గాన మని పోయి రఘూద్వహుతోడ జెప్పియ
బ్భూమిపుచిత్త మాతురతఁ బొందఁగఁ జేయుటకంటెఁ జూడఁగా
నీమెయిఁ జావు మేల మన కేల విచారము లింక నంచు నం
దేము గడంగి యందఱము నేకమతం బగునిశ్చయంబుతోన్. 18

వ. అనశనవ్రతంబు సంకల్పించి నియతచిత్తుల మైయుండి రాఘవుకార్యార్థం బై తెగినజటాయువు గృతార్థుం డయ్యె మనము నట్టిపుణ్యలోకంబు వడయుద మని పలుకుచున్నయెడ. 19

క. గిరిశృంగతుంగవిగ్రహుఁ, డురుతరసత్త్వుఁడు విహంగమోత్తముఁ డందొ
క్కరుఁ డొయ్యన మాయున్నెడ, కరుదుగఁ జనుదెంచి విగళితాశ్రుం డగుచున్.

సీ. అయ్యలార జటాయు వని పల్కెదరు మీర, లెవ్వరు సెప్పరే యేను వాని
కగ్రజుండ ననూరునాత్మజన్ముల మేము, సంపాతి నాపేరు సమ్మదమున
నేనును దమ్ముండు నినమండలమునకుఁ, జనువేడ్క నొకనాఁడు చదలి కెగసి
చనఁ జనఁ దీవ్రాంశుసంతాపమునఁ జేసి, కమరె నాఱెక్కలు గమర వయ్యె

తే. ననుజుపక్షమ్ము లేనిమ్మహాచలమున, నాఁటగోలె నెచ్చటికిఁ జనంగ నేర
కున్నవాఁడ నాతమ్ముఁ డెట్లున్నవాఁడొ, యెఱుఁగ నెఱింగింపరే నాకు నిష్టమెసఁగ.

వ. అనిన నే మతనికి భవదీయవృత్తాంతంబును రావణుండు దేవిం గొనిపోవుటయుఁ దదర్థంబు రావణుతో జటాయువు సమరంబు సేసి యీల్గుటయుఁ జెప్పిన విని దుఃఖితుం డై సంపాతి యస్మదీయప్రవర్తనం బేర్పడ నడిగి మాకిట్లనియె. 22

ఉ. రావణు నే నెఱుంగుదుఁ బరాక్రమమున్నతుఁ డన్నిశాచరుం
డీవనరాశిమధ్యమున నిచ్చటికిన్ శతయోజనంబులన్
భూవిదితంబు లంక యను ప్రోలు తదీయనివాస మచ్చటన్
భూవరు దేవిఁ గాన నగుఁ బొం డరయుండు కృతప్రయత్నులై. 23

క. అని యతఁడు చనిన నంగదు, మును సాగరతరణకార్యమునకు నుపాయం
బొనరఁ దలపోయు నెడ నే, నని యుత్సాహంబు సేయఁ డయ్యె నొకండున్. 24

మ. జనాధోత్తమ యేను బూని భవదాజ్ఞాలీల చెల్వంబు మ
జ్జనకుం డైన సమీరదేవుకృపయున్ సత్త్వోన్నతిం జేయఁగా
ఘన వాస్తుంగ తరంగసంగతమహాగ్రాహగ్రహాత్యుగ్ర ద
ర్శన మై పేర్చు పయోధి దాఁటితి జనాశ్చర్యైక సంపాది నై. 25

ఉ. ఆలవణాబ్ధిమధ్యమున నందుఁ ద్రికూటనగంబుమీఁద ను
త్తాలవిశాలసాలమణిధామసముజ్జ్వల మైనలంక యన్
ప్రోలిని గంటి నెంతయు నపూర్వము దద్విభవంబు దేవ య
చ్చో లలితాంగి నారసితిఁ జొచ్చి [1]యనేకవిచేష్టితంబులన్. 26

వ. అరసి యొక్కెడ రావణాంతఃపురం బయినయశోకవనంబునందు. 27

సీ. కన్నీరు జడిగొని క్రమ్మఁ బ్రాఁ కెక్కిన,కమ్రకపోలభాగములు గలిగి
యవశ మై యొఱగినయంగవల్లిక పొంత, నున్నభూమీరుహంబూఁత గాఁగ
వెడలునిట్టూర్పులవేఁడిమిఁ బగిలిన,యధరపల్లవము గారాకుఁ బోలఁ
దలఁపులసందడి దండడించినతాల్మి, కదలుశిరఃకంపగతుల బెరయ
ఆ. నున్నపుణ్యమూర్తి నుత్తమసౌందర్య, నవనతాస్య నార్త యైనదానిఁ
గని విదేహతనయఁగా నెఱింగితి నేను, హా రఘుప్రవీర యనుచు నడల. 28

క. వినయమున దేవిఁ జేరం,జని యభివాదనము సేసి జానకి రఘునం
దనుదూత నేను మారుత, తనయుఁడ వానరుఁడ నిన్నుఁ దడవ నిచటికిన్. 29

వ. అరుగు దెంచితి రామలక్ష్మణు లత్యంతకుశలంబున నున్నవారు వానరేశ్వరుం
డయినసుగ్రీవుండు వారితో సఖ్యంబు సేసి తత్కార్యంబు దీర్పం బూనె నింక
మసలక నీహృదయేశ్వరుండు సనుదెంచు నూఱడిల్లుము. 30

క. రక్కసుఁడఁ గాను జుమ్మీ, నిక్కపువానరుఁడ నేను నీమదిలోనం
దక్కు మనుమాన మనవుడు, నొక్కింత దలంచికొని సమ్ముత్సుక యగుచున్. 31

వ. అద్దేవి నా కిట్లనియె నన్నా నిన్నెఱింగితి నది యెట్లనిన రామహితాన్వేషియగు
వాఁ డవింధ్యుం డను వృద్ధరాక్షసుండు మున్న యింతయుం ద్రిజటచేత నాకెఱిం
గించె నతనిపలుకులు దప్పవు రాఘవుండు సుగ్రీవసహాయుండయి యునికి గలిగినది
గావున నింకఁ దడయక యవ్వీరవరుం దోడ్కొని వచ్చి నాకుం బ్రియంబు సేయు

1. అ. యనేకవిధంబులం దగన్.

ము నీకుఁ గార్యసిద్ధియయ్యెడు మఱుగు మని తనశిరోభూషణం బయినయారత్నం
బు మీకు నభిజ్ఞానార్థంబుగా నాచేతి కిచ్చి మఱియుఁ జిత్రకూటచరితం బైన
కృతకవాయసకథయునుం జెప్పిన నేను లంకాపురదాహంబు సేసి యిట దేవర
కింతయు విన్నవింప వచ్చితి నని చెప్పి హనుమంతుండు జానకీహృదయంబు
మూర్తిమంతం బైనపగిది నున్నయమ్మహామణి రాజచూడామణి కప్పగించిన.

ఆ. అమ్మనోజ్ఞరత్న మక్కునఁ గదియించి, పులక లెగయఁ గొంతప్రొద్దువిభుఁడు
జానకీకుచాగ్రసంగమసుప్తుఁ డై, నట్ల యుండె ముకుళితాక్షుఁ డగుచు. 33

వ. ఇట్లు రాఘవుండు సీతవృత్తాంతంబు విని తత్సమాగమకుతూహలవ్యగ్రుం డై
సుగ్రీవుం జూచి దండున కాయితంబు సేయు మనినఁ బ్రసాదం బని యతండు
నలుదిక్కులం గలవానరనాయకులం బిలువం దొడంగిన. 34

—: వానరవీరులు నానాదేశంబులనుండి సుగ్రీవునొద్దకు వచ్చుట. :—

క. శతకోటిద్వయహరిపరివృతు లై చను దెంచి ఘోరవీరులు ధీరో
ద్ధతులు గజుఁడు గవయుఁడు విశ్రుతముగ రఘుపతికిఁ దోడు సూపిరి గడఁకన్.

క. అఱువదికోటులు గపివరు, లుఱక జగత్త్రియము నొకట నువ్వెత్తుగొనం
దఱిగొన్నయట్లు నడవఁగ, నెఱసి కుముదుఁ డరుగుదెంచి నృపవరుఁ గనియెన్.

ఉ. కోటిసహస్రసేన దనుఁ గొల్వఁగ వానరకోటి కెల్లఁ దా
మేటి మహాభుజుండు నిరమిత్త్రుఁడు మిత్త్రసహాయుఁ డై నలిన్
వీటికి నుబ్బుగాఁ జటులవేగ[1]సముచ్ఛ్రితపుచ్ఛగుచ్ఛని
ష్ఫోటితదిగ్విభాగుఁ డగుచుం జనుదెంచె సుషేణుఁ డత్తఱిన్. 37

క. గణుతింప రానివానర, గణములతో దధిముఖుండు కాకుత్స్థకులా
గ్రణికిఁ బ్రియంబుగ వచ్చె ధ,రణిభాగము వాహినీచరణచలితముగాన్.

ఆ. శతసహస్రకోటిసంఖ్యలయెలుఁగులు, గొలువ జలదనీలఘోరమూర్తి
జాంబవంతుఁ డతులసత్త్వుఁ డై చనుదెంచె, భూపనుని కార్యమునకుఁ బూని.

వ. మఱియు ననేకు లనేకసహస్రసంఖ్యలబలంబులతోడం జనుదెంచి రిట్లు గూడిన
కపివీరులు వివిధాకారు లపారబలశౌర్యసారు లతిఘోరంబుగాఁ బేర్చి నిగుడుచు
మగుడుచుం దాఁటుచుఁ బ్రాఁకుచుం దిరుఁగుచు సురుఁగుచు మలయుచుఁ బొల
యుచు మత్తిల్లి గిరిగుహాలయంబులందును దరువనంబులందును సరిదుపాంతం
బులయందును నానందంబున విహరించు చుండిరి తదనంతరంబ. 40

మ. ప్రభ నొప్పారి యనుంగుఁదమ్ముఁడు మహాభాగుండు సౌమిత్త్రి వీ
తభయుం డై కొలువం గపీంద్రబలసంతానంబుతో నుద్ధతిన్
శుభలగ్నంబున రాఘవుండు గదలెన్ సుగ్రీవసాహాయ్యసం
ప్రభవోత్సాహ మెలర్ప దర్పితరిపుప్రాలేయతిగ్మాంశుఁ డై. 41

1. ఆ. సముంచితపుచ్ఛ.

ఉ. ఆహరివీరవాహినుల ∫ కస్త్రటికిఁ మొక్కై మహత్సుతుం
డాహవదోహళుం డమరె ∫ నంగదనీలనలాదివీరు ల
త్సాహము మీఱ [1]నయ్యయిదెసం దగుకావలి యై సమగ్రస
న్నాహమహోగ్రతం జనిరి ∫ నాకపరోధివధాభిలాషు లై. 42

వ. ఇట్లు నడచి యెడనెడం బ్రభూతవన్యఫలజలాశయంబు లగుగురు ప్రదేశంబుల విడియుచుం గపిసైన్యంబు గతిపయదినంబులకు దక్షిణోదధితీరంబు సేరి రెండగు వారాశియుంబోలె ఘూర్ణిల్లుచుండె నంత రాఘవుండు రవితనయుం జూచి యి ట్లనియె. 43

క. మనబలమును నతిబహుళము, వననిధియును దుస్తరంబు ∫ వానరవర యి
వ్వననిధిఁ గడచునుపాయము, మన కొక్కటి నిశ్చయింపుమా తగుభంగిన్. 44

తే. అని విచారించునెడఁ గొందఱభిప్రాయ జూచి,జలధి బలితంపుఁదెప్పలఁగడత మనిరి
ఘనపుఁగలములు సమకట్టికడత మనిరి, కొంద ఱంతయు విని రఘునందనుండు.

సీ. అల్లన నగుచు ని ∫ ట్లనియె మీచెప్పినట్ల్, దగినయుపాయంబులగున యయిన
నగణితం బైనయీహరిసైన్యముల కెల్లఁ, గలములుఁ దెప్పలుఁదవలయునన్ని
సమకట్టు టరయ నశక్యంబు శతయోజ,నంబులపర పైనయంబురాశిఁ
గలములఁ దెప్పలఁ ∫ గడచుచో రిపుకోటి, యెదురునఁ బైఁ బడి ∫ పొడవకున్నె

ఆ. అదియుఁ గాక యల్పు ∫ లగువణిగ్జనముల, యోజ శూరతతికిఁ ∫ [2]దేజ మగునె
కాన నాదుమతము ∫ గా దివ్విధంబు నా,మనసునిశ్చయంబు ∫ వినుఁడు మీరు.

చ. వ్రతము ధరించి నిష్ఠ నుపవాసవిధిం గొలుతుఁ సముద్రునా
కితఁడు [3]ప్రియంబుతోడఁ దెరు ∫ విచ్చుట యంతన కల్గెనేని మే
లితరునిఁగా ననుం దలఁచెనేని నమానుమరోషవేషదీ
పితశరవహ్ని నిజ్జలముఁ ∫ బీల్చెదఁ బ్రేల్చెద నొక్క ప్రేల్మిడిన్. 47

—* రాముఁడు దర్భశయనుం డై సముద్రుఁ బ్రార్థించుట. *—

వ. అని పలికి దశరథాగ్రసూనుండుదానువదమ్ముండునునుపవసించి దర్భశయనుం డై జలధీంద్రు నుపాసించు చున్నంత సముద్రుండు సకలజలచర ప్రకరపరివారుం డై రాఘవునకుం బొడసూపి యయ్యా నీవలనఁ బ్రీతుండ నై తి ని కేమ్యుదిప్రియంబు సేయుదుఁ జెప్పు మనిన నతండు నాకు లంకపై నరుగం దెరు విచ్చునది యీని నాఁడు సూర్యనిభంబు లయినమదీయదివ్యాస్త్రంబుల నిన్ను శోషింపం జేయుదు ననిన విని సరిత్పతి రఘుపతి కి ట్లనియె. 48

సీ. జననాథ నీకార్యములకు నే విఘ్నంబు, గావింప నోపుదు ∫ నే విధమున
వినుము నావాక్యంబు ∫ జను లెల్ల నెఱుఁగ నీ, కి త్తఱి నేఁ దెరు ∫ విత్తునేని
నిల నెల్లవాఁడును ∫ విలసితదివ్యాస్త్ర,బలమున సాధింపఁ ∫ దలఁచు నన్ను

1. గ. నయ్యిరుదెసం. 2. అ. నైజ మగునె. 3. జ. ప్రసన్నుఁ డై తెరువు నిచ్చుట.

మీయందుఁ గపివీరుఁ ✽ డాయతమతి విశ్వ,కర్మసూనుఁడు శిల్పి✽కర్మవిదుఁడు
ఆ. నలుఁడు నాఁగ నొకఁడు✽గలఁడు వాఁడొలసినా, యందుఁదరులుగిరులు✽నొందవైవ
నవి ధరింతు నేను ✽ దివిరి నీ కది సేతు, వుగఁ గడంక నరిగి ✽ పగఱ గెలుము.

వ. అని యతని నొడంబఱచి సముద్రుండు సనుటయు నమ్మహీపతి నలురావించి సేతు బంధనంబు సేయ నియోగించిన ననేక వానరసహస్రంబులు నలుదిక్కులకుం బఱచి గిరిశిఖరంబులుఁ దరువులు విఱిచి తెచ్చి యిచ్చుచుండ నన్నలుండు మున్నీటి యందు శతయోజనాయామంబును దశయోజనవిస్తారంబునుం గా నతిదృఢం బగు సేతుబంధనంబు నిర్మించె నయ్యవసరంబున. 50

ఆ. అన్నతోడ నలిగి ✽ యాప్తులుఁ దాను వి,భీషణుండు వినయ✽భూషణుండు
నెమ్మి నరుగుదెంచి✽నృపశిరోమణి రాము, శరణుఁజొచ్చె భక్తి✽భరితుఁడగుచు.

క. ఆరాక్షసవృషభునియా,కారము నింగితముఁ జూచి ✽ కాకుత్స్థ కులో
దారుఁ డతని నతిధార్మికుఁ,గా రూపించి ముద మొప్పఁ ✽ గైకొని కరుణన్. 52

ఉ. వానికి దానవేంద్రవిభ✽వంబు సమస్తము నిచ్చువాఁడుగాఁ
బూని ప్రతిజ్ఞ సేసి కృత✽పుణ్యుఁడు లక్ష్మణుతోడి చెల్మియున్
వానికి నిచ్చి చెచ్చెర న✽వారితవానరసైన్యయుక్తుఁ డై
వానిఁ బురస్కరించుకొని ✽ వారిధి దాఁటె మహోగ్రలీలతోన్. 53

వ. ఇట్లు సేతుమార్గంబున సాగరోత్తరణం బాచరించి త్రికూటపర్వతం బెక్కి లంకానగరంబుచుట్టును శిబిరంబులు సంఘటింపఁ బంచిన. 54

క. తాళైలాగురుసాలర,సాలతమాలామ్రనింబ✽జంబూజంబీ
రాలంకృతలంకావన,జాలంబుల విడిసె వృక్ష✽చరసైన్యంబుల్. 55

వ. తదనంతరంబ రావణుచారు లయినశుకసారణు లనువారలు వానరాకారంబులు దాల్చి శిబిరంబునఁ గ్రుమ్మరు చున్న నెఱింగి విభీషణుం డారాక్షసులం బట్టించి రామునకు సమర్పించిన నతండు వారికి నిజసైన్యంబంతయుం జూప నియోగించి విడిచి పుచ్చుటయుం జని యయ్యిరువురు నమరవైరింగని కపిసైన్యంబుదుర్జయం బనియును రామలక్ష్మణుల తేజోమూర్తివిశేషంబులును నెఱింగించిన నతండు దాని నరకు సేయక సమరంబునకు మోహరించి. 56

సీ. బద్ధశిలాయంత్ర✽బహుళ మై యుత్తాలి,తాట్టాలకాభీల ✽ మై యుదగ్ర
కేతుపతాకాప్రకీర్ణ మైతోమర, [1]ముద్గరాలాతక✽ముసలశూల
శరశతఘ్నీముఖ✽సాధనోపేత మై, యుగ్ర విగ్రహసార✽యోధవీర
సంకులం బై హయ✽స్యందనవేదండ, చండ మై సముదిత✽సప్తసాల
ఆ. మై యలంఘ్యపరిఖ ✽ మై తృణకాష్ఠజ,లాదివస్తుభరిత ✽ మైనలంక
కధికరక్షఁ జేసి ✽ యప్రమాదంబున, నుండె రిపుజిగీష ✽ నుదితబలుఁడు. 57

1. ఆ. చక్రముద్గరపట్టిసత్రిశూల.

వ. ఇట రాఘవుండును సుగ్రీవసహితుండై యుండి యంగదుం జూచి నీవు రావణు
పాలికిం జని యతనికిం దగిన తెఱంగున బుద్ధిగాఁ జెప్పి జానకి విడుచుట మేలని
చెప్పు మని పనిచినం బని పూని యవ్వీరుండు. 58

శా. లంకాద్వారము దుర్నివారగమనోత్కల్లోలసంబునం జొచ్చి ని
శ్శంకుం డై సురశత్రుసైనికసహస్రస్తంభముల్ దనుం జూచి యా
శంకం బొందఁగ లీలమైఁ జని సుహృత్సంఘుంబు గొల్వన్ నిరా
తంకుం డై కొలు వున్న దైత్యుఁ గని యుగ్రద్యుమ్మూర్తి యై యి ట్లనున్. 59

—* అంగదు రాయబారము *—

క. ఇనకులతిలకుఁడు బాణా,సనవిద్యాగురుఁడు రామచంద్రుఁడు నీతో
నను నిట్లను మని పనిచెను, వినుము తదీయోక్తిభంగి విస్పష్టముగాన్. 60

సీ. అనపరాధులఁ గాననాంతరమ్మున నున్న, పేదతాపసులఁ జంపితి పలువుర
నమరులయాలువుఁ గోటాండను జెఱ పట్టి, తఖిలలోకములకు నలంత సేసి
తిది యెల్ల నొకతలయేపుమీఱఁగ నన్నుఁ, జెనకుట యొకతల సెప్ప నేల
బలిమి యొప్పఁగ మంచిబంటవై వెడలుము, కయ్యంబునకు నట్లుగాక యున్న

ఆ. శరణుఁజొచ్చినాకు జానకి నొప్పింపు, మొంచు వెంట బ్రదికి యుండఁ దీఱ
దస్మదుగ్రశరశరాశీవిషంబుల, కెరయ నీదుప్రాణ[1]మింత నిజము. 61

క. మనుజుండనై ననా తెఱఁ, గనుమానను వాయ జూడుమాహవభూమిన్
విను రాక్షసు లనునామం,బును నడఁపక యేను రిత్తవో నిచ్చెదనే. 62

వ. అని పలుకు చున్న యంగదుపరుషభాషణంబులకు రోషించినయసురపతి కన్నె
ఱింగి నలువురు రక్కసులు గ్రక్కున నవ్వాలినందనుం బొదువం బట్టినబిట్టెగసి
హర్మ్యశిఖరంబుపై కి దాఁటుటయుఁ దదాక్షేపవేగంబున నన్నిశాచరులు ధరణీ
తలంబున జర్జరితశరీరులై పడిరి [1]హరిపీఠుం డచ్చటనుండి శిబిర మధ్యంబునకు
లంఘించి భూనాథునకుఁ దనపోయివచ్చిన తెఱంగు విన్నవించెం దదనంతరంబ
రాఘవు ననుమతంబున. 63

మత్తకోకిలము. తాలసాలశిలాగ్రహస్తు లుగ్రదగ్రగోత్రమహీధరో
త్తాలదేహు లనేకవర్ణులు దారితాఖిలదిఙ్ముఖా
భీలవాలశిఖాగ్రులుగ్రగభీరసత్త్వులు వానరుల్
గాలకల్పులఁ బేర్చి సంతనగట్టి రాహవ కేళికిన్. 64

క. పటువడి మొత్తములై బం,ధురఘోషం బెసఁగ బొంగి తోఁ తెంచుహరీ
శ్వరబలమునందు ఘనసా,గరవీచివికాస[2]రేఖ గానఁగ నయ్యెన్. 65

మత్తకోకిలము. కోటఁ బన్నినఘోరదానవకోటిఁ జుల్కనఁ దోలియ
క్కోటయెల్లెడలున్ మహోగ్రతఁ గూల్చి దాఁచి సమున్నమ

1. అ. హరిపీఠుండు నవరత్నమయం బగు యాస్థానమండపంబుశిఖరంబున రాక్షసనాశహేతు సంభూతమహోల్కయుంబోలెఁ బడఁ దన్ని రాక్షణంబ యచ్చటనుండి. 2. గ. పంక్తి.

త్కూటతోరణయంత్రకేతనకగోపురాట్టకసంహతుల్
వీటతాటము సేసి రక్కపికోటి వారు లొక్కమాత్రంబునన్. 66

వ. మఱియుఁ బ్రాకారంబుపై నున్న గదాపరిఘకుంతప్రముఖంబులు గైకొని లంకానుష్యంబులు వైవం దొడంగిన నాబాలవృద్ధం బగు పౌరలోకంబు హా హా కారవ్యాకులం బై కలంగంబడియె నంత రావణచోదితు లై నదానవులు నానా కోటిసహస్రసంఖ్యు లరిగి యెక్కడెక్కడ యని కపిసముదయంబులం దోలి యెప్పటియట్ల ప్రాకారంబుం గైకొని నిల్చి రప్పుడు. 67

క. మును మర్కటబలములచే, ననయంబును గపిలవర్ణ మైనది మగుడన్
దనుజబలసంవృతం బై, ఘనపటలచ్ఛాయఁ గోట గడు నొప్పారెన్. 68

క. వనచరసేనలు మురలిన, నినవంశోత్తములు నృపతు లిద్దఱుఁ గయ్యా
మ్మునకుఁ గడఁగుటఁ గ్రమ్మఱఁ, గొనకొని కపిసేన యెల్లఁ గోటకుఁ గవిసెన్. 69

వ. ఇట్లు గవిసినం బ్రాకారరక్షకు లైన రాక్షసవీరులు వారలం జేరనీక శిలాశూల పరశుతోమరాలాతప్రముఖంబులు ప్రయోగించినం గయికొనక వనచరులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు పఱఁగించుచుం గడంగి ప్రాకారంబుఁ బ్రాఁకుటయు నయ్యిరుదెఱంగులవారికిం గేశాకేశి యగుసమరంబయ్యెఁ బదంపడి రావణుండు వనుపఁ బర్వతుండును బ్రఘసుండును గ్రోధవశుండును బ్రరుజుండును నను రాక్షసు లేవు రనేక రాక్షససేనాపరివృతు లయి పురంబు వెలువడి మాయ గావించి యదృశ్యాకారు లై కపిసైన్యంబు నొప్పింపం దొడంగినం గని. 70

ఉ. దారుణవిక్రముండు రిపుదర్పవిభేది మహాస్త్రవేది మా
యారణకోవిదుండు గడు నల్గి విభీషణుఁ డేఁగుదెంచి య
వ్వీరులమాయయుం జలము వ్రేల్మిడిలోఁ గుదియించి వీరకే
ళీరసికుండు వారి నవలీలమెయిం దునుమాడె నందఱన్. 71

క. ఆతనిశరపాతంబుల, చేతం గడు నొచ్చి దైత్యసేన సగము ధా
త్రీతలపతితం బయ్యె వి, భీతిఁ బఱచి పురము సొచ్చెఁ బెఱసగము వెసన్.

క. అది యెల్ల విని దశాననుఁ, డుదితక్రోధుఁ డయి మంత్రియుతముగ వెడలెన్
మదగజఘోటకసైనిక, [1]పదభరభుగ్నావనీవిభాగుం డగుచున్. 73

వ. ఇట్లు వెడలి యభేద్యం బగునౌశనవ్యూహంబు సంఘటించి వనచర బలంబుపయి నడచినం గని రాఘవుండును బార్హస్పత్య వ్యూహంబుదీర్చి పేర్చి యెదురుకొనియె నాసేనలు రెండు నకాండక్షుభితసాగరయుగళంబు తెఱంగు దోఁప నొండొంటిం గవిసె నప్పుడు రాముండు రావణుతోడం దలపడియె లక్ష్మణుం డింద్రజిత్తును సుగ్రీవుండు విరూపాక్షునిఁ దారుండు నిఖర్వటుం దాఁకి రిట్లిరువాఁగునకును దేవాసురులకుంబోలె నాభీలసమరం బయ్యె నందు. 74

1. అ. పదహతిభగ్నావని.

క. సౌమిత్రినిశితవిశిఖ,స్తోమంబుల నసురపతిసుతుం బొదివెను సం
గ్రామమునకుఁ దొలఁగక యత, డామనుజోత్తముని ముంచె నాశుగవృష్టిన్.
ఉత్సాహము. అమరవైరివిభుఁడు దశరథాగ్రసుతుఁడు నేపునన్
సమరసత్ప్రతాపకోపజాజ్వలచ్ఛరీరు లై
తుములబాణపటలవృష్టిఁ దొప్పదోఁగి యిర్వురుం
దమక మేది తమక తమక తనిసి రాహవంబునన్. 76
వ. తదనంతరంబ. 77
క. ఆరావణుండు నిజదో,స్సారంబున రాముబాహుసారం బతిదు
ర్వారం బగు టేర్పడఁ గని, వీరారంభంబు కడఁక విడిచి రయమునన్. 78
క. మగిడి నగరంబు సొచ్చిన, బెగడి నిశాచరబలంబు వెల్లగిలుటయున్
విగతభయుండు ప్రహస్తుఁడు, దగఁ గోల్తల సేసె నత్యుదగ్రస్ఫురణన్. 79
ఉ. ఆతనిఁ గాంచి తద్బలము లన్నియుఁ గ్రమ్మఱ నాహవోత్సవ
స్ఫీతము లై కడంగుటయుఁ జేర్చి విభీషణుఁ డుగ్రవానర
వ్రాతసమన్వితంబుగ నవారణ మార్కొనినన్ మహారణం
బాతత మయ్యె సైన్యనివహంబులు రెంటికి నద్భుతంబుగన్. 80
వ. అంత. 81

—* ప్రహస్తధూమ్రాక్షులయుద్ధము. *—

మ. కృతహస్తుండు ప్రహస్తుఁ డాహవకళాకేళీవిదగ్ధుండు ద
ర్పితుఁ డై తాఁకె విభీషణుం గడఁక మై బెంపారి వా రిద్దఱున్
శితశల్యోగ్రమయూరపత్త్రవిశిఖశ్రేణీశతచ్ఛన్ను లై
ధృతి నొప్పారిరి చిత్రవారిధరపంక్తిచ్ఛన్న శైలాకృతిన్. 82
చ. కదిసి ప్రహస్తుఁ డార్చి పరిఘంబు రయంబున నెత్తి భీకరో
న్మదకరిహస్తతాడనము మాడ్కిఁ దలిర్పఁగ వ్రేసె నీసు మై
నదయత రావణానుజుని నాతని వ్రేటున కించుకంతయుం
గదలక హేమకూటగిరికైవడి నిల్చి యుదీర్ణకోపుఁ డై. 83
మ. శతఘంటాపరిభూషితంబును జగత్సంహారఘోరానలో
ద్ధితకీలాసదృశంబు నై [1]నెఱయు శక్తిం బూన్చి మంత్రించి యు
ద్ధతతేజుండు ప్రహస్తు వైచిన వెసం దత్క్రూరసంపాతపా
టితవక్షుం డయి కూలె వాఁడు శతకోటిక్షిప్తశైలాకృతిన్. 84
వ. ఇట్లు ప్రహస్తుండు పడినం దత్సైన్యంబులు విముఖంబు లగుటయు ధూమ్రా
క్షుండు రోషతామ్రాక్షుం డగుచు నతినిబిడబలాహకానీకభీకరంబై కాఱు
కొను చున్ననిశాచరచక్రంబుతో నుఱ్ఱరె బఱతెంచినం జలించి బలిముఖబలం

1. అ. మెఱయు.

బులు దుర్బలంబు లై తొలంగినం జూచి యాంజనేయుం డజయ్యుండై నిల్చినం
బెల్చన నెప్పటియట్ల యూథపతులుం గూడుకొని రప్పుడు. 85

సీ. అనిలతనూజధూమ్రాక్షరక్షితసైన్య,యుగళంబునకు నయ్యె నుగ్రసమర
మందు నిష్ఠుర చరణాఘాతముల డొల్లు,నరదంబులును శిలాహతులఁ దూలి
యొఱలునేనుంగులు నుత్తాలతరుహతిఁ, ద్రెళ్లుఘోటకములుఁ దీవ్రనఖర
దంతక్షతంబుల దళితాంగులై నేలఁ, బడి తన్నికొనువీరభటులు నగుచు
ఆ. నధికశౌర్యసారు లగుకపివీరుల,చేత నొచ్చి దైత్యసేన భీతిఁ
బఱచెఁ గొంత బొడువడియుండెఁ గొంత ధూ,మ్రాక్షువెనుకకొదిఁగె నంతఁ గొంత.

మహాస్రగ్ధర. కని ధూమ్రాక్షుండు విశ్వగ్రసనరసలసత్కాలమేఘంబపోలెన్
[1]ఘనగర్జాఘోష మొప్పం గడఁగి శరశతాకల్పితాసారదుర్ధ
ర్షనవీరారంభుఁ డై నన్ సకలహరిచమూసంఘముల్ విహ్వలం బై
చనఁ దూలెం గూలె లావుం జవమును జెదరన్ [2]సంగడిన్ విచ్చె నొచ్చెన్.

తే. అతనియుద్ధతి సైఁపక యనిలసూనుఁ
డనిలవేగుఁడై పఱతెంచి యార్చి తాఁకెఁ
బ్రథన మయ్యిద్దఱకు నుగ్రభంగి నమర
పతికిఁ [3]బ్రహ్లాదునకుఁ బోలెఁ బ్రకట మయ్యె. 88

క. పరిఘంబులు గదలును బెక్కురుదుగ రక్కసుఁడు వైచె నమ్మారుతిపై
నురుగండశైలములు ఘన,తరువులు హరివరుఁడు గురిసె దానవుమీఁదన్. 89

వ. ఇబ్బంగిం బెనంకువ సెల్లుచుండం గొండొకసేపునకు. 90

స్రగ్ధర. లంకాలుంటాకుఁ డుద్యల్లఘుతరగమనోల్లాసి యై డాసి వీఁకం
బొంకం బేపారఁ జంచద్భుజరచితమహాభూరుహం బెత్తి వ్రేసెం
గింకన్ ధూమ్రాక్షు వాఁడుం గెడసెను వదనోత్కీర్ణకీలాలధారా
పంకప్రాగ్భారమగ్నాపతనవిఘటితప్రాణుఁ డై యాహవోర్విన్. 91

వ. ఇత్తెఱంగున ధూమ్రాక్షుండు దెగినపిదపఁ గపివరసైనికు లార్చి హనుమంతుని
ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచు రజనిచరులం గనుకనిం దోలినం దూలియందఱుం
బఱచి పురంబు సొచ్చి దనుజేంద్రునకుం బ్రహస్తధూమ్రాక్షులమరణప్రకారంబు
లెఱింగించినం బ్రకటబాష్పనిశ్వాసవివర్ణవదనుం డగుచుఁ బంక్తివదనుండు. 92

క. కలవా రెల్లను మడిసిరి, [4]కలిగియు లేఁడయ్యెఁ గుంభకర్ణుఁడు వీనిం
దెలుపుదునొ యేను గొడుకుం, జలమెడపక రిపులతోడఁ సరిఁ బెనఁగుదునో. 93

వ. అని వితర్కించి యప్పటికిఁ గుంభకర్ణప్రబోధంబు గార్యంబుగా నిశ్చయించి
తదీయశయ్యాగృహంబునకుం జని వానిం దెలుపం బరిజనంబులం బనిచిన. 94

సీ. భేరీమృదంగగంభీరనాదంబులుఁ, గాహళఘంటికాకలకలములు

1. గ. ఘనహార్వీఘోషగర్జం గడఁగి. 2. గ. సందడిన్. 3. గ. బలదైత్యునకు. 4. జ. కలిగియు లేకయగు

దారుణసింహనాదంబులు నొనరింపఁ, గడుఁ బెద్దవడికి సంగరము గదల్చి
యొదిఁగిలి కను విచ్చి హాహా యని బిట్టావులించి కొండొక దేఁటి లేచి నీల్గి
కలయఁజూచుటయునుగట్టెమురనయున్న యన్న నవ్వుచుఁ దనయనుఁగుదమ్ముఁ
ఆ. జూచి యక్కమె నిట్టిచోద్యంబునిద్రలు, గలవె యేరికిని జగంబులోన
నెవ్వ రేమి యైరొ యెఱుఁగవు చెప్పుఁడ, వీవ మనకు నైనయెడరువినవె. 95
వ. దశరథనందనుం డైన రాముండు నాచేత నపహృతభార్యుండై కలుపించి యనేక
వానరయూథంబులం గూర్చుకొని వచ్చి వనధి బంధించి మనవీటిపై విడిసి మ
మ్మెల్లను నేలకుం గోలకుం దెచ్చుచున్నవాఁడు ప్రహస్తాదివీరులు వానిచేతం
జెక్కుండ్రు చిక్కిరి నీవ కాక వాని జయింప నన్యుండు శక్తుండు గాఁడు గావున
నెమ్మి గ్రక్కునం బగతుపై నడచి పొడిచి గెలువుముదూషణానుజులు వజ్రవేగ
ప్రమాథులు నీకుం దోడ్పడియెద రనిన నట్లకాక యని కుంభకర్ణుండు విహితపరి
కరబంధుండై సమరబంధు లయినపరిజనంబులతోడంగూడి వెల్వడి నడతెంచిన.

—♦ కుంభకర్ణుండు యుద్ధంబు సేయుట. ♦—

లయగ్రాహి. దారుణదవానలశిఖారుణశిరోరుహు గభీరఘనకర్బురశరీరుఁబటురోష
క్రూరనయనాంతగళితోరుతరవహ్నికణఘోరముఖు దంతవలభీరభసదంశో
ద్గారిరుధిరాధరు నుదారభుజసారణవిదారితదిగంతుఁ బదభారవినమ్రా
భారుఁ ద్రిజగద్విజయభూరిబలు నద్దనుజవీరుఁగని రచ్చెరువుగాఁగపివీరుల్. 97
క. రక్కసుఁడును దనమదిలోఁ, నక్కపి[1]వీరులను జీరికైనఁ గొనక పే
రుక్కున రఘుకులవీరుల, దిక్కునకుం గవియుదెంచెఁ దీవ్రస్ఫురణన్. 98
మ. వడి నడ్డం బరికట్టె నెట్టన హరివ్రాతంబు పెక్కుమ్రాఁకులం
బిడుగుల్పోనిమహోద్ధతాశ్మముల నాఖిలంబుగా దైత్యు బి
ట్టడుచన్ వైవఁగఁ జొచ్చెఁ గొందఱు బలం బారంగ వే డాసి దం
దడి తత్కాయము సించి రుగ్రనఖదంష్ట్రాన్యాససంక్రీడలన్. 99
ఉ. కన్నుల నిద్ర దేఱఁగ నకంపితుఁ డై యతఁ డెంత సేసినం
దన్ను నెఱుంగ కొక్క మొగిఁ దత్కపిసైన్యచయంబుఁ బోరఁ బే
రన్నున మ్రింగఁ జొచ్చె విలయాగమసంభృతదర్పరోషవే
గోన్నతలీలఁ గాలుఁడు జనోత్కరముల్ గ్రసియించుచాడ్పునన్. 100
వ. ఇట్లు బల చండబల వజ్రబాహులు లోనుగాఁ బెక్కండ్రయూథపతులను బహు
సహస్రసంఖ్యలవానరయూథంబును మ్రింగియు గొదగొని వచ్చుచున్నయ
న్నిశాచరుని మార్కొన నోడి తార ప్రముఖు లైనబలీముఖులునలువంకలంజెదరి
పఱచిన. 101
మ. కని సుగ్రీవుఁడు బిట్టదల్చుచును వృక్షాగ్రం బెత్తి దైత్యేంద్రుమా

1. క. గ. సైన్యంబుఁ గ. నిద్ర దేఱఁగ నకంపితుడై. క. అ. భార.

రొక్కని సాలంబున వానియూదలఁ గడుఁ ఘోరంబుగాఁ బూన్కి వ్రే
సిననావ్రేటున నిద్ర దేఱి కడఁకం జేదోయి సారించి యు
మ్మనుజాశనుండు గపీంద్రుఁ బట్టె రభసోన్మాదంబుమై నార్చుచున్. 102

క. పట్టువడినసుగ్రీవునిఁ, గట్టెదురం గాంచి యెద్దు కలుషితమతియై
దట్టుఁడు లక్ష్మణుఁ డసురకు, బిట్టేసెం బిడుగుఁబోని పృథుబాణమునన్. 103

సీ. ఉరుమాడి యాశరం బుచ్చి పోఁపుటయును, గడునొచ్చి యాకుంభకర్ణుఁ డలిగి
వెసవాలితమ్ముని విడిచి తోరపుశిలఁ, గొనుచు నుక్కున రాముకూర్మితమ్ము
దెసఁ బాఱుతెంచిన ధీరుండు సౌమిత్రి, భల్లయుగ్మమునఁ దద్బాహుయుగము
నఱికమాయాబలోన్నతుఁడు దైత్యుఁడు చతు, ర్బాహుఁడై తోఁచిన భానుకులుఁడు

ఆ. చేతు లెల్లఁ దునిమె శితభల్లముల వాఁడు, మఱి యనేకహస్తమస్తకాంఘ్రి
భాగుఁడైనఁ గినిసి బ్రహ్మాస్త్ర మేసినఁ, గూలె నసుర గొండగూలినట్లు. 104

వ. ఇట్లు కుంభకర్ణుండు దెగటారినం జూచి దూషణానుజులు వజ్రవేగుండును బ్రమా
థియు రాఘవానుజుం దలపడి నిబిడబాణౌఘనిమగ్నుం జేయుటయు నతండును
వారి నతిబహుళం బగుశరజాలంబునం బొదివినఁ గయ్యం బొక్కముహూర్తంబు
చూపఱకు రోమహర్షంబై చెల్లెఁ దదనంతరంబ. 105

చ. అనిలసుతుండు నీలుఁడు రయం బెసఁగం బఱతెంచి యమ్మహా
దనుజులమీఁద నేపున సుదగ్ర [1]నగాగ్రయుగంబుఁ బూన్చి వై
చినఁ గడు రూపఱం జదిసి చెప్పఁగఁ జూపఁగ లేక పోయి ర
ద్దనుజులు వానరోత్కరము దద్దయు నుబ్బున నార్చె నత్తఱిన్. 106

క. ఆకులగతి నలుదెసలం, గాకులక్రియఁ జెదరి కడు వెగడుపడి రక్షో
నీకములు లంకయెనిమిది, వాకిళ్లం దూఱెఁ బౌరవర్గము దలఁకన్. 107

క. అంతఁ దనకూర్మితమ్ముం, డంతకుఁ గూడుటయు దూషణానుజమృతివృ
త్తాంతంబును విని యెంతయు, వంతఁ దలరి యఱచెఁ బంక్తివదనుఁ డవశుఁడై.

వ. అయ్యవసరంబున నాముక్తకవచుండును నాబద్ధతూణీరుండును బ్రచండకోదండ
పాణియుఁ గృపాణబాణబాణాసనాదివివిధసాధనోపేత సన్నిహితస్యందనుండును
బురందరహృదయసాగరమందరుండును నైనమేఘనాదుండు దండ్రిం జేరం జను
దెంచె వినయంబున నిట్లనియె. 109

చ. వగవఁగ నేల దైత్యకులవల్లభ యేఁ గలుగంగ నిమ్మెయిన్
జగముల నీదుశత్రులకు శౌర్యము సెల్లునె వృత్రవైరి లో
నగుసురకోటియే పడఁచి [2]యప్రతిమోన్నతి నున్న నీకుఁ గ్రోఁ
తిగముల నోర్చు టెంతపని దేవ ననుం గృపఁ బంపు మాజికిన్. 110

ఉ. కూడినకొండమ్రుచ్చులను గ్రోత్సుల సొగ్గుత ముట్టి కిన్కఁ జెం

1. గ. మహాద్రియుగంబు. 2. అ. యర్థిజమోన్న

డాడెద నుజ్జ్వలోగ్ర । వివిధాంబక చుంబితదిఙ్ముఖుండ నై
యాడెద వీరనృత్యము । జయంబునఁ బార్థివసూను లిద్దఱం
గ్రిడయపోలెఁ గిట్టి పెడ । కేలుగఁ గట్టెదఁ బట్టి తెచ్చెదన్. 111

వ. అనినం దెలివొంది మండోదరీసుందరుండు ప్రియనందనున కిట్లనియె. 112

సీ. నీపరాక్రమలీల । నిక్కమే నెఱుఁగనే, పుత్త్ర నీభుజబలస్ఫురణమునన
కాదె నాకిట్టివిఖ్యాతియు సిరియును, గలిగె గీర్వాణసంఘంబుతోడఁ
గూడ నయ్యింద్రునిఁ । గొనివచ్చి నాబంటుఁ,గా నొనరింపవే । గర్వ మెసఁగ
మాయావిదుండవు । మహితదివ్యాస్త్రవి,శారదుండవు । నీవు సంగరమునఁ

ఆ. బగతు రెల్ల వెగడుపడఁగ [2]దృశ్యాదృశ్య,దుర్నిరూపభంగిఁ । దొడరి చిక్కు
వఱచునీమహోగ్రబాణపాతంబులు, దశరథాత్మజులకుఁ దరమె యోర్వ.

ఆ. నిఖిలశత్రుచయము । నిశ్శేషముగఁ జంపి, యనఘ సమరనిహతు । లైనయస్మ
దీయజనులఋణము దీర్పుము మసలక, పోయి రమ్ము పోరఁ । బొడిచి గెలుము.

వ. అని కౌఁగిలించుకొని వీడుకొల్పిన నింద్రజిత్తు సత్వరుండై యరదం బెక్కి లంకా
పురంబు వెలువడినం గని వనచరానీకంబు లార్చుచు నెదురు నడచుటయు
నతండు దాని నించుకయు సరకుగొనక కరతలం బెత్తి లక్ష్మణునిం బిలిచిన. 115

—* ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణుతోడ యుద్ధము సేయుట. *—

క. విని యాతండును మార్వో,నినదంబున గగనధారుణీమధ్యం బె
ల్లను మ్రోయ మత్తగజముం, గనినమృగేంద్రుండపోలెఁ । గడఁగెం బెలుచన్.

వ. అంత. 117

ఉ. జైత్రులు గోత్రభూమిధరసారులు వార్ధిగభీరు లుల్ల స
చ్చిత్రధనుఃకళావిదు లజేయులు భూరిజయార్థు లప్డు సౌ
మిత్రియు మేఘనాదుఁడు నమిత్రవిభేదులు దాఁకి రార్చి లో
కత్రయభీకర ప్రధనకౌతుక వేగితచిత్తవృత్తులై. 118

క. మచ్చరము మీఱ నొండొరుఁ, జిచ్చఱపిడుగులను బోనిశితవిశిఖములం
జెచ్చెర నొంపఁగ విలునే, ర్పచ్చటఁ దుల్యంబ యయ్యె । నయ్యిద్దఱకున్! 119

క. తనకంటె నపుడు రావణ, తనయుం డని మీఱఁ జూచి । తా నాతనికం
టెను మున్న రాఘవానుజుఁ, డనుపమశరలీల నతిశయంబుగ మెఱయున్. 120

క. అంతఁ బటుతోమరంబులఁ, నెంత[3]వెస నృపతనూజు । నింద్రజి వైపన్.
సంతతశరముల నన్నిటి, నింతింతలు శకలములుగ । నేసె నతండున్. 121

వ. అట్టియెడ నంగదుండు గడంగి లక్ష్మణునకుం దలకడచియమందవేగంబునమందో
దరీనందనుం గవిసి ఘనమహీరుహంబునఁ దన్మస్తకంబు వేసినం జలింపక నిలింప

---

1. గ. మూర్ఛిత. 2. ఆ. దివ్యా[illegible]స్వర దుర్నివారభంగి; 3. గ. నృపతనయుఁనసుర
యొలమిన్ వైవఁగ.

పతివైరి నిశితప్రాసంబు వాసవపౌత్త్రుం జంప నెత్తుటయు లక్ష్మణుండు దాని
దునియ నేసిన నయ్యసురయు గదాదండంబుఁ దీర్చి యంగదు[1]పక్షంబువ్రేసినం
దొలంగక చెలంగి వాలిసూనుండు సాలవృక్షంబున నారాక్షసురథంబు రథ్యసా
రథిసహితంబుగాఁ జదియనడిచెనట్లు విరథుం డయి యచ్చోటన యంతర్ధానంబు
నొంది గగనగతుం డయ్యెఁ బదంపడి. 122

క. ఎవ్వలన నురుకునో యతఁ, డెవ్వరి నేఁటు సేయునోకో యిందనుచుఁ గడున్
నివ్వెఱపడి కపిసేనలు, గొవ్వు సెడం బంక్తివదనుకొడుకు క్రుద్ధుండై. 123

చ. ఉఱుముచు నంతకాలచలితోగ్రబలాహకలీల దోఁపఁగాఁ
దఱఁ చగుఘోరపుంబిడుగులొదండముఁ బోనిశరప్రతాన ము
క్కఱఁ దొరఁగించుచుం గపిబలావళిఁ ద్రుంచి కలంచె నేపునన్
నెఱకులు నొంచి బాణమయకనీరధి ముంచె రఘుప్రవీరులన్. 124

క. మాయాధికు నంతన్వాఁత, కాయుఁ బురందరవిరోధిఁ గాకుత్స్థులు గో
ధాయత్తు లగుచు నేసిరి, ధీయుక్తులు శబ్దవేధిదివ్యాస్త్రములన్. 125

వ. వానికి నలిగి సుగ్రీవాదివానరులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు గైకొని యాకసంబున
కెగసిన నద్దానవుండు నందఱ వారి వెఱచఱవ నేయుటయుఁ జేవ సెడి మగిడి
పుడమి కెఱఁగిరి వాఁ డంత నిలువక వాఁడితూపులు వఱపి రామలక్ష్మణులఁగరం
బు నొప్పించినం జెయ్వోది యయ్యన్నయుం దమ్ముండును గపిబలంబు లడల
ధరణీతలంబునకు నొరగిలి విలయకాలపతితు లయినసూర్యేందులచందంబున
నున్నం గని సింహనాదంబు సేసి. 126

మ. పరమోదాత్తుల బార్థివోత్తముల శంకభద్వ్రిక్రమారంభులన్
సురసంకాశులఁ గోసలప్రభుల నశేషోక ప్రభోద్దాములన్
వరలాభోన్నతుఁ డన్నిశాచరుఁడు గర్వం బొప్ప దుర్వారని
ర్భరనాగాస్త్రములం దదాహవమహిం బంధించె నయ్యద్దఱన్. 127

వ. తదనంతరంబ సుగ్రీవసుషేణజాంబవత్ప్రముఖు లయిన కపివీరులు రామలక్ష్మణు
లున్నయెడకుం జనుదెంచి యెయ్యదియునుం జేయునది నేరక దుఃఖితు లగు
చుండ నవ్విభీషణుండు వారి నాశ్వాసించి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నారాజ
కుమారులకు బంధమోక్షణంబు గావించె సుగ్రీవుండు విశల్యకరణి యనునౌష
ధంబున వారల విశల్యదేహులం జేసె నిట్లు ప్రబుద్ధులై రాఘవులు గ్రమ్మఱ
గయ్యంబునకుం గడంగి రప్పుడు రావణానుజుండు రామునకుఁ గృతాంజలి యై
యి ట్లనియె. 128

సీ. నరనాథ కిన్నరకనాథునిపనుపున, [2]శ్వేతుండు నాఁగఁ బ్రసిద్ధుఁడొక్క
గుహ్యాకుఁ డదె మీకుఁ దొని వచ్చె దివ్యతో,యంబు లీజలములనంబుజాక్ష

1. గ. సవ్యపార్శ్వంబు. 2. అ. శ్వేతాద్రినుండు ప్రసిద్ధుఁ.

నయనపద్మతో శోధనము సేయు మిప్పు డ,దృశ్యభూతము లెల్లఁ దెల్లముగను
గానంగఁ బడు నన్నఁ గైకొని రాఘవుం, డనుజసహాయసమన్వితముగ
ఆ. నట్ల చేసి కనియె నంబరమధ్యసం,చారుఁగృతవిపక్షసం ప్రహారు
నింద్రజాలశీలు నింద్రజిద్రణలోలు, రావణాగ్రతనయు రహితవినయు. 129
వ. ఆరక్కసుండును దనచేసినపౌరుషంబు ప్రతిహతం బగుటకు విస్మయం బంది
మగిడి హోమకార్యంబును దొడంగం బోయిన నెఱింగి విభీషణుండు లక్ష్మణుం
జూచి యిన్నిచునకు హోమసమాప్తి యయ్యెనేని నెవ్వరికి గెలువ నశక్యంబు
వీనివెన్నడిం దగిలి తెగటార్పు మనిన నతండు. 130
ఆ. ఆర్చి వెనుకఁ దగిలి యశనికల్పములైన,శరము లేయుటయు నిశాచరుండు
గినిసి వడి నెదిర్చి కీలించె లక్ష్మణు,నంగకముల నుజ్జ్వలాంబకములు. 131
వ. ఇట్లు దలపడి యవ్వీరు లిరువురునిశాచరవనేచరబలంబులు రణం బుడిగి వెఱఁగు
పడి తమపోటు సూచుచుండ నుద్దండ వేదండద్వయంబు తెఱంగున నాభీల
శార్దూలయుగళంబుకరణి ననహ్యసింహయుగళంబుకైవడి నతిఘోరయుద్ధంబు
సేయం దొడంగి రంత. 132
క. వడి నొక్కపెట్ట లక్ష్మణుఁ, డడరించె నిశాతశరము లారక్కసుపైఁ
గడఁగి యతఁడు నాతనిపై, నెడపక నాటించెఁ గలయ నెనిమిదియమ్ముల్ 133
ఆ. వాఁడితూపు లొడలనవడి నాటుటయు నొచ్చి, తోన కలుషరోషధూమ కేతుఁ
డతిశయిల్లి రాఘవానుజుం డురుచాప, శింజినీరవంబు సెలఁగఁ గవిసి. 134

—♦ ఇంద్రుజిత్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట. ♦—

మ. శితభల్లద్వితయంబునం గడువెసం జేదోయి ఖండించి ఖం
డితగోత్రాచలతుంగశృంగశతకోటిస్ఫారఘోరానల
ద్యుతిసాంద్రం బగుశాతభల్ల మొకటం ద్రుంచెం గనత్కుండలా
న్వితమై యొప్పునిశాచరేంద్రుశిరముం వీర క్రియాదక్షుఁడై. 135
ఆ. భగ్నశాఖమైనపాదపంబునుబోలె, నిల్లు సంగరమున నింద్రజిత్తు
వడినఁజూచిదైత్యబలములు భయ మంది, పరచెఁ జెలఁగియార్చెఁ బ్లవగబలము.
క. తనయునిమరణం బేర్పడ, విని దశకంధరుఁడు శోకవివశుం డై బో
రన బాష్పములొలుకఁగ హా,యనుచుంబదినోళ్ళఁ దెఱచియఱచెం బెలుచన్.
క. శోకంబు సైఁపలేక య,శోకవనంబునకు నరిగి సురశత్రుఁడు రో
షాకులుఁ డై జానకిఁ బు,ణ్యాకారం జంపఁజంద్రహాసము వెఱికెన్. 138
వ. అప్పుడు వయోవినయవృద్ధుఁడైన యవింధ్యుం డతని వారించి యి ట్లనియె.
చ. ఇది దగునే దశానన మహేంద్రుఁడు లో నగుదేవతాతతిం
గదనములో జయించి త్రిజగంబులఁ బేర్కొని యున్ననీకు ని

1. క. గ. జ. విలిప్త.

మ్ముదిత వధింతు నంట గదు నీ మోసము గాదొకో యొపుదేని నే
పోడవఁగ రాఘవుల్ గెలువ నీముగ్మలిఁ జంపినఁ బెంపుగల్గునే. 140

వ. అనినం దద్వచనంబుల నుపశమితరోషుం డయి దోషాచరేశ్వరుండు సమర సన్నాహం బమర రథం బెక్కి మిక్కిలిబీరంబు సొంపార నఖిలసేనాసహితంబుగాఁ బురంబు వెల్వడి నడ తెంచె నంత. 141

శా. సుగ్రీవాదిసమస్తవానరులు బ్రస్ఫూర్జన్మహావిగ్రహ
వ్యగ్రాకారతఁ బేర్చి భూరుహశిలావ్రాతంబులం దాల్చి వా
లాగ్రవ్యాఘలసంబు లొప్ప దశకంఠాగ్రేసరోదగ్రదై
త్యగ్రామంబు నెదిర్చినన్ సమర మత్యంతోగ్రమయ్యెన్ వడిన్ 142

వ. ఆసమయంబున నఖిలమాయాకుశలుం డైనదశముఖుండు మాయ గావించిన.

క. ఆరావణుదేహంబున, ఘోరగదాశక్తిఖడ్గకోదండధరుల్
వీరులు సహస్రసంఖ్యల, వారలు జనియించి రసురవరు లుద్ధతులై. 144

వ. వారి నందఱఁ గౌసల్యానందనుండు సాంద్రశరజాలంబుల నవలీలం దునిమి తూఁటాడిన నమ్మేటిరక్కసుండు మఱియు నుఱక మాయ ప్రయోగించి రామలక్ష్మణప్రతిరూపంబు లనేకంబు లుత్పాదించుటయు నయ్యన్నయుం దమ్ముండును వెఱఁగుపడియునుం జిడిముడిపడక యమ్మాయారూపంబు లన్నియుం దునిమి తదనంతరంబ. 145

చ. అభినవభానుబింబరుచిరాకృతియున్ హరియుగ్మమున్ మహా
రభసదురాసదంబును విరాజితకేతనవైజయంతికా
ప్రభమును నైనతేరు సురపాలకు పంపునఁ జేసి రాఘవ
ప్రభునకుఁ దెచ్చి మాతలి సభక్తికుఁడై ప్రియ మొప్ప నిట్లనున్. 146

మ. ధరణీనాథ సురేంద్రు తే రిది మహోదైత్యేంద్రులం దొల్లి యీ
యరదం బెక్కి యనేకులం దునిమె జంభారాతి ఘోరాజి నీ
యరదం బెక్కి వధింపు మీవును మదీయస్ఫారసారథ్యని
ర్భరభంగిన్ దశకంధరుం ద్రిభువనీక్షోభంగోన్నమత్కంధరున్. 147

మ. అనినన్ మాతలి నాదరించి యరదంబా రాఘవుం డెక్కి యు
క్కున మీఱెన్ రిపుకోటిమీఁద విలసత్కోదండవార్వమహా
స్వనభిన్నాఖిలదిగ్విభాగుఁ డగుచున్ [1]శాతాస్త్రధారాభిషే
చనపూతప్రతిపక్షసైన్యుఁ డగుచున్ సంరంభదుర్వారతన్. 148

ఉ. అత్తఱి రావణుండు విలయానలదుస్సహమూర్తియై నరేం
ద్రోత్తముమీఁదఁ దేరు గడునుగ్రగతిం బఱపించి సంతతో
ద్వృత్తశరప్రవాహపరివీతదిశాముఖుఁ డైనఁ జూచి పే

1. క. జ. శస్త్రాస్త్ర...ధూతప్రతిపక్ష.

రుత్తల మంది రాతనిసముద్ధతికిఁ [1]దివినుండి నిర్జరుల్. 148

వ. ఇట్లు దలపడి రామరావణు లతిఘోరంబుగాఁ బోరం దొడంగి రంతఁ బంక్తివద నుండు నిబిడజ్వాలం బగుశూలంబు రాఘవుమీఁదం బ్రయోగించిన నతండును నడుమన దానిఁ దునియలు సేసిన నీసునం బెటిగి సురవైరి మఱియునుం దర తరంబ శతసహస్రసంఖ్యలు గలశూలంబులు భిండివాలంబులుఁ దోమరంబులు శరంబులుం బఱిగించి యంబరం బెల్ల నస్త్రమయంబుగావించిన నఖిలభూతంబు లును హాహాకారవ్యాకులంబు లయ్యె నసురసైన్యంబున భేరీప్రముఖతూర్యనిన దంబులు సింహనాదంబులుం జెలంగె నంతఁ గొండొకసేపునకు రావణప్రయుక్తం బైనశస్త్రాస్త్రదహనం బంతయు నిరంతరవిశిఖధారాసారంబునం గబళించి రామ జలధరంబు గంభీరసంరంభంబునం బొదలుటయు సకలప్లవంగసముదయంబును బ్రహర్షకోలాహలం బయ్యెఁ బదంపడి. 149

—♦ శ్రీరాముఁడు రావణాసురుని సంహరించుట. ♦—

సీ. కమనీయకనకపుంఖప్రభాభాసియుఁ, దీక్ష్ణముఖంబును దివిజయక్ష
మునిసిద్ధసాధ్యసమ్మోదావహంబు నై, విలసిల్లుబాణ ముర్వీవరుండు
గైకొని బ్రహ్మాస్త్రకలితమంత్రాభియు, క్తంబు గా నొనరించి కార్ముకమున
సంధించి జగములు జయవెట్టఁ జెచ్చెరఁ, దివిచి యేయుటయును దీవ్రభంగి

ఆ. గడఁగి యాశరంబు గల్పాంతదహనంబ, పోలెఁ బంక్తికంఠుఁ బొదివి నీఱు
గా నొనర్చె సూతఘనరథరథ్యస,మన్వితముగ నొక్కమాత్రలోన. 150

వ. అప్పు డంబరంబున దివ్యతూర్యనాదంబులు సెలంగఁ గలంగి యసురు లెల్లఁ దొ లంగిరి గంధర్వగానంబులు నప్సరోనర్తనంబులుఁ బ్రవర్తిల్లె నింద్రాదిదేవోత్తము లన్నరదేవోత్తముం బ్రస్తుతించుచుం బ్రమోదంబుల నొందిరి. 151

క. ఏకోత్సవంబులయ్యెఁ ద్రి,లోకంబులు నఖిలలోకకలుంటాకుఁడు ఘో
రాకారుఁడు దశవదనుఁడు, గాకుత్స్థనిశాతశరముఖంబునఁ బడినన్. 152

ఉ. అంత ననంతకీర్తి శరణాగతరక్షణశాలి రాఘవుం
డెంతయు వేడ్కతోడ నసురేంద్రపదంబున నవ్విభీషణున్
సంతతపుణ్యుఁ బుణ్యజనసంతతివర్ధనుఁ గట్టెఁ బట్ట మ
త్యంతదయాంతరంగుఁడు గృతాహితభంగుఁడు దానుఁ దమ్ముఁడున్. 153

వ. తదనంతరంబ యనింద్యుండు విభీషణసహితుం డై జానకి నుచితయానంబున నునిచికొని రామదేవుపాలికిం దెచ్చి దేవా దేవిం బరిగ్రహింపు మని విన్నవించు టయు నతండు. 154

చ. అతిమలినాంగి జీర్ణమలినాంబరధారిణి సంతతాస్రపం
కితవిలసత్కపోలఁ బరికీర్ణజటాయితకేశభార నా

1. జ. వినువీథి.

యతఘనదుఃఖదూషితఁ బ్రియాంగనఁ గన్గొని యప్రియాత్ముఁడై
నుతచరితుండు దద్దయు మనోవ్యథ సేయుచు నింతి కిట్లనున్. 155

సీ. అధికదుష్టాచారుఁడైన దశాననుఁ, డింతకాలముఁ దనయింటఁ బెట్టి
కొని యున్న నిన్నుఁ గైకొనిన నస్మచ్చరిత్రమునకుఁ దోడఁ దదే ధర్మహాని
పరిభవంబునకు నై ప్రతీకారముగ వైరిఁ, గూల్చితిఁ గాని నీకొఱకుఁ గాదు
మెలఁత నీచరితంబు మేలైనఁ గీడైనఁ, గానిమ్ము నిన్ను నిక్కముగ నొల్లఁ

ఆ. బరఁగఁ గుక్కవాతఁ బడినహవ్యముభంగి, యయ్యె నీ తెఱంగు నరయ నిపుడు
గాన యిచటఁ దడయఁగాదు చెచ్చెర నీకు, నిష్టమయినకడకు నేఁగు మతివ.

ఆ. అనినఁ జెవులఁ గొఱవిగొని చూఁడిన ట్లైనఁ, దాల్మి పెల్లగిల్లఁ దరళనయన
మొదలు నఱక నొఱగుకదళిచందంబున, నెలఁత దల్లడమున నేలవ్రాలె. 157

క. వెఱఁగుపడి హర్షరాగము, దఱిఁగిన వెలువెల్లనై వదనములు ప్రాలం
దెఱఁ గేది యెచ్చవడి ర, త్తఱిఁ దత్పరిజనము లెల్లఁ దద్దయు వంతన్. 158

తే. పడఁతి యల్లన మఱికొంతవడికిఁ దెలిసి, యలసమూర్తియై దందడి నశ్రులురులఁ
గేలు మొగిడించి వసుమతీపాలుఁ జూచి, యెలుఁగు గుత్తుకఁ దగులంగ నిట్టులనియె.

క. నినుఁ గీడు వొరయ కుండఁగ, జనులకు నానిక్క మెక్క జననాయక నే
ననలంబుఁ జొచ్చి వెడలెదఁ, గనుఁగొను మిచ్చనవు నాకుఁ గరుణింపు దగన్.

ఉ. నా దగుబుద్ధి నీదుచరణస్మరణంబ యొనర్చుఁ గాని యొం
డేదియు నెన్నఁడుం దలఁప దిట్టిద యిం దొకచంద మైన ని
మ్మేదినియుం గృశానుఁడు సమీరుఁడు శీతకరుండు నర్కుఁడుం
గా దన కీక్షణంబ నను గాల్పరె వేల్పులు చెట్టసేతురే. 161

వ. అని పలుకుటయు నప్పుడు పృథివ్యాదిభూతంబు లెలుంగులు సెలంగ నెల్లవారును
వినం దమతమనామంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 162

క. వినుముత్తమురాలు సుమీ, జననాయక జనకతనయ సందేహపడం
బని లేదు మాకుఁ దెల్లము, జనులకు మము మొఱఁగ రాదు సకలక్రియలన్.

వ. అనినయనంతరంబ సకలసురమునిగణసహితంబుగాఁ బితామహుండు సనుదెంచి
రాఘవుచేత సత్కృతుండై యిట్లనియె నయ్యా నీవు సకలభూతదుస్సహుండైన
రావణుం బరిమార్చి లోకహితంబు సేసితివి వినుము నలకూబరుశాపంబునం జేసి
దశగ్రీవునకుఁ బరస్త్రీలయందు బలాత్కారంబు సెల్లదు. గావున నీధర్మపత్ని
యొండొక్కదురితంబునుం బొరయదు నీవు నిర్విచారుండవై యిప్పతివ్రతం బరి
గ్రహించి నెమ్మదిఁ బురంబున కరుగు మని పలికి యతనికిఁ బ్రియంబుగాఁ దత్స
మరనిహతులైన వానరులఁ బ్రాప్తజీవులంగాఁ జేసి పరమేష్ఠి సనియెఁ బురందర
సారథియును దాశరథి వీడ్కొని హరిసహస్రయుక్తం బయినరథంబు గైకొని
నాకలోకంబున కరిగె నంత. 164

మ. అవిరోధంబున జానకీసహితుఁడై ధ్యాబద్ధరత్నప్రభా
నవపుష్పం బగుపుష్పకం బనువిమానం బెక్కి యర్కాన్వయ
ప్రవరుం డిమ్ముల నేఁగె సమ్మదభరప్రాగ్భారవారాకర
ప్లవమానుం డగుచుం బురంబునకుఁ బ్రాప్తశ్రీవిశేషోన్నతిన్. 165

వ. ఇట్లరిగి భరతాదిబంధుజనంబులు నఖిలపరిజనంబులు నభినందింప వసిష్ఠవామదేవాదివిహితం బైనయభిషేకశోభనంబు వహించి రాముండు సుగ్రీవ విభీషణాదిసుహృజ్జనంబులను ఋక్షవానరబలంబులను బ్రకటబహుమానవిశేషంబుల నాదరించి వీడ్కొలిపి యభిమతభోగంబుల నిరంతరత్యాగంబులఁ బ్రభూతయాగంబులఁ బ్రసిద్ధుండయి బహుసహస్రవత్సరంబులు వసుమతీసంరక్షణం బాచరించె నిది రాఘవుచరిత్రంబు. 166

ఉ. వారక యిట్లు వూని వనవాసనిరంతరదుఃఖముల్ మహా
వైరికృతాపకారదురవస్థయు నోర్చి శుభంబు నొందఁడే
యారఘురాముఁ డట్ల వసుధాధిప నీవును దుఃఖ మింతయుల్
సైరణ సేసి పొందెదవు సర్వమహీవలయాధిరాజ్యమున్. 167

వ. అనిచెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుండు రామునిపరాక్రమవిశేషంబుఁ గొనియాడి జానకి పాతివ్రత్యమహిమయు నింతయొప్పునేయనిపలికి మునీంద్రా పతిభక్తితాత్పర్యంబున నఖిలదుఃఖంబుల నోర్చి శుభంబు లొందినపుణ్యసతిచరిత్రంబు విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతనికి మార్కండేయుండు సావిత్రియనురాజపుత్త్రిచరిత్రంబు విను మది నీ ప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బగు నని యి ట్లనియె. 168

—: మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు సావిత్ర్యుపాఖ్యానంబు సెప్పుట. :—

సీ. కలఁడు మద్రేశుండు ఘనుఁ డశ్వపతి యను, ధరణీశుఁ డతఁడు సంతానకాంక్ష
నెంతయు ధృతిఁ బదునెనిమిదియేఁడులు, సావిత్రిఁ గొల్చె నజ్జనవిభునకు
నద్దేవి ప్రత్యక్ష మై వర మడుగుము, నావుడు నతఁడు వినమ్రుఁ డగుచు
నాత్మజుఁ గోరెద ననవుఁడుఁ గన్నియ, వుట్టు నీ కనియె నాభువనమాత
తే. యనుడు దేవి భవత్కృప నస్మదీయ
వాంఛితము సఫలంబు గావలదె యని నృ
పోత్తముఁడు విన్నవింప నయ్యోగమూర్తి
గాఢకారుణ్యవికచహృత్కమల యగుచు. 169

వ. ఏను నీమనోరథంబు తెలంగుమున్న చతుర్ముఖున కెఱింగించిన నతండు గన్నియఁగా నిర్దేశించె నద్దేవునియానతి యమోఘంబు విను మక్కన్నియకారణంబున నీకు నొక్కవిధంబునం బిదపఁ బుత్త్రశతలాభంబునగు సంతసిల్లు మని యనుగ్రహించి యద్దేవి యంతర్ధానంబు నొందె నయ్యశ్వపతియును సావిత్రీప్రసాదంబున నిజ ధర్మపత్ని యయినమాళవియందు సావిత్రి యనుకూఁతుం గని యక్కన్నియ

నతిగౌరవంబునం బెనిచె నంత. 170

క. ఆవనజాక్షి పరిస్ఫుట,యౌవన యై సిద్ధసాధ్యయువతీమరక
న్యావలిఁ దనసౌందర్య,శ్రీవిలసనరేఖ నపహసించుచు నుండెన్. 171

తే. కోరి జనపతిదనకూర్మికూఁతుఁజూచి, గుణవయోరూపములకనుకూలుఁడైన
భర్తనెమ్మియిదీనికిఁబడయువాఁడ,నొక్కయనియెందుఁదడవుచునుండెనెలమి.

వ. అదియును సాళ్వపతి యైనద్యుమత్సేనుకొడుకు సత్యవంతుండు రూపవంతుం డని యును గుణవంతుం డనియును విని వానియందుఁ జిత్తంబు దగిలి యున్నను సిగ్గు పెంపున నెవ్వరికి నెఱింగింప కుండె నంత నొక్కనాఁడమ్మద్రపతికడకు నారదుం డరుగుదెంచిన నతం డమ్మహాముని [1]సుచితసపర్యాపరితోషితుం జేసి సద్గోష్ఠీవిశేషంబు సలుపుచున్నయెడ. 173

క. నెచ్చెలులు దన్నుఁ గొలువఁగ, బచ్చవిలుతుకలిమి యెల్ల బద్మాసనయై
యచ్చుపడినట్లు మెఱయుచు, నచ్చటి కేతెంచె భూవరాత్మజ నెమ్మిన్. 174

వ. ఇట్లు వచ్చి సఖీజనంబు నంతంత నిలిపి మెలపుతోడి [2]పొలుపు విముగ్ధలీలా మధురం బగుచుండఁ దండ్రికి మ్రొక్కిన నతండు ప్రగాఢస్నేహసన్నాహదోహళం బగుచిత్తంబుతో నత్తన్విఁ గ్రుచ్చి యెత్తి నిజాంకతలంబున నునిచికొని సముచితోపలాలనకేళీపరవశుం డయ్యె నప్పుడు నారదుండమ్ముద్దియం జూచి యశ్వపతితోడ నిక్కన్నియం దగినవరున కొసంగక యిట్లేల యునిచినాఁడ వనిన నతండు గూఁతున కిట్లనియె. 175

తే. తల్లి నీగుణరూపవృత్తముల కెందుఁ, దగినవరు నీవ యిమ్ముగఁదడవి నెమ్మి
నీమనస్సున కెక్కిననృపకుమారుఁ, గోరి వరియింపు మిదియ నాకును బ్రియంబు.

వ. అనిన నదియుఁ గొండొక లజ్జించి కోర్కి పెంపున సిగ్గు దొలంగం ద్రోచి ప్రకట కౌతూహలతరళితాంతరంగ యగుచుఁ దండ్రి కిట్లనియె. 177

క. చిరకీర్తి సాళ్వభూవరు,వరతనయుం డయినసత్యవంతుఁడు నాకుం
వరుఁడుగఁ గోరుదు మదిలో, నరవర యాతనికి నిమ్ము నను బ్రీతిమెయిన్.

వ. సాళ్వపతి యిప్పుడు దైవయోగంబునం జేసి విగతచక్షుం డయి తనరాజ్యంబు వైరులచేతం గోల్పడి పుత్త్రదారసహితంబు వనంబున నున్నవాఁ డట్లయినను సత్యవంతున వరియింతు ననిన మద్రేశ్వరుండు నారదుం జూచి మునీంద్రా మీ యెఱుంగనివారు లేరు సావిత్రిచేత వరియింపఁబడినకుమారుం డెట్టివాఁడు వాని గుణరూపశీలంబు లెఱింగింపుఁ డనిన నారదుం డిట్లనియె. 179

సీ. సత్యంబు వలుకుట సత్యవంతుం డన, నతఁడొప్పు మఱియుఁ జిత్రాశ్వుఁ డనఁగ
నామాంతరంబు నన్నరనాథసుతునకుఁ, గలదు తేజంబునఁ గమలమిత్త్రు

---

1. క. సుచితసపర్యావిధులం బరితోషితుంజేసి ప్రసంగగోష్ఠీవినోదంబులు సలుపు. 2. అ. పొలుపున నమ్ముగువ లీలామధురంబుగఁ దండ్రికి.

బుద్ధి నింద్రాచార్యుఁ బురడించు శూరత, వాసవుఁ దాలిమి వసుధఁ బోలుఁ
గాంతిఁ జంద్రున కెనగాఁ దగు రూపున, నాశ్వినేయుః సరి యనఁ దలిర్చుఁ
ఆ. దపము శమము దమము దానంబు బ్రాహ్మణ, భక్తియును మహాప్రభావతయును
నతనియందకాని యన్యులయందు లే, వింత నిక్కువము మహీతలేశ. 180

వ. వానియందుఁ గీడు నొక్కటియుఁ గలదు [1]నేఁడు మొదలుగా నొక్కసంవత్సరంబునకు మృతిం బొందు నిది నీకుఁ జెప్పవలయుటం జేసి చెప్పితి ననిన నతండు గూఁతు మొగంబు సూచి తల్లీ యిమ్మహాత్ముండు దేవరహస్యంబు లెఱుంగు నీతని వచనం బమోఘంబు నీకు నట్టివరుం డేల యొండొక్కవరుని వెదకికొ మ్మనిన నక్కన్నియ దండ్రి కి ట్లనియె. 181

క. వినుము మనోవాక్కాయము, లను మూఁడు దెఱంగు లందు నంతఃకరణం
బనఘ ప్రధానము గావున, మనమునఁ గైకొన్న భర్త మానం దగునే. 182

వ. సత్యవంతుం డెట్టివాఁడైన నగుం గాని యే నింక నొరుల వరియింప నొల్ల ననిన నశ్వపతి నారదు దెసఁ జూచుటయు నతం డి ట్లనియె. 183

చ. గొనములపోక్రిక నీయనుఁగుఁగూఁతురు దీనితలంపు మాన్పఁగా
మనకు నశక్య మింక ననుమానము లేల నరేంద్ర యింతిఁ జ
య్యన నృపసూతి కిమ్ము కమలానన చేసినపుణ్యగౌరవం
బున నయినం బ్రియుండు పరిపూర్ణ చిరాయురుపేతుఁ డయ్యెడున్. 184

వ. అనిన నమ్మహీపతి యమ్మునిపతికి మ్రొక్కి నీవు మాకుం బరమగురుండవు నీయానతిచ్చినట్ల చేసెద ననిన నారదుండు వారిని దీవించి దివంబునకుం జనియె నంత.

సీ. అమరఁ బుణ్యదినంబునందు బాంధవమంత్రి,వృద్ధపురోహితవితతితోడ
సావిత్రిఁ దోడ్కొని జననాయకుండు వై,వాహికమహనీయవస్తుకోటి
గొనుచుఁ బుణ్యారణ్యగోచరుండై తప,స్వినతుఁ డైనయాద్యుమత్సేనుకడకుఁ
జనిన నారాజును సంభ్రమంబున నశ్వ,పతికి నర్ఘ్యాదిసంభావనంబు
ఆ. లాచరించి సముచితాభిమతాలాప
పూర్వకముగ సుజనపూజ్యుఁ డతని
యాగమననిమిత్త మడిగిన మద్రేశుఁ
డెలమి సాళ్వపతికి నిట్టు లనియె. 186

క. ఈకన్నియ నాకూఁతురు, మాకులమున కెల్లఁ దేప మనుజోత్తమ నీ
పీకన్నియఁ గోడలుగాఁ, గైకొనుము మదీయవచనగౌరవబుద్ధిన్. 187

వ. అని పలికి సావిత్రి నతనికి నభివందనంబు సేయించి మఱియు నతండు. 188

క. నీకొడుకు సత్యవంతున, కీకన్నియ దగు నరేంద్ర యీకన్నియకున్
నీకొడుకు దగు ననన్యగు,ణాకరు లియ్యిరువురు నుపమంచితమూర్తుల్. 189

1. అ. పరిణయంబు మొదలుగా.

వ. అనిన నతనికి ద్యుమత్సేనుం డి ట్లనియె. 190

తే. విగతరాజ్యుల మైయుఘోరవిపినములకు, వచ్చి యిమ్మెయిఁ దపమున్నవార మేము
బాల సుకుమారి యిది జనపాల యడవి, నుండి మాతోడి యిడుమకు నోర్చునయ్య.

వ. అనిన నశ్వపతి యతని కి ట్లనియె. 192

చ. కలిమియు లేమియున్ సతము గా నవి సెందినచోఁ జెలంగుచుం
గలఁగుచు నుక్కి ధీరుల ప్రకారమె లెస్సగ నింతవట్టు నేఁ
దెలియుదుఁ జెప్పెదన్ వసుమతీవర పిన్న యనంగ నేర నే
కొలఁదియు గాదు ధీరమతి కూఁతురు పేర్కొనఁ జాలుఁ జెంపునన్. 193

క. నీతోడ వియ్య మందం, జేతోగతి నాసఁజేసి చెచ్చెర ని ట్లే
నేతెంచితి మత్ప్రార్థనఁ, బ్రీతిగఁ జేకొనక యునికి పాడియె నీకున్. 194

— సావిత్రి సత్యవంతుని వివాహం బగుట. —

వ. అనుటయు నయ్యంధనృపతి తత్సంబంధంబునకు సంతసిల్లి నిజాశ్రమవాసు లైన మునులం గూర్చుకొని శుభలగ్నంబున సత్యవంతునకు సావిత్రిం బరిణయంబు సేసె నయ్యశ్వపతియునుం గూఁతునకు నల్లునకు వివిధాంబరాభరణాదివస్తువిశేషంబు లొసంగి నిజపురంబున కరిగెఁ బదంపడి. 195

తే. పడఁతి రమణీయభూషణాంబరవిలాస, ముజ్జగించి వనాంతర యోగ్యలీల
వల్కలాజినవసన యై వదల కధిక, భక్తిభర్తృశుశ్రూషణపరత నుండె. 196

క. ఆమెలఁత సేయు[1]సవినయ, సామకథల మృదుగభీరసంభావనలన్
మామయు నత్తయు సంతో, షామృతమునఁ దేలి రంతరంగములఁ దగన్. 197

వ. సావిత్రియుఁ దనమగనియాయుఃప్రమాణంబు నారదముని చెప్పినదినంబు మొదలుగా ననుదినంబును లెక్కయిడుకొను చుండె నిట్లు వర్తిల్లుచుండ నాలుగుదివసంబులు గొఱంతగా నొక్క సంవత్సరంబు గడచిన. 198

క. నాలవదినంబు పతిమృతి, కాలం బని మది నెఱింగి కడు నిష్ఠ మెయిం
జాల భరంబుగఁ బూనెను, బాల త్రిరాత్రోపవాసపరమవ్రతమున్. 199

వ. దానికి విస్మయం బంది ద్యుమత్సేనుండు గోడలిం బిలిచి తల్లి యిట్లేల[2]దుస్తరం బగు వ్రతంబు దొడంగితి వనిన నమ్మద్రరాజతనయ వినయంబుతో ని ట్లనియె.

క. మీరు మదీయం బగు వ్రత, భారమునకు వగవ వలదు పరమశుభంబుల్
గోరి వ్రత మేను బూనితిఁ, గారణములు మీకు నెఱుంగఁగా నగుఁబిదపన్. 201

వ. అనిన నతం డట్లేని మేలు గాక యనియె నంతఁ జతుర్థదివసంబున. 202

సీ. కడురేఁకకడయ మేల్కని నిజభర్తకు, మరణదినం బని మానసమునఁ
దద్దయు శోకసంతాపంబు గదురంగ, దినముఖోచితవిధుల్ దీర్చి భక్తిఁ
బతికి సమంచితపావనపరిచర్య, యప్పుడు [3]శుశ్రూష యాచరించి

1. అ. 'సువినయ' సామగ్రిని, 2. జ. దురవస్థం బగు 3. చ. గడుసేద్య సాచ

యత్తకు మామకు నచటివృద్ధులకును, వేర్వేఱ బ్రణమిల్లి వేడ్క వారు
తే. దనకు సౌభాగ్యభాగ్యవర్ధనము గాఁగ, నిచ్చుదీవన మదిలో గ్రహించి యున్నఁ
బ్రొద్దుజామెక్కుటయుఁ బూవుఁబోఁడిఁ బిలిచి, మామయిట్లని పలికె సమ్మానమెసఁగ.
క. కడు నుగ్రం బగు వ్రత మిది, దొడఁగితి దివసత్రయంబుతో నిది సెల్లం
బడఁతీ యెంతయు డస్సితి, దడయక పారణ యొనర్పు దగదే యింకన్. 204
వ. అనిన సావిత్రి యతని కిట్లనియె. 205
ఆ. అధిప ప్రొద్దు గ్రుంకునంతకు నేఁడును, గుడువఁ దగదు నాకు గోరి యిట్లు
గాఁగ వ్రతముఁ బూను కాలంబునన యేను, నిశ్చయించికొనిన నియమ మిదియ.
వ. అనియె నప్పుడు సత్యవంతుఁడు సమిత్కుశఫలాహరణార్థంబు వనంబునకుం గద
లినం జూచి సావిత్రి యతనిఁ జేరం జని వనంబున కేనును నీతోడఁ జనుదెంతుఁ
దోడ్కొని పోవలయు ననిన నతండు నీవు త్రిరాత్రోపవాసంబునం జేసి యెం
తయు డస్సిన దానవు రానోప వనిన నది వాని కిట్లనియె. 207
మ. ఉపవాసశ్రమ మిప్పుడించుకయు నాయుల్లంబునం దోఁప దీ
విపినర బుజ్జ్వలపుష్పపల్లవఫలావిర్భూతినానాలతా
గపరీతం బన విందుఁ జూడఁగ మదిం గౌతూహలం బయ్యెన
న్నుపరోధింపకు మింతవట్టుచన వీ యుక్తుండ వెబ్బంగులన్. 208
వ. అనిన నతం డట్లు కాక చనుదెమ్మనుటయు సావిత్రి చయ్యనం జని భార్యాసహి
తుండయి యున్న తనమామకుం బ్రణమిల్లి మీకొడుకు వనంబునకు నగ్ని
హోత్రార్థంబై సమిధలు దేర నరిగెడు నాకును నతనితోడన చని వనంబు
నూడ వేడ్కయైనది మీరు నాకివ్వరంబు గృప సేయవలయు ననిన నాతం
డిమ్మగువ యెన్నండును నెయ్యదియును నడుగ దిత్తెఱంగు దీనికిం బ్రియంబై
యున్నది నాకు నివారింప నేల యని తలంచి యనుమతించిన నయ్యిరువుర
యడుగులం బడి వీడ్కొని. 209

—♦ సత్యవంతుఁడు సావిత్రీసహితుండై వనంబునకుం బోవుట. ♦—

క. చిత్తంబునఁ బైకొనియెడు, నుత్తల మడఁచుచును ముఖపయోరుహమునఁ దె
ళ్కొత్తెడు వెడనవ్వునఁ బ్రియు, చిత్తం బిగురొత్తఁ జనియెఁ జెలువ యడవికిన్.
వ. ఇట్లు దంపతులు మందగమనంబున నరిగి పరిసరారణ్యంబు దఱియం జొచ్చి
రప్పుడు. 211
సీ. కమనీయకమలినీకల్లోలవీథులఁ, గదలు రాయంచల గతులయొప్పు
బహుపుష్పపల్లవప్రకరచిత్రితములై, తనరారు తరులతాతతుల సొంపు
మకరందరసపానమదవిలోలంబులై, క్రాలెడి యెలదేఁటి గములయులివుఁ
బరిపక్వమంజులఫలరసోద్ధతములై, పలుకు రాచిలుకల పటురవంబుఁ
ఆ. బ్రియుఁడు వేఱువేఱ ప్రీతిమైఁ జూపుచుఁ, జెప్పుచును జనంగ జిగురుఁబోఁడి

గనుచు వినుచు నిర్వికారసల్లాపంబు, లార నతని తెఱఁగు నరయుచుండె.

వ. తదనంతరంబ యారాజర్షి నందనుండు మధురంబు లగుఫలంబులు గోయుచు గఱి డియ నిండించి యొక్క-యెడఁ బరశుపాతంబునం జేసి కాష్ఠదళనంబు సేయం దొడంగి శ్రమంపడి యొల్లంబోయి గొడ్డలి పుడమిపయి వైచి నిరంతరనిశ్వాస [1]వివర్ణవదనుం డగుచు సావిత్రిం గనుంగొని. 213

చ. ఒడలు వశంబు గాదు భ్రమ నొందినయట్లు మనంబు దూలెడిం
గడఁగి శిరంబు శూలవిశిఖ ప్రకరంబున నొంచినట్టి ద
య్యెడు నిలువంగ నోర్వ నొకయించుకసేపు శ్రమంబు దీఱ నీ
యెడ శయనింతు నావుడు సితేక్షణ యెత్తనిసంభ్రమంబుతోన్. 214

క. తనయంకతలమ ప్రియుశిరమున కుపధానముగఁ జేయ భూపతనయుఁడా
య్యనవ్రాలి సోలి నిశ్చేతనుఁ డైన ట్లుండెఁ గొంతతడవున కెదురన్ 215

మ. కనియెం గోమలనీలమేఘ [2]విలసత్కాలాంజనాకారు ఘో
రనిశాతోత్కటదంష్ట్రు నుజ్జ్వలచలద్రక్తాక్షుఁ బ్రత్యగ్రకాం
చనవర్ణాంబరు నంత్యకాలదహనజ్వాలా ప్రచండుం జగ
జ్జనసంత్రాసకు నొక్కదివ్యుఁ బటుపాశప్రౌఢహస్తోద్ధతున్. 216

వ. అప్పురుషుండును నధికసంరంభంబున సత్యవంతుం గదిసిన నయ్యింతి యెంతయు భయంబునం బ్రియుసిశిరం బాయ్యన దిగువం జేర్చి నిల్చి కృతాంజలి యై యయ్యా మీ రెవ్వరి యెయ్యెడకు నెయ్యది సేయం దలంచి విజయంచేసితి రనిన నతం డిట్లనియె. 217

సీ. కాలుండఁ జువ్వె యోకమలాక్షి నను నీవు, మహితపాతివ్రత్యమహిమఁ జేసి
కానంగఁ జాలితి కాన రాదన్యుల, కిదె నీదుభర్తకు నిపుడు కాల
మగుటయు వీఁడు మహాపుణ్యనిధి గాన, యితరులఁ బనుపక యేన వీనిఁ
గ్రచ్చఱఁ గొనిపోవఁ గాఁజను దెంచితి, నని యుగ్ర భంగి నయ్యంతకుండు

ఆ. ధరణినాథతనయుతనువునఁ బ్రాదేశ, పరిమితాత్ముఁ డగుచుఁ బ్రజ్వరిల్లు
జీవు వెడలఁ దిగిచి చెచ్చెర నతిదీర్ఘ, భయదపాశనికరబద్ధుఁ జేసి. 218

మ. కొని వేగంబున దక్షిణాభిముఖుఁ డై ఘోరంపుమార్గంబునం
జనఁగాఁ జొచ్చె ననంతరంబ మదిలో సావిత్రి శోకంబుపై
కొనఁ బ్రాణేశ్వరుదేహ మొక్కయెడ సంగుప్తంబు గావించి యా
తనిపజ్జం దగఁ దానునేఁగెఁ బదపద్మంబుల్ పొరిం దొట్రిలన్. 219

ఆ. దానిఁ జూచి దండధరుఁడు నీ విచ్చోల, వచ్చెదవు లతాంగి వలదు నిలువు
మింతి నీకగమ్య మిటమీఁది తెరువెల్ల, ననిన నతని కిట్టు లనియెఁ బొలఁతి

క. పతు లెందుఁ జనిన నచటికి, సతులకుఁ జన వలదె నీప్రసాదమునను మ

1. క. విపణ్ణవదనుం డగుచు. 2. గ. విదళత్కా

త్పతిభక్తికతమునను సంస్తుతగుణ నాకరుగ రానిచోటులుఁ గలవే. 221

వ. సకలమార్గంబులందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానంబట్టి ధర్మంబునకు నాధారంబు సజ్జనుల యని వినంబడు నట్టిసజ్జనసందర్శనం బెప్పుడు వృథగాదు గావున సజ్జన శేఖరుండ వనంజను నీదైనసందర్శనంబునం బరమశుభంబులం బొందక యేను రిత్తజనంబుల తెఱంగున నూరక యెట్లు మగుడుదు ననిన దాని ప్రగల్భ వచనంబులకు నద్భుతం బంది ధర్ముం డి ట్లనియె. 222

ఆ. తనులతాంగి భవదుదారవాగ్భంగికి, మెచ్చు వచ్చెనాత్మ నిచ్చువాఁడ వేఁడు మొక్కవరము విభునిజీవిత మొక్క,టియునుదక్క నేదియయిననొండు.

—* సావిత్రి యమునివలన నభీష్టవరంబులు వడయుట. *—

చ. అనవుడు మద్రరాజసుత ప్రాంజలి యై సమవర్తితోడ ని
ట్లను రిపుకోటిచే నపజయంబును బొంది వనాంతరంబునం
[1]దనవరతవ్రతాభిరతుఁ డైనమహాత్ముఁడు సాళ్వభూవిభుం
దనఘుఁడు లబ్ధచక్షుఁ డగునట్టులుగాఁ గరుణింపవే మదిన్. 224

క. నావుడు నట్టుల యయ్యెడు, నీ విట రావలవ దుడుగు నెమ్మి ననివెసం
బోవఁ దొడంగెను బితృపతి, యావెలఁదియు నంత నిలువ కరిగెఁ బిఱుందన్.

వ. ఇట్లు చనిచని మఱియు ని ట్లనియె. 226

చ. ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి హింస యొనర్పఁ బూన రె
య్యెడలను దీనులం గరుణ యేర్పడఁ బ్రోవన చూతు రిచ్చచోఁ
గడమ వడంగ నీ కెదిరి కాంక్షితముల్ దుదిముట్టఁ దీర్తు రె
క్కుడు మదిఁ గూర్తు రాశ్రితులకున్ విను మిన్నియు నార్యధర్మముల్. 227

క. నీ వెఱుఁగనియది యెయ్యది, దేవోత్తమ ధర్మగతులతెఱఁ గెల్ల భవ
ద్భావాధీన మగుటఁ గా,దే వెలసితి వీవు ధర్మదేవత యనఁగాన్. 228

క. సమబుద్ధితోడఁ దత్తత్సముచితకర్మఫల మఖిలజంతుతతులకున్
సమకూర్చుట నీ కయ్యెను,సమవర్తి యనంగఁ బేరు జగదభినుత మై. 229

క. యముఁ డండ్రు నిన్ను నార్యులు, యమింతు భూతములనెల్లన ట్లగుటఁ దగన్
శమనుండ వైతి కల్మష, శమనంబునఁ జేసి నీవు జలజాప్తసుతా. 230

వ. అనినం బ్రేతపతి యాపుణ్యసతి కి ట్లనియె. 231

క. తృషితుఁ డగువానిఁ బరిలఘు, తుషారతోయములు మోదితునిఁ జేయుగతిన్.
వ్యూషితాంగుఁ జేసె ననుఁ గ,ల్మషరహితములై నసీసమంజసభణితుల్. 232

వ. కావున సత్యవంతు ప్రాణంబులు దక్కం దక్కినకోర్కి యెయ్యదియైనం జెప్పుము సఫలంబు సేసెద ననిన సావిత్రి దేవా వైరులచేత నపహృతం బైన రాజ్యం

1. క. దనవరతప్రథితియుతుఁడై.

చెప్పుటియట్ల ద్యుమత్సేనుండు ప్రాపించునట్లుగా ననుగ్రహింపవే యని వేఁడు
టయు వైవస్వతుం డట్ల యగు నని పలికి యి ట్లనియె. 233

ఆ. వలదు నిలువు మింక వదలక నీభక్తి, మగని కెక్కె దుర్గమంపుఁద్రోవ
యిది కృతంబు లయ్యె[1] నెల్లయు నీ విట, వచ్చు నెలవు లేదు వనజనయన.

వ. అనిన నమ్మహాభాగ యతని కి ట్లనియె, 235

క. ధర్మాత్ములు దమసలిపెడు,ధర్మక్రియ దప్ప రెట్టిదశలందును మో
హార్మియుఁ దాపముఁ బుట్టవు, ధార్మికహృదయమునఁ బ్రథమధర్మాధ్యక్షా.

క. కావునఁ బతియనుగమనం, బేవిధమున విడువఁ దగునె యె ట్లయినను మో
హావేశముఁ బొందక ధ,ర్మావస్థితి సలుపవలదె యవహితబుద్ధిన్. 237

తే. అనిన నంతకుఁ డి ట్లను నతివ నీవు, ప్రకటధర్మవిశేషతత్పరవు గాన
యింక నొకవరమిత్తుఁ బ్రాణేశుబ్రదుకు, వలదుగానియొండడుగుము వలయుదాని.

వ. అనుటయు నక్కాంత కృతాంజలి యై మాతండ్రి మద్రేశ్వరుం డపుత్త్రికుం
డతనికిఁ బుత్త్రశతలాభంబు గావలయు నని యభ్యర్థించిన నట్ల కా నిచ్చితి నని
పల్కి ధర్మరాజు నేఁడు నీవు గడుదూరంబు వచ్చి డస్సి తింక మగుడుట లెస్స
యని పలికిన నప్పతివ్రత యి ట్లనియె. 239

తే. నాకు డప్పి యెక్కడిది మనంబు భర్తృ, చరణపంకజాసక్త మైనకరము భక్తి
నలరుచున్నది సతులకునన్య మెట్టి,దియును ధర్మమె భర్తృసంశ్రయముకాక.

వ. మఱియు నొక్క విన్నపంబు సేసెద. 241

ఆ. ఆత్మధర్మనిరతు లైనపుణ్యాత్ములు, దుర్లభులు సమస్తదురితములును
శాంతిఁ బొందు వారిసంసర్గమునఁ దీర్ఘ,భూతమతులు వారుభూతలమున. 242

ఉ. వారలపేర్మిఁ గాదె శశి వారిజమిత్త్రులు నిర్వికారసం
చారత నుల్లసిల్లెదరు సర్వపయోనిధులుం నిరాకులా
కారతఁ గ్రాలెడుం గులనగంబులు నిశ్చలరూఢిఁ జాల నొ
ప్పారెడు భూతధాత్రి నిఖిలైకధురీణతఁ బేర్మిఁ బొందెడున్. 243

వ. అని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 244

తే. ఏఁడుమాట లాడినయంత నెట్టివారు,నార్యజనులకుఁ జుట్టంబు లగుదురనినఁ
జిరసమాలాపసంసిద్ధిఁ[2] జేసి నీకు, నేను జుట్టమ నని వేఱ యేల చెప్ప. 245

వ. కావున మిత్త్రమనోరథం బవశ్యకర్తవ్యంబుగాఁ జిత్తగింపు మనిన నమ్మహాను
భావుం డబ్బాలికిని దేసం గనుంగొని నీకుం బ్రసన్నుండ నైతి నభీష్టం బైనవరం
బొక్కటి యిచ్చెద వేఁడు మనిన నమ్మానిని యిట్లనియె. 246

క. మది సత్యవంతుజీవిత, మది యిమ్ముగఁ దొలఁగఁ బెట్టి యన్యంబుల ని
చ్చెద నని పలుకుదు మును నీ, వది యిప్పుడు లేద యింక నడిగెదఁ బ్రీతిన్.

1. అ. నెల్లవియయును నిటు, వచ్చు నెలవు. 2. జ. జేసి యునికి.

చ. [1]పతిరహితంబు దుస్సహము । భర్తృవినాకృత యైనకాంత దూ
షిత యగు సర్వమంగళవిశేషములందును గాన మత్ప్రియుం
డతులితకీర్తిశాలి సుగుణాఢ్యుఁడు సాళ్వసుతుండు లబ్ధజీ
వితుఁడుగ నిమ్ము ధర్మపదవీపరిరక్షణ పుణ్యవీక్షణా. 248

వ. అనిన నట్లు చేయుదు నని యాక్షణంబ కృతాంతుండు సత్యవంతు నపగత
పాశుం జేసి యాసుందరి కి ట్లనియె. 249

చ. కొను మిదె నీమనఃప్రియునిఁ । గోమలి వీఁడు చతుశ్శతాబ్దముల్
మను నిటమీఁదఁ బుత్త్రులఁ గ్రమంబున నూర్వురఁ గాంచుఁ గీర్తివ
ర్ధనుఁ డగు సంతతాధ్వరవిధానములం బరితుష్టి సేయు న
య్యనిమిషకోటి కెల్లను [2]నిజాన్వయమాళివిభూషణుం డగున్. 250

వ. అని యాదేశించి యాతం డంతర్హితుం డయ్యె నక్కాంతయుఁ గ్రమ్మఱిచని యె
ప్పటియట్ల జీవితేశ్వరుం దనతొడలపై నిడికొనికూర్చున్నయెడం గొండొకవడికి
లబ్ధచేతనుం డై సత్యవంతుండు దెలిసి నిజవల్లభం జూచి యి ట్లనియె. 251

క. కడుఁ దడవు నిద్రపోయితిఁ, [3]బడఁతీ ననుఁ దెలుపవలదె । బలియుఁ డొకరుఁడె
క్కుడుజవమునఁ బట్టి బలం, బెడఁగలుగ ననుఁ దిగిచె నాతఁ డెవ్వఁడు సెప్పుమా.

చ. అది గల గాదు నిక్కువమ యైనటు లున్నది నాకు నెంతయున్
మది మఱి పుట్టె నావుడును । మానిని యి ట్లను నీకు నంతయున్
ముదమున రేపు సెప్పెద దమోమయమై యిదె శర్వరీముఖం
బొదవె విలంబనం బిచట । నొప్పదు లెమ్ము నరేంద్రనందనా.

మ. అదె నక్తంచరు లిందు నందును మహోగ్రాకారులై [4]క్రమ్మరా
మొదలం జొచ్చిరి ఘోరఫేరవరుతుల్ । మిన్నందెఁ దీవ్రంబు లై
పదశబ్దంబులు మీఱెఁ జూడు కలయం । బాఱం దొడంగెం బెనుం
గదుపుల్ గట్టి మృగంబు లెంతయు భయోత్కంఠంబు నాకయ్యెడిన్. 254

క. విను నీవు దడయుటకు మీ, జననియు జనకుండుఁ గరము । సంతాపభరం
బునఁ బొందుదు రింతకుఁ గ్ర,న్ననవారికి సంతసం బొనర్పవె యధిపా. 255

వ. అని పలికి తదీయవిషాదచేష్టితంబు లుపలక్షించి వెండియు. 256

చ. తమమును బెల్లుగాఁ బరఁగె । దవ్వు నిజాశ్రమభూమియున్ మదిన్
శ్రమమును బాయ దిప్డు నను చందమ యైనఁ జనంగ నేల యిం
పమరఁగ నింతప్రొద్దు సుగుణాకర యిచ్చట నిల్చి రేపు వో
దమ తెఱఁ గెద్ది నావుడును । దన్వికి సాళ్వతనూజుఁ డి ట్లనున్. 257

క. మానె శిరోవేదన నా, మేనికి దగులావు వచ్చె । మెల్లన యరుగం

1. అ. పతివిరహంబు. 2. గ. నిజాన్వయకోటివిభూషణంబుగన్. 3. క. గ. అ. జ. బడఁతి ననుం దెలుప వలదె ♦ మఱియొక్కరుఁడె. 4. జ. క్రమ్మఁగా.

గా నేర్తుఁ దల్లిదండ్రులఁ, గానక యే నెట్లు నిలుతుఁ గాననభూమిన్. 258

క. ఇంతకు మున్నెన్నఁడు నే, నింతతడవు వారిఁ బాసి యెందుఁ దడయ నేఁ
డింతవడి మసలుటకు వా, రెంత వడిరొ యేమియైరొ యెట్లున్నారో. 259

ఆ. సంధ్యప్రొద్దు నన్ను జనని యెన్నఁడు నిలు, వెడల నీదు నేఁడు విపినభూమి
మధ్యరాత్రివేళ మసలుంగ కాయము, యెట్టిపాటు వడునొ యేనెఱుంగ. 260

సీ. కౌఁగిటనునుఁజిక్కఁ గదియించిశిరముమూ,ర్కొంచును బాష్పముల్ గురియుచుండ
బట్టి మాయొడలునుఁ బ్రాణంబులును నెల్ల,యర్థముల్ నీవ మా యన్ననీవు
దేపగా సంసారతీరంబు సేరెద, మని తలంచెదము సుమ్మన్నయన్న
కన్నులు లేనిమా కన్నులుఁ గాళులు, నీవ కదన్న మా నిఖిలవంశ

ఆ. మును సముద్ధరించు మోపునీయదియ క,దన్న యనుచు నిట్టులగ్గలంపు
బ్రేమ ననుదినంబుఁ బ్రేముడింతురు వృద్ధు, లక్కటకట యేమియైరొ నేఁడు.

ఆ. అడవి కేఁగుదెంచి యడరంగ ఫలమూల,తతులు గొనుచు నేను దడయకపుడ
పోవ నోపనైతి దైవోపహతి నింత, చిక్కువడితి నేమి సేయువాఁడ. 262

క. నాయున్నచో టెఱుంగక, యా యాశ్రమవాసులైన యందఱు నతిదుః
ఖాయత్తుఁ డగుచు నడుగును, మాయయ్య దలంకి మాటిమాటికి నింకన్. 263

క. నావార్త వినక యింతకు, నావృద్ధులు భిన్నహృదయులై ప్రాణంబుల్
వో విడుతురు గా కచటికిఁ, బోవం బని గలదె యేనుఁ బుచ్చెద నసువుల్. 264

—* సత్యవంతుఁడు సావిత్రితోడ మరలి తన యాశ్రమంబునకు వచ్చుట. *—

వ. అని బహుప్రకారంబులం బలవరించి కన్నీరు నించిన నక్కాంత దుఃఖాక్రాంత యగుచు నతని నాశ్వాసించి నవమృణాళమృదులంబు లగుభుజంబులఁ గౌఁగిలించి యెగయ నెత్తిన మెత్తన నిలిచి యతండు ధూళిధూసరంబైన శరీరంబు నొడసి కొని గమనంబున కుత్సహించిన. 265

క. ఫలభారము దుర్భర మని, వెలఁది యచట నొక్కవృక్షవిటపంబున ని
మ్ముల గరిడియ దగిలిచియు, జ్వలపరశువుఁ గొనుచు మృదులసంభ్రమలీలన్. 266

వ. జీవితేశ్వరువామబాహువు నిజవామభుజంబుపయి నిడికొని దక్షిణహస్తంబున నతని గ్రుచ్చి కౌఁగిలించి మందగమనంబున నాశ్రమోద్దేశంబునకు మగిడె నంతకు మున్న యక్కడ. 267

ఉ. కన్నులు వచ్చి యెల్లెడలుఁ గన్గొని వృద్ధనరేంద్రుఁ డాత్మజుం
గన్నులఁబోలె నైనతనగాదిలిపుత్త్రుఁడు కాననంబులో
నెన్నఁడు లేదియంతతడ వేటికిఁ జిక్కెనొ యంచు నార్తితోఁ
గన్నులు లేనియ ట్లొకఁడు గానక యేడ్చె సతీసమేతుఁడై. 268

తరలము. కొడుక యెందు నందురో యుచుఁ గోరి ప్రేమభరంబునం
గొడుకుసద్గుణకోటు లెల్లను గోటిభంగుల నొలి ను

గ్గడన సేయుచు సత్యవంతుని§గాన రే మునులార యీ
యడవిలోపల నంచు హాసుత § యంచు ధైర్యము డించుచున్. 269

వ. ఉన్నంతఁ దదాశ్రమవాసులైన మును లందఱు నతనిం బొదివికొని తదీయనయన లాభంబునకు విస్మయం బందుచు నుచితవాక్యంబుల నతని నాశ్వాసించుచుండిరి తదనంతరంబ యొక్కముహూర్తంబునకు సావిత్రీసహితుం డై చిత్రాశ్వుండు సనుదెంచిన నావృద్ధదంపతు లత్యంతహర్షంబున నతనిం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధఘ్రాణంబు సేసిరి మునివరులును గరంబు సంతసిల్లి రప్పు డారాజర్షిముఖ్యుండు పుత్త్రునిం జూచి యయ్యా యిట్లేల వనంబులో మసలి తని యడిగిన నతండును దానుఁ జని పండ్లు గోయుటయును గాష్ఠదళనంబు సేయునెడం దలయేరు గిదిరి నిలువ నోపక విశ్రమించుటయుఁ ద న్నొక్కపురుషుండు గలలోన నిగ్రహించుటయుం జెప్పునెడ సావిత్రి మామ కి ట్లనియె 270

సీ. ఈరాజసుతునకు § నిద్దినంబున మర,ణం బని మును చెప్పె § నారదుండు
మునినాథువచనం బ§మోఘంబు గావున, నేముఱ కేను నేఁ § డితనితోడ
నడవికి నేఁగితి § నచట నీతఁడు సుప్తుఁ, డై యున్నయెడ వచ్చె § నంతకుండు
వచ్చి యివ్విభునిజీ§వముఁ గొని పోవంగ, వెనుకన చని యేను § వివిధభంగి
ఆ. సత్యధర్మఫణితి § సంస్తుతించుటయుః గృ,పార్ద్రచిత్తుఁ డగుచు § నజ్జముండు
నాకు నెమ్మి నొసఁగె§నాలుగువరము లం,దొకట నితఁడు జీవ§యుక్తుఁ డయ్యె.

వ. మఱియు నొకవరంబు భవదీయనయనోన్మేషణకారణం బయ్యెఁ దక్కనవరద్వయంబునకు మీకు వైరిహృతరాజ్యసంప్రాప్తియు మదీయజనకునకుఁ బుత్త్రశతలబ్ధియు నగు నని చెప్పిన నయ్యిద్దఱుఁ బరమానంద[1]కందళితహృదయులై కోడలి కి ట్లనిరి. 272

క. ఆపత్సముద్రమగ్నం, బై పోయెడు నస్మదన్వ§యము పెం పెసఁగం
దేప యయి కడవఁ బెట్టిన, నీపుణ్యచరిత్రకీర్త§నీయము తల్లీ. 273

వ. అని యభినందించి రప్పు డయ్యిందువదనను మునివరు లందఱుఁ బ్రశంసావచనంబుల నుపలాలించి వారల దీవించి నిజగృహంబులకుఁ జని రంతం గతిపయదినంబులకు. 274

సీ. ఆసాళ్వభూపతి§యాప్తమంత్రులు మూల, భృత్యులుఁ బౌరులు§బృథివిఁ గలుగు
పెద్దలుఁ గూడి సం§ప్రీతి నాతనిపాలి, కే తెంచి వినయస§మేతు లగుచు
నవనీశ నీశత్రుఁ § డాత్మీయభృత్యభే, దనమునఁ జేసి బాం§ధవసహాయ
సహితుఁ డై మృతిఁ బొందె § సకలజనంబులు, నేకచిత్తంబున § నిపుడు నిన్నుఁ
ఆ. బ్రకటరాజ్యపదవిఁ § బట్టంబు గట్టంగ, వచ్చినారు నిఖిల§వసుధయందు
విస్తరిల్లె నీదు§విజయఘోషము భద్ర, గజము నెక్కి వేగ § కదలు మింక. 275

1. క. శీతలశరీరు లై.

క. ప్రాకటతపోబలంబున, నాకలితవిలోచనుండ । వై యున్ననినుఁ
లోకేశ చూడఁ గంటిమి, మాకన్నులు చల్ల నయ్యె । మాభాగ్యమునన్. 276

వ. అనినం బ్రహృష్టహృదయుం డై ద్యుమత్సేనుండుఁ దత్క్షణంబ తదాశ్రమవాసు
లయినమునుల నామంత్రణంబుసేసి కొడుకునుం దానును గజారూఢుఁ డై (సతీ
సమేతుఁ డగుచు) బహుళచతురంగసేనాసంకులగమనంబునం బురంబునకుఁ జని
సకలమహీరాజ్యంబును గైకొని చిత్రాశ్వునకుం బురజనసమ్మతిం బ్రథితయావ
రాజ్యపట్టం బొసంగి పరమైశ్వర్యధుర్యుం డయ్యె నిత్తెఱంగున. 277

క. తనమగని నత్తమామల, జననీజనకులను దన్ను । సకలకులంబుల్
ఘనముగ సముద్ధరించెను, జనవర సావిత్రి దత్సు।చరితన కంటే. 278

తే. ఆపతివ్రతయట్ల యీ।యజ్ఞసేని, పరమకళ్యాణి ధర్మసం।భావనీయ
యధిప మిమ్మును మీయఖి।లాన్వయంబు, నుద్ధరించు మహాభాగ్య।యుక్తిఁ జేసి,

క. అని చెప్పి పాండుతనయుల, ననఘుల వీడ్కొని మునీంద్రుఁ । డనుపమతేజో
ఘనుఁ డగుమార్కండేయుఁడు, దనయాశ్రమమునకు నరిగె । దద్దయు నెమ్మిన్.

—* సూర్యుఁడు బ్రాహ్మణవేషంబునఁ గర్ణునకు హితంబు సెప్పుట. *—

వ. అని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనునితో మునీంద్రా యింద్రుండు
గర్ణుకవచకుండలంబు లెవ్విధంబున హరియించెం జెప్పవే యని యడిగిన నతం
డి ట్లనియె. 281

సీ. వనమున నప్పాండు।తనయ లుండఁగ నందు, వరుసఁ బండ్రెం డగు।వత్సరంబు
కడపట నింద్రుఁడు । గడఁగి పాండవహిత, కారి యై కర్ణుని।కవచకుండ
లములు మాయాప్రయో।గమున హరింపఁగఁ, దలఁచిన నాతని।తలఁ పెఱింగి
జలజాప్తుఁ డొకనాఁడు । వెలయ రాధేయున, కదియెల్ల నెఱిఁగింతు।నని తలంచి

ఆ. లోకనుతుఁడు బ్రాహ్మ।ణాకార మొప్పంగ, నతనియున్నకడకు । నరుగుదెంచి
యేకతంబ యున్న।యాకర్ణుతోడ న,భీష్టభంగి దోఁప । నిట్టు లనియె. 282

క. ఓ కర్ణ సుజనవినుత గు,ణాకల్ప భవద్ధితార్థ । మై యొకకార్యం
బేకతమ చెప్ప వచ్చితిఁ, బ్రాకటముగ వినుము నాదు।పలుకులు వరుసన్. 283

వ. పాండవపక్షపాతి యై పాకశాసనుండు భవదీయంబు లయినకవచకుండలంబులు
హరింపం గోరి నీవు బ్రాహ్మణప్రియుండ వనియును బ్రాహ్మణు లడిగిన నెయ్యది
యైనను వంచన సేయ వనియును నెఱుంగుం గావునఁ గపటబ్రాహ్మణుఁ డై వచ్చి
యడుగం గలవాఁడు నీవును గవచకుండలంబు లీ వలవదు రత్నకాంచనవనితా
ప్రముఖంబు లయినపదార్థంబులు సూపియుం బ్రార్థించియు నెవ్విధంబుననయినం
గడపి పుచ్చ వలయు నట్లుగాక వీని నతని కిచ్చి తేని మృత్యువశంబునం బొందఁ
గలవాఁడవు. 284

చ. అమృతమయంబు సువ్వె సుగుణాకర యిమ్మహనీయవస్తుయు

గ్మ మిదియ యుండునేనిఁ ద్రిజ। గంబులయందు నశేషశత్రులో
కమునకు నీవు వధ్యుఁడవు । గావు నిరంతరసౌఖ్యసంప్రమో
దమున వెలుంగు దీ విది హి।తంబుగఁ జెప్పితి మోసపోకుమీ. 285

క. అనిన విని సూతతనయుఁడు, వినయంబున నిట్టు లనియె । విప్రాకారం
బున వచ్చిన వేల్పవు నీ, వనఘా యెవ్వఁడవు నాకు । నానతి యీవే. 286

క. అనిన నతఁ డేను సూర్యుఁడ, మనమున నీయందుఁ గలుగు।మక్కువఁ గర్జం
బొనరఁగ నుపదేశింపం, జనుదెంచితి ననిన నతఁడు । సంబ్రమ మొప్పన్. 287

వ. అభివాదనంబు సేసి దేవా దేవర నాకత్యంతహితుండ వగుటం జేసి కృతార్థుండ
నైతి నిం కొక్క విన్నపంబు సేసెద నవధరింపుము. 288

ఉ. భూసురకోటి వేఁడుటయుఁ । బోఁడిగఁ బ్రాణము లైన నీగి నా
బాస దినేశ [1]లోకమునఁ। బ్రస్ఫుట మింతయు నట్లు గావునన్
వాసవుఁ డట్టె నన్నడుగ । వచ్చుఁ బ్రియంపడి నాకు నొక్కబ్రాఁ
తే సురలోకవందిత మ।దిం గవచంబును గుండలంబులున్. 289

క. జగముల నెల్లను నిండిన, పొగడిత గడువెలితి సేసి । పొల్లయొడలికై
తగవే జన్మవ్రత మిటు, దిగ విడువఁగ నేఁడు నాకుఁ । ద్రిభువనదీపా. 290

మ. మతిఁ గుంతీసుతపక్షపాతి యగుచున్ । మాయాస్వరూపంబుతో
[2]జితదైత్యుండు శతక్రతుండు నను భి।క్షింపంగ నేతెంచున
ట్టితెరంగైనఁ దదీయకీర్తియు చుమీ । డిందుం ద్రిలోకీసము
న్నత మై యొప్పు మదీయకీర్తి యిది సూ । నాపుణ్య మెబ్భంగులన్. 291

ఆ. కీర్తి విడువఁ జాలఁ । గీర్తితో మొలఁగంగఁ, జావు వచ్చెనేనిఁ । జత్తుఁ గాని
జగములోన నెల్ల।నడికంటెఁ జావు మే,లనఁగఁ బరఁగుమాట । యనఘ వినవె.

ఉ. కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ । గీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచు స
త్కీర్తియ యాయువున్ సిరియుఁ । గీర్తివిహీనుఁడ చూ శవంబు దు
ష్కీర్తికి నెల్లచేటులును । గిట్టి హరించు ననండె తొల్లి భ
క్తార్తిహరుండు నాఁ బరఁగు।నంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్. 293

సీ. విప్రులు గడు నర్థి। వేఁడినఁ గలిమిలోఁ, బొచ్చెంబు సేయక । యిచ్చు టొకటి
బలితంపుఁబగతురఁ। బరిమార్చుటొక్కటి, దండియై యనిఁజచ్చు।టొండెనొకటి
శరణాగతుని నెట్టి। శత్రుని నైనను, గరుణఁ గయ్యంబునఁ। గాచు టొకటి
భామినీద్విజవృద్ధ। బాలాతురుల కైన,యాపదఁ జెచ్చెరఁ । బాపుటొకటి

ఆ. [3]యనఘ యివి వ్రతంబు।లై చెల్లు నాకునిం, దొకటి దప్పెనేని । వికల కీర్తి
నగుదుఁ గాన యిత్తు। [4]నఖిలభావములనా, ఖండలునకుఁ గవచ। కుండలములు.

---

1. క. గ. దీని నుడుపంగఁ జతుర్ముఖుఁడైన నోపఁడే, వ్యాసవు. 2. ఙ. జిత ధైర్యుండు. 3. జ. రైనయివి. 4. గ. నఖిలమ్ము నెఱుఁగునా.

వ. అనినఁ గర్ణునకు సూర్యుం డి ట్లనియె. 295

క. కడునెయ్యుర హితముగఁ జెప్పెడుపలుకులు వినవు గరము వేలవు నీ వె
క్కడ బుద్ధి తెరువులెక్కడ, చెడక వినుము నీకుఁ దెలియఁ జెప్పెదఁ గర్ణా.

క. తనకుఁ దనయులకు సతులకు, జననీజనకులకు బంధుజనులకుఁ గీర్తిం
దని తెరువునఁ గీర్తి గొనం, జనుఁగా కందఱును జెడుయశం బేమిటికిన్. 297

ఉ. కావున నీవుప్రాణములు గావుము కీర్తియటుండ నిమ్ము నీ
జీవిత మున్నఁగీర్తి మఱి చేరదె కీర్తి యొకం డనంగ నే
లా వనితల్ దనూభవులు లక్ష్ములు బంధులు సార్వభౌమ తే
జోవిభవంబు [1]ని మ్మడరఁజొప్పడుఁబ్రాణ మొకండు కల్గినన్. 298

క. మృతుఁ డైననరుఁడు వెస భస్మితుఁ డై చనుఁ గాక కీర్తి మేలిమి గనునే
మృతుదేహంబునకు నలం,కృతిఁ జేసినయట్లు మృతునికీర్తియుఁబిదపన్. 299

వ. నీవు నాకు నత్యంత భక్తుఁడ వగుటంజేసి భక్తజనరక్షణంబు గర్తవ్యంబుగావున నీకిట్లన్నియుం జెప్పవలసె మఱియు దేవనిర్మితం బైనరహస్యం బొక్కటి గలదు దానంజేసి నీయందు నాకు వాత్సల్యంబు మిగిలియుండు నది యిప్పు డేను జెప్పఁ బిదప దనయంతన యెఱుంగంబడియెడు నీకు నర్జునునకుం దెగనిపగ యై యుండు మీకు గయ్యంబు నయ్యెడు నందునీవు సహజకుండలమండితుండ వగుటం జేసి యర్జునున కజయ్యుండ వయ్యెద వట్లుం గాక వీనిం గోలుపోయి తేని నెంతయు దెప్పరం బగు ననినం గర్ణుం డి ట్లనియె. 300

మ. కరుణామూర్తివి నీవు సంతతము భక్తశ్రీసమాధానత
త్పరచిత్తుండవు గావునం గడఁగి నాపై మక్కువం బద్మినీ
వర మే లానతి యిచ్చి తిం కొకటి దేవానిన్నుఁ బ్రార్థించెదం
గరుణన్ నా ప్రతికూలదుర్లలితవాక్యంబుల్ సహింపం దగున్. 301

క. అనృతమున కెంత వెరతును, విను మంతకునకును నంత వెరవఁ బ్రతిగ్రహిం
చిన వ్రతము విడిచిదుర్గతిఁ, జనఁజాలుదునయ్య నన్నుఁ జనునే మాన్పన్. 302

వ. అర్జునుండు దుర్జయుం డని చూడవలదు నీవును మదీయంబు లగుదివ్యాస్త్రవిశేషంబు లెఱుంగుదు జామదగ్న్యుండును ద్రోణుండునునాకు నొసంగినదివ్యాస్త్రంబు లల్పంబులుగావు గావున నవశ్యంబును సమరంబున నమరరాజనందనుం దెగటార్ప నోపుదు నీవింక నొండు దలంపక నాకు ననుజ్ఞ యిమ్మనిన నొక్కింత విచారించి [2]యాదేవుండు రాధేయున కి ట్లనియె. 303

—* సూర్యుఁడు గర్ణునితో నింద్రునిచే శక్తి గైకొను మని చెప్పుట. *—

తే. ఎల్లభంగుల నిశ్చయంబిదియయేని, వత్స విను మింక నొక్కటివాసవునకు
గలదుదారుణంబుననమోఘంబునైన, శక్తియదినీకునడుగుముసవినయముగ.

1. క. నిమ్ముపడ. 2. క. యాదితేయుండు.

క. తొలితొలి బలసూదనుచే, జెలువుగ నాదివ్యశక్తి సేకుఱఁ గొని కుం
డలములుఁ గవచంబును మఱి, యలఘుమతీ యిమ్మహాభద్రమగు నట్లయినన్.

ఉ. [1]వైరులఁ జంపిచంపి వెస వచ్చు గరంబున కాజిలోన న
ద్దారుణశక్తి వాసవుఁడు దానన తొల్లి సహస్రసంఖ్యలం
గ్రూరసురారిసంఘములఁ గూల్చె మహాభుజ నీకు నెమ్మి నా
ఘోరపుసాధనంబు దొరకొన్న నవశ్యము [2]గెల్తు పోరులన్. 306

వ. అని చెప్పి కమలహితుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ గర్ణుండును వాసవురాక కెదురు
చూచుచుండె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 307

మధురాక్కర. కలదు దేవగుహ్యం బని కమలబాంధవుఁడు గర్ణుఁ
బలికె నని చెప్పి తది యెద్ది బలియుఁ డాసూతజుండు
లలితకవచంబు మణికుండలములు నెమ్మియిఁ బడసె
వెలయ నివ్విధ మంతయు వివరింప వలయునాకు. 308

వ. అనిన వైశంపాయనుం డది యంతయుం జెప్పెద విను మని యిట్లనియెఁ దొల్లి
కుంతిభోజుకడకు దుర్వాసుం డతిథి యైవచ్చి వానిచేతం బూజితుం డై నాకు
నీయింటఁ గొంతకాలంబు వసియింప నిష్టం బైనది నాయున్నయంతకాలంబును
నీవును నీయనుచరులును నిర్వ్యాజం బగుభక్తి సేయవలయు నిట్లొప్పదే
యనుటయు నొడంబడి యతండు దనకూఁతుం బృథ యనుకన్యకం బిలిచి య
మ్మహామునిం జూపి. 309

ఉ. దేవసమానుఁ డీధరణిదేవుఁడు వేడుక మద్గృహంబునం
దా వసియింపఁ గోరుటయు దానికి నేనును నియ్యకొంటి నిం
దీవరనేత్ర నీవుఁ గడుధీరవు ధీవినయోపచారసం
భావితవృత్త వట్లగుట భక్తి భజింపుము బ్రాహ్మణోత్తమున్. 310

క. ఇతఁ డెయ్యది యెత్తఱి స,మ్మతిఁ గోరిన నది ఘటించి మచ్చిక నిడి తో
షితుఁ జేయు మిమ్మహాత్ముని, మతి యలుగక యుండవలయు మానిని యెపుడున్.

ఆ. వినుము విప్రవరులు వెడవెడఁ గినిసిరే, నియును ధరణి యెల్ల నీఱుసేయఁ
జాలుదురు తపఃప్రశస్తులు దుర్వార, తేజు లెందు నధికధీరమతులు. 312

క. భూదేవపరాభవమునఁ, గాదే వాతాపిదండక ప్రభృతులు పెం
పేది చెడిరి భూదేవస,మాదరమునఁ, గాదె బ్రదికినవి యిజ్జగముల్. 313

సీ. పసిబిడ్డ వయ్యును బడఁతి నీవెంతయు, గుణవంతురాలవు గురులయందుఁ
బెద్దలయందును బృథివీసురులయందుఁ, గడుభక్తి సేయుదు కమలనయన.
బంధులుఁ జెలులు సంబంధిజనంబులుఁ, బురమువారును నంతిపురమువారుఁ

1. 305 వ 306 వ పద్యములకు నడుమ 'అమ్మహాసాధనంబు తెఱంగుఁజెప్పవచ్చెరువుదాని విశేషంబుఁ జెప్పెద విను మని మఱియు నిట్లనియె' ననువచనము నొకటఁగాన్పించెడి. 2. గ. మేలు,

బూఁబోఁడి నిను నెమ్మిఁ ॥ బొగడనివారు లే, రే మని వర్ణింతు ॥ నేను నిన్ను
తే. యదుకులంబునఁ బుట్టి యత్యంతసౌఖ్య, మమరఁ బెరిఁగితి నాపుత్త్రి ॥ వైత్రిలోక
సుందరము రూపుప్రాయంబు ॥ సొంపు నిట్టి, దిచ్చరిత్రంబు సతులకు ॥ నెందుఁ గలదు.
వ. నీగౌరవం బంతయు నెఱింగి కాదె వహ్నిసమానుండైన యీమహాముని నారాధిం
చుటకు నీయందు భారం బెక్కించెద నీవును దర్పంబును నహంకారంబును దూ
రంబున నిడి యిప్పుణ్యపురుషుం బరితుష్టుం జేసి కృతార్థతం బొందు మనిన న
క్కన్నియ దండ్రి కి ట్లనియె. 315
ఉ. కోరుదు నేను విప్రతతిఁ ॥ గొల్వఁగ నెప్పుడు నాత్మలోన నా
కోరిన కోర్కి నేఁడు దల ॥ కూడె నరేశ్వర యట్లుఁ గాక నీ
కోరినయట్టి[1]యవ్విధము ॥ గోరి యొనర్చుట నాదుభాగ్యసం
భారము గాదె యూఱడుము ॥ భారము నాపయిఁ బెట్టి నెమ్మదిన్. 317
వ. అని పలికిన సంతసిల్లి కుంతిభోజుండు దుర్వాసున కక్కన్నియఁ జూపి యిట్లనియె.
క. ఈపిన్నది నాకూఁతురు, తాపసజనముఖ్యమిమ్మఁ ॥ దాఁ గొలువంగా
నోపుదు నని పూనెం బసి, పాప సుఁడీ కినుక లేక ॥ పనిగొనవలయున్ 318
చ. ఎఱుఁగక తప్పుగా మెలఁగె ॥ నేనియు దానికిఁ జేసి నేరముల్
గఱపి ప్రియంబుతోఁ గొలువు ॥ గైకొనఁగాఁ దగు మీకు బాలురుం
దెఱవలు వృద్ధులుం దమకుఁ ॥ దెల్లగఁ దప్పులు సేసి రేనియు న్
మఱతురు గాని యల్గరు స ॥ మగ్రశమాన్వితు లైన తాపసుల్. 319

—* కుంతి దుర్వాసునకుఁ బరిచర్య సేయుట. *—

వ. అని యప్పగించి యప్పార్థివేంద్రుం డప్పు డమ్మునీంద్రునకుఁ జంద్రికాధవళం
బైనసౌధంబునందు శయనాసన ప్రముఖోపకరణంబులు నభిమతాహార సాధన
ద్రవ్యంబులు నాయితంబులు సేయించి తాను సంతసంబున నూఱడి యుండె
నంత. 320
క. భావించి నాఁడునాఁటికి, వేవిధముల మిగుల భక్తి ॥ వినయంబులతో
దైవోపచారముల భూ, దేవోత్తముఁ గొల్చెఁ గుంతి ॥ దేవి నియతయై. 321
సీ. అతఁడును దద్భావ ॥ మరయంగ మదిఁ గోరి, రూపించి యొకమారి ॥ రేప వత్తు
నని పోయి నడికిరే ॥ యర్థితోఁ జనుదెంచు, [2]రేయి వచ్చెద నని ॥ రేపు వచ్చు
నేప్రొద్దు వచ్చిన ॥ నింతి యప్పుడు భక్ష్య, భోజ్యముల్ గ్రొత్తపొ ॥ ల్పుగ నొనర్చు
నెయ్యది గోరిన ॥ నిచ్చకు రాఁ బెట్టు, నలయదు మది నైన ॥ నలుగ దెపుడు
ఆ. ననుదినంబు భోజుఁ ॥ డాత్మజఁ బిల్పి త, ద్వర్తనంబు నడుగ ॥ వనజముఖియుఁ
దాను గొల్చు తెఱఁగుఁ ॥ దాపసవరునిచం, దమును జెప్పుచుండుఁ ॥ దండ్రి యలర.
వ. అంత నొక్కసంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బయినఁ బ్రీతుండై దుర్వాసుండు గుంతి

1. గ. దివ్విధము 2. చ. మాపు.

జూచి నీచేసినయారాధనంబునకు మెచ్చితి నభిమతంబు లిచ్చెద నడుగు మనిన నమ్మౌనిని గృతాంజలి యై మీరు నావలనం బ్రసన్నులరయితిరి దీనికి మాత్రం బ్రియుం గరంబు నలరు నింతియుచాలు నొం డేల యనిన నతం డక్లేని నిది యొక్కమంత్రంబు గైకొను దీనంజేసి యెవ్వేనివేల్పు నాహ్వానంబు సేసెద వవ్వేల్పు సనుదెంచి నివశంబున నుండు ననిన నొం డన వెఱచి కుంతియుం బ్రసాదం బనియె నమ్మునీంద్రుండు దాని కమ్మంత్రంబు విధియుక్తంబుగా నుప దేశించి కుంతిభోజుని దీవించి నిజేచ్ఛం జనియె నంతఁ గొంతకాలంబునకు. 323

మ. మదిఁ గారుణ్యము సేసి విప్రవరుఁ డీమంత్రంబు నా కిచ్చె నే
నిది యేచందము చూతు నంచు నొకనాఁ డిచ్ఛం బుతుస్నాత యై
సుదతీరత్నము పూర్వశైలతటిపై శోభిల్లుతిగ్మాంశుఁ జూ
చి దళత్పంకజభంగి నుల్లసిత యై చిత్తంబు రాగిల్లఁగన్. 324

వ. సహజకుండలకవచాభిరామం బయినతదీయమూర్తివిభవంబున కోటువడి దేవా భవత్సమానరూపసుందరుం డగునందనుం గరుణింపవే యని మనంబునంగోరుచు మంత్రోచ్చారణంబు సేయు చున్నఁ బ్రభాకరుండును నిజయోగబలంబున మూర్త్యంతరంబు ధరించి కుంతిపాలికిం జనుదెంచి మధురస్వనంబున. 325

తే. అబల నీమంత్రబలమున నరుగుదెంచి
నాఁడ నీవాఁడ నైతి మనః ప్రియంబు
నీకు నెయ్యది యొనరింతు నిజము చెపుమ
యనినఁ బడఁతి యి ట్లనుఁ గమలాప్తుతోడ. 326

తే. కార్య మొక్కటియును లేదు కౌతుకమున, నేనుమంత్రంబునోడివితినింతమాత్రఁ
జేసి నీకు నిచ్చటికి విచ్చేయ నేల, దివికి నరుగుము క్రమ్మఱ దేవ నీవు. 327

వ. అనిన దానికి సూర్యుం డి ట్లనియె. 328

ఉ. క్రమ్మఱ పోక తప్పెడినె కాముని యే మని మున్ను నీవు చి
త్తమ్మునఁ గోరి తవ్విధము దప్పక యిప్పుడుఁ బల్క రాదె తే
జమ్మున మత్సమానుఁ గవచస్ఫుటకుండలమండితాంగు స
త్సమ్మతుఁ బుత్త్రుఁ గోరవె నిజమ్ముగ నావలనం దలోదరీ. 329

వ. కావున నిప్పుడు మదీయసమాగమంబున కొడంబడుము నీకోరినయట్టితనయుండు జనియించు నిట్లు సేయునినాఁడు నిన్నును భవజ్జననీజనకులను భస్మంబు సేయుదు మఱియు నీదైనశీలవృత్తంబు లెఱుంగక మంత్రంబు గర్వంబునంజేసి నీ కుపదే శించినతాపసు నీక్షణంబ నిర్దహింతు నిదె యంబరంబుననుండి యింద్రాదిసురవ రులు నీకతమ్మునఁ జిక్కువడి యున్ననన్ను నవ్వుచున్నవారువీరింజూడుమని దివ్య దృష్టి యిచ్చినం జూచి కుంతిభోజరాజనందన డెందంబున నమందలజ్జావివశ యగుచు దినేశ్వరున కి ట్లనియె. 330

క. తను నిచ్చుటకుం గర్తలు, జననియు జనకుండుఁ గాక చను నే నాకున్
వనితాధర్మువు విడువఁగ, ననఘా యిట్లయిన వంశహానియుఁ గాదే. 331

ఆ. మంత్రబల మెఱుంగ మదిఁ గోరి తప్పు సేసితి మహాత్మ దీనిఁ జెట్టఁ గాఁగ
నవధరింప కెట్టు లైన నాబాల్యంబు, గరుణ సైఁపవలయుఁ గమలమిత్ర.

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల దివాకరు ననునయించి యెట్లనుం బ్రమ్మఱింప నేరక తనకారణంబునఁ గులంబునకును గురుజనంబులకును నపాయం బగు నని యుం దలపోసి భయంబు మిగులఁ దెగువ సేసి యతని కిట్లనియె. 333

చ. ముదము దలిర్ప బంధుజనముల్ గురువర్గముఁ గూడి రూఢి నొ
ప్పిదముగ ధర్మమార్గమునఁ బెండిలి సేయఁగఁ బిమ్మటన్ సము
న్మదరసకేళిలీల[1]కుఁ గ్రమం బగుఁ గాక కులంబు శీలమున్
వదలి వధూజనంబులకు వచ్చునె యిమ్మెయి వేడ్క సల్పఁగన్. 334

క. బంధుమతి నైన నను నిర్బంధముమెయి ధర్మబాహ్యపథమున నలిపీ
బాంధవ యిటు సేయుటయు నమంథరభవదీయకీర్తి మలినము గాదే. 335

చ. జగములయందు ధర్మువును సత్యము నీయది గాదె దేవ యే
తగవులు నీ యెఱుంగని విధంబులె యిట్టిది నీదు బుద్ధికిం
దగ వగునేని మార్పులుకు దానన యే నగుఁ గాక నీకు నిం
పగు తెఱఁ గాచరింపు మిట యావల నయ్యెడు నింద్య కోర్చితిన్. 336

సీ. అనుటయు నద్దేవుఁ డయ్యిందుముఖిఁ జూచి, తల్లిదండ్రులును బాంధవజనులును
గారు ని న్నిగిఁ గర్తలు విను నీవ, యొడయురాలవు నీకు నుజ్జ్వలాంగి
కామంబు లెల్లను గామించి పొందుట, నయ్యెఁ గన్యాశబ్ద మట్లు గాన
యాత్మతంత్రత్వంబునందు నీ కెగ్గు లే, దే నేల నడతు ధర్మేతరంబు

ఆ. మత్సమాగమమున మదిరాక్షి నీదుక
న్యావ్రతంబుఁ జెడదు నందనుండు
నధిక తేజుఁ డుదయ మగు నిన్ను లోకనిం
దయును బొంద కుండుఁ దథ్య మబల. 337

—◆ కుంతి సూర్యుని వరంబున గర్భంబుఁ దాల్చి కర్ణుం గాంచుట. ◆—

వ. అని యొడంబఱిచి సూర్యుండు తత్సమాగమంబునం బ్రీతుం డయి దానిం గర్భాధానంబును సేసి గగనంబున కరిగె నంతఁ బూర్వపక్షంబున చంద్రుండునుం బోలె గర్భంబును గ్రమంబునఁ బ్రవర్ధనంబు నొందుచు నభివ్యక్తం బయ్యును బ్రభాకరుమహిమం జేసి లోకవిదితంబు గా కుండెఁ దత్ప్రకారంబు దాదికూఁతు రొక్కతియ యెఱుంగు నిట్లు వర్ధిల్లుచుం బది యగు మాసంబున నొక్కనాఁటి నిశాసమయంబునం గన్యాంతఃపురంబునందు. 338

1. గ. గరిమం, బగుఁ గాక.

ఆ. కొడుకుఁ గనియె సహజకుండలకవచాభి, రాము విమలకమలకోమలాక్షు
దీర్ఘబాహుఁ జారుదృఢదేహు దరుణార్కు, తేజుఁ గుంతిభోజరాజపుత్త్రి. 339

వ. ఇట్లు జనియించినయర్భకుం జూచి లోకాపవాదభయంబునకుం దలరి యాక్షణంబ యొక్కమంజూషలోన నబ్బాలకుం బదిలంబుగా నిడి దాని నతిదృఢంబుగాఁ దెప్ప బంధించి సఖియునుం దానును గొని చని పురసమీపగతం బయినయశ్వనదీప్రవాహంబున విడిచి కుంతి యెంతయు సంతాపంబున నిట్లని విలాపంబు సేసె. 340

ఆ. కొడుకు నిన్నుఁ గాంచు కొఱఁతనోములు కాని, పెంచి గారవించి పేర్మి నీదు
ప్రోవుఁ గుడువఁ గాంచుపుణ్యంబు దుది ముట్ట, నేల చేయ నైతి నేను కుఱ్ఱ.

మ. నెఱయం బున్నమచందురుం బెనయునీనెమ్మోమునం [2]దియ్యమై
చిఱునవ్వొప్పఁగఁ జూడనీక పులకల్ చెల్వొంద నిన్ గ్రుచ్చి య
క్కఱ[3]దీఱం బొరి నక్కునం గరము వీఁకం జేర్పనీ కిమ్మెయిన్
[4]వఱదం ద్రోవఁగఁ జేసెనే యకట దైవం బెందుఁ జొత్తున్ సుతా. 342

సీ. ఏపుణ్యసతికి నీ వింకఁ [5]జేపడియెదో, యెక్కడఁ బడియెదో యే నెఱుంగ
నేపుణ్యురాలొకో యిప్పుడు నినుఁ బుత్త్రుఁగాఁ గాంచుటకు మేలికలను గాంచు
లలిఁ బాంసుకేళి నల్లన [6]నడపాడుచు, నవ్యక్తమధురవాక్యామృతంబు
వీనులఁ గురియుచు వెడఁదకన్నులుఁ బిన్ననవ్వును శుభలక్షణములు నమరఁ
ఆ. దేజరిల్లు నిన్నుఁ దెఱవ యెవ్వతె యొక్కొ, యడరఁ గ్రుచ్చి యురమునందుఁ జేర్చి
వేడ్క మిగిలి వేనవేలభంగులఁ గొని,యాడి యాడి ముద్దులాడుఁ గొడుక.

ఉ. లాలితయౌవనోజ్జ్వలవిలాసమునం దిలకించి సుందరా
భీలవిచేష్టితం బమర [7]భీమవనోద్భవసింహరేఖమై
వ్రాలవె యింక నీ వెలమి వామవిలోచన లంగజన్మలీ
లాలసలై విపక్షులు భయాలసులై ధృతి యేది జూడఁగన్. 344

ఆ. ఎచట నున్ననైన నెల్లప్పుడును నిన్నుఁ, గన్నులారఁ జూడఁ గాంచుఁ గాన
తనయ నిన్నుఁ గనినతపనుండు గడుధన్యుఁ, డయ్యె మందభాగ్య నైతి నేను.

చ. ఇనుఁ డఱచేత మాటువడు నెన్నఁడుఁ గల్గునె నిన్ను నెమ్మనేఁ
గనియెదఁ గాక యింక నొకకాలమునం దయినం దనూన నీ
వినుతశరీరభావమును వీనులసన్మణికుండలంబులున్
ఘనతరవజ్రవర్మముఁ బ్రకాశత నొందక యుండ నేర్చునే. 346

చ. దివి భువి నంతరిక్షమున దిక్కుల గాడ్పున నగ్నియందు న

---

1. దెప్పంబునం బంధించి. 2. గ. దియ్యనై. 3. గ. యారన్. 4. జ. వఱుతం 5. ఆ. నందనుఁడవై. 6. ఆ. నడయాడుచు. 7. క. భీమమనోద్భవసారరేఖ : చ. భీమతనూద్భవసింహరేఖ ఛ. భీమమనోద్భవసింహరేఖ. జ. భీమమనోద్భటసారరేఖ. 'హిమవద్వనసంభూతం సింహం కేసరిణం యథా' అని మూలము.

ర్ణవములయందు ఘోరవిపినంబులయందును నీకు నెల్లెడఁ
శివ మగుఁ గాక దిక్పతులు సిద్ధులు సాధ్యులు రుద్రులాశ్వినుల్
పవనులుఁ బుత్త్రి నిన్నుఁ గృపఁ బాయక యెప్పుడుఁ గాచుచుండెడున్. 347

వ. అని యేడ్చుచుం గుంతి యచ్చటం దడయ వెఱచి గూఢప్రకారంబునఁ గన్యాంతఃపురంబునకు వచ్చి యెప్పటియట్ల వర్తిల్లుచుండెనట మంజూషయు నశ్వనదీవేగంబునఁ జర్మణ్వతికిం జని యందుండి యమునాగతంబై యటఁ జని భాగీరథిం బడి సూతవిషయంబునం జంపానగరంబు చేరువ నరుగుచుండె నాసమయంబున.

సీ. ధృతరాష్ట్రసఖుఁడై సత్యయతిరథుండను సూతుఁ, డతిసతులుఁ దానును నతివిభూతి
గంగలో జలకేళి సంగతుండై యుండి, తుంగతరంగానుషంగవశతఁ
జనుదెంచు మంజూషఁ గని కడు వేడుకఁ, దనపరిజనములఁ బనిచి పట్టి
తెప్పించి ధీయుక్తి యొప్ప నేకతమున, నప్పెట్టెఁ దెఱచి తా నప్పుడందు

ఆ. వినుతహేమకవచుఁ గనకకుండలధరు, ననుపమానతేజుఁ ఘనుఁ గుమారుఁ
గని మనంబులోన ననయంబు విస్మయం, బొనరఁ గ్రుచ్చి యెత్తికొని ముదమున.

వ. తనజీవితేశ్వరి యైనరాధకుం జూపి యిట్లనియె. 350

క. అనపత్యుల మైన మనకు, మనపాలిఁటి వేలుపిక్కుమారుని నిచ్చెన్
వనజాక్షి యితఁడు మానుష, జనితుఁడు గాఁడరయ దేవసంభవుఁడు సుమీ.

క. అని దానిచేతి కిచ్చినఁ, గొని యురమున నదిమికొని యెఁ గొడుకు నతివ య
వ్వనితకు బాలెంత తెఱంగునఁ జన్నులు సేఁపె నపుడు కూరిమి పేర్మిన్. 352

వ. ఇట్లా దంపతులు ప్రమోదసంపద సొంపారం గుమారుం గొని నిజమందిరంబున కరిగి యాత్మీయకులోచితంబు లగుజాతకర్మాదిసంస్కారంబు లొనరించి సహజకుండలాలంకృతకర్ణుం డగుటం జేసి వానికిఁ గర్ణుం డని నామకరణంబు సేసి రంత.

క. వసువర్మధరుఁడు గావున, వసుసేనుం డనఁగఁ బేరు వానికి నిడి రిం
పెసఁగఁగ భూసురు లాదిత్యసుతుం డిబ్భంగి సూతతనయుం డయ్యెన్. 354

వ. తద్వృత్తాంత బంతయుఁ గుంతి తనయాప్తచరులవలన విని శిథిలీకృతసంతాప యయి యుండె నతిరథుండును సంప్రాప్తయౌవనుం డైనకొడుకుం దోడ్కొని వచ్చి ద్రోణాచార్యులయొద్ద నస్త్రశిక్ష సేయం బెట్టినా సూతసూనుండు మఱియుఁ గృపాచార్యువలనను జామదగ్న్యువలనను వివిధాస్త్రలాభంబు నొంది క్రమంబున దుర్యోధనుతోడ బద్ధసఖ్యుం డై యతనికిఁ బ్రియంబు సేయం దివిరి దివిజరాజనందనుతో మచ్చరించుచుఁ బాండవుల కప్రియంబు సేయుచుండె. 355

ఉ. ఆతనియస్త్రవిద్యయు సమంచితకుండల[1]వజ్రవర్మవి
ఖ్యాతియు నాత్మలోఁ దలఁచి కౌరవనాయక ధర్మసూనుఁ డు
ద్భీతమనస్కుఁ డై యతఁ డభేద్యబలుం డని సంతతంబు నై

1. గ. వర్మ-కర్మ.

ర్యాతిశయంబు డించి హృదయవ్యథఁ బొందుచు నుండెఁ గానలోన్. 356

వ. అయ్యుధిష్ఠిరునకుఁ బ్రియం బాచరింపం గోరి కవచకుండలంబులు గొనుట కై పురందరుం డొక్కనాఁడు బ్రాహ్మణరూపంబునం జని మధ్యాహ్నసమయంబునఁ గర్ణుండు సూర్యోపాస్తి సేయుచుండి బ్రాహ్మణులకు నభీప్సితంబు లిచ్చుతఱిం గని భిక్షాం దేహి యనుటయుఁ గర్ణుం డతని కి ట్లనియె. 357

చ. అలసవిలాసలాలసరసాన్వితలైన నితంబినీజనుల్
వలసిన భూరిసస్యపరివస్తుసమగ్రము లైనగ్రామముల్
వలసిన నుల్లసన్మణిసువర్ణవిభూషణగోధనావళుల్
వలసినఁ గోరు మిచ్చెద ధ్రువంబుగ నావుడు నాతఁ డి ట్లనున్. 358

క. విను మివి యెయ్యవియును నా,కు నభీష్టముఁ గావు నీదుకుండలములు స
ద్వినుతకవచంబు నిచ్చినఁ, గొనియెద నీ నోపుదేని గుణరత్ననిధీ. 359

చ. అనవుడుఁ గర్ణుఁ డిట్లనియె నక్కట యేను విశిష్టవస్తువుల్
గొనకొని యిత్తు నాఁగ నిటు గోరెద వీవు దలంప నప్రయో
జన మగువాని భూమిసురసత్తమ యెంతయు బేల వైతి ము
న్నెనయఁగ నిట్టు లెవ్వరును నెయ్యెడ వేఁడిరె యెజ్జగంబులన్. 360

క. కుండలములుఁ గవచము న,ట్లుండఁగ ని మ్మనఘ వేఁడు మెండుధనంబుల్
నిండింతు నీమనోగత, మొం డేమియు ననకు మింక నూర్జితచరితా. 361

వ. అనిన నతం డెవ్విధంబున నొడంబడక కవచకుండలంబులయంద బద్ధాభిలాషుం డయి పలికినఁ గర్ణుండు వానిం బ్రార్థించియుఁ బూజించియు ననేకమణికనకాది ద్రవ్యంబులు నివేదించియు నెట్లును నొడంబఱుప నేరక యతని కి ట్లనియె. 362

తే. సహజములు నాకు నిక్కవచంబుఁ గుండ
లములు నివి లేక యున్న నే సమరభూమిఁ
గడిఁదిశత్రులచేత భంగంబు వడుదుఁ
గాన యీఁజాలనయ్యెద వీని నేను. 363

క. నానాజనపదబహుళము, నానాధనసంయుతంబు [1]నారాజ్యము స
మ్మానంబున నిచ్చెదఁ గొన, వే ననుఁ గారింప కింక విప్రవరేణ్యా. 364

వ. అనియును నతనియందు సుముఖత్వంబు గానక కానీనుండు దరహసితాననుం డగుచుఁ గృతకభూసురు నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 365

చ. ఎఱిఁగితి నేను నిన్ను విబుధేంద్రుఁడ వీవు జగత్త్రయంబు గ్ర
చ్చఱ భవదీయరక్షణమునందు వెలుంగుచు నుండు నిట్టి ని
న్నుఱవుగ నేను వేఁడుకొన యుక్తుఁడఁ గాక మొఱంగి నన్ను న
క్కఱ పడి నీవు వేఁడు టిది గర్జమె నిర్జితదైత్య చెప్పుమా. 366

1. గ. నాకామ్యము.

తే. అనిన నింద్రుఁ డి ట్లనియె మీ । యయ్య పద్మ
హితుఁడు మున్నింత సెప్పె నీ । కిష్ట మెసఁగఁ
గాన యెఱిఁగితి నీ వింకఁ । గడప నేల
యనఘ మాబోఁటులకుఁ బ్రియం । బైనపనిని. 367

వ. అనిన రాధేయుండు దేవా య ట్లయిన నఖిలశత్రుఘాతిని యైననీయమోఘశక్తి నాకుం గృప సేసి కవచకుండలంబులు గొను మనినం బాకశాసనుం డి ట్లనియె. 368

ఉ. ఇచ్చెద శక్తి నీకు విను । మేర్పడ నాజి మదీయశత్రులం
గ్రచ్చఱఁ జంపి జంపి యది । గ్రమ్మఱి చేతికి వచ్చుచుండు నీ
కిచ్చుట యట్లు గాదు భువి । నెందును దుర్జయుఁ డైననీరిపుం
జెచ్చెరఁ దున్మి నొక్కరున । చేకుఱ నన్ను భజించుఁ గ్రమ్మఱన్. 369

వ. ఇట్టిది సమయంబుగాఁ బరిగ్రహింపు మనినఁ గర్ణుండు నాకుం గల పగతుం డొక్కరుండు వాని వధియించుటయ మదీయమనోరథం బనుటయుఁ బురందరుండు దరహాసితవదనుం డై. 370

ఉ. నీయభిలాష మేను మది । నిక్క మెఱుంగుదు నుగ్రశౌర్యుఁ డే
జోయుతుఁ బార్థు నోర్తు నని । చూచెదు నీ కది యేల తీరు రా
ధేయ దయావిధేయుఁడు వి।ధేయజగత్త్రయుఁ డవ్యయుండు నా
రాయణుఁ డమ్మహాత్మునకు । రక్షకుఁ డేరికి వాఁడు సాధ్యుఁడే. 371

వ. అనినం దపననందనుం డది య ట్లుండె నాకు సహజం బైనకవచంబు నొలిచి యిచ్చిన మదీయదేహంబు గరంబు వికృతం బగు నది యే మని యవధరించి తనిన నింద్రుండు నీశరీరంబు భవజ్జనకుం డైనయరుణకిరణువర్ణం బెట్టి దట్టిదీప్తిం జెలు వొందు నని పలికి వానికి నమోఘశక్తి యొసంగి దీని నాపత్కాలంబునం దక్కఁ బెఱయప్పుడు ప్రయోగించిన నీకు నపాయం బగు నని చెప్పెఁ దదనంతరంబ యవ్వీరుండు గవచకుండలబులం బుచ్చి యతనికిచ్చె. 372

చ. అలఘునిశాతశస్త్రమున । నంగము లన్నియు నిర్వికారుఁడై
యొలువఁ దొడంగినట్టియెడ । హా యని కిన్నరయక్షసిద్ధసా
ధ్యులు దివినుండి యార్చుచును । దూర్యరవంబు సెలంగ నద్భుతం
బెలయఁగఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియించిరి కర్ణుపయిం బ్రియంబునన్. 373

వ. ఇట్లు సూతపుత్త్రుం వికృతగాత్త్రుం జేసి వాసవుండు ప్రమదవికాసభాసితుం డగుచు నిజలోకంబున కరిగెఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు విని కౌంతేయు లత్యంత సంతోషంబునం బొదలిరి గాంధారేయులు దుఃఖవిదారితహృదయు లై రని యిట్లు కుండలాహరణంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె. 374

అనయంబు దుస్తర మగునవ్వనవాసము నిస్తరించి ద్వాదశవర్షం
బునకడపట నేమివిధం, బొనరించిరి మత్పితామహుల్ మునినాథా 375

అనిన నమ్మహీపతికి నమ్మహీదేవుం డిట్లనియె నట్లు మార్కండేయువలనం బుణ్య
కథలు విని పాండవు లనంతరంబ క్రమ్మఱ ద్వైతవనంబున కరిగి యందున్న యెడ
నొక్కనాఁడు సుఖాసీనుం డయి యున్నధర్మరాజుపాలికి నొకబ్రాహ్మణుండు
సంభ్రమంబున బఱతెంచి యిట్లనియె. 376

—: ధర్మరాజు బ్రాహ్మణునియరణిఁ దెచ్చుటకుఁబోవుట. :—

తరుశాఖఁ దగిల్చిననా,యరణి యొకమృగంబు వచ్చి యతిరయమున న
త్తరువున నొరసికొనంగా, ధరణీశ్వర తగిలెఁ జువ్వె తచ్ఛృంగమునన్. 377

దానిఁ గొని పఱచె నమ్మృగ, మానతనృపలోక నాకు నయ్యరణిఁ దగం
గా నిపుడు దేరఁ బనుపవె, భూనుత నిత్యవిధి లోపమునఁ జన కుండన్. 378

అనవుడు నాక్షణంబ మనుజాధిపుఁ డుద్ధతచాపహస్తుఁ డై
యనుజులుఁ దాను నెంతయు రయంబున నాహరిణేంద్రుపజ్జఁగై
కొని చని కూడ ముట్టి మెఱుఁగుల్ నిగుడం బటుసాయకంబు లే
సిన నొకయమ్ము నమ్మృగము సెందద చేరద యమ్మృతంబుగన్. 379

అదియును వారి నతిదూరంబుగా నెలయించికొని చని యొక్కఘోరవిపినంబున
నదృశ్యం బైన నయ్యత్నంబు విఫలం బగుటకు విషాదంబు నొందుచు నయ్యేవురు
నతిశ్రాంతు లై శీతలచ్ఛాయం బగునొక్కవటమహీరుహంబు క్రింద విశ్రమించి
రవుడు నకులుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 380

కులశీలోన్నతియు విని,శ్చలకరుణారతియు ధర్మసంగ్రహమతియుం
గలమనకు నివ్విధంబున, నలజడి వచ్చుటకు మూల మది యెయ్యదియో. 381

అనిన నమ్మహాప్రాజ్ఞుం డతని కిట్లనియె. 382

వినుము సుఖమునకు దుఃఖం,బునకుం గారణము దనదుపూర్వకృతం బై
చను కర్మమ కారణ మిది, యని యన్యము గలుగ నేర దండోక్తియున్.

అనుటయు భీమసేనుండు నకులున కిట్లనియె. 384

ఆ. ప్రాతికామి వోయి పాంచాలిఁ గొలువులో
పలికిఁ దేర నపుడ యలుక యెసఁగ
నాంబికేయసుతుల నందఱఁ దునుమక
నునికి నిట్టియెడరు మనకుఁ బుట్టె. 385

చ. అనవుడు నర్జునుం డనియె నాసభ సూతసుతుండు పేర్చిప
ల్కినపటువాక్యముల్ వినియుఁ గిన్కఁ గుఁబూనక యేఁ దొలంగి కా
ననమున కిట్లు కాతరజనంబులచాడ్పున నేఁగుదెంచుటన్
మనకు దురంతదుఃఖములు మానక పైకొని వచ్చెఁ దమ్ముఁడా. 386

వ. అనిన యనంతరంబ సహదేవుం డి ట్లనియె. 387

ఆ. దుష్టశీలుఁ డైన దుర్ద్యూతకితవు, గాంధారుఁ బట్టి యేను దడయ కప్పుడ
తునుమ కునికి నిట్టిదుర్దశ పాలైతి, మనఘ మనము కాననాంతరముల. 388

వ. అనియిట్లందఱు నన్నితెఱంగులఁ బలుకుచుండ నజాతశత్రుండు నకులుం జూచి భవదీయసోదరు లత్యంతపిపాసితు లైనవారు నీ విమ్మహీరుహం బెక్కి జలంబు లున్నయెడ యరయు మనిన నతండును దద్వచనానురూపంబున నవ్వనస్పతిసమారోహణంబు సేసి దెసలు గలయం బరికించి దూరంబున సలిలంబు లున్నవని యన్న కెఱింగించిన నతం డట్లేని నీవ పోయి జలపానంబు సేసి మాకును జలంబులు గొని రమ్మని పనుచుటయును మాద్రేయుండు వృక్షావతీర్ణుండయి రయంబునం జని ముందట నతిమనోహరం బగుతటాకంబుఁ గని జలంబులు ద్రావంబోయిన నొక్కయశరీరభూతం బి ట్లనియె. 389

—* నకులాదులు యక్షుని నిరాకరించి నీరుద్రావి మూర్ఛితు లగుట. *—

క. ఓయన్న యీతటాకము, నాయది నీవీజలము గొనఁగ వలతేనిన్
నాయడిగిన ప్రశ్నములకు, ధీయుత యుత్తరము లిమ్ము తేటపడంగాన్. 390

క. అనుటయు నవ్వాక్యముదెస, ననాదరము సేసి నకులుఁ డక్కొలనం ది
య్యనినీరు ద్రావి నిశ్చే,తనుఁ డై యాక్షణమ పడియెఁ దత్తీరమునన్. 391

వ. అటధర్మపుత్త్రుండు సహదేవుం గనుంగొని నకులుండు జలంబులకుం జని తడసె నీ వరిగి యతనిం దోడ్కొని జలంబులు గొనుచు రమ్మని పనిచిన నక్కుమారుం డతిశీఘ్రగమనంబునం బోయి పద్మినీతీరంబునం బడియున్నయన్న తెఱంగుఁ జూచి విస్మయశోకవ్యాకులహృదయుం డగుచు నిది యేమినిమిత్తంబున నయ్యెనో యని యూహించుచుఁ బెల్లడరుతృష్ణాభరంబు సహింప నోపక జలంబుల దెస నాసఁ జేసి కొలనికి డిగ్గిన నెప్పటిభూతం బి ట్లనియె. 392

ఆ. అనఘ యీజలాశయము నాయధీనంబు, సాహసంబుఁ జేసి చనదు చొరఁగ
నాదుప్రశ్నములకు నలి నుత్తరములిచ్చి, వారి గొనుము నీకు వలసినట్లు.

క. అనిన నది యాదరింపక, ఘనుఁ డాసలిలములు ద్రావి గ్రక్కున విషమె
క్కినవిధమునఁ బరవశుఁడై, ఘనసాలమహీరుహంబుకరణిం బడియెన్. 394

సీ. అంత నంతకసూనుఁ డంతరంగంబున, సంతాప మెసఁగ వాసవతనూజుఁ
గనుఁగొని యన్న నీయనుఁగుఁదమ్ములువోయి, కడుఁదడవయ్యె నిక్కాననమున
నెయ్యది పుట్టెనో చయ్యన నీ వేఁగి, వారిని దోడ్కొని వారిఁగొనుచుఁ
జను దెమ్ము నావుడు ఘనభుజుం డధికర, యంబున నరిగి జలాశయంబు

ఆ. తీరభూమిఁ బడినవారి నవారిత, మహితశౌర్యధనుల మాద్రిసుతులఁ
జూచి విస్మయైకగోచరుఁడై సవ్య,సాచి యుల్లమున విషాదమడర. 395

నాలుగుదిక్కులుం గనుంగొని, యాలో నెవ్వరిని గాన కత్యంతపిపా
సాలసుండై సలిలంబులు, గ్రోలంగ సమకట్టి యెయ్యెం గొలనికి డాసెన్. 396

వ. డాయుటయు నాకాశవాణి యిట్లని పీతెంచె. 397

సీ. బలిమిం జొచ్చిన నెట్టివారి కయినం బ్రాణంబుపై వచ్చు నీ
సలిలావాసము మత్పరిగ్రహము తృష్ణాచ్ఛేద మొందం జలం
బులు ద్రావన్ వలతేనిం బ్రశ్నములకుం బొం దొందంగా నుత్తరం
బులు నా కిమ్మనుమన్ మనంబునం బృథాపుత్త్రుండు సక్రోధుండై. 398

మ. మునిచ్చిలి వచ్చి దుర్వచనముల్ పచరించినం జెల్లనిత్తునే
చెచ్చెర నీమొలుం గడంగ జేసెద నిప్పుడు సూడు మంచు వి
వ్వచ్చుండు శబ్దవేధిశరవర్గముం దద్వచనంబుచక్కటిం
గ్రచ్చఱ నించె మార్వ్రిరవకంపితసర్వదిగంత[1]రాళుండై. 399

ఆ. ఇట్లు లేయుటయును నెప్పటివాక్యంబు, మఱియు వినంగంబడిన మఘవసూను
డలసికొలనుసొచ్చి యంబుపానముసేసి, యిలకునొఱగె వివశహృదయుండగుచు.

వ. తదనంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు భీమసేను నాలోకించి కవలును గవ్వడియును నింత
వడి దడయుటకు నిమిత్తం బెయ్యదియో నీవు నరుగు మనినం గిమ్మీరవైరి
మారుతజవంబున నమ్మువ్వురుం జనినచొప్పునం జని పద్మాకరకూలంబునందు
నిద్రావివశులుంబోలెం బడి యున్నతమ్ములం గని దుఃఖితుండై. 401

తరలము. ఇది మనుష్యకృతంబు గాదు సురేంద్రకిన్నరపన్నగ
త్రిదశనిర్మిత మైనకర్మము దీని నింతయు నేర్పడం
బిదపం జూచెదం గాక యంచు విభీతిదూరుండు నీరువ
ట్టొదవం దత్సలిలాశయంబు సముత్సుకుం డయి చొచ్చినన్. 402

వ. అంతరిక్షగోచరం బైనవచనం బిట్లని వినంబడియె నయ్యా నీ వి ట్లేల సాహ
సంబు సేసె దిక్కులను మత్పూర్వపరిగ్రహంబు నీ వోపుదేని నాయడిగిన
యర్థంబులకు నుత్తరంబు లిచ్చి జలంబులు ద్రావు మనిన నప్పలుకులు గై
కొనక వృకోదరుండు నిపీతసలిలుం డై యచ్చోటన మూర్ఛితుం డై పడియె
నీట పాండవాగ్రజుండు. 403

క. తమ్ములు నలువురు నొక్కట, నమ్మెయి మసలుటకు నాత్మ నత్యంతవిషా
దమ్ములయి సముత్థితుం డై, క్రమ్మఱ నమ్మార్గమపుడు గైకొని నడచెన్. 404

సీ. అపగతజనశబ్ద మై యనభివ్యక్తమార్గ మై యవిరళదుర్గశైల
తరుగుల్మవల్లీవితాన మైగజసింహ, శరభశార్దూలసూకరలులాయ
బహుళ మై బహువిధపక్షికోలాహల, భయద మైకడుం బర పయినయడవి
ననుజుల వెదకుచు ననఘుండు సని కాంచెం, గమలాకరంబుతీరమునం బడిన

1. క. గ. జ. భాగుండై.

ఆ. వారిఁ బూరువంశవరుల భీమార్జున,యముల నమితబలుల విమలమతులఁ
బ్రళయపతితలోకపాలసంకాశుల, భూరిపుణ్యధనుల వీరవరుల. 405

మ. కని డెందంబునఁ దల్లడం బడర దీర్ఘశ్వాసుఁడై సర్వమున్
దనుకంపం దాల్మి చలింప విస్మయపరీతస్వాంతుఁడై శోకబా
ష్పనిరుద్ధాకులలోచనుం డగుచు మూర్ఛల్ పైకొనం గొంతసే
పు నరేంద్రోత్తముఁ డుండెఁ జిత్రమునరూపంబు బోలెం దా నచ్చటన్. 406

వ. పదంపడి డెందంబు ధృతిపొందుననిడికొని యతం డన్నలువుర నుపలక్షించి నలు
దెసలుం బరికించి యాత్మగతంబున. 407

తే. ఒరులు వచ్చినచొప్పు లే దరిగినట్టి,చొప్పు లేదు పెనంగినచొప్పు లేదు
ఘనభుజులయంగకంబులు గనుఁగొనంగ,నక్షతము లేల యొక్కొ యిట్లయిరివీరు.

ఉ. క్రూరుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁ డతికుత్సితుఁ డెంతయు బాపబుద్ధి గాం
ధారుఁడు పెక్కుమాయలకుఁ దావల మక్కట యద్దురాత్మకుల్
వారక యెద్దియేని నొకవంచనమై నిటు సేసిరొక్కొ యె
వ్వారలు నాత్మ నమ్ముదురె వక్రవిచారులఁ బాపకారులన్. 409

క. వదనంబుల తెలివియుఁ గర,పద రుచియుం జెడదు వీరు పడుటకుఁ గత మీ
యుదకము విషదిగ్ధం బని, మదిఁ దలపఁ బోల దేమి[1]మాయయొ యెఱుఁగన్.

చ. పుడమియు సర్వసంపదయుఁ బొల్పఱ వైరులపాలు సేసియీ
యడవికి వచ్చి భీకరమృగావలిపొత్తున నున్నవీరి నా
న్నడికొని యిట్లు సేసెనె యమనాథులఁబోలె విధాత్రుఁడింక నె
క్కడఁ జనువాఁడ నేది కడగాఁ దరియింతు దురంతదుఃఖముల్. 411

సీ. పుత్త్రులుదుఃఖార్తిఁ బొగులుట కనిశంబుఁ, బొక్కుచు నున్నయప్పుణ్యచరిత
మాతల్లి పాండునృపమహిషి నా కెదురుగా, వచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి వత్స నాఁడు
దమ్ములఁ గుఱ్ఱలు నీవుఁ దగ విపినంబున, కరిగితి రిప్పు డయ్యనుజు లెందు
జనిరి నీ వొక్కఁడవు చనుదెంచి తిది యేమి, యనిన నాయమతోడ నకట యేమి

ఆ. యనఁగ నేర్చువాఁడ నాచార్యవిదురశాం,తనవకృపులు నను ముదంబుతోడఁ
గుశల మడిగి రేని గుశలమే మనువాఁడఁ, [2]దలఁగ రానియెడరు దగిలె నాకు.

వ. అని పెక్కుతెఱంగుల వగచి యాధర్మజుండు దప్పి కోర్వక నీళ్ళుద్రావుటకై
సరోవరంబులోనికి దిగుటయు నశరీరభూతం బి ట్లనియె.

మ. విను మే నొక్కబకంబ నిక్కొలను పృథ్వీనాథ నాసొమ్ము నీ
యనుజుల్ మద్వచనంబు గైకొనక తోయాస్వాదులై యివ్విధం
బునఁ బ్రాణచ్యుతిఁ బొంది రీవును గడున్ మోహంబునన్ సాహసం
బునకుం జొచ్చిన నట్ల యయ్యెదు సుమీ [3]మున్నుమ్మట్ట వారించితిన్. 413

1. గ. మాయయొయెఱుఁగవన్. 2. ఙ. దలఁపఁ గాని. 3. గ. ఙ. మున్నున్న.

క. ఏ నడిగినయర్థములకు, భూనుత యుత్తరము లిచ్చి ♦ పొలుపారఁ బయః
పానము సేయుము నావుడు, నానిర్మలచరితుఁ డంబ ♦ రాభిముఖుం డై. 415

వ. అయ్యా నీవు బకరూపధరుండ వై యున్నరుద్రుండవో పావకుండవో పవనుండవో యట్లు గానినాఁడు కులపర్వతప్రతిము లయిన నాతమ్ములం బడఁ ద్రోచునట్టి బలంబు పులుఁగులకుం గలదె దేవాసురగంధర్వయక్షాదులకు దుర్జయు లైన యివ్వీరులనిట్లుసేసి నీవు గానివాఁడవపోలెందొంగియున్న వాఁడవు నాకునద్భుత భయకౌతుకంబు లొక్కటం బొడమెడు నీ వెవ్వండవు నీతలం పెయ్యది చెప్పి నాహృదయవేదన నపనయింపవే యనిన నదృశ్యభూతం బి ట్లనియె. 416

ఆ. కౌరవేంద్ర బకముఁ ♦ గాను నే విను మొక్క-,యక్షవరుఁడ నిచట ♦ నస్మదీయ
నికృతిజేసిపడిరి ♦ నీ తమ్ములందఱు, ననుచు నాక్షణంబ ♦ యతనియెదుర. 417

మ. నిలిచెం దాళసముచ్ఛ్రితాంగుఁడు మహానిర్ఘోషసంతర్జితా
ఖిలభూతప్రకరుండు దీర్ఘవిపులగ్రీవుండు దంష్ట్రాసము
జ్జ్వలవక్త్రుండు విరూపలోచనుఁడు దీప్తవిస్ఫారతేజోఘనుం
డలఘుం డాసరసీతటాగ్రమున నయ్యక్షుండు ఘోరాకృతిన్. 418

వ. ఇట్లు నిలిచి కౌంతేయాగ్రజున కి ట్లనియె. 419

క. నాయనుమతి లేకుండఁగ, నీయుదకము ద్రావిరేని ♦ నెవ్వారైనన్
ధీయుత చత్తురు నీ వలు, సేయవు సమ్యగ్విచార ♦ శీలుఁడ వగుటన్. 420

వ. కావున మదీయంబు లగుప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు సెప్పుమనిన నతండు మహాత్మా నీచిత్తరిబునకు వచ్చునట్లుగాఁ జెప్పు. నాబోటివానికి శక్యం బగునే యైనను నానేర్చువిధంబునం జెప్పెద నడుగు మనిన నయ్యక్షుం డి ట్లనియె. 421

—* ధర్మరాజు యక్షప్రశ్నముల కుత్తరంబు లిచ్చుట. *—

క. దినకరు నెయ్యది నడపును, దినకరు నెవ్వారు గొలిచి ♦ తిరుగుదు రద్దే
వునియస్తమించు టేమిట, ననఘ తదాధారభూత ♦ మది యెయ్యదియో. 422

తే. అనిన ధర్మజుఁ డి ట్లను ♦ నబ్జహితుని
నడపు బ్రహ్మంబు సురకోటి ♦ నడఁచుఁ గొలిచి
ధర్మచే నస్తమితుఁ డగుఁ ♦ దపనుఁ డమ్మ
హాత్మునకు సత్య మాధార ♦ మండ్రు బుధులు. 423

వ. అనిన విని యక్షుం డి ట్లనియె. 424

క. ఏమిట శ్రోత్రియుఁ డనఁ జను, నేమిటఁ గడుమహిమ వడయు ♦ నిమ్మగఁ బురుషుం
డేమిట సహాయయుతుఁ డగు, నేమిట నగు బుద్ధిమంతుఁ ♦ డేర్పడఁ జెపుమా.

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 426

క. శ్రుతమువలన శ్రోత్రియుఁ డగు, నతులతపోయుక్తిఁ గడుమ ♦ హత్త్వమువడయున్
ధృతిచే సహాయయుతుఁ డగు, నతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁ ♦ డగు బుధసేవన్.

చ. నరునకు నాత్మ యెవ్వఁడు ఘనంబుగ దైవిక మైన చుట్ట మె
వ్వ రతనికిం దదీయ మగువర్తన మేమిట నిర్వహించు భూ
వర యతఁ డేమి పూని యనవద్యతఁ బొందు నెఱుంగఁ జెప్పు మీ
వరుదుగ నన్న నక్కురుకులాగ్రణి యాతనితోడ ని ట్లనున్. 443

తే. ఆత్మజుఁడు సువ్వెపురుషున కాత్మయయ్యె, నాతనికి భార్యదైవికమైనచుట్ట
మతనిజీవిక పర్జన్యకతనఁ జెల్లు, నతఁడు దానము గొనియాడ్యయతిశయిల్లు.

చ. అన విని మేటిధర్మ మగునట్టిది యెయ్యది యెట్టి దెప్పుడుం
గనియెఁగఁ బండి యుండు నెసకంబుగ నెయ్యది నిగ్రహించినం
దనరుఁ బ్రమోదసిద్ధి నియతంబుగ నెవ్వరితోడిసంధియెం
దును వికలంబు గాదు పరితోష మెలర్ప నుపన్యసింపవే. 445

వ. అని దివ్యుండు పలికిన నాదివ్యబోధనుం డి ట్లనియె 446

ఆ. విను మహింస మేటి యనఁ జను ధర్మంబు, యోగకర్మ మెపుడు నొనరఁబండి
యుండు మనసుక్రొవ్వు ఖండింపఁగా మోద, మెసఁగు సుజనసంధి యెడల దెందు.

తే. అనిననతఁడు లోకమున కెయ్యదియు దిక్కు, జలము నన్నమునెద్దాన సంభవించు
విషమనంగ నెయ్యది శ్రాద్ధవిధికి నెద్ది, సమయ మనిన నిట్లని చెప్పె జనవిభుండు.

తే. సజ్జనులు దిక్కుసూవె యీసర్వమునకు, నభముధరణియుజలమునన్నమ్ము నుద్భ
వించు నెలవులు విష మగువిప్రధనము, లనఘ శ్రాద్ధకాలము బ్రాహ్మణాగమంబు.

వ. అని తెలిపిన నయ్యక్షుండు ధర్మనందనుతో మనుజుం డెయ్యది పరిత్యజించి సర్వ
జన ప్రియుండును నిశ్శోకుండును నర్థవంతుండును సుఖియును నగునవిన నమ్మహీ
పతి యతని కి ట్లనియె. 450

తే. సర్వజనసమ్మతుండగు గర్వముడిగి, క్రోధ మడచి శోకనముకు గొలువుగాఁడు
వినవెయర్థాఢ్యుఁడగులోభ మొనరవిడిచి, తృష్ణవర్జించిసౌఖ్యంబు తెరువుఁగాంచు.

వ. అనినయనంతరంబ యద్దివ్యుం డతనితోఁ బురుషశబ్దవాచ్యుం డెట్టివాఁడు మఱియు
సర్వధని యగువాఁడెవ్వండునిశ్చయింపు మనినఁ బాండవజ్యేష్ఠుం డి ట్లనియె. 45[?]

క. దివి ముట్టి ధరణి యంతట, నివిడి మెఱయు చుండు నెవ్వనియశోరమ య
ట్టివిశిష్టచరిత్రుఁడు య, క్షవరా పురుషుండునాఁ బ్రకాశత నొందున్.

ఆ. ప్రియము నప్రియంబుఁ బెల్ల గుసౌఖ్యదుఃఖములు భూతభావికార్యములును
నెవ్వనికి సమంబు లివి సర్వధని యనఁ, బరఁగుఁజువ్వె యట్టిభవ్యుఁడనఘ

వ. అని వివరించిన విని యుధిష్ఠిరు దెసఁ బ్రసాదమధురం బైనయాలోకనంబునిగు
వయ్యక్షవరుండు మహాత్మా మదీయంబు లైన ప్రశ్నంబులన్నింటికి సదుత్తరంబ
లిచ్చితి నీవలనం బ్రీతుండ నైతి నీతమ్ములం దొక్కనిప్రాణంబులిచ్చెద వేఁడ
మనిన నతండు. 45

1. గ. గుదురు గాఁడు.